

MIKRO KOZMIČKI BOG

THEODORE STURGEON

Urednik
Darko Kovačević

Theodore Sturgeon, drugi red desno, s dvadeset tri godine, uz svoju baku i djeda Dicker po majčinoj strani, te uz druge članove obitelji Dicker, svoju prou suprugu Dorothe, i njihovo prou dijete Patriciu, na Jamajci, 1941.

MIKROKOZMIČKI BOG

(Microcosmic God)

Sabrane kratke priče

Theodorea Sturgeona

knjiga II.

Prevela
Andrea Gašpić

ZAGREB 1998.

Naslov izvornika
MICROCOSMIC GOD

Copyright © Theodore Sturgeon Literary Trust, 1995.

Copyright © za hrvatski jezik
sara 93 ZAGREB

Biblioteka
DAKA

Izdavač
sara 93

Za izdavača
DARKO KOVAČEVIĆ

Korektura
SNJEŽANA MARKOVIĆ

Naslovnica
RETURNING HOME © JACEK YERKA, 1992.

Published by agreement
with the author c/o Ralph M. Vicinanza, Ltd.

Grafička priprema
LOBEL MACHALA

BILJEŠKA O AUTORU

THEODORE HAMILTON STURGEON rođen je 26. veljače 1918., a umro 8. svibnja 1985. Ovo je druga iz niza zbirki koje će sakupiti njegove kratke priče svih vrsta i svih dužina kraćih od romana. Zbirke i pripovijetke unutar njih su uređene kronološki, redosljedom kojim su nastale (u onoj mjeri u kojoj se on može ustanoviti). Ova zbirka, druga po redu, sadrži pripovijetke napisane između travnja 1940. i lipnja 1941. Dvije pripovijetke su ovdje objavljene prvi put; nekoliko drugih se prvi put pojavljuje u obliku knjige.

Na neprocjenjivoj pomoći u pripremi ove zbirke, urednik bi želio zahvaliti Noelu Sturgeonu i *Theodore Sturgeon Literary Trust*, Marion Sturgeon, Jayne Sturgeon, Ralphu Vicinanzi, Lindy Houghu, Richardu Grossingeru, Debbie Notkin, Tomu Whitmoreu, Samuelu R. Delanyu, Dixonu Chandleru, Jeannie Trizzino, Davidu G. Hartwellu, Jonathanu Lethemu, Charlesu N. Browneu, T. V. Reedu, Cindy Lee Berryhill, Gordonu Van Gelderu, Samu Moskowitzu, Robertu Silverbergu, Franku Robinsonu, i svima vama koji ste iskazali svoje zanimanje i podršku.

SADRŽAJ

Predgovor: Samuel R. Delany

Kargo

Bućan Doca

Jučer je bio ponedjeljak

Derište

Anonimac

Dvije prikolice

Mikrokozmički Bog

Kuća duhova

Potpuno automatski

Pokerska Faca

Otok ružnih snova

Ljubičasto svjetlo

Artnanov proces

Biddiver

Zlatno jaje

Dva posto inspiracije

Skakač

Bilješke o pripovijetkama: Paul Williams

Mikrokozmički Bog (nedovršena rana skica)

Predgovor

THEODORE STURGEON

Samuel R. Delany

Negdje početkom pedesetih, kad mi je bilo deset ili jedanaest godina, u jednoj debeloj antologiji znanstveno-fantastičnih pripovijetki pročitao sam svoju prvu pripovijetku Theodorea Sturgeona - "Gromovi i ruže".

Morate znati da sam bio bistro i vrlo nemaštovito dijete; veći dio onoga što u djece prolazi pod inteligenciju jest potpuna neosjetljivost na metafore, spojena s tvrdoglavim doslovnim shvaćanjem.

Ruže nisu imale mnogo veze s gromovima, pa je to bio malo šašavi naslov. Priča je uglavnom bila o pjevačici po imenu Starr Anthim, koja većinom nije bila prisutna, a kada je bila, pjevala je neku vrstu himne koja vas je poticala da razmišljate samo o toj riječi, o njenoj zvučnosti i o načinu na koji se neprestano slagala s drugim riječima, umjesto o onome što se događalo. A što se događalo? Pa, priča je bila puna običnih tipova koji rade obične stvari, poput brijanja i tuširanja, a sve je to zbog nekog razloga izgledalo uznemiravajuće životnije nego što bih ja pomislio da takve obične radnje mogu izgledati u nekoj priči, jer je priča opisivala osjećaj tople vode koja klizi po šiji i između lopatica, i kako je to kada, poslije tuša, vaša čista noga stane na pločice u kupaonici, u lokvicu vode, dok savinuta tuba paste za zube leži na staklenoj polici ispod zrcala. I jedino što se još događalo bilo je to da se bliži kraj svijeta i da se svi osjećaju jednako

nemoćnima da ga zaustave kao i neki desetogodišnjak. Kad sam završio priču, plakao sam...

Priča nije mogla biti jako dobra, jer se od priča - osobito znanstveno-fantastičnih priča - to niti ne traži...

Kad sam imao dvadeset jednu godinu, Theodore Sturgeon je bio moj omiljeni pisac svih žanrova, književnih ili paraknjiževnih. I usprkos mom nedostatku mašte s deset godina, Sturgeonove pripovijetke su me naučile, jednako toliko ako ne i više od pripovijetki bilo kojeg drugog pisca, kako je nevjerojatan niz efekata koje riječi, oštre i električne, mogu uzburkati u ljudskoj psihi.

Dvadeset tri godine kasnije, *upoznao* sam Sturgeona - 1975. godine. Jedno poslijepodne, dok sam potpisivao knjige u Science Fiction Shopu (tada u Hudson Streetu u New York Cityu), netko me pozvao s prednjeg pulta: "Hej, Chipe, imaš telefon," i, kad sam podigao slušalicu do uha, po prvi put sam čuo taj tenor kvalitete srednje ljestvice na klarinetu sniženog A i ritam koji bih najradije nazvao "rastegnutim" - samo što "rastezanje" sugerira pokrajinu i klasu, dok je ono što sam čuo preko telefona tog poslijepodneva bilo mnogo više nalik na odmjereni i osobni ritam, prevučen preko govora u kojem se ispod L-ova i R--ova, te iznad dužine O-ova i U-ova osjećalo takvo zemljopisno podrijetlo, da je njegova artikulirana američka običnost mogla posramiti cijeli koncept "srednjozapadnog standarda".

"Chip Delany...? Ovdje Ted Sturgeon..." Nazvao je da mi zahvali na odlomku koji sam napisao u jednom romanu, smještenom četiri tisuće godina u budućnosti u kojem jedan mladi pjesnik govori o jednom divnom piscu iz dvadesetog stoljeća.

Odlomak kaže: "Postojao je jedan drevni spisatelj znanstvene fantastike, Theodore Sturgeon, koji me rastavljao svaki put kada bih ga čitao. Kao da je vidio svaki odbljesak svjetla na prozoru,

svaku sjenku lista na vratima koje sam i ja vidio; kao da je radio sve što sam ja ikada radio, od sviranja gitare do izležavanja nekoliko tjedana na brodu u Aransas Passu u Teksasu. I još je pisao pripovijetke, i to prije četiri tisuće godina. Tada shvatiš da puno drugih ljudi pronalazi iste stvari u istom piscu, no ti ljudi nisu radili ništa od onoga što si ti radio, niti su vidjeli išta od onoga što si ti vidio. To je rijetka vrsta pisca..." (*Empire Star*, p. 83).

Sturgeonov komentar o tome? "Da će netko čitati ono što sam ja napisao četrdeset - a kamoli četiri tisuće - godina u budućnosti, to je nešto o čemu se pisac poput mene boji čak i dopustiti *razmišljati*." Međutim, izgledao je vrlo zadovoljan što sam *ja* razmišljao o tome. I činjenica je da kad bih ja imao makar jedan glas u tome koji će se SF pisac iz razdoblja Sturgeonovih najboljih djela čitati u budućim stoljećima, taj bi glas zacijelo otišao Sturgeonu.

Nekoliko tjedana poslije potpisivanja knjiga, za vrijeme Lunacon SF konvencije, dok sam hodao hotelskim predvorjem čiji je dekor oscilirao između grimiznog i narančastog, Wina Sturgeon - Tedova sitna tadašnja družica - uhvatila me za ruku i rekla: "Chipe, Ted bi vas volio osobno upoznati. Zašto ne svratite gore na nekoliko minuta? Svi klinici su tamo, naravno. Ali, ako vam ne smeta...?" Dala mi je broj sobe i otišla.

Za nekoliko minuta otišao sam gore dizalom, skrenuo u hodnik, pokucao na drvo pored obojane metalne košare za rublje koja je visjela izvana, i čuo kako se iznutra smiju klinici.

Glas je rekao: "Uđite." Tada je netko otključao.

Da, soba je bila puna Sturgeonove djece: Robin, Tandy, Noel, Timothy, Andros... i Wina i još nekoliko prijatelja.

Sturgeon je sjedio na krevetu, leđima naslonjen na oslonac za glavu, i na sebi imao nekakve ručno izvezene hlače - možda i sandale, ne sjećam se. Čovjek srednje visine i suncem opaljene kože, na gornjoj strani srednje dobi, sa sivim, kovrčastim

dlakama na mršavim grudima. Jedina njegova slika koju sam dotad vidio bila je njegov portret u fantaziji Eda Emsa, koji je činio naslovnicu za posebno, Sturgeonu posvećeno izdanje *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*, u rujnu 1962. godine. Ovo što sam sada vidio, u hotelskoj sobi bilo je to lice, s bradom i finim kostima - opisano u nekom članku koji sam bio pročitao kao "đavolsko" ili "vragolansko". No, to je bilo *to* lice, starije zajedno desetljeće. Sturgeon je zračio odmjerenim mirom koji je svjetlucao kroz metež dječjih pitanja i komentara posjetitelja, vrlo prirodno i vrlo uspješno. Nemoguća situacija za konverzaciju?

Nikako.

Bila je to ugodna i prijateljska večer, puna međusobno dobrih osjećaja; ali, rekavši to, želio bih uzeti taj kliše "ugodno i prijateljsko" i pronaći neki način da iz njega uklonim značenja koja su, zbog pretjerane upotrebe, potrošila te riječi; zato što je ugoda te večeri počela kao toplina iza koljena i penjala se tijelom sve dok nije došla do ramena, gdje je rastapala - katkad zbog Tedovog veselog kikota, katkad zbog nečije priče o nekoj situaciji udaljenoj četiri tisuće kilometara, katkad zbog strože riječi upućene nekom djetetu i, trenutak kasnije, zagrljaja tog istog djeteta - sve napetosti koje se podrazumijevaju u onome što je Freud nazvao "nezadovoljstvo" (sva ona stanja u kojima se ne osjećamo dobro, a da pritom nismo doista loše), tako da su očekivanja, nervoza i strahopoštovanje koje sam donio sa sobom napokon uspjeli prijeći u jednostavniji i intenzivniji osjećaj prijateljstva. (I doista, mada u životnosti vizualnih opisa prirode i društva Sturgeona nadmašuju - ponekad i jedva zamalo - Nabokov ili Gass - *niti jedan* drugi pisac ne opisuje toliko točno kako je to kad *imate* neki osjećaj - kako osjećaji stoje u tijelu ili se kroz njega kreću, vibrirajući u mišićima, igrajući se živcima, komešajući se ispod kože ili stežući osjetljiva tkiva.) Ugodna, prijateljska večer.

Nažalost, prošlo je mnogo vremena prije nego što sam ponovo vidio Teda.

Naše poznanstvo - a znam da bi mi Ted dopustio da to nazovem prijateljstvom - bilo je ograničeno na posljednje desetljeće njegova života, tijekom kojeg sam ga susreo možda pet puta. Jednom mi je prilikom pokazao srebrno slovo Q koje je nosio na lančiću oko vrata - sa strelicom probijenom kroz sredinu. Kao njegova osobna amajlija, ono je značilo: "Pitaj sljedeće pitanje" - njegov moto. Imam njegova dva kratka, topla pisma, koja mi je poslao kao odgovor na dva moja. Jednom sam s njim proveo poslijepodne, dok je snimao neke od svojih priča u studiju u gradu. Dvaput smo se dogovarali da ćemo se naći, sjesti i doista porazgovarati - jednom smo, posljednji put kad sam ga vidio, u Vancouveru, lipnja '84., došli čak i do toga da odredimo datum toga ljeta.

Ali, ljeto je nekako došlo i prošlo. Tako i zima.

A onda je Ted umro.

Dopustit ću si da nategnem metaforu: jezik je nebo pod kojim svi živimo. Jezik je totalni okoliš, kako za misao, tako i za djelo. "Poezija ništa ne čini," napisao je Auden o Yeatsu. Ali, tu i tamo, zahvaljujući sreći ili vještini, u poeziji ili u prozi, poneki pisac sastavi riječi tako da one, mada ne *čine* stvari, potiču ljude da *vide* i *osjete* stvari koje se događaju. Raspon Sturgeonova djela je golema i zadržavajuća galaksija takvih blještavih i preciznih svjetala što sjaje na sumračnoj pozadini obične retorike.

Theodore Sturgeon je bio najvažniji pisac znanstvene fantastike u godinama njegove najveće produktivnosti - u četrdesetima, pedesetima i šezdesetima. On nikako nije bio i najpoznatiji. Bio je popularan - s vremena na vrijeme vrlo popularan - ali nikad nije imao sveopću privlačnost jednog Roberta Heinleina, Arthura Clarkea ili Isaaca Asimova. Međutim, "sveopća" mašinerija koja je pomogla prvoj dvojici je bio film: Heinleinu 1950. godine "*Odredište Mjesec*", a Clarkeu

1968. godine, "*Svemirska odiseja 2001*". Asimove popularno-znanstvene knjige i službeni udžbenici su mnogo zaslužniji za to što je on postao udomaćeno ime, nego što je njegova znanstvena fantastika - koja, ne računajući ponovna izdanja, sadrži tek nekih trideset pet naslova, između više od 300 njegovih knjiga. Međutim, mada se "Više nego ljudski" povremeno približavala stadiju zvučnog snimanja, nikad nije napravljen niti jedan film prema Sturgeonovoj priči.

Nipošto ne želim reći da on zasjenjuje druge nedvojbene umjetnike našeg područja... Stanleya Weinbauma, Alfreda Bestera, Philipa Dicka, ili Cordwainera Smitha. Ali, ako možemo čitati Sturgeona, čitati ga duboko, pažljivo, i s nijansom i senzibilnošću na koje nas njegovi tekstovi pozivaju, tada možemo čitati i svakog od ovih drugih; a naše čitanje će biti obogaćeno onime što smo naučili o mogućnostima znanstveno-fantastičnog jezika, *od Sturgeona*.

Međutim, ova tvrdnja nije uzajamna. Jer, *ne* čitamo li Sturgeona, tada će naša čitanja drugih biti dubinski, a možda i nepopravljivo, osiromašena: ono što naš najveći SF umjetnik - Sturgeon - čini za širi spektar naše umjetnosti jest to, da dohvati nešto što u drugih pisaca postaje mrtva, konvencionalna figura, te je, unutar historijskog konteksta, natopi životom i pokaže vitalni način njezine upotrebe.

II

Sturgeonova tema je bila ljubav. Barem je jedna od njegovih metoda bila tjelesno prikazivanje emocija i njihovog kretanja po tijelu, opisivanje njihove težine i otpora, njihovih trenja i putanja. Izrazio je valiče u tapiseriji dana koji nas sve obuhvaća - izrazio ih je ekonomičnošću i preciznošću koje uvijek ponovno udaraju čitatelja električnom upornošću. Volio je tjelesni svijet

vremena i mirisa, i, osobito, strojeva - strojeva koji svjetlucaju na suncu, koji se naziru kroz prozor laboratorija, koji svojom crnom masom zaklanjaju zvijezde, ili koji hrđaju iza neke stare garaže. Volio je zdravorazumske zahtjeve tijela - i, pored toga, imao je golemo strpljenje sa svim složenim isprikama kojima im se um suprotstavlja.

Prije više od šest godina, napisao sam:

Trenutačno postoji zjapeća, četverostruka potreba za proučavanjem Sturgeona. Kao prvo, moramo imati razumno i odgovorno uređeno izdanje s približno 150 pripovijetki Theodorea Sturgeona (od kojih ih je više od stotinu sjajno), kao i njegovih šest-sedam romana.

Kao drugo, netko mora napisati veliku, autoritativnu Sturgeonovu biografiju.

Kao treće, treba se potruditi da se očuvaju njegova pisma, bilješke i drugi spisateljski ostaci.

Kao četvrto, moramo osnovati Sturgeonovo društvo i Sturgeonov časopis da bismo širili informacije i obavještavali te autoritete i čitatelje o onome što se događa u proučavanjima Sturgeona.

Knjiga koju sada držite u ruci, drugi tom planirane zbirke od deset tomova Sturgeonovih sabranih kratkih priča, odraz je sva četiri prijedloga.

Na čelu s Paulom Williamsom i Noelom Sturgeonom (peti od Sturgeonove djece i skrbnik njegove književne imovine), *The Sturgeon Project* je začetak Sturgeonova društva. Još uvijek ne postoji nikakav redoviti časopis. Ali, ja znam da će i do njega doći. Svatko tko je vidio prvi tom ovih pripovijetki ("*Krajnji egoist*" [1994.]), bit će svjestan toga koliko bilješke o pripovijetkama iz ove zbirke već ovise o pismima: cijela zbirka će nesumnjivo morati biti u središtu svake buduće biografske studije.

Sturgeon je bio sjajan umjetnik: to smo ustanovili prema njegovom pisanju iz četrdesetih i pedesetih. Ali, sad kad nam je dostupan prvi tom njegovih najranijih djela, možemo vidjeti, prema tim ponovno otkrivenim pripovijetkama i pismima iz njegove kasne adolescencije, jednog pisca koji zbog svoje predanosti i upornosti u radu ima i mnogo herojskih osobina.

Robert Heinlein je možda zaslužan za više tehničkih inovacija, više retoričkih figura koje su ušle u tu posebnu vrstu pisanja, znanstvenu fantastiku; njegov utjecaj je svakako veći. No, mada je tome tako, cijena toga je vrlo velika, kako etički, tako i estetički. (Koristim ove pojmove u istom smislu koji je mladom Ludwigu Wittgensteinu omogućio da, 24. srpnja 1916., gotovo dvije godine prije nego što je Sturgeon rođen, u svoju bilježnicu napiše: "Etika i estetika su jedno te isto" - u istom smislu, pretpostavljam, koji je mladom Georgu Lukacsu omogućio da, godinu dana prije toga, u svojoj "*Teoriji romana*", napiše da je fikcija "jedini oblik umjetnosti u kojem umjetnikovo etičko stajalište *jest* pitanje estetike.") I, ako mnogi smatraju roman Alfreda Bestera "*Zvijezde, moje odredište*" (1956.) najboljim SF romanom, te on malo nadjačava Sturgeonov "*Više nego ljudski*" (1953.), to je stoga što Besterova knjiga *jest* roman, dok Sturgeonovu knjigu čine tri povezane novele, od kojih su dvije odlične a jedna samo fascinantna.

Međutim, za imalo sofisticiraniji razgovor o znanstvenoj fantastici, a osobito o znanstvenoj fantastici kakva je cvjetala u četrdesetim i pedesetim godinama, moramo ustanoviti koji su njezini oblici. Jedna vrsta znanstvene fantastike, ona u bliskoj budućnosti, smješta radnju u poznati krajolik, nudi poznate društvene uzorke i poznate društvene površine. U sve to, autor uvodi jedno ili ograničeni broj čuda. Igra se sastoji u istraživanju posljedičnih promjena u ponašanju. Drugi oblik znanstvene fantastike, onaj u dalekoj budućnosti, počinje igru krajolikom u kojem su uzorci ponašanja, društveno tkanje i funkcioniranje društva već na početku vrlo različiti. U ovom

slučaju, kako tekst napreduje, igra se sastoji u prepoznavanju onih uzoraka ponašanja - ili, u sofisticiranijim verzijama ovog oblika, onih apstrakata tih uzoraka ponašanja - koji ostaju konstantni usprkos materijalnom preuređenju svijeta. U takvom obliku znanstvene fantastike, pitanje je: kakav je ljudski aspekt neke strukture ponašanja - bez obzira na to koliko se sadržaj ponašanja ili kontekst mijenjaju?

Novopridošlica u znanstvenu fantastiku (ujedno često i novopridošlica u znanost) se obično ugodnije osjeća u njezinom obliku u bliskoj budućnosti. Iskusniji čitatelj, osobito ako je upoznat s tehničkim detaljima koji daju oslonac mnogobrojnim distorzijama krajolika u znanstvenoj fantastici daleke budućnosti, često smatra tu drugu vrstu zahtjevnijim intelektualnim izazovom.

Kad znanstvena fantastika bliske budućnosti ne uspije, obično taj neuspjeh otpisujemo kao "štosnu priču". Kad ne uspije znanstvena fantastika daleke budućnosti, obično njezin degenerirani oblik zovemo "*space operom*". No, prihvatimo li tu raspodjelu i priznamo li dobre i loše primjere na obje strane, tada možemo reći da je Sturgeon najveći majstor znanstvene fantastike bliske budućnosti (dok "*Zvijezde, moje odredište*" mnogi smatraju vrhuncem znanstvene fantastike daleke budućnosti).

Sturgeon je rođen 26. veljače 1918., a rastao je isprva na Staten Islandu, a kasnije u Philadelphiji s majkom, očuhom i starijim bratom Peterom. Adolescentska karijera gimnastičara okončanaje napadajem reumatske groznice. Kako bi pobjegao od teškog odnosa sa svojim očuhom, Sturgeon je, još kao tinejdžer, ušao u trgovačku mornaricu. Međutim, u njemu je gorjela želja da bude pisac.

Prva priča koju je prodao (za pet dolara - nakon objavljivanja), prema onome što znamo, je bila vrlo kratka priča nazvana "Veliko osiguranje" ("*Heavy Insurance*"), koja se pojavila u McClureovom novinskom udruženju, u *The Milwaukee Journal*,

16. srpnja 1938., kadje imao dvadeset godina. Njegova pripovijetka "Bog u vrtu" ("*A God in a Garden*"), napisana idućeg proljeća, prva je priča koju je Sturgeon prodao Johnu W. Campbellu, velikom uredniku znanstvene fantastike (i fantazije), kome će Sturgeon postati jedan od najvažnijih članova njegove konjušnice pisaca krajem tridesetih i u četrdesetim godinama. Kao suvremena fantazija, priča "Bog u vrtu" objavljena je u listopadskom broju *Unknown* - tog izvanrednog časopisa koji je, za svog petogodišnjeg života, uvelike pridonio stvaranju žanra suvremene urbane fantazije. Sturgeonova prva znanstvenofantastična pripovijetka, također prodana Campbellu, bila je "Biće iz Etera" ("*Ether Breather*"). Objavljena je u *Astounding Science Fiction*, rujna 1939. godine.

Sturgeonov *oeuvre* je velikodušan i opsežan. Ako se njegova verbalna tekstura gotovo svugdje približava izvanrednosti, njegovi rubovi se doslovno protežu. Srž njegova djela čine njegova četiri znanstvenofantastična romana: "*The Dreaming Jewels*" ("*San dragulja*"), "*More Than Human*" ("*Više nego ljudski*"), "*Venus Plus X*" i "*The Cosmic Rape*" ("*Kozmičko silovanje*"). A njegova novela "*Some of Your Blood*" ("*Malo tvoje krvi*"), iz 1960. godine (objavljena kao posebna knjiga), je sasvim na SF teritoriju. Napisao je i jednu povijesnu satiru, "*I, Libertine*" ("*Ja, Libertin*" 1956.), pod pseudonimom Frederick R. Ewing. Priča o stvaranju tog romana je sama po sebi mala komedija pedesetih godina. Napisao je i jednu od misterija Ellery Queena¹, a pripisuju mu se još neke filmske i televizijske novelizacije: "*The King and Four Queens*", 1956.; "*Voyage to the Bottom of the Sea*" 1961. Njegov posljednji roman, "*Godbody*", izvorno je napisan krajem šezdesetih za izdavača erotske literature koji je na kraju napustio taj posao, te je objavljen tek posthumno, 1986. godine, a nalazi se na granici između fantazije, znanstvene fantastike i erotskog misticizma. U različita vremena i u različitim

¹ Ellery Queen je popularni američki detektivu detektivskim pričama koje su pod istim pseudonimom - Ellery Queen - pisali Frederick Dannay i Manfred B. Lee.

krugovima, "*More Than Human*" - koji se zapravo sastoji od tri međusobno povezane dugačke priče - smatran je najboljim znanstveno-fantastičnim romanom (svakako, u obliku bliske budućnosti) koji je ikad napisan, usprkos slabom završetku. Međutim, Sturgeonova najjača strana se na kraju otkriva - uvijek i ponovno - u bujici predivnih pripovijetki, koje je Paul Williams u ovoj zbirci tako briljantno poredao i opskrbio bilješkama.

Ovim projektom se broj kako običnih, tako i neobičnih pripovijetki samo povećava. Još 1962. godine, u posebnom izdanju *The Magazine of Fantasy and Science Fiction*, posvećenom Sturgeonovu djelu, Judith Merrill je napisala: "Kvaliteta glasa čini i najgrublje sastavljenu Sturgeonovu pripovijetku zarazno čitljivom." Međutim, zaprepaštava to što se taj glas, jasan i prepoznatljiv, nalazi i u prvoj nekolicini kratkih priča koje je McClureu prodao kao dvadesetogodišnjak koji je (nakon svoje prve prodaje) tek izašao iz trgovačke mornarice.

Jedan od najvećih paradoksa uvijek je bio taj što se najčešći nedostaci u komercijalnoj fikciji neizostavno nalaze na polju radnje i strukture. Napredovanje događaja u velikoj većini paraknjiževne fikcije je jednostavno i u potpunosti nevjerojatno. Nakon što je učinio ili osjetio A, jednostavno nije vjerojatno da će lik X učiniti B ili C. Paradoks je jednostavno u tome što je eksplicitno definirana estetika pisaca takvih priča ona koja umijeće pretpostavlja umjetnosti, koja kaže da je površina od drugorazredne važnosti u odnosu na umijeće - a u umijeću se, prema toj estetici, radi o dobro strukturiranoj, dobro motiviranoj radnji. Ako se umijeće - a osobito strukturiranje uvjerljive fikcije - može naučiti, zašto ga onda može naučiti tako malo komercijalnih pisaca? Jednako je paradoksalna činjenica da je, bez iznimke, svaki doista vrijedan komercijalni pisac, od Chandlera i Hammetta do Bradburya i Vancea, Cordwainera Smitha i Alfreda Bestera i - da - Sturgeona, vrijedan upravo

zbog svoje posebne spisateljske površine koju tako olako nazivamo "stilom".

Ovi paradoksi su proizveli svoj dio kritičkih komplikacija.

III

Primjerice, u 1970-im je, na stranicama *Science Fiction Studies*, poljski pisac Stanislaw Lem napao Sturgeonovu pripovijetku "Maturity" ("Zrelost"), jednu od najuglednijih priča među širom Anglo-Američkom znanstveno-fantastičnom publikom. Krajem četrdesetih je ta pripovijetka jako uzburkala SF publiku pisaca i čitatelja. O njoj se mnogo govorilo i nekoliko je puta antologizirana, te je brzo stekla reputaciju "klasika znanstvene fantastike". Lem je istaknuo vrlo stvarne strukturalne slabosti ove priče, na osnovu kojih je odbacio priču, Sturgeona i kritičku publiku koja je smatrala da je priča dobra. Mada je Lem namjerno zaobišao dobre strane pripovijetke, nedostaci koje je uočio su - opet kažem - sasvim sigurno bili tamo. Međutim, činilo se da Lem uopće nije svjestan pravog razloga uzbuđenosti koje je okružilo tu priču. A on je: Sturgeon ju je revidirao.

Naravno da su ljudi i ranije revidirali SF pripovijetke. Urednici su znali često zahtijevati neke promjene, a čak je i vrsta revidiranja koju je Sturgeon napravio naznačena u memoarima Isaaca Asimova i drugih iz dobrih starih vremena. Međutim, 1947. godine je skica "Maturity" objavljena u *Astoundingu*. Sturgeon njome nije bio zadovoljan. (Valjda nije bila dovoljno zrela...?) Ponovo je obradio priču, i nova skica (u kojoj se razlikuje uglavnom samo kraj) je objavljena u jednoj antologiji. Vijesti o cijelom tom postupku postale su općepoznate širom te male i nestalne grupe pisaca, urednika i čitatelja-obožavatelja koji su činili SF publiku (deset puta manju u četrdesetima nego što je danas). I iznenada se pojavilo golemo zanimanje. Ljudi su

htjeli vidjeti kako *izgleda* priča koju revidira netko tko među njima već uživa reputaciju majstora svog zanata.

Međutim, da bismo shvatili zašto su bili toliko zainteresirani, moramo imati kakav-takav uvid u znanstvenu fantastiku kao područje komercijalnog spisateljstva u desetljeću poslije Drugog svjetskog rata. Moramo se prisjetiti da je sadašnja respektabilnost znanstvene fantastike stara manje od dvadeset pet godina. Mnogi pisci čije se karijere pružaju više od dvadeset pet godina unatrag - a među njima su mnogi od najboljih - još uvijek se znaju pohvaliti: "Ja? Ne, ja nikad ne revidiram. Sve to dođe iz prve." Posjetitelji iz svijeta mundane fikcije, u kojoj su paradigme spisateljskog rada legendarni opusi Joycea i Flauberta, ovdje se obično namršće. Oni *vjeruju* ovim piscima (mada se i prečesto događa da pisci koji se pozivaju na ovakva čuda iz prve ruke zapravo, ljubazno rečeno, pretjeruju); ono što zbunjuje mundane posjetitelje (iz svijeta u kojem je mnogo vjerojatnije da će hvalisavi pisac govoriti o tome *koliko je mnogo* radio na tekstu) jest temeljna pretpostavka ovog hvalisanja. Oni ne uviđaju podtekst koji hvalisanju da je njegovo pravo značenje. Kao što mi je jedan engleski post-diplomac jednom prošaptao, prije deset godina, na zabavi Američkih spisatelja znanstvene fantastike, gdje je priličan broj naših najeminentnijih pisaca bio duboko unijet u partiju ja-radim-manje-na-mojim-najboljim-pričama-od-vas: "Što ti ljudi (dotični pisci) misle da postižu time što se *hvale* da *ne* revidiraju svoje priče?"

Odgovor, međutim, nije toliko težak kao što bi možda pomislio post-diplomac.

Znanstvena fantastika je vrlo afektivan način pisanja. Naša publika uzdiše, plješće, diže se zapanjena iz svojih sjedala, pada natrag na njih mlohavo i razjapljenih usta - tako da je stav spisateljskog virtuoza za nas odgovarajući stav. SF pisac ustaje, na trenutak svojom siluetom zakloni zvijezde, izvede nekoliko obrata i petlji od kojih zastaje dah i tada se blago umiri, nakloni i

odšeta dalje; a ona mala gesta poslije predstave - "Vidite, nije to ništa" - je, naravno, samo završni *dio* predstave.

Postoje književni pisci - Nabokov, Borges - koji su u svojim efektima mjestimično isto toliko pirotehnički koliko i, no, Sturgeon - ili, da navedemo još jednu potcijenjenu zvijezdu naše galaksije, Alfred Bester. No, mada nam od njih srce skače jednako jako u grudima, i dah zastaje jednako oštro u grlima, a sve to samo zbog čarolije riječi, obično svoje oduševljenje zbog tih efekata izražavamo poznavateljskim osmijehom, a ne toliko, kao što to čine SF čitatelji, padanjem na pod.

Svi smo vidjeli SF čitatelja na SF konvenciji, u dva sata ujutro, kako vrišteći istrčava iz hotelske sobe, mašući nekom knjigom mekih korica, te se zatim zaustavlja, teturajući, među drugim fanovima koji stoje oko aparata za led, dahćući i uzdišući: "Pročitaj ovo! Samo *pročitaj* ovaj odlomak! Mislim, to je *nevjerojatno!*" To je vrlo intenzivna reakcija.

Kad bi SF pisac na sebe uzeo javni imidž bilo Borgesa (malo tekstova, pisanih tijekom dugačkih vremenskih perioda, pod nesumnjivo vrlo bolnim pritiskom dvostruko destilirane estetske senzibilnosti i ne baš malo političke opresije), bilo Nabokova (bogatim romanima napisanim na bezbrojnim karticama, od kojih je svaka pojedina bezbroj puta revidirana, koje su beskrajno mnogo puta presložene i, nesumnjivo, označene tako da upućuju jedna na drugu, tako da je konačni tekst rezultat nezamislive i nesagledive količine čistog *rada*), to bi izgledalo, u svjetlu takvih intenzivnih reakcija čitatelja, neprilično. Pisac književne fikcije je, prema tradiciji, pisac kojeg ignoriraju ili ne razumiju. (Borgesovo djelo mora čekati dvadeset - dvadeset pet godina na svjetsko priznanje za koje danas smatramo da ga zaslužuje; Nabokov stiže slavu zbog toga što, pukom srećom, njegov otprilike deseti roman postaje bestseler, jer ga publika pogrešno doživi kao opscenog.) Nekako dolikuje književnim piscima (ili onima koji ih zastupaju) da naglašavaju muku i trud koji su bili potrebni da njihova cijjenjena djela dođu na svijet.

Međutim, tu doličnost još uvijek određuju modeli uspjeha Joycea i Flauberta, dva pisca čija su se djela našla na sudu; jedan je predugo čekao na priznanje, a drugi je prebrzo zaboravljen.

SF spisatelji i drugi koji se bave paraknjiževnošću, u svom ograničenom svijetu dobivaju svo priznanje koje im treba i još više od toga. I mada priznanje nije novac, u paraknjiževnom svijetu SF pisaca, urednika i posjetitelja konvencija, oni pisci koji ne počnu stvarati razumne reputacije u svojim dvadesetim su obično oni koji niti ne počnu pisati do svojih tridesetih. Uz pozadinu takvog spremnog priznavanja, umanjivanje muke i truda uložениh u neko djelo je jednostavno stvar dobrog odgoja. Čitatelji su i onako već sasvim dovoljno impresionirani tekstom. I mada neprestano dižu buku i postavljaju pitanje: "Kako vam dolaze ideje?" (što je pitanje za koje nisam čuo niti jednog SF pisca dostojnog njegove ili njezine pameti da ozbiljno pokušava na nj odgovoriti), pitanje: "Kako sastavljate te ideje?" (na koje se, uz malo razmišljanja i analize, ponekad *može* odgovoriti) je mnogo rjeđe. Mislim da je SF čitatelj koji pita: "Kako vam dolaze ideje?" jednostavno publika koja traži da bude uvjeren da je šešir stvarno prazan i da je zec stvarno otišao. No, u znanstvenoj fantastici čitatelji uglavnom dovoljno cijene trik da shvaćaju koliko bi se moglo izgubiti (što je različito od osobe do osobe) ako bi pisac odao kako izvodi svoj trik. U usporedbi s tim, književni pisac se neprestano nalazi u situaciji da mora govoriti jednoj prilično ravnodušnoj publici "Pa, možda vi i ne mislite bog zna što o mom triku, ali da samo vidite kakva je njegova mehanika, cijenili biste ga mnogo više." I, sastojala se ta mehanika koju treba shvatiti u suptilnim zamršenostima same tekstualne površine, ili pak u katalogu napora, pobjeda, tradicija, pa čak i osobnih tragedija koje se nalaze u temelju umjetnikova osobnog razvoja, uzorak je isti. Stoga, ono što iz perspektive književnog svijeta izgleda kao tupava vulgarnost, u perspektivi paraknjiževnog krajolika - u svijetu znanstvene fantstike - izgleda kao pohvalna estetska suzdržanost.

Međutim, mada je ovo sinkronična situacija koja okružuje takvo ponašanje i koja dopire iz samog tog svijeta, postoji i dijakronični (to jest, povijesni) pritisak izvana, koji se kreće u istom smjeru.

Književna fikcija proizlazi iz (ili, točnije, od 19. stoljeća uspješno prisvaja) onoga što profesor Stanley E. Fish naziva "estetikom dobrog liječnika": književna fikcija vam čini dobro; njezin cilj je bolje razumijevanje svijeta i strasti, a to će vas razumijevanje učiniti boljom osobom. Ako ste dovoljno dobro obrazovani, ili ako imate dovoljno sreće da već posjedujete pravu vrstu temperamenta, tada vam cijeli taj proces može čak i činiti zadovoljstvo... mada ozbiljniji čitatelji i te kako paze da se ne predaju tom mamcu. I to s razlogom. Zadovoljština, da - ali *zadovoljstvo*...? U posljednjih su mi nekoliko godina barem dvije doista inteligentne osobe s polemičkim bljeskom u očima rekly: "Ja nikad ne čitam iz zadovoljstva." Jedan od njih je bio oxfordski diplomac na specijalizaciji za talijansku književnost Resorgiamenta. Drugi je bio predsjednik odsjeka za komparativnu književnost na jednom njujorškom sveučilištu. S jedne strane, tvrdim da je ta rečenica, u pogledu ta dva čitatelja i u smislu u kojem bi je interpretirala većina SF čitatelja, jednostavno neistinita. Prvog od te dvojice sam vidio kako se naglas smijao čitajući neku pjesmu iz 17. stoljeća i kako je zašutio sa suzama u očima nakon što je pročitao drugu; ovaj drugi se pak, dvadeset pet minuta nakon što je to izjavio (uživali smo u relativnoj privatnosti kafeterije Buffalo's Albright-Knox), našao zavezana jezika od zanosa nad jednom ironičnom stilskom figurom u trećem poglavlju "*Bouvarda i Pecucheta*". S druge strane, njihova misao da ne čitaju iz zadovoljstva *jest* polemička. Ja je razumijem, i slažem s njenom polemičkom namjerom. Pročitati nešto i reagirati na pisanu riječ dovoljno duboko da se mogu iskusiti zadovoljština/zadovoljstvo/zanos, podrazumijeva da se *na tome radilo*. A ako ste pisac, učitelj ili kritičar, onda je najbolje da

taj rad napravite s određenim stupnjem savijesti, ako ne i samosvijesti. Zadovoljstvo u čitanju *nije* urođeno. Ono je naučena reakcija, kao što je i samo čitanje (tj. sve konvencije koje okružuju zadovoljstvo u tekstu, od značenja pojedinih riječi do značenja većih fiktivnih figura) naučeno.

Fanovi - bilo fanovi znanstvene fantastike ili fanovi opere - su ljudi koji su, obrazovanjem ili izloženošću, jednostavno uspjeli uspostaviti dobre radne navike bez stvarnog napora da reagiraju na djelo. Ali, ako fanovi ne nastave s takvim radom uz prilično strogi trud, njihov entuzijizam nestaje. Oni mogu uživati u sve manje i manje vrsta pisanja; i, na kraju, ni u kojem. Čitatelj koji čita "samo iz zadovoljstva" - čitatelj koji kaže: "Neću poduzeti nikakav svjestan napor nad bilo kojim djelom, osim onoga što mi dolazi spontano zbog mog temperamenta i obrazovanja" - uvijek riskira takvu atrofiju reakcije i ona ga uvijek snađe. U tom smislu, čitatelj mora čitati iz *rada*, a ne iz zadovoljstva, ukoliko želi da mu zadovoljstvo bude bogato i stalno iskustvo pri čitanju. Čitatelj je vrlo nalik na plesača: on mora biti posvećen satovima vježbe koliko i samoj predstavi, kako bi u objema postigao slične užitke - užitke koje čak i toliko marljiv čitatelj kao što je autor *S/Z*, Roland Barthes, na kraju pristaje nazvati *Zadovoljstvo teksta*.

I sad, kao što smo rekli, fanovi znanstvene fantastike isto toliko riskiraju pad ukoliko ne rade na svom čitanju, koliko i svi drugi fanovi. Ali, zbog društvene matrice oko znanstvene fantastike (čiji su najočigledniji amblemi velik broj fanova, bezbroj fanzina i stotinjak SF konvencija godišnje), nad SF fanovima postoji mnogo veći društveni pritisak da *obave* posao, nego što postoji nad većinom čitatelja književne fikcije. (Osim na fakultetu, gdje još ima pritisaka...?) Od početnog predstavljanja znanstvene fantastike kao "intelektualne" zabave, preko raznih Akcijskih konvencija koje čitatelj mora naučiti kako bi se uopće mogao probiti kroz tekst, do organiziranog obožavateljstva i, napokon, do prilično rasplamsane predodžbe

u većine čitatelja o užicima koji se mogu doseći, sve nam to dopušta da povjerujemo kako u znanstvenoj fantastici, u iznenađujućoj mjeri, veliki broj čitatelja *radi*. I zato u diskusijama o tom području, unutar njegovih granica, mi nemamo toliku potrebu za polemiziranjem u korist rada i na štetu zadovoljstva, kao što je imaju naš čitatelj talijanske književnosti 17. stoljeća ili pak naš predsjednik komparativne književnosti.

Bitniji smisao svega ovoga je, naravno, da znanstvena fantastika ne potječe iz "estetike dobrog liječnika". Ona potječe iz vrlo različite estetike, estetike koju bismo lako mogli nazvati faustovskom - ili čak estetikom zlog šarlatana.

Ona potječe iz petparačkog romana, iz tradicije šunda na granici između pornografije, nasilja i ljubavnog romana. Potječe iz tradicije koja je, u najvećem dijelu svoje povijesti, ne samo bila tretirana kao *To Nije Dobro Za Vas*, već je u najvećem dijelu svog postojanja smatrana i vrlo pogubnom. Platonski ideal je bio - i još jest - dominantni model prema kojem se sudi umjetnost, a osobito umjetnost za mlade; Umjetnost bi trebala pružati modele korektnog ponašanja. Stoga se, po definiciji, sve što sadrži preveliku količinu fantazije, sve što iskrivljuje svijet, svaki tekst s bilo kakvim romanticizmom-većim-od-života, obično smatra opasnim. To je bilo osobito točno tijekom teških godina Velike Depresije, kada su briljantni ljudi poput Sturgeonova očuha, Williama Dickyja Sturgeona (koga su Sturgeon i njegov stariji brat Peter zvali Argyll), dobrog poznavatelja šest jezika i izuzetnog matematičara, radili poslove daleko ispod svojih kapaciteta, kao učitelji u raznim osnovnim i srednjim školama, samo zato da bi mogli održati obitelj na okupu. Bilo je to vrijeme kada je dobro dijete bilo tiho dijete, uplašeno dijete, dijete u potpunosti zastrašeno autoritetom - dijete koje će napraviti što mu se kaže i kome se ne može dogoditi da upadne ni u kakve nevolje. Sturgeon je naučio tu estetiku u rukama svog očuha, na brutalan i bolan način. Opisao

je ovaj događaj u jednom autobiografskom eseju kojega je napisao za svog psihoterapeuta, Jima Hayesa, 1965. godine:

Otprilike u to doba sam otkrio znanstvenu fantastiku: jedan mali iz škole mi je prodao jedan stari broj (*Astoundinga* iz 1933.) za 5 centi, moj novac za ručak. Uvijek sam bio tako neoprezan! Donio sam ga kući neskriveno i otvoreno, a Argyll je skočio na nj čim sam prošao kroz vrata. "Ne u *mojoj* kući!" rekao je. Pokupio ga je s vrha mojih udžbenika, odnio ravno u kuhinju, bacio ga u smeće i spustio poklopac. "Tako mi postupamo sa smećem," i vratio se za svoj stol, s druge strane kojeg je bila moja majka i njihovo piće (*Argyll*, 36).

U isto vrijeme, Argyll je svom posinku čitao iz knjiga poput "*Samostan i dom*", "*Bijelo društvo*", "*Anthony Adverse*", "*Sajam taštine*", "*Tessa*" od D'Ubervillea, Homera, Aristofana, Byrona ("*ChildeHarold*"), "*Nebeski pas*", "*Rat i mir*", "*Zločin i kazna*", "*Mrtve duše*", Boga pitaj što sve ne (*Argyll*, 29). A mladog Sturgeona to "uglavnom nije zaobišlo."

Ali, Sturgeon je nastavio čitati zabranjene šund pripovijetke. Tražio je način za skupljanje časopisa i pokazao je mnogo domišljatosti u pronalaženju načina kako da ih čita - u ladici svog stola, dok bi radio zadaću, stranica premazanih voskom pomoću svijeće, tako da ne šušte - i kako da ih sprema: pronašavši otvor za tavan na stropu svoje sobice, mladi Sturgeon (opisuje sebe kao dvanaestogodišnjaka ili četrnaestogodišnjaka) smjestio je svoje časopise, dva po dva, između tavanskih greda - počevši od pete grede od otvora. Potrudio se čak vratiti prašinu na grede nakon što bi puzao preko njih, poduzeo je sve kako bi sakrio tragove.

Međutim, dva tjedna kasnije:

Dolepršao sam kući iz škole, pun nevinosti i očekivanja, a Argyll me samo pogledao i rekao: "U tvojoj sobi je nered, hoću da ga počistiš." To uopće nije zvučalo kao upozorenje na oluju. On bi to mogao reći i za mrvicu prašine.

Soba je bila gotovo kvadratna, s tri prozora preko puta vrata, Peteovim stolom i krevetom na lijevom zidu, a mojim na desnom. Sve ostalo je bio otvoreni prostor, ali ne i sada. Sada je bio prekriven, do dubine više od gležnja, gomilom komadića novinskog papira, svih gotovo potpuno kvadratnih, među kojima ih nije bilo mnogo dimenzija većih od poštanske marke. Ponegdje bi se našao komadić sjajnog papira u boji od naslovnica... Mora da su mu trebali sati da to učini, i bilo ga je teško zamisliti bijesna dok je to radio, jer je tako malo papirića bilo izgužvano. Satima i satima je rezao, rezao, rezao.

Teško mi je prisjetiti se svojih tadašnjih osjećaja. Ušao sam, počistio sve to i iznio van; uglavnom sam bio svjestan onog hladnog grča u solar pleksusu, koji je mješavina ljutnje i straha (nikad se nije znalo kada je neka njegova kazna bila gotova, niti je li neka kazna smišljena tako da bude potpuna sama po sebi, ili pak da bude dio niza)...

Mislim, međutim, da je ta epizoda imala mnogo utjecaja na to što sam postao pisac znanstvene fantastike, i da bi je trebalo uzeti u obzir kod procjenjivanja osobitog interesa koji imam prema tom području (*Argyll*, 38).

No, kao i mnogi drugi roditelji koji su svojoj djeci zabranjivali čitati "takvo smeće", Argyll je nesumnjivo mislio da zaštićuje svog posinka od pogubnog utjecaja zlokobne antiumjetnosti. Međutim, ono što je bitnije, (u pogledu pisaca poput Sturgeona, koji su kroz takve doživljaje u vlastitom iskustvu naučili da ta estetika funkcionira snagom koju netko, recimo, poput mene - čije je djetinjstvo palo na drugu stranu Drugog svjetskog rata, u doba većeg obilja i općeg popuštanja

moralnih krutosti - nikad nije upoznao. Kad su mene moji roditelji kao osmogodišnjaka našli kako čitam strip o Batmanu, negdje oko 1946., moj otac je doista bio užasnut. Međutim, reakcija moje majke je bila: "Ali, barem nešto čita...!" I tako su stripovi - a kasnije i znanstvena fantastika - kod mene bili dopušteni, s relativno malo policijskog nadzora) jest djelovanje koju je ta estetika imala na način ponašanja tadašnjih pisaca komercijalnog SF-a:

Ako ja za vas činim nešto dobro, a za što se vi morate potruditi kako biste iz toga izvukli korist (govor Estetike Dobrog Liječnika), tada je za mene - ili za nekog drugog, ako sam previše skroman - razumno da naglašavam rad koji sam morao uložiti, makar samo zato da vas ponukam da i vi obavite svoj dio posla.

Ako, međutim, ja za vas činim nešto loše - a vi ste, pored toga, već morali uložiti veliki trud da uopće dođete do toga (a u ranim godinama šunda to je značilo ne samo kradomično kupovanje časopisa, neodobravanje roditelja i - na mojoj strani rata - bateriju ispod pokrivača, tajno skrovište u skućenom prostoru, već i čitanje svih tih tekstova, probijanje svog puta kroz zbunjujuć i nejasan žargon, te učenje pravih reakcija na niz konvencija koje su se tek formirale i često bile fluidne; tako da, kad god bi neka od njih bila naznačena nekakvom metonimijom, ma koliko udaljenom ili fragmentiranom, vi znate što ta konvencija znači, na isti način na koji znate što znači neka riječ [više nego na način na koji znate kako protumačiti neki zakon ili definirati riječ - ili objasniti književnu konvenciju], ukratko, to je pretpostavljalo rad, vrstu rada koja se u svom temeljnom obliku ne razlikuje mnogo od rada koji se zahtijeva od učena čovjeka kako bi se dobro upoznao s djelima nekog drugog stoljeća), tada ja nemam niti jednu od privilegija Dobrog Liječnika. Ako ja dobivam suglasnost da, mada je ono što radim za vas loše, ipak nije baš *toliko* loše (a uostalom, sve to sam ionako napravio bez previše razmišljanja), onda postoji

mogućnost da će se o meni suditi kao o protuhi kojoj se, više ili manje, može oprostiti. Ako se, međutim, pored toga što je to što radim loše za vas, pročuje i da sam se oko toga trudio, da sam proračunao svaki učinak, da sam sagriješio u snovima o slavi stečenoj mogućim uspjehom svog rada i da sam se preznojavao u agoniji zbog njegovog mogućeg neuspjeha, da sam ga beskrajno planirao i neprekidno popravljao, i da sam ga, napokon iscrpljen, pustio da ode s mučninom zbog onih mjesta na kojima nije savršen, i s nemilosrdnom samodopadnošću zbog onih na kojima se približava savršenstvu, tada ja više nisam protuha.

Ja sam zločinac.

To je povijesni razlog zbog kojeg SF pisci moraju umanjivati rad koji ulažu u svoje tekstove. Pored sinkroničnih razloga koje sam opisao ranije, ovo je povijesna pozadina - koja je bila daleko jača u tridesetima nego 1947. (a koja je danas gotovo nestala - mada još uvijek postoji mogućnost da se ponovo pojavi), godine objavljivanja "*Maturity*" - na kojoj si je Sturgeon dopustio *revidirati* priču, *revidirati* je zbog svog vlastitog nezadovoljstva nekim Lukacsijanskim etičko/estetičkim sučeljem. On je iznenada odbacio pozu virtuozu. Postao je Faust koji priznaje da je formula za njegov čarobni napitak ipak složenija od umjetnih zaslađivača i umjetnih boja navedenih sitnim slovima na dnu etikete. Nije to bilo pristajanje komercijalnog pisca na urednikov zahtjev da nešto ublaži zbog čistunstva ili da nešto pojača zbog uzbuđenja. Bio je to akrobat koji, nakon što je prema svim praktičnim kriterijima uspješno izveo točku, jednako virtuosno kao i uvijek (priča je već bila objavljena, nije li?), iznenada zatrese glavom, vrati se u krug i izvede je ponovno - ne radi same predstave, nego zbog svoje predanosti onome što čini u predstavi.

Efekt koji je postigao - nad velikim dijelom publike - obarao je s nogu.

Postojalo je, nedvojbeno, određeno iskušenje da se to jednostavno protumači kao uvoženje "*mainstream*" ponašanja u znanstvenu fantastiku. Činjenica da su neki od Sturgeonovih suvremenika to protumačili na taj način i pomislili kako je to neprilično, nedvojbeno je dodalo još više energije dijalogu - te ga se stoga zato danas i sjećamo. Pa ipak, značenje ovisi o kontekstu i metonimiji; Faust, bez obzira na medicinski štap kojim maše po zraku i na to što se trudi lijepo ponašati prema bolesnima, ipak *nije* Dobar Liječnik. A čitav događaj nije bio mahanje štapom - bio je stvaran (to jest, predstavljao je nešto s čime se znanstvena fantastika *moralna* baviti); bio je doživljen kao autentičan. Postigao je to da je raščistio određeno područje u tom konceptualnom prostoru koji zauzima znanstvena fantastika (teksturu osobitih trenutaka u tom prostoru, koja se izražava u - i kroz - pojedine SF tekstove), te se od tada moglo priznati da takva predanost postoji i da može nastaviti postojati, ako već ne uz užasno sofisticirani vokabular za razgovor o njoj, onda barem uz vokabular za radnje, situacije i reakcije pomoću kojeg se o njoj može dramatički razmišljati. Takvo raščišćavanje i definiranje je reorganiziralo strukturu tog konceptualnog prostora te se struktura umnogostručila i proširila tim prostorom sve dok se nije promijenio i mentalni prostor stvaranja konkretnog teksta (a samim tim i tekstura teksta).

Jedan osobni primjer, ako će pomoći: moja osnovna radna metoda je bila (barem dok se nisu pojavili tekstprocesori) uobičajena za jednog SF pisca koji pisanjem zarađuje za život. Uspostavio sam je sa svojim prvim SF romanom, i ona je, uz manje promjene, ostala mojom radnom metodom do danas: ja pišem skicu punim rečenicama rukom; iz nje napravim grubi tekst na pisaćem stroju, uz preciziranja, proširivanja, čišćenja suvišnosti, izbacivanja nepotrebnih pridjeva i fraza, te usputnog razjašnjavanja praralela. Iz toga napravim ispolirani tekst, u kojem zatim mogu uočiti sve pojedinosti koje nedostaju i izvršiti sve potrebne popravke na onim pojedinostima koje izgube

smisao između prve i druge obrade. U mom osobnom rječniku, taj troslojni proces *jest* moja "prva zamisao". Sve nakon toga je "revizija". I ako se ta revizija odnosi makar samo na rečenicu ili dvije, i ona prolazi kroz isti takav troslojni proces. Ova metoda je vrlo upotrebljiva: njome se piše proza koja ostaje u tisku. (Tekstprocesori su samo proširili troslojni proces na deset-ili-više slojni.) Njome se, također, priznaje da je i najpametniji među nama vrlo pogrešiv, da je pripovijetka vrlo složeni stroj, te da u se najboljim pripovijetkama odvija daleko previše stvari a da bi čak i njezin autor mogao uvijek sve imati pod nadzorom.

Zašto ne dopustiti minimum od tri sloja?

To pitanje se na dva načina odnosi na Sturgeona. Kao prvo, ja vjerojatno ne bih niti poželio pisati znanstvenu fantastiku da Sturgeonovo djelo nije na mene utjecalo na način na koji jest. Kao drugo, ja vjerojatno ne bih bio pronašao svoju radnu metodu - a svakako ne kod svoje prve knjige - da epizoda oko "*Maturity*" nije bila dio povijesti našeg spisateljskog područja, te sam ja kao devetnaestogodišnjak, dvanaest godina poslije samog tog događaja, još uvijek mogao biti svjestan njezinog uzbuđenja, njezine energije i poruke: znanstvena fantastika se *može* revidirati, *može* zahtijevati predanost, *može* težiti za stilskom jasnoćom, konciznošću i domišljatošću većom od pukog žurnalizma. Kako bi znanstvena fantastika uspjela dozrijeti, ta svijest je morala izrasti iz prostora same znanstvene fantastike. Ona se nije mogla uvesti izvana - jer je konceptualni prostor znanstvene fantastike u krajnjem redu daleko bliži, po svojoj organizaciji, predstavi u cirkusu (zbog njegove neobične vodoravne i okomite organizacije, koja podsjeća na znanstveno-fantastične svemirske brodove i nepoznate svjetove; zbog njegove publike koja ga okružuje i zbog njegove čudno nejasne podjele između pozadine pozornice i same pozornice, što podsjeća na odnos SF pisaca s njihovim bučnim i uvijek prisutnim fanovima; a cirkus je prva umjetnost koja je

otvoreno inzistirala na tome da se u prostoru za predstavu odvija više stvari nego što se odjednom može uočiti), nego što je blizak smirenim podjelama u kazalištu (pozadina pozornice, pozornica, publika), koje još od Shakespearea ograničavaju naše shvaćanje "književnosti". Jer upravo se u cirkuskom prostoru može vidjeti gesta virtuoza koji mami početnike da se spotaknu preko sebe samih u žurbi da i oni postanu virtuoza; a tako postaju žrtve podsmijeha daleko oštrijeg i okrutnijeg od onog kojim pozdravljamo klaunove, one klaunove koji su ih i izmamili iz njihovih sjedala u krug svojim parodijskim prikazima sjaja koji prolazi i kruži, huči i buči.

Kod osvrtnja na epizodu "*Maturity*", treba reći još dvije važne stvari. Kao prvo, raščišćavanje konceptualnog prostora za predanost radu se moglo dogoditi samo uz pomoć pisca poput Sturgeona, koji je 1947. godine već imao reputaciju u tom području. Kao drugo, poznavajući atmosferu tih kasnih četrdesetih godina, ono se vjerojatno moglo dogoditi samo pomoću priče koja je tako duboko pitoma kao što je "*Maturity*": bilo kakva naznaka drskosti ili protesta u samom tekstu bi smjesta iskrivila opće tumačenje pretpostavljenog motiva za tu naknadnu reviziju, te on ne bi bio shvaćen kao čista etičko/estetička predanost. Jer, sada razgovaramo o mitologiji - ne o stvarnom piscu sa stvarnim papirom u stvarnoj pisačkoj mašini. Ali mitovi, frustrirajući kakvi već jesu za muškarca ili ženu koji se nalaze u njihovom središtu, imaju svoju formalnu važnost. A "*Maturity*" je isto toliko uglađena i pristojna priča, prema konvencijama fikcije 50-tih, koliko i bilo koja druga što se može naći u Sturgeonovu opusu; druga verzija je još malo uglađenija i pristojnija od prve. Svi upoznati s kontekstom, ako ne i sa samim tekstom, su to mogli i predvidjeti. Barem je sigurno da ne bi bili, poput Lema, iznenađeni. Zbog tog razloga su svi veliki pisci pazili na pristojnost, onakvu kakvom su je definirala njihova vremena. No, tražiti u čemu se sastoji Sturgeonova veličina, u priči koja je u takvim uvjetima privukla

pozornost, i zatim izjaviti da ju je nemoguće naći, kao što je to učinio Lem, izgleda gotovo namjerno tupo. Pažljiva analiza javnog uspjeha, ma kako mala bila ta javnost, je uvijek poučna. Međutim, na sličan način - ako javno mišljenje prihvatimo kao zadanu osnovu nečijeg pristupa analizi, jer su javna mišljenja mitovi, a mitovi su, kao što su Cassirer i drugi uočili, redovito konzervativni "makar i samo zbog toga što im je u prirodi da ih izmišljaju vodeće grupe" - najgore što se može reći o Lemu jest da, kako potječe iz zemlje koja nema svoju vlastitu tradiciju šunda, nije imao osjećaja za kontekst i da je jednostavno ignorirao ili krivo iščitao kontekstualne znakove. Najbolje što se o njemu može reći je da se divovi, eto, obično potuku.

IV

Međutim, česta je pojava da Sturgeonove priče koje su u tadašnjim danima stekle pozornost, ako već ne i zloglasnost, danas nailaze na manje odobravanja. Primjerice, *"The World Well Lost"* ("Sasvim izgubljeni svijet"), priča koja, usprkos svom žestokom prikazu homofobije, prilično pastelnim prstima miluje temu ni više ni manje nego muške homoseksualnosti, je neko vrijeme često bila spominjana kao primjer za sve veću "liberalnost" znanstvene fantastike u seksualnim temama, kao i priča Philipa Josea Farmera *"The Lovers"* ("Ljubavnici"). Danas Farmerova priča izgleda u najboljem slučaju zanimljivo pretpovijesna, a Sturgeonovu dijeli tek jedan korak od totalnog konzervatizma - mada su meni itekako zasuzile oči kad sam je s petnaest godina prvi put pročitao. Još jedna Sturgeonova priča o kojoj se mnogo raspravljalo tijekom nekoliko godina nakon objavljivanja je bila *"Affair with a Green Monkey"* ("Afera sa zelenim majmunom"): ma kako umjetnički počinjala, danas moramo priznati da je cijeli njen zalet usmjeren prema prilično

trivijalnoj kratkoj dosjetki. Suvremeni će se čitatelj, pronade li uzbuđene osvrte na tu priču koji su bili razbacani po kolumnama tadašnjih fanzina i časopisa, vjerojatno upitati: oko čega cijela ta frka? Jedini način da se shvati frka jest, i opet, rekonstruiranje okolne situacije, tj. društvenog trenutka u kojem ne samo što su radnje iz tih pripovijetki bile smatrane grijehom, bolešću i zločinom prema zakonu, nego su i same riječi bile zabranjene za tisak. Možemo uzeti primjer iz Sturgeonove znanstveno-fantastične novele "*To Marry Medusa*" ("Oženiti Meduzu", 1958. - koju je Sturgeon kasnije proširio na svoj najkraći znanstvenofantastični roman, "*The Cosmic Rape*" 1958.): " ...a on je istrčav'o i opet zabij'o glavu unutra i naziv'o me...' Al licemjerno nije htio uprljati usta tom rječju. A Cigo pored vrata je mudro kimao glavom i govorio, 'Čovjek ne smije spominjati nečiju majku, nikako,'" ili, nešto kasnije, iz glave 12 romana, "Stari. Ej, stari! Carol je rekla pozobi kurbu.' A Tony bi na to: 'Ne govori tako, Carol,' i u tom trenutku bi svjetla nailazećeg vozila pala na njega, a on bi, odlučnom pažnjom, stisnuo oči, namjestio čeljust, i precizno izgovorio ono što je Carol pokušavala reći." U svjetlu današnjih realističnih romana i filmskih dijaloga, čitatelji takve stvari doživljavaju kao plahe pokušaje dozivanja nestale pobožnosti. No, ono što ti odlomci u stvari predstavljaju, jest ironični komentar na svojevremeno vrlo stvarne i apsolutno prisilne (zbog zakona i prijetnje zatvorom) tiskarske konvencije - konvencije koje neće početi popuštati još gotovo cijelo desetljeće nakon što su priče s takvim odlomcima prvi put objavljene. Ovdje ponovo moramo naglasiti dvije stvari: kao prvo, verbalne stilske figure poput kratke dosjetke u "*Affair with a Green Monkey*", ili pastelnih poteza u "*The World Well Lost*" su ono čime je to desetljeće zamjenjivalo seks (ma kojeg usmjerenja) u tisku, pobožno inzistirajući na tome da je nelagoda koju te zamjene izazivaju upravo ono što se izbjegava zaobilaženjem samog seksa.

Ne možemo se čuditi što je Sturgeon kao pisac vrlo senzibilan na te godine, i sam, u svojim djelima iz tog razdoblja, također utjelovljavao mnoge stvari iz tih godina. Moramo također primijetiti da kad se, kao recimo u svojoj western priči "Scars" ("Ožiljci"), Sturgeon bavio donekle istim materijalima na koje se usredotočuju i "Affair with a Green Monkey" i "The World Well Lost" (tj. ljudskom nesigurnošću u muška seksualna očekivanja), on je to činio mnogo lakše ruke, te je proizveo jednu od svojih najjačih i najsućutnijih pripovijetki prema današnjim standardima.

Međutim, nije vjerojatno da će današnji čitatelj u Sturgeonovim pristojnim i uglađenim pripovijetkama (bile one konzervativno ili šokantno pristojne i uglađene) pronaći ono što je najzanimljivije, najstimulativnije, najimpresivnije, najopsesivnije te najjednostavnije i najuzvišenije lijepo u Sturgeonu. Desetogodišnje odugovlačenje u pronalaženju izdavača za jednu od Sturgeonovih najranijih priča (koja je tada dobila nagradu u vrijednosti od deset tisuća dolara od časopisa *Argosy* - dok je jedna pripovijetka Grahama Greena osvojila drugo mjesto - čime je stekla i opravdanje i reputaciju: radi se o pripovijetki "Biankine ruke" (u "Krajnjem egoistu", tomu I Sabranih priča) ne govori o pristojnoj priči prema kriterijima tog doba - mada je priča lijepo napisana, i svaki devetnaestogodišnjak (Sturgeon je imao devetnaest godina kada ju je napisao) bi s pravom mogao biti ponosan na nju. "Die, Maestro, die!" ("Umri, maestro, umri!"), priča o gitaristu s amputiranim prstima (prolazna Sturgeonova opsesija? Usporedite to s fantastičnim prizorom samoranjavanja kod protagonista koji svira gitaru iz "The Dreaming Jewels", 1950.) nipošto nije ljubazna priča. I mada ovaj drugi tom pripovijetki sadrži priličan broj Sturgeonovih priča koje su u svoje doba bile osobito popularne ("Mikrokozmički Bog", "Shottle Bop" i "Pokerska Faca" su priče koje su bile osobito hvaljene kad su se prvi put pojavile - kao i "Killdozer!", priča koja će otvoriti sljedeći

tom III), najbolje u ovom tomu je to što sadrži toliko mnogo priča koje će današnji čitatelj vjerojatno smatrati još bogatijima i još zahvalnijima. Isto tako, "*The Sex Opposite*" ("Suprotni spol"), "*It Wasn't Syzygy*" ("To nije bio Syzygy"), "*The Other Celia*" ("Druga Celia"), "*Bright Segment*" ("Svijetli dio"), "*A Way of Thinking*" ("Način razmišljanja") i "*Mr. Costello, Hero*" ("G. Costello, junak") nisu pristojne i uglađene pripovijetke ni prema čijim standardima. A to su upravo priče u kojima suvremeni čitatelj počinje upoznavati nenadmašivog, neusporedivog, veličanstvenog Sturgeona.

Čitatelj koji već neko vrijeme zna Sturgeona nesumnjivo je strpljivo čekao da cijela ova digresija o povijesti prođe, kako bi postavio jedno pitanje. Sada ga postavljamo: što ćemo sa Surgeonovom često citiranom izjavom "Sve što pišem je o ljubavi"? Pa, ja tu izjavu uzimam ozbiljno - ali na onaj način na koji ozbiljno uzimam i bezbrojne strategije što su ih tijekom stoljeća smišljali bezbrojni umjetnici kako bi pristigli u središte svoje vlastite kreativnosti. Takva izjava bi lako mogla ukazivati na Surgeonov vlastiti način rada. Ali to ne mora nužno biti i moj način rada. Gdje ću pronaći taj način? Ondje gdje pronalazim način rada svakog drugog pisca: u tekstu - i, budući da u znanstvenoj fantastici postoji tako živahna reakcija čitatelja, u čitateljima... uz veliku marginu za oprez, prijevode i procjene.

Nekih šest godina prije nego što je Heinleinov "*Stranger in a Strange Land*" ("Stranac u stranoj zemlji", 1961.) u kontrakulturu uveo riječ *grok* kao kratkotrajni pojam, Sturgeonov SF roman "*More Than Human*" je krugu mladih čitatelja (među kojima sam bio i ja) dao riječ koja je spojila značenje riječi *blend* i *mesh* (miješati i zaplesti): *blesh*. Možda je to samo zbog mojih godina, ali *grok* - osobito nakon što je netko (James Blish?) primijetio da je njezino značenje gotovo identično s tadašnjim značenjem

(koje se mijenja svake godine) jazz riječi *dig*¹ - nekako nikad nije ušla u moj rječnik.

Blesh jest.

Još uvijek se povremeno moram suzdržavati da je ne napišem u najformalnijim neknjiževnim tekstovima. Četrdeset pet godina nakon objavljivanja romana u kojem se prvi put pojavila, nekoliko mojih prijatelja još uvijek je koristi u razgovoru.

No, mislim da ta zvučkovna slika, *bleshing*, ta zajednica riječi na rubu komunikacije, izražava jednu nejasnu potrebu američke psihe; ona se također odnosi na cijelu galeriju slika koje se pojavljuju u Sturgeonovim tekstovima. Još jedna riječ - biološka slika oko koje Sturgeonov čitatelj (a čini se i sam Sturgeon, neko vrijeme) vrlo lako okuplja tu galeriju slika kao oko metaforičkog centra - je, naravno, riječ zanijekana u naslovu jedne priče, objašnjena u tekstu jedne druge, te usput spomenuta u velikom broju ostalih: "syzygy".

Sturgeon je sam objašnjava na primjeru jednostaničnih organizama u priči "*It Wasn't Syzygy*": "Dva takva organizma puštaju svoje nukleuse da neko vrijeme teku zajedno. Zatim se razdvoje i svaki ponovo krene svojim putem. Pritom to nipošto nije proces reprodukcije. To je samo način na koji svaki organizam može dobiti dio onog drugog." Radi biološke preciznosti, možemo dodati da se stanične stijenke stapaju i da dolazi do izmjene citoplazme i nukleoplazme. Kad se organizmi razdvoje, obje stanice brzo prolaze kroz dvostruku fiziju (što da je osam organizama). Mada syzygy nije reproduktivni proces, on, osim što omogućava genetsko miješanje, pokreće i reprodukciju kroz dvije generacije.

Promatrajući opseg i snagu takve komunikacije, onako kako je ona prikazana na mnogo mjesta širom Sturgeonova opusa, ja svakako vidim da je ljubav jedan od njezinih najupečatljivijih

¹ razumjeti; voljeti - op. prev.

oblika. Međutim, ono što uvijek pomislim u pogledu Sturgeonove izjave, jest koliko se većom od ljubavi - ljubavi u bilo kojem njenom prepoznatljivom obliku - takva komunikacija pokazuje. Ona se gotovo uvijek kreće prema nečemu većem-od-života, prema kozmičkom, mističnom. Na mnogo mjesta u Sturgeonovu opusu - "*More Than Human*", "*The Cosmic Rape*" - ona dolazi do jedinstva sa samom evolucijom.

Baratajući tako uzvišenim načinom komunikacije, jasno je da se Sturgeon želio održati orijentiranim prema ljubavi. Bilo bi prilično uznemiravajuće, da ne kažemo jezovito, istraživati takvu komunikaciju bez jedne slične čvrste točke kao uporišta - mada nam je Sturgeon nekoliko puta portretirao takvu komunikaciju orijentiranu prema mržnji ("*Die, Maestro, Die!*" i "*Mr. Costello, Hero*"), a te se pripovijetke nalaze među njegovim najsnažnijim. Svakako da odnosi prikazani u "*Biankinim rukama*" i "*Bright Segment*" počinju kao ljubav; ali, mada oba odnosa niti u jednom trenutku ne gube to ime, oba se, na kraju svojih respektivnih priča, razvijaju u nešto daleko strasnije. Ipak, intenzitet učinka na kraju povezuje tu tamniju sa svjetlijom verzijom takvih priča, kao recimo "*The (Widget), the (Wadget), and Boff*" ili "*Make Room for Me*" ("Napravi mjesta za mene").

Umjetnici prerastaju svoju terminologiju (njihove metafore da i ne spominjemo), i Sturgeon bi ubrzo ostavio syzygya iza sebe - prvo kao riječ, a zatim i kao koncept.

Međutim, za čitatelja je slika stapanja stanica, spojenih u neobjašnjivo jedinstvo, bliskije od seksa, a koje u sebi sadrži mnogo vidova seksa, no koje je na koncu nadomjestak za seks u temeljno aseksualnim bićima, jedna dovoljno bogata mikrostruktura da oko sebe počne organizirati iščitavanje širih i raznovrsnijih načina općenja, koje Sturgeon prikazuje u ovom ili nekom drugom obliku u gotovo svakoj svojoj priči.

Sturgeon je želio svijet koji funkcionira drugačije od svijeta u kojem živimo; razlika se sastojala u tome da u njemu bude mjesta i za ljubav i za logiku. Ono što ga je podržavalo i davalo

mu strpljenje i umjetničku upornost bilo je njegovo razumijevanje međupovezanosti svih raznolikih i raznovrsnih aspekata života.

Usprkos njegovoj briljantnosti, Sturgeonova karijera nipošto se nije odvijala glatko i lagano. Triput se ženio (drugi brak je bio poništen), imao je dvije dugotrajnije veze i sedmero djece. Financijski se povremeno približavao razini srednjeklasne udobnosti, no tih perioda nije bilo mnogo. Njegovo pisanje je nekoliko puta bilo prekinuto zbog dugotrajnih perioda u kojima uopće nije mogao pisati - čak niti pismo. Takvi periodi su bili financijske katastrofe i osobno su ga jako boljeli - jednako koliko su smetali i njegovim čitateljima. Budući je Sturgeon bio toliko popularan, i na najmanji njegov spomen neke ideje za priču ili knjigu, urednici bi navalili u tisak s najavom uskoro dolazeće knjige ili priče, koje se na kraju nikad ne bi pojavile. (Dugačka priča iz kasnijeg razdoblja, "*When You Care, When You Love*" - "Kad ti je stalo, kada voliš" - bila je najavljivana kao prvi dio romana -nikad dovršenog. A priča nazvana "*Tandy's Story*" - "Tandyina priča" - koja se 1961. pojavila u časopisu *Galaxy*, je trebala biti jedna iz serije priča od kojih bi se svaka zvala po jednom od njegove djece - no serija nikad nije dovršena.)

Ima jedna priča koju je Sturgeon pričao o sebi, a drugi ponavljali.

Početak pedesetih, kad je bio usred jednog od nekoliko njegovih blokiranih perioda, urednik časopisa *Galaxy*, Horace L. Gold, ga je napokon uspio probiti. Sturgeon je objasnio Goldu da se toliko brine zbog užasne opresije i straha što izvire iz Senatora Josepha McCarthyja, koji je ispitivao sve "neameričke" aktivnosti i usput uništavao živote i reputacije na sve strane, da se ne može natjerati da napiše priču koja bi bila puka zabava. Osim ukoliko to ne bude priča koja će točno priopćiti svijetu što on misli o tom bolesnom luđaku, upitao je Sturgeon, kako da nešto drugo napiše. No znao je da dobra priča ne može jednostavno biti propovijed ili politička Jeremijada.

Gold je trenutak razmišljao, a zatim odgovorio: "Napiši mi priču o čovjeku koji se ide naći sa svojom ženom i koji je ugleda kako izlazi kroz vrata ograde smiješeći se nekom drugom muškarcu - i svaki čitatelj *Galaxy* u zemlji će točno znati što misliš o tom washingtonskom demagogu."

Priča kojom je Sturgeon odgovorio na to, priča koja je okončala njegov krizni period, je bila "*Mr. Costello, Hero*" - prekrasno neizravno, a ipak svećenički pronicavo preispitivanje učinaka "političkog" zla. No, ono što je Gold bio uočio, bila je upravo ta međupovezanost (komunikacija) o kojoj sam govorio - povijesno senzitivna mreža na kojoj najbolja umjetnost svira svoje doba kako bi proizvela najbogatiju glazbu.

Sturgeon je tu priču ispričao kao lekciju o tome kako se okončava spisateljska kriza.

Međutim, ono što je bio previše skroman da bi rekao, a što sam ja sretan da mogu dodati, jest da, usprkos istinitosti tog savjeta, sumnjam da postoji *mного* pisaca kojima bi ga Gold dao.

Ja se mogu sjetiti samo jednog.

I to je svakako jedan od razloga zašto nam je danas Sturgeon od tolike čiste i neprocjenjive vrijednosti.

Samuel R. Delany
New York, 1995.

**MIKROKOZMIČKI
BOG**

Kargo

Čuo sam kako je netko rekao da je taj brod bio opsjednut. Nije bio opsjednut. Postoji druga riječ za ono što ga je mučilo, i, ako želite, pričat ću vam o tome. Bio sam na njemu kad je to počelo, a bio sam i prije. Znao sam svaku njegovu iskrivljenu zakovicu. Znao sam ga kad je bio pošten, ofucan i prozaičan član naše trgovačke mornarice. Vidio sam što mu se dogodilo.

Bila je to jedna od onih širokih olupina kakve su na tucete izrađivali za vrijeme Prvog rata. Njegova braća su ležala trunući i hrđajući i čekajući neki hitni nacionalni slučaj da dokažu svoju nesposobnost za morsku plovidbu. Dobro. Oni su dobri kao šrapneli. Njegovo ime je bilo *Dawnlight*, i bio je to crni naftni tanker od sedam tisuća tona, šepav kao tronogi pas i lijep koliko i bradavica na licu. Mogao je ići devet čvorova nizbrdo s dobrim vjetrom i nemogućom strujom. Natovaren, slušao je svoje kormilo sve dok ga gubitak težine od sagorenog goriva u krmenim spremištima ne bi bacio glavom nadolje, a tada bi se kretao kao i svaki tanker s gubitkom težine na krmi; kad nije bio natovaren, gazio je više od pet metara na krmi i ništa na pramcu, tako da bi se, kad bi vjetar puhao s boka, vrtio na repu kao kanu.

Da, znao sam ga odavno. Nekad je prevozio avionsko gorivo. Avionski plin koji se pretvara u eksplozivne pare na nekih 40F. I tako je jednog dana ložič otkrio da to gorivo kaplje kroz pukotine cisterne br. 9 u ložionicu i da ondje isparava. Smjesta se onesvijestio, a posada je tijekom noći pobjegla u čamcima za spašavanje. Kapetan se probudio u podne idućeg dana vrišteći

da hoće svoju kavu, zbrojio dva i dva, i uz pomoć dva strojara i kuhara doveo brod u neku uvalicu na otočiću u blizini Kube.

Stjecajem okolnosti, ondje se pojavio jedan vrlo bogati gospodin s lijepom ponudom, a posljedica toga je bila da su kapetan i njegova tri priljepka došli do Havane u čamcu za spašavanje, džepova punih velikih novčanica i s brodskim dnevnikom u kojem se nalazio navod s opisom eksplozije i potonuća broda. Poslije toga, tanker je za bogatu gospodu prevezio sirovu naftu u ratne zone. Sjajan sport.

Bio je to sjajan sport ne samo zato što *Dawnlight* nije imao što raditi na površini vode, nego i zato što nije imao što raditi radeći to što je radio. Njegovu nacionalnost je određivao sadržaj ormarića sa zastavama, a njegov tekući dnevnik izgledao je kao zbirka Enciklopedije Britannice. Dizali su jednu zastavu za drugom i birali dnevnik prema potrebi.

Ali, isplatio se i dobro je zarađivao, pa ako bi vam uspijevalo ostati podalje od dna oceana i koncentracionih logora, i vi biste ga smatrali dobrim brodom. Ako već morate učiniti samoubojstvo, možete se barem usput obogatiti.

Ja sam ga našao u jednoj luci poznatoj po brzom obavljanju posla i postavljanju vrlo malo pitanja. Njegov Barba bio je žilavi stari nizozemski doseljenik čija je utroba zacijelo sličila maloju smeđoj krigli. Sol se mrvila s njegovih zglobova kada bi se kretao. Bio je pravi čovjek na krmi i sam vrag na mostu, i posjedovao je naše duše. Nije to bio neki posjed, doduše. Posada je odgovarala brodu i sastojala se od gomile najokorjelijih, najtvrdokornijih, najzagriženijih nekadašnjih ljudskih bića koja su ikada blagoslovila kopno odlaskom na more. Moralo je biti tako.

Svaki tanker je dinamit od 150 metara, čak i ako nije odmetnik od zakona. Ako je natovaren, gorjet će tjedan dana; ako nije, odletjet će u zrak i nikad se neće vratiti. Treba mu samo jedna iskrica. To se vrlo lako može dogoditi bilo kada; no

zamislite još da se morate provlačiti između podmornica i džepnih ratnih brodova s obje strane - između brzih, smrtonosnih koljača iz potaje, koji nose mnogo iskrica za naš kargo. Kao zaštitu nismo imali ništa osim sreće i Barbe. Pa smo se držali njega.

Dawnlight je bio jedini brod koji bih odabrao, osjećajući se onako kako sam se osjećao. Ponekad se dogodi da se cijeli svijet okrene protiv vas, i treba vam izlaz. *Dawnlight* je meni bio upravo to - već me ranije provukao kroz dvije tamne mrlje u mom životu - jednom kad je jedan kreten pao i razbio svoju glupu lubanju u tučnjavi oko neke cure, pa sam ja morao nestati na neko vrijeme, i jednom kad sam se oženio tom curom a ona me počela ucjenjivati da zaradi za život. Pored svega toga, *Dawnlight* je bio jedini brod na koji sam *mogao* doći. Imao sam uvjerenje za običnog mornara, indorsirano za čistača. Ministarstvo trgovine je bilo vrlo popustljivo prema meni i dopustilo mi da zadržim te kvalifikacije nakon što sam razbio jedan pomoćni mornarički tanker na stijenama. Zaspao sam pijan na straži. No, kako bilo, Barba mi je dao stražu u smjeni od osam do dvanaest kao trećem časniku, s papirima ili bez. To je jednostavno bio takav brod. To je jednostavno bio takav kapetan. Mislio je da sam ja jednostavno takav mornar.

Otplovili smo iz te luke (negdje na sjeveru - to je dovoljno!) i uputili se prema istoku i prema jugu. Bili smo natovareni, no nosili smo samo dvjesto velikih sanduka poljoprivrednih strojeva u dva suha spremišta za kargo. Poljoprivredni strojevi s čeličnim cijevima i kopicama naboja. Zgodne zdepaste kutije traktora s pušcanim cijevima. Većim dijelom smo pratili obalu, no držali smo se na udaljenosti, izvan kurseva parobroda što putuju na jug. Rat je nedavno bio počeo, i svi na obali i na moru su bili uzbuđeni oko neutralnih zona pa nismo htjeli gurati noseve gdje ne treba. Međutim, nismo bili previše zabrinuti.

Zasigurno nismo bili jedina neidentificirana krtinja obojana u sivo koja plovi morem, a uostalom, imali smo svog kapetana.

Spustili smo se na oko 33° i uputili se na istok. Bila je to rana jesen - sezona uragana - no vrijeme je bilo lijepo i blago. Jutarnje sunce držali smo malo ukoso od desnog boka pramca, a navečer smo derali dno sjene koju smo bacali ispred sebe. Noćna smjena je govorila o nečuvena šezdeset tri okretaja motora na minutu, a brod u posljednjih dvanaest godina nije uspio nadmašiti pedeset sedam. Svaki put kad bih sa svoje straže gađao sunce ili neku zvijezdu, brod je bio miran i čekao da naciljam, a ja sam upravljao kao da imam radioval u džepu. Uopće više nije sličio na stari *Dawnlight*, s njegovim trulim zupčanicima i čavlina od žvakaće gume. Bilo je zadovoljstvo ploviti na njemu. Čak mi je i morski kruh Cajuna Joea prestao izazivati žgaravicu.

Da, sve je bilo predobro da bude istinito, tako da je za neko vrijeme ispalo da nije istinito. Kad smo prešli dužinu od 30°, sve na brodu je poludjelo. Ništa nije bilo doista krivo, samo - no, recimo, ona stvar sa sekstantima. Četiri sekstanta - moj, prvog i drugog časnika, i, najgore od svega, Barbino drevno čudovište tipa dvogled. Svi su otišli samo malo ukrivo - dovoljno da nas izbaci s kursa za osam ili deset stupnjeva. Vidite, kad smo prešli 30°, promijenili smo kurs mrvicu sjevernije, tako da se krećemo prema Gibraltaru; i tek što smo to učinili, niotkud se pojaviše oblaci i vrijeme postane stvarno gusto.

Noću smo plovili po crnoj juhi, danju po bijeloj, a kompas je bio jedini predmet koji je uopće htio priznati gdje bismo se mogli nalaziti. Sve je poludjelo. Brojač okretaja pokazivao je da idemo nekih sedam zarez dva čvora. Mjerač brzine je tvrdio okruglih šest. No tek trećeg dana magle, oko pet zvona na mojoj jutarnjoj straži, uspjeli smo otkriti da smo prevareni. Od strane sekstantata, mislim.

U oblacima se našla jedna rupa, visoko iznad desnog boka; vidio sam je kako nailazi, pomislio da bi mogla pokazati sunce, i zazviždao Barbi i prvome. Bio sam u pravu; to je bila mala rupa,

i kad smo se nas trojica poredali na mostu s našim sekstantima, drugi je došao pospano teturajući sa svojim. Stari Johnny Weiss je bio za kormilom, držeći staru olupinu na kursu kompasa onako kako samo izvježbani stari morski vuk može upravljati brodom.

"Gledaj na sat, Johnny," rekao sam mu i ulovio odraz te rupe u oblaku u svom zrcalu.

"Aha," reče on. To je bilo najbliže što smo dolazili do "Da, gospodine časniče" na tom brodu.

Tada smo se nas četvorica ukočili, držeći sekstante mirno poput stijena, i pričekali zraku sunca. Došla je, Barba je rekao "Hop!" i namjestili smo lukove.

Od Johnnya smo dobili vrijeme - stari sat u kormilarnici nam je bio dovoljan kronometar - i izvadili smo svoje tablice. Naša četiri mjerenja su ispala dovoljno slična. Pozicija $31^{\circ} 17' S$, $33^{\circ} 9'40'' Z$ - što je značilo da smo nekih četrsto milja istočno od Madeira. Ustanovili smo da smo, podijelimo li udaljenost na pola između prijeđene udaljenosti koju su nam pokazivali mjerači na palubi i u strojarnici, došli na taj položaj pogađanjem naslijepo. Sve je izgledalo dobro - predobro. *Dawnlight* je bio nezgrapnan za kormilo, što zbog svog zastarjelog hidrauličnog telemotora, što zbog svog navojnog kormilarskog sustava. Još nikad se nije tako lijepo ponašao.

Čim sam se našao sam u prostoriji s kartama, provjerio sam svoje podatke. Sve je bilo sjajno, ali - primarno zrcalo na mom sekstantu je bilo ukoso. Malo je iskliznulo iz svog okvira. Takva stvar bi mogla značiti da smo sto pedeset milja daleko od kursa! To mi se još nikad nije dogodilo - bio je to novi sekstant, i pazio sam na njega. I sad, kako...

Otišao sam dolje do Barbine sobe i ušao. On i prvi su se naginjali nad stol. Uspravili su se kad sam ušao.

"Kap't'ne ja..."

"Što feli tfoj sekstant?" upita me on prije no što sam uspio završiti. Rekoh mu. On se počea po glavi i pogleda prvog.

Prvi reče: "Aha, i moj." On je bio bostonski Irac imenom Toole; metar i pol u cipelama. Tražili su ga zbog četiri vrlo razrađena umorstva. Skupljao je minijature iz sedamnaestog stoljeća. "Ja sam dobio isto to, ali moj sekstant ne valja. To ne može biti točno. Gledaj - okular na sklopu nije centriran."

"Sat kletaj ofo." Barba dohvati svoje čudovište i pokaže mi pločicu sa stupnjevima kako se labavo klima oko izvučenih zakovica. "A slučajno sam i ja topio iste projeve."

"Zaboga! To sam ti i došao reći, Barba. Gledaj ovo." Pokazah mu labavo zrcalo svog instrumenta.

U tom trenutku se Harry, drugi časnik, uvukao u sobu. Uvijek se provlačio kroz vrata zbog pogrešne pretpostavke da je tanji na pramcu i krmi nego poprijeko. Što nije bilo lako odrediti. Harry bi uvijek vidio sve a govorio ne bi ništa, i ako je bio toliko nevin koliko je ogromno izgledao, tada ne bi bio na palubi *Dawnlighta*. Rekao je:

"Kap'ne, moje mjerenje je bilo krivo. Moj sekstant.

"... je isto gebrochen. Nije faljda i tepi."

"Št... da. Da."

"Četiri sekstanta se u točno isto vrijeme poremete za točno istu količinu iz četiri različita razloga," reče Toole, ispitujući savijeni luk na Harryevom sekstantu. Kapetan uzdahne.

Nitko nije rekao ništa cijelu minutu, i jedva smo primijetili kad je kapetanova stolna lampa zatreperila i ugasila se. Cijev za komunikaciju sa strojarnicom je zaškripala i ja sam odgovorio jer sam stajao najbliže. Čuo sam:

"Kapetane?"

"Treći časnik."

"Reci Barbi da je generator broj 2 upravo odbacio svoj oklop. Raznio je kućište skroz do pakla."

"A što je s brojem 1?"

"Blage. Zaštek'o skroz prije dva sata. Nema rezervnih dijelova, nema kabla za novi oklop."

"O.K." Okrenuo sam se i rekao kapetanu.

On se gotovo nasmijao. "A paš sam htio reć' da borabo uzeti ratio kurs preba Gibraltar i Feisal. Heh. 'Arry, nisi mi ti rek'o da nema kiseline za paterije u ratiju?"

"Jesam."

"Heh." Kapetan je na trenutak lupkao prstima po stolu, gledajući u mene i ne videći me. Tada me vidio. "Što kog crnog fraga ti ofdje ratiš kat si na straži? Gupi se gore!"

Izgubih se - bilo je trenutaka kad se niste mogli igrati sa starim.

Gore na palubi vrijeme je izgledalo isto. More je bilo glatko i zrak topao, a ja sam morao pipati da pronađem ljestve za most. Johnny je kormilario mirno, s lakoćom, po nekoliko žbica kormila na svaku stranu svakih nekoliko minuta. Bio je jedini čovjek na palubi koji je imao osjećaj za taj ludi brod, s njegovom iskrivljenom kobilicom i iskrzanim i savijenim propelerom. Pogledao me kad sam ušao u kormilarnicu i zagundao.

"Što je, Johnny?"

"Misliš da znaš gdje smo, ha?"

"Mislim."

Nema smisla dati posadi materijala za priču. Mornari tračaju kao klub za bridž, i to iz istog razloga - ljudi su na okupu iz istih razloga. Jednom sam vidio kako se tri četvrtine posade spakiralo i bilo spremno otići jer je neki kreten započeo trač da će se brod prodati za neko smeće u sljedećoj luci.

Johnny je zagundao, a ja sam otišao u sobu s kartama prčkati po tom zrcalu na svom sekstantu. Vrijeme je izgledalo kao da nikad više neću doći u priliku da ga ponovo upotrijebim, ali opet, nikad se ne zna s afričkom priobalnom maglom. Zašto je Johnny toliko podrugljiv? Što sam se više trudio misliti o nečemu drugome, to me ovo više smetalo. Desetak minuta kasnije, poznavajući teoriju da je posljednja riječ izgovorena prije dugačke stanke ona koja ostaje, vratio sam se u kormilarnicu i upitao:

"Zašto pitaš?"

"Oh, ništa." Pljunuo je, i duhanski sok je odjeknuo udarivši pljuvačnicu. "Samo razmišljam."

"Daj - reci."

"Pa... meni se čini da već dva dana idemo istočno-sjeveroistočno - ne?" "I?"

"Vi dečki ste bili tol'ko zaposleni virenjem u Veliko Svjetlo kroz te sekstante da niste ni vid'li da je na krivom mjestu."

"Sunce? Na krivom mjestu?"

"A-a. Ako smo išli istok-sjeveroistok u ovo doba godine, u ovom kvartu, ja mislim da bi Sunce trebalo bit' ravno na pramcu u pol' jedan'est ujutro."

"Pa?"

"Pa, pojavilo se sasvim ravno na boku. Nekako mi to nije u redu."

Imao je pravo. Otišao sam i sjeo na kormilarev tronožac. Radio mrtav, sekstanti poludjeli; imali smo samo kompas i dobre stare Bowditchove tablice za približne račune. Čekaj - a taj kompas?

"Johnny, siguran si da si bio na pravom kursu kad smo mjerili?"

Njegova tišina bila je rječita. Stari Johnny Weiss je mogao kormilariti apsolutno svime ako je imao kormilo; a ako nije, s

krmenim kormilom se snalazio bolje od većine. Da smo imali radio, mogli smo provjeriti kompas. Nismo imali radio. Da smo mogli vidjeti sunce, ne bi nam trebao radio. Nismo mogli vidjeti sunce. Bili smo izgubljeni - potpuno izgubljeni. Kretali smo se zabetoniranim kursom prema kompasu, brod je drobio milje na mjeraču kao nikad ranije i hrabro je napredovao prema Nedođiji.

Uletio je mornar. "Izgubili smo mjerač brzine, gospodine!"

Prije nego što sam dospio reći "Oh, pa ionako nije radio," cijev za strojarnicu je zasvirala.

"Da?" rekao sam u nju glasom koji je značio "Što je sad?"

Bio je to ponovo treći strojar. "Je li kapetan tamo gore?"

"Nije. Što je bilo?"

"Događaju se mnoge stvari," cvilio je on. "Zašto se sve moraju događati baš *meni*?"

"Bit će bolje, stari, bit će bolje! Što je bilo?"

"Kazaljka brojača okretaja se olabavila i upala u rupu. Klip ju je dohvatio i povukao cijeli brojač unutra. Bože, sveti bože, što se ovdje događa? Jesmo li ureknuti?"

"Kao da jesmo," rekao sam i zazviždao u kapetanovu cijev kako bih ga obavijestio o ovome.

Sada je sve ovisilo o tome da vidimo sunce. Iz očitavanja broja okretaja, karte sa strujama i tablica barem smo mogli izračunati brzinu. Admiralske karte se uopće ne bave ovim dijelom mora. Zašto i bi? Pretpostavljalo se da negdje oko Madeira ima dubina, ali pored Afrike se nalaze i gomile plićina. Čak nas ni Barbina sreća neće izvući iz ovoga. Imao sam takav osjećaj. Kvrugu, nismo mogli čak niti dozvati neki brod, da smo ga i sreli. Uostalom, vjerojatno bi ispalo da je to neki prerušeni ratni brod ili podmornica-lovac, koje bi strašno zanimao naš kargo. Poljoprivredni strojevi. Ufff!

Kuhar je došao gore noseći čiste plahte za viseći ležaj u sobi s kartama. Znao sam što to znači. Most će biti kapetanova vikendica dok se ne izvučemo iz ovoga - ako se izvučemo. Bio sam iscrpljen. Ovakve stvari se ne mogu događati - ne *mogu!*

Te smo noći kapetan i ja imali ratni savjet, čim sam došao na stražu. Ništa se nije dogodilo cijeli dan; sunce je izašlo samo jednom, između dvanaest i četiri, i ponovo je nestalo toliko brzo da Harry nije uspio izvaditi svoj sekstant. Namjestio je smjernik, ali brod se žestoko zaljuljao zbog neke divlje struje upravo u trenutku kada je mjerio, i visina koju je dobio bila je potpuno kriva. Ništa drugo se nije dogodilo - oh, da; tri užeta su nam pala u more dok smo pomoću njih pokušavali izmjeriti brzinu. Najgluplja stvar u svemu tome je da je sve ostalo bilo da bolje ne može biti.

Kuhar je pronašao devet sanduka doista sjajne konzervirane hrane u spremištu za posteljinu - Bog zna koliko je dugo tamo stajala. Kao da se jednostavno pojavila niotkud. Motori su radili bez greške. Cilindar niskog pritiska više nije hroptao, a u kupaonici smo imali toplu vodu kad god bismo htjeli, umjesto hladne ili pak kipuće. Čak su se i madraci činili mekšima. Samo što nismo znali gdje se nalazimo.

Barba mi je stavio ruku na rame, uplašio me pnušavši mi s leđa u mraku. Stajao sam na mostu.

"Što je; prineš o fremenu?" upita me. Bio je to čudan stvor, nikad nismo znali na čemu smo s njegovim ljutnjama i njegovim - kako da kažem? - ljubaznostima.

"Pa, da, kap't'ne. Ne sviđa mi se to."

On položi laktove na pregradu. "Kažem ti, mali, nemamo se čega pojeti."

"Valjda nemamo, ali ne volim te igre skrivača." Osjećao sam kako me pažljivo gleda ispod oka.

"Nešto ću ti reć'. Ta to kažem prfom, ili Harryu, ili nekome iz noćne smjene, oni pi rekli: 'Mislím ta je stari Šfabo prolup'o. Faljda je ostario.' Ali tepi ću reć'."

Bio sam polaskan.

"Ovo je stari prot, ali je topar. Pit će mi žao ta ga pretam nekom trugom."

"O čemu ti to, kapetane? Nećeš valjda dati otkaz kad se vratimo?"

"Ne; još prije toga. To je sfe što me muči, znaš. To će biti prfi put da izgubim pola putofanja. Bio sam gazda na triteset tva broda, ali uvijek sam ih ostafio u njihovoj polaznoj luci. Ofaj put neću."

Bio sam nemalo iznenađen. Nikad ranije nisam vidio tog žilavog starog konja kako postaje sentimentalán u vezi svog broda. To je bio prvi put da sam čuo kako o tome govori jasno i glasno. Ali što to priča o gubljenju kontrole?

"U čemu je stvar, kape - misliš da ćemo u logor?" Ovo je bila interna fraza s *Dawnlighta* i značila je zarobljavanje od strane nekog ratnog broda.

"Ne, mali - ništa takfoga. Ne mogu nam oni ništa. Nitko nam sat ništa ne može. Ah - čuješ ofo?"

Uperio je prst prema lijevom boku. Noć je bila vrlo mirna, s jedva ikakvim zvukom osim neprekidnog vrenja miljuna mjehurića koji su se rasprskavali kližući uz bok broda. No, negdje daleko u magli se čulo uporno pljuskanje - onakvo teško, plosnato pljuskanje koje poznaje svaki mornar.

"Pliskavice," rekao sam.

Kapetan me povuče za lakat i povede kroz kormilarnicu na drugi kraj mosta. "Slušaj."

Opet se čulo, ovaj put na desnom boku broda. "Valjda ih ima poprilično," rekao sam olako, malo uznemiren što je na takav način promijenio temu.

"Ima ih puno, ali nisu to pliskafice."

"Neke ribe?"

"Nisu to nikakve ribe. To je nešto što si fidio u knjigama. To su žene s repovima."

"*Molim?*"

"O.K., šalio sam se. Zofi me kat ti smjena zafrši."

U zelenom odsjaju svjetla s desnog boka broda vidio sam kako mi je uputio prodoran pogled; zatim je odšetao natrag u sobu s kartama. Pomalo izvan sebe, otišao sam u kormilarnicu i zapalio cigaretu.

Pljuvačnica je odjeknula, i pričekao sam da Johnny progovori.

"Kapetan nije skrenuo," rekao je nehajno.

"Netko jest," odvratio sam. "Znači, čuo si ga."

"Čuj me - da mi kapetan kaže da sam vrag loži vatru od dvanaest do čet'ri, onda bi to i bio sam vrag." Johnny je ispod oklopa nehajnog govora bio vrlo odan. "Slušam ja te tvoje pliskavice već tri dana. Pliskavice ne prate brod na dvjesto metara udaljenosti. One skaču oko pramčanog vala nekoliko minuta i onda odmagle; ili preskaču preko pramca i igraju se negdje blizu. Ovo je drugačije. Skrenuo sam pet stupnjeva nalijevo i onda nadesno, da vidim hoću li ih privući. Jok; čuvaju svoju udaljenost." Johnny je valjao malo duhana ispod usnice.

"Joj, to je... to je čudno, Johnny."

On slegne ramenima. "Znaš kakav je Barba. Vidi više stvari od većine nas." Nije rekao više ništa.

Dva dana kasnije, počelo je ukrcavanje. Da, to sam rekao. Nismo nigdje pristali i nismo iskricali naše poljoprivredne strojeve. Ukricali smo - nešto, što god je to bilo. To se dogodilo u smjeni od četiri do osam poslije podne, kad je bijela magla postajala siva u sutonu. Ja sam tvrdo spavao u trenutku kad je brod sjeo na rep, uzdigao pramac u zrak i prevrnuo se na bok.

Motori su stali, a ja sam ustao iz ugla svoje kabine u koji me udarac odbacio.

Brod je mirno ležao na boku i pakao se otvorio. Toole je valjda pao na gumb za protupožarni alarm, a prednji promatrač je zvonom panično udarao swing simfoniju. Puknuti vod pare urlao je i grmio kao da je smak svijeta, a to je radio i drugi časnik. No, barem je zviždaljka bila tiha - pala je i razbila se uz zvuk frule iz "Pata Finengana".

Naslonio sam se na zid, uvukao u hlače i isteturao na palubu. Nisam vidio ni prst pred nosom. Ako je magla do tada bila gusta, sada je bila još dvadeset puta gušća.

Netko se zaletio u mene, i obojica smo poletjeli prema rupama za otjecanje vode. Bio je to prvi časnik na putu prema kapetanovim odajama. Zašto Barba nije bio na mostu nije mi bilo bistro, osim ako to nije imalo neke veze s onim neobično rezigniranim stavom prema njegovom umišljenom gubitku nadzora nad brodom.

"Koji je bog?" raspitao sam se.

Toole upita: "Tko je to - treći? Oh, ne znam. Udarili smo u nešto. Sad smo na vrhu te stvari. Nisu stijene; nisam čuo da je išta puklo. Nije pijesak; nikakav pješćani sprud te veličine ne može se nalaziti toliko daleko od kopna."

"Gdje je kapetan?"

"U svojoj sobi, koliko ja znam. Dođi, idemo ga izvući."

Napipali smo put do vrata glavnog hodnika i do središnje kućice. Svjetlo je sjalo iz kapetanove sobe i, kad smo se približili, čuli smo isprekidani, duboki smijeh. Nikad neću zaboraviti šok kad sam vidio tog najboljeg od svih kapetana, čovjeka koji nikad u životu nije ulubio korito broda, kako se proteže u svojoj nagnutoj stolici za ljuljanje s nogama na iskošenom stolu, i kako se cereka u bocu viskija.

Toole je zakreštao: "Kap't'ne! Udarili smo u nešto!"

Barba se zakikotao. Bio je nevjerojatno natočen. Nagnuo sam se preko Toolea i prodrmao ga. "Kapetane! Udarili smo!"

Mutno nas je pogledao. "Heh. Sjetnite, dečki, put je zafršen. Nismo utarili. Samo smo stigli. Heh!"

"Skini čamce," reče mi Toole ispod glasa.

Barba ga je čuo. "Čekaj!" rekao je bijesno i usteturao na noge. "Ja još uf jek ofdje zapovjedam! Ne spuštaj nikakfe čamce. Nismo u opasnosti, čujete? Heh! Ukrcavaju se. Znam ja što se zbifa. Idite i fitite sami, ako mi ne fjerujete!"

Toole je na trenutak zurio u kapetana. Ja sam stajao i čekao. Ako Toole odluči da je stari skrenuo, preuzet će komandu. Ako ne, stari još uvijek vodi predstavu. Iznenada se Toole nagnuo i isključio glavni prekidač alarmnog sustava koji je imao svoj vlastiti mali strujni krug na baterije, i bio jedina električna stvar na brodu koja je još uvijek radila. Tišina je bila zaglušujuća kad su se sva alarmna zvona na brodu umirila i začuli smo žamor glasova s krme, gdje se posada ustrčala. Bili su smirena gomila; neće doći do panike. Toole mi je dao znak da dođem i izašao je iz sobe. Vani mi reče:

"Što misliš?"

"Mislim da je on - ne znam, Toole. On je prvo mornar i tek onda ljudsko biće. Ako kaže da nismo u opasnosti, to je vjerojatno točno. Sad, opet, pijan je."

Toole otpuhne. "On bolje misli kad je pijan. Dođi, idemo pogledati okolo."

Spustili smo se ljestvama. Brod je ležao mirno. Bio je izvrnut, desni bok je vjerojatno bio pod vodom, a ograda desnog boka preplavljena.

Toole reče: "Idemo na lijevi bok. Možda ćemo vidjeti u što smo udarili."

Morali smo hodati četveronoške do tamo, toliko je paluba bila strma. Ništa nismo učinili; ništa se nije moglo vidjeti - osim magle.

Toole se jednom rukom zakačio za ogradu i prodahtao: "Ništa ne vidim tamo dolje, a ti?"

Nagnuo sam se preko ruba. "Ne vidim čak niti rub vode."

"Idemo dolje, na desni bok. Tamo je sigurno preplavljeno."

I bilo je. Zakoračio sam u morsku vodu do gležnja prije nego sam shvatio gdje sam. More je bilo samrtno mirno, magla je bila čvrsta tvar; a nešto je pridržavalo nagnuti brod. Kažem vam, gadan osjećaj. Da smo barem znali što je to ispod nas! A tada - tada smo vidjeli kako se ukrcavaju.

Dabogda više nikad ne vidio takav prizor. Kao da nas želi zadirkivati i mučiti, magla se tiho povukla od boka broda i stvorila nejasni, mutni otočić kroz koji smo mogli viriti. Vidjeli smo petnaest-dvadeset metara palube i ogradu ispred i iza nas kako se namače u more pod našim nogama; vidjeli smo i okrugli komad mirne vode čiji su rubovi vlažili zastor od magle. A na toj vodi su se vidjeli otisci tragova. Obojica smo ih ugledali u istom trenutku i ukočili se bez riječi. Prema nama, preko vode, približavali su se... deseci tragova. Voda je bila nalik na otporni, sjajni asfalt, i otisci desetaka - stotina - stopala trčali su preko nje prema brodu. Ali, nije bilo ničega što bi moglo ostavljati te tragove. Samo tragovi. Oh, Bože moj!

Bilo je tu velikih, plosnatih tragova, i velikih sporih tragova, i malih brzih, i onih koji su se teško vukli naprijed. U jednom trenutku je nešto dugačko i nevidljivo s mnogo nogu uspuzalo na brod, a u drugom su se male šiljate nožice, visokog luka, nečujno spotakle o ogradu i nešto je palo koliko je dugo i široko na jedan metar od mjesta na kojem smo stajali. Nije se čuo pljusak, samo se vidjelo udubljenje na vodi, u obliku sićušnog, savršenog tijela koje se otkotrljalo, popelo natrag na noge, potrčalo prema palubi i nestalo. Iznenada sam se osjetio kao da

se nalazim usred uzavrele gomile nečega - ljudi. Ništa me nije dodirivalo, a ipak je svuda oko mene bio pritisak mnoštva stvorenja koja su se međusobno gurala, udarala i preskakala u svojoj žarkoj želji da dospiju na palubu. Nije bilo nikakve opasnosti u zraku, ničega čega bi se trebalo bojati, osim činjenice da se događa nešto neshvatljivo.

Magla se iznenada zatvorila i mi smo još dugo stajali ondje, osjećajući pritisak te rulje "putnika"; tada sam ispružio ruku, pronašao Tooleovu, i povukao ga prema kućici na sredini broda. Uspuzali smo po iskošenim ljestvama i stali u svjetlost koja je dopirala iz kapetanove sobe.

"Sve je to gomila prokletih gluposti," rekao sam slabašno.

"H-mm."

Nisam shvatio slaže li se Toole sa mnom ili ne.

Kapetanov glas nejasno se začuo kroz okno. "Heh! Jako sam vam zahfalan na fiskiju, stfarno. Kakaf posao, kakaf posao!" Pritom je ispustio užasan zvuk koji je možda mogao biti smijeh, svojim napuklim i hrapavim glasom. Pogledao sam unutra. Kimao je glavom i smješkao se prema prednjoj pregradi, nazdravlajući joj čašicom žestokog pića.

"On vidi duhove," naglo reče prvi časnik.

"Možda smo svi mi drugi slijepi," rekoh ja; zbunjen izraz prvog časnika naveo me da se i sam upitam zašto sam to rekao. Bez riječi je otišao gore kako bi preuzeo most, a ja sam otišao na krmu umiriti posadu.

Ležali smo tamo četrnaest sati, a nevidljiva je opsada trajala cijelo to vrijeme. Nitko od nas nije mogao ništa učiniti. Počele su se događati čudne stvari. Sve se to svima nama može ponekad dogoditi, ali - no, prosudite sami.

Kad sam došao na stražu te noći, nije bilo nikakvog posla osim da budem tamo, budući da smo bili nasukani. Rekao sam Johnnyu da ispolira mjed. Uzeo je pastu i krpu i bacio se na

posao. Zurio sam u maglu s prozora kormilarnice i za desetak minuta začuo Johnnya kako psuje i baca krpu i limenku preko palube.

"Što je, Johnny?"

"Ovo nema nikakvog smisla. Valjda je to zbog magle." Prstom pokaže poklopac stalka za kompas. "Mrlje mirišu na pastu i nestaju svugdje oko moje krpe. Samo tamo gdje trljam postaju jače."

To je bila istina. Sva mjesta koja je istrljao bila su crno-zelena, a prljava mjed oko njih je sjajila! Rekao sam Johnnyu da ode na kavu i smjestio se na tronožac da zapalim.

Nema cigareta u desnom džepu mojih hlača. Nema ih u lijevom. *Znao* sam da sam ih tu negdje stavio. "Kvragu!" promrmljah. Pa gdje su sad - što ono tražim? Cigarete? Ali, kutija cigareta mi se nalazi u ruci! Starim li ja ili što? Pokušao sam ne misliti na to. Valjda sam ih cijelo vrijeme držao u ruci, samo - pa, takve stvari se meni ne događaju! Nisam odsutan duhom. Izvukao sam jednu cigaretu i stavio je u usta, tražeći po džepu šibice. Pa gdje - još sam malo psovao. Nema šibica. Kakve koristi od pljuga ako nemaš - iznenada sam se zagušio od previše dima. Zašto sam tražio šibice? Moja cigareta je gorjela!

Kad mornara počnu prolaziti trnci, obično počne razmišljati o curi koju je ostavio iza sebe. Moja sreća je bila da sam ostavio jednu o kojoj nisam želio razmišljati. Jednostavno sam se prepustio tuposti dok nisam dovršio tu opsjednutu cigaretu. Nakon nekog vremena, Johnny se vratio sa šalicom kave za mene.

Volim crnu kavu. Umočite žlicu u nju, uronite je u šećer, i ono što se za nju uhvati meni je dovoljno. Johnny mi je pružio šalicu koju sam podigao s tanjurića. Kava je bila s vrhnjem - na brodu to znači s kondenziranim mlijekom - i slatka kao mekani karamel.

"Kvragu, Johnny, znaš kakvu kavu volim. Koga ti zezaš?"

"Što?"

Pokazao sam mu. Kad je ugledao svijetlu tekućinu, ustuknuo je kao da na tanjuriću leži savijena zmija, a ne šalica. "Bože pomози, treći, nisam stavio ni kap mlijeka u tu šalicu! Niti šećera!"

Zagunđao sam i bacio šalicu i tanjurić preko ograde. Nisam mogao ništa reći Johnnyu. *Znao* sam da govori istinu. No, dobro, možda je slučajno bilo malo mlijeka i šećera u šalici koju je uzeo, a on to nije primijetio. Bio je to slabi izgovor, ali uhvatio sam se za njega.

Na šest zvona drugi časnik se uspeo ljestvama. "O.K. - smjena," rekao je.

"U jedanaest sati? Zašto sad to?"

"Joj..." Njegova golema tjelesina je pulsirala dok je zadihano disao, a uz to se i znojio. "Nisam mogao spavati, to je sve. Odšetaj."

"Ne mogu vjerovati! Ovo je prvi put da čujem da si se ti pojavio prije nego što netko dođe po tebe. U čemu je stvar - ovaj nagib ti je prevelik?" Brod je još uvijek ležao na oko 47°.

"Ma ne. Mogu ja spavati i da je duplo strmije. Nego... Ma, treći, daj odi dolje."

"O.K. Kurs i brzina isti - nula-nula. Vjetar vuče na vremenovito, a plovimo između sidra. Pramac je ravno naprijed a dimnjak je straga. Temperatura..."

"Daj presuši, može?"

"Temperatura je strašno vruća oko drugog časnika. Što te muči, Harry?"

"Reći ću ti," rekao je iznenada, vrlo tiho, tako da Johnny ne može čuti. "Moj ležaj. Bio je pun bodlji. Osjećao sam ih, ali ih nisam mogao vidjeti. Treći, ne znam kako se zovem od straha." Obrisao je svoje široko lice.

Lupio sam ga po leđima i otišao na krmu smijući se. Kasnije mi je bilo žao što sam se smijao. Kad sam legao u svoj ležaj, bio je pun hladnih, vlažnih crva koji su puzali i plazili i poslali me uplašenog i drhtavog natrag na palubu, gdje sam se sklupčao na neku krpu da malo ubijem oko. Ne, nisam ih mogao vidjeti.

Otišli smo s tog mjesta - gdje god "to mjesto" bilo - nekih četrnaest sati nakon što smo udarili. Što je to bilo što je zaustavilo brod, nikad nismo doznali. Mjerili smo svuda uokolo i nismo našli ništa osim duboke vode. Što god to bilo na čemu je brod ležao, nalazilo se točno ispod zavoja korita broda, tako da ga nikakvo olovo za mjerenje nije moglo pogoditi. Nakon prvobitnog iznenađenja, već smo se gotovo i navikli na to - na to i na maglu, gustu poput nagomilanog snijega, koja je prekrivala sve. I cijelo to vrijeme "ukrcavanje" se nastavljalo. Na početku se nevidljiva gomila zadržavala na desnoj palubi oko pregrade za sisaljku, koja je bila preplavljena. No, za nekoliko sati se razmiljela po cijelom brodu. Gdje god otišli, ništa niste mogli vidjeti i ništa niste doista mogli osjetiti; pa ipak je osjećaj gomile i guranja postajao sve veći.

Ovo se dogodilo za doručkom, u 7 i 20. Kapetan je bio s nama, kao i prvi časnik, mada se on trebao nalaziti na mostu. Dokotrljao se i Harry, sto pedeset kila drhtavog bljedila. Zaključio sam da na njegovom ležaju još uvijek ima bodlji. Kako je on bio drugi časnik, njegova je smjena bila od dvanaest do četiri, i obično je preskakao doručak.

Kapetan se ljuljao u svom stolcu, naslonjen na nakošenu palubu, s osmijehom na licu. To me razljutilo. Odbio sam bocu koju mi je gurnuo i naručio jaja od kuhara.

"No, daj, ne puti takaf," reče kapetan. "Sfe je pot kontrolom. Sfi ćemo dopiti ponus, i nitko neće stratati."

"Nisi mi bistar, kap't'ne," rekoh mu naglo. "Eto nas na visokom i na suhom usred afričke juhe, sve što je na palubi

prolupalo je, a ti si pijan k'o smrt. Ako znaš što se događa, trebao bi nam dati koji savjet."

Prvi časnik reče: "Ima nešto u tome, kapetane. Ja želim da spustimo barem jedan čamac i pogledamo što nas je to prizemljilo. To sam ti rekao i sinoć, i nisi dao da se brod skine s kuke. U čemu je stvar - tebe ne zanima?"

Kapetan namoči komadić morskog kruha u ostatke od četiri jaja na njegovu tanjuru. "Gle, tečki, nisam li fas izfukao iz puno stfari prije ofoga? Jesam fas ikat ostafio na cjedilu? Heh. Pa, neću ni sat."

Prvi je izgledao iznureno. "O.K., O.K, ali ovo traži malo više od mornarstva, kapetan."

"Ne, od fas se to ne traži," plane kapetan. "Ja znam što se događa, al' ta fam kažem, fi ne pi fjerofali. Sfi ćete piti dopro."

Odlučio sam preuzeti stvar u svoje ruke. "Toole, on si je umislio da je brod izvan naše kontrole. Rekao mi je to neku večer. Vidi duhove. Kaže da smo okruženi 'ženama mit repofi'."

Prvi je podigao obrvu u smjeru Barbe. Kapetan se naglo uspenrao na noge.

"Pa, to je istina! I klatim se u flašu plaću protiv moje da ću ja tobit' jetnu za sebe! Sat ukrcafamo kargo od..." Glasno je progutao slinu i prinio svoje lice toliko blizu mome da su nam se čela gotovo dodirivala. "Što misliš ktje sam tobio taj fiski?" zauriao je. "Netko je unajmio ofaj prod, i platit će nam. Što te priga tko je to? Prije te nikad nije pilo priga!" I odmarširao je van.

Harry se šuplje nasmijao, a četiri podbratka su mu se tresla. "Mislim da si dobio svoje, treći."

"Neka ide kvragu," rekao sam uzrujano. "Vjerujem starome koliko i svi drugi, ali ovo više neću dugo trpjati."

"Samo polako, čovječe," tješio me Harry. Posegnuo je za limenkom mlijeka. "Većina svega ovoga je samo magla i naša

mašta. Sve dok kapetan ne učini nešto što dovodi posadu u opasnost, nemamo nikakvih prava."

"A kako ti zoveš to što ostaje u svojoj sobi dok brod ore po nečemu?"

"Izgleda kao da zna, da je to u redu. Pusti ga, treći. Dobro nam je, zasad. Kad se magla digne, sve će biti u redu. Dopuštaš mašti da te ponese." Gledao je u Toolea i nagnuo limenku mlijeka nad svojom šalicom.

Izašla je tinta.

Zgrabio sam rub nakošenog stola i pogledao na drugu stranu, pa opet natrag. Dobro sam vidio - crna tinta iz limenke mlijeka koju sam vidio kuhara kako otvara tri minute ranije. Ništa nisam rekao jer nisam mogao. Niti Toole niti Harry nisu primijetili. Harry je vratio limenku na stol i gurnuo je prema Tooleu.

"U redu," reče Toole, "držimo ćube zatvorene dok kapetan stvarno ne napravi neko sranje. Ali ja slučajno znam da imamo kargo koji treba odvesti u jednu mediteransku luku; i kada se, i ako se, maknemo s ovog pijeska, ili što to već jest, ja ću se pobrinuti da se on isporuči. Posao je posao." Podigao je limenku i nalio.

Izašla je krv.

Ja sam totalno poludio. On uopće nije gledao što radi! Harry se bavio hrpom miješanih jaja, a prvi je gledao u mene. Moj želudac je preskakivao. Nešto sam promrmljao i otišao gore na most Svaki put kad bi se počela odvijati neka razumna rasprava, događale su se ovakve stvari.

Znate zašto nisam mogao guknuti o tome što sam vidio? Zato što su tinta i krv, čim bi dodirnule kavu, postajale mlijeko! Pa ne ide se svijetom govoreći ljudima da ste skrenuli!

Bilo je deset do osam, ali je Johnny Weiss, kao i obično, uranio. Bio je strašno dobar kormilar - jedan od najboljih s

kojima sam plovio. Vrlo smiren tip, ali nije mi se sviđala slijepa vjera koju je imao u kapetana. To je bilo u redu do neke mjere, ali sada...

"Imaš kakvih naređenja?" upita me.

"Ne, Johnny, samo budi tu. Johnny... što bi ti učinio kad bi časnici zaključili da je kapetan lud i okovali ga u lance?"

"Posudio bih jedan od Barbinih pištolja i skinuo mu lance," reče moj kormilar nehajno. "A onda bih stao pored njega i slušao naređenja."

Johnny je bio ključni ton te posade. Pokušati bilo što značilo bi tražiti pravu kavgu. Ne, to nije imalo smisla. Sve što smo mogli učiniti bilo je čekati razvoj događaja.

Na osam zvona smo se ponovno našli u vodi, a trzaj je svakog na palubi oborio s nogu. Uz pljusak i prigušeno škripanje, *Dawnlight* je utonuo duboko ispod naših nogu, ispravio se, snažno zaljuljao na drugu stranu, i zatim postupno smirio. Kad sam se podigao s poda, odzvonio sam "Spremni" na telegrafu strojarnice, zazviždao kroz kapetanovu cijev za komunikaciju i poslao Johnnya za kormilo. On ga je prihvatio kao da izlazimo iz doka u luci. Ni treptaja! Stari Johnny je bio jedan na milijun.

"Sve je pod parom i spremno za polazak!" reče glas trećeg strojara. "A mislim i da će onaj generator proraditi za dvadesetak minuta!"

"Sjajno!" rekao sam i zazviždao kapetanu. Sigurno je osjetio onaj strašni trzaj. Nisam mogao odgonetnuti zašto ga nema na mostu.

On se pospano javio: "Da?"

"Plovimo!" ispljunuo sam.

"I?"

"Što ćeš ti raditi - ležat ćeš tamo? Ili idemo negdje?"

Dugo vremena vladala je tišina - toliko dugo da sam ga zazvao i upitao je li još uvijek na drugom kraju cijevi.

"Primao sam naređenja," reče on. "Da, itemo. Punom przinom naprijet."

"Koji kurs?"

"Otkut ja znam? Ja sam gotof, treći. Dopit ćeš naređenja."

"Od Toolea?"

"Ne!"

"Hej, ako ti nisi kapetan, tko jest?"

"Ne pih znao. Punom przinom naprijet!" Prekidač na njegovom kraju cijevi preskočio je na svoje mjesto, a ja sam se okrenuo Johnnyu, nesiguran što da učinim.

"Rekao je punom naprijed, ne?" upita Johnny mirno.

"Da, ali..."

"Da, gospodine," reče on s jedva primjetnim sarkazmom i povuče ručicu telegrafa sa "Spremni" na "Punom brzinom naprijed."

Ispružio sam ruku, no tada sam slegnuo ramenima i spremio je u džep. Reći ću Tooleu za ovo kad mi završi smjena. "Imaš smjer," rekao sam, ne gledajući kompas.

"Brod ima smjer, gospodine," reče Johnny i započne kormilariti dok je grmljavina motora odjekivala brodom.

Prvi se popeo s Harryem u podne, i malo smo pročavrljali. Toole je trljao ruke i vidljivo se širio pod toplinom jarkog sunca koje je snažno sjalo, kao da se željelo odužiti za tri dana magle.

"Kamo idemo?" upita me.

"Ravno na zapad," rekoh značajno.

"Što? A imamo kargo za Mediteran?"

"Ja samo radim ovdje," rekoh. "Kapetanovo naređenje."

Harry slegne ramenima. "Onda na zapad, ja bih rekao," progundao je.

"Želite li vi dobiti plaću za ovaj put?" odreže Toole. Uzeo je papirić na koji sam napisao položaj broda čim sam ga uspio ustanoviti, kad se pojavilo sunce. "Nalazimo se južno od Madeira i idemo prema kući," nastavi on. "Mislite da će se onim pošiljaocima oružja svidjeti što se vraćamo s njihovim kargom? Neće biti oduševljeni."

Harry ga pokuša uhvatiti za ruku, no on se izmaknuo i otišao u kormilarnicu. Kormilar od dvanaest do četiri još nije smijenio Johnnya Weissa.

"Promjena kursa," zalajao je prvi dok je njegovo zdepasto, maleno tijelo drhtalo. "Istok-sje'roistok!"

Johnny ga hladno pogleda i pljunu. "Kap'tan mijenja kurs, prvi."

"Onda promijeni kurs!" zagrmi Toole. "Švabo je lud! Od sad ja vodim ovaj brod!"

"Nisam u toku," reče Johnny mirno i popravi kurs prema zapadu.

"Pa, zaboga, ja sam prvi časnik!" reče Toole. "Nisi dobio naredbe od onog luđaka da ne poštuješ zapovijedi nadređenog časnika. Okreni na istok!"

Weiss se zagledao kroz prozor kormilarnice, polako razmišljajući o ovome. Prvi je rekao istinu; daljnji otpor bi bio čisto nepoštivanje zapovijedi. Mada je Johnnyeva odanost kapetanu bila jaka, bio je previše mornar u duši da tvrdoglavo odbija dok mu ne postane jasnije za što se može uhvatiti.

"Smjer istok, gospodine," reče on, sa zlobnim sjajem u očima. Povukao je kormilo, i naznaka smiješka pojavila se na njegovom žilavom licu. "Brod... ne reagira, gospodine!"

Zacrnilo mi se pred očima. "Makni se!" zarežao sam i gurnuo ga ramenom. On se nasmijao i izašao.

Uhvatio sam dvije gornje ručke, pogrpio ramena i snažno povukao. Kormilo iznenada nije pružalo nikakav otpor, i moja vlastita sila me odbacila preko ludare u drugog časnika. Zavrtjeli smo se i pali, a sva njegova slanina se našla na meni. Kao da ležite pod sidrom. Drugi je ostao bez daha i nije se mogao pokrenuti. Ja sam se gušio, a prvi je bio previše iznenađen da učini išta drugo osim da blijedo gleda. Kad se Harry napokon otkotrljao s mene, prošle su još dobre dvije minute prije nego što sam se uspio pokrenuti.

"Kvragu i taj kormilar," prodahtao sam kad smo svi opet stajali na nogama.

"Nije on kriv," soptao je Harry. "On je stvarno pokušao okrenuti kormilo."

Poznavajući Johnnya, morao sam se složiti. On nikad ne bi napravio takvu podvalu. Počešao sam se po glavi i okrenuo se prvome koji je sada kormilario, bez ikakvih poteškoća. "Nemoj mi reći da možeš okrenuti brod?"

On se naceri. "Trebao je samo dobar kormilar," rugao mi se. Tada su motori stali, telegraf zazvonio i prebacio se na "Stop", a cijev za strojarnicu zakreštala.

"Što je sad?"

"Ne znam", začuo se cendrav glas trećeg strojara. "Brod je jednostavno otkazao."

"O.K.; viči kad ustanoviš u čemu je stvar." Strojari je prekinuo.

"Koji je bog sad ovo?" reče prvi.

Slegnuh ramenima. "Ovo je ureknuto putovanje," reko. Provjerio sam "Stop" signal na telegrafu.

Harry reče: "Ne znam što je vama, dečki. Kapetan je nešto pričao o novim klijentima. Nije nam dužan reći tko je to."

"Nije nas dužan niti držati u neznanju," reče Toole. A tada je, pogledavši kompas, rekao: "Gle sad ovo! Brod se okreće natrag na zapad!"

Pogledao sam preko njegovog ramena. Brod se polako okretao, uz nježno ljuljanje, natrag na zapad. U trenutku kad je došao na 270° na karti - motori su počeli odjekivati.

"Ah!" reče prvi, i provjeri gong "Punom brzinom naprijed" koji je upravo odjeknuo.

Treći strojar je ponovo zazviždao i prijavio da on više ne može. "Idem voziti vlakove," reče. "Ovaj brod staje sam, kreće sam, i ja ću se rasplakati ako ovako nastavi!"

I tako smo shvatili da naš brod, s tim čudnim kargom, želi da bude po njegovom. Svaki put kad bismo pokušali promijeniti kurs, motori bi stali, ili bi se prekinuo kabel kormila, ili bi cijeli kormilarski stroj otkazao. Što smo mogli? Odrađivali smo svoje smjene i upravljali svojim brodom kao da se ništa ne događa. Da nismo tako činili, poludjeli bismo onoliko koliko smo mislili da već jesmo.

Harry je jedno poslijepodne primijetio nešto čudno. Ispričao mi je to kad mu je završila smjena.

"Znaš onu kutiju s knjigama u sobi za karte?" upitao me.

Znao sam. Bio je to sanduk Američkog udruženja knjižnica trgovačke mornarice, koji je ostao na brodu još iz vremena kad je ovaj bio pošten. Prošao sam uglavnom kroz sve te knjige. Bilo je tu nekoliko udžbenika na francuskom i španjolskom, šest detektivskih priča, hrpa časopisa starih deset godina i raznolika zbirka pamfleta i neodredivih tekstova.

"E, pa negdje oko tri čujem ja galamu u sobi za karte," reče Harry, "i idem pogledati. I, čovječe, knjige se dižu same od sebe iz sanduka i padaju po podu. Većina njih se sama razbacivala okolo, ali neke su se slagale u urednu hrpu pored pregrade. Gledao sam to otprilike sekundu, i onda je prestalo, kao da sam nekoga uhvatio na djelu, ali nisam vidio nikoga." Prestao je govoriti, oblizao usne i prodahtao. "Pogledam onu hrpu knjiga, i sve su bile o Sjevernoj Americi i Sjedinjenim Državama. Dvije povijesne, jedan atlas, vodič kroz New York City, jedna o

nacionalnim parkovima - sve takve stvari. I sad, odem natrag u kormilarnicu i za nekoliko minuta provirim opet. Sve one knjige o Americi su bile otvorene posvuda po sobi za karte, i stranice su se okretale kao da ih netko čita, samo - tamo jednostavno nikoga nije bilo!"

Kog *vraga* smo mi to imali na brodu, koji je htio saznati nešto o Sjedinjenim Državama, koji je zamijenio našeg kapetana nizom slučajnosti, koji je "unajmio" brod? Meni je bilo dosta. Čvrsto sam se zakleo da ću, vratim li se ikada u Države, s policijom ili bez policije, otići s tog broda i neću se vraćati. Svatko ima svoju granicu.

Nakon tri dana pronašao nas je jedan torpedni brod. Bio je to jedan lovac, malen, siv, brz i zao, i pripadao je naciji koja voli potapati brodove koji prevoze oružje. Jednoj od tih nacija, mislim. Ja sam upravo završio svoju smjenu i naslanjao sam se na ogradu kad sam ga ugledao kako juri za nama i prestiže nas.

Potrčao sam na pramac i pozvao jednog mornara. "Objesi neku zastavu," rekoh mu. "Nije me briga koju. Požuri!"

Jureći ljestvama, izvukao sam Toolea iz kormilarnice, prstom mu pokazao lovca i uskočio u kućicu s radiom, koji je sada bio upotrebljiv, budući da je generator proradio.

Sjeo sam za tipkalo i stavio slušalice. Jasno, za sekundu ili dvije sam začuo: "Kakav je to brod? Otkud dolazite? Kuda idete?", i to ponovljeno na engleskom, francuskom, njemačkom i španjolskom. Ja bih zvao kapetana, ali od njega sam odustao već ranije. Ušao je Toole.

"Hoće znati tko smo mi," rekoh uzbuđeno. "Tko smo mi?"

"Čekaj da vidim kakvu zastavu mali diže," reče on. Otišao je do vrata, i začuh ga kako psuje i zviždi. "Dođi da vidiš," reče.

Na jarbolu se vijorila jarko zelena zastava s propetim jednorogom. Takvu sam vidio - gdje ono? Prije mnogo godina - oh, da; tako je! U jednoj knjizi engleskih narodnih priča; to je

trebao biti grb Oberona i Titanije, kralja i kraljice... vila, Malog Naroda!

Kao u izmaglici, vratio sam se tipkalu i počeo udarati. Uopće nisam shvaćao što šaljem. Neki vražićak je upravljao mojom rukom, i sve dok nisam poslao poruku, nisam shvatio da sam rekao "S.S. *Princess of Birmingham*, Liverpool, putujemo u Calais s tovarom dijelova za avione."

"Hvala!", rekao je lovac i usmjerio se prema našem pramcu. Toole je bio otišao natrag na most, a ja sam sjedio tamo, znojio se i pitao se što sad. Teško da sam mogao reći nešto gluplje neprijateljskom lovcu!

Vibriranje motora je iznenada postalo otežano i brod je primjetno usporio. Da, naravno, stara olupina je morala odabrati baš ovakav trenutak da postane čudljiva! Udarao sam se po glavi i stenjao. To je bio kraj.

Lovac se nalazio bočno i približavao nam se pod kutom. "Skrenite!" neprekidno je zujalo u mojim slušalicama. Kroz okno sam već vidio ljude koji se kreću po njegovim uskim palubama. Ponovo sam se okrenuo tipkalu i poslao zapovjedniku lovca mali savjet o jednom vrlo originalnom načinu kako se može zabaviti. U znak odgovora, lovac je uperio svoja četiri okretna topa na nas.

Komunikacijska cijev s mostom je zazviždala. Toole upita: "Što si mu do vraga rekao? Kani nas potopiti!"

"Ne znam," procvilio sam. "Ništa ne znam!"

Strgnuo sam slušalice i laktovima se oslonio na lijevo okno s druge strane sobe, zureći u more, leđima okrenut lovcu koji nam se brzo približavao. A ondje, u suncem obasjanim valovima, nalazio se toranj podmornice, periskop i sve ostalo!

Sad pazite ovo. Eto nas, bespomoćnih, kako se krećemo mrtvački polako, oštećenih motora, između površinskog lovca i podmornice. Bili smo pečeno meso za bilo koga tko radi za bilo koju vladu. Većina nas su bili Amerikanci; ako nas uhvati lovac,

bio bi to međunarodni incident u doba kada si to nitko nije mogao priuštiti. Ako nas uhvati podmornica, to bi značilo koncentracijski logor. Oba su nas mogla potopiti, a vjerojatno bi to i učinili. Mi smo bili ilegalci.

Otišao sam na most. Ništa više nije imalo smisla. Da uđemo u čamce, vjerojatno bi nas pokosili meci iz strojnice. Toole je mahnito potezao ručicu telegrafa za strojarnicu.

"Pokušavam ga zaustaviti!" prodahtao je. "Ide užasno sporo; nešto nije u redu s motorima. Motori toliko galame da strojari ne mogu čuti zvižduk cijevi. Telegraf se zaglavio! Kormilarnica ne odgovara! Oh, Bože!"

"A gdje je tvoj kormilar?"

Toole palcem pokaže prema ljestvama za most. "Poslao sam ga otraga, da otrči u strojarnicu, a on se spotaknuo i pao na palubu! Nokautirao se!"

Otrčao sam na lijevo krilo mosta i pogledao podmornicu. Ona je, vjerna svojoj vrsti, napadala bez postavljanja pitanja. Pojavio se mlaz pjene i brza brazda torpeda zarezala je more u našem smjeru. Brzinom kojom smo se kretali, torpedo bi nas pogodio između krmenog spremišta za kargo - gdje su se nalazili "poljoprivredni strojevi" - i ložionice. U isti mah bi pogodio i eksplozive i kotao - i laku noć!

A tada je naš "zapovjednik slučajnosti" preuzeo stvar. Oštećeni motori na izdahu iznenada su proradili svom snagom, zatresli se i uhvatili. Škripeći svakom pločom korita, *Dawnlight* je sjeo na mjerač brzine, podigao svoj tupi nos metar i pol i pohitao naprijed brzinom koju bi mu njegovi graditelji porekli. U pedeset sekundi dosegli smo četrnaest čvorova. Torpedo je prošao blizu, ispod naše krme a uzavreli stražnji val tankera ga je skrenuo, tako da je odletio - ravno prema lovcu!

Pogodio ga je odmah iza prednjeg dijela, odvalivši mu pramac i okrenuvši ga na bok. Lovac se polako ispravio, s pramcem duboko dolje, i ostao bespomoćno ležati. Podmornica

je, vidjevši ga prvi put, izronila na površinu i iz njenih vrata su izmiljeli ljudi da ručno upravljaju topovima. Otvorila je paljbu na torpedni brod i pucala onoliko brzo koliko je stizala puniti, a lovac joj je odgovarao s dva svoja pucnja na jedan njezin. Tako smo ih i ostavili, i koliko ja znam možda još uvijek pucaju jedan po drugome, prezaposleni da bi obraćali pažnju na ofucani stari tanker. A Toole i ja - mi smo dvadeset minuta plakali jedan drugome na ramenu, a potom se smijali dok nam nije pozlilo.

Naredna četiri dana imali smo ugodnu plovidbu, osim trikova koje je netko izvodio s nama. Kapetan se držao svoje kabine; kasnije smo otkrili zašto, i doista mu ne mogu zamjeriti. Nije bilo nikakvog znaka od hrpe stvorenja koja su se mogla osjetiti na palubi, osim - opet kažem - trikova koje smo trpjeli. Odrađivali smo svoje straže, jeli svoje obroke, bojali, čistili i strugali po običaju. Osim onih - ali to sam već rekao.

Kao, recimo, onda kad je žućkasta boja koju je dnevna smjena premazala po krmenoj pregradi učinila čelik prozirnim na četrdeset osam sati. Iza pregrade se nalazila kupaonica za posadu. Pogled s prednjeg dijela je bio izvanredan. Kao što se izrazio ložič od četiri do osam: "Ne bi me bilo briga kad bi kupaonica bila samo za kupanje."

I još puno malih stvari, poput žlice soli koja se u kuharovom najboljem gombošu pretvorila u pribadače, i živih jastoga u ormariću za posteljinu, i otrovnih gljiva u brodskom skladištu, i lijepe zelene trave, cijelo jutro trave koja je rasla u vilinskim, koncentričnim krugovima na omotanom, starom užetu u prednjem spremištu za kargo; bile su tu i kockice koje su, usred jedne igre, prikazale zlobno duhovite karikature šestorice brodskih časnika - uključujući i mene. Možda se vama to ne čini kao ne znam što; ali ako pomislite kako su bile pametne, i kako više ne biste mogli sresti niti jednog člana posade a da on ne prasne u smijeh čim vidi vaše lice - pa, nije to bila baš najbolja stvar na svijetu što se tiče discipline.

A kapetan... Postali smo radoznali, Toole i ja, i zanimalo nas je kako se snalazi. Bio se zaključao u svoju sobu, i povremeno bi zazviždao tražeći još hrane. Jeo je gotovo isključivo ribu, u golemim količinama. Odlučili smo nešto poduzeti. Smisliti neki mali izgovor da provirimo u njegovu sobu. Ako bismo kucali, ne bi došao do vrata; odgovor su bila okna. Kako da pomaknemo zastor izvana a da stari luđak ne istrči van s puškom u obje ruke? Na kraju smo smislili nešto idealno. Našli smo potrgani komad jarbola s kukastim vrhom, donijeli ga do njegovog okna i "slučajno" ga zaboli unutra, te poderali zastor i priuštili si dobar pogled.

Žao mi je što smo to učinili. Nismo smjeli gurati nos u Barbin privatni život na takav način. Napokon, zaključili smo kad smo kasnije pričali o tome, Barba je imao pravo na to, ako je htio, imati neku... neku morskú sirenu u svojoj sobi! Vidjeli smo je, ona nas nije opazila, a kapetan je vjerojatno bio negdje u unutrašnjoj prostoriji kabine. Bila je vrlo lijepa; na trenutak sam ugledao bljesak njezinih ljuski i zlatne kose, i osjetio sam se kao gad što je gledam.

Toole i ja smo razgovarali o svemu tome jedno poslijepodne, dok smo se približavali obali. Nas dvojica smo vidjeli više cijele te priče od bilo koga, a osim toga, Toole je bio Irac. Nitko nikad neće moći reći je li bio u pravu ili nije, ali njegovo objašnjenje je jedino koje se može uklopiti u sve činjenice. Nakon dvosatnog razgovora, ovo je sažetak onoga što je rekao, a ja mu - sada - vjerujem.

"Treći, ovo je baš blesavo putovanje, ha? No, dobro. Ima puno stvari koje ti ili ja ne možemo razumjeti, a navikli smo na njih, kao recimo polarna svjetlost ili ženski um. Mislim da nas je kapetan prodao. Ne; mislim, nije to loše." Povukao je svoju cigaru i zagledao se u more dok je govorio. "Nešto, ili netko, je s njim sklopilo posao, jedan dan nakon što smo isplovili. Slušaj; čuješ ovo?"

U daljini, s bočne strane broda, čuo se uporan *pljus-pljas* golemog jata pliskavica. No, da; to su *možda* bile pliskavice.

"Rekao si mi što je kapetan rekao o tim stvorovima. A i ne ponašaju se kao pliskavice. Ne znam radi li se o jednoj od njih ili ne; možda je razgovarao s nečim što mi ne možemo vidjeti. A kapetan može. On je Nizozemac, a to su moreplovci. Poznaju more već jako dugo. Kapetan je bio na moru dvostruko više od najstarijeg mornara na ovom brodu; ti to znaš. Ne moram ti ni govoriti da je more nešto što nikada nećemo do kraja shvatiti. Ne možeš znati sve ni o čemu, pa ni o jednom atomu; a more je tako *prokleta* veliko.

I, dobije on ponudu; vjerojatno je to bila doživotna zaliha viskija i tjedan-dva sa s-sirenom koju smo... pomislili da vidimo u njegovoj sobi. Što je trebao učiniti?

Trebao je predati svoj brod, i posadu koja ga vozi, kome god to bilo tko je želio vožnju od afričke obale do Amerike. Vjerojatno je dobio i nešto zaliha, koliko ga ja poznajem; lukava je to ptičica. Sigurno je zahtijevao da se brod zaštiti od vremena i metaka, mina i torpeda. Sigurno je postavio uvjet da nitko na brodu ne smije biti ozbiljno ozlijeđen, i - u ovo sam uvjeren - da mu brod i njegov kargo moraju biti vraćeni na kraju puta. Sve ostalo što sam rekao se ostvarilo, zar ne? Zašto se ne bi i to? Jedino što me brine je gubitak vremena, jer vrijeme je stvarno velika lova u ovom fahu. Ali možeš se kladiti da stari Švabo nije poludio. Otkrit ćemo i sami - siguran sam.

A sad, ti putnici. Počni se smijati i zavezat ću kao riba; ali, mislim da znam odgovor. Stari svijet ima stanovnika o kojima su ljudi sanjali, pjevali, pisali i pričali jako puno, a i viđali su ih prilično često. Kad nisam bio na straži proveo sam mnogo vremena čitajući o njima, a i moja majka mi je znala pričati - Bog je blagoslovio! Kako bilo, tamo je bilo duhova i vilenjaka, demona i domaćih, derviša i vila, nimfa i dobrih duhova, drijada i najada, vodenih duhova u obliku konja i malika; ima vražićaka i elfova, patuljaka i vodenih vila i vukodlaka, zmajeva

i cijela legija patuljastih čuvara blaga, i još svakojakih. Neki su bili dobri, neki nisu, neki su pomagali, a neki smetali; ali, svi su bili nestašni ko mali vragovi. Nisu bili jako zli, ništa više od zmija i paukova koji jedu komarce, a mnogi od njih su bili pravi dobričine.

U Europi je sada pakao, treći moj. Ne možeš očekivati od vilenjaka koji drži do sebe da se skriva u rupi od bombe i gleda raskomadanu djecu. Muka im je od toga, i njihov šef, tko god to bio, okupio ih je i dogovorio da će ih prebaciti negdje gdje se ponekad nađe malo mira i tišine, i gdje mogu bacati svoje bezopasne čini na neagresivno stanovništvo. Nitko od njih ne zna plivati da bi to bilo vrijedno spomena, a ne možeš očekivati od morskog naroda da ih prenese preko; oni su uvijek bili nepouzdana rulja.

Jednom sam pročitao knjigu o starom Pucku, i kako je Mali Narod došao na Britansko otočje s kontinenta. Nisu mogli ni toliko preplivati, i pronašli su slijepca da vesla i gluhonijemog da bude na osmatračnici. O tome se nikad nije čula ni riječ, sve dok Puck osobno nije počeo pričati. Sada je dvadeseto stoljeće, oni moraju prijeći veliki ocean, a ima ih mnogo više. Usput, jesi li primijetio," iznenada se prekine, "da, iako su cisterne prazne, a zalihe goriva i vode trošimo već gotovo dva tjedna, *gazimo duboko!*" Nasmijao se. "Imamo ih gomile i gomile na palubi.

Iskrcat ćemo ih i dobiti svoju plaću za to. Ali reći ću ti nešto, a sada se možeš i smijati, jer si i ti na tom brodu. Mi smo svi opaki, žestoki kriminalci na ovoj palubi, treći, i nije nas briga za to, inače ne bismo bili ovdje. Ali, ako postoji ikakvo dobro mjesto na koje možemo ići poslije ovog putovanja, onda ćemo dospjeti ondje zbog ovih tjedan dana rada. Uvijek je bilo dobro pomagati ratnim izbjeglicama."

Nisam se smijao. Otišao sam da to prožvačem i progutam, malo razmišljao o tome, i sada vjerujem što vjerujem, a možda i još malo više. Velik je ovo svijet, i luda su ovo vremena.

I, gotovo kao što smo i očekivali, iskrkali smo ih, no za to su nam trebala samo tri sata umjesto četrnaest. Da, naletjeli smo na maglu u blizini Carolina, brod je u njoj digao njušku i prevrnuo se i - osjećali smo kako se pritisak na palubi smanjuje. I kad je ona *stvar* ispod broda potonula i ponovo nas stavila u more, i kad se pojavilo sunce...

Sad dolazi onaj dio koji je teško objasniti. Neću ni pokušavati. Ali, gledajte: kad smo isplovili iz luke, bio je dvadeset treći dan mjeseca rujna. A kad smo ležali tamo, u blizini obale, iskrkali ih i izašli iz magle, bio je dvadeset peti. Samo da iz luke stignemo do tamo, trebala bi nam tri dana. Negdje smo izgubili tjedan dana. Eto.

Cisterne su bile pune goriva. Ormarići su bili puni zaliha. Cisterne za pitku vodu bile su pune vode, kao što su bile i na početku. Ali - postoji jedna razlika. Svako gorivo koje sada uzmemo je - ili se ponaša kao - prvoklasno gorivo. Naša hrana je boljeg okusa, a i posao obavljamo lakše. Da, mi smo kriminalci - odmetnici. Ali, našim brodom idemo kamo hoćemo, kada hoćemo, i nikad ne susrećemo nikakve ratne brodove, i nikad nas ne diraju mine niti granate. Oh, da; pričaju ljudi da je taj brod opsjednut. Nije; za to postoji druga riječ. On je - *začaran*. Platili su nam, i još nam plaćaju. Možemo ići bilo gdje i raditi bilo što zato što imamo najboljeg kapetana pod kojim je itko ikad plovio, i zato što se, više nego itko na licu zemlje, ne trebamo bojati smrti.

Ali, ne mogu zaboraviti da ćemo na kopnu morati platiti velik dug!

Bućan Doca

Nikad prije nisam vidio to mjesto, a stanovao sam jednu zgradu dalje, iza ugla. Mogu vam dati čak i adresu, ako želite. "Bućan Doca", između Dvadesete i Dvadeset prve ulice, na Desetoj aveniji u New York Cityu. Možda ga nađete ako otidete ondje u potrazi za njim. Možda će vam se čak i isplatiti.

Ali bolje nemojte.

Bućan Doca. Iznenadio me. Bio je to mali dućan s otrcanom reklamom koja je visjela na savijenoj šipki i zlokobno škripotala ljuljana kasnojesenskim vjetrom. Prošao sam pored njega razmišljajući o zaručničkom prstenu u svom džepu koji mi je upravo bio vraćen od strane Audrey, pa je moj duh bio vrlo daleko od stvari poput Bućana Doca. Razmišljao sam o tome kako je Audrey opisujući me mogla upotrijebiti i nježniju riječ od "beskoristan"; a njezina zgodno sašivena primjedba o meni kao "urođenom psihopatskom nesposobnjakoviću" bila je isto toliko bespotrebna koliko i bombastična. Sigurno ju je negdje pročitala, jer ju je odmah uravnotežila izjavom: "I ne bih se udala za tebe pa da si posljednji čovjek na zemlji!", koja je izrazito potrošeni kliše.

"Bućan Doca!" promrmljao sam i zatim zastao, pitajući se otkud mi je palo na pamet da se izrazim tako neobičnim, ritmičnim slogovima. Vidio sam ih na onom znaku, pa naravno, i zapeli su mi za oko. "A što bi," upitao sam samog sebe, "mogao biti jedan Bućan Doca?" Moje ja spremno je odvratilo: "Blage veze. Odšetaj natrag i baci oko." Odšetah tako istočnom stranom Desete, pitajući se kakav bi to čovjek mogao voditi jedan takav dućan i s kojom svrhom i ciljem kojeg to posla. U pogledu druge

točke prosvijetlio me znak u izlogu, gotovo potpuno zatamnjenom od prašine i pepela koji bi se mogli nazvati višestoljetnim. Na znaku je pisalo:

PRODAJEMO BOCE

Bio je tu i jedan red manjih slova. Protrljao sam ulijepljeno staklo rukavom i napokon uspio razaznati:

S raznim stvarima unutra.

Samo tako:

PRODAJEMO BOCE

S raznim stvarima unutra.

Naravno da sam ušao. U bocama se katkad nađu vrlo oduševljavajuće stvari, a kako sam se ja tada osjećao, dobro bi mi bilo došlo malo oduševljenja.

"Zatvori!" zakreštao je glas kad sam se progurao kroz vrata. Glas je dopirao iz svjetlucavog jajeta koje je lebdjelo prilično nisko u zraku iza pulta. Provirivši preko pulta, ustanovio sam da to uopće nije jaje, već ćelava glava nekog starca koji se čvrsto držao za rub pulta, dok je njegovo koščato tijelo lepršalo u laganom propuhu zbog otvorenih vrata, kao da je sastavljen od mjhurića. Mrvicu zatečen, zalupio sam vrata petom. Starac je pao na lice, a zatim se uz osmijeh uspeo na noge.

"Ah, baš lijepo što te opet vidim," zahroptao je.

Mislim da su i njegove glasnice bile prašnjave. Sve ostalo unutra je bilo. Kad su se vrata zatvorila, osjetio sam se kao da se nalazim unutar velikog, prašnjavog mozga koji je upravo

zatvorio svoje oči. Mislim, da, bilo je dovoljno svjetla. Ali, nije to bila svjetlost svjetiljke niti svjetlost dana. To je bila svjetlost poput - poput one koju odbijaju obrazi vrlo blijedih ljudi. Ne mogu reći da mi se svidjela.

"Kako to misliš 'opet'?" razdraženo sam upitao. "Još nikad me nisi vidio."

"Vidio sam te kad si ušao, a onda sam pao, pa sam ustao i vidio te opet," izmotao se on i širom se nasmiješio. "Što mogu učiniti za tebe?"

"Oh," rekoh. "Pa, vidio sam znak. Što ima u tim bocama što bi mi se moglo svidjeti?"

"Što želiš?"

"Što imaš?"

On iznenada počne zavijati neki napjev - još ga se sjećam, od riječi do riječi.

*Za malo siće, bočica sreće
Ili pak boca dobrih prilika
Il' cug radosti, ili pak strasti
Za ručak od mekih bataka.*

*Jedna krigla iz ovog bokala
I kiša te nikad neće smočiti.
Imam tegle smijeha i pobjeda
I pomada za boli spriječiti.*

*Imam boca duhova i ribica
S dna mora ljudima neznanih,
I prah što zna odagnati strah
I svu snagu frula Panovih.*

*Uz rog jednoroga u prahu
Možeš si nać' curu lijepu;
Dobre ljude; posao u fahu
Sve je tvoje uz sreću slijepu.*

"Sad čekaj malo!" odrezah. "Hoćeš reći da ti stvarno prodaješ zmajevu krv i tintu iz pera fratra Bacona i sve te bedastoće?"

Žustro kimne glavom i nasmiješi se svom širinom svog nevjerojatnog lica.

Nastavih: "Za ozbiljno?"

On nastavi kimati.

Na trenutak sam ga promatrao. "Misliš stajati ovdje sa svim zubima na broju i s tvojom glupom njuškom na dohvat ruke, i pričati mi da na današnji dan, u današnje doba, u ovom gradu i na punoj svjetlosti dana, ti prodaješ takvo smeće, i još očekivati od mene - mene, prosvijetljenog intelektualca..."

"Jako si glup i još duplo više pompozan," reče mirno.

Prezrivo sam ga pogledao i posegao za kvakom na vratima - i tada sam se ukočio. Mislim, stvarno ukočio. Jer je stari iznenada izvukao neki drevni raspršivač s gumenom stiskalicom i poprskao me s dva-tri oblaka nečega u trenutku kad sam se okrenuo; i, Bože pomози, *nisam se više mogao pokrenuti!* Međutim, mogao sam psovati, i čovječe, kako sam samo psovao.

Vlasnik dućana je preskočio pult i pritrčao mi. Vjerojatno je iza pulta stajao na nekoj kutiji, jer sam sada shvatio da je visok nešto manje od metra. Zgrabio je krajeve mog kaputa, uspeo se mojim leđima i skliznuo mi na ruku, koja je bila ispružena prema dolje. Sjeo je na moj zglob i stao mahati nogama po zraku i smijati mi se. Koliko sam mogao osjetiti, nije imao apsolutno nikakvu težinu.

Kad mi je ponestalo profanih izreka - ponosim se time što nikad ne ponavljam psovku niti pogrdu - on reče: "Da li ti ovo nešto govori, moj drski i neinteligentni prijatelju? Ovo je učinak esencijalnog ulja kose s Gorgonine glave. I ako ti ne dam protuotrov, stajat ćeš ovdje od sada do tjedan dana nakon pedecćeg slijetka!"

"Izvuci me iz ovoga," zagrmih ja, "ili ću te odalamiti tako da će ti mozak iscuriti kroz pore na tabanima!"

On se zakikota.

Opet sam se pokušao otrgnuti i nisam uspio. Kao da mi se cijela koža pretvorila u kaljeni čelik. Nastavio sam psovati, ali od očaja sam odustao.

"Imaš, sve u svemu, previsoko mišljenje o sebi," reče vlasnik Bućana Doca. "Pogledaj se! Čuj, ja te ne bih uzeo ni da mi pereš prozore. Misliš se oženiti curom koja je navikla barem na najmanju, životinjsku udobnost, a onda se nađeš uvrijeđen kad od nje dobiješ nogu. A zašto dobiješ nogu? Jer ne možeš naći posao. Ti si niškoristi. Ti si klošar! Ha, ha! I još imaš petlje hodati okolo i govoriti ljudima da ti se skinu. Sad, da sam ja na tvom mjestu, ljubazno bih zamolio da budem oslobođen, a zatim bih pogledao ima li u ovom dućanu nekoga tko bi bio toliko dobar da mi proda bocu punu nečega što bi moglo pomoći."

Inače se nikada nikome ne ispričavam i nikad ne popuštam, i ne dam nikakvim trgovcima da pljuju po meni. Ali, ovo je bilo drugačije. Nikad ranije nisam bio skamenjen, i nikad ranije nisam protrljao nos o toliko očiglednih istina odjednom. Posustao sam. "Dobro, dobro; daj me onda oslobodi. Kupit ću nešto."

"Imaš nadureni glas," reče on hladno, skočivši s lakoćom na pod i držeći svoj raspršivač spremnim. "Morat ćeš reći: 'Molim te. Lijepo te molim.'"

"Lijepo te molim," izrekoh, gotovo se ugušivši od poniženja.

Otišao je iza pulta i vratio se s papirnatom vrećicom praška koju mi je stavio pod nos. Za nekoliko sekundi počeo sam se znojiti a moji su udovi toliko brzo izgubili svoju krutost da me to gotovo odbacilo unatrag. Našao bih se na leđima koliko sam dug i širok, da me stari nije uhvatio i brižno doveo do jednog stolca. Dok se snaga kap po kap vraćala u moja šokirana tkiva, palo mi je na pamet da od tog patuljka napravim palačinku zato što je na meni izveo takav trik. Ali, zaustavilo me nešto čudno - čudno, jer takvo što nikad ranije nisam iskusio. To je bila jednostavna misao da ću se, jednom kad izađem odavde, složiti s njegovim lošim mišljenjem o meni.

On se nije zabrinjavao. Brzo protrljavši ruke, okrenuo se svojim policama. "Sad, da vidimo... što bi bilo najbolje za tebe, pitam se? Hm-m-m. Uspjeh ne bi mogao opravdati. Novac? Ne znaš ga trošiti. Dobar posao? Nisi u stanju ništa raditi." Okrenuo se, pogledao me svojim nježnim pogledom i zavrtio glavom. "Tužan slučaj. C,c." Naježio sam se. "Savršena djevojka? Ne. Ti si preglup da prepoznaš savršenstvo, previše uobražen da bi ga znao cijeniti. Mislim da nemam... Čekaj!"

Izvadio je četiri ili pet boca s nekoliko desetaka polica iza sebe i nestao negdje u tamnim dubinama dućana. Smjesta sam začuo zvukove žestoke aktivnosti - zveckanje i udarce; miješanje, pa brzo, šuštavo struganje mužara i tučka; a potom šljapkav zvuk tekućine koja se dodaje suhom sastojku uz miješanje; i, za neko vrijeme, nakon prilično duge tišine, grgljanje boce koja se puni kroz lijevak s filterom. Vlasnik se tada pobjednički pojavio noseći bočicu od decilitra i pol bez etikete.

"To je to!" reče on sa smiješkom.

"To je što?"

"Pa, lijek!"

"Lijek..." Moj pompozni stav, kako je to Audrey zvala, vratio se dok je on pripremao napitak. "Kako to misliš, lijek? Nije meni ništa!"

"Moj dragi dječaćiću," reče on uvrijeđeno, "sasvim sigurno ti nešto jest. Jesi li sretan? Jesi li ikad bio sretan? Ne. Pa, ja ću to sad lijepo srediti. To jest, dat ću ti početak koji trebaš. Kao i svaki drugi lijek, i ovaj zahtijeva tvoju suradnju.

U lošem si stanju, momče. Imaš ono što je u mojoj profesiji poznato kao retrogresivna metempsihoza ega u svom najzloćudnijem obliku. Ti si prirodno nezaposliv; krajnji sociofag. Ne sviđaš mi se. Nikome se ne sviđaš."

Osjetivši se pomalo izbombardiranim, promućao sam: "Š-što kaniš učiniti?"

Pružio mi je bocu. "Idi kući. Zatvori se sam u sobu - što manju, to bolje. Popij ovo ravno iz boce. Čekaj razvoj događaja. To je sve."

"Ali - što će mi to učiniti?"

"Neće učiniti ništa *tebi*. Učinit će mnogo za tebe. Može učiniti onoliko koliko ti želiš da učini. Ali, sad me dobro slušaj. Sve dok budeš koristio ono što ćeš dobiti za poboljšanje sebe, uspijevat ćeš. No, ako to počneš koristiti za samodopadnost, kao temelj za hvalisanje, ili kao sredstvo osvete, neizmjereno ćeš patiti. Ne zaboravi to."

"Ali, što je to? Kako..."

"Ja ti prodajem jednu sposobnost. Trenutačno nemaš niti jednu. Kad otkriješ kakva je to sposobnost, bit će na tebi da je iskoristiš u svoju korist. Sada idi. Još uvijek mi se ne sviđaš."

"Koliko sam dužan?" promrmljao sam, sada već posve pometen.

"Boca ima svoju vlastitu cijenu. Nećeš platiti ništa, ako budeš slijedio moja uputstva. A sad, hoćeš li otići ili moram otvoriti neku bocu - a pritom ne mislim na škotski viski?"

"Idem," reko. Ugledao sam nešto kako se komeša u dubinama četrdeset litarskog demižona na drugom kraju pulta, i to mi se nimalo nije svidjelo. "Do viđenja."

"Vo diđenja," odvrati on.

Izašao sam, uputio se Desetom avenijom, skrenuo na istok po Dvadesetoj ulici i niti jednom se nisam okrenuo. Sad mi je krivo što nisam, iz mnogih razloga, jer je, bez ikakve sumnje, bilo nešto vrlo čudno s tim Bućanom Doca.

Nisam se smirio dok nisam stigao kući; ali, kad sam ulio šalicu crne talijanske kave u želudac, osjećao sam se bolje. Napokon sam postao skeptičan prema svemu tome. Zapravo, bio sam sklon sprdanju. Ali, nekako mi nije bilo do toga da se preglasno sprdam. Prezrivo sam pogledao bocu, i nešto u tom staklu je stvaralo dojam kao da mi boca uzvraća pogled. Puhnuo sam i bacio je iza nekih starih šešira na vrhu ormara, te sjeo da se razvežem. Tada sam se volio razvezivati. Stavio bih noge na kvaku na vratima i klizio naslonjačem prema dolje sve dok ne bih sjedio na lopaticama, i kao što kaže mudra stara izreka: "Ponekad sjedim i razmišljam, a ponekad samo sjedim." Ono prvo je lako; to je nešto kroz što čak i sasvim ostvarena danguba mora proći prije nego što dosegne ovo drugo, potpunije stanje. Potrebne su godine vježbe da se čovjek može dovoljno opustiti i "samo sjediti". Ja sam to svladao prije više godina.

Ali, baš kad sam trebao prijeći u vegetirajuće stanje duha, nešto me zasmetalo. Pokušao sam to ignorirati. Pokazao sam nadljudski manjak radoznalosti, no smetnja je bila uporna. Lagani pritisak na moj lakat, na mjestu gdje je visio preko oslonca za ruku. Našao sam se u neugodnom položaju da se moram koncentrirati na razmišljanje što je to; shvativši da je koncentriranje na bilo što najmanje poželjna stvar koja mi se može dogoditi, napokon sam odustao, i, s dubokim uzdahom, otvorio oči i pogledao.

Bila je to boca.

Protrljao sam oči i pogledao ponovo, no još uvijek je bila tu. Vrata ormara su bila otvorena, kao što sam ih i ostavio, a polica se nalazila gotovo ravno iznad mene. Mora da je boca ispala. Pomislivši da ako stavim prokletu stvar na pod neće moći nigdje više pasti, gurnuo sam je laktom s oslonca za ruku.

Odskočila je. Odskočila je s tako zapanjujućom preciznošću da je završila na točno istom mjestu s kojeg je krenula - na osloncu za ruku mog naslonjača. Smeten, snažno sam je odbacio. Ovoga puta sam je gurnuo dovoljno jako da udari u zid, od kojeg se odbila na policu ispod mog malog stola, i odonuda natrag na oslonac za ruku - ovaj put se mazno naslonila na moje rame. Uzdrman tim odskakanjem, čep je iskočio iz grlića boce i otkotrljao mi se u krilo; i tako sam sjedio, udišući gorko-slatki miris njenog sadržaja, osjećajući se uplašeno i vrlo glupo.

Zgrabio sam bocu i pomirisao. Taj miris sam već negdje osjetio - gdje ono? Oh - da; ona maškara koju koriste kineske droljice u San Franciscu. Tekućina je bila tamna - zagasito crna. Kušao sam je oprezno. Nije bila loša. Ako nije bila alkoholizirana, starac iz dućana pronašao je zacijelo prokleta dobru zamjenu za alkohol. Kod drugog gutljaja mi se svidjela, kod trećeg sam stvarno uživao, a četvrtog nije bilo jer je do tada boca bila sasvim prazna. Otprilike u tom trenutku sjetio sam se imena crnog sastojka s čudnim mirisom. Kohl. To je neka biljka koju Istočnjaci koriste kako bi si omogućili uvid u natprirodni svijet. Glupa praznovjerja!

Tada je tekućina koju sam upravo maknuo, i koja je ležala na toplom i sigurnom u mom želucu, počela ključati. Mislim da se zatim počela i napuhavati. Pokušao sam ustati i nisam mogao. Činilo mi se kao da se soba rastavlja i baca na mene komad po komad. Onesvijestio sam se.

Nemojte se nikada probuditi na način na koji sam se ja. Za vaše vlastito dobro, budite oprezni s takvim stvarima. Nemojte nikad isplivati iz mrtvačkog sna, pogledati oko sebe i vidjeti sve te stvari koje drhture, lebde, lete, pužu i plaze oko vas - pahuljaste stvari s kojih kaplje krv, sluzava stvorenja bez nogu i dijeliće i komadiće odvojene ljudske anatomije. Bilo je strašno. Zrakom je lebdjela ljudska ruka, samo dva centimetra od mog nosa; na moj zapanjeni uzdah odlebdjela je dalje od mene, dok su joj prsti treperili u zraku uzburkanom od mog daha. Nešto kvrgavo i s puno žila je izašlo ispod mog naslonjača i otkotrljalo se po podu. Začuo sam tihi zveket i ugledao jednu stisnutu čeljust bez ikakvog lica na koje bi bila pričvršćena. Mislim da sam malo puknuo i rasplakao se. Znam da sam se opet onesvijestio.

Sljedeći put kad sam se probudio - što se vjerojatno zbilo satima kasnije, jer je vani bila puna svjetlost dana, a moj zidni i ručni sat su stali - stvari su izgledale nešto bolje. No, da, bilo je nekoliko grozota uokolo. Ali, sada me nekako više nisu toliko smetale. Bio sam gotovo uvjeren da sam poludio; a kad sam već bio uvjeren u to, zašto bi se onda brinuo? Ne znam; vjerojatno me jedan od sastojaka boce toliko umirio. Bio sam radoznao i uzbuđen, i to bi bilo sve. Pogledao sam oko sebe i osjetio se gotovo zadovoljnim.

Zidovi su bili zeleni! Ofucane tapete su se pretvorile u nešto toliko lijepo da mi je zastao dah. Bile su prekrivene nečim što je nalikovalo na mahovinu, ali nikada prije nisu ljudske oči vidjele takvu mahovinu. Bila je duga i gusta, i kao da se neprestano lagano kretala - ne zbog vjetra, nego zato što je rasla. Fasciniran, približio sam joj se i pažljivo je pogledao. Doista je rasla, uz svu onu brzu čaroliju spora, mjehurića, korijena i ponovnog rasta spora; a brza čarolija je bila samo dio magijske cjeline, jer nikad na svijetu nisam vidio takvu zelenu boju. Ispružio sam ruku da je dodirnem i pogladim, no osjetio sam samo tapete. Međutim, kad sam sklopio prste oko mahovine, osjetio sam njezin lagani

dodir na dlanu svoje ruke kao težinu dvadesetak sunčevih zraka, kao blagi otpor mrklog mraka u zatvorenoj prostoriji. Taj osjet je bio poput nježne ekstaze, i nikada nisam bio sretniji nego u tom trenutku.

Oko dasaka na podu rasle su male bijele otrovne gljive, a pod je bio travnat. Po vanjskoj strani ormara penjalo se mnoštvo cvjetajućih penjačica, a njihove latice imale su neopisive nijanse. Osjećao sam se kao da sam do tada bio slijep i gluh; jer, sada sam čuo šapat skrletnih, mekanih kukaca između listova i neprekidno mrmorenje rasta. Svuda oko mene se nalazio taj divni novi svijet, toliko nježan da je vjetar prouzročen mojim kretnjama trgao s cvjetova latice koje su bile tako stvarne i prirodne da su poricale svoju vlastitu nemogućnost. Zaprepašten i sa strahopoštovanjem, okretao sam se i okretao, trčeći od zida do zida, gledajući ispod svog starog pokućstva, u svoje stare knjige; i gdje god bih pogledao pronalazio sam još više još ljepših stvari kojima sam se divio. Kad sam bio na trbuhu i gledao u opruge svog kreveta, gdje se ugniježdila obitelj guštera šarenih poput dragulja, prvi put sam začuo jecanje.

Jecanje je bilo mlado i turobno, i nije imalo pravo biti u mojoj sobi, gdje je sve ostalo bilo tako sretno. Ustao sam i pogledao oko sebe - u uglu sobe skutrio se prozirni lik male djevojčice. Naslanjala se leđima o zid. Njezine mršave noge bile su prekrížene ispred nje, u jednoj ruci je labavo držala nogu odrpanog slona-igračke, a u drugu ruku je plakala. Kosa joj je bila duga i tamna, i slijevala se i padala preko njezinog lica i ramena.

Upitao sam: "Što je bilo, malička?" Mrzim čuti dijete da tako plače.

Zastala je usred jecaja, istresla kosu iz očiju, pogledala u mene i kroz mene, sva u strahu, maslinaste kože i vlažnih ljubičastih očiju. "Oh!" uzviknula je.

Ponovio sam: "Što je bilo? Zašto plačeš?"

Ona u strahu prigrli svog slona na grudi i zajeca: "Gdje si ti?"

Iznenaden, rekao sam: "Ravno ispred tebe, dijete. Zar me ne vidiš?"

Ona zatrese glavom. "Bojim se. Tko si ti?"

"Neću te povrijediti. Čuo sam kako plačeš i želio sam vidjeti mogu li ti pomoći. Zar me uopće ne možeš vidjeti?"

"Ne," prošapta. "Jesi li ti anđeo?"

Nasmijah se. "Ni slučajno!" Prišao sam bliže i stavio joj ruku na rame. Moja je ruka prošla ravno kroz nju, a ona se trgnula i povukla u stranu, ispustivši mali nejasni vrisak. "Žao mi je," rekoh brzo. "Nisam te htio... zar me uopće ne možeš vidjeti? Ja tebe mogu."

Ona ponovo zatrese glavom. "Mislim da si ti duh," reče.

"Pričaj mi o tome!" rekoh. "A što si ti?"

"Ja sam došla ovdje s majkom," odgovori. "Živjele smo u mnogim drugim iznajmljenim stanovima. Majka je čistila podove u uredskim zgradama. Ali, u ovom stanu sam se ja jako razboljela. Dugo sam bila bolesna. Onda sam jednog dana ustala iz kreveta i došla u ovaj ugao, ali kad sam pogledala oko sebe, još sam ležala na krevetu. To je bilo strašno čudno. Neki čovjek je došao i stavio onu 'mene' koja je bila na krevetu na nešto na razvlačenje i odnio to - mene - van. Nakon nekog vremena otišla je i mama. Dugo je plakala prije nego što je otišla, a kad sam je zvala nije me čula. Nikad se nije vratila, i ja moram ostati ovdje."

"Zašto?"

"Oh, samo moram. Ja... ne znam zašto. Samo - moram."

"Što radiš ovdje?"

"Samo sam ovdje i mislim o raznim stvarima. Jednom je tu živjela neka gospođa, i imala je malu djevojčicu baš kao što sam

ja. Radila je užasne stvari. Žena je rekla da je njena mala djevojčica opsjednuta. Djevojčica me stalno zvala, 'Ginny! Ginny! Reci mami da si tu!'; i ja sam pokušavala, ali gospođa me nije mogla vidjeti. Tada se uplašila i uzela svoju djevojčicu i plakala, pa je i meni bilo žao. Otrčala sam ovamo i sakrila se, a za neko vrijeme je ta djevojčica zaboravila na mene, mislim. Odselile su se," završila je patetično.

Bio sam dirnut. "Što će biti s tobom, Ginny?"

"Ne znam," reče ona drhtećim glasom. "Valjda ću ostati ovdje i čekati da se mama vrati. Ovdje sam već jako dugo. Valjda to i zaslužujem."

"Zašto, dijete moje?"

Ona obori pogled pun krivnje na svoje cipele. "Nisam mogla izdržati da se tako loše osjećam kad sam bila bolesna. Ustala sam iz kreveta prije vremena. Trebala sam ostati gdje sam bila. Dobila sam što sam zaslužila jer sam odustala. Ali mama će se vratiti; samo čekaj i vidjet ćeš."

"Naravno da hoće," promrmljao sam. Grlo mi se steglo. "Samo polako, malena. Kad god poželiš s nekim pričati, samo me pozovi. Pričat ću s tobom uvijek kad budem u blizini."

Nasmiješila se, i to je bio lijep prizor. Siroto dijete! Dohvatio sam šešir i izašao.

Vani su mi stvari izgledale isto kao i u sobi. Hodnici i prašnjavi sagovi po stubištima dobili su novo ruho sjajnog, gotovo nedodirljivog lišća. Listovi više nisu bili tamni, nego je svaki imao svoju vlastitu, blijedu i drugačiju svjetlost. Ipak, svako malo viđao sam i ne baš lijepe stvari. Bilo je tu nešto kikitavo, što je šetalo naprijed-natrag po odmorištu trećeg kata. Bilo je malo nejasno, no uvelike je sličilo na Cjevoglavog Brogana, odrpanog irskog klošara koji se prije nekih godinu dana vratio iz pljačke nekog skladišta, da bi se slučajno upucao svojim vlastitim pištoljem. Meni nije bilo žao.

Na prvom katu vidio sam dvoje mladih kako sjede na najnižoj stepenici. Djevojčina je glava bila oslonjena na mladićevo rame, a on ju je grlio. Kroz njih sam mogao vidjeti rukohvat. Zaustavio sam se da ih poslušam. Njihovi glasovi su bili slabi, kao da su dolazili izdaleka.

On reče: "Postoji jedan izlaz."

Ona reče: "Nemoj tako, Tommy!"

"A što drugo možemo? Volim te već tri godine, a još uvijek se ne možemo vjenčati. Nemamo novca, nemamo nade - nemamo ništa. A da to stvarno napravimo, ja jednostavno *znam* da bismo zauvijek bili zajedno. Zauvijek i zauvijek..."

Nakon duge stanke reče: "U redu, Tommy. Nabavi pištolj, kao što si rekao." Iznenada ga privuče još bliže sebi. "Oh, Tommy, jesi li siguran da ćemo uvijek biti zajedno kao sada?"

"Uvijek," prošapta on, i poljubi je. "Baš ovako."

Usljedila je duga stanka u kojoj se ni jedno od njih nije kretalo. Iznenada su se našli u položaju u kojem sam ih ugledao, i on je rekao:

"Postoji jedan izlaz."

A ona je rekla: "Nemoj tako, Tommy!"

A on je rekao: "A što drugo možemo? Volim te već tri godine..." I tako se to nastavljalo, ponovo i ponovo i ponovo.

Osjećao sam se ušljivo. Izašao sam na ulicu.

Počelo mi je svitati što se dogodilo. Čovjek u dućanu je to nazvao "sposobnošću." Nisam valjda lud, ili možda jesam? Nisam se *osjećao* ludim. Napitak iz boce mi je otvorio oči za novi svijet. Kakav je to svijet?

To je svijet nastanjen duhovima. Bili su svuda uokolo - duhovi iz priča, obične utvare i sirote proklete duše - sav inventar iz ispriповijedanog natprirodnog, sve one stvari o kojima smo čuli, naglas ih porekli a potajice im se čudili. I što sad? Kakve to veze ima sa mnom?

Kako su dani prolazili, postavljao sam si sve manje pitanja o svom neobičnom, novom okolišu, a sve više sam razmišljao o baš tom pitanju. Ja sam kupio - ili su mi dali - sposobnost. Mogao sam vidjeti duhove. Mogao sam vidjeti sve dijelove svijeta sablasti, čak i vegetaciju koja je u njemu rasla. To je bilo savršeno logično - drveće, ptice, gljive i cvijeće. Svijet duhova je upravo onakav kakav je i svijet kojeg znamo, a svijet kojeg znamo mora imati vegetaciju. Da, mogao sam ih vidjeti. Ali, oni nisu mogli vidjeti mene!

U redu; što ja mogu dobiti iz toga? Nisam mogao o tome govoriti ili pisati, jer mi ljudi ne bi vjerovali; osim toga, koliko znam jedini sam imao tu sposobnost; zašto da druge ljude uvodim u to?

U što, uostalom?

Ne, bez nekakvog savjeta nisam mogao shvatiti koliki postotak iz toga dobivam. I tada, nekih šest dana nakon što sam uzeo taj otvarač očiju, sjetio sam se mjesta na kojem bih taj savjet mogao dobiti.

Bućan Doca!

Toga trenutka nalazio sam se na Šestoj aveniji, pokušavajući u petparačkom dućanu pronaći nešto što bi se moglo svidjeti Ginny. Ona nije mogla dodirnuti ništa od onoga što sam joj donosio, ali je voljela stvari koje je mogla gledati - slikovnice i to. Jednom sam joj nabavio malu knjigu s fotografijama vlakova počevši od lokomotive "De Witt Clinton", i upitao koji je od njih nalik na one koje je vidjela. Prema tome sam približno izračunao koliko dugo je već ondje. Gotovo osamnaest godina. U svakom slučaju, pala mi je na pamet ta sjajna ideja i uputio sam se prema Desetoj aveniji i Bućanu Doca. Htio sam pitati onog starca - on bi mi rekao. Ali, kad sam došao do Dvadeset prve ulice, stao sam i zurio. Preko puta mene se nalazio prazan zid. Ni traga ni glasa dućanu.

Stajao sam ondje pune dvije minute, uopće se ne usuđujući razmišljati. Zatim sam pošao duž Dvadesete, a tada gore po Dvadeset prvoj. Zatim sam sve to ponovio. Nema dućana. Moje je pitanje ostalo bez odgovora - što mi je činiti s tom "sposobnošću"?

Jednog poslijepodneva, kad sam s Ginny pričao o ovome i onome, jedna ljudska noga, od koljena naniže, cijela i dlakava, prolebdjela je između nas. Ja sam u užasu ustuknuo, ali Ginny ju je nježno odgurnula jednom rukom. Noga je skrenula od tog dodira i uputila se prema prozoru koji je bio pritvoren, približila se otvoru i tada ju je vjetar usisao poput dima cigarete, te se opet složila na drugoj strani prozora. Neko vrijeme je udarala o staklo, a tada je odlebdjela dalje.

"Moj Bože!" izdahnuo sam. "Što je *ovo* bilo?"

Ginny se nasmijala. "Oh, samo jedna od tih stvari koje cijelo vrijeme lete okolo. Preplašila te? Ja sam se nekad plašila, ali toliko sam ih već vidjela da me više nije briga, osim ako baš ne slete na mene."

"Ali, u ime svih mogućih odvratnoća, što je to?"

"Dijelovi." Ginny je bila sva u djetinjastom *savoir-faire*.

"Dijelovi čega?"

"Pa ljudi, tupko. To je neka igra, ja mislim. Razumiješ, ako se netko ozlijedi i izgubi nešto - prst, ili uho, ili nešto, onda to uho - mislim, *unutrašnji* dio uha, kao što sam ja unutrašnji dio one mene koju su iznijeli van odavde - onda ono mora otići na mjesto gdje je osoba koja ga je posjedovala prije živjela. Ne putuje jako brzo. A kad se nešto dogodi cijeloj osobi 'unutrašnji' dio dolazi tražiti ostatak samog sebe. On pokupi komadić koji je otpao - gledaj!" Ispruži tanki kažiprst i palac i uhvati pahuljicu leteće paučine u zraku.

Nagnuh se i pogledah izbliza; to je bio mali komadić poluprozirne ljudske kože, izborane i savijene.

"Netko si je sigurno porezao prst," reče Ginny neobavezno, "dok je živio u ovoj sobi. Kad mu se nešto bude dogodilo - vidjet ćeš! Vratit će se po to!"

"Sveta nebesa!" zavapih. "Dogada li se to svima?"

"Ne znam. Neki ljudi moraju ostati tamo gdje jesu - kao ja. Ali, mislim da ako nisi napravio ništa čime bi zaslužio da budeš zatvoren na jednom mjestu, onda možeš ići okolo i skupljati ono što si izgubio."

Ja sam u svojoj mladosti razmišljao o zabavnijim stvarima.

Nekoliko sam dana već primijećivao jednog sivog duha kako lebdi goredolje duž moje zgrade. Uvijek je bio na ulici, nikad u zgradi. Neprestano je cmizdrio. To je bio - ili je nekad bio - mali, bezopasni čovječuljak tipa polucilindar i uštirkani ovratnik. Nije mi pridavao pozornost - niti jedan od njih nije, jer sam im ja izgleda bio nevidljiv. Ali, viđao sam ga toliko često da sam ubrzo shvatio da će mi nedostajati ako ode. Stoga sam odlučio popričati s njim sljedeći put kad ga budem vidio.

Jedno jutro sam izašao iz kuće i nekoliko minuta stajao kod ulaznih stepenica. Naravno, probijajući se kroz komadiće mog novog, čudnog, supostojećeg svijeta, naišla je tanka figura utvare koju sam čekao, sa svojim zategnutim zečjim licem, svojim duboko usađenim i tužnim očima, svojim smoking-kaputom i prugastim, besprijekornim sakoom. Iskoračio sam iza njega i rekao: "Bok!"

On se snažno trgnuo i pobjegao bi, uvjeren sam, samo da je znao odakle dolazi moj glas.

"Samo polako, prijatelju," rekoh. "Neću ti ništa."

"Tko si ti?"

"Ne bi znao ni da ti kažem," rekao sam. "Sad se prestani tresti i reci mi nešto o sebi."

Obrisao je sablasno lice svojom sablasnom maramicom, a tada se počeo nervozno igrati zlatnom čačkalicom. "Ajme meni," rekao je. "Nitko sa mnom već godinama nije razgovarao. Nisam baš svoj, razumijete."

"Razumijem," rekoh. "No, pa samo polako. Ja sam te slučajno primijetio kako u zadnje vrijeme lutaš uokolo. Bio sam radoznao. Tražiš li nešto?"

"Oh, ne," reče on. Sad kad je dobio priliku pričati o svojim problemima, zaboravio se bojati tog čudnovatog glasa koji je dolazio niotkud, a koji mu se obratio. "Zapravo, tražim svoju kuću."

"Hm-m-m," rekoh ja. "Tražiš već duže vrijeme?"

"Oh, da." Nos mu je zatitrao. "Jedno jutro, prije mnogo godina, krenuo sam na posao, i kad sam sišao s trajekta na Battery Place, stao sam na trenutak da pogledam onu novu viseću željeznicu koju su tamo gradili. Odjednom se začula velika buka - moj bože! Bilo je strašno - a sljedeće što znam jest da sam stajao pored ruba pločnika i gledao u čovjeka koji je izgledao baš kao ja! Pala je neka noseća greda, i - ajme meni!" Ponovo je obrisao lice. "Od tada stalno tražim i tražim. Ne mogu naći nikoga tko bi znao gdje stanujem, i ne razumijem sve te stvari koje lete oko mene, i nikad nisam mislio da ću doživjeti dan kada će na donjem Broadwayu rasti trava - oh, sve to je tako strašno." Počeo je plakati.

Bilo mi ga je žao. Lako je shvatiti što se dogodilo. Udarac je bio toliko jak da je čak i njegov duh imao amneziju! Siromah - sve dok ne bude čitav, neće moći naći mira. Cijela stvar me zainteresirala. Bi li jedan duh reagirao na uobičajeni tretman amnezije? Ako bi, što bi mu se tada dogodilo?

"Kažeš da si sišao s trajekta?"

"Da."

"Znači da si sigurno živio na Islandu... Staten Islandu, tamo preko puta uvale!"

"Doista tako misliš?" Gledao je kroz mene, zbunjen i pun nade.

"Naravno! Reci, što kažeš da te ja odvedem tamo? Možda uspijemo pronaći tvoju kuću."

"Oh, to bi bilo sjajno! Ali, oh, Bože, što će mi žena reći?"

Nasmiješio sam se. "Možda će je zanimati gdje si bio. U svakom slučaju, mislim da će joj biti drago što te opet vidi. Hajde; krenimo!"

Pogurao sam ga u smjeru podzemne i hodao za njim. Povremeno bi me prolaznici čudno pogledali jer sam hodao s jednom rukom ispruženom pred sebe i razgovarao sam sa sobom. Mene to nije mnogo smetalo. Međutim, moj suputnik je bio vrlo svjestan toga, jer su stanovnici njegova svijeta vriskali i kikotali se kad bi ga vidjeli kako radi gotovo istu stvar. Od svih ljudi samo ja sam im bio nevidljiv, i mali duh u polucilindru je toliko pocrvenio od neugodnosti da sam mislio da će puknuti.

Ušli smo u podzemnu - pretpostavljam da je za njega to bilo novo iskustvo - i odvezli se do South Ferrya. Sustav podzemne u New Yorku je vrlo neugodno mjesto za nekoga s mojim sposobnostima. Sve što voli vrebati u mraku visi ondje, a tu je i prilična gomila osakaćenih ljudskih ostataka. Od tog dana uvijek sam išao autobusom.

Na trajekt smo ušli bez čekanja. Mali sivi duh je stvarno uživao u izletu. Ispitivao me o brodovima u luci i o njihovim zastavama i divio se nedostatku jedrenjaka. Zacoktao je ugledavši Kip slobode: prošli put kad ga je vidio, rekao je, on je još uvijek imao svoju izvornu mjedeno-zlatnu boju, umjesto sadašnje patine. Po tome sam ga smjestio u kasne 70-te godine; svoju kuću je zacijelo tražio već šezdeset godina!

Iskricali smo se na Islandu, pustio sam ga da ide sam. Na vrhu Fort Hilla je iznenada rekao: "Moje ime je John Quigg.

Stanujem u 45. aveniji!" Nikad nisam vidio nikoga toliko oduševljenog takvim otkrićem. Dalje je bilo lako. Skrenuo je lijevo, produžio uzduž dva bloka i skrenuo desno. Ja sam primijetio - on nije - da se ta ulica sada zove Winter Avenue. Maglovito sam se sjećao da su ulice u ovom dijelu grada prije mnogo godina imale svoje brojeve.

On je žurno kaskao uzbrdo i iznenada se zaustavio i nesigurno okrenuo. "Hej, jesi li još uvijek sa mnom?"

"Tu sam," rekoh.

"Ja sam sada dobro. Ne mogu ti reći koliko sam ti zahvalan zbog ovoga. Mogu li išta učiniti za tebe?"

Razmišljao sam. "Teško. Mi smo iz drugih vremena, znaš. Stvari se mijenjaju."

Pogledao je, pomalo tužno, novu stambenu zgradu na uglu i kimnuo glavom. "Mislim da znam što mi se dogodilo," reče blago. "Ali, valjda je sve u redu... Sastavio sam oporuku, a klinci su već bili odrasli." On uzdahnu. "Ali, da nije bilo tebe, ja bih još uvijek lutao Manhattanom. Da vidimo... ah; dođi sa mnom!"

Iznenada je počeo trčati. Pratio sam ga što sam brže mogao. Gotovo na samom vrhu brežuljka nalazila se stara kuća sa šašavom kupolom i sasvim nebojana. Bila je prljava i ruševna i, kad ju je vidio, čovječuljkovo se lice snuždilo. Progutao je slinu i skrenuo kroz rupu u živici, te prošao pored kuće. Tražeći pogledom po visokoj travi, našao je humak duboko uronjen u zelenilo.

"To je to," reče. "Samo kopaj ovdje. Nema spomena o tome u mojoj oporuci, osim malog fonda za plaćanje najma pretinca u banci. Da, privatnog pretinca u banci, a ključ i punomoć se nalaze pod ovim kamenom. Ja sam ih jedne noći sakrio," - nasmija se on - "od svoje žene, i nikad nisam imao prilike reći joj to. Možeš uzeti sve što ti je od ikakve koristi," okrenuo se prema kući, ispravio ramena i umarširao kroz postranična vrata koja su mu se otvorila zahvaljujući prigodnom naletu vjetra. Na

trenutak sam osluškivao i tada se nasmiješio tiradi koja se začula. Stari Quigg je dobivao što ga ide od svoje žene, koja je sjedila i čekala ga već više od šezdeset godina! Bio je to gorak niz grdnji, ali - pa, valjda ga je voljela. Nije mogla otići s tog mjesta dok nije bila potpuna, ako je Ginnyna teorija bila točna, a nije mogla biti doista potpuna dok joj se muž ne vrati kući! To me zabavljalo. Sad će im se sve srediti!

Pronašao sam neku staru šipku na prilazu kući i napao zemlju ispod kamena. Potrajalo je prilično dugo i raskrvario sam ruke, no nakon nekog vremena sam uspravio kamen i uspio pročeprkati ispod njega. I naravno, ondje sam našao vrećicu od voštane svile. Uzeo sam je i pažljivo odmotao vrpce koje su bile oko nje. Unutra se nalazio ključ i pismo upućeno na njujoršku banku, naslovljeno samo na "donositelja" i koje me opunomoćivalo da upotrijebim ključ. Nasmijao sam se naglas. Stari dobri i krotki John Quigg je, kladim se, stavio sa strane neku "ludu lovu". S takvim planom, čovjek je mogao otići ne ostavivši nikakav trag. Stari lukavac! Nikad neću saznati što je on doista želio učiniti, no kladio bih se da se radilo o ženi. Pobrinuo se čak i za oporuku! No, dobro - što se ja bunim!

Nije mi trebalo mnogo da stignem do banke. Imao sam malih problema dok nisam dospio u trezor, jer je potrajalo dosta dugo dok su pronašli taj pretinac u starim spisima. No, naposljetku sam raščistio papirologiju i postao sretnim vlasnikom nešto manje od osam tisuća dolara u malim novčanicama.

Od tada nadalje bilo mi je sasvim dobro. Što sam učinio? Pa, prvo sam si kupio odjeću, a tada sam počeo probijati led. Malo sam krstario klubovima i upoznao dosta ljudi, i što sam ih više znao, to više sam shvaćao kakva su oni gomila praznovjernih budala. Nisam nikoga mogao kriviti što zaobilazi ljestve pod kojima je stvarno čučao pravi bazilisk, naravno, ali, mislim - niti jedne ljestve, na tisuću njih, nemaju zvijeri ispod sebe! U svakom slučaju, dobio sam odgovor na svoje pitanje. Pljunuo sam dva soma na elegantni ured s tapiserijama i mutnim,

neizravnim svjetlom, uveo si telefon i stavio mali, uredni znak na vrata - Parapsihološki savjetnik. I, čovječe, kako mi je samo išlo.

Moji klijenti su redom bili iz višeg sloja, jer sam se i ja uspeo. Uglavnom nije bilo teško stupiti u kontakt s nečijom mrtvom rodbinom, što je obično bilo ono što su htjeli. Većina duhova su ionako ludi za tim da stupe u kontakt s ovim svijetom. To je jedan od razloga zašto gotovo svatko može postati medij ako se dovoljno jako trudi; sam Bog zna da nije potrebno mnogo da se stupi u kontakt s prosječnim duhom. Neki su, naravno, nedostupni. Ako čovjek vodi uredan, ispravan život i odapne ne ostavljajući nikakve repove iza sebe, onda je čist. Nikad nisam otkrio kuda idu takvi duhovi. Sve što sam saznao jest da se do njih ne može. Ali, velika većina ih se mora vratiti i riješiti te repove nakon što umru - ispravljajući koju nepravdicu tu ili tamo, pomažući nekome koga su oštetili, čisteći prljava posla. Tako nastaje faktor sreće, mislim. Ne možete dobiti nešto za ništa.

Ako vam se nešto lijepo posloži, to znači da vam je to sredio netko tko vam je u prošlosti naudio, ili netko tko je naudio vašem ocu ili vašem djedu ili vašem praujaku Juliju. Sve se uravnotežava na duge staze, a dok se ne izravna, neka sirota prokleta duša luta zemljom pokušavajući nešto poduzeti u vezi s tim. Pola čovječanstva hoda uokolo cmizdreći o svojim nevoljama. Kad biste vi, vi i vi samo znali koliko desetaka duhova preklinje da im date priliku da vam pomognu, sigurno biste im dopustili! A ako im dopustite, tada im pomažete da raščiste nered koji su napravili od svojih života dok su bili živi, i oslobađate ih da odu kamo god to bilo, gdje već idu kad sve očiste. Sljedeći put kad budete u škripcu, otiđite negdje gdje možete biti sami i otvorite svoj duh toj ekipi. Oni će uletjeti i dobro će vas voditi, ukoliko uspijete odbaciti svoju samodopadnost i pogrešno povjerenje u vlastiti sud.

Imao sam dva sablasna lika koja su radila za mene. Jedan od njih, bivši ubojica, imenom Jednooki Rachuba, bio je najbrža utvara koju sam ikad vidio kada je trebalo pronaći nekog traženog pretka; a bio je tu i profesor Grafe, žaboliki učitelj društvenih znanosti koji je pronevjerio nešto iz fonda za milosrđe i zatim pao u Hudson pokušavajući pobjeći. On je za nekoliko sekundi mogao utvrditi najzamršenija porodična stabla i izvesti zaključak o najvjerojatnijem prebivalištu duha traženog pretka. Njih dvojica su bili svo uredsko osoblje koje sam upotrebljavao, i mada su svaki put kad bi pomogli nekome od mojih klijenata i oni sami bivali sve bliže slobodi, obojica su imali toliko putra na glavi zbog svojih neurednih života da sam još godinama mogao mirno računati na njihove usluge.

Ali, zar ste mislili da bih se ja zadovoljio time da zarađujem lovu prekriženih ruku bez stvarnog truda? Oh, ne. Ne ja. Ne, ja sam morao visoko pucati. Ja sam morao ključati nad događajima iz proteklih mjeseci, i morao sam dramiti zbog one glupače Audrey, koja stvarno nije bila vrijedna mog truda. Nije mi bilo dosta to što sam dokazao da je bila u krivu kad je rekla da od mene nikad neće biti ništa. I nisam bio sretan kad sam razmišljao o svojoj bandi. Pokazat ću ja njima.

Čak sam se i sjetio što mi je čovječuljak u Bućanu Doca rekao o korištenju moje "sposobnosti" za hvalisanje ili osvetu. Mislio sam da imam pod nogama sve i svakoga. Drzak, da, to sam bio. No, mogao sam poslati jednog od mojih sablasnih likova u bilo koje doba i saznati točno što je tko radio tri sata prije svetog nigdarjeva. S profesorovom sjenkom pri ruci, mogao sam provaliti svaku nategnutu izjavu i dati brze i logične razloge za nju. Nitko mi nije mogao ništa, a ja sam mogao nadglasati, nadjačati i nadmudriti svakoga na licu zemlje. Stvarno sam bio faca. Počeo sam misliti: "Kakva korist od toga što mi tako dobro ide, kad banda na West Sideu ne zna ništa o tome?" i "Čovječe, kako bi se onaj poludebil Happy Sam grizao da me vidi kako prolazim Broadwayem u svom novom autu od šest tisuća

dolara!" i "Kad samo pomislim da sam nekad trošio vrijeme i suze na glupaču kao Audrey!" Drugim riječima, spoticao sam se na kompleks manje vrijednosti. Ponašao sam se kao prava budala, što sam i bio. Otišao sam na West Side.

Bila je to hladna noć pri kraju zime. Jako sam se potrudio da dobro odjenem sebe i svoj auto, tako da oboje budemo blistavi i sjajni i da izbacimo nekoliko pari očiju iz glava. Šteta što nisam mogao malo ulaštiti i svoj mozak.

Dovezao sam se ispred Caseyevog biljara, pazeći dobro da to učinim prebrzo, koncentrirajući se na škripu kočnica i na grmljavinu dvadeset četiri cilindra u motoru prije nego što sam ga ugasio. Nisam žurio da izađem iz auta. Samo sam se naslonio i zapalio cigaru od pedeset centi, a tada sam nakrivio šešir preko jednog uha i pritisnuo trubu, te je ona četrdeset osam sekundi svirala "Tuxedo Junction". Tada sam pogledao prema sali za biljar.

Otprilike minutu sam mislio da nisam trebao ni dolaziti, ukoliko je to bio učinak mog povratka jatu. A nakon toga sam zaboravio na sve drugo osim na to kako da se izvučem odande.

U osvjetljenom dovratku sale za biljar nalazila su se dva pogrbljena lika. Bilo je to u maloj, sporednoj ulici, toliko kratkoj da je grad ovisio o tom mjestu, staroj ustanovi, da osigura uličnu rasvjetu. Pogledavši pažljivo, prepoznao sam jednu od silueta kao Happy Sama, a druga je bila Fred Bellew. Samo su me gledali; nisu se micali; ništa nisu govorili; a kad sam ja rekao: "Hej, sitna ribo - sjećate me se?", primijetio sam da se uzduž zatamnjenih zidova s obje strane vrata nalazi cijeli čopor njih - cijela banda. To je bio šok; bilo je malo previše savršeno ležerno. Nije mi se svidjelo.

"Bok," rekao je Fred mirno. Znao sam da se njemu neće svidjeti moje dizanje nosa. Nisam očekivao da će se ikome od njih svidjeti, naravno, ali kod Freda je to bilo zbog gađenja, a kod svih ostalih zbog zamjaranja, i ja sam se prvi put osjetio

pomalo niskim. Izašao sam iz auta preko skinutog krova i dao im da bace oko na moje fino perje.

Sam je frknuo i rekao: "Šećeru moj!" vrlo razgovijetno. Netko se nasmijao, a iz tame iza zgrade dopro je visoki "Uuauua!"

Došetao sam do Sama i nacerio mu se. Nije mi se baš cerilo. "Nisam te vidio toliko dugo da sam skoro zaboravio kakav si ti gad," rekao sam. "Kako ti ide?"

"Sasvim dobro," reče on i bahato doda: "Ja još uvijek *radim* da zaradim za život."

Žamor koji je proletio gomilom govorio mi je kako bi bilo stvarno pametno vratiti se u taj sjajni novi automobil i odmagliti uz zvuke trube. Ostao sam.

"Baš si mudar, ha?" rekao sam neuvjerljivo.

Oni su pili, shvatio sam tada - svi po redu. Bio sam u nevolji. Sam je stavio ruke u džepove i pogledao me prezrivo preko nosa. Bio je jedini niski čovjek koji mi je ikada uspio to učiniti. Nakon napete tišine reče:

"Bolje se vrati svojim kristalnim kuglama, varalice. Mi volimo tipove koji se znoje. Volimo čak i tipove koji imaju biznis, ako ga vode zato što su pametniji ili žilaviji od drugih. Ali sreća i jezičina nisu dovoljni. Nestani."

Bespomoćno sam pogledao uokolo. Dobio sam što sam tražio. Što sam i očekivao, uostalom? Jesam li mislio da će se ti dečki skupiti oko mene i stisnuti mi ruku što se ovako ponašam?

Oni se gotovo uopće nisu micali, no iznenada su se našli oko mene. Da nisam nešto brzo smislio, premlatili bi me. A kad oni počnu nekoga mlatiti, onda to naprave jako dobro. Duboko sam udahnuo.

"Ne tražim ništa od tebe, Same. Ništa; to znači savjet; razumiješ?"

"Dobio si ga!" planu on. "Ti i tvoje seanse. Čuli smo o tebi. Ženiš udovice za pedeset dolara po rundi pričanja sa svojim 'dragim preminulima'! Parasikički detektiv! Koji posao! Daj; gubi se!"

Sad mi je dao oslonac. "Varalica, ha? Pa, kladim se da ti mogu navući duha od kojeg će ti kosa stajati na jednoj nozi, ako imaš dosta petlje da odeš tamo gdje ti kažem."

"Kladiš se? Dobra fora. Slušajte ovo, ljudi." On se nasmije, a zatim okrene prema meni i počne govoriti kroz jednu stranu usta. "U redu, sam si to htio. Hajde, bogatune; može. Fred će čuvati uloge. Što kažeš na deset tvojih ušljivih dolara za svaki moj? Evo ti, Frede - drži ovu novčanicu."

"Dat ću ti i dvadeset na jedan," rekoh poluhisterično. "I odvest ću te na mjesto gdje ćeš naletjeti na najogavniju, najgadniju staru sablast za koju si ikad čuo."

Gomila je zauralala. Sam se smijao s njima, ali se nije pokušao izvući. S bilo kime iz te bande, oklada je bila oklada. On je prihvatio, odredio je uloge i vezao se. Ja sam samo zakimao glavom i stavio dvije desetače u ruku Freda Bellewa. Fred i Sam su se popeli u auto, i kad smo krenuli, Sam se okrenuo i mahnuo.

"Vidimo se u paklu, ekipa," rekao je. "Idem na spoj s duhom, i jedan od nas će preplašiti drugoga na smrt!"

Potrubio sam da prigušim urlanje i vrištanje s pločnika i odvezao se. Skrenuo sam pored parka i produžio van grada.

"Kuda?" upita Fred nakon nekog vremena.

"Samo budi tu," odgovorih, ne znajući.

Moralo je postojati neko mjesto nedaleko odavde na kojem bi se mogao naći neki duh kako Bog zapovijeda, mislio sam si ja, duh koji bi porazio Sama i omogućio mi da opet budem u bandi. Otvorio sam pretinac u autu i pustio Ikeya da izađe. Ikey je bio mali zločesti vražićak čiji se rep uhvatio između dvije čelične

ploče kad su sastavljali auto, i morao je ostati ovdje dok se auto ne raspadne.

"Hej, Ike," prošaptao sam. On me pogleda, a odsjaj svjetla u pretincu je crveno sjao u njegovim jarkim, malim očima. "Daj mi zazviždi za profesora, može? Ne želim se derati da dođe jer će me čuti ove budale otraga. Tebe ne mogu čuti."

"U redu, šefe," reče on; i, stavivši prste na usta, ispusti zavijajući urlik od kojeg se ledila krv.

To je u stvari bio profesorov dozivni signal. Stari je dolebdio ispred auta, napravio krug i skliznuo pored mene kroz prozor, koji sam mu u tu svrhu malo otvorio.

"Bože sveti," prodahtao je, "Želio bih da me ne zoveš na lokacije koje putuju uz ovaj stupanj ubrzanja. Nisam mogao stići prije."

"Nemoj mi to raditi, profesore," prošaptah ja. "Ti možeš uhvatiti i avion da hoćeš. Čuj, imam odostraga tipa koji si hoće priuštiti dobru frku od nekog duha. Poznaješ li kojeg u blizini?"

Profesor stavi svoj sablasni monokl. "Ovaj, da. Sjećaš se kad sam ti pričao o Wolfmeyerovoj kući?"

"A joj - on je opak."

"On će ti odlično poslužiti svrsi. Ali ne traži od mene da idem tamo s tobom. Niti jedan od nas se nikad ne druži s Wolfmeyerom. I, u Ime Boga, pazi se."

"Valjda se mogu nositi s njime. Gdje je to?"

Dao mi je izričita uputstva, poželio mi laku noć i otišao. Bio sam pomalo iznenađen; profesor je putovao sa mnom prilično često, i nikada još nije odbio priliku da pogleda novi krajolik. Prestao sam razmišljati o tome i otišao svojim putem. Šteta što nisam bio pametniji.

Uputio sam se van grada, prema jednoj staroj seoskoj kući. Wolfmeyer, pensilvanijski Nizozemac, se ondje objesio. Prije toga, a i sada, bio je loš momak. Umjesto da se postavi kao

dobar dečko, on je bio tip buntovnika. Savršeno dobro je znao da će, ukoliko ne napravi gomilu dobra kako bi nadoknadio svoja zla, ostati zaglavljen ondje do kraja vječnosti. To kao da ga uopće nije brinulo. Umjesto toga se durio i postao stvarno gadan duh. Osmero ljudi je umrlo u toj kući od kada je stari istrulio na svom užem. Troje od njih bili su stanari koji su unajmili kuću, troje su bili beskućnici, a dvoje parapsihološki istraživači. Svi su se objesili. Tako je Wolfmeyer radio. Mislim da je stvarno volio opsjedati kuću. U svakom slučaju, temeljito je to činio.

Nisam želio da se išta loše dogodi Happy Samu. Samo sam mu htio prirediti lekciju. I gledajte što se dogodilo!

Stigli smo na mjesto malo prije ponoći. Nitko nije mnogo pričao, osim što sam ja ispričao Fredu i Samu tko je Wolfmeyer, i što se oprilike od njega može očekivati. Oni su se svemu tomu smijali, pa sam ja zašutio i vozio dalje. Sljedeću konverzaciju je započeo Fred, da postavi uvjete oklade. Da pobijedi, Sam mora ostati u kući do zore. Ne smije zvati u pomoć i ne smije izaći. Morao je uzeti komad užeta, zavezati omču na jednom kraju a drugi kraj objesiti za Wolfmeyerovu gredu - veliku gredu od hrastovine o koju se stari objesio, kao i preostalih osmero nakon njega. To je bio dodatni mamac Wolfmeyeru da poradi na Happy Samu, i to je bila moja ideja. Ja sam trebao ići unutra sa Samom, da pazim na njega u slučaju da stvari postanu preopasne. Fred je trebao ostati u autu trideset metara od ceste i čekati.

Parkirao sam auto na dogovorenoj udaljenosti i Sam i ja smo izašli. Sam je nosio moje uže za vuču preko ramena, omča je već bila napravljena. Fred se prilično smirio u međuvremenu, a lice mu je bilo smrtno ozbiljno.

"Ne sviđa mi se baš sve to," rekao je, pogledavši duž ceste prema kući koja je zgrbljeno stajala malo dalje od autoputa i izgledala kao duboko zamišljeni zloćudni tumor.

Rekoh: "Onda, Same? Hoćeš mi sada platiti pa gotovo?"

Pogledao je u smjeru Fredovog pogleda. To je bilo i te kako sablasno mjesto, i njegova snaga duha je ishlapila. Razmišljao je minutu, a zatim slegnuo ramenima i nacerio se. Morao sam se diviti tom štakom. "Ma kvragu, idem do kraja. Nećeš me blefirati krajolikom, varalice."

Začudo, Fredu je izletjelo: "Ja ne mislim da vara, Same."

Zbog njegovog otpora, Sam se počeo tvrdoglaviti, mada sam mu na licu vidio da nije siguran u sebe. "Idemo, varalice," rekao je i krenuo cestom.

Ušli smo u kuću popevši se preko nakošenih podrumskih vrata koja su nas dovela do prozora na prvom katu. Izvadio sam bateriju i osvijetlio put prema gredi. Kuća kao da je uživala u tome da pretvara zvukove koraka u tihi smijeh koji je obilazio sobe i hodnike i nije želio utihnuti. Na podu ispod slavne grede bila je tamna mrlja.

Pomogao sam Samu da pričvrsti uže, i zatim ugasio svjetlo. Siguran sam da mu nije bilo lako u tom trenutku. Mene nije smetalo, jer sam znao da mogu vidjeti sve prije nego što mi priđe, a čak i tada me duhovi nisu mogli vidjeti. I ne samo to, već su zidovi i podovi bili rasvijetljeni fosforescentnim sjajem u mnogo nijansi koji je poticao od sveprisutnih duhova biljaka. Zbog njihovog sablasnog dojma, poželio sam da Sam može vidjeti duhove plijesni kako se proždrljivo hrane mrljom ispod grede.

Sam je već teško disao, no ja sam znao da će biti potrebno više od mraka i tišine da mu bude dosta. Morao bi biti sam, i onda bi mu još trebala doći posjeta, ili takvo što.

"Vidimo se, kompa," rekao sam, potapšavši ga po ramenu. Okrenuo sam se i izašao iz sobe.

Glasno sam izašao iz kuće kako bi me čuo, i zatim se tiho vratio natrag. To je nesumnjivo bilo najpustije mjesto koje sam ikada vidio. Čak su ga se i duhovi klonili, uz izuzetak, naravno,

Wolfmeyerovog. Bilo je tu samo obilje vegetacije, koju nitko osim mene nije mogao vidjeti, i duboka tišina namreškana Samovim disanjem. Za desetak minuta bio sam uvjeren da Happy Sam ima više petlje nego što bih ikada povjerovao. Moralo ga je nešto uplašiti. On nije mogao - ili nije htio - plašiti samoga sebe.

Sjeo sam pored zida susjedne sobe i raskomotio se. Pretpostavljao sam da će se Wolfmeyer pojaviti prilično brzo. Iskreno sam se nadao da ću uspjeti zaustaviti predstavu prije nego što ode predaleko. Nije bilo potrebe da se od ovoga radi nešto više od dobre lekcije za tog pametnjakovića. Osjećao sam se prilično sigurnim u sebe, i bio sam potpuno nepripremljen za ono što se dogodilo.

Gledao sam prema vratima preko puta i shvatio da ondje već nekoliko minuta stoji najbljeđi od svih blijedih odsjaja. Dok sam ga gledao, on se pojačavao; pojačavao i lagano treperio. Bio je zelen, zelene boje plijesni i truleži; a oko njega je lebdio suptilni smrad groba. Smrad mesa koje je toliko mrtvo da zapravo više i nema mirisa. To je bilo krajnje užasno, i ja sam doista izgubio pamet od straha. Prošlo je nekoliko trenutaka prije nego mi se vratila tješiteljska pomisao na moju neranjivost, a tada sam se privukao bliže zidu i gledao.

I Wolfmeyer je ušao.

Bio je to duh jednog vrlo, vrlo starog čovjeka. Nosio je lepršavu, prljavu halju, a gole podlaktice koje je pružao pred sobom bile su žilave i jake. Njegova glava, zamršena kosa i brada, drhtala je na slomljenom, uništenom vratu poput oštrice noža upravo zarinutog u meko drvo. Dok je prelazio sobu, glava mu se tresla sa svakim njegovim sporim korakom. Oči su mu bile sjajne; bile su crvene, a duboko u njima gorio je zeleni plamen. Njegovi pseći zubi su se izdužili u tupe žute kljove i djelovali poput nosećih stupova njegovog iskrivljenog osmijeha. Zeleni sjaj raspadanja je stvarao užasan halo oko njega. Bio je to pametan i zao stvor.

Prošao je pored mene potpuno nesvjestan mog prisustva i zastao na vratima sobe u kojoj je Sam čekao pored užeta. Stajao je ravno pred otvorenim vratima, ispruženih pandžastih prstiju, dok je drhtanje njegove glave polako prestajalo. Zurio je u Sama i iznenada otvorio usta i zaurlao. Bio je to miran, mrtvački zvuk, poput zvuka iz grla nekog udaljenog psa, no iako nisam mogao vidjeti što se zbiva u drugoj sobi, znao sam da je Sam uz trzaj okrenuo glavu i da zuri u duha. Wolfmeyer je malo podigao ruke, kao da je posrnuo, a zatim je ušao u sobu.

Otrgnuo sam se iz jezivog užasa koji me obuzeo i uspravio se na noge. Ako ne budem bio brz...

Brzo došavši do vrata na prstima, zastao sam toliko da vidim kako Wolfmeyer mahnito maše rukama iznad glave, što je stvaralo kretnju od koje je njegova halja lepršala, a cijeli njegov lik pulsirao u zelenom svjetlu; toliko da vidim Sama na nogama, širom otvorenih očiju, kako posrće unatrag prema užetu. Primio se za grlo i otvorio usta, no nikakav zvuk nije izašao, glava mu se nakrivila, vrat savio a njegovo zgrčeno lice zurilo je u strop dok je teturao prema natrag, dalje od duha i ravno u spremnu omču. Tada sam se ja nagnuo nad Wolfmeyerovo rame, prinio usta njegovom uhu, i rekao:

"Bu!"

Gotovo sam se nasmijao. Wolfmeyer je uzviknuo, odskočio tri metra u zrak, i, ne zastavši da pogleda oko sebe, istrčao iz sobe toliko brzo da se vidjela samo izmaglica. To se zove uplašiti jednu staru utvaru!

U isti trenutak, Happy Sam se ispravio, lice mu se opustilo i smirilo, i on je uz težak udarac sjeo ispod omče. To je bilo otprilike sve što sam ja htio dobiti. Sjedio je ondje, ruku stisnutih među koljenima, mlitavo zureći u svoja stopala.

"Eto, vidio si!" pobjednički sam uzviknuo i prišao mu. "Plati sad, smeće jedno, i da bar gladuješ zbog te tjedne nadnice!" On se nije pomaknuo. Mislio sam da je u potpunom šoku.

"Hajde!" rekao sam. "Saberu se, čovječe! Zar ti nije bilo dosta? Ovaj stari će se svaki čas vratiti. Na noge!" Nije se pokrenuo. "Same!"

Nije se pokrenuo.

"*Same!*" Zgrabio sam ga za rame. On je pao na stranu i ostao mirno ležati. Bio je sasvim mrtav.

Neko vrijeme nisam učinio niti rekao ništa. Zatim sam, klečeći pored njega, u očaju rekao: "Joj, Same. Same - daj, prestani, stari."

Za minutu sam polako ustao i krenuo prema vratima. Prešao sam tri koraka i stao. Nešto se događalo! Protrljao sam oči. Da - postajalo je mračno! Mutna svjetlost lišća i cvijeća iz svijeta duhova postajala je tamnija, nestajala...

A to se nikada ranije nije dogodilo!

Bez obzira, rekao sam sebi u očaju, događa se sada. *Moram izaći odavde!*

Razmijete? Razumijete. Stvar je bila u napitku - onom prokletom napitku iz Bućana Doca. Djelovanje je prestajalo! Kad je Sam umro, napitak... je prestao djelovati na mene! Je li to bila cijena boce? Je li to ono što se trebalo dogoditi ako je upotrijebim za osvetu?

Svjetlost je gotovo sasvim nestala - i onda je nestala. Nisam mogao vidjeti ništa u sobi, osim jednih vrata. Zašto sam mogao vidjeti vrata? Kakva je to svijetlozelena svjetlost koja je isticala njihov okvir?

Wolfmeyer! *Moram izaći odavde!*

Više nisam mogao vidjeti duhove. Duhovi su sada mogli vidjeti mene. Potrčao sam. Pretrčao sam preko sobe i zabio se u zid na drugoj strani. Posrnuo sam unatrag i krv mi je počela kapati s prstiju kojima sam prešao preko lica. Ponovo sam potrčao. Ispriječio mi se još jedan zid. Gdje su druga vrata? Ponovo sam potrčao i opet udario u zid. Zavrištao sam i ponovo

potrčao. Spotaknuo sam se o Samovo tijelo. Glava mi je proletjela kroz omču koja se stegla oko mog dušnika i vrat mi se slomio uz mučni prasak. Koprcao sam se pola minute i zatim se ostao njihati.

Mrtav kao pakao. A Wolfmeyer se smijao i smijao.

Fred je ujutro pronašao mene i Sama. Odnio je naša tijela u auto. Sad moram ostati ovdje i opsjedati ovu prokletu kuću. Ja i Wolfmeyer.

Jučer je bio ponedjeljak

Harry Wright se okrenuo i rekao nešto što bi se napisalo kao: "Bzzzzhhaa-au!" Prožvakao je zalogaj suhog zraka i pljunuo ga van, otvorio jedno oko da vidi hoće li se doista otvoriti, otvorio drugo i zatvorio prvo, zatvorio drugo, prebacio noge na pod, otvorio oči ponovo i protegnuo se. To se događalo svaki dan, a jedino po čemu je to sada bilo značajno jest da je to sada radio u srijedu ujutro, a...

Jučer je bio ponedjeljak.

Oh, znao je on dobro da je srijeda. Uglavnom zbog toga što je, pored toga što je znao da je jučer bio ponedjeljak, između ponedjeljka i sada bila rupa; a ona je zacijelo bila utorak. Kad zaspate i ležite tako cijelu noć bez snova, znate, kad se probudite, da je prošlo neko vrijeme. Niste radili ništa čega biste se sjećali; niste mislili nikakve osobite misli, nemate načina da odmjerite vrijeme, a ipak znate da je prošlo nekoliko sati. Tako je bilo Harryu Wrightu. Utorak je otišao ma gdje to bilo kamo je sinoć otišlo i vaših osam sati.

Ali, on nije prespavao utorak. Oh, ne. U stvari, on nikad nije spavao više od šest sati odjednom, a niti ovaj put nije imao nikakav osobit razlog da to učini. Ponedjeljak je bio prekjučer; on se vratio kući i odspavao kao i obično, probudio se, i sad je bila srijeda.

Doimala se kao srijeda. U zraku je visio srijedasti osjećaj.

Harry navuče čarape i ustane. Nije on bio budala. Znao je koji je dan. "Što se dogodilo s jučer?" promrmlja. "Oh - jučer je bio ponedjeljak." To mu je bilo dovoljno dok nije skinuo

pidžamu. "Ponedjeljak," mozgao je, posežući za donjim rubljem, "je bio prilično davno, čini mi se." Da je Harry bio tip čovjeka sklon zabrinjavanju, počeo bi se smjesta brinuti. Ali, nije bio. On je bio od vrste lako-ćemo, tip čovjeka koji se ubaci u kolotečinu i ostane u njoj dok ga netko ne izgura van. Zbog toga je bio automehaničar za dvadeset tri dolara tjedno; zbog toga je to bio već osam godina, a bio bi on rado i nadalje, samo kad bi uspio pronaći taj utorak i vratiti se na posao.

Vođen, kao i obično, svojim refleksima, i bez ikakvog mentalnog napora, što je također bilo uobičajeno, završio je s umivanjem, odijevanjem i pospremanjem kreveta. Njegova budilica, koja ga nikad nije budila jer su mu navike bile toliko ustaljene, pokazivala je, kao i obično, šest i dvadeset dvije u trenutku kad se zaustavio na vratima i bacio pogled na sobu prije nego što izađe. A bilo je nešto s tom sobom što je čak i njegov flegmatični karakter natjeralo da stane i razmisli.

Nije bila dovršena.

Krevet je bio tu, i slika Joea Louisa. Bila su tu i dva stolca koja su stajala na svojih uobičajenih sedam nogu, otrcani stol, željezni okvir kreveta, bež tapete na kojima su se neprestano ponavljala dva labuda, sićušni umivaonik u uglu, nagnuti radni stol. Ali, nijedan predmet nije bio dovršen. Ne da bi u njima bilo rupa ili nešto slično. Ono boje što je bilo na njima još uvijek je bilo na njima.

Ali, u sobi i oko svega u njoj bio je miris ispiljenog drveta, suptilan ali uporan dojam građenja. Bio je neodrediv ali prisutan, i Harry Wright je zastao, zatečen, u čudu. Sumnjičavo je pogledao po sobi, ali nije vidio ništa radi čega bi trebao biti sumnjičav. Zavrtio je glavom, zaključao vrata i izašao na hodnik.

Na stepenicama je neki maleni momak, visok jedva jedan metar, nježno gladio treću stubu od vrha dljetom oštrim poput

žileta, oblikujući novi ožiljak u prljavom drvetu. Podigao je pogled kad se Harry približio i brzo ustao.

"Bok," reče Harry, primijetivši čovječuljkov kožnati kaput, šiljatu kapicu i naborano lice jarkih očiju. "Što radiš?"

"Dotjerujem," propišti mali. "Glumac s trećeg kata ravno ima čavao u desnoj peti. Vratio se kasno u utorak navečer i oštetio ovo drvo. Moram ga pripremiti za srijedu."

"Ovo je srijeda," istakne Harry.

"Naravno. Uvijek je bila. Uvijek će i biti."

Harry pusti ovu primjedbu da ode, i krene stepenicama prema dolje. Svoju nevjerojatnu goveđu tupost postigao je vježbanjem da ignorira stvari koje ne može razumjeti. Ali, nešto ga je sada kopkalo...

"Rekao si da je tip s trećeg kata ravno glumac?"

"Da. Svi su oni glumci, pa znaš."

"Ti si lud, prijatelju," izravno reče Harry. "Taj tip radi u luci."

"Oh, da - to mu je uloga. To glumi."

"Ma hajde. A što radi kad ne glumi?"

"Ali, on... Pa, ništa drugo i ne radi! Niti jedan glumac ništa drugo ne radi!"

"Čovječe - a ja mislio da je baš normalan tip," reče Harry. "Glumac? Ma zamisli!"

"Oprosti," reče čovječuljak, ali moram se vratiti na posao. Ništa nam ne smije promaći, znaš. Uskoro će im završiti utorak i sve mora biti spremno."

Harry pomisli: tip je totalno lud. Nesigurno se nasmiješi i spusti na iduće odmore. Kad se okrenuo, čovječuljak je spretno urezivao u stepenicu, praveći urednu malu brazdu od čavla. Harry zavrti glavom. Bilo je to uvrnuto jutro. Bit će sretan kad stigne u svoju radionicu. Tamo ga je čekala limuzina iz '39. s dotrajalim stražnjim amortizerom. Kad se jednom usredotoči na

to, zaboravit će na sve ove gluposti. A to je sve što je važno čovjeku u kolotečini. Radiš, jedeš, spavaš, plaća. Zašto se uopće truditi misliti o nečemu drugome?

Na ulici je bila vreva, ali na ulici je uvijek bila vreva. Ali opet, ne ovakva. Uokolo je bilo automobila, kamiona i autobusa, u gomilama, ali sada se niti jedno vozilo nije kretalo. To je bilo Harryevo područje; ako je i postojalo nešto što nije znao o motornim vozilima, tada to nije bilo važno. Upravo mu je radi toga počelo svitati da se nešto događa.

Rojevi čovječuljaka koji su mogli biti braća blizanci onoga s kojim je razgovarao, skupljali su se oko automobila, pločnika, dućana i zgrada. Svi su radili kao ljudi i imali su sve zamislive alate. Neki su dotjerivali lak na autima finim žicanim četkama, radeći mreže mikroskopskih pukotina i ogrebotina. Neki su čekićima i maljevima vješto ulubljivali blatobrane, savijali branike u umjetnički uzorak sudara, razbijali vjetrobrane od sigurnosnog stakla u paukove mreže. Drugi su davali stariji izgled autima pomoću alata za visoki pritisak i oštih pješćanih mlazeva. Neki su pak upumpavali prašinu u presvlake sjedala, brusnim papirom prelazili preko komandne ploče i prekidača, papučica za gas, čokova, kako bi im dali upotrebljavani izgled. Harry se maknuo na stranu kad je šest radnika prohujalo ulicom noseći branik koji su zakucali na kupe iz 1930. Na njemu su bile svježije mrlje krvi.

Kad je osvijestio ovaj vrlo neobičan prizor, Harry je zastao, blago otvorenih usta, da malo promatra što se to događa. Vidio je da se isti proces marljivo obavlja na kućama i dućanima. Na stakla izloga radnici su polagali prljavštinu preko tankog sloja ljepljive smjese. Pažljivo su radili rupice u drvetu i gulili boju tako da izgleda korektno oštećena vremenskim uvjetima, a dvanaestak radnika odjevenih u kožu stajalo je četveronoške i utjerivalo prašinu i prljavštinu u pukotine između kockica na kaldrmi. Nekoliko ih je u redu prošlo pločnikom, marljivo žvačući žvakaće gume i pljujući ih van; popratila ih je druga

ekipa, koja je pažljivo stavljala sažvakane gume na mjesta na pločniku prema dijagramu koji je nosila, i zatim svaku gumu spljoštala nogom.

Harry zatvori usta i s naporom gurne svoj poljuljani mozak u nešto nalik njegovu normalnom položaju. "Nikad nisam vidio ovakav dan niti ovakve luđake," reče, "ali uopće se ne želim zamarati time. Imam ja svog posla." I, uzaludno se trudeći da ignorira stotine malih, marljivih prilika, namrgođeno produži ulicom.

Kad je stigao u radionicu, nije našao nikoga osim još nekoliko rojeva stereotipnih čovječuljaka koji su se penjali okolo, potamnivali boje, radili pukotine u cementnom podu i obavljali svoje učinkovite dužnosti zastarijevanja okoline. Kako je vrlo dobro poznao tu radionicu, Harry je primijetio da oni zapravo *rade* tragove i oznake koje su bili tu od kad je on znao za to mjesto. "K vragu," proškrgutao je, jedva čekajući da uroni u svoj vlastiti svijet ključeva za matice i alata za podmazivanje. "Ja imam svog posla; ovo nije moj problem."

Pogledao je oko sebe, pitajući se bi li trebao istjerati ove uljeze van iz radionice. Ma ne - nije to njegov problem. On je bio plaćen da popravlja aute, a ne da glumi policajca u radionici. Dok se drže dalje od njega... a naravno, životinjski instinkt mu je govorio da su oni u velikoj, velikoj brojčanoj prednosti. To što nije bilo šefa i drugih mehaničara nije čudilo Harrya; on je uvijek bio prvi.

Izvukao se iz obične odjeće i ušao u radno odijelo, podigao kovčeg s alatom i prišao limuzini, koju je ostavio na hidrauličnom postolju juč... to jest, u ponedjeljak navečer. I tu se Harry Wright razbjesnio. Ipak, taj auto je bio njegov posao, a on nije volio da se itko drugi petlja u posao koji je on započeo. I tako, kad je vidio svoj posao - svoju limuzinu iz '39. - kako se mirno odmara na svojim kotačima iznad postolja koje je bilo duboko ispod poda, i kad je vidio da je stražnji amortizer već popravljen, počeo je kipjeti. Zaronio je ispod auta i spretnim

prstima prešao preko opruga stražnjih kotača. Usprkos svom bijesu zbog ovog događaja bez presedana, morao je sam sebi priznati da je posao bio dobro napravljen. "Mogao sam to i ja," promrmljao je.

Tihi zveket i lagani pokret privukli su njegovu pažnju. Uz urlik je posegao rukom i zgrabio nogu jednog od sveprisutnih čovječuljaka, iskobeljao se ispod auta, uhvatio svog krivca za njegovu kožnu kragnu i zanjihao ga u zraku ispruženom rukom.

"Što to radiš s mojim poslom?" zaurlao je Harry.

Čovječuljak je zario bradu u prednji dio svoje košulje kako bi svom dušniku dao još jednu priliku, i rekao: "Što, pa samo sam završio onaj amortizer."

"Oh. I tako, kažeš, samo si završio onaj amortizer," prošapta Harry, gušeci se od bijesa. A tada vrlo glasno reče: "Tko ti je rekao da se petljaš u taj auto?"

"Tko mi je rekao? Kako to mi... No, pa to je trebalo učiniti, to je sve. Morat ćeš me pustiti. Moram još pričvrstiti one dvije matice i staviti malo prašine na sve zajedno."

"Ti moraš *što!* Približiš li se na dva metra tom autu, francuskim ključem ću ti skinuti glavu s vrata!"

"Ali - moram to dovršiti!"

"E nećeš! Ma trebao bih ti..."

"Molim te, pusti me! Ako ne ostavim taj auto u stanju u kakvom je bio u utorak navečer..."

"Kad je bio utorak navečer?"

"Posljednji čin, naravno. Pusti me ili ću zvati nadzornika četvrti!"

"Ma zovi i samog vraga. Razmazat ću te vani po pločniku; i neka ti bog pomogne ako te opet uhvatim u blizini!"

Čovječuljkova čeljust se stisnula, oči suzile, i zamahnuo je nogama prema gore. Noge su pogodile Wrightovu bradu; Harry ga pusti i zatetura unatrag. Čovječuljak je počeo kreštati: "Nadzorniče! Nadzorniče! Hitno!"

Harry zareža i htio se baciti na njega; ali, iznenada se u zraku, između njega i patuljastog radnika, pojavila dugačka bijela ruka. Prazni zrak se odmaknuo unatrag i pojavio se otvor iz garaže u prazno, slijepo ništavilo. Iz njega je izašao visoki čovjek u jednostrukom, širokom radnom odijelu doslovno načičkanom džepovima. Otvor se iza čovjeka zatvorio.

Harry ustukne pred njim. Nikad u svom životu nije vidio tako plemenite, moćne crte lica, takvu snagu nastupa, tako široka ramena, tako jake grudi. Čovjek je stao s nadlanicama oslonjenim na bokove, gledajući u Harrya kao da je ovaj nešto što je netko zaboravio pomesti.

"To je on," prodorno reče čovječuljak. "Pokušava me spriječiti u mom poslu!"

"Tko si ti?" upita lijepi čovjek gledajući ga preko nosa.

"Ja sam m-mehaničar u ovoj r-ra... A tko pita?"

"Iridel, nadzornik četvrti Futura, pita."

"Iz kog si pakla ti došao?"

"Nisam došao iz pakla. Došao sam iz četvrtka."

Harry se primi za glavu. "Što je sve ovo?" zajeca. "Zašto je danas srijeda? Tko su svi ovi ljudi čovječuljci? Što je bilo s utorkom?"

Iridel učini blagi pokret prstom i čovječuljak šmugne natrag pod auto. Harry je gotovo sišao s uma kad je čuo ključ kako marljivo priteže matice. Umalo se bacio za malim, ali je Iridel rekao: "Stani!", a kad je Iridel rekao "Stani!", Harry je stao.

"Ovo je," reče Iridel mirno, "nevjerojatno." Promatrao je Harrya bezosjećajnom radoznalošću. "Glumac na pozornici prije nego što su kulise dovršene. Vrlo neobično."

"Kakvoj pozornici?" upita Harry. "Što ti uopće radiš ovdje, i što je sa svim tim patuljcima koji ovdje rade?"

"Postavljaš jako puno pitanja, glumče," reče Iridel. "Odgovorit ću ti na njih, a tada ću ja imati nekoliko za tebe. Ovi mali ljudi su radnici na pozornici - čudi me da to još nisi shvatio. Postavljaju pozornicu za srijedu. Utorak? On sada traje."

"Arrgh!" frkne Harry. "Kako sada može trajati utorak kad je danas srijeda?"

"Danas nije srijeda, glumče."

"Ha?"

"Danas je utorak."

Harry se počesa po glavi. "Sreo sam jednog tipa na stepenicama jutros - jednog od tih tvojih radnika na pozornici. On je rekao da je ovo srijeda."

"Ovo *jest* srijeda. Danas je utorak. Utorak je danas. 'Danas' je jednostavno naziv za postavu pozornice koja se trenutačno koristi. 'Jučer' znači kulise koje su upravo bile upotrijebljene; 'sutra' su kulise koje će se početi koristiti kad glumci završe s 'danas'. Ovo je srijeda. Jučer je bio ponedjeljak. Danas je utorak. Razumiješ?"

Harry reče: "Ne."

Iridel podiže svoje dugačke ruke. "Joj, kako ste vi glumci glupi. Sad me pažljivo slušaj. Ovo je Čin Srijeda, Scena 6:22. To znači da se sve što vidiš oko sebe priprema za 6:22 ujutro u srijedu. Srijeda nije vrijeme; to je mjesto. Glumci se trenutačno približavaju tom mjestu. Vidim da još ne razumiješ. Da vidimo... ah. Pogledaj ovaj sat. Što kaže?"

Harry Wright pogleda na veliki električni sat na zidu iznad kompresora. Redovito su ga kontrolirali i bio je vrlo precizan, a tvrdio je da je 6 i 22. Harry ga zapanjeno pogleda. "Šest i dva..."

ali, bože, čovječe, u to doba sam ja izašao iz kuće. Hodao sam do radionice i ovdje sam već deset minuta!"

Iridel zavrti glavom. "Ti ovdje nisi nimalo vremena, jer vrijeme ne postoji dok glumci ne uđu."

Harry sjedne na bačvicu ulja a mozak mu se nabora od napora koji je napravio. "Misliš, vrijeme nije nešto što stalno ide? Kao... pa, recimo kao cesta. Cesta nikud ne ide - nego samo ti ideš po njoj do raznih mjesta. Je li to to?"

"To je otprilike tako. U stvari, to je dosta dobar primjer. Recimo da je vrijeme cesta; cesta napravljena od kocki za kaldrmu. Svaka kocka je dan; glumci se kreću cestom, i prolaze dan za danom. A naš posao ovdje - moj i ovih čovječuljaka - je da... pa, da radimo cestu. Ovo je ekipa za čišćenje. Oni sređuju posljednje male pojedinosti, tako da sve bude spremno za glumce."

Harry je mirno sjedio dok mu je um divljao od svih ovih informacija. Osjećao se kao da su ga udarili olovnom cijevi, i da se udarac razvlači unedogled. To je bila najluđa zamisao na koju je ikad naletio. Potpuno nevezano se sjetio razgovora što ga je jednom vodio s pijanim mehaničarem aviona koji mu je pokušao objasniti kako zrak iznad krila pomaže avionu da se dignu u zrak. Nije razumio niti jednu riječ čovjekovog govora, koji je bio pun vrtloga, užadi, zaobljenosti listića, nagiba krila i Bernoullijevog učinka. Ali, to nije bilo važno; te stvari su letjele, razumio on kako ili ne; znao je to, jer ih je vidio. Predavanje ovog momka Iridela je bilo ista stvar. Ako je govorio gluposti, otkud onda svi ti čovječuljci što rade uokolo? Zašto je sat stajao? Gdje je bio utorak?

Odlučio je to raščistiti jednom zauvijek. "I, gdje je utorak?" upita.

"Tamo preko," reče Iridel i pokaže rukom. Harry se trgne i padne s bačvice; jer, kad je ovaj ispružio ruku, ruka je *nestala!*

Harry se podiže s poda i napeto reče: "Učini to ponovo."

"Što? Oh - da pokažem gdje je utorak? Odmah." I pokazao je. Ruka mu se opet pojavila kad ju je spustio.

Harry zavapi: "Bože moj!" i ponovo sjedne na bačvicu, znojeći se i zureći u nadzornika četvrti Futura. "Ti pokažeš, i tvoje ruke - nema," produhao je. "Kakav je to smjer?"

"To je smjer kao i svi drugi," reče Iridel. "Znaš i sam da postoje četiri smjera - naprijed, na stranu, gore i" - on opet pokaže rukom - "*ovamo!*"

"Nikad mi to nisu rekli u školi," reče Harry. "Dobro, onda sam bio mali, ali..."

Iridel se nasmije. "To je četvrta dimenzija - *trajanje*. Glumci se kreću kroz dužinu, širinu, visinu, gdje god žele unutar kulisa. Ali postoji još jedan smjer kretanja - na koji oni nemaju utjecaja - a to je *trajanje*."

"Kada će oni doći... ovaj... ovamo?" upita Harry, mahnuvši rukom. Iridel uvuče ruku u jedan od svojih bezbrojnih džepova i izvuče sat. "Sad je osam i trideset sedam u utorak ujutro," reče. "Oni će biti ovdje čim završe taj čin, i scene za srijedu koje su već pripremljene."

Harry opet na trenutak razmisli, dok je Iridel strpljivo čekao, blago se smiješeći. Tada pogleda nadzornika i upita: "Hej - a ta priča s 'glumcima' - što bi to trebalo značiti?"

"Oh - to. Pa, to je predstava, to je sve. Kao i svaka druga predstava - napravljena za zabavu neke publike."

"Bio sam jednom na predstavi," reče Harry. "Tko je publika?"

Iridel se prestane smiješiti. "Izvjesni - Oni koji se možda zabavljaju," reče. "A sad ću ja tebe nešto pitati. Kako si došao ovamo?"

"Pješice."

"Ti si *pješacio* od ponedjeljka navečer do srijede ujutro?"

"Ma ne - od kuće do ovdje."

"Ah. Ali, kako si dospio u srijedu, šest i dvadeset dva?"

"Pa, ja - nemam pojma. Samo sam se probudio i došao na posao kao i obično."

"To je nevjerojatan događaj," reče Iridel, vrteći glavom u nevjerici. "Morat ću te odvesti producentu."

"Producentu? Tko je taj?"

"Saznat ćeš. U međuvremenu, dođi sa mnom. Ne mogu te ostaviti ovdje; previše si blizu predstavi. Ionako moram u svoj obilazak."

Iridel krene prema vratima. Harry je došao u iskušenje da ostane i pronađe nešto što bi mogao raditi, no Iridel ga ošinu pogledom i kretnjom ga pozove za sobom. Harry ga je pratio. Iznenada nije bilo moguće učiniti ništa drugo.

Upravo kad je dostigao nadzornika pritrči im jedan mali radnik skidajući svoju kapicu.

"Iridele, *sir*," propišta, "stvaraoci vremenskih uvjeta su stavili 0,006-ti dio jednog postotka premalo vlage u zrak u ovu scenu. A u spremnicima u podrumu ima mililitar i pol premalo."

"Koliko ima u spremnicima?"

"Četiri tisuće dvjesto sedamdeset tri galona, tri pinte, sedam i dvadeset jedna tridesetčetvrtina unce."

Iridel zagunđa. "Neka im bude za ovaj put. Ali, jako su neuredni. Netko će u Čistilište zbog toga."

"Razumijem, *sir*," reče čovječuljak. "Samo da znate da nismo mi odgovorni." Ponovo je stavio kapicu, okrenuo se triput oko sebe i odjurio.

"Na sreću po stvoritelje vremena, količine benzina u tim spremnicima nisu uvrštene u skriptu za srijedu," reče Iridel. "Ako se išta promijeni u kontinuitetu predstave, to stvara ogromne probleme. A umjetnici nemaju dosta pameti da to sami poprave. U stanju su započeti cijeli niz pogrešaka zbog

takve male sitnice. Tada predstava može propasti i svi letimo s posla."

"Oh," ohnuo je Harry. "Hej, Iridele - u čemu je smisao onog pokrpanog mjesta tamo preko?"

Iridel pogleda u smjeru Harryevog pogleda koji je gledao prema parceli zemlje kod ugla. Bila je obrubljena drvećem i zarasla u korov i male mladice. Bilje se zadržavalo oko rubova parcele i oko staze koja je dijagonalno vodila preko nje; ali, prostor između je bio prazna površina. Na njemu nije rastao niti jedan list niti vlat trave; izgledao je golo, prazno, i bio je bez apsolutno ikakve boje.

"Oh, to," odgovori Iridel. "U činu Srijeda postoje samo dva lika koji će koristiti tu stazu. Zbog toga je ona zarasla, kao što i treba biti. Ostatak parcele ne ulazi u predstavu, tako da se ne moramo truditi oko nje."

"Ali - pretpostavi da u srijedu netko skrene sa staze," izleti Harryu.

"Pa, mislim da bi se iznenadio. Ali, teško da se to može dogoditi. Na takva mjesta se uvijek postave posebni šaptači, kako glumci ne bi zalutali ili propustili nešto važno."

"Tko su oni - mislim, šaptači?"

"Šaptači? A. Č.-ovi - Anđeli Čuvari. Tako ih naziva skripta."

"Čuo sam za njih," reče Harry.

"Da, imaju puno posla," reče nadzornik. "Glumci uvijek zaboravljaju svoj tekst baš kad ne bi trebali, ili ga se sjete kad skripta zahtijeva grešku. No, ovdje izgleda da je sve u redu. Idemo vidjeti petak."

"Petak? Želiš reći da već radite na petku?"

"Naravno! Pa, radimo godine unaprijed! Kako inače misliš da bismo uspjeli uzgojiti drveće? Evo - uđi!"

Iridel ispruži ruku, zagradi prazan zrak, povuče ga na stranu i otkrije ono apsolutno ništavilo iz kojeg je izašao, te pogura Harrya.

"H-hoćeš da ja tu uđem?" upita Harry nepovjerljivo.

"Svakako. No, požuri!"

Harry odmjeri komad praznine pogledom kojem su se tresla koljena, ali nije mogao izdržati čudan pritisak kojim ga je nadzornik tištio. Zakoračio je unutra.

I nije bilo tako loše. Nije bilo igre svjetlosti, osjećaja padanja, nesvjestic. Bilo je to isto kao zakoračiti u drugu sobu - što je u stvari upravo ono što se i dogodilo. Našao se u velikoj okrugloj prostoriji, čija okruglost je pomalo graničila s neodredivošću. Odnosno, prostorija je imala zaobljene zidove i kupolasti strop, ali bilo je tu još nečega. Kao da se širila u smjeru u kojem je Iridel nešto ranije pokazao rukom. Zidovi su bili obloženi zapanjujućim nizom kontrolnih strojeva - prekidača i staklenih ekrana, pokazivača i brojanika, izbočenih gumbi i poluga. Među njima se spretno kretalo osoblje, a svaki čovjek je izgledao isto kao Iridel, samo što njihova odijela nisu imala džepove. Harry je stajao razrogačenih očiju, hipnotiziran golemom složenošću kontrola i lakoćom kojom su ti ljudi radili između njih. Iridel ga dodirne po ramenu. "Dođi sa mnom," reče. "Producent je sada ovdje; vidjet ćemo što ćemo s tobom."

Krenuli su preko sobe. Harry nije imao vremena upitati se koliko će im trebati da prijeđu tu golemu prostoriju, jer su se, nakon desetak koraka, već našli kod suprotnog zida. Obični zakoni prostora i vremena jednostavno se nisu ticali ovog mjesta.

Stali su kod vrata od ulaštene bronce, toliko ulaštene da su mogli vidjeti kroz njih. Vrata su se otvorila i Iridel je pogurao Harrya kroz njih. Vrata su se čvrsto zalupila. U panici da se ne nađe odvojen od jedine pojave u ovom čudnom svijetu na koju se mogao početi navikavati, Harry se bacio na veliki brončani

portal. On ga je odbio unatrag, naglavačke, prema sredini poda. Harry se zakotrljao i podigao na ruke i koljena.

Nalazio se u malenoj sobi, a jedan njezin kraj bio je ispunjen kolosalnim stolom od tikovine. Čovjek koji je za njim sjedio, gledao ga je dobro se zabavljajući. "Otkud si ti upao?" upita; a njegov glas je nalikovao zvuku roja ljutih pčela, tipičnog za nadolazeći uragan.

"Jeste li vi producent?"

"E, pa nek' sam proklet," reče čovjek i nasmiješi se. Njegov smiješak kao da je napunio sobu svjetlošću. Bio je to velik čovjek, primijeti Harry; ali, na ovom varljivom mjestu nije se moglo točno odrediti koliko velik. "Nek' sam sasvim proklet. Glumac. Vi ste baš uporna rulja, ha? Gradite kuće za mene, a ja u njih gotovo nikad ne idem. Okupljate se i šalžete mi zahtjeve za bolje uloge. Pažljivo slušate što imam za reći i onda ignorirate ili krivo protumačite moje savjete. Uvijek tražite još samo jednu priliku, a kad je dobijete, opet je promašite. A sad evo jednog kako probija vrata. Što te muči, uostalom?"

Bilo je nešto s tim producentom što je kopkalo Harrya, ali nije mogao odrediti što je to, osim ukoliko to nije bila činjenica da je čovjek ulijevao strahopoštovanje, a da Harry nije znao zašto. "Probudio sam se u srijedu," promućao je, "a jučer je bio utorak. Mislim, ponedjeljak.

Ovaj, mislim..." Pročistio je grlo i krenuo ispočetka. "Išao sam spavati u ponedjeljak navečer i probudio sam se u srijedu, pa tražim utorak."

"I što želiš da ja tu učinim?"

"Ovaj - ne biste li mi mogli reći kako da se vratim? Imam posla."

"Oh - shvaćam," reče producent. "Hoćeš uslugu od mene. Znaš, onaj dan kad me jedan od vas bude posjetio zato što mi želi nešto dati, besplatno i ni za što zauzvrat, e, tada ću ja mirne duše otegnuti papke. Nemam li već sasvim dovoljno problema

dok upravljam ovom predstavom, a da se pored toga ne moram baviti vremenom i prostorom kako bih tebi sličnima učinio uslugu?" Udahnuo je nekoliko puta i tada se opet nasmiješio. "Međutim - uvijek sam se trudio biti pravedan, mada je to ponekad strašno težak zadatak. Izađi i reci Iridelu da ti pokaže put natrag. Mislim da znam što ti se dogodilo; kad si izlazio iz zadnjeg čina u kojem si igrao, nekako si uspio zaći iza krivog zastora kad si došao do ruba pozornice. Zbog toga će neki šaptač završiti u Čistilištu. Idi sada - gubi se."

Harry otvori usta ne bi li nešto rekao, pomisli da je bolje da ne kaže ništa i šmugne kroz vrata, koja su se otvorila pred njim. Našao se u golemoj kontrolnoj sobi, teško dišući. Iridel mu priđe.

"Onda?"

"Kaže da me izvučeš odavde."

"Dobro," reče Iridel. "Ovuda." Poveo ga je prema zastrtim vratima vrlo nalik na ona kroz koja su ušli. Pored zastora su bila dva brojčanika, jedan za dane i drugi za sate i minute.

"Odgovara li ti ponedjeljak navečer?" upita Iridel.

"Odlično," reče Harry.

Iridel namjesti brojčanike na 9:30, ponedjeljak navečer. "Do viđenja, glumče. Možda ćemo se jednom opet sresti."

"Do viđenja," reče Harry. Okrene se i zakorači kroz vrata.

Ponovo se našao u radionici, a iza njega nije bilo zastora. Okrenuo se da upita Iridela može li opet ići spavati i započeti utorak kako treba, od početka, ali Iridela više nije bilo.

Radionica je blještala svjetlošću. Harry pogleda na sat. Bilo je petnaest sekundi poslije devet i trideset. To je bilo neobično; svi bi sada trebali biti kod kuće osim Slim Jima, noćne smjene, koji je visio vani do četiri ujutro i radio na pumpi za benzin. Jedan brz pogled uokolo je bio dovoljan. Možda ovo i jest ponedjeljak navečer, ali to nije ponedjeljak kakvog je on zapamtio.

I mjesto je opet vrvjelo čovječuljcima!

Harry sjedne na branik jednog auta s pomičnim krovom i zagundā. "U što sam se sad upleo?" pitao se.

Shvatio je da se nalazi u prostoru-u-vremenu drugačijem od onog u kojem je upoznao Iridela. Ondje su patuljci radili da sagrađe, i radili toliko precizno i lijepo da ih je bilo zadovoljstvo gledati. Ali, ovdje...

I sami čovječuljci su, kao prvo, bili drugačiji. Izgledali su umorno, bolesno, usporeno. Uokolo su se vzmale gomile nadzornika, i Harry se trgnuo zajedno s jednim čovječuljkom kad je čovjek u bijelom zamahnuo dugačkim bičem. Dok je osoblje za srijedu radilo, osoblje za ponedjeljak je robovalo. I posao koji su radili je bio drugačiji. Ovdje su, naime, rušili, lomili, odnosili. Pred Harryevim očima, nizovi umornih, isprebijanih malih ljudi dizali su komade kaldrme, drobili ih i teglili ih nekamo u vrećama. Ugledao je visoko postavljene grede koje su pridržavale krov dok su oni vadili cigle iz zidova. Čuo je da rade i na krovu, i ugledao kako odnose komade krovišta. Vidio je kako se zidovi i krov rastapaju pod tim neumoljivim, gonjenim napadom, i prije nego što je shvatio što se zbiva, našao se kako stoji sam na komadu mrtvački bijele ravnine slične onoj koju je uočio na parceli na uglu.

Bilo je to previše za njegov napaćeni um: potrčao je u noć, probijajući se kroz redove natovarenih robova, kroz uredno složene i sve veće hrpe krša, i vrišteći dozivao Iridela. Dugo je tako trčao, i napokon se srušio iza gomile krša na mjestu gdje je nekad stajala Unitaristička crkva; srušio se, jer nije mogao dalje. Začuo je korake i pokušao se uvući u sebe. Koraci su se mirno približavali; jedan od nadzornika pojavio se iza ugla i stao, promatrajući ga. Harry se nalazio u dubokoj sjeni, ali je znao da čovjek u bijelom može vidjeti kroz tamu.

"Izađi van," zahropta čovjek. Harry izađe van.

"Ti si tip što je zvao Iridela?"

Harry kimne.

"A otkud ti to da ćeš naći Iridela u Čistilištu?" podrugne se njegov hvatatelj. "Tko si ti, uopće?"

Harry je u međuvremenu svladao lekciju. "Ja sam - glumac," reče tiho. "Greškom sam ušao u srijedu, i sad su me poslali natrag ovamo."

"Zašto?"

"Ha? Pa... mislim da su se zabunili, jednostavno." Čovjek priđe i zgrabi Harrya za kragnu. Bio je otprilike osam puta snažniji od hidraulične dizalice. "Nemoj ti mene, prijatelju," reče. "Nitko ne dolazi u Čistilište zabunom, ili ako nije napravio tamo gore nešto čime je to zaslužio. Istresi što imaš."

"Ja ništa nisam učinio," zatuli Harry. "Pitao sam ih kako se ide natrag, i oni su mi pokazali vrata, i ja sam prošao kroz njih i došao ovamo. To je sve što znam. Prestani, gušiš me!"

Čovjek ga iznenada ispusti. "Čuj me, beba, znaš li ti tko sam ja? Ha?" Harry zavrti glavom. "Oh. Ne znaš. E pa, ja sam Gurrah!"

"Da?" reče Harry, nesposoban da u tom trenutku izmisli nešto bolje.

Gurrah otpuhne prema njegovim grudima. Izgledao je kao da očekuje još nešto od Harrya. Kako ništa nije nailazilo, prišao je mehaničaru i dahnuo mu u lice. "Nisi se uplašio, ha? Žilav momak, ha? Nikad čuo za Gurraha, nadzornika Čistilišta i najgoreg, najopakijeg vražjeg sina od Početka do Vječnosti, ha?"

Sad, Harry je bio miran čovjek, ali ako je nešto mrzio, onda je to bilo da mu netko nepoznat svojim smrdljivim dahom diše u lice. Prije nego što je shvatio što mu se dogodilo, Gurrah se našao rasprostrt dva metra dalje, a Harry je stajao sam i trljao zglobove prstiju lijeve ruke - u još većem čudu od Gurraha.

Gurrah se uspravi u sjedeći položaj, pipajući se po licu. "Pa ti si... ti si mene udario!" zaurla. Na to ustane i priđe Harryu. "Ti si

me udario!" reče blago, glasa pomalo drhtavog od zaprepaštenja. Harry poželi da nije - poželi da se nalazi u krevetu ili u Futuri, ili da je mrtav, ili bilo što. Gurrah ispruži svoju tešku šaku i - potapša ga po ramenu. "Hej," reče iznenada prijateljskim tonom, "ti si dobar čovjek. Ha! Ti si mene lupio, ha? Nek' sam proklet! Prvi put u mjesec dana ponedjeljaka da me netko napao. Zadnji put je to učinio momak po imenu Orton. Ubio sam ga."

Harry probljedi.

Gurrah se leđima nasloni na hrpu krša. "Nek' idem kvragu ako nisam volio tog momka. Da. Ovo je pakleni posao koji su mi uvalili, ali što možeš? Rušiš, pa rušiš. Čim završim s jednim poslom, a radim punom brzinom, ganjam dečke dok ne prokrvare, i već me šalju kvragu što nisam na pola gotov s drugim poslom. Mislio bi čovjek da se već dovoljno dugo time bavim da znam što mi je činiti, nakon više od osamsto dvadeset milijuna činova, zar ne? Ha. Probaj to *njima* reći. Pošaljem im tovar psećih kućica gore u srijedu, prokrijumčarim ih iza pozornice bez problema. Oni se smjesta predomisle i nazovu me. 'Što je tebi, Gurrah? Ove pseće kućice ne valjaju. Poslali smo ti listu istrošenih predmeta prije dva čina. Među njima su bile i pseće kućice. Priberi se ili ćemo ti poslati tamo dolje nekoga tko zna čitati, a tebe ćemo u fizičke radnike.' Tako oni sa mnom - od čina do čina. I misliš da im ima smisla reći da je moj pomoćnik dobio poruku i odapeo prije nego što mi ju je predao? Ne. A-a. Ako im to spomenem, onda mi kažu da ih prestanem iscrpljivati do smrti. Ako pak učinim tako, onda se bune što moje isporuke ne dolaze dovoljno brzo."

Zastao je da dođe do daha. Harryu padne na pamet da bi mogao bolje proći bude li držao Gurraha dobre volje. Upita ga: "Što je, zapravo, tvoj posao?"

"Posao?" zajauka Gurrah. "Ti to zoveš posao? Rušenje kulisa, slanje onog što valja u sljedeći čin, i bacanje svega ostalog?" Frknuo je.

Harry upita: "Misliš, oni stalno koriste iste rekvizite?"

"Tako je. Ali, ne traju dugo. Šest, možda osam činova. Onda moraju napraviti nove i ofucati ih i razbacati ih uokolo tako da izgledaju kao da su korišteni."

Neko vrijeme je vladala tišina. Gurrah, koji je prvi put u doslovce mnogo stoljeća izbacio svoju gorčinu, osjećao se smireno. Harry nije znao kako da se osjeća. Napokon je probio led. "Hej, Gurrah - kako da se ja vratim natrag u predstavu?"

"A što ja znam? Kako si... Oh, da, točno, ušao si iz kontrolne sobe, zar ne? To je to?"

Harry kimne.

"A kako," zareži Gurrah, "si se našao u kontrolnoj sobi?"

"Iridel me doveo." "I onda?"

"Pa, otišao sam do producenta, i..."

"*Producenta!* Sveti... Misliš, samo si ušao unutra i..." Gurrah obriše čelo. "I što je on rekao?"

"Pa - rekao je da to valjda nije moja greška što sam se probudio u srijedu. Rekao je da kažem Iridelu da me pošalje natrag."

"A Iridel te poslao natrag u ponedjeljak." I Gurrah zabaci svoju čupavu glavu i zaurla od smijeha.

"Što je smiješno?" upita Harry, pomalo uvrijeđen.

"Iridel," reče Gurrah. "Shvaćaš li ti da se ja već pedeset tisuća ili više činova trudim pronaći neku kvaku tom starom gadu, i sad mi te on pošalje ravno u krilo. Čovječe, ne mogu ti dovoljno zahvaliti! On te trebao poslati natrag u predstavu, a umjesto toga ti se pojaviš u jučer! Pa ucjenjivat ću ga do kraja vremena!" Radosno se okrenuo oko sebe i povikao u smjeru grupe premorenih čovječuljaka koji su posrtali pod težinom jednog kamena temeljca na putu prema smetlištu. "Samo polako, dečki!" dovikne im. "Držim Iridela u šaci, za kosu. Nema više padanja od umora! Nema više drskih poruka! *Ha ha ha!*"

Pomalo zbunjen svime ovime, Harry se stidljivo ubaci: "Hej - Gurrah. A što je sa mnom?"

Gurrah se okrene. "S tobom? Oh. *Te-le-fo!*" Na njegov povik dotrčaše dva mala radnika, nešto manje isprebijana od drugih. Jedan skoči i sjedne na Gurrahovo desno rame; drugi se objesi preko lijevog, tako da je visio s glavom prema naprijed. Gurrah uhvati ovog drugog za vrat, privuče njegovu glavu i poviče mu u uho: "Dajte mi Iridela!" Na trenutak je čekao, a tada čovječuljak na njegovom drugom ramenu progovori Iridelovim glasom u Gurrahovo uho: "Da?"

"Hej-hoj, šminkeru!"

"Šmin... mol... Tko je to?"

"Gurrah je to, ti futuristički parazitu. Imam ti nekoliko stvari za reći."

"Gurrah! Kako se... *usuđuješ* tako razgovarati sa mnom! Znaš li što te čeka...?"

"Čeka me tvoj posao ako kažem sve što znam. Ti si bradavica na nosu napretka, Iridele."

"Što bi to trebalo značiti?"

"To bi značilo da si dobio uputstva od producenta i da si zabrljao. Imao si gore jednog glumca, zar ne? I on je vidio šefa, nije li? A ovaj je rekao da ga moraš poslati natrag, zar nije? A ti si ga poslao ravno meni umjesto u predstavu, ha? Praviš greške, Iridele. Stariš. No, pa, skini se sad sa žice. Sad ću zvati šefa."

"Šefa? Oh - nemoj, stari moj. Čuj, hajde da se dogovorimo. Ah... ona isporuka tronogih pasa koju sam ti rekao da mi pripremiš; mislim da mogu i bez njih. Ako ti mogu učiniti kakvu uslugu..."

"I te kako ćeš je učiniti, nakon ovoga. I bolje ti je, Zlatokosi." Gurrah udari s dvije glavice jednom o drugu, čime je prekinuo vezu, a vjerojatno i razbio glave čovječuljcima, te se nasmiješen okrene Harryu. "Vidiš," objasni mu, "taj Iridel je prokleta dobar

nadzornik, ali pati na pojedinosti. Šalje ljude u Čistilište zbog najgluplje sitnice. Nikad nikome ne oprašta i nikad ne zaboravlja greške. On je uzrokom barem pola jada i bijede ovdje dolje, zbog svojih hitnih narudžbi. Sad će stvari biti drugačije. Šef već dugo želi dati Iridelu jednu dozu njegova vlastitog lijeka, ali mu Iri nikad nije pružio priliku."

Harry strpljivo reče: "Nego, onaj moj povratak..."

"Evo, kompa!" poviče Gurrah. Zavuče ruku u jedan od džepova i izvadi sat nalik na Iridelov. "Sad je jedanaest i četrdeset u utorak," reče. "Sad ćemo te ispucati tamo. Morat ćeš iskopati svoje vlastite razloge za taj nestanak. Nemoj previše izlajati, jer će inače mnogi ljudi patiti - a ti najviše. Spreman?"

Harry kimne. Gurrah ispruži ruku i otvori zastor prema ništavilu. "Naći ćeš se dosta daleko od mjesta s kojeg si krenuo," reče, "jer si se ovdje dosta motao uokolo. Idi sad."

"Hvala," reče Harry.

Gurrah se nasmija. "Nemoj mi zahvaljivati, kompa. Ti zaslužuješ sve zahvale! Hej - kad odapneš, ako ti tamo gore ne bude išlo, neka te prebace meni. Bit će ti dobro; dajem ti riječ. Briši; sretno!"

Zadržavši dah, Harry Wright zakorači kroz vrata.

Morao je otpješačiti trideset blokova do svoje radionice, a kad je stigao, šef ga je čekao. "Wnghte, gdje si bio?"

"Ja... izgubio sam se."

"Pametnjakoviću. Što misliš - da si na praznicima? Navali na taj amortizer. Kvragu, neće biti gotov do sutra."

Harry ga pogleda ravno u oči i reče: "Slušaj. Bit će gotov do večeras. Siguran sam u to." I, još uvijek se smiješeći, uđe u radionicu i uzme svoj alat.

Derište

"To je strogo kratkoročan uvjet," reče Michaela, zabacivši svoju reflektorski sjajnu kosu preko ramena. "Moramo imati bebu za osam dana ili smo izgubili lijepu hrpu love."

"Nabavit ćemo već jednu. Možda možemo usvojiti neku, ili tako nešto?" rekoh ja, otrgnuvši vlat trave s obale potoka i priklještivši je između prednjih zubi.

"To bi trajalo tjednima. Ali, možda možemo kidnapirati koju."

"Postoje zakoni. Zakoni služe zaštititi ljudi."

"Zašto su to uvijek neki drugi ljudi?" Mike se počela pjeniti. "Shorty, diži svoje truplo s te zemlje i smisli nešto."

"Bolje mislim ovako," rekoh. "Možemo jednu posuditi."

"Gledaj," reče Mike. "Kad meni neko dijete dopadne šaka, to dijete i ja moramo proći kroz kratak, ali naporan period treniranja. To će vjerojatno biti gadno. Da *ja* imam bebu i da je netko želi posuditi s takvom namjerom, vrag me odnio ako bih mu je dala."

"Oh, pa nećeš biti pregruba," rekoh. "Ti imaš majčinske instinkte i to."

"Shorty, ti kao da ne shvaćaš da su bebe vrlo nježna stvorenja i da njima treba rukovati vrlo vješto i pažljivo. Ja ne znam ništa o njima. Ja sam jedinica, iz srednje škole sam otišla ravno na *business* koledž i zatim ravno u ured. Jedino iskustvo koje sam ikad imala s bebama je bilo kad sam pazila na jednu cijelo popodne. Plakala je čitavo vrijeme."

"Trebala si joj promijeniti pelene."

"Jesam."

"Onda si ih trebala pričvrstiti pribadačom."

"To nisam! Ti kao da stvarno znaš jako puno o djeci," reče ona zadržano.

"Naravno da znam. I ja sam jednom bio dijete."

"Gade!" Ona skoči na mene i otkotrlja me u potok. Izašao sam pljujući vodu i psujući. Uхватила me za vrat, napola me izvukla na obalu i počela udarati mojom glavom po mekanoj zemlji.

"Pusti moju jabučicu," prodahtao sam. "Ne moraš me zato zadaviti."

"Hoćeš li sada surađivati? Shorty, prestani se zezati. Ovo je ozbiljno. Tvoja teta Amanda nam je ostavila trideset somova, pod uvjetom da uspijemo dokazati njezinoj sestri Jonquil da smo pravi ljudi za to. 'Oni koji znaju brinuti o bebi, znaju brinuti i za novac', znala je reći. Moramo biti Jonquili na oku trideset dana i brinuti se o bebi. Bez dadilja, bez pralji, bez ičega."

"Da pričekamo našu vlastitu?"

"Ne budi glup! Znaš isto kao i ja da će te taj novac ubaciti u tvoju vlastitu firmu i da će otplatiti hipoteku na kolibu. *I urediti je. I nabaviti nam novi auto.*"

"*I krzneni kaput. I zvjezdani safir. Ja možda dobijem čak i nove čarape.*"

"*Shorty!*" Puna usnica zadrhta, zelene oči zasuziše.

"Ali, draga, nisam htio... Dođi ovamo i budi poljubljena."

Došla je i bila je. Zatim je nastavila točno ondje gdje je stala. Ona je takva. Može se naduriti na kapljicu cinizma, a kad se ispričam, jednom šmrkne i sve suze se vrata natrag u oči, neupotrijebljene. Čuva ih za priliku kad će biti potrebne, umjesto da ih rasipa. "Ali, znaš jako dobro da ćemo, ako se ne dokopamo nekog novca - puno novca - i to jako brzo, izgubiti tu

malu štalicu i garažu koju smo sagradili samo zato da *stavimo* novi auto u nju. Zar to ne bi bilo glupo?"

"Ne bi. Nemamo garažu, ne trebamo auto. Uštedimo puno love."

"Shorty - molim te."

"Dobro, dobro. Činjenica da je sve što kažeš točno nam neće pomoći da nabavimo bebu na trideset dana. Ma kvragu i novac! Novac nije sve!"

"Naravno da nije, dragi," mudro reče Michael, "ali novac je ono čime kupuješ sve."

Trgnuo nas je iznenadni pljusak vode u potoku. Mike zavrišti: "Shorty - ulovi ga!"

Skočio u vodu i izvukao vrlo sićušnu i vrlo prljavu - malu bebu. Bila je odjevena u potrgane kratke dječje hlačice i imala je vilenjačko lice, velike plave oči i zlatnu glavicu. Odmjerila me od glave do pete i poprskala me - *b-b-b-b-b-br-r-r* - smjesom vode i obijesnog smiješka.

"Oh, siroti dragi mali anđelčić!" reče Mike. "Daj mi ga, Shorty! Držiš ga kao vreću šećera!"

Vrlo pažljivo izašao sam iz potoka i predao joj maloga. Michael stane ljuljati prljavu mrvicu u naručju, posve ignorirajući djetetov učinak na njezinu bijelu platnenu bluzu. Onu istu bijelu platnenu bluzu, pomislih ogorčeno, zbog koje sam ja bio izbačen iz kuće kad mi je na nju palo malo pepela s cigarete. Osjećao sam se čudno gledajući Mike kako se bavi tim klinkem. Nikad je nisam tako zamišljao.

Beba je ozbiljno promatrala Mike dok joj je ona držala govor o jednom malom skoro utopljenom buci-buciju i, joj, kako su oni zli ljudi bili zločesti prema njemu. Zatim se rječito podri gnula.

"Podriguje se na engleskom!" primijetij ja.

"S vjetrovitim valićima?" gukala je Mike. "Daj mi pusicu, bombončiću mali."

Beba je smjesta bacila ruke oko njenog vrata i uvalila joj filmski poljubac.

"Joj!" reče Mike kad je došla do daha. "Shorty, mogao bi nešto naučiti!"

"Da naučiti," rekoh ja ljubomorno. "Mike, to nije beba, to je neki starac u svom drugom djetinjstvu."

"Misliš." Malo je gugutala bebi, a tada iznenada reče: "Shorty - o čemu smo ono razgovarali prije nego što se nebo otvorilo i ispustilo ovaj mali svežanj..." U tom trenutku se beba pokušala izvući iz njezina naručja, pa je zastala da je bolje uhvati.

"Svežanj čega?" upitah ja bezizražajno.

"Svežanj radosti."

"Oh. Svežanj radosti. O čemu smo razgovarali? O be... hej! O bebama!"

"Tako je. I o oporuci. I o trideset somova."

Pogledah dijete u novom svjetlu. "Što misliš, tko pripada tom djetešcu?"

"Netko kome mali očito neće nedostajati ako ga uzmemo na trideset dana," reče ona. "Bez obzira koliko ja šepRTLjala s njim, bit će mu bolje od ovoga na što je navikao. Pustiti malu bebu da sama puži po šumi! Pa to je strašno!"

"Maloj bebi kao da ne smeta," rekoh ja. "Evo što ćemo - brinut ćemo se o njemu trideset dana i vidjeti hoće li ga netko tražiti. Slušat ćemo radio i čitati novine i tračati s ljudima. Ako ga netko traži, možda se možemo nagoditi za iznajmljivanje. U svakom slučaju, odmah počinjemo raditi na njemu."

Kod ove točke beba se izmigoljila iz Mikeinog naručja i pojurila travom. "Čovječe! Gledaj kako juri!" reče ona, podižući se na noge. "Ulovi ga, Shorty!"

Mašući stopalima, malac je puzao - trčao, na rukama i koljenima - prema potoku. Prestigao sam ga baš kad je dospio do vode i podigao ga za rub njegovih hlačica. Dok sam ga dizao

sa zemlje, on je zagrabio šaku blata i bacio mi ga u oči. Zajaukao sam i ispustio ga. Kad sam ponovo uspio vidjeti malo sunčeve svjetlosti, razabrao sam Mike kako sprinta prema grmu kupina. Požurio sam ondje, dok su mi očni kapci neugodno škripali. Michaela je ležala na trbuhu iza bebe koja je isto tako ležala na trbuhu, i Mike ju je čvrsto držala za pete. Beba je nonšalantno brala kupine.

Mike dovede svoja koljena ispod sebe, a zatim i stopala, te podigne bebu, koja je zadovoljno žvakala. "Gadiš mi se," reče dok su joj iz očiju sijevale munje. "Kako možeš tako bacati nevino djetesce po zraku! Pa živo čudo što nisi potrgao svaku kost u njegovom jadnom tjelešcu!"

"Ali ja... On mi je bacio blato u..."

"Ma nađi si nekoga svoje veličine da ga plašiš! Nisam do sada znala da si sadist s kompleksom manje vrijednosti."

"A ja nisam do sada znao da je istina što kažu o klincima - kralj nikad nije u krivu! Gdje ti je smisao za pravdu, ženo? Ovo malo derište..."

"Shorty! Kako to govoriš o jednoj maloj bebi! On je divan! Nije on ništa loše mislio. Premali je da bi znao što radi."

Najbogatijim i najdubljim muškim glasom što sam ga ikada čuo, beba izgovori: "Mlada damo, znam ja što radim. Dovoljno sam velik."

Nas dvoje smo sjeli.

"Jesi li ti ovo rekao?" zanimalo je Mike.

Ja zaprepašteno zavrtih glavom.

"Koji kreteni," reče beba.

"Tko... Što si ti?" upita Mike bez daha.

"A na što ti ličim?" reče mali, pokazavši zube. Imao je jako oštre, jako bijele zube - dva u gornjoj čeljusti i četiri u donjoj.

"Na mali svežanj ra..."

"Shorty!" Mike podiže tanak prst.

"Ma pusti ga," zareži beba. "Znam ja dosta prostih riječi. Samo ti daj, frajeru."

"Samo *ti* daj. Što si ti - kepec?"

Tek što sam izgovorio drugi slog te riječi, kad beba doplazi do mene i pošalje mi glavu unatrag iznenađujućom desnicom u bradu. "Ovo je zadnji put da me netko tako nazvao!" zaglušujuće je zaurkala. "Ne. Ja nisam... k... ovaj... ono što si rekao. Ja sam privremeno podmetnuto dijete, i to je sve."

"Što je zaboga to?" upita Mike. .

"To što sam rekao!" odreže beba. "Dijete koje se privremeno podmeće. Kad su ljudi predobri - ili preloši - prema svojim bebama, ja se pojavim u njihovim krevetićima i zapaprim njihovim obiteljima koliko zaslužuju. A uvijek sam pljunuti njihov klinac. Tek kad poprave svoj stav prema bebi, dobiju svog klinca natrag - ne prije."

"A tko vuče konce? Mislim, za koga radiš?"

Beba prstom pokaže na travu pod našim nogama. Trebao sam pogledati dvaput prije nego što sam shvatio što pokazuje. Vlati trave su bile tamne, sjajne i raskošne u savršenom krugu od nešto više od jednog metra promjera.

Michaele zapanjeno uzdahne i prekrije usta rukom. "Mali Narod!" reče šapatom.

Baš sam htio reći: "Ne budi glupa, Mike!", ali njezino napeto lice i bebina mirna, kimajuća glava me zaustaviše.

"Hoćeš li raditi za nas?" upita ona bez daha. "Treba nam beba na trideset dana da ispunimo uvjete jedne oporuke."

"Čuo sam kako pričate o tome," reče beba. "Neću."

"Nećeš?"

"Neću."

Stanka. "Gledaj, mali," rekoh ja, "što voliš? Novac? Hranu? Bombone? Cirkuse?"

"Volim odreske," bahato reče dijete. "Krvave, svježe, debele. S lukom. Pečene tako ružičasto da kažu 'muuuu!' kad ih zagrižeš. Zašto pitaš?"

"Dobro," rekoh ja. "Budeš li radio za nas, dobit ćeš onoliko odrezaka koliko možeš pojesti."

"Neću."

"Što tražiš da radiš za nas?"

"Ništa. Neću raditi za vas."

"Što ćemo sad?" šapnuh ja Mike. "A ovo bi bilo savršeno!"

"Prepusti to meni. Gledaj - bebo - uostalom, kako se zoveš?"

"Percival. Ali nemojte me zvati Percival! Butch."

"Dobro, Butch, gledaj; mi smo u strašnom škripcu. Ako se ne dokopamo čarape pune novca jako brzo, izgubit ćemo onu slatku malu kućicu tamo preko."

"A u čemu je *njegov* problem? Zar on ne može zaraditi da to otplati? Što je on - propalica?"

"Hej, ti..."

"Shorty, zaveži. On je tek početnik, Butch. On je diplomirani opskrbnik. Ali, mora imati neko mjesto za život prije nego što počne stvarno zarađivati."

"A što ako izgubite kuću?"

"Iznajmljena soba. Oboje."

"I što ne valja s tim?"

Napeto sam slušao. To sam joj pitanje i ja postavio.

"Nije to za mene. Ja ne bih mogla tako živjeti." Mike je mogla laskati, ali nije htjela lagati.

Butch je nabrao svoje nepostojeće obrve. "Ne bi mogla? Znaš, sviđa mi se to. Visoki standard." Glas mu se produbio; njegovo

pitanje ju je ošinulo. "Bi li živjela s njim u iznajmljenoj sobi kad ne bi bilo drugog izlaza?"

"Bih, naravno."

"Pomoći ću vam," smjesta reče Butch.

"Zašto?" upitah ja. "Što očekuješ zauzvrat?"

"Ništa - možda malo zabave. Pomoći ću vam jer trebate pomoć. To je jedini razlog zbog kojeg sam ikada išta učinio za druge. To ste mi trebali reći na početku - da ste u škripcu. Ti i tvoje podmićivanje!" odreže on prema meni, i okrene se natrag Mike. "Neće mi se sviđati ovaj tip," reče.

"Ti se meni već ne sviđaš," rekoh ja.

Kad smo krenuli prema kući, Butch upita: "Ali, dobit ću svoje odreske, zar ne?"

Kuća tetke Jonquil stajala je na osami, nasred velikog komada zemlje, s dolično razmaknutim zastorima i prijekornim izrazom fasade. Izgledala je kao da se uvukla između druge dvije kuće ne bi li se sakrila, nakon čega je neka protuha ukrala te druge dvije kuće.

Kao i njena kuća, tetka Jonquil bila je pet puta viša nego što je bila široka, te vrlo praktična, nelijepo nakićena i sama. Brak je smatrala nužnim zlom. Ona se osobno nikad nije udavala jer joj je neugodna majka priroda nalagala da se uda za muškarca, a smatrala je da su muškarci neotesani. Nije odobravalala pušenje, piće, psovanje, kockanje i glasni smijeh. Osmjehe je voljela samo kad bi mogla u potpunosti shvatiti čemu se tko osmjehuje; nije imala povjerenja u skrivena značenja. Ljubazni smijeh si je dopuštala možda dvaput tjedno, pod uvjetom da ga nakon toga uravnoteži desetminutnom smrznutom ozbiljnošću. Izuzevši sve to, bila je draga osoba. Otmjena.

Na putu prema gradu, morao sam odsjediti ovu razdražujuću konverzaciju:

Butch je rekao: "Dupeglavi! Vozi pažljivije!"

"Dobro mu ide," reče Mike. "Stvarno. Čudim se. Obično vozi kao Indijanac." Izgledala je vrlo dražesno u platnenom sakou boje graška, vrlo jednostavnoj bijeloj suknji i žućkastom slamnatom šeširu koji je izgledao kao halo.

Butch je imao kapicu obrubljenu čipkicom i zlobni sjaj u očima kako bi uravnotežio anđeosku kombinaciju svijetloplave majice, bijelih hlačica s ručno izvezenim rubom i mekanih čizmica od angore na kojima je inzistirao jer sam ja nosio mornarskoplavo odijelo a on je znao da će angora po njemu ostaviti dlačice. Mislim da mu je bilo pomalo neudobno zbog mog nevještog rukovanja njegovim pelenama. Razlog zbog kojeg sam ja radio taj posao stvorio nam je nešto više problema nego što smo očekivali. Butchove predodžbe o privatnosti i pristojnosti su bile napredne. On ništa više ne bi dopustio Mike da ga kupa ili presvlači, nego što bih ja dopustio da me presvlači Greta Garbo. Razmišljajući o tome, rekao sam:

"Butch, tu tvoju čednost će biti teško poštivati kod tete Jonquil."

"Poštivat ćeš je ti, sine," reče djetesce, "ili ću vam ja otkazati. Neće se nikakvo žensko petljati oko mene na taj način. Što ti misliš - da sam egzibicionist?"

"Mislim da si lažljivac," rekoh ja. "I reći ću ti zašto. Rekao si da si zarađivao za život zamjenjivanjem tuđe djece. Kako si to mogao s takvim idejama? Koga ti to mažeš?"

"Oh," reče Butch, "to. Pa, mogu ti reći da nisam već godinama radio taj posao. Pozlilo mi je od toga. Išlo mi je u životu i... možeš misliti što se dogodilo. Prije nekih trideset godina sam radio najednom mjestu i žena mi je baš mijenjala podstavu kad je uletilo šest komada iz njenog kružoka za šivanje. Ostavila me usred posla i viknula im da dođu i vide kako sam sladak onako bez ičega. Iskočio sam iz krevetića, zgrabio pelenu s kreveta i držao je pred sobom dok sam cijeloj gomili žena govorio tko su i

što su i da se gube van odavde. Zato su me otpustili. Mislio sam da će mi dati da opsjedam stare kuće ili da perem suđe za bolesnicima ili tako nešto, ali, ne - poludili su na mene. Rekli su mi da moram ostati u ovom stanju dok se ne pokajem."

"Kaješ li se?" zakikota Mike.

Butch frkne. "Ne toliko da biste primijetili," zareži. "Da se kajem zato što vjerujem u normalnu pristojnost? Ha?"

Kad smo pozvonili, dugo smo čekali da Jonquil otvori vrata. Uzela si je vremena da nas odmjeri s izbočenog prozora prema vrtu i da posloži lice za upoznavanje nove nećakinje koju je stekla vjenčanjem svog neizbirljivog nećaka.

"Jonquil!" rekao sam srdačno, zaletjevši se prema njoj i isporučivši joj traženu pusicu na obraz. Jonquil je od svojih rođaka očekivala da njezin žilavi obraz koriste na način na koji je ona upotrebljavala salvetu. Potapkaš. Suha površina na suhu površinu. Vlažnost je vulgarna.

"A ovo je Michaela," rekao sam, zakoračivši u stranu.

Mike smjerno reče: "Drago mi je," i nasmiješi se.

Tetka Jonquil zakorači korak unatrag i zabaci glavu kao da promatra Mike kroz nosnice. "Ah, da," reče ne pomaknuvši usne. Smiješak nestane s Mikeinog lica i vrati se uz napor volje koji je bolio. "Uđite," reče Jonquil napokon, pomalo nevoljko.

Jedno za drugim prošli smo hodnikom i ušli u primaću sobu. Nije to bila dnevna soba, nego prava primaća, kako bog zapovijeda, sa svjećnjacima i morskim školjkama. Boja sobe se kretala od svijetlosmeđe boje pozadine, odnosno tapeta natrpanih gustim cvjetnim uzorkom, do tamnosmeđe boje namještaja. Naslonjači i masivni kauč bili su prekriveni materijalom koji je izgledao kao da je prije nekoliko mjeseci nasmrt iskrvario. Kad je Butchov pogled pao na monstruožnu kreaciju od slame i mrtvog cvijeća u vazi iznad kamina, glasno mu se digao želudac.

"Kako vam je krasan stan," reče Mike.

"Drago mi je da vam se sviđa," obznanila je Jonquil drvenastim glasom. "Da vidimo to dijete." Prišla je Butchu i nadvila se nad njega. On joj se namrštitio. "Bože sveti!" rekla je.

"Nije li presladak?" reče Mike.

"Naravno," reče Jonquill bez entuzijazma, i, nakon što je pretražila svoje zalihe konfekcijskih izraza, doda: "Mali bucika!" Ma da - ma daknula mu je po bradi svojim oštrim kažiprstom. On je smjesta počeo tuliti, prodornim, visokim glasom prave bebe.

"Siromah mali je umoran od puta," reče Mike.

Jonquil, zastrašena Butchovom eksplozijom, prihvati aluziju i povede ih na gornji kat.

"Je li cijela prokleta kuća ovakva?" prošapta Butch promuklo.

"Ne. Ne znam. Zaveži," reče Mike. Moja oštrouha tetka se okrene na stepenicama. "Idemo pajkiti," otpjevuši Mike naglas. Na to se nadvije nad njega i prosikće: "Nastavi plakati, zloćo mala!"

Butch otpuhne i pokori se.

Ušli smo u sobu, strogo namještenu, jednu od onakvih soba koje su se u prošlom stoljeću koristile samo za spavanje, te su stoga bile uređene tako da budu neprivlačne svakome tko bi na umu imao nešto osim spavanja. Sve je bilo sivo i bijelo; jedina točka boje u sobi je bio okvir za krevet od sjajno ulaštenog obojanog željeza. Mike položi dijete na krevet i skine mu čizmice, jaknicu i majicu. Butch stavi šaku u usta i počne napeto iščekivati.

"Oh - skoro sam zaboravila. Imam onaj krevetić u kojem si ti spavao, gore na tavanu," reče Jonquil. "Trebala sam ga pripremiti. Vaš telegram je bio prilično neočekivan, Horacije. Trebao si me ranije obavijestiti da ćete danas stići." Izašla je iz sobe.

"Horacije! Vrag me... ti se zoveš Horacije?" oduševljeno upita Butch.

"Da," rekoh grubo. "Ali za tebe sam Shorty, razumiješ, patuljče?"

"A ja sam se zabrinjavao da me ti ne bi zvao Percival!"

Pomogao sam kod postavljanja krevetića i spremili smo Butcha na spavanje. Namjerno sam petljao oko njegove posteljine kad se Mike revno nagnula nad njega da ga poljubi. Zgrabio sam Butcha za obraz i pritisnuo mu glavu nadolje, tako da je poljubac sletio na njegovo čelo. Jako se razljutio i ugrizao me za prst do krvi. Zario sam prst u džep i rekao: "Vidimo se kasnije, buci-mucika!" On se oglasio, a Jonquil je pobjegla, pocrvenjeviši.

Okupili smo se u kuhinji, koja je bila daleko najugodnija prostorija u kući. "Gdje ste zaboga našli to dijete?" upita Jonquil, zavirivši u mirisni lonac na staromodnoj kuhinjskoj peći.

"Susjedovo dijete," rekoh ja. "Vrlo su siromašni i drago im je da ga nemaju na brizi nekoliko tjedana."

"On je pronađen," dometnula je Mike domišljato. "Našli su ga na stepenicama. Nisu ga čak niti usvojili."

"Kako se zove?"

"Mi ga zovemo Butch."

"Kako grozno vulgarno!" reče Jonquil. "Neću ja imati nikakvo dijete koje se zove Butch u svojoj kući. Morat ćemo mu dati malo ljepše ime."

Meni iznenada sine. "Može Percival?" upitah.

"Percival. Percy," promrmlja Jonquil, iskušavajući ime. "To je mnogo bolje. Odgovarat će. Nekad sam znala jednog Percivala."

"Oh - bolje ga nemojte zvati Percival," reče Mike, uputivši mi svoj ovo-neće-bit-dobro pogled.

"Zašto ne?" rekoh ja bezizražajno. "Krasno ime."

"Da," reče Mike. "Baš krasno."

"U koliko sati Percival obično večera?" upita Jonquil.

"U šest."

"Dobro," reče Jonquil. "Ja ću ga nahraniti!"

"Oh, ne, teta J... ovaj, gospođice Timmins. To je naš posao."

Mislila da se Jonquil stvarno nasmiješila. "Mislila da bih voljela to učiniti," reče. "Vi valjda od toga ne činite neizbježnu obavezu, zar ne?"

"Ne znam kako to mislite," reče Mike pomalo hladno. "Mi *volimo* to dijete."

Jonquil ju je pažljivo promotrila. "Vjerujem da ga volite," reče iznenađenim glasom, i izađe iz kuhinje. Na vratima se okrene i reče: "Ne morate me zvati gospođica Timmins," i ode.

"Uf!" reče Mike.

"Čini se da si dobila rat, bebo."

"Samo prvu bitku, šećeru, i nemoj misliti da ne znam što govorim. Kako je to čudna stara koka!" Počela se vrzmati oko štednjaka. Podgrijala je neku procijedenu mrkvu koju je izvadila iz staklenke, sterilizirala bočicu i napunila je sokom od ananasa. Pročitali smo mnogo udžbenika o bebama u posljednjih nekoliko dana.

Iznenada, Mike upita: "Gdje ti je teta?"

"Ne znam. Valjda je kod... Bože sveti!"

S gornjeg kata začuo se zaglušujuće prodoran vrisak, a nakon njega zvuk teških potpetica u trku gornjim hodnikom prema prednjim stepenicama. Popeli smo se stražnjim stepenicama, dvije po dvije, i na trenutak ugledali Jonquilinju suknju od cica dok je nestajala stepenicama prema dolje. Upali smo u spavaću sobu. Butch je ležao u svom krevetiću presavijen u nekoj vrsti grča.

"Što je sad?" progundao sam.

"Guši se," reče Mike. "Što da radim, Shorty?"

Ja nisam znao. Mike mu pritrči i preokrene ga. Lice mu je bilo zgrčeno, oblijevao ga je znoj i borio se da dođe do zraka. "Butch! Butch! Što ti je?"

U tom trenu je došao do daha. "*Ho ho ho!*" gromoglasno se smijao svojim kravlježabljim glasom, i tada je opet izgubio dah.

"On se smije," prošapta Mike.

"Ovo je najsmješnji način samoubojstva koji sam ikad vidio," rekoh mračno. Ispružih ruku i pljusnuh ga po stražnjici. "Butch! Daj prestani!"

"Ooh!" reče Butch. "Ti gade ušljivi. Dat ću ja tebi."

"Oprosti, Butch. Ali, mislio sam da se daviš."

"Još malo pa i bih," reče on i počne se ponovo smijati. "Shorty, nisam si mogao pomoći. Stara vještica uđe ovamo i počne zuriti u mene. Zurim ja u nju. Ona se nagne nad krevetić. Ja se nacerim. Ona se naceri. Ja otvorim usta. Ona otvori usta. Ja ispružim ruku i izvučem joj njen most i bacim ga kroz prozor. Njeno lice utone u sredini kao glavna ulica u Scrantonu. Ona izvede točku parne sirene i isplovi odavde. Ali, Shorty - Mike" - i uhvati ga još jedan nesavladivi grč - "trebali ste vidjeti to *lice!*"

Svi smo utihnuli kad je Jonquil opet ušla. "Išla sam pogledati svoje petunije," reče ona živahno. "Ali - večera vam je na stolu. Hvala ti, dijete."

"Druga runda," rekoh ja suzdržano.

Oko dva ujutro probudilo me meko tapkanje u hodniku. Uspravio sam se na jedan lakat. Mike je čvrsto spavala. Ali, krevetić je bio prazan. Prošaptao sam neku kletvu i na prstima izašao na hodnik. Na pola hodnika nalazio se Butch i žurno puzao. Dva koraka, i uhvatio sam ga za šiju.

"*Au!*"

"Zaveži! Kuda si naumio?"

On palcem pokaže vrata na dnu hodnika.

"Ne, Butch. Vрати se u krevet. Ne možeš tamo ići."

Molećivo me pogleda. "Ne mogu? Baš *nikako*?"

"Baš *nikako*."

"Daj, Shorty. Pusti me malo."

"Ma nema šanse! Vraćaj se u krevetić!"

"Samo ovaj put, ha, Shorty?"

Ja zabrinuto pogledah vrata Jonquiline spavaće sobe. "Ah, dobro, kvragu. Ali požuri."

Butch je treći dan počeo štrajkati. Kao prvo, nije mu se sviđalo to procijeđeno povrće i juhice koje je dobivao, a to jutro je začuo mesara kako u hodniku pjevuši: "Evo vam vaši odresci, gospođice Timmins!" To je malom Percivalu bilo previše.

"Ovdje ćemo uvesti novi poredak, kompa," reče on sljedeći put kad smo bili sami u sobi. "Mene se ovdje pljačka."

"Pljačka? Tko ti što uzima?"

"Ti. Ti si mi obećao odreske, zar ne? Slušaj, Shorty, ja ne mogu više gledati tu papicu kojom me hranite. Umirem od gladi."

"I što predlažeš?" upitah mirno. "Da ispečem jednog prema vašem ukusu i dostavim vam ga u sobu, *sir*?"

"Znaš li što, Shorty? Ti se zezaš." Zabode sićušni kažiprst u moju košulju kako bi naglasio svoje riječi. "Ti se zezaš, ali ja ne. A ovo što si upravo rekao je jako dobra ideja. Hoću jedan odrezak dnevno - u sobu. Mislim ozbiljno, sine."

Otvorih usta da se usprotivim, no tada pogledah duboko u te dječje oči. U njima sam vidio stoljetnu tvrdoglavost i nesalomljivu čvrstinu karaktera. Slegnuh ramenima i izađoh.

U kuhinji sam našao Mike i Jonquil duboko unesene u naizgled vrlo zanimljiv razgovor o umjetnoj svili i tafetu. Prekinuo sam ih rekavši: "Imam ideju. Večeras ću odnijeti svoju večeru gore i jesti s Bu... Percivalom. Želio bih da se vas dvije bolje upoznate, a ja bih se rado družio s nekim muškim, za promjenu. Ovdje sam u brojčanoj manjini."

Jonquill se ovaj put doista nasmiješila. Kao da su joj smiješci dolazili malo lakše ovih dana. "Mislím da je to divna ideja," reče. "Večeras imamo odreske, Horacije. Kako ih ti voliš?"

"Na roštilju," reče Mike, "i dobro pe..."

"Krvave!" rekoh ja, uputivši Mike brz pogled. Ona zaveže, u čudu.

Te večeri sam sjedio u spavaćoj sobi i gledao siroto dijete kako jede moju večeru. On je to činio s velikim zadovoljstvom, uz mnogo mljackanja usnicama i ekstatičnog stenjanja.

"Što hoćeš da učinim s ovim?" upitah, podigavši šalicu mlačnog i ljepljivog procijeđenog graška.

"Otkud *ja* znam," reče Butch punih usta. "To je tvoj problem."

Otišao sam do prozora i pogledao dolje. Ravno ispod je bila betonska staza bez ijedne mrlje, na kojoj bi se zacijelo vidjele posljedice kad bih bacio tu neukusnu hranu kroz prozor. "Butch - zar me ne bi mogao osloboditi ovoga?"

On uzdahne, usta masnih od mog odreska. "Hvala, ne," reče zadovoljno, "ne bih mogao pojesti više ni zalogaja."

Kušao sam malo graška za probu, začepio nos i progutao ga. Kad sam gutao posljednje zrno, usmjerio sam gomilu neugodnih misli prema Butchu. "Bez komentara, *Percy*," zarežao sam.

On se samo nacerio. Pokupio sam njegove tanjure i šalicu i krenuo van. "Nisi li nešto zaboravio?" upita on pospano.

"Što?" Butch glavom pokaže prema noćnom ormariću i bočici koja je na njemu stajala. Kuhano mlijeko s vodom i kukuruznim sirupom. "Vrag me odnio ako ću i to!" odrezah ja.

On se naceri, otvori usta i počne tuliti.

"Zaveži!" prosiktao. "Žene će dotrčati gore misleći da ti čupam rep ili što već."

"To i hoću," reče Butch. "Sad popij svoje mlijeko kao dobar dečko i onda se možeš ići igrati."

Nemoćno sam nešto promrmljao, skinuo dudicu s bočice i progutao njen sadržaj.

"To ti je zato što si rekao staroj da me zove Percy," reče Butch. "Sutra opet hoću odrezak. Đenja."

I tako je došlo do toga da ja, odrastao muškarac dobrog zdravlja, živim gotovo tri tjedna na hrani za bebe. Mislim da moje duboko poštovanje koje imam prema bebama potječe od tada, i da se temelji na mom uviđanju koliko su one zapravo dobre, s obzirom na hranu koju dobivaju. Ono što me doista dovodilo do očaja bilo je to što sam ga morao gledati kako jede moje obroke. Čovječe, doista sam se namučio za tih trideset somova.

Početkom trećeg tjedna, Butchov glas se počeo mijenjati. Mike je to prva primijetila i došla mi je to reći.

"Mislim da se s njim nešto događa," reče. "Više mi ne izgleda onako snažan kakav je bio, a glas mu postaje visok."

"Ne traži probleme, ljepotice," rekoh, zagrlivši je. "Sam Bog zna da nije smršavio na prehrani koju ima. A ima i jaka pluća."

"Da, i to," reče ona zbunjeno. "Jutros je plakao i ja sam ušla da vidim što hoće. Govorila sam mu i tresla ga, ali on je nastavio plakati još skoro pet minuta, a onda je iznenada sjeo i rekao: 'Što? Što? Ah - to si ti, Mike.' Pitala sam ga što hoće; rekao je da neće ništa i da se maknem."

"Ma zezao te."

Ona se izvuče iz mog zagrljaja i pogleda me, a zlaćane obrve su joj se dodirivale iznad sniježnobijele udubine ispod namrštenog čela. "Shorty... on je plakao - *prave suze*."

Tog istog dana Jonquil je otišla u grad i kupila si šest šarenih haljina. Iskreno, duboko sam uvjeren da je nešto napravila i s kosom. Izgledala je petnaest godina mlađa kad je ušla i rekla: "Horacije - meni se čini da si ti nekad pušio."

"Pa... jesam..."

"Ti šašavi dječake! Prestao si pušiti samo zato što si mislio da se meni to neće svidjeti! Ja volim imati muško koje puši u kući. Onda je dom topliji. Evo ti."

Utisnula mi je nešto u dlan i pobjegla, crvenog lica i sjajnih očiju. Pogledao sam što mi je dala. Dvije kutije cigareta. Nisu bile moja omiljena vrsta, ali mislim da nikad ranije nisam bio toliko dirnut.

Otišao sam razgovarati s Butchem. Drijemao je kad sam ušao. Stao sam iznad njega i promatrao ga. Kako je samo sitan, pomislio sam. Pitam se čemu se te žene toliko vesele.

Butchove oči su se doimale toliko velike ispod njegovih kapaka da je izgledalo kao da ne mogu ostati zatvorene. Trepavice su se oslanjale na njegov obraz najnježnijim zamislivim dodirom. Disao je jednoliko, a povremeno bi udahnuo malo dublje. To je, nekako, bilo lijepo slušati. Krajičkom oka sam uhvatio jedan pokret - njegovu šaku, koja se stiskala i opuštala. Bila je jako ružičasta i premalena da bi mogla biti toliko savršena. Pogledao sam svoju šaku i zatim opet njegovu, i jednostavno nisam mogao vjerovati...

Iznenada se probudio, otvorio oči i zamahao nogama. Prvo je pogledao kroz prozor, a zatim na zid preko puta. Zacvilio je, progutao slinu, pa malo zajecao. Tada je okrenuo glavu i

ugledao me. Gledao me dosta dugo, potpuno nepromijenjenog izraza u plavim očima; iznenada je sjeo i zavrtio glavom. "Zdravo," rekao je pospano.

Imao sam neobičan dojam da gledam nekoga kako se budi dvaput. Rekao sam: "Mike je zabrinuta za tebe." Ispričao sam mu zašto.

"Stvarno?" reče on. "Ali... ja se ne osjećam mnogo drugačije. Ha! Zamisli da se to meni dogodi."

"Zamisli da ti se dogodi, što?"

"Čuo sam već za to, ali nikad nisam... Shorty, nećeš mi se smijati?"

Pomislih na svu onu hranu za bebe i na sve one odreske. "Ne brini. Nisi mi zabavan."

"Znaš da sam ti rekao da sam ja podmetnuto dijete. Podmetnuta djeca su čudna stvorenja. Nitko ih ne voli. Stalno rade svakakve zlobe. Očevi ih ne vole jer plaču cijelu noć. Majke se uspaničare ako ne znaju da je to podmetnuto dijete, a ako znaju, postanu strašno ljute. Podmetnuta djeca se jako dobro zabavljaju ponašajući se kao derišta, ali zato ne dobivaju baš puno emotivnih slatkiša, ako me razumiješ. A u mom slučaju... kvragu, ne mogu se naviknuti na to! Zašto baš ja!... e, pa, netko me u ovoj kući.... ovaj... voli."

"Ja ne," rekoh brzo, ustuknuvši.

"Znam da ti ne." Uputi mi brz, ptičji pogled i nježno reče: "Dobar si ti momak, Shorty."

"Ha? A..."

"Uglavnom, kažu ljudi, zavoli li neka žena podmetnuto dijete, tada ono izgubi svoje godine i svoja sjećanja i pretvori se u pravo ljudsko dijete. Ali, mora ga zavoljeti kao njega samog, a ne kao nekog klinca kojeg ono zapravo zamjenjuje." Neudobno se promeškalo. "Ja ne... ne mogu se naviknuti da se to meni

dogaća, ali... a joj! "Licem mu prijeđe paćenićki izraz i bespomoćno me pogleda. Odmah sam shvatio što se dogodilo.

Nekoliko minuta kasnije, odvukao sam Mike na stranu. "Imam nešto za tebe," rekoh, i pružih joj smotuljak pelena.

"Što je... Shorty! Nije valjda..."

Ja kimnuh. "Butch postaje djetinjast," rekoh.

Dok je prala pelenu prenio sam joj što mi je Butch rekao. Bila je jako mirna dok sam pričao, a i kasnije.

"Mike - ako ima nešto istine u toj ćudnoj prići, nisi ti ta, zar ne, koja uzrokuješ tu promjenu u njemu?"

Dugo je razmišljala i zatim rekla: "Meni je on strašno sladak, Shorty."

Ja je okrenuh. Imala je sapunice na sljepooćicama, gdje su ih prsti dodirnuli kad je zglobom zbacila kosu unatrag.

"Tko je ovdje muškarac broj jedan?" prošaptah. Ona se nasmije, reće da sam blesav i popne se na moje nožne prste da me poljubi. Baš je to divno stvorenje.

Od cijele te priće osjećao sam se jako ćudno.

Naših trideset dana je isteklo, i mi smo se spakirali. Jonquil nam je pomogla, a ja je nikad prije nisam vidio tako punu života. Gotovo neprestano se smijala, a svako malo bi se prepustila i doista zakikotala. Za rućkom nam je rekla: "Horacije - strah me je pustiti vas da uzmete malog Percya sa sobom. Rekli ste da ti ljudi kod kojih živi nikad neće na zelenu granu, i da im ne nedostaje jako. Voljela bih da ga ostavite ovdje kod mene na koji tjedan, dok ne otkrijete kako oni žive, i žele li ga doista natrag. Ako ne, ja... pa, ja bih se pobrinula da ga lijepo udomim."

Mike i ja smo se pogledali, a zatim je Mike pogledala u strop, u smjeru spavaće sobe. Brzo sam ustao. "Idem ga pitati," rekoh, i odoh na gornji kat.

Butch je sjedio u krevetiću pokušavajući uhvatiti zraku sunca. "Hej!" rekoh. "Jonquil hoće da joj se motaš po kući. Što kažeš?"

On me pogleda, a u njegovim očima je bila samo beba, i ništa više.

"Onda?"

On učini ogroman napor volje, napući usta, duboko udahne, zadrži dah neobično dugo, i tada ispali jednu riječ: "Percy!"

"Razumijem," rekoh. "Do viđenja, prijatelju."

On ne reče ništa; samo se vrati svojoj zruci sunca.

"Slaže se," potvrdio sam kad sam se vratio za stol.

"Nikad o tebi nisam mislila kao o čovjeku koji bi se znao igrati s djecom," nasmija se Jonquil. "Dobar si... dobar si ti. Michaele, draga - želim da mi pišeš. Tako mi je drago što ste bili tu."

I tako smo mi dobili naših trideset somova. Čim smo stigli u kućicu - sada *našu* kućicu - napisali smo da ne, oni ljudi ne žele Percyja natrag, i da je njegovo prezime - Fay¹. Zauzvrat smo dobili telegram zahvale u kojem je pisalo da će Jonquil posvojiti dijete.

"Hoće li ti nedostajati stari Butch?" upitao sam Mike.

"Neće," reče ona. "Ne previše. Štedim se, znaš."

"Oh," rekoh ja.

¹ - fay - vilenjak, op. prev.

Anonimac

Kad je Chloe pokupila Gabea, digla se prilična prašina. To se govorkanje, kako to obično biva, širilo u sve većim krugovima od ureda preko trgovine, do noćnog kluba i trač rubrika, a svi su govorili: "Oh, sretnica, tako zgodan zaručnik!" Ili obratno: "Zamisli biti udana za muškarca koji tako dobro izgleda! Sirotica!"

Ne, nisu oni bili visoko društvo, ali su svejedno digli prašinu. Zle glasine - jer takve su bile - koje su okruživale njihove zamke ticale su se Gabea. On je bio Netko. On je predstavljao Nešto. Njega su slikali i fotografije objavljivali u časopisima, a te su fotografije onda izrezivale i skupljale neprivlačne djevojke raznih godina. On je bio Glamurozan - on je bio Nedostižan. Muškarci ga nisu voljeli zato što je za djevojke koje su poznavali bio oličenje muške privlačnosti. Naglavačke su padale u nesvijest zbog tog gospodina, pratile ga, gnjavile, stvarale oko njega živu aureolu namještene spontanosti. Neke su govorile da je zgooodan. Neke da je jednostavno previše, previše. Većina bi ih samo rekla: "Oh, moj bože!" kad bi prvi put ugledale njegov profinjeni profil, te bi zapale u ekstatične uzdahe. Oh, on je bio ubojit.

A Chloe - pa, nju su poprilično izribali, iza njenih leđa. Nevjerojatno je kako su joj prijatelji okrenuli leđa kad se vijest pročula. Djevojke su se, glasno šapćući, čudile kako li ga je samo uspjela uloviti, sa svim svojim očitim nedostacima, od kojih niti jedan ranije nije bio vrijedan spomena. Jedna je rekla: "Sigurno ga je na prevaru. Nema šanse da je uspjela na bilo koji drugi način." Druga se oduševljeno složila, jer tako to žene rade, te

rekla: "Ne razumijem kako ima drskosti gledati nam u oči. Ja bih na njenom mjestu pocrvenjela do samog korijena kose." Treća je čeznutljivo ubacila: "Ali Gabe je tako divan. Chloe je stvarno sretnica," na što su je ostale toliko sažalno odmjerile da je ušutjela i ispala iz razgovora. Što se tiče Chloeinih muških prijatelja, oni su se držali kao da su potučeni, beznadno degradirani, pa mogu slobodno svoj trud ulagati negdje drugdje.

Chloe baš i nije zavrijedila takvo ponašanje. Bila je plavuša boje meda, izduženih zelenih očiju i građe pomalo nalik na bocu Coca-Cole. Imala je mozga i razlikovala se od običnih žena s mozgom po tome što ga je koristila. Gabea je ulovila jednostavnom taktikom odbijanja da govori "Oh!" i "Ah!" na svaku njegovu riječ ili pokret, a za njega je to bilo toliko osvježavajuće da ju je zaprosio. Od toga joj se toliko zavrtjelo u glavi da je čistom snagom volje uspjela tu vrtnju pretvoriti u centripetalnu silu dovoljno jaku da je spriječi da mu se baci u zagrljaj. Nesigurno se osmjehnula i stisnula mu ruku, i to je bilo to.

Što se Gabea tiče, njemu se to dopalo - cijela ta zamisao. Obično se uzimalo zdravo za gotovo da je Gabe taj kome treba zavidjeti. Imao je sve, nije li? Imao je izgled i posao koji mu je mogao omogućiti da se oblači u skladu s tim izgledom, a imao je i prirodni dar za nošenje takve odjeće - on bi bio izuzetan čak i da je imao lice zvonara crkve Notre Dame. No, on je imao lice grčkog boga nakon kozmetičkog tretmana.

Nije sve bilo samo u njegovim crtama lica, iako sam Bog zna da su bile super-izvanredne, što zbog njegovog maslinastog tena i izvijenih usnica boje zrelog šipka, što zbog nedokučivih očiju i bujne crne kose. Bilo je nešto i u načinu na koji ih je upotrebljavao. Pridavali su mu tisuću vrlina koje nije nikako mogao posjedovati. Kada bi pogledao ženu, to nije bilo jednostavno gledanje prema njoj. To je bilo duboko zagledavanje u njezine kristalne kugle - pod njegovim

pogledom ženske su se oči odmah pretvarale u kristalne kugle - i to pogledom toliko punim dubokih nakana, potisnute i uzburkane strasti, punim nekog praiskonskog razumijevanja i strahovima ispunjenih želja, da bi jadna djevojka postala - ili svim srcem poželjela biti - njegov dobrovoljni rob. To je za njega bilo krajnje neugodno, budući da on nije imao nikakvih drugih namjera osim da bude ugodan. Gabe je, naime, bio prilično priprosta duša.

A njegov glas... Dakle, taj čovjek ga nije mogao podići a da on ne postane ugodno podrhtavajući, ili ga spustiti a da ne prenosi neizrečene poruke. Ti tonovi su bili poput vojničke trube vojniku, poput gonga trkačem konju, poput sviračeve frule djeci - i štakorima - Hamelina. Na njegov prvi zvuk usidjelice su ostavljale svoje goblene, djevice svoje filmske časopise, a žene svoje muževe. A on bi se morao dobro namučiti da ih se riješi. Ako je pritom bio pristojan, bile su uvjerenе da je obziran prema njihovim bivše-sadašnjim ljubavima, što ga je činilo vrlo plemenitim i požrtvovnim, a to su voljele. Ako bi pak stvari nazivao njihovim pravim imenom, smatrale su da je odlučan, što su također voljele. Ako bi ih pokušao učiniti ljubomornima odlazeći s drugom, onda su, eto, bile ljubomorne, a on je imao još jednu na leđima.

Ali s Chloe je bilo drugačije. Ona je bila od one rijetke vrste žena - ima i takvih - koje u sebi nose urođenu ogorčenost prema prekrasnim muškarcima. Gabe je bio dosta prekrasniji od većine, no ona se uporno držala svojih principa i ponašala se prema njemu na način na koji se uvijek ponašala prema onima koje je nazivala "njegovim tipom". Prihvaćala je kao činjenicu da je čovjek koji izgleda bolje od prosjeka za utoliko taštiji, umišljeniji, uskogrudniji, egocentričniji i gluplji od onoga koji se mora oslanjati na svoju osobenost da bi joj se umilio. Svaki muškarac koji se na takav način odnosi prema natprosječno lijepoj ženi zna o čemu se tu radi; no za ženu je takav kurs opasan, budući da to nije beziznimno pravilo, te može postati

potpuno odbojna zgodnim muškarcima. Ona tada nema druge mogućnosti nego da bude manje sitničava prema onima koji je smatraju odbojnom, i na kraju će joj svi muškarci biti poželjni i svi vrijedni prezira. Chloe je krenula otprilike tim smjerom kada je Gabe iznio svoju iznenađujuću ponudu.

On je to učinio potpuno iskreno. Bio je, kao **što je** već rečeno, priprosta duša, ovca u vučjoj koži. Za njega je bilo omamljujuće osvježenje otkriti djevojku koja će ga udariti po leđima - djevojku koja će mu reći da prestane s glupostima kad nepromišljeno kaže nešto nježno, i koja će ga optužiti za nepodnošljivo razmetanje svaki put kad izabere kravatu; koja će mu reći da se prestane hvaliti ako spomene da je pojeo jaje za doručak, i da bi izgledao bolje s brkovima jer bi mu sakrili dio lica. Bio je oduševljen uvredama i očaran omalovažavanjem, jer sada mu se, nakon života provedenog kao prekrasna beba i dražesno dijete i zgodan dečko i sjajan muškarac, prvi put jedna žena obratila bez obožavanja ispunjenog strahopoštovanjem. Njegova je reakcija bila jednaka onoj jednookog patuljka sa zadahom iz usta kojem se nježno obratila najljepša žena što je ikad postojala; smrtno se zaljubio. Nazivala ga je "ti gnusni uobraženko," a on je to volio. Pred njim je nekome rekla da je nepodnošljiv, dosadan gnjavator, a on je otišao van i kupio joj dijamantni privjesak kojeg si nije mogao priuštiti, i kojeg je ona odmah zamijenila za pravu umjetnu bundu od nerca i lasice, koju on nije podnosio, ali ga je očarala ta njena neovisnost. Nije mu čak niti smetalo kad se počela uklapati u kalupe. A počela je; na kraju krajeva, bila je žensko, usprkos činjenici što je bila drugačija. Počela je gundati zbog toga kako su se druge žene prema njemu ponašale.

A stvarno su se 'ponašale'. Tko god je bio javno zaručen zna da se, iz nekog nepoznatog razloga, tek zaručnik smatra pravom lovinom, te primi više čeznutljivih pogleda u jednom danu zaruka nego što je primao u cijelom tjednu dok nije bio zaručen. Gabea su proganjale. Upoznao je prijateljski tip

djevojaka - one koje kažu: "Pričaj mi o svojoj zaručnici; zna li kuhati? Mora da je draga; misliš li da će znati raspolagati tvojim novcem? Tako mi je drago zbog tebe. Stvarno se nadam da ćete biti sretni. Naravno, brak je jako važan korak, ali ako misliš da si izabrao pravu djevojku, pretpostavljam da će ti biti dobro."

Sve to dalo je Gabeu puno materijala za razmišljanje. Jednu, dvije, ili nekolicinu "prijateljskih" djevojaka, koje su sve ljubomorne na zaručnicu i koje sve očajnički pokušavaju uništiti tu vezu svojim aluzijama - njih svaki muškarac može srediti ako ga je zaručnica o kojoj se radi čvrsto upecala. Ali oko Gabea su bili deseci takvih. Svaka njegova poznanica je na njemu isprobavala svoje zle trikove, sve dok se nije našao obavijen hrpom jezivih slutnji o Chloe. Nije baš bio brz u razmišljanju; stvari su mu svitale strahovito naglo, i oštro se trgnuo nakon jednog izuzetno neugodnog sastanka shvativši da se užasno boji. U stvari počeo se bojati Chloe i sve bližeg bračnog stanja. Zaključao se u svoju sobu i ozbiljno se suočio sa sobom. Bojao se vlastitog straha, te ga je tvrdoglavo počeo suzbijati, točku po točku. Još uvijek je bio zaljubljen, pa je tako i razmišljao, te je tako o njoj donosio mnoge zadovoljavajuće zaključke. Ako ne zna kuhati, jesti će u restoranima ili će unajmiti nekoga tko zna. Ako ne zna dobro raspolagati novcem, onda će to raditi on. Uljepšao je one njene nedostatke koji su bili izrazitiji, oprostio one koji su možda postojali, a zaboravio na one koje je došao u iskušenje istražiti. Bilo je gusto, ali isplivao je ponovo u svakodnevicu kao čovjek s idealom - Chloe. "I," dramatično se zakleo sam sebi, "ako nisam dovoljno dobar za Chloe, onda ću se, do vraga, promijeniti da budem onakav kakvog ona želi." Loša tehnika. Ali, koji se stvarno zaljubljeni muškarac može doista osloniti na tu tehniku?

I tako je postao ponizan prema Chloe, a prkosan prema "prijateljicama" koje su se sve više rojile **što je** dan vjenčanja bio bliži. U tome je bio uzrok svih njegovih nevolja - tvrdoglava odlučnost da se promijeni.

Jer Chloe je, postigavši svoj cilj, bila toliko nerazborita da je vjerovala da će ga moći zadržati nastavi li se ponašati na način na koji ga je i dobila, ne znajući da će ona djevojka koja stalno iznenađuje svog dragog biti ta koja će se za njega i udati. Nastavila je biti destruktivna u svojim komentarima i konverzacijama. Svaki put kada bi potajno bila oduševljena nekom njegovom riječi ili kretnjom, ona bi to zatajila, a naglas bi od njega zahtijevala da prestane s time. On je, primjerice, izgledao apsolutno čarobno u tamnozelenom kaputiću; čim ga je u tome ugledala, odbila je izaći s njim, izjavivši da ne izgleda dovoljno svečano uz njezin crni saten. Nije joj se dopalo ni crveno prugasto odijelo u koje se presvukao nakon mahnite i skupe vožnje taksijem kući i natrag, no to je prešutjela. Njoj uopće nije bilo bitno hoće li ga promijeniti nabolje; sama promjena bila joj je dovoljna. Osjećala je da je on s njom zadovoljniji kad je zajedljiva i gruba. Na kraju je ipak malo pretjerala.

Jer, nakon što je Gabe potpuno promijenio svoju garderobu, izmijenio izgovor, usvojio nove navike čitanja, naučio igrati bridž, učlanio se u četiri kluba da bi ga ona mogla prisiljavati da ih napusti kad god joj se sviđa, te učinio još mnogo drugih nametnutih stvari, njoj nije preostalo ništa drugo što bi mogla promijeniti osim onog što ju je njemu i privuklo - njegov izgled. Ali, nije bila dovoljno pametna da se tu zaustavi. Kritizirala je boju njegove kose, očiju, kože. Predbacivala mu je taštinu, poziranje, dodvoravanje njegovoj ženskoj publici.

Dogodilo se to u lokalnu kod Romany Joea, mjestu koje Gabe nije volio, te ga je Chloe stoga tamo odvušla. Bio je to ciganski restoran, s kuhinjom koja je bila isto toliko autentično ciganska koliko je riža kineska. Bio je upotpunjen gudačkim orkestrom, lepršajućim cvjetnim muslinom obavijenim oko prodavačica cigareta, lutajućim sviračima, i proročicama.

Sva blistava u nečem blijedozelenom i lepršavom, Chloe je bila u svom elementu, dok joj je Gabe suzdržano povlađivao.

"Prestani se diviti svom odrazu u očima konobarice," rekla je ugodnim glasom, "i pokušaj naručiti neko drugo vino. Imaš smrdljiv ukus za vino." Delikatno je odgurnula kristalnu čašu pravog Oporta iz 1923.

Gabe se neudobno promeškoltio - pola prethodne večeri proveo je pripremajući se za tu temu. "U redu, draga." Chloe je suzbila poriv da mu se baci u zagrljaj na taj nježan, milozvučan ton njegova glasa te je izjavila:

"Gabe, jednom i zauvijek, moraš naučiti zadržati za sebe te izljeve nježnosti na javnim mjestima. Više neću podnositi da radiš smijuriju od sebe. Zadrži to za vrijeme kad smo sami."

"Ali, nikad nismo sami," reče on žalosno.

"Pa, bit ćemo kad se vjenčamo. Nemoj me tako gledati, samo zato da bi mogao okrenuti svoj profil onoj fifici za susjednim stolom. Vidjela ga je kad smo ulazili."

Gabe snuždeno uzdahnu i okrene glavu. Chloe je pratila njegov pogled nadajući se da će se zaustaviti na nečemu dovoljno privlačnom da pobudi njezine glasne izljeve ljubomore. No Gabe je promatrao jednu staru, staru Ciganku koja je hramala duž niza odjeljaka, zaustavljajući se kod svakog da promrmlja nekoliko riječi. Chloe je kroz glavu prošlo nekoliko oštrih opaski da bi se na kraju odlučila za: "Gabe! Pa ti si odvratan! Prestani s tim koketiranjem - zar tebi niti godine ne predstavljaju zapreku?"

Gabe je pokajnički pogleda, sjeti se upozorenja u vezi brinete preko puta koja promatra profile, upravi pogled prema starici, potom ga spusti na svoje duge smeđe ruke, stvarno ne znajući što da radi sa svojim pogledom. Chloe reče: "Prestani se truditi da izgledaš pokajnički. Znaš da te mogu pročitati." U tom je trenutku stara Ciganka zastala pored njihovog odjeljka.

"Ja reći sudbina, lijepa gospođa? Gospodin?"

Gabe je razmišljao toliko brzo koliko mu je njegov konstantno smušeni um dozvoljavao. Chloe bi bez sumnje

smatrala da bi davanje ikakvog novca ovoj ženi bila obijesna rastrošnost, a slušanje njezinih tlapnji djetinjasto. Zatresao je glavom i rekao: "Ne, hvala." Na to se Chloe nagnula i otrovno mu prošaptala na uho: "Što je to s tobom? Zar zamjeraš sirotoj starici što zarađuje za život? Zovi je natrag, Gabe! Ili je možda prestara da na nju trošiš vrijeme?" Gabe je prešao preko ovog iznenađujućeg preokreta i dozvao staru. Ona razotkrije svoje desni i došepa natrag.

"Hoćete li proreći dami sudbinu?" upita Gabe. Starica je zurila u Chloe svojim sjajnim okruglastim očima.

"Možda gospođa ne voljeti," reče ona.

"Kako to mislite?" upita Gabe.

"Možda ja reći istinu, možda istina ne dobra. Možda" - ona podigne ruke te ih pusti da padnu - "gospođa ne voljeti."

"Ne budite smiješni," reče Chloe, i nasmije se. "Vi gatare ste sve iste. Otići ću na put, prijeti mi opasnost ali će na kraju sve biti dobro, postoje dva muškarca u mom živom a jedan će prevagnuti, moram se čuvati..."

"Oprosti, gospođa," reče starica polako. "Ali ne u pravu. Sve gatare nisu isto, ne. Neke reći takve stvari, ali samo ja reći istinu. Ja imam -" zamahne obješenom torbicom "- prava čarolija i magija u ovoj torba. Ja možem reći što se dogodi ak' ne uzmeš moja čarolija, a što se dogodi ak' uzmeš. Ja ispuniti tvoje želja. Pogledaš, ne?"

"Da, pogledat ćemo," reče Chloe. "Gabe, stavi nešto sitniša u stari dlan pa da vidimo što će se dogoditi."

Gabe posegne u džep, ali Ciganka ispruži ruku i zaustavi ga. "Ne još, dobri gospon," reče ona. "Prvo čekaj."

To radikalno odstupanje od tradicije trebalo je oboma biti dovoljan dokaz da ova Ciganka nije kao druge!

Starica žurno otvori svoju torbu te iznutra izvuče nekoliko predmeta koje položi na stol. Bio je tu svitak grube crne kose,

zlatni gumb, pola tuceta tegli s mašću različitih veličina i četiri zamotuljka stare ovčje kože. Posložila ih je u obliku nepravilnog peterokuta, te počela izvoditi kretnje kao da vadi još predmeta iz torbe i oprezno ih postavlja u zraku iznad ovih na stolu. Gabe i Chloe promatrali su očarani ozbiljnošću kojom je to izvodila.

Ciganka zastane na trenutak, da se uvjeri hoće li njezina nevidljiva konstrukcija stajati čvrsto i bez njenih pouzdanih starih ruku, a potom brzo posegne i provuče kroz prste jednu kovrču Chloeine kose. Chloe će se iznenaditi kasnije kada dođe kući i u zrcalu otkrije da se toj kovrči vratila njezina prirodna boja, upečatljiva ali staromodna crveno-zlatna.

"Ah!" graknula je, provirujući kroz nešto što je trebalo biti pukotina u nevidljivoj hrpi nerazumljivosti na stolu. "*Orel... orel... adarta kei....*"

"Št - ?" upita Gabe.

"Psst. To jezik Cigana. Gospođa ima boja kose s koja lako raditi magija Cigana. Ovo sada dobro - gledaj."

Jedan je svirač violine prošetao u blizini, a starica se zavrtjela i zahvatila zrak vežući brze i složene čvorove ni iz čega, ispreplićući ih oko one Stvari na stolu i kroz nju.

Gabe je imao čudan osjećaj da ona izvlači tonove iz violine i da od njih plete jak, tanak, dražestan uzorak.

"Sada. Spremno. Ja reći tvoju sudbinu." Ciganka se kroz ništavilo zagledala u Chloe toliko dugo da se ova neudobno pomaknula na stolcu i olako rekla: "Dakle? Što će mi se dogoditi?"

"Ti zaželiti jedna želja," reče Ciganka. "I želja se ostvari. I ti onda budeš kako si i bila, i puno godina će ti biti žao za to što napraviš."

Gabe i Chloe se zbunjeno pogledaše; i nikad nisu saznali je li starica nestala u svojoj kući od magičnih karata, je li utonula u

pod, ili je jednostavno odbrzala dalje. Dok su se oni pogledali i vratili pogled natrag, ona je - nestala.

"Dakle!" reče Chloe

"Još joj nisam platio," reče Gabe, uzaludno gledajući uokolo.

"Zašto i bi?" odreže Chloe. "Ničim nije zaradila novac."

"Ali rekla si mi da ne smijem zamjerati... "

"Nisam rekla ništa slično, i nemaš pravo to tako tumačiti čak i da jesam. Zar će život s tobom tako izgledati, Gabe - da se prepiremo cijelo vrijeme, i da mi predbacuješ sve što sam ikada rekla? Ti si blesava umišljena budala, i stvarno mi nije jasno zašto sam... "

"Chloe!" uzvikne on prije nego što je uspjela izreći grube riječi. "O, Chloe, nemoj nikada reći da ti je žao! Draga, napraviti ću bilo što da te budem dostojan. Molim te, nemoj mi stalno govoriti da sam loš par za tebe - molim te. Napraviti ću bilo što - što želiš da budem? Što ne valja sa mnom?" Jadan, lijep, ljubavi željan tupavko bio je bez sumnje prezren. Nagnuo se prema njoj, moleći je očima, glasom, držanjem; a potom je izveo jednu od onih potpuno iskrenih radnji kojima se svi vi izrugujete kao melodramatičnim i smiješnim - zario je lice u ruke, a ramena su mu se počela tresti.

Chloe je bila dirnuta, no ona bi se držala svojih principa dok je od njih smrt ne bi rastavila. Spusti pogled na njegovu lijepu šiju, i prezirno se osmjehne. Tada začuje još jedno jecanje; okrene se i ugleda brinetu za susjednim stolom, koja je napeto pratila njihov razgovor, kako neskriveno jeca zajedno s Gabeom. Ona je bila suosjećajna duša, a osim toga bila je, razumljivo, više nego očarana Chloeinim neobičnim pratiocem.

Chloe je pobjesnila. Već ju je mnogo puta mučila ta sladunjava masa žena koja se vrtjela oko Gabeove prelijepe ali nezainteresirane glave, ali još nikada ovako kao sada. Oh, zašto li je morao od sebe raditi takvog očajnog idiota? Nagne mu se bliže i zarezgi mu u uho:

"Dobro, ljepotane, reći ću ti što s tobom nije u redu. Ti predobro izgledaš za ovaj svijet. Privlačiš previše pažnje. Imaš preveliki niz glupača koje plaze za tobom, i manje toga stvarno dosta i -" ovdje se jako napela i odustala od izigravanja dame - "*i tako mi boga željela bih da imaš najobičniju njušku na svijetu!*"

On podigne glavu i njihovi se pogledi sretnu; a tada između njih bukne oblak zasljepljujućeg ljubičastog plamena, prošaranog žutim i plavo-bijelim. Zadržao se djelić sekunde iznad stola - nad rekvizitima koje je Ciganka tamo ostavila; no, čak i u tako kratkom trenutku, Gabe je primijetio da je plamen peterostran, nepravilan, točno u obliku onoga što je Ciganka izgradila. A onda su ih oči izdale. Chloe je rekla "Iih!" i ostala na trenutak ukočena, a Gabe je rekao "Gulp!" i slijedio njezin primjer. Kad joj se vid vratio, Chloe je sjedila potpuno sama. Sjedila je ondje gdje je i bila, s rukama na obrazima, razrogačenih i uplašanih očiju, promatrajući kako se zastrašujuće tamne mrlje povlače. To što nije mogla odmah vidjeti Gabea, smatrala je svjetlosnim trikom. Zatim je razabrala staru hrastovu klupu, pa uzorak drveta i laganu igru svjetlosti na njemu, no Gabea jednostavno nije bilo.

Sve to je trajalo samo djelić trenutka, no sada je shvatila da je glazba prestala, da ljudi pričaju i okreću se prema njoj, te da dva konobara i jedan neupečatljiv čovjek što je pored nje i nešto je pitaju.

"Št' bilo, gospođa?"

"Jesi li povrijeđena?"

"Što se dogodilo?"

Chloe je tupo zurila u njih. "Ja - g-gdje je Gabe?"

Jedan od njih joj stavi ruku na rame i ona ju otrese. "Kamo je otišao?" Bila je uporna. Nije joj se sviđalo da ljudi tek tako nestaju iz odjeljka.

"Gaib?" čudio se jedan od konobara. "Št' to Gaib?"

Nepoznati čovjek nagnuo se da joj nešto kaže, dok mu se lice trzalo. Ona ustane i odgurne ga. "Čovjek koji je bio sa mnom," reče. "Nađite ga!"

Konobar se ogleda i odjuri. Chloe je stajala, potpuno sama, dok se oko nje okupljala gomila. Netko je spomenuo bombu, pa je val ljudi krenuo prema vratima. Chloe više nije bila zanimljiva, glazba je zasvirala, i u vrlo kratkom vremenu ona je opet stajala sama i uzrujana pored svog odjeljka. Osjetila je kako ju netko bojažljivo prima za ruku i okrenula se da odsutno pogleda bezličnu osobu pored sebe.

Bio je to muškarac visok negdje između metar sedamdeset i dva metra, srednje građe, odjeven u nešto što je odgovaralo njegovoj visini i težini. Oči su mu mogle biti plave ili smeđe, a ten negdje između svijetlog i tamnog. Njegovo držanje nije bilo naročito plaho i bilo je gotovo agresivno, a bilo je u njemu i nešto iritirajuće i nešto simpatično. Rekao je:

"Ne sviđa mi se ovdje. Hajdemo kući."

Ona se razbjesni. "Kako se usuđujete! Ostavite me na miru!" Pokupi torbicu i ogrtač i ode od njega, prema vratima. Čovjek ju je pratio; znala je da je blizu, pa ipak, kad je bacila pogled preko ramena on se pomiješao s mnoštvom gostiju, poput bogomoljke na stabljici mahune.

Zaustavila ju je ogromna spodoba koja je ostavljala opći dojam dobrog kolomaza - rafinirana ljiga. Bio je to Romany Joe glavom i bradom.

Rekao je: "Oprostite, gospođo. Jeste li vi dama koja je upravo doživjela ovo neugodno iskustvo?"

"Jesam. Jeste li pronašli mog zaručnika?"

"Ah - on je bio vaš zaručnik, taj tako zgodni gospodin? Ne, gospođo, sve smo pretražili. Mora da je otišao."

"Ta hulja!" zaškripala je zubima. "Znala sam da je to njegovo lice samo fasada. Pobjeći na takav način! E pa, drago mi je da sam otkrila kakva je kukavica. Drago mi je, čujete li?"

"Čujem," reče Romany Joe, koji to ne bi mogao izbjeći niti da je bio tri bloka dalje. "Jako mi je žao. Bi li gospođa bila toliko ljubazna da ostavi svoje ime i adresu u slučaju da ovaj nesretan slučaj bude imao daljnji slijed događaja?"

Chloe reče: "Svakako. I, ako pronađete tog gmaza s kojim sam došla, prenesite mu moju poruku. Recite mu da me više *nikad* ne gnjavi. Gotovo je! I kad ste već kod toga, recite mu da sljedeći put kad kažem makar i dobro jutro nekom grčkom bogu, to će biti samo preko mene mrtve." Zastala je, ubrzano dišući, pomalo izgubljena u bujici pogrda koje su navirale na njena usta izvijena od boli. Sveprisutna ruka onog neznanca ponovo je dodirnula njezin lakat, i prije nego što je uspio otvoriti usta oborila se na njega i tako ga ispsovala da je pobjegao van, a glazba je opet prestala. Romany Joe stajao je bespomoćno lomeći ruke, dok su svi ostali stajali oko Chloe i hihotali. Ali, ima trenutaka kada i dama toliko strahovito pobijesni da je niti najmanje ne zanima koliko zabave pruža okolini. Da, uspjeli su ju otpremiti odande, uplakanu i histeričnu, dok je i nadalje izbacivala pregršt pridjeva koji se mogu opisati jedino kao "neukusni". Sljedećeg jutra je primila učtivu poruku od Romany Joea kao novu sol na ranu. Podsjetio ju je da večera i vino nisu plaćeni, i priložio račun od šest dolara i trideset osam centi. Na kraju krajeva, Joe je prije svega bio poslovan čovjek.

Kad je čarobni plamen zabljesnuo između njih, Gabeova prva reakcija nakon što se ukočio od šoka bila je da skoči na noge i suzbije opasnost. Skočio i jest, no tada se našao kako prilično blesavo stoji pored odjeljka, a nikakve opasnosti nema na vidiku. Okrenuo se prema Chloe, pored koje su stajala dva novopristigla konobara. Ispružio je ruku i rekao: "Jesi li povrijeđena?" a Chloe je gledala pored njega. To ga je malo

začudilo, no tada se dosjetio da je vjerojatno smušena bljeskom. Odgurali su ga konobari, koji su se revno odali trgovačkoj brižnosti. Protresao je glavom da se razbistri i ponovo se progurao naprijed. Chloe je upravo poslala konobare po nešto.

"Ne sviđa mi se ovdje," reče Gabe snuždeno. "Hajdemo kući."

Na njegovo krajnje iznenađenje, Chloe se zlobno okrenula, i odbrusila: "Kako se usuđujete! Ostavite me na miru!" Uzmaknuo je, osjećajući se kao izudaran pas, a zatim je na svoje veliko iznenađenje shvatio da ona na sav glas zahtijeva da ga pronađu. Progurao se naprijed kad se ona uputila prema vratima, dodirnuo joj jednom ruku i bio otresen kao buba, te je saslušao njezin razgovor s Romany Joeom. Kada joj se ponovo pokušao obratiti oborila se na njega s takvom provalom pogrda da se morao povući u samoobrani. On to nije mogao shvatiti - ništa od svega toga. Pala mu je na pamet čudna pomisao da je možda nevidljiv, ali je primijetio da mu se ljudi povremeno uklanjaju s puta onako kako to svi radimo. Prošao je ravno pored blagajnice a da ga ona uopće nije spazila. Bio je prezamišljen da bi se sjetio zaustaviti. Nastavio je ravno dalje u noć, tjeskoban, duboko povrijeđen načinom na koji se Chloe prema njemu ponijela. Što je učinio da zavrijedi tako čudno, grubo ponašanje? Što je Chloe htjela postići ignorirajući ga na taj način, obraćajući mu se kao da je potpuni stranac, i još k tome nasrtljivac? Koji je smisao njenog zahtijevanja da krenu u potragu za njim kad je stajao pored nje cijelo vrijeme? Zbog čega mu nije dozvolila da joj objasni? To nije bilo pošteno i nije bilo razumljivo, i jedino što mu se imalo činilo jasno bilo je to da je zauvijek izgubio svoju voljenu Chloe.

Posegnuo je u džep za cigaretom i sjetio se da ih je ostavio na stolu kod Romany Joea. Zastao je na trenutak, u iskušenju da se vrati po njih. Možda naleti na Chloe pa mu ona dopusti da je barem povede kući. Ali, što ako se opet bude tako ponašala? On to više ne bi mogao podnijeti; ništa nije skrivio. Među njegovim povrijeđenim osjećajima pojavila se tanka zraka predbacivanja.

Dovraga s njom. Neka ona ide svojim putem, on će svojim. To je očigledno ono što je željela. A tako će i biti.

Barem večeras. Možda će sutra biti drugačije...

Gabe nije znao što bi sa sobom. Nije htio ići kući i leći u krevet, samo da bi ondje ležao budan i razmišljao. A nije htio niti ovako hodati ulicama. Ispravio je ramena i umarširao u dućan koji je radio cijelu noć. Cigarete je ionako trebao. Što rade tipovi u filmovima kad im netko zada tako potresan udarac? Pa, više obraćaju pažnju na sitnice koje život znače, i tako to otresaju. U redu, i on će tako. Barem do jutra. Ući će unutra i kupit će cigarete baš kao da se ništa nije dogodilo.

Pospani prodavač mu je dobacio kutiju preko pulta i uzeo pola dolara koje mu je Gabe pružio. Udario je na blagajni petnaest centi i vratio Gabeu deset. Gabe je već skoro došao do vrata kad je shvatio da mu je čovjek izvratio do četvrt dolara a ne do pola. Vratio se do pulta, čestitajući sam sebi kako uočava detalje usprkos cijelom ovom nizu događaja.

"Hej, čujte - malo ste me zakinuli," reče on, nimalo uvredljivo.

Prodavač mu dobaci pogled. "Hm?"

"Dao sam vam pola dolara za tu kutiju," objasni Gabe, "Ne četvrt."

"Kada?" upita prodavač, motreći ga sumnjičavo.

"Sada!" odgovori Gabe iznenađeno. "Zaboga, čovječe, pa nisam još ni van izašao!"

"Da?" reče prodavač. "Bolje nestani odavde, stari. Već su mi to probali podvaliti. Gledaš nekog tipa koji dođe i kupi nešto, a kad on ode ti uđeš i veliš da sam te zakinuo. Ja pamtim face. Kol'ko ja znam nikad te u životu nisam vidio."

"Nikad me - slušajte, to vam neće proći! Gledajte, prijatelju, ja ne želim raditi probleme. Evo, ovdje su cigarete. Zar niste prije tri minute prodali kutiju ovih cigareta?"

"Aha. To ne znači da sam ih prodao tebi. Mogao si ih dobit bilo gdje u blizini."

Gabe duboko uzdahne, i strpljivo reče: "Znate li, kojim slučajem, koliko kovanica od pola dolara imate sada u blagajni?"

"Znam. Za nekoliko minuta mi dolazi smjena; upravo sam napravio obračun." Izvuče smotanu cedulju iza blagajne. "Ima - da vidimo - ima ih osam u ladici."

"U redu - sada pogledajte unutra i prebrojite ih."

"Bolje se nadaj da si u pravu," reče prodavač svadljivo. Okrene se prema blagajni, pritisne gumb i zagrabi sve po pedeset. "Dva - četiri - pet - sedam - osam." Zamahne prema Gabeu. "Osam, vidiš, pametnjakoviću? A sad se nosi..."

"Čekajte malo, čovječe," reče Gabe jednakim tonom. "Pogledajte u ladicu u kojoj držite dvadeset pet centi."

Prodavač baci novčiće od pedeset natrag u njihovu ladicu i prođe prstima kroz odjeljak s kovanicama od četvrt dolara. "Samo problemi s tobom, prijatelju. Moraću - nek' sam proklet! Bio si u pravu - ima jedna od pedeset među ovima od dvajstpet!"

"Zadovoljan?" upita Gabe blago.

"Dobro - dobro. Evo. Ali slušaj. Nemam pojma kako si ovo otkrio, ali uspio si. Pogodak na sreću. Da to meni nešto znači, ne bi ti s tim odavde izašao. Znaš?"

Gabe stavi novac u džep. "Ovdje više nikad neću doći," odrezao je, i, ignorirajući prodavačevo "Ne moraš!", napustio trgovinu. Iznenadio bi se da je čuo kako je prodavač nekoliko minuta kasnije ispričao taj događaj onome koji ga je došao zamijeniti. Završio je rekavši: "... trebaš pazit na tog tipa, Charley."

"Kak' izgleda?" pitao je Charley, navlačeći bijelu kutu.

"Pa, ima oko metar šezdeset pet - uh... kosa mu je -Kvragu, Charley, ne sjećam se *kako je izgledao!*"

Gabe je koji trenutak stajao vani na uglu i bjesnio zbog prodavačeve pospane tuposti, a onda je dozvao taksi. Sjeo je na zadnje sjedalo i podsjećao se na Chloe upornim razmišljanjem o drugim stvarima. Kad se taksi zaustavio na njegovoj adresi, a vozač zaustavio sat i otvorio vrata, Gabe se zaprepastio kad je ovaj rekao: "Hej! Što se dogodilo s onim drugim tipom?"

"Kojim drugim?"

"Onim koji je ušao na uglu Trinaeste i Pleasant View."

"To sam bio ja!"

"Da? Pa ja - ja ne znam. Mogao bih se zakleti da je bio neki drugi. Pa - hvala gospodine. 'Noć."

"'Noć." Gabe zastane trenutak na pločniku, promatrajući taksi koji je malo prebrzo odjurio. "Tipu se priviđa," osmjehne se, i popne stepenicama.

Gabe je živio u vrlo udobnom i vrlo modernom iznajmljenom malom samačkom stanu s poslugom na sedmom katu. Imao je veliku sobu i čajnu kuhinju. Ponekad se pitao bi li Chloe mogla održavati kuću tako uspješno kao što to radi žena koja svaki dan tako temeljito počisti. Sada se toga sjetio, i malo ga je zaboljelo. Ma, dobro...

Vratar u liftu je pitao "Kat?" i zatvorio vrata, gledajući ga upitno. Gabe mu uzvрати pogled. "Uvijek spreman za šalu, ha, Joe?"

"Kako, molim, gospodine?"

"Voziš me na sedmi kat već dvije godine, svake večeri. Što je bilo, dečko; zar me ne prepoznaješ?" upita Gabe uvrijeđeno. Dječak polako odmahne glavom, velikih sivih očiju uprtih u Gabeovo lice, koje su izgledale kao da su prikovane uz nešto nevidljivo pred njim.

"Ja sam, Jarret - Gabe Jarret!" reče uzrujan gospodin.

"Gosp'n Jarret? No, bogami, stvarno! Ne bi vas nikad prepoznao!"

"Ne znam što je svima večeras," reče Gabe zabrinuto kad je izašao na sedmom. Vrata se za njim zatvore; on se nečega sjeti i ponovo pritisne gumb dizala. Vrata se klizeći otvore i Joe proviri smušeno.

"Čuj - Joe, nemoj me zvati ujutro, dobro? Uzet ću slobodan dan."

"Da, gospodine. Koji je ono vaš broj, gospodine?"

"*Molim?*"

"Zar vi niste onaj novi koji se jučer uselio?"

"Joe! Po drugi putu zadnjih pola minute, ja sam Gabe Jarret! Soba 7C! Koji ti je vrag?"

Joe se počese po glavi i tupavo pogleda. "Zaprav, ne znam, gosp'n Jarret. Možda bi trebal ići doktoru za oči. Dobro, neću vas zvat ujutro. N-noć, gosp'n." Povukao se u svoj kavez, a Gabe gnjevno otkorača niz hodnik. "Mora da je to neka epidemija," promumlja ispod glasa dok je ulazio u svoju sobu. "Svi su se u gradu preko noći pretvorili u kretene." Upali svjetla, prijeđe sobu i stane ispred velikog ogledala na vratima ormara. "Nemoguće da sam ovo ja," reče samouvjereno. Dodirne si kravatu i namršti se. "Ili je - moguće?"

Promijenio se, zasigurno. Njegove odlučne, zgodne crte lica bile su neopisivo, suptilno promijenjene. Njegov nos, iako je u biti zadržao isti oblik, nije više bio naročito rimski. U stvari, nije više bio ništa naročito. Bio je samo nos. Njegove oči - nisu li bile isto ovako duboko usađene? Ili su se malo približile? Ili - udaljile? Je li uopće postojala kakva razlika? A njegova čeljust - da vidimo; išla je skroz do tamo a onda je malo skretala prema gore, zar ne? Ili nije? Gabe zatrese glavom. "Ovo je slom živaca," reče, svuč se, opere i legne u krevet.

Ali, nije zaspao, nije još dugo. Tiho je razgovarao sam sa sobom o svemu tome.

"Ja sam imao lice, dovraga. Zaustavljao sam promet. Bože - pa niti jedna žena me nije pogledala cijele večeri, sve od one - one eksplozije kod Joea. To je bila čudna stvar. Pitam se - Chloe je baš digla buku. Nisam je smio tamo ostaviti samu, ali - ne znam. Na meni je da joj pružim ono što želi, a mene očito nije željela. Bože, kakvu jezičinu ima ta cura! Zamisli živjeti s... kakav je to uopće bio bljesak? Da vidim - ona stara joj je upravo prorekla sudbinu. Ponudila joj želju. Ali, ona nije ništa zaželjela. Čudno ako je bilo nečeg istinitog u svom tom nerazumljivom mumljanju. Recimo da je imala priliku poželjeti nešto što bi se ostvarilo... Pitam se što u stvari Chloe uopće želi? Ona je čudno stvorenje. Sve što bih napravio ili rekao bilo je krivo, a za mene je to bila takva promjena - tako prokleta originalna, da sam pao na to. Recimo da je mogla zaželjeti nešto što bi se ostvarilo; bi li poželjela novac? Imamo dovoljno za nas dvoje; ne znam za što bi joj trebalo više. Bi li poželjela bolji izgled? Kvragu, dobro izgleda. Ljubav? Pa ima mene; Bog zna da sam joj pokazao koliko ju volim." Gabe se podboči na lakat i zagleda u mrak. "Koliko je to njoj uopće bilo bitno? Svaka druga žena koju sam upoznao željela je svoj udio, ali opet, Chloe se razlikuje od svake druge žene. Možda njoj uopće nije bilo stalo." Obuzet tom čudnom mišlju, Gabe se neko vrijeme prepusti svom jadu. A onda: "Bože moj, koja zbrka. Puno sam toga promijenio zbog nje i koliko je ona mogla znati to mi se svidjelo. Meni - nije." Bilo je to prvi put da je sam sebi to priznao. "Zamisli da me tako izriba na javnom mjestu. Kakva je ono bila provala - nešto o meni i dobnoj granici, kada sam slučajno pogledao onu staricu? Boga mi, to je bilo nisko. I da mi govori da sam umišljen, i da se neukusno oblačim, i - da, to je bilo udarno - 'Tako mi boga željela bih da imaš najobičniju njušku na svijetu!' Da - i ja bih. I imam, ako je suditi po onome kako se ponašala prema meni nakon eksplozije. Da, i Chloe i blagajnica i prodavač u onoj trgovini i

vratar lifta Joe. Heh! Pogledaju jednom moje lice, a kad ga vide ponovo, ne prepoznaju ga. 'Tako mi boga željela bih da imaš...' Heh! To ti je želja! Strašna stvar ako se dogodi. Čovjek s takvim licem bi stvarno bio u škripcu. Tko god bi ga vidio ne bi ga se drugi put sjetio. Baš kao i Joe, u liftu. Pretpostavljam da je bio pospan; nije obratio pažnju. Kao i tip u trgovini - *moj Bože!*" Gabe se izvuče iz kreveta i sjedne na rub. "Pa to je *bila* želja! I to je bila prva želja koju je zaželjela nakon što joj je stara rekla da će joj se želja ostvariti!"

Ustao je, pa sjeo, ustao i počeo koračati po sobi. "To je bajka. To jednostavno ne može *biti!* Da želje postaju *stvarnost...* Ja, bez *lica?*" Odjuri do prekidača na zidu i okrene ga, upali stolnu i noćnu svjetiljku, i stane pred ogledalo osvjetljen sa svih strana.

"Ovo je - ovo je nevjerojatno," reče naglas. Lice mu je bilo kao u izmaglici - mrvicu neizoštreno, kao žele koji je stajao u toploj sobi. Bilo je to posve obično, nezastrašujuće lice. Bilo je to lice Velike Većine - stopljene crte mase. Lice čovjeka koji vam čisti cipele na trajektu, kako ga pamтите dva mjeseca kasnije. Lice nekoga tko se zove Charley i još nekako, a tko je išao s vama na satove latinskog u prvom srednje. Gabriel Jarret, faca, bio je sada - Nitko!

"Što da sada *radim?*" uzdahnuo je, otišao od ogledala i vratio se, otišao i vratio se. Bilo je to grozno, strašno i bolesno fascinantno. Što da učini? Bio je trgovac; posao mu je ovisio o sposobnosti da ostavi nezaboravan dojam. Sada ga neće niti na poslu prepoznati. Morat će se predstavljati svakog jutra i na povratku s terena! A što će biti s njegovim stalnim mušterijama, i - gospode - s eventualnim? Recimo da pozove kupca na večeru, i ostavi ga na trenutak tokom večeri; ovaj ga ne bi prepoznao kad se vrati! Bio je gotov - propao - uništen. Kako sada uopće može naći posao, a kamoli zadržati ovaj koji ima?

Ugasio je pola svjetiljki i bacio se u naslonjač da razmisli o svemu. Kako bi izgledao život čovjeka bez imena? Više nema okretanja za njim kad uđe u restoran ili noćni klub ili ured. Više

nema žena na njegovom pragu, u njegovoj glavi, za njegovim petama. Pa, to ne bi bilo niti tako loše. Već ga dvadeset osam godina obožavaju, i njemu je od toga bilo isto toliko zlo koliko i čovjeku s ljubičastim madežom zbog te mane. Jer i to je mana, znate, kao i sve u čemu čovjek pretjera. Dobar izgovor je prednost; savršen izgovor je dosadan i usiljen. Ugodne crte lica su od koristi vlasniku; savršene su prokleta napast, da citiramo pokojnog Valentina, koji je rano naučio da je umjetnost izbjegavanja žena daleko teža od umjetnosti ljubavnih pobjeda. A Gabe je bio krajnost, najveći domet hipersuperlativnosti.

Uzbuđeno se osmjehne. Mogao bi, dakle, ući u prostoriju prepunu srednjoškolki i izaći iz nje a da niti jedna od njih ne uzdahne niti ne zatreperi. U stvari, može imati svoj život, neprimijećen, neprimjetljiv!

I tako je Gabe udario šakom o dlan, nasmijao se, pogasio svjetla i zaronio u krevet kao sretan čovjek. Od svih ljudi na svijetu, samo je njega mogla oduševiti takva nevolja; od svih ljubavnika na svijetu, samo je on bio dovoljno lud da vjeruje da će njegova draga Chloe biti sretna kada ga vidi ovakvog kakav je sada. Zar mu nije uporno predbacivala da je prezgodan? Nije li usrdno zaželjela da ima najobičniju njušku na svijetu? Oh, sad je njegova; on je sada sve što ona može poželjeti.

To je on mislio.

Sljedećeg se jutra rano probudio, i, poput djeteta koje trči do božićnog drvca, otrčao do zrcala. Istina je - istina je!

"Dovraga," naceri se. "Nema više!"

Pažljivo se obukao i sjeo da napiše nekoliko poruka. Jednu svojoj banci, obavještavajući ih da će od sada s njima poslovati poštom. Jednu svom stanodavcu, dajući mu otkaz. Nekoliko raznim dužnicima, prilažući čekove. Jednu svojim poslodavcima, dajući ostavku. I jednu Chloe, a taje bila najčudnija:

"Draga,

oprosti mi za ono kako sam se sinoć ponio; dogodilo mi se nešto što ne razumijem, ali zbog čega sam vrlo sretan. Ona eksplozija sinoć u našem odjeljku me promijenila onako kako si ti zaželjela. Htio bih da i ti to vidiš. Molim te, voljena, nađimo se kao i obično na ručku. Isto mjesto, isto vrijeme. I pripremi se za iznenađenje!"

Označio je to kao posebnu dostavu, izvukao svežanj koverti i otposlao ih, a potom se uputio prema restoranu. Naručio je popriličan doručak, zabavljajući se misljuje kako ga konobar nikad ne bi otkrio da nešto naruči a onda se premjesti za drugi stol. Polagano je pojeo, pokupio račun i posegnuo u džep da ostavi novac na stolu.

Zaboravio je ponijeti novac.

"Kvragu!" reče, i zapita se bi li pokušao objasniti blagajnici, ili da - često je ovdje jeo; prepoznat će ga. Neće biti problema.

Dok se približavao blagajni, sjeti se da ga ovakvog neće prepoznati. Opet zastane, počese se zbunjeno po obrazu, a potom ispravi ramena, dobaci račun na pult, reče: "Dobro jutro!" i odšeta kroz vrata.

"Hej, gospodine!" poviče blagajnica, mlada drska plavuša. "Hej - niste platili! Jime - ulovi tog tipa!"

Nabijeni gospodin ispusti svoju krpu i otkasa za Gabeom. Gabe se do sada udaljio već dvadeset koraka od vrata i išao dalje. Na rame mu se spusti konobareva teška ruka; on se zaustavi, okrene, te iznenađeno pogleda u lice odano svojoj dužnosti.

"To ti ne može proći, stari," reče čistač.

"Koje?" upita Gabe nevino.

"Vrati se natrag pa pitaj blagajnicu koje," odgovori ovaj, gurajući Gabea u tom smjeru.

Gabe pođe, protestirajući. Kada su se našli u restoranu, čovjek reče: "Imam ga, Molly."

Djevojka uzdigne ruke. "Jimmy, ti si dvokalibarski slaboumnik! Doveo si krivog čovjeka!"

Čovjek pusti Gabea i nelagodno se pomakne. "Sigurna si, Molly?"

"Naravno da sam sigurna, ti - ti vole!" odbrusi ona, te reče Gabeu: "Joj, tako mi je žao, gospodine. Nisam htjela da se to dogodi ni za..."

"Zaboravite," osmijehne se Gabe. "A što se tebe tiče, mišićavi, pazi što radiš. Možeš upasti u neprilike ako radiš takve stvari." Blesan se povuče; Gabe se nasmiješi djevojci te izađe kao pošten građanin. Nakon toga nije se više opterećivao s odlaskom kući po novac. Nije mu trebao.

Hodao je ulicom Beaufort, ponosan na samog sebe. Razmišljao jeo velikim kriminalnim umovima iz priča i pjesama, i o tome kako je osnovna ideja, da čovjek mora biti neobičan da bi bio fenomen, bila pogrešna. Pa ne treba ti mozak da bi prekršio zakone i običaje; dovoljno je da imaš zaštitnu boju. Bio je potpuno neranjiv, a ta pomisao je bila očaravajuća. Mogao je napraviti bilo što - apsolutno bilo što, i proći nekažnjeno. Ona crvenokosa tamo, na primjer; slatko stvorenje. Potaknut ne posve znanstvenom znatiželjom, dostigne je, zavrti, obgrli rukama i polako poljubi. Držao ju je dovoljno dugo da se okupi prilična gomila, za što je trebalo otprilike četrdeset i pet sekundi, a onda ju je pustio, uzrujanu i bez daha. Ona počne: "Ti - ti - " a zatim zamahne i zvizne prema njemu. On se nasmije i povuče u mnoštvo. Na trenutak ga je izgubila iz vida - što je značilo, naravno, zauvijek. Zurila je ljutito oko sebe, tražeći svog "napadača," i pogled joj se konačno zaustavi na Gabeu. Mnogi su se smijali u toj gomili, ali nitko tako veselo kao Gabe Jarret. On se zabavljao kao nikad u životu. Crvenokosa je to primijetila i žestoko mu dobacila,

"A čemu se vi smijete? Što je tako smiješno? Da imate petlje koliko i guska, vi bi spriječili tu - tu životinju da mi to napravi, umjesto da tu stojite i smijete se!"

"Gospođice," zastane Gabe, "ja nisam mogao spriječiti njega ništa više nego što bih mogao sebe!" Te se, i nadalje sretan, provuče kroz mnoštvo i dalje niz ulicu, ostavivši djevojku da bijesno i uzaludno opisuje svog napadača tromom policajcu.

"Ovo," reče Gabe, "pruža mnoge mogućnosti."

Nastavi tumarati ulicom, povremeno stajući ljudima na nogu i promatrajući kako oni gledaju pored njega u potrazi za krivcem; drsko izvlačeći džepne maramice dostojanstvenoj staroj gospodi; i ludo se provodeći. Izvukao je revolver iz futrole jednog policajca, oprčao oko nekog prolaznika te ga vratio policajcu, uz riječi: "Imate sreću što sam ga istrgnuo iz ruke onom lopovu, gospodine." Policajac se zacrvenio. Bilo je to za njega apsolutno prebrzo. Ugledao je neko lice koje mu se nije dopalo pa mu je izbio par zuba, nakon čega je posve nestao udaljivši se deset koraka. Svratio je u neki bar te se nakon svakog četvrtog pića pomaknuo nekoliko centimetara dalje duž šanka, i sva pića su bila na račun kuće. Na kraju je završio kod fontane i restorana gdje je običavao ručati s Chloe.

A ona je bila tamo. Oduševljen što je vidi, prišao joj je i sjeo za njen stol. Podigne pogled, mrtva hladna, i vrati se svome jelu. On čestita samom sebi.

"Chlo... "

Ona se trgne i ogleda oko sebe. Gabe ponovi na što pogleda ravno u njega, hladno otpuhne i napravi nekakvu kretnju ramenom koja je značila: "Ne dosađuj mi."

"Chloe - zar me ne prepoznaješ?"

"Ne! Ostavite me na miru!"

"Chloe - ja sam Gabe!"

Ona stisne oči i zagleda se. "Nemoj gledati moje lice," reče on. "Gledaj moje ruke. Vidiš ovaj prsten? Sjećaš se - pečatnjak koji sam uvijek nosio?"

"Sjećam se," odgovori ona, zbunjena. "To jest Gabeovo, ali... " i oči joj se vrate na njegovo lice.

"Ovaj ožiljak na mom zapešću," reče on. "Ova kravata - ti si je izabrala. Sjećaš se crvenog prugastog odijela?"

Chloe odgurne svoj stolac, zaprepaštena. "Gabe! Što ti se - dogodilo?"

"Nešto što nećeš vjerovati - ali se ipak dogodilo. Sjećaš se prošle večeri kod Romany Joea? No - možeš misliti što hoćeš o tome, ali kad je ona stara Ciganka rekla da možeš nešto zaželjeti i da će se to ostvariti, bila je u pravu. Ti si zaželjela želju, i - evo me!"

"Ja sam zaželjela - o čemu ti pričaš?"

"Jesi. Bila si ljuta na mene, pretpostavljam, i zaželjela si da imam najobičnije lice na svijetu. Pa - to je to! Toliko je obično da ga nitko koga sam do sada sreo ne može zapamtiti niti dvije sekunde!"

"Gabe - to je - to je djetinjasto. Želje, da ne bi! Hajde, reci mi sada što te je tako promijenilo!"

"Velim ti, tako je! Draga, nije li to ono što te toliko mučilo? Zar mi nisi rekla da je moj izgled jedino što nije u redu sa mnom?" Željno se nagne preko stola bliže njoj. "Eto, to je sada sređeno! Više garantirano niti jedna druga žena neće gugutati zbog mene!"

Ona ga pogleda. "To vjerujem," reče opako.

"Chloe - promijenio sam svoju odjeću i svoje mišljenje i svoje navike zbog tebe, i to nije bilo dovoljno. Sada sam promijenio lice - nije li to sve što možeš tražiti?"

Chloe ustane, u glavi joj se vrtilo. Kakva je ovo velika šala? Zašto ona uopće razgovara s ovim bezličnim stvorom? Kako

može slušati ove gluposti koje blebeće, o zamkama i ljubavi i - i braku? Zar je tako nisko pala, da se mora udati za nekog tako priprostog? Ona sigurno može uloviti nekoga tko izgleda kao *netko*, a ne kao - *bilo tko*.

Skine dijamantni prsten sa svog prsta. "Gabe - ne mogu ni za živu glavu shvatiti zašto sam ovo uopće uzela, ili zašto ti to nisam vratila prije nekoliko tjedana. Trebam li još nešto reći?" Dobaci prsten pred nijemog Gabea, i ode. Dok je napuštala restoran okrene se i pogleda unatrag. Za stolom je sjedio neki čovjek - čovjek kojeg, koliko je njoj bilo poznato, nikada prije nije vidjela. Gledao je u nešto što je stiskao u rukama i očigledno plakao. Chloe se nejasno upita kamo li je Gabe tako brzo nestao, a potom se vrati u svoj ured, gdje je cijelo popodne sjedila pred pisaćim strojem ne radeći ništa i potiho vrištala zbog nepravednosti okrutne sudbine koja joj je odnijela njenog prelijepog, prelijepog Gabea.

Bilo je to malo više nego što je Gabe mogao podnijeti, to prekidanje. Još dugo je tamo sjedio, promatrajući kako dijamant ludo treperi i sjaji kroz njegove suze; onda je ustao i neprimjećeno izašao iz restorana. Besciljno je hodao, kroz zakrčene ulice, dalje i dalje kroz grad dok se nije zaustavio u trgovačkom dijelu, gdje su debele žene u šalovima i vrišteća derišta izmicala ogromnim hladnjačama. Stajao je tamo oko sat vremena, ništa ne primjećujući, pušeći jednu za drugom bez užitka, tupo buljeći u svoje prazno srce. Ogorčenost je žestoko rasla dok je tako stajao, i kad je popušio zadnju cigaretu i bacio je u blato, ispravio je ramena i rekao: "Kvrugu i ona!", bio je drugačiji čovjek, pun gorčine. Pogleda gore i dolje niz pretrpanu ulicu, pribere se i žurno ode. "Ja ovakav, bogamu, a njoj se to ne sviđa. E, pa meni se sviđa, a i isplatit će mi se."

Kasnoposlijepodneve i večernje novine bile su prepune čudnog niza pljački. Bio je to val kriminala jednog čovjeka, ali novine to nisu znale.

Zalagaonica je bila prva. U nju je ušao neidentificirani čovjek, zakoračio iza pulta, zagrabio punu šaku velikih novčanica i pištolj, te ležerno izašao. Jurili su za njim, no nestao je u gužvi.

Naoružan muškarac napao je benzinsku postaju jedan blok kuća dalje od zalagaonice. Ispraznio je blagajnu i nestao pred nosom policajca koji je bio na dužnosti.

Patrolni auti su se javili na poziv da je u tijeku pljačka banke. U stvari, samo su klijenti bili napadnuti, i oružjem prisiljeni da predaju svoje veće novčanice. Pri dolasku, policajci su naletjeli na "promatrača" koji je upravo izlazio. Zavikao je: "Unutra se odvija pljačka!" i kada je policija uletjela u banku s izvučenim revolverima, uskočio je u jedan od patrolnih auta i odgrmio avenijom, sa sirenom odvrnutom do kraja. Policija nije našla nikoga tko bi mogao opisati bilo pljačkaša banke, bilo čovjeka koji je ukrao policijski auto, niti ikoga tko bi mogao odlučiti je li to bila ista osoba ili nije. Automobil su pronašli napušten četiri kilometra dalje niz ulicu; nekoliko ljudi vidjelo je obično odjevenog čovjeka kako mirno izlazi iz auta i odlazi, no nitko nije znao kako je izgledao. Dok su dva policajca naprašivala svoj pronađeni auto tražeći otiske, opljačkana je draguljarnica preko puta - samo gotovina. Obojica su ga vidjela kada je izašao i zamaknuo u sporednu uličicu. Uvelike im je pomogao čovjek koji je rekao da ga je vidio kako ulazi u jednu kuću. Pretraživanje kuće otkrilo je - ništa; a njihovom doušniku nije bilo ni traga.

O, Gabe je imao prekrasno popodne.

Chloe je rano napustila ured, izgovorivši se na bolest. Cijelo dugo poslijepodne brinula je i grizla se zbog Gabea. Možda je bila prenagla, pomisli. Možda je on tako zamišljao šalu - ili čak lekciju za nju. Je li mogao šminkom postići tu čudesnu, finu promjenu na svom licu? Sumnjala je. Bilo je predobro.

Razmišljala je o njegovom novom licu, uplašena tom idejom. Podrobnim razmišljanjem mogla je prihvatiti činjenicu da je

čovjek koji je sjedio za stolom kada je ona odlazila bio Gabe, budući da bi jedino on tamo sjedio buljeći u prsten. Pa ipak bi se isto tako mogla zakleti da je to bio potpuni stranac! A sada se više nije mogla sjetiti kako se on razlikovao od Gabea s kojim je ručala, niti kako se taj Gabe razlikovao od onog koji ju je večer prije toga vodio kod Romany Joea. Chloe je bila jedna od onih nemaštovitih djevojaka čija se filozofija zasnivala na strogo Q.E.D.¹ osnovi. To jest, ako je određena akcija izazvala određenu reakciju, ona bi i dalje tako nastavila ne pitajući se kako ili zašto se nešto dogodilo. Kako radi mali sportski kabriolet kojeg je vozila vikendom bilo je za nju jednaka zagonetka kao i nepravilan peterokut one Ciganke. Mogla je vjerovati u rad automobila a da ga ne razumije - zašto ne bi u čaroliju? Svoj auto je mogla pokrenuti, i mogla ga je zaustaviti. Nepažnjom je pokrenula čaroliju. Otići će večeras do Romany Joea.

Stigla je prilično rano, pomalo zabrinuta ali vrlo ljupka; i, na sreću, uspjela je dobiti onaj isti odjeljak koji je imala prethodne večeri. Nepokolebljivo je odlučila da će poništiti sinoćnji sablastan posao, bez obzira na cijenu. Čim se smjestila uz čašu vina, opet je pozvala konobara. "Gosp'đa?"

"Tražim jednu proročicu," reče Chloe. "Odmah, gosp'đa," odvrati konobar, klanjajući se i povlačeći.

"Čekajte malo! Želim određenu proročicu - i ni jednu drugu."

"Kako njeno ime?"

"Ne znam. Jako je stara, i nosi torbu."

"Jaako stara? Žao, gosp'đa, ali mi nemati takva ovdje."

"Ali ona..." Chloe zastane, a onda mu umorno odmahne. Kakva korist? Mogla je znati da će biti ovako. Cijela ta stvarnije imala nikakvog smisla. Bilo joj je svega dosta. Sada bi...

¹ Q.E.D. - Quod Erat Demonstrandum (lat.) - kako je bilo dokazano, op. prev.

"Mene si tražila, gospođa?"

Chloe se naglo trgne. Ovdje, pored odjeljka, stajala je njezina stara gatar.

"Ja - to jest - konobar je rekao..."

"On je glupan. Ako trebaš mene, ja dođem. Ja dođem prvi put, i drugi put, i onda više ne dođem. A sada, što je bilo?"

Chloe se skoro rasplakala od olakšanja. Samo da završi cijelu tu ludu stvar. Ispričala je cijelu priču, dok je starica mirno stajala, ne propuštajući ni riječi, promatrajući svojim malim sjajnim očima svaki prolazan izraz na Chloeinom mušičavom licu. Kad je Chloe završila, ona reče:

"Ti zaželjela jedna želja, i ona se dogodila; to se ne može vratiti. Što ti htjela da ja sad napravim?"

"Što *možete* učiniti? O molim vas - dati ću vam bilo što ako vratite Gabea onakvog kakav je bio. Ja ga moram dobiti natrag - moram!"

"Ti htjeti njegovo lijepo lice, ne? Ništa drugo od njega?"

"O da - da! Ali sada ga ne mogu podnijeti; koja žena želi muža kojeg ne može pronaći u gužvi? Morala bih," histerično se zahihotala "natjerati ga da se upiše u knjigu prije nego što bih se usudila pustiti ga navečer u kuću! Oh, molim vas!"

"Da, ja mogu dati još jedna želja, ako ti hoćeš. Ali moraš paziti. Moraš znati da si već imala želju i sad si nesretna. Ako opet poželiš možda nećeš biti sretna, još više."

"Nije me briga! Da mi se Gabe vrati, i da me voli kao prije, *morala* bih biti sretna. Pomoći ćete mi? Hoćete li?"

Umjesto odgovora, Ciganka ponovo izvadi svoje čarolije i počne ih slagati. Chloe je bez daha promatrala. Kod vrata je započelo nekakvo komešanje koje ona nije ni primjetila. Gledala je čudnovat nevidljivi peterokut koji se počeo stvarati iznad stola, pogleda opčinjenog strahovitom spretnošću starih prstiju.

Samo nekoliko sati nakon svog poluludačkog, očajničkog pokušaja da se zabavi vlastitom nevoljom, Gabe je postao vrlo tražen - čak i više, ironično pomisli, nego prije no što je postao tako savršeno običan. Vjerojatno zbog toga što je sada bogatiji, osmjehne se on, izlazeći iz tvornice s platnim spiskom u svom džepu, dok je pola policije u gradu trčalo za njim, zalijetalo se u njega, guralo ga s puta ozbiljno se trudeći da ga pronađe.

Bio je već pomalo umoran od uzimanja tuđih dragocjenosti, tim više što mu novac nije bio potreban. No kako bilo, kupit će si neki poznati auto ili dva i odahnuti neko vrijeme ne stajući nikome na put.

Tumarao je gradom ispunjen dobrom, neplaćenom večerom i tisućama dolara pretrpanim džepovima. Nije znao što bi sam sa sobom sve dok nije ugledao sjajan neonski natpis na sredini uličice koja je prije postavljanja istog bila sporedna. KOD ROMANY JOEA.

"Dakle," reče Gabe s ogromnom radošću, "tako mi svega, ovo je valjda jedino mjesto na svijetu koje zavređuje da ga ja opljačkam! Razračunat ću se s Ciganima zbog ovoga što su mi napravili - neka im Bog pomogne!"

Podigne hlače, stavi ruku na revolver u desnom džepu kaputa, te ušeće unutra.

"Stol za jednu osobu, gospodine?" upita Romany Joe, trljajući ruke.

"Ovamo," naredi Gabe hladno, i ne gledajući Joea ode do blagajnice. Joe ga je pratio.

"Što mogu učiniti za vas, gospodine?"

"Tvoj trbuh," progovori Gabe svojim najboljim filmsko-gangsterskim stilom, "me podsjeća na veliki, veliki balon. Ja sam ti čudan tip. Ja ti volim bušiti balone. Volim ih puniti mecima. Razbit ću ti taj tvoj ako ne odeš za ovaj pult i izbaciš sve dvadesetice i sve veće od toga. Ja nisam pohlepan - ostalo možete zadržati. Sad - *miči se!*" i podbode Joea skrivenim

pištoljem. Joe krene. Blagajnica zacvili a onda se stiša, a njezino je cviljenje bilo to što je izazvalo ono komešanje koje Chloe nije mogla čuti, onako zadubljena u posao Ciganke.

Ciganka pažljivo smiri svoju konstrukciju, a onda polako povuče ruku. "Sad!" reče promuklo. "Zaželi želju!"

Chloe osjeti kako joj misli lete. Povratit će Gabeov izgled, ako išta postoji u ovom nerazgovijetnom mrmljanju. I on će biti potpuno njen - potpuno njen. Za to će se ona pobrinuti! "Želim," reče, "da Gabe opet bude lijep - *i da više nikad ne ljubi niti jednu drugu ženu osim mene!*"

Čudnovati plamen sukne uvis, zaslijepivši je. Od straha je zašutjela - cijelo njeno biće je zašutjelo, ne mogavši se čak niti radovati. A kroz tu tišinu probije se glas Ciganke - sada uplašen: "*Ti zaželjeti previše! O, to ne dobro...*"

Tresući se, Romany Joe gurne hrpu novčanica preko pulta. Gabe se osmijehne, ispruži ruku, a onda se ukoči. U ogledalu iza Romany Joea ugleda čovjeka.

Visokog, zgodnog čovjeka. Njegove crte lica, njegovi zubi, njegova kosa, zapanjujuće lijepi. Bio je to...

On! Gabe Jarret!

Gabe uzmakne, s oružjem u mci, lišen svog plašta anonimnosti. Očima sjevne lijevo i desno, tražeći izlaz, nesvjesno se pokušavajući stopiti s gomilom, uopće ne uspijevajući.

Romany Joe se sagne, i podigne s plavim automatikom. Gabeov revolver zakašlja dvaput, pa još dvaput - Gabe je buljio u njega, ruke čvrsto stisnute na okidaču, histerično se pitajući zašto je opalio. Romany Joe se polagano preklopi preko pulta, te sklizne iza njega, škripeći ispucanim noktima po mramoru. Gabe potrči prema vratima, i shvati da su mu put prepriječila tri konobara. Divlje zapuca, promaši, a oni mu izbiju oružje

zgrabivši ga s dvije strane istodobno. On se sruši, i trenutak prije no što je glavom udario u pod i onesvijestio se, ugleda Chloeino iskrivljeno lice, i začuje njen krik: "Gabe! O Bože, Gabe!"

* * *

Imao je napuknutu lubanju. Bilo je prilično ozbiljno, i trebalo mu je dugo - više od godinu dana - da se oporavi toliko da mu može biti suđeno za ubojstvo Jozefa Blebenaua, zvanog Romany Joe. A cijelo to vrijeme, i tokom suđenja, i kasnije, u danima koje je proveo u zatvoru za osuđene na smrt, kada se ulagala žalba za žalbom, Chloe ga je stalno posjećivala. On je volio nju, i ona njega, i, s obzirom na to gdje se nalazio, nije imao nikakve mogućnosti voljeti bilo koju drugu ženu. Baš nikakve mogućnosti, do kraja života. Umro je na stolici.

Chloe se ostvarila njezina želja, vidite. Bio je zgodan, i gledao samo nju do kraja života. To nije bilo ono što je ona htjela, no to je bila njezina želja. Htijenja i želje nisu isto.

Dvije prikolice

Henley ispruži ruku da ga gurne natrag pod ona brda, dalje od svojih očiju; no ono je bilo osam i pol milijuna milja daleko i zauzeto stvaranjem dražesne zore. On ionako nije bio u zavadi sa Suncem, prisjeti se, piljeći u njega kroz zamršene trepavice. Bio je u zavadi s čovjekom čije ime još nije znao, ali će ga otkriti. O da, otkrit će ga, a tada će složiti tulum. Henley će se zabavljati, a onaj drugi neće. Onom drugom će piti krv... Henley je dugo zurio u veliku ravnu crtu nagnutu preko neba dok ju nije uspio prepoznati kao vrh svog vjetrobrana. Spokojno je ležao i zurio u nju sve dok nije zadrhtao i shvatio da je potpuno mokar. Znao je i ne pokušavši to učiniti, da će mu glava eksplodirati zasljepljujućim bljeskom ako je imalo pomakne. Odvagnuo je tu spoznaju u usporedbi s rastućom znatiželjom o tome gdje se nalazi, i tek je nakon nekog vremena znatiželja postala dovoljno jaka da opravda bol uspravljanja. Pažljivo se pomakne, držeći obje ruke na licu, podižući se za obraze. Zasmeta mu dva dana stara brada.

Zaškripi zubima i prekopa pretinac na vratima auta u potrazi za velikom krpom koju je ondje držao. Protrese je i prebaci preko vjetrobrana da zaštiti oči. *Sada postoje dva ja*, pomisli. *Jedan je predivno mamuran i želi leći i umrijeti, a drugi je zabrinut zbog Caroline i želi se pokrenuti.* Onaj dio njega koji je htio mirno ležati i onesvijestiti se pasivno je promatrao drugi njegov dio, koji je pogledom prelazio preko stanova na kraju grada, preko ceste, preko auta iskrenutog u jarak. Auto je bio kabriolet i krov je bio spušten, te mora da je kiša jako padala dok je on spavao za volanom. Nesigurno potraži razlog zašto je ovdje, zašto je pijan.

Jedini razlog koji je mogao naći za sve to, bio je taj da ga je Caroline napustila, no mada se to moglo smatrati dovoljnim razlogom, nije moglo biti i opravdanje. Opijanem je ne može vratiti. I ne može pronaći niti nju, niti čovjeka s kojim odlazi. Ne može napraviti ništa dok trijezno ne razmisli, a trijezno neće moći razmišljati sve dok ne popije još jednu prikolicu¹.

Dvije prikolice.

Pogleda svoje ruke. Na zglobovima jedne je bila ogrebotina. Umjesto njega, ruke su razmišljale kad je posegao i skinuo onu krpnu i pronašao kočnicu i mjenjač, a njegove razborite noge su započele svoj polagani ples po anlaseru, gasu, kvačilu. Motor zabruji, zakašlja, opet zabruji čistim zvukom, i veliki se auto izvuče iz jarka. Lagano struganje nove gume po slupanom blatobranu prvo naraste do zavijanja, zatim prestane i opet se začuje dok je on kretao unatrag, stao, ubacio u brzinu, te pojurio prema gradu uz urlik izmrcvarenog blatobrana. Henleya to nije zabrinjavalo. Sjedio je u autu, zadubljen u samog sebe, promatrajući svoju refleksnu vožnju i suludu mentalnu sliku sebe kako melodramatično bira između Caroline i prikolice, te odabire prikolicu. Bilo mu je zlo i vozio je brzo.

Jedan je čovjek pometao pločnik ispred DeMaio bara kad se Henley zaustavio. "Šugavo," reče Henley kad ga čovjek upita kako je. "Vi ste šanker?"

"Mislim da jesam," odgovori ovaj, promatrajući Henleya dok je izlazio iz auta. Smatrao je da je sramotno nositi tako skupu odjeću. "Ali gazde još nema, pa sam vratar. Zašto?"

"Možete li mi napraviti prikolicu?"

"Još ne radimo." Henley uđe u bar i reče: "Ako su vrata otvorena, i birtija je otvorena. Napravi mi jednu prikolicu. Dvije prikolice." Čovjek nešto zausti, a onda razjapi čeljust ugledavši

¹ Prikolica (izv. *sidecar*) - prikolica za jednu osobu na motoru; koktel od konjaka i likera od naranče s limunovim sokom - op. prev.

novčanicu koju je Henley tresnuo na pult. Ode s druge strane šanka.

Nakon toga, Henley je dva i pol sata visio na svojim tricepsima ispijajući prikolice. Jedina misao u njegovoj glavi je bila: "Zašto mi Caroline nije rekla tko je to? Možda bi mi onda bilo svejedno. Možda se ne bih ljutio." Ta misao se u njegovoj glavi zadržavala toliko dugo jer ju je neprestano ponavljao. Umalo ju je naglas izgovorio u trenutku kad je netko stao pored njega i naručio pivo. Henley skrene pogled prema dotičnom. Poznao ga je. Ruskin. "Bok."

Ruskin se trgne. "Bože sveti. Henley." Glas mu je bio dubok i baršunast. Bio je mlad, visok i uredan. Kad mu je stiglo pivo, nije ga niti pogledao. Gledao je Henleya, promatrao ga kako izgleda u toj izgužvanoj odjeći i dvodnevnjnoj bradi. Henley se kratko nasmije, od čega ga zaboli grlo. Na to gurne Ruskinovo pivo; ono se odskliže pola metra po šanku i preokrene se. "Dečko je sa mnom," reče on šankeru, koji je brisao pivo. "Dvije prikolice."

"Fino si se udesio, Henley."

"Imam i zašto. Kakva je Južna Amerika, Ruskine?"

Ruskin će mu znati to reći. Imao je kuću na Bahiji. Vraćao se ondje za dan ili dva.

Ruskin podiže obrve. "Velika. Koji dio?"

"Pojma," reče Henley tupo. Otpije gutljaj, a zatim riječi provališe iz njega. "Žena mi odlazi tamo. Poslala mi je poruku. Dozlaboga ljubaznu." Njegov glas se pretvori u ženski falset: "Stvarno mi je žao, ali ovako više ne ide. Nemoj nikoga kriviti - niti mene, niti čovjeka s kojim odlazim, a niti sebe. Ti nisi kriv što si takav. Ovo te vjerojatno neće previše mučiti; tvoje prijateljice te neće ostaviti samog. Ja odlazim u Južnu Ameriku. Možda ti se javim jednog dana."

"To je poruka?" upita Ruskin i namiješi se. "Ti si je stvarno uvijek olako shvaćao, Henley. Puno si pričao o tome. Znaš, često

sam se pitao da li tako razgovaraš i s Car... sa svojom ženom. Čini se da jesi. Žene to ne vole, Henley. Nisi to znao?"

Henley počne piti Ruskinovo piće. Nije ga slušao. Pokušavao je razmišljati. Kad je zvuk Ruskinovog glasa prestao, on reče: "Da, ubit ću tog prljavog..." Gađenje na Ruskinovom licu mutno mu dopre do svijesti. "Ne sviđam ti se, ha?" ispljune. "U redu, u redu. Gubi se onda. Miči se. Ne sviđam ti se, ne moraš stajati ovdje. Ima puno drugih..."

Ruskinovo lice je bilo blijedo. "Nisam još nikad vidio gada kakav si ti," gotovo je prošaptao. "Kako je, za ime Boga, žena poput Caroline ikada..." Njegove lijepe ruke se opustiše i šake mu padnu na bedra. On izađe iz bara. Henley je piljio za njim. Kad je nestao, on poviče: "Hej! Hoćeš još jednu..." Zatim slegne ramenima i završi njegovo piće.

Premjesti težinu na laktove, pogne glavu i malo se zaniše. "Prokleti klinac," promrmlja. Bio je uzrujan jer ga je Ruskin podsjetio na Caroline. Oboje su bili visoki i izgledali uredno. Kad ih je zamislio zajedno, bez ikakvog problema je shvatio tko vodi njegovu ženu u Južnu Ameriku. Reče: "*Gha!*" uz duboki, nagli udisaj i zakašlje se od svoje sline. Stao je na mjedenu prečku i počeo bijesno udarati po šanku. "To je on, to je Ruskin! On je taj, taj što..." Zakašljao se. Šanker se nagne prema njemu, primi ga ispod pazuha i blago spusti na pod.

"On je tko?" smirujućim glasom upita šanker.

"Taj tip koji je pio sa mnom. On i moja žena... razumijete? Jeste li shvatili?"

"I?" Šankerovo lice je bilo mirno, no iznutra se smiješio. I dalje je pridržavao Henleya.

Henley osjeti kako nešto duboko u njemu umire. Boljelo je. Morao bi ubiti tog Ruskina. Morao bi ih ubiti oboje. Imao je on muda. Dugo je gledao u šankera i najzad ga je vidio. Duboko je udahnuo.

"Dvije prikolice," reče.

Mikrokozmički Bog

Ovo je priča o jednom čovjeku koji je imao preveliku moć i o jednom čovjeku koji je previše uzimao, ali ne brinite; nemam namjeru politizirati. Čovjek koji je imao moć zvao se James Kidder, a ovaj drugi bio je njegov bankar.

Kidder je bio poseban. Bio je znanstvenik i živio je potpuno sam na malom otoku pored obale Nove Engleske. Nije bio patuljasti mali kepec, ludi znanstvenik o kakvima ste čitali. Njegov hobi nije bio osobni profit. On nije bio niti megaloman s ruskim imenom i bez skrupula. Nije bio podao, a niti osobito subverzivan. Šišao je kosu i rezao nokte i živio i razmišljao kao razumno ljudsko biće. Imao je pomalo dječje lice; naginjao je pustinjaštvu; bio je nizak i zdepast i - briljantan. Biokemija je bila njegova specijalnost, a oduvijek su ga oslovljavali s g. Kidder. Ne "dr." Niti "prof." Samo g. Kidder.

Oduvijek je bio čudna ptica. Nikad nije završio fakultet niti višu školu zato što ih je smatrao presporim za sebe, i prekratim u pristupu obrazovanju. Nije se mogao naviknuti na pomisao da njegovi profesori možda znaju o čemu pričaju. To je isto tako vrijedilo i za tekstove koje je čitao. Uvijek je postavljao pitanja, i nije se mnogo brinuo jesu li možda neumjesna. Gregora Mendela je smatrao šepRTLjavim lažljivcem, Darwina zabavnim filozofom, a Luthera Burbanka senzacionalistom. Nikad nije zinuo a da svoju žrtvu nije ostavio bez teksta. Kad bi pričao s nekim tko nešto zna, potrudio bi se da ništa od tog znanja ne propusti, te bi žrtvu ostavljao bez daha. Ako je pričao s nekim čije je znanje već posjedovao, samo bi ponavljao: "Kako znate?" Najomiljenija zabava bila mu je srezati nekog fanatičnog

eugenika na komade. I tako su ga ljudi ostavljali na miru i nikad, nikad ga nisu pozivali na čaj. Bio je pristojan, ali ne i taktičan.

Imao je nešto novca, kojim je iznajmio taj otok i izgradio laboratorij. Već sam spomenuo da je bio biokemičar. No, kako je bio takav kakav jest, nije se mogao držati samo svog područja. Nije bilo ničeg izuzetnog u tome kada se upustio u intelektualni izlet dovoljno velik da usavrši metodu kristalizacije vitamina B1 na tone, a da to bude isplativo - pod uvjetom da ga itko zaželi na tone. Na tome je zaradio puno novca. Odmah je kupio otok i zaposlio osamsto ljudi na površini od 1,5 rala da mu usavrše laboratorij i građevinsku opremu. Počeo je petljati s agavinim vlaknima, otkrio je kako ih može staliti, te je tako stvorio banana industriju proizvodnje praktički nesalomljivog užeta.

Sjećate li se njegove javne demonstracije na Niagari? Kad je razapeo takav konopac preko brzaca od jedne do druge obale, a na sredinu objesio desettonski kamion koji je visio s njega na oštricama britve? Zahvaljujući tome sada se brodovi usidruju nečime što nalikuje na konopac za privlačenje jedra, nije deblje od obične olovke, a može se namotati na koloture poput vrtnog crijeva. Kidder je i na tome zaradio džeparac. Otišao je i dio tog novca potrošio na ciklotron.

Nakon toga, niti novac više nije bio novac. Bio je to veliki broj u malim knjižicama. Kidder je koristio manje svote da bi mu se hrana i oprema dopremale na otok, ali nakon nekog vremena i to je prestalo. Njegova banka je hidroavionom poslala dostavljača da izvidi je li Kidder još živ. Ovaj se vratio dva dana kasnije, duboko zamišljen, u velikom strahopoštovanju i čudu prema stvarima koje je ondje vidio. Kidder ne samo da je bio živ, već je proizvodio višak kvalitetne hrane u strahovito pojednostavljenom sintetičkom obliku. Iz banke su mu odmah poslali pismo s pitanjem je li g. Kidder, u svom interesu, voljan otkriti tajnu tog ratarstva bez motike. Kidder je odgovorio da bi mu bilo drago, te je priložio formule. U post scriptumu je dodao

da podatke nije poslao ranije zato što nije mislio da bi to ikoga moglo zanimati. I, to je čovjek koji je zaslužan za najveću sociološku promjenu u drugoj polovici dvadesetog stoljeća - tvorničku poljoprivredu. Postao je još bogatiji; mislim, njegova banka je postala još bogatija. Njemu je bilo sasvim svejedno.

No, Kidder nije ozbiljno niti počeo sve do nekih osam mjeseci nakon posjete dostavljača. Za jednog biokemičara koji se nije mogao nazvati niti "dr.", išlo mu je prilično dobro. Ovo je djelomičan popis stvari koje je smislio:

Komercijalno izvediv nacrt za dobivanje aluminijske legure čvršće od najboljeg čelika, tako da se može koristiti kao konstrukcijska kovina.

Prototip naprave koju je nazvao svjetlosnom pumpom, a čiji se rad zasnivao na teoriji da je svjetlost oblik materije, te da je stoga podložna fizikalnim i elektromagnetskim zakonima. Hermetički zatvorite prostoriju s jednim izvorom svjetlosti, usmjerite prema njemu oscilirajuće cilindrično magnetsko polje iz pumpe, i ono će kanalizirati tu svjetlost. Zatim propustite svjetlost kroz Kidderovu "leću" - prsten koji održava kontinuirano električno polje uzduž smjernica vrlo brzog zaklopca kamere nalik na zjenicu. Ispod njega se nalazi srce svjetlosne pumpe - kristalin, odnosno upijač svjetlosti s učinkovitošću od devedeset osam posto koji, na neki način, *gubi* svjetlost u svojim unutrašnjim fasetama. Učinak zamračenja prostorije ovom napravom je neznatan, ali izmjerljiv. Ispričavam se zbog svog laičkog izražavanja, no to bi bila općenita zamisao.

Sintetički klorofil - na bačve.

Propeler aviona za razvijanje osmerostruke brzine zvuka.

Jeftina ljepljiva masa koju nanesete na staru boju, ostavite da se osuši, te je ogulite kao trake od tkanine. S njom se skida i stara boja. Ovime je stekao mnogo prijatelja.

Samoodrživo atomsko raspadanje uranovog izotopa 238, kojeg ima u dvjesto puta većim količinama od starog dobrog urana 235.

Za sada bi bilo dovoljno. Ako smijem ponoviti: za biokemičara koji se nije mogao nazvati niti "dr.", išlo mu je prilično dobro.

Kidder očito nije bio svjestan činjenice da na svom malom otoku posjeduje moć dovoljnu da zavlada svijetom. Njegov um jednostavno nije dopirao do takvih stvari. Sve dok je mogao biti na miru sa svojim eksperimentima, bio je spreman prepustiti ostatak svijeta njegovim nepraktičnim i primitivnim napravama. Do njega se nije moglo doprijeti, osim radiofonom kojega je on osobno izumio, a čija je jedina kopija bila zaključana u trezoru njegove Bostonske banke. Samo je jedan čovjek znao koristiti tu napravu. Izuzetno osjetljiv odašiljač reagirao je samo na Conantove tjelesne vibracije. Kidder mu je naredio da ga ne smije uznemiravati, osim u slučajevima od najveće važnosti. Njegovi izumi i patenti, koje bi Conant uspio iz njega izvući, bili su objavljivani pod pseudonimima koje je znao samo Conant - Kiddera to nije zanimalo.

Naravno, radi toga je došlo do najnevjerojatnijih tehnoloških napredaka od praskozorja civilizacije. Nacija je profitirala - i svijet je profitirao. Ali, najviše je profitirala banka. Postala je malo prevelika. Počela je gurati prste i u druge kolače. Naraslo joj je još prstiju, pa je morala ispeći još figurativnih kolača. Za nekoliko godina je postala toliko velika da je, zahvaljujući Kidderovim izumima, njezina moć bila gotovo jednaka Kidderovoj.

Gotovo.

Sad se malo strpite dok ja ušutkam one tamo u donjem lijevom uglu, koji cijelo vrijeme govore da je taj Kidder pomalo nemoguć lik: da se niti jedan čovjek ne može toliko usavršiti u toliko različitih znanosti.

Da, u pravu ste. Kidder je bio genije - svakako. Ali, njegova genijalnost nije bila kreativna. On je do svoje srži bio izučavatelj. Primjenjivao je ono što je znao, što je vidio i što su ga naučili. Kad je tek počinjao raditi u svom novom laboratoriju na otoku, razmišljao je otprilike ovako:

"Sve što znam naučio sam iz onoga što su rekli ili napisali ljudi koji su proučavali nešto što su rekli ili napisali ljudi koji su... i tako dalje. Povremeno netko nabasa na nešto novo, te zatim on ili netko pametniji od njega iskoristi tu ideju i proširi je svijetom. Ali, na svakoga tko pronade nešto doista novo dolazi nekoliko milijuna ljudi koji prikupljaju i prosljeđuju već poznate informacije. Ja bih znao više kad bih mogao shvatiti tijekom evolucije. Čekanje na slučajnosti koje povećavaju ljudsko znanje - moje znanje - traje predugo. Da sam dovoljno ambiciozan da otkrijem kako bi se moglo putovati kroz vrijeme, mogao bih letjeti iznad površine budućnosti i zaroniti kad ugledam nešto zanimljivo. Ali, vrijeme ne funkcionira na taj način. Čovjek ga ne može ostaviti iza sebe, niti baciti prema naprijed. Što mi još preostaje?"

Pa, postoji mogućnost ubrzavanja intelektualne evolucije, tako da mogu promatrati što se tu kuha. To se čini pomalo neučinkovito. Bilo bi potrebno više truda da se do te mjere discipliniraju ljudski umovi, nego što bi ga bilo potrebno da ja to primijenim samo na sebe. Ali, ja to ne mogu primijeniti na sebe. To nitko ne može.

Poražen sam. Ne mogu ubrzati samog sebe, a ne mogu ubrzati niti umove drugih ljudi. Postoji li neka alternativa? Mora postojati - negdje se, nekako, mora nalaziti neki odgovor."

I stoga se James Kidder posvetio tom pitanju, a ne eugenicima, svjetlosnim pumpama, botanici ili atomskoj fizici. Kako je bio praktična osoba, smatrao je dotični problem pomalo metafizičkim; no, ipak ga je, na svoj tipično temeljit način, napao svojom neobičnom vrstom logike. Dan za danom hodao je otokom, nemoćno gađajući galebove školjkama i obilato

psujući. Zatim je došlo vrijeme kada se zatvorio među četiri zida i mozga. Tek nakon toga se žustro bacio na posao.

Radio je u svom području, biokemiji, i usredotočio se uglavnom na dvije stvari - genetiku i životinjski metabolizam. Učio je, i u svoj nezasitni um slagao mnoge stvari koje nisu uopće bile povezane s tekućim pitanjem, i vrlo malo stvari koje je doista želio. Ali, slagao ih je, malo po malo, na ono malo što je već znao ili pogađao, i s vremenom je stekao priličnu zbirku poznatih faktora kojima je mogao baratati. Njegov pristup je bio tipično neuobičajen. Radio je stvari tipa množenja jabuka s kruškama i uravnotežavanja jednadžbi dodavanjem $\log \sqrt{-1}$ s jedne strane i ∞ s druge. Činio je pogreške, ali uvijek samo jednog tipa odjednom, a kasnije i samo jedne vrste odjednom. Proveo je toliko sati za mikroskopom da je morao prestati raditi na dva dana kako bi se riješio halucinacije da njegovo srce pumpa njegovu vlastitu krv kroz mikroskop. Ništa nije radio metodom pokušaja i pogrešaka, jer je smatrao da je ta metoda prešlampava.

I došao je do rezultata. Imao je sreće već na početku, a imao je još više sreće kad je preveo zakon vjerojatnosti na formulu i pojednostavnio ga do te mjere da je gotovo uvijek znao koje eksperimente uopće ne treba pokušavati. Kad se mutna, gusta polutekućina na stakalcu mikroskopa počela micati sama od sebe, znao je da je na pravom putu. Počeo se uzbuđivati kad je tekućina sama počela tražiti hranu. Kad se razdijelila, i, nekoliko sati kasnije, ponovo razdijelila, i kad je svaki dio narastao i ponovo se razdijelio, znao je da je pobijedio jer je stvorio život.

Njegovao je plodove svog uma, znojio se i mučio nad njima, napravio im bazene s različitim vibracijama, izolirao ih, dozirao i prskao ih raznim tvarima. Svaki potez koji bi učinio nešto bi ga naučio. Iz njegovih bazena, cijevi i inkubatora izašla su prvo amebolika stvorenja, zatim dlakave mikro-životinje, a nakon toga je sve brže i brže stvarao životinje sa začecima očiju, s

nervnim čvorištima, a tada je stvorio i pobjedu nad pobjedama - pravog blastopoda, stvorenog od mnogo stanica, a ne samo od jedne. Stvaranje gastropoda išlo je nešto polaganije, no jednom kad ga je dobio, više nije bilo teško stvoriti i organe, svaki organ za određenu funkciju, i svaki nasljedan.

Zatim su došla uzgojena stvorenja nalik na mekušce, i stvorenja sa sve savršenijim škrgama. Onog dana kad je jedno neopisivo stvorenje izmigoljilo iz bazena po nakošenoj stijenci, prebacilo svoje peraje preko škrge i nesigurno udahnuo zrak, Kidder je ostavio posao, otišao na drugi kraj otoka i upravo se odvratio napio. Usprkos mamurluku uskoro se vratio u laboratorij i posvetio se svom djelu zaboravljajući pritom i na jelo i na spavanje.

Skrenuo je na znanstvenu zaobilaznicu i ostvario svoju drugu veliku pobjedu - ubrzani metabolizam. Izolirao je i rafinirao stimulanse iz alkohola, kokaina, heroina i najboljeg dopinga Majke Prirode, *cannabis indicae*. Poput znanstvenika koji je analizom raznoraznih zgrušavajućih sredstava za tretmane krvi, otkrio da je oksalična kiselina i jedino oksalična kiselina aktivni sastojak, Kidder je izolirao ubrzivače i usporivače, stimulanse i sedative, u svakoj tvari koja je ikada nudila ljudskom moralu i/ili poslužila kao "plemeniti eksperiment." Usput je otkrio nešto što mu je jako trebalo - bezbojni eliksir koji je od spavanja učinio ono što bi ono trebalo biti; beskorisno i nepotrebno bacanje vremena. Nakon toga je počeo raditi u smjenama od po dvadeset četiri sata.

Umjetno je sintetizirao supstance koje je izolirao i pritom odbacio mnoge njihove bespotrebne komponente. Nastavio ih je izučavati na polju radijacija i vibracija. Otkrio je nešto u duževalnim crvenim bojama što, kad se usmjeri kroz posudu punu zraka koji vibrira nadzvučnom brzinom, te se zatim polarizira, ubrzava srčani ritam manjih životinja dvadeset puta. Životinje bi od toga jele dvadeset puta više, rasle dvadeset puta brže i - umirale dvadeset puta ranije nego što bi trebale.

Kidder je sagradio golemu, hermetički zatvorenu prostoriju. Iznad nje se nalazila još jedna prostorija, iste dužine i širine, ali ni izdaleka toliko visoka. To je bila njegova kontrolna soba. Veliku prostoriju je podijelio u četiri potpuno odvojena dijela, od kojih je svaki imao svoje posebne kontrole topline i atmosfere. Nad svakim dijelom su se nalazile minijaturne dizalice i dizala - pokretni strojevi svih vrsta. Bila su tu i okna opremljena pomoćnim bravama, koja su vodila iz gornje u donju prostoriju.

U međuvremenu, stari laboratorij je već proizveo toplokrvnog četveronošca zmijske kože i zapanjujuće brzog životnog ciklusa - po jedna generacija svakih osam dana, te životni vijek od petnaestak dana. Kao i australski krezubi glodavac, to stvorenje se izlijegalo iz jaja, no bilo je sisavac. Vrijeme inkubacije jajeta trajalo je šest sati; mladi bi se izlegli za još tri sata; seksualnu zrelost dosizali za četiri dana. Svaka ženka bi snijela četiri jajeta i živjela bi upravo dovoljno dugo da se pobrine za mlade nakon što se izlegu. Mužjaci su uglavnom umirali dva ili tri sata nakon parenja. Stvorenja su bila vrlo prilagodljiva. Bila su mala - ne duža od osam centimetara, a od ramena do poda su bila visoka pet. Na prednjim šapama su imala tri prsta i nasuprotni palac s tri zgloba. Bila su prilagođena na život u atmosferi s velikim postotkom amonijaka. Kidder je uzgojio četiri tipa stvorenja i smjestio svaku grupu u jedan dio hermetički zatvorene prostorije.

Tada je sve bilo spremno. Pomoću svojih kontrola atmosferskih uvjeta mijenjao je temperaturu, sadržaj kisika, vlagu. Ubijao ih je poput muha, primjerice viškom ugljičnog dioksida, a oni preživjeli prenosili su svoju tjelesnu izdržljivost idućoj generaciji. Povremeno bi jaja iz jednog hermetički zatvorenog odjeljka prebacivao u drugi, da održi raznovrsnost loze. I, pod takvim kontroliranim uvjetima, stvorenja su počela brzo evoluirati.

Tu je, dakle, bio odgovor na njegov problem. Nije mogao ubrzati napredak ljudskog intelekta dovoljno da bi na taj način naučio stvari za kojima je čeznuo njegov nevjerojatan um. Nije mogao ubrzati sebe. I tako je stvorio novu rasu - rasu koja se mogla razvijati i evoluirati toliko brzo da može prestići ljudsku civilizaciju; a od nje je on mogao učiti.

Stvorenja su bila potpuno u Kidderovoj vlasti. Normalna Zemljina atmosfera bi ih otrovala, a on se pobrinuo da to i demonstrira na svakoj četvrtoj generaciji, tako da niti ne pokušaju pobjeći. Živjela su svoje živote, napredovala i radila svoje male pokuse metodom pokušaja i pogrešaka, nekoliko stotina puta brže od čovjeka. Imala su prednost nad čovjekom, jer im je Kidder pokazivao put. Čovjeku je trebalo šest tisuća godina da otkrije znanost i još tri stotine da je upotrijebi. Kidderovim stvorenjima je trebalo dvije stotine dana da dosegnu mentalnu razinu čovjeka. A od tada nadalje - Kidderovi nevjerojatni pronalasci su od velikog, pokojnog Toma Edisona učinili kućnog uradi-sam majstora.

Nazvao ih je Neotericima i naveo ih da rade za njega. Kidder je bio domišljat na ideološki način; odnosno, mogao je izmišljavati nevjerojatne zahtjeve pod uvjetom da ih ne mora sam ostvarivati. Primjerice, htio je da Neoterici sami dokuče kako će napraviti sklonište od poroznog materijala. Potrebu za takvim skloništima je stvorio izloživši jedan odjeljak vrlo snažnoj oluji koja je njegove stanovnike sraznila sa zemljom. Neoterici su smjesta podigli vodootporna skloništa od tankog, vodootpomog materijala koji im je Kidder naslagao u jednom uglu. Kidder je odmah otpuhao nespretnu konstrukciju snažnim, hladnim vjetrom. Oni su je opet podigli, ali ovaj put tako da odolijeva i vjetru i kiši. Kidder je potom toliko naglo spustio temperaturu da nisu stigli prilagoditi svoja tijela. Stoga su zagrijali svoja skloništa sićušnim žeravicama. Kidder je spremno povišio temperaturu dok nisu počeli umirati od vrućine. Nakon nekoliko smrtnih slučajeva, jedan od njihovih

dječaka je smislio kako će sagraditi jaku, izoliranu kuću pomoću troslojnog gumenastog materijala, čiji je srednji sloj pun rupica koje stvaraju sićušne zračne komore.

Koristeći takvu taktiku, Kidder ih je natjerao da razviju vrlo uznapredovalu kulturu. U jednom odjeljku je stvorio sušu, a u drugoj višak tekućine, i zatim je otvorio pregradu između njih. Došlo je do prilično spektakularnog rata, a Kidderove bilježnice su se punile podacima o vojnoj taktici i omžju. Zatim su stvorili cjepivo protiv prehlade - radi čega je ta bolest danas u potpunosti iskorijenjena u cijelom svijetu, budući da je to cjepivo jedna od stvari kojih se dočepao Conant, predsjednik banke. Jednog zimskog poslijepodneva razgovarao je s Kidderom preko radiofona glasom toliko promuklim od upale grla, da mu je Kidder poslao bočicu cjepiva i odrješito mu rekao da ga više nikad ne nazove u toliko neslušljivom stanju. Conant je dao cjepivo na analizu i Kidderov račun je opet narastao, kao i cijela banka.

Isprva je Kidder snabdijevao Neoterike materijalima za koje je pretpostavljao da im trebaju, no kad su dosegli inteligenciju dovoljnu za proizvodnju materijala od elemenata kojima su raspolagali, dao je svakom odjeljku zalihu sirovina. Proces proizvodnje snažnog aluminijskog aluminija je stvoren kad je u strop jednog odjeljka ugradio veliki uteg koji se protezao od zida do zida i spuštao se deset centimetara na dan, te prijetio da će smrviti sve što se nalazi na dnu. U samoobrani, Neoterici su upotrijebili one čvrste materijale kojima su raspolagali kako bi se zaštitili od neumoljive smrti koja im je prijetila. Međutim, Kidder se pobrinuo za to da im se pri ruci ne nađe ništa osim aluminijskog oksida i nešto drugih elemenata u tragovima, te električne energije koliko god je potrebno. Prvo su podigli desetke aluminijskih stupova; kad su se ovi slomili ili savinuli, pokušali su ih oblikovati tako da taj mekani metal podnese veću težinu. Kad se i to pokazalo uzaludnim, brzo su sagradili još jače stupove; a kad su najzad zaustavili uteg, Kidder je uzeo jedan

stup i analizirao ga. Bio je od učvršćenog aluminijskog, snažnijeg i tvrdjeg od molibdeničkog čelika.

Iskustvo je naučilo Kiddera da mora uvesti neke promjene kako bi pojačao svoju moć nad Neotericima prije nego što postanu predomišljati. Zanimale su ga neke stvari što se mogu raditi atomskom energijom; međutim, nije htio povjeriti svojim malim super-znanstvenicima takvu moć sve dok nije mogao biti siguran da će je koristiti strogo prema zadanim pravilima igre. Stoga je uveo strahovladu. I najmanji odmak od onoga što je on odlučio smatrati pravim načinom rada, kao posljedicu je smjesta imao smrt polovice plemena. Primjerice, ako bi Kidder htio da naprave dizelsku elektranu koja bi radila bez zamašnjaka, i ako bi neki bistri mladi Neoterik upotrijebio taj materijal u arhitektonske svrhe, pola plemena bi smjesta umrlo. Naravno, razvili su pisani jezik; bio je to Kidderov osobni jezik. U svakom odjeljku se nalazila staklena sobica s teletekstom, i to je bilo svetište. Sve naputke koje im je davao preko njega morali su poštivati, ili... Nakon ove inovacije, Kidderov rad je postao mnogo jednostavniji. Više nije bilo potrebe ni za kakvim lutanjem. Sve što je želio da učine, oni bi učinili. Bez obzira koliko nemogući bili njegovi zahtjevi, tri do četiri generacije Neoterika su uspjevale pronaći način da ih ostvare.

Ovo je izvadak iz jednog letka koji je jedna od Kidderovih brzih teleskopskih kamera otkrila kako cirkulira među mlađim Neotericima. Preveden je s vrlo pojednostavljenog neoteričkog pisma.

"Ove ukaze će slijediti svaki Neoterik pod prijetnjom smrtno kazne, koju će izvršiti cijelo pleme nad pojedincem kako bi se zaštitilo od njega.

Prioritet interesa, te plemenski i individualni naponi moraju se dati i usmjeriti prema naredbama koje se pojavljuju na stroju za riječi.

Svaka zloupotreba materijala ili energije, ili njihova upotreba u svrhe drugačije od izvršavanja naredbi stroja, osim ukoliko se nova naredba ne pojavi, bit će kažnjena smrću.

Svaki podatak povezan s tekućim problemom, kao i sve ideje ili pokusi koji bi mogli s njim imati veze, moraju postati posjedom cijelog plemena.

Svaki pojedinac koji ne surađuje u plemenskom trudu, ili koji se može okriviti za neulaganje svih svojih napora u zajednički rad, ili koji se za to može osumnjičiti, bit će osuđen na smrtnu kaznu."

Takve su posljedice potpune dominacije. Ovaj letak je na Kiddera ostavio toliko snažan dojam jer je nastao potpuno spontano. To je bila vjeroispovijest Neoterika, a stvorili su je za svoje vlastito dobro.

I tako je Kidder ispunio sve svoje želje. Sjedio je u gornjoj sobi, hodao od teleskopa do teleskopa, puštao usporene filmove sa svojih brzih kamera, i našao se u posjedu usmjerivog, dinamičnog izvora informacija. U velikoj, četvrtastoj zgradi podijeljenoj na četiri dijela od po pola rala, bio je smješten novi svijet čiji je Bog bio on.

Conantov um je bio sličan Kidderovom utoliko što je svakom problemu pristupao najkraćom linijom između dvije zadane točke, bez obzira na to pristupa li mu linijom većeg ili manjeg otpora. Njegov uspon do predsjedništva banke bio je priča o bezobzirnim potezima, čije je jedino opravdanje bilo da je ostvario što je htio. Poput vrlo dobrog generala nikad nije pobjeđivao neprijatelja pukom brojnom nadmoći. On bi mu radije prišao s boka, ne samo s jedne, već s obje strane. Nevini prolaznici su bili stvorenja nevrijedna pažnje.

Onaj put kada je preuzeo izvjesni posjed od tisuću rala, na primjer, od čovjeka imenom Grady, nije bio zadovoljan samo svojim pravom na tu zemlju. Grady je bio vlasnik aerodroma -

bio je to cijeli svoj život, a naslijedio ga je od oca. Conant je na njega izvršio svaki mogući pritisak, no nije ga mogao otresti s posjeda. Najzad je razborito uvjeravanje navelo gradske službe da iskopaju kanalizaciju točno posred polja, te na taj način vrlo učinkovito unište Gradyevo životno djelo. Znajući da će taj čin dati Gradyu, koji je bio bogat čovjek, dobar motiv za osvetu, Conant je kupio Gradyevu banku za polovicu njezine cijene i izazvao njezinu propast. Grady je izgubio svaki cent što je imao i skončao svoj život u ludnici. Conant je bio vrlo ponosan na svoju taktiku.

Kao i mnogi drugi što su ulovili Mamona za rep¹, Conant nije znao kada je dosta. Njegova velika organizacija mu je donosila više novca i moći od bilo kojeg drugog poduzeća u povijesti, pa ipak nije bio zadovoljan. Conant i novac su bili kao Kidder i znanje. Conantovi piramidalni burzovni pothvati njemu su bili ono što su Neoterici bili Kidderu. Oba čovjeka su napravila svoje osobne svjetove; oba su ih koristila za svoje učenje i svoju korist. Ali, Kidder nije uznemiravao nikoga osim svojih Neoterika. Usprkos tome, Conant nije bio u potpunosti zao. Bio je on pronicav čovjek, i rano je otkrio vrijednost dopadanja ljudima. Nitko ne može uspješno pljačkati mnogo godina ako se ne sviđa ljudima koje pljačka. Tehnika potrebna da bi se to uspjelo prilično je složena, no savladate li je, otvorili ste si svoju tiskaru novca.

Jedan od Conantovih najvećih strahova je bio da će Kidder jednog dana razviti interes prema svjetskim događanjima i stvoriti neki stav o njima. Blagi bože - koliku moć je on imao! Mala sitnica poput namještanja nekih izbora za Kiddera, bila bi otprilike jednako teška kao okretanje na drugu stranu kreveta. No, jedino što je mogao učiniti bilo je da ga povremeno nazove i provjeri treba li mu što kako bi se i dalje bavio svojim poslom. Kidder je to cijenio. Conant bi tu i tamo Kidderu predložio nešto što bi ovoga zaintrigiralo, te bi ga na nekoliko tjedana prikovalo

¹ Mamon - lažni bog, inkarnacija bogatstva, škrtosti i svjetovne dobiti, iz Novog Zavjeta

u njegovo pustinjaštvo. Svjetlosna pumpa je bila jedan od plodova Conantove mašte. Conant se s njime kladio da se ona ne može napraviti. Kidder ju je napravio.

Jedno poslije podne, Kidder se javio na kreštanje radiofonskog signala. Uz blagu psovku, isključio je film koji je gledao i otišao u stari laboratorij. Prišao je radiofonu i uključio prekidač. Kreštanje je prestalo. "Da?"

"Zdravo," reče Conant. "Imaš posla?"

"Ne baš," odgovori Kidder. Bio je oduševljen slikama koje je uhvatila njegova kamera, a na kojima je vješta grupa Neoterika sintetizirala gumu iz čistog sumpora. Bilo bi mu veliko zadovoljstvo to podijeliti s Conantom, ali nekako se dogodilo da Conantu nikad nije pričao o Neotericima, pa nije bilo razloga da počne upravo sada.

Conant reče: "Ovaj... Kiddere... bio sam neki dan dolje u klubu i grupica nas provela je večer uz nevezani razgovor. Došli smo do ideje koja bi te mogla zanimati."

"Koje?"

"Bilo je nekoliko tehničara. Znaš kakav je energetski sklop u ovoj zemlji, zar ne? Trideset posto atomske energije, a ostalo hidroelektrično, dizel i para?"

"Nisam znao," reče Kidder, koji je bio nevin kao malo dijete u pogledu tekućih događaja.

"No, raspravljali smo o tome kakvi bi bili izgledi za novi izvor energije. Netko je rekao da bi bilo pametnije napraviti tu novu energiju i tek onda pričati o njoj. Jedan drugi je to odbacio; rekao je da ne može dati ime toj novoj energiji, ali je može opisati. Rekao je da bi ona morala moći sve što mogu sadašnji izvori energije, i da bi morala imati još nekoliko dodatnih stvari. Primjerice, mogla bi biti jeftinija. Mogla bi biti efikasnija. Mogla bi nadmašiti ostale time što se lakše prenosi od mjesta proizvodnje do potrošača. Razumiješ li što želim reći? Bilo koji od ovih faktora bi tu novu energiju mogao učiniti

konkurencijom ostalima. A ja bih volio vidjeti novu energiju *sasvim* tim faktorima. Što misliš o tome?"

"Nije nemoguće."

"Misliš da nije?"

"Pokušat ću."

"Javi se." Conantov prijenosnik je škljocnuo. Mali prekidač za paljenje i gašenje koji je Kidder ugradio u njegov radiofon bio je lažan, što Conant nije znao. Aparat se isključivao kad bi se Conant udaljio od njega. Nakon oštrog škljocaja prekidača, Kidder je čuo bankara kako mrmlja: "Uspije li, odlično za mene. Ne uspije li, stara budala će barem imati posla na tom o..."

Kidder je na trenutak gledao u radiofon podignutih obrva, a tada ih je opet povukao nadolje slegnuvši ramenima. Bilo mu je prilično jasno da Conant nešto skriva, no nije brinuo. Tko bi, zaboga, mogao imati nešto protiv njega? On nikome nije smetao. Vratio se u zgradu Neoterika, pun zamisli o novoj energiji.

Jedanaest dana kasnije, Kidder je nazvao Conanta i dao mu detaljna uputstva o tome kako da opremi svoj prijemnik telefaks uređajem, koji će Kidderu omogućiti da zrakom pošalje pisane materijale. Čim je ovaj to učinio i ponovo se javio Kidderu, biokemičar je prvi put u životu imao nešto duži govor.

"Conante - rekao si da novi izvor energije koja bi bila jeftinija, efikasnija i lakše prenosiva od bilo koje energije što se zasad koristi, ne postoji. Možda će te zanimati mali generator koji sam upravo sagradio.

On ima energiju, Conante - nevjerojatnu energiju. Bežično prenosivu. Lijepa, mala, čvrsta zraka. Evo - primi ovo na telefaks prijemnik." Kidder umetne list papira ispod hvataljki svog odašiljača i papir se pojavi na Conantovom uređaju. "Ovo je dijagram za izgradnju prijemnika te energije. Sad slušaj. Ta zraka je toliko čvrsta, toliko precizno usmjerena, da se ne gubi niti tri tisućinke jednog postotka energije kod prijenosa od četiri

tisuće kilometara. Energetski sustav je zatvoren. To jest, ako nešto povuče više energije sa zrake, taj signal se zrakom vraća u odašiljač, koji se automatski ubrza kako bi povećao količinu energije koju šalje. Ima određenu granicu, no ona je daleko. I još nešto. Ova moja igračkica može slati osam različitih zraka čiji je total konjskih snaga oko osam tisuća po minuti po zraki. Iz svake zrake možeš izvući dovoljno energije da okreneš stranicu knjige ili pak da pokreneš superstratosferski avion. Čekaj malo - nisam još završio. Svaka zraka, kao što sam već rekao, vraća signal iz prijemnika u odašiljač. Time ne samo što se kontrolira snaga odaslane zrake, nego se i usmjerava. Jednom kad je kontakt uspostavljen, zraka se više nikad neće prekinuti. Pratit će prijemnik bilo kuda. Tom energijom, dakle, možeš napajati kopnena, zračna ili vodena vozila, kao i bilo što nepomično. Kako ti se sviđa?"

Conant, koji je bio bankar, a ne znanstvenik, nadlanicom je obrisao svoje orošeno čelo i rekao: "Još me nikad nisi iznevjerio, Kiddere. Koliko ta stvar košta?"

"Puno," reče Kidder. "Koliko i atomska centrala. Ali, ovdje nema visokonaponskih vodova, nema žica, nema cijevi, nema ničega. Prijemnici su tek malo složeniji od radija. Odašiljači su... no, oni su velik posao."

"Nije ti trebalo dugo," reče Conant.

"Nije," odgovori Kidder, "nije, zar ne?" Bilo je to životno djelo gotovo tisuću dvjesto visoko obrazovanih bića, no Kidder se nije želio upuštati u tu temu. "Naravno, ovo što ja imam ovdje je samo model."

Conantov glas s naporom procijedi: "Samo... model? A može odaslati..."

"Više od šezdeset tisuća konjskih snaga," reče Kidder veselo.

"Sveti Bože! Stroj pune veličine - onda bi jedan odašiljač bio dovoljan za..." Mogućnosti su na trenutak zagušile Conanta. "Kako se napaja?"

"Ne napaja se," reče Kidder. "Neću ti sad to objašnjavati. Ugradio sam izvor energije nezamislive snage. On je... no, ogroman je. Toliko ogroman da se ne može zloupotrijebiti."

"Što?" odreže Conant. "Kako to misliš?"

Kidder podigne obrvu. Znači, Conant je *doista* nešto skrivao. Kod ove druge naznake te mogućnosti, čak je i Kidder, najmanje sumnjičava osoba na svijetu, postao oprezan. "Mislim upravo to što kažem," reče jednakim glasom. "Nemoj se previše truditi da shvatiš - ja to jedva i sam razumijem. Ali, izvor te energije je čudovišna rezultanta izazvana neuravnoteženošću dvije prethodno izjednačene sile. Te izjednačene sile su sile kozmičkih razmjera. Zapravo, to su sile kojima sunca mrve atome onako kako su smrvila onu planetu kod Siriusa. To nije nešto s čime se možeš zezati."

"Ne ra..." reče Conant, zbunjeno ušutjevši.

"Da ti ilustriram," reče Kidder. "Zamisli da uzmeš dva štapa, po jedan u svaku ruku. Spoji njihove vrhove i guraj ih. Sve dok tvoj pritisak ide točno uzduž njihove dulje osi, pritisak je izjednačen; snaga lijeve i desne ruke međusobno se poništavaju. Sad upadam ja; ispružim jedan prst i sasvim lagano dodirnem štapove na mjestu gdje se oni dodiruju. Oni se naglo izbace iz ravnoteže, a ti polomiš nekoliko prstiju. Rezultirajuća sila je pod pravim kutom na izvornu silu koju si ti pravio. Moj energetski odašiljač radi na istom principu. Potrebna je neznatna količina energije da se te velike sile izbace iz ravnoteže. To je sasvim lagano kad znaš što ti je činiti. Važno pitanje je možeš li ili ne možeš kontrolirati rezultantu kada je dobiješ. Ja mogu."

"Ah... razumijem." Conant se na četiri sekunde prepusti zloradom uživanju. "Neka Bog pomogne energetskim tvrtkama. Ja nemam namjeru. Kiddere - hoću odašiljač u punoj veličini."

Kidder cokane jezikom u radiofon. "Ambiciozni smo, ha? Ja ovdje nemam radnika, Conante - barem ti to znaš. A ne možeš

od mene očekivati da sam napravim stroj od četiri ili pet tisuća tona."

"Šaljem ti četrsto inženjera i radnika za četrdeset osam sati."

"Ne šalješ. Zašto bi mene gnjavio time? Ja sam sasvim sretan ovdje, Conante, a jedan od razloga za to je upravo taj što mi se nitko ne pleće pod nogama."

"Oh, daj, Kiddere... nemoj biti takav... platit ću ti..."

"Nemaš ti toliko novca," oštro će Kidder. Isključi prekidač na svom uređaju. *Njegov* prekidač je radio.

Conant je bio bijesan. Nekoliko puta je povikao u radiofon, a zatim sjeo na signalni gumb. Kidder je na svom otoku ostavio uređaj da krešti i vratio se u svoju kontrolnu sobu. Bilo mu je krivo što je poslao dijagram prijemnika Conantu. Mislio je da bi bilo zanimljivo napajati avion ili auto modelom odašiljača koji je uzeo od Neoterika. Ali, ako se Conant misli tako postaviti... no, u svakom slučaju, prijemnik ničemu ne služi bez odašiljača. Svaki radijski inženjer bi razumio taj dijagram, ali ne i zraku koja ga pokreće. A Conant neće dobiti svoju zraku.

Šteta što nije dovoljno poznao Conanta.

* * *

Kidderovi dani bili su beskrajni izleti u učenje. Nikad nije spavao, a nisu niti njegovi Neoterici. Redovito je jeo svakih pet sati, vježbao pola sata nakon svakih dvanaest. Nije vodio računa o vremenu, jer mu ono ništa nije značilo. Da je poželio saznati koji je datum, pa čak i godina, znao je da to može pitati Conanta. Jednostavno ga nije zanimalo. Vrijeme koje nije provodio u promatranju, trošio je na smišljanje novih zadataka za Neoterike. Njegove su se misli upravo usmjerile prema pitanju obrane. Ta se zamisao rodila za vrijeme njegovog razgovora s Conantom; sad mu je sama zamisao bila prioritet, a njezin motiv

više nije bio važan. Neoterici su radili na vibracijskom polju kvazielektrične prirode. Kidder baš nije mogao uvidjeti praktičnu vrijednost takve stvari - nevidljivog zida koji bi ubio svako živo biće koje ga dodirne. Ali ipak - sama zamisao je bila zanimljiva.

Protegnuo se i otišao od teleskopa u gornjoj sobi, kroz koji je gledao svoja stvorenja kako rade. Bio je duboko sretan u toj velikoj kontrolnoj prostoriji. Mrzio ju je napuštati kad bi morao ići u stari laboratorij po nešto za prezalogajiti. Svaki put kad bi izlazio, osjećao bi se kao da se oprašta s njom, a svaki put kad bi se vratio, kao da je veselo pozdravlja. Pomalo smiješan samome sebi, izašao je iz nje.

Jedna crna mrlja - udaljeni motorni čamac - nazirala se nekoliko milja od otoka, u smjeru kopna. Kidder se zaustavi i s gađenjem se zagleda u nju. Po jedna latica pjene bila je pričvršćena s obje strane cmog tijela - kretalo se prema njemu. On smrkne, sjetivši se onoga kad mu se jednog poslijepodneva iz radoznalosti iskrcala cijela jahta glupih budala koje su se razmiljele po cijelom otoku, davile ga tupoglavim pitanjima i na nekoliko dana poremetile njegovu duhovnu ravnotežu. Gospode, kako li je mrzio *ljude!*

Pomisao na neugodnost stvorila je još dvije pomisli, koje su se podsvjesno igrale njegovim umom dok je prelazio ograđenim zemljištem na putu prema starom laboratoriju. Jedna od njih je bila da bi možda bilo pametno okružiti svoje zgrade nekakvim poljem sile i upozorenjima da je pristup zabranjen. Druga pomisao je bila na Conanta i na mutnu nelagodu koju mu je taj čovjek slao preko radiofona posljednjih nekoliko tjedana. Taj njegov prijedlog, od prije dva dana, da sagradi energetski odašiljač na otoku - užas!

Kad je Kidder ušao u laboratorij, Conant ustane s klupe.

Dugo su se gledali bez riječi. Kidder već godinama nije vidio predsjednika banke. Ustanovio je da mu se od njegove prisutnosti ježi koža na glavi.

"Zdravo," reče Conant veselo. "Dobro izgledaš."

Kidder zagunđa. Conant s olakšanjem spusti svoje nezgrapno tijelo natrag na klupicu i reče: "Da ti uštedim trud oko postavljanja pitanja, Kiddere, stigao sam prije dva sata malim čamcem. Grozan način prijevoza. Htio sam te iznenaditi; moja dva čovjeka su veslala zadnjih nekoliko milja. Nisi baš dobro opremljen za obranu, zar ne? Svatko se može ušuljati na taj otok ovako kao ja."

"A tko bi to htio?" zareži Kidder. Glas njegovog sugovornika neugodno mu je odzvanjao u mozgu. Govorio je preglasno za tako malu prostoriju; barem su Kidderove pustinjačke uši tako osjećale. Kidder slegne ramenima i počne pripremati lagani obrok samo za sebe.

"Pa," rastezao je bankar, "možda bih htio ja." Izvuče metalnu kutiju za cigare. "Smeta ti ako zapalim?"

"Smeta," reče Kidder oštro.

Conant se nasmija i spremi svoje cigare. "Možda bih te," reče, "htio natjerati da mi omogućiš da sagradim tu centralu na ovom otoku."

"Radiofon ti ne radi?"

"Oh, radi. Ali, sad kad sam ovdje, ne možeš me isključiti. I - što sada kažeš?"

"Nisam se predomislio."

"Oh, ali trebao bi, Kiddere, trebao bi. Razmisli o tome - razmisli o dobru koje bi učinio za mase ljudi koje sada plaćaju astronomske račune za struju!"

"Mrzim mase! Zašto moraš graditi baš ovdje?"

"Ah, to. Ovo je idealno mjesto. Ti si vlasnik otoka; ovdje se može započeti s radom a da ne dođe ni do kakvih komentara.

Centrala bi se u punom sjaju pojavila na energetsom tržištu u zemlji, jer bismo je sagradili potajno. Otok se može sasvim zaštititi."

"Ne želim da mi itko smeta."

"Mi te ne bismo smetali. Gradili bismo na sjevernom kraju otoka - više od dva i pol kilometra daleko od tebe i tvog laboratorija. Ah, usput - gdje je model energetske odašiljača?"

Kidder, ustiju punih sintetičke hrane, odmahne rukom u smjem malenog stola na kojem je stajao model, jednometarska, nevjerojatno složena naprava od plastike, čelika i sićušnih zavijutaka.

Conant ustane i priđe mu da ga pogleda. "I to stvarno radi, ha?" Duboko uzdahne i reče: "Kiddere, doista mi je krivo što ovo činim, ali stvarno strašno želim sagraditi tu centralu. Carsone! Robbinse!"

Dvije spodobе bikovskog vrata iskoračiše iz svojih skrovišta u uglovima prostorije. Jedan je besposleno ljuljao revolver držeći ga za štitnik otklonca. Kidder tupo pogleda prvo jednog, a zatim drugog.

"Ova gospoda će bezuvjetno poslušati moja naređenja, Kiddere. Za pola sata stići će nam društvo - inženjeri, građevinari. Počet će ispitivati sjeverni kraj otoka da nađu mjesto za izgradnju centrale. Ovi dečki prema tebi osjećaju isto što i ja. Hoćemo li nastaviti s tvojom suradnjom ili bez nje? Meni je apsolutno nevažno hoćemo li te ostaviti živoga da nastavimo s poslom. Moji inženjeri mogu prekopirati tvoj model."

Kidder ne reče ništa. Prestao je žvakati kad je ugledao naoružane tipove, i tek se sada sjetio progutati. Sjedio je pogrbljen nad svojim tanjurom ne mičući se i ne govoreći ništa.

Conant prekine tišinu otišavši do vrata. "Robbinse - možeš li nositi ovaj model?" Veliki čovjek odloži revolver, nježno podigne model i kimne. "Odnesi ga dolje na plažu i dočekaj drugi brod. Reci g. Johansenu, onom inženjeru, da je to model

prema kojem treba raditi." Robbins izađe. Conant se okrene prema Kidderu. "Nema potrebe da se svađamo," reče ulizivačkim tonom. "Ja mislim da si ti tvrdoglav, ali ti to ne zamjeram. Znam kako ti je. Ostavit ću te na miru; imaš moju riječ. Ali, ja kanim nastaviti s ovime, i nevažna stvar poput tvog života neće mi stajati na putu."

Kidder reče: "Gubi se odavde." Dvije nadute vene pulsirale su na njegovim sljepoočnicama. Glas mu je bio tih i drhtao je.

"Vrlo dobro. Do viđenja, g. Kiddere. Oh - usput - pametan si ti momak." Još nikada se nitko nije obratio učenom g. Kidderu na takav način. "Jasno mi je da nas ti možeš pomesti s ovog otoka. Da sam na tvom mjestu, ne bih to učinio. Voljan sam ti dati ono što želiš - mir. Isto to želim zauzvrat. Ukoliko mi se išta dogodi dok sam ovdje, otok će bombardirati netko tko radi za mene. Dopuštam da postoji mogućnost da promaši. Ako promaši, vlada Sjedinjenih Država će uzeti stvar u svoje ruke. To ne bi želio, zar ne? Ipak je za jednog čovjeka previše da se sam bori protiv nje. Ista stvar se događa ako sabotiraš centralu na bilo koji način nakon što se ja vratim na kopno. Mogao bi poginuti. U svakom slučaju ćeš imati beskrajnih problema. Hvala na tvojoj... mmm... suradnji." Bankar se samodopadno naceri i izađe, praćen svojim nemuštim gorilom.

Kidder je još dugo sjedio ondje ne pomaknuvši se. Tada je zatresao glavom i položio je na dlanove. Bio je jako preplašen; ne toliko zbog toga što mu je život bio u opasnosti, već zato što su njegov mir i njegov rad - njegov svijet - bili ugroženi. Bio je povrijeđen i zapanjen. On nije bio poslovni čovjek. Nije znao s ljudima. Cijelog života je bježao od ljudi i onoga što su oni za nj predstavljali. Bio je nalik na uplašeno dijete kad odrasli stanu iznad njega.

Malo se smirivši, nejasno se upitao što će se dogoditi kad se centrala dovrši. Vladu će to zacijelo zanimati. Osim ako... osim ako do tada vlada ne bude Conant. Ta centrala će biti nezamisliv izvor energije, i to energije koja ne služi samo za

okretanje kotača. Ustao je i otišao natrag u svijet koji je bio njegov dom, svijet u kojem su njegovi motivi bili pravilno shvaćani i gdje su živjela bića koja su mu mogla pomoći. Vrativši se u zgradu Neoterika, opet je pobjegao iz svijeta ljudi u svijet svog rada.

Kidder je nazvao Conanta sljedeći tjedan, na bankarovo veliko iznenađenje. U dva dana što je proveo na otoku posao se prilično razmahao, te je on otišao kad su stigli radnici i materijal. Bio je u čestom radiokontaktu s Johansenom, glavnim inženjerom. Johansen i ostatak ekipe s otoka ranije nisu znali kakav ih posao čeka. Samo su goleme mogućnosti te banke mogle unajmiti baš tog čovjeka i baš taj odabrani tim.

Kad je ugledao model, Johansenova prva reakcija je bila ekstatična. Poželio je ispričati svojim prijateljima o tom čudu; ali, jedini radiouređaj koji je imao na raspolaganju mogao je komunicirati samo s Conantovim privatnim uredom u banci, a Conantovi naoružani čuvari, po jedan na svaka dva radnika, su imali stroga naređenja da unište svaki drugi radioodašiljač koji spaze. Tada je otprilike shvatio da je zatvorenik na tom otoku. Njegov nagli bijes se stišao kad mu je palo na pamet da biti zatvorenik za pedeset tisuća dolara tjedno i nije tako loše. Međutim, dva radnika i jedan inženjer su mislili drugačije, te su se počeli buniti dva dana nakon što su stigli. Jedne noći su nestali - one iste noći kad se s plaže začulo pet pucnja iz pištolja. Nitko nije postavljao nikakva pitanja, i nakon toga više nije bilo problema.

Conant prikrije svoje iznenađenje Kidderovim pozivom i zauzme napadno veseo stav, kao i uvijek. "No, svašta! Mogu li ti ikako pomoći?"

"Možeš," reče Kidder. Glas mu je bio tih i potpuno bezizražajan. "Želim da upozoriš svoje ljude da ne prelaze bijelu crtu koju sam povukao na petsto metara sjeverno od svojih zgrada, od jedne do druge strane otoka."

"Upozorenje? Ali, dragi prijatelju, oni imaju naređenja da te ne smiju uznemiravati ni zbog čega."

"Naredio im jesi. U redu. Sad ih upozori. Oko mojih laboratorija nalazi se električno polje koje će ubiti svako živo biće koje pokuša proći kroz njega. Ne želim imati umorstvo na savjesti. Nitko neće poginuti ako ne pokuša prijeći crtu. Hoćeš li obavijestiti svoje radnike?"

"Daj, Kidderu," protestirao je bankar. "To je bilo sasvim nepotrebno. Nitko ti neće smetati. Zašto..." Međutim, shvatio je da govori u mrtvi mikrofon. Znao je da nema smisla ponovo nazvati. Umjesto toga je nazvao Johansena i prenio mu poruku. Johansenu se to nije svidjelo, ali je ponovio poruku i isključio se. Conantu se sviđao taj čovjek. Na trenutak mu je bilo pomalo žao što Johansen više nikad neće živ stići na kopno.

Ali taj Kidder - on je počinjao predstavljati problem. Sve dok je njegovo oružje samo obrambeno, nije predstavljao nikakvu stvarnu prijetnju. Ali, morat će se pobrinuti za njega kad centrala počne raditi. Conant si nije mogao dozvoliti da u svojoj blizini ima genijalca, osim ukoliko se ovaj neupitno nalazi na njegovoj strani. Energetski odašiljač i Conantovi vrlo ambiciozni planovi će biti sigurni sve dok Kidder bude imao mira. Kidder je znao da za sada može očekivati suosjećajni stav od Conanta nego od horde vladinih istražitelja.

Kidder je samo jednom izašao iz svog rezervata nakon što su otpočeli radovi na sjevernom kraju otoka, a i tom prilikom je morao upotrijebiti svu svoju nevještu diplomaciju. Poznavajući porijeklo energije te centrale, znajući što se može dogoditi ako se ona zloupotrijebi, zahtijevao je od Conanta dopuštenje da pregleda veliki odašiljač kad je ovaj bio gotovo dovršen. Osiguravši svoj život odbijanjem da podnese izvještaj Conantu sve dok se opet ne nađe na sigurnom u svom laboratoriju, isključio je električni štit i otišao do sjeverne strane.

Ugledao je prizor koji je ulijevao strahopoštovanje. Jednometarski model se pretvorio u svoju sto puta veću kopiju. Prostor unutar masivnog stometarskog tornja bio je gotovo sasvim ispunjen onim istim nevjerojatnim labirintom zavijutaka i poluga koje su Neoterici tako delikatno ugradili u svoj stroj. Na vrhu tornja nalazila se kugla od uglačane metalne legure - odašiljačka antena. Iz nje će poteći tisuće tankih energetskih zraka, s kojih će u bilo kojoj količini moći crpiti energiju tisuće odgovarajućih prijemnika smještenih bilo gdje i na bilo kojoj udaljenosti. Kidder je saznao da su prijemnici već napravljeni, no Johansen, koji mu je to rekao, nije mnogo znao o toj strani posla i nije mnogo pričao o tome. Kidder je provjerio svaku pojedinost građevine, a kad je završio, s divljenjem je stisnuo Johansenovu ruku.

"Nisam želio da se ovo sagradi ovdje," rekao je plaho, "i još uvijek to ne želim. Ali, moram priznati da je zadovoljstvo vidjeti ovako napravljen posao."

"Zadovoljstvo je upoznati čovjeka koji je to izumio."

Kidder se nasmiješi. "Nisam ja to izumio," reče. "Možda ću vam jednom pokazati tko jest. Ja... no, pa, doviđenja." Okrenuo se prije nego što previše ispriča i odmarširao stazom.

"Mogu ga?" upita jedan glas pored Johansena. Jedan od Conantovih čuvara stajao je ondje s izvučenim pištoljem.

Johansen spusti njegovu mku. "Ne." Počeše se po glavi. "I tako, to je ta misteriozna opasnost s drugog kraja otoka. Pa, to je strašno drago stvorenje!"

* * *

Na ruševinama Denvera, razorenog tijekom velike Bitke na Stjenjaku za vrijeme Zapadnog rata, sagrađen je najljepši grad na svijetu - prijestolnica naše nacije, New Washington. U

kružnoj prostoriji u samom srcu Bijele Kuće, sjedili su predsjednik, tri vojna časnika i jedan civil. Diktafon ispod predsjednikova stola nenapadno je snimao svaku izgovorenu riječ. Više od četiri tisuće kilometara dalje, Conant se nadvio nad radioprijemnik, podešen na primanje signala iz sićušnog prijenosnika u džepu civila.

Jedan od časnika progovori.

"G. predsjedniče, 'nemoguće tvrdnje' o proizvodu koji je donio ovaj gospodin apsolutno su točne. On je iznad svake sumnje dokazao svaku od njih u svojim demonstrativnim pokusima."

Predsjednik baci pogled na civila, te ga vrati na časnika. "Ne želim čekati na vaš izvještaj," reče. "Recite mi - što je bilo?"

Drugi vojni časnik obriše lice kaki bandana maramom. "Ne mogu od vas tražiti da nam vjerujete, g. predsjedniče, ali to je ipak istina. Prisutni g. Wright u svom kovčegu ima četrdeset do pedeset malih... ovaj... bombi."

"Nisu to bombe," primijeti Wright usput.

"Dobro. Nisu to bombe. G. Wright je dvije smrskao čekićem na nakovnju. Ništa se nije dogodilo. Druge dvije je stavio u električnu pećnicu. Izgorjele su kao hrpice najobičnijeg kositra i kartona. Jednu smo ubacili u cijev topa i ispalili je. Još uvijek ništa." Zastao je i pogledao trećeg časnika, koji je nastavio priču.

"Ali, tada smo tek počeli. Odletjeli smo do pokusnog terena, izbacili jedan od tih predmeta i odletjeli deset kilometara dalje. S tog mjesta, g. Wright je malenim detonatorom, ne većim od vaše šake, detonirao tu stvar. Još nikada nisam to vidio. Četrdeset rali zemlje poletjelo je ravno prema nama, raspadajući se u letu. Udarac je bio strašan - vi ste ga i ovdje, sedamsto kilometara dalje, morali osjetiti."

Predsjednik kimne glavom. "Jesmo. Osjetili su ga i seizmografi na drugoj strani planete."

"Krater koji je nastao bio je u središtu dubok pola kilometra. Jedan avion napunjen tim stvarima bi mogao razoriti bilo koji grad. Nije potrebno čak niti precizno gađati!"

"Ali, to još ni izdaleka nije sve," upadne drugi časnik. "Automobil g. Wrighta kreće se pomoću malog uređaja sličnog ovima. Pokazao nam je. Nismo našli nikakvo spremište za gorivo niti bilo kakav drugi mehanizam pokretanja. Međutim, pomoću spravice ne veće od petnaest kubičnih centimetara, taj auto, opterećen s dovoljno težine da mu da vučnu silu, povukao je teret teži od vojnog tenka!"

"I još jedna proba!" doda treći uzbuđeno. "Stavio je jedan od tih predmeta u trezor. Zidovi su bili debeli četiri metra i napravljeni od superarmiranog betona. Detonirao je spravu s udaljenosti od sto metara. Ona je... raznijela taj zid! To nije bila eksplozija - nego, kao da je neka nevjerojatno jaka sila ispunila trezor i sravnila zidove iznutra. Oni su se raspuknuli i pretvorili u prah, a čelične rešetke i žice su izletjele savijajući se i pucajući kao... kao ...*uf!* Nakon tog pokusa, počeo je inzistirati na tome da razgovara s vama. Znali smo da to nije uobičajeno, no on je rekao da ima još toga, a da će to reći samo u vašoj prisutnosti."

Predsjednik ozbiljno reče: "Što, g. Wrighte?"

Wright ustane, podigne svoj kovčeg, otvori ga i izvadi iz njega kocku sa stranicama od dvadesetak centimetara, napravljenu od nekakvog crvenog materijala koji je upijao svjetlost. Četiri čovjeka nervozno se odmaknuše u stranu.

"Ova gospoda," započne on, "vidjela su samo mali dio stvari koje ova naprava može učiniti. Sad ću vam pokazati koliko se precizno njome može upravljati." On podesi sićušni gumb na jednoj strani kocke i odloži je na rub predsjednikova stola.

"Upitali ste me, ne jedanput, je li to moj izum ili nekoga predstavljam. Točno je ovo drugo. Također bi vas moglo zanimati da se čovjek koji upravlja ovom kockom trenutačno nalazi na nekoliko tisuća kilometara odavde. On je, i samo on,

može spriječiti da ne eksplodira sad kad sam ja" - izvadi detonator iz kovčega i pritisne jedan gumb - "učinio ovo. Ona će eksplodirati na isti način kao ona koju smo bacili iz aviona; potpuno će uništiti ovaj grad i sve što se u njemu nalazi, i to za četiri sata. Ona će također eksplodirati" - korakne unatrag i pritisne sićušni prekidač na svom detonatoru - "ukoliko se bilo što bude kretalo u krugu od jednog metra oko nje, i ako itko osim mene napusti ovu prostoriju - može se i tako podesiti. Ukoliko me, kada budem otišao odavde, itko pokuša napasti, ona će eksplodirati čim netko digne ruku na mene. Nikakav metak me ne može ubiti dovoljno brzo da me spriječi da je detoniram."

Tri vojna časnika tiho su sjedila. Jedan od njih nervozno obriše kapljice hladnog znoja s čela. Ostali se nisu micali. Predsjednik upita hladnokrvnim glasom:

"Kakav je vaš zahtjev?"

"Vrlo je razuman. Moj poslodavac radi u tajnosti, iz očiglednih razloga. Sve što on želi je vaša suglasnost da izvršavate njegova naređenja; da uzimate ministre koje on odabere; da svoju moć koristite u svrhe koje vam on naloži. Javnost - Kongres - kao i bilo tko drugi - nikada ne trebaju saznati ništa o tome. Mogao bih nadodati da, složite li se s ovim prijedlogom, ova 'bomba', kako ste je nazvali, neće eksplodirati. No, možete biti uvjereni da ih ima na tisuće postavljenih širom cijele zemlje. Nikad nećete znati kada se nalazite u blizini neke od njih. Ukoliko odbijete poslušnost, to će značiti trenutačno uništenje vas i svih koji se u tom trenutku nađu u krugu od šest do osam kvadratnih kilometara.

"Za tri sata i pedeset minuta - točno u sedam sati - počinju reklame na radiostanici RPRS. Reći ćete voditelju da, nakon što kaže ime stanice, izgovori 'U redu'. To neće zamijetiti nitko osim mene i mog poslodavca. Nema smisla da me pratite; moj posao je obavljen. Više nikada neću vidjeti svog poslodavca niti stupiti s njim u kontakt. To je sve. Ugodan dan, gospodo!"

Wright zatvori svoj kovčeg pokretom poslovnog čovjeka, nakloni se i napusti prostoriju. Četiri čovjeka ostadoše sjediti zureći u malu crvenu kocku.

"Mislite li da može učiniti sve to što kaže?" upita predsjednik.

Njih trojica nijemo kimnuše. Predsjednik dohvati svoj telefon.

Cijeli prethodni razgovor bio je prislušivan. Conant je sjedio za svojim velikim stolom u čeličnoj podzemnoj komori, gdje su se nalazile njegove privatne odaje, i ništa nije naslutio. No, pored njega je stajala kompaktna naprava - Kidderov radiofon. Upalio se zbog Conantove blizine, a Kidder je na svom otoku blagoslovio dan kad ga je smislio. Cijelo je jutro namjeravao nazvati Conanta, ali je jako oklijevao. Susret s mladim inženjerom Johansenom na njega je ostavio snažan dojam. Taj čovjek je bio tako temeljiti znanstvenik, i toliko je uživao u poslu koji je radio, da je Kidder prvi put u životu doista osjetio da nekoga želi ponovo vidjeti. Ali, bojao se za Johansenov život ukoliko ga dovede u svoj laboratorij, jer je Johansenov posao na obali bio završen, a Conant bi ga zacijelo ubio kad bi čuo za taj posjet, u strahu da će ga Kidder nagovoriti da sabotira veliki odašiljač. A ako bi Kidder otišao do centrale, vjerojatno bi ga ubili čim ga spaze.

Kidder se cijeli dan borio sam sa sobom, i najzad odlučio nazvati Conanta. Na sreću, nije odao signal, već samo pojačao glasnoću svog prijemnika kad mu je mala crvena sijalica dala signal da Conantov odašiljač radi. Iz radoznalosti je slušao sve što se događalo u predsjednikovoj sobi udaljenoj šest tisuća kilometara. S užasom je shvatio što su Conantovi inženjeri učinili. U male kocke su ugradili desetke tisuća prijemnika energije. Oni sami po sebi nisu mogli ništa, no preko daljinskog upravljača mogli su povući bilo koju ili sve milijarde konjskih snaga koje je odašiljala centrala na otoku.

Kidder je stajao pred svojim radioprijemnikom, bez daha. Ništa nije mogao učiniti. Kad bi smislio nekakav način da uništi centralu, vlada bi se zacijelo uplela i preuzela otok, a tada - što bi se tada dogodilo s njim i njegovim dragocjenim Neotericima?

Iz prijemnika je zaškripao još jedan zvuk - radio program. Nekoliko muzičkih brojeva, muški glas koji je reklamirao stratosferske letove do instalacijske razine, kratka tišina, i tada:

"Radiopostaja RPRS, glas nacionalne prijestolnice, okrug Južni Colorado."

Stanka od tri sekunde trajala je beskonačno dugo.

"Vrijeme je točno... mmm... *u redu*. Vrijeme je točno sedam sati poslije podne, prema Stjenjačkom standardnom vremenu."

Tada se začuo poluludi kikut. Kidder gotovo nije mogao povjerovati da je to Conant. Zatim je čuo dizanje telefonske slušalice. Bankarov glas:

"Bille? Sve je spremno. Kreni s eskadrilom i bombardiraj otok. Drži se dalje od centrale, ali ostatak izreži na komade. Budi brz i zatim bježi."

Gotovo histeričan od straha, Kidder se ustrči prostorijom, izleti kroz vrata i pojuri preko ograđenog zemljišta. U kućicama na gradilištu, pola kilometra od centrale nalazilo se pet stotina nevinih ljudi. Conant ih više nije trebao, a nije trebao niti Kiddera. Jedino sigurno sklonište bila je sama centrala, no Kidder nije želio ostaviti svoje Neoterike bombama. Brzo se uspne stepenicama i dotrči do najbližeg teleteksta. Žurno napiše: "Smislite obranu. Nepropusni štit. Hitno!"

Riječi su izlazile ispod njegovih prstiju na funkcionalnom jeziku Neoterika. Kidder nije razmišljao o tome što je napisao, nije doista vizualizirao stvar koju je naručio. Ali, učinio je što je mogao. Sad ih je morao napustiti, otići do kućica, upozoriti sve te ljude. Potrči stazom prema centrali i preskoči preko bijele crte i sigurne smrti za sve koji je prijeđu.

Eskadrila od devet aviona klinastih krila i nosa nalik na komarca uzleti iz jedne spilje na kopnu. Njihovi motori nisu stvarali nikakav zvuk, jer motora nije niti bilo.

Svaki avion kretao se pomoću malenog prijemnika; energijom odaslanom s otoka vukao je zrakom svoja neoznačena krila koja su upijala svjetlost. Za nekoliko minuta našli su se iznad otoka. Vođa eskadnje odrješito poviče u mikrofon:

"Prvo ćemo kućice. Obrišite ih. Zatim na jug."

Johansen se nalazio sam na malenom brežuljku, u blizini središta otoka. Imao je fotoaparatus, i mada je prilično dobro znao da su njegove šanse da se ikada vrati na kopno praktički nepostojeće, sviđale su mu se bočne snimke njegovog tornja, pa je slikao bezbrojne fotografije. Avione je spazio tek kad je začuo njihovo zavijajuće obrušavanje na kućice. Ukočen, u nevjerici, gledao je kišu bombi kako pada i pretvara kućice u smrskane ruševine raznesenog drveta, metala i ljudskih tijela. Slika iskrenog Kidderovog lica preleti mu mislima. Siroti čovjek - ako bace bombe i na njegov kraj otoka, on će... A toranj? Zar misle bombardirati i centralu?

Promatrao je, potpuno zapanjen, kako se avioni udaljavaju prema mom, okreću i ponovo spuštaju. Očito su išli na jug. Kod trećeg spuštanja bio je siguran u to. Mada nije znao što da učini, okrenuo se i potrčao prema Kidderovim zgradama. Iza jednog zavoja na stazi, snažno se sudario s malenim biokemičarem. Kidderovo lice bilo je grimizno od napora, i zacijelo je bio najuplašenije stvorenje koje je Johansen ikada vidio.

Kidder zamahne rukom prema sjeveru. "Conant!" zavrišti u tutnjavi bombi. "To je Conant! Sve će nas poubijati!"

"A centrala?" upita Johansen, problijedivši.

"Ona je sigurna. *Nju* neće dirati! Ali... moj laboratorij... i što je sa svim onim ljudima?"

"Prekasno!" poviče Johansen.

"Možda bih mogao... Dođi!" pozove ga Kidder, i odjuri stazom prema jugu.

Johansen je galopirao za njim. Kidderove kratke noge pretvorile su se u nejasnu izmaglicu dok je eskadrila letjela iznad njih i polagala svoja jaja na mjesto na kojem su se sudarili.

Kad su izašli iz šume, Johansen se zatrči brže, dostigne znanstvenika i obori ga koliko je dug i širok niti dva metra od bijele crte.

"Š... St..."

"Ne idi dalje, budalo! Tvoje vlastito proketo polje sile - ubit će te!"

"Polje sile? Ali... prošao sam kroz njega kad sam išao ovamo... Evo. Čekaj. Ako mogu..." Kidder počne bjesomučno loviti nešto po travi. Za nekoliko sekundi dotrči do crte, stišćući u ruci velikog skakavca. Prebaci ga preko crte. Skakavac ostane ležati.

"Vidiš?" reče Johansen. "To..."

"Gledaj! Skočio je! Dođi! Ne znam u čemu je stvar, osim ako ga Neoterici nisu isključili. Oni su stvorili to polje - ne ja."

"Neo-što?"

"Nije važno," odreže biokemičar i potrči.

Teško dišući, ustrčali su stepenicama u neoteričku kontrolnu prostoriju. Kidder prikuje oči za teleskop i radosno uzvikne. "Uspjeli su! Uspjeli smo!"

"Tko je..."

"Moj mali narod! Neoterici! Napravili su nepropusni štit! Kako ne razumiješ - on je presjekao silnice koje stvaraju ono zaštitno polje! Njihov generator i dalje stvara polje, ali vibracije ne mogu izaći iz njega! Oni su na sigurnom! Na sigurnom su!" I

preopterećeni pustinjač se rasplače. Johansen ga samilosno pogleda i zavrti glavom.

"Svakako - tvoji mali ljudi će biti dobro. Ali mi nećemo," nadoda, kad se pod zatresao od detonacije bombe.

Johansen zatvori oči, pribere se i dopusti da njegova radoznalost nadvlada strah. Priđe dvoglednom teleskopu i zagleda se kroz njega. Ondje nije vidio ništa osim zaobljene plohe sivog materijala. Nikad nije vidio takvu sivu boju. Bila je apsolutno neutralna. Materijal nije izgledao niti mekano niti tvrdo, i Johansenu se od tog prizora zavrti u glavi. Podigne pogled.

Kidder je udarao po tastaturi teleteksta, zabrinuto gledajući praznu žutu traku.

"Ne mogu doprijeti do njih," zacvili. "Ne znam što se dog... Oh, pa *naravno!*"

"Što?"

"Štit je apsolutno nepropustan! Impulsi teleteksta ne mogu se probiti, inače bih im mogao reći da prošire štit preko cijele zgrade - preko cijelog otoka! Ne postoji *ništa* što ta stvorenja ne mogu učiniti!"

"On je lud," promrmlja Johansen. "Siroti čov..."

U tom trenutku, teletekst počne oštro lupkati. Kidder se obruši na njega i gotovo ga zagrlji. Čitao je s trake kako je ona izlazila. Johansen je vidio znakove, no nije ih mogao razumjeti.

"Svemogući," čitao je Kidder zamuckujući, "molimo Te smiluj nam se i budi dobrotiv dok ne završimo. Bez Tvog naređenja spustili smo štit koji si nam naredio da postavimo. Izgubljeni smo. O, Veliki. Naš štit je doista nepropustan, pa niti Tvoje riječi ne dopiru do detektora riječi. Nikada ranije, u sjećanju niti jednog Neoterika, nismo bili bez Tvoje riječi. Oprosti nam djelo naše. Žurno iščekujemo Tvoj odgovor."

Kidderovi prsti zaplesaše po tipkama. "Sad možeš pogledati," produha. "Hajde - kroz teleskop!"

Johansen pogleda, pokušavajući ignorirati cvilež sigurne smrti koji je dopirao izvana.

Ugledao je nešto što je nalikovalo na zemlju - fantastična, obrađena polja, neku vrst naselja, tvornice i - stvorenja. Sve se kretalo nevjerojatnom brzinom. Nije mogao vidjeti niti jednog stanovnika, osim u obliku strelovito brzih bijelo-ružičastih linija. Zapanjen, gledao ih je nekoliko minuta. Zvuk iza njegovih leđa natjera ga da se okrene. Bio je to Kidder, koji je žustro trljao ruke. Na njegovu licu je blistao široki osmijeh.

"Učinili su to," reče on sretno. "Vidiš?"

Johansen nije vidio dok nije počeo shvaćati da vani vlada mrtva tišina. Potrči do prozora. Vani je bila noć - najcrnija noć - a trebao je biti sumrak. "Što se dogodilo?"

"Neoterici," reče Kidder, i nasmija se kao dijete. "Moji prijatelji s donjeg kata. Postavili su nepropusni štit preko cijelog otoka. Sad nam nitko ništa ne može!"

I, pod navalom Johansenovih pitanja, on se upusti u opisivanje rase stvorenja ispod njih.

Izvan štita događale su se mnoge stvari. Devet aviona se iznenada ukočilo. Devet pilota je počelo padati, bespomoćno; neki su pali u more, a drugi udarili u čudesni, sivi štit koji se pojavio umjesto otoka, skliznuli po njemu i potonuli.

Na kopnu je, čovjek po imenu Wright, sjedio u autu polumrtav od straha, a opkoljavali su ga vladini ljudi i pažljivo mu se približavali, izazivajući sigurnu smrt od upravo ugaslog izvora energije.

U sobi, duboko u unutrašnjosti Bijele Kuće, jedan je vojni časnik visokog čina zaurloao: "Ja to više ne mogu! Ne mogu!",

skočio na noge, dograbio crvenu kocku s predsjednikovog stola, i svojim ulaštenim čizmama je zdrobio u neupotrebljivo smeće.

Za nekoliko dana, jedan je skrhani starac odveden iz banke i smješten u ludnicu, u kojoj je umro za tjedan dana.

Štit je, naime, doista bio nepropustan. Centrala je bila nedirnuti i slala je svoje zrake i dalje; ali, zrake nisu mogle izaći iz štita, te je sve što se napajalo iz centrale ostalo bez energije. Ova priča nikada se nije pročula u javnosti, mada se u blizini obale Nove Engleske još nekoliko godina odvijala pojačana mornarička aktivnost. Priča koja se pročula bila je da je mornarica ondje pronašla novu metu - veliko polujaje od sivog materijala. Bombardirali su ga, pucali na nj svime i svačime, gađali ga raznim zrakama, dizali u zrak more oko njega, ali nikad nisu uspjeli ogrepsti njegovu glatku površinu.

Kidder i Johansen mudro su šutjeli. Bili su sasvim zadovoljni svojim istraživanjima i svojim Neotericima. Nisu niti čuli niti osjetili bombardiranje, jer je štit doista bio nepropustan. Sintetizirali su svoju hranu, svjetlo i zrak iz materijala koje su imali pri ruci, i jednostavno ih nije bilo briga za vanjski svijet. Oni su jedini preživjeli bombardiranje, osim još tri jada osakaćena stvora koja su umrla nedugo nakon toga.

Sve se to dogodilo prije mnogo godina. Kidder i Johansen su i danas možda još živi, a možda su mrtvi. Ali, to nije od osobite važnosti. Važno je to da sivi štit odolijeva svemu. Ljudi umiru, no rase opstaju. Jednog će dana Neoterici, nakon neizmjernih generacija nezamislivog napredovanja, spustiti svoj štit i izaći u svijet. Kad pomislim na to, osjećam strah.

Kuća duhova

To je bila samo šala, i to je sve - samo šala. Ma, siguran sam u to. Morala je biti. Kvragu, pa Tommy i ja smo to namjestili. Tommy je bio radiotehničar i to dobar, a ja sam znao za sve skrivene igračke, do zadnjeg zvučnika i Fahnestockove spojnice, gotovo isto toliko dobro koliko i on. A Tommy je bio čudan stvor. Dosta smušen, znate - onaj tip čovjeka koji se pojavi na poslu s jednom smeđom i jednom crnom cipelom, ili umoči svoj račun iz kafića u kavu, a konobaru pruži krafnu da mu naplati. Ali - bio je dobar u svom poslu, imao je strojeve, i ta zamisao ga je privukla. Što se toga tiče, razumijem ga. Nasmrt preplašiti hladnokrvnog komada poput Miriam Jensen bio je izazov za svakog muškarca.

Njezini kameni živci nipošto nisu bili jedina njezina upečatljiva osobina. Bila je ugodna - ugodna za gledanje, ugodna za razgovor, ugodna u načinu na koji je razmišljala, ponašala se i kretala. Visoka, znate - tamna brineta, dugačak, tanak vrat, mala glava i fine crte lica; jako visoka - no, taj tip. Prva liga. Da, i mozak, a još ga je i koristila. Mislim da joj ništa osim teških tjelesnih vježbi ne bi moglo podići bilo iznad jednog ili dva otkucaja na minutu. U svakom slučaju, znam da od moje smiješne zamisli da bi baš bilo lijepo biti oženjen njome, nije ni zatreperila. Nasmijala mi se u lice. Kad sam je zamolio za njezinu snježnobijelu ručicu, je li ona rekla da bi mi radije bila sestra? Je li mi nježno rekla da nismo dobar par? Je li rekla barem "Ne"? A-a. Rekla je ovo: "Baš si sladak, Bille. Je li ti itko ikad rekao koliko si sladak?" I nasmijala se. Ostao sam stajati tako, sa zubima na izložbi i snuždenog lica, i gledao je kako

odlazi; u tom trenutku sam obećao samome sebi: "Skinut ću ja nju s njenog visokog konja, tako mi svega nesvetog, pa makar je radi toga morao ubiti."

Vratio sam se kući - tada sam živio u unajmljenom stanu u hotelu - i u hodniku sreo Tommya. Odvukao sam ga k sebi, uvalio mu piće u ruku, i, slikovito rečeno, plakao mu na ramenu gotovo sat vremena, dok je on sjedio, provlačio prste gore-dolje kroz svoju neurednu kosu i gledao kako se mjehurići skupljaju na dnu jedne kocke leda.

"Š-što k-ka-kaniš p-podu-poduzeti?" upita me.

"Već sam ti rekao - oboriti je s nogu. Kad bih mogao smisliti način da je oborim s nogu tako da i *ja* od toga imam neko zadovoljstvo, i te kako bih to učinio. Ali, ne možeš doći ženi, gurnuti je da padne i očekivati da će se nakon toga udati za tebe."

"Možeš ne-nekim ženama," primijeti Tommy dubinom okorjelog samca.

"Ne i ovoj," odbrusih ja. "Ne, moram je toliko preplašiti da joj otpadnu svi štitovi, a nakon toga je spasiti, možda. Ili joj pokazati kako se ja toga ne bojim. Što ti misliš?"

"M-mislim da si lj-ljigav, B-Bille."

"Ma ne što misliš o meni. No, hajde - trebaš misliti mozgom. Zaboravi sad na karaktere i daj da nam padne na pamet koja ideja."

Tommy se zagleda u strop i vrlo ozbiljnom kretnjom ugasi cigaretu pet centimetara izvan pepeljare. "Č-č-čega se ona bo-bo-boji, što m-mi-misliš"?

Nekoliko minuta hodao sam gore-dolje, pokušavajući izlučiti odgovor na to pitanje. "Ničega, koliko ja znam," rekoh. "Miriam će ti skočiti u vodu s dvadeset metara, pripitomljavati konja, voziti trkaći auto, i nakon svega toga neće disati nimalo brže

nego što bi disala nakon brzog plesa. Kažem ti, njezini su živci - ako ih uopće ima - od klavirske žice obložene iridijem.

"Kladim se da je praznovjerna," reče Tommy.

"Što? Misliš, duhovi? Hm. Može biti, ali kako..."

"Lako." Tommy položi svoju praznu čašu na pod s visine struka. "Napravit ćemo joj malo duhova - a ti ćeš je spasiti od njih."

"Sjajno. Kako ćemo to - nacrtat ćemo nekoliko magičnih kvadrata na hotelskom sagu oko kotlića s đavoljim napitkom, ili što?"

"N-ne. Uz-uzmemo nekoliko namota žice i moj mali razglasni su-sustav, i možda nešto svjetiljki u boji i to. I opsjednemo kuću. Onda ti do-dovedeš svoju iridijsku prijateljicu. Samo p-p-prepusti sve meni."

"Ovo dobro zvuči, Tommy," rekoh. Zamisao me toliko privukla da sam se sjetio kako još ništa nisam popio, pa sam si počeo točiti piće. "Miriam je luda za izazovima. Ali, neka mi Bog pomogne ako ikad sazna za ovo."

Tommy me neodređeno pogledao i nasmiješio se. "Ne znam ja ništa, ššš-šefe," rekao je i ustao da krene. "Jav-javit ću ti kad s-sve sssmislim, B-Bille. 'Noć." Izašao je kroz vrata.

Zahvalio sam mu, izvukao ga iz kupaonice i otpratio do pravih vrata. Još nikad nisam vidio tako smušenog tipa.

Za tjedan dana, on je sve pripremio i doveo me da i ja sve pregledam. Kuća je bila drvena, u švicarskom stilu, i stara više od sto godina. Živica pred njom bila je potpuno podivljala, a nekoć zelena boja sada je bila prljavosiva. Imala je stropove na tri i pol metra i venecijanske rolete u posljednjem stadiju raspadanja, pune žutih naslaga i crvotočina. Ne znam kako je se Tommy dokopao, ali jest, i, čovječe, kako ju je samo pripremio!

"Z-znaš," objasnio mi je, "ova s-sta-rudija ima i povijest. Tu su bila č-č-četiri ubojstva i tri samoubojstva. Zadnji vlasnik je umro od g-g-gladi u podrumu." Poveo me za sobom i počeo se probijati kroz korov iza kuće. Pogledao sam turobnu, staru građevinu i zadržao. "Zašto idemo odostraga?" upitah.

"Zato da p-p-prašina u p-prednjem ho-hodniku izgleda k-ka da nitko nije ulazio zadnjih dvadeset g-go-godina," odgovori on, otvarajući podrumski prozor. "Uđi - p-p-popni se."

Ušao sam, a on se stušio za mnom. Probijao si je put kroz hrpetine starudija dok nije došao do pregradnog zida. Otvorio je vrata i našli smo se u lijepo uređenoj kontrolnoj sobi. Upirući prstom, Tommy reče: "Vidiš ovu p-ploču? Na svakim vratima k-kuće je p-postavljena fotoćelija i p-prijenosnik. Svaki put kad netko uđe u sobu, ja znam g-gdje je po broju ispod svjetiljke. T-tamo je moj mikrofoni i fonografski *pickup*. U kući postoji sustav cijevi za grijanje; stavio sam zvučnik u peć, tako da, kad se budem igrao svojom zbirkom krikova i cviljenja, vi ćete ih čuti po cijeloj kući. Zvuči sjajno."

"Zvuči," nacerio sam se. "Ali, zašto moraš znati u kojoj smo sobi?"

"Zbog rasvjete," reče on. Pokaže mi ploču sa šest prekidača i reostatom. "Neka svjetla su ultraljubičasta, pa će se sjajiti na fluorescentnoj boji na suprotnom zidu. T-tamo nešto vidiš, a kad uperiš bateriju na zid, n-nema više. Neka svjetla su fotografske bljeskalice. Oh, to će biti dobra p-predstava."

"Siguran sam u to," reko oduševljeno.

"Sad, k-kad dovedeš svoju hrpicu suhog leda," reče Tommy - shvatio sam da time misli na Miriam - "uvedi je na p-p-prednja vrata. Evo ti - natipkao sam ti sve p-priče o lju-ljudima k-koji su umrli ovdje, i sve p-p-pretpostavke o tome kako i g-gdje su o-o-odapeli. Ispričaj joj sve to i odvedi je u sve sobe. Ti znaš što te č-čeka. Ja ti više od t-toga ne m-mogu pomoći, os-ostalo ćeš morati sam."

"Dovoljno si učinio," rekoh, lupivši ga po leđima tako da su mu naočale pale i razbile se. On iz džepa izvadi druge i stavi ih. "Ne brini," potvrdim. "Ovo će sigurno probiti malo njenog leda."

Ispričao mi je još neke pojedinosti i poveo me u razgledavanje kuće. Zatim sam uzeo svoje natipkane listove i otišao kući da ih proučim. To će biti divno, mislio sam. U svakom slučaju, trebalo je biti.

Uhvatio sam Miriam dvije noći kasnije. Prišao sam joj s leđa i prošaptao joj u uho: "Hoćeš li se udati za mene?"

"Oh, zdravo, Bille." Nije se ni okrenula.

"Miriam," grubo sam rekao, "nešto sam te pitao!"

Ona nježno izmakne svoje rame od moje ruke. "A ja sam rekla 'Zdravo, Bille.'" Nasmiješila se.

Zaškripao sam zubima i pokušao ostati miran.

"Voliš li duhove?" upitao sam nevezano.

"Nemam pojma. Nijednog nisam upoznala," reče ona. "Ti nikad ne zoveš djevojke na ples?"

"Ne," rekoh ja. "Kad mi se pleše, odvučem ih ravno na podij, ali sad mi se ne pleše. Sad mi se priča o duhovima."

"Neutralna tema," primijeti ona. Pokazao sam glavom prema jednom od onih komada pokušaja koji se eufemistički zovu ljubavnim dvosjedima i probili smo se do njega kroz gužvu - bilo je to na jednom od onih tulumu koje je Reggie Johns nekad radio za ljude koje ne poznaje. Odnosno, on bi pozvao šest parova koje je poznavao, a došlo bi četrdeset do pedeset ljudi.

"Godine 1853.," rječito sam počeo, "Joachim Grandt - piše se sa 'd' - ubijen je od strane nepoznate osobe ili osoba na prvom katu jedne švicarske kuće u Grove Streetu. Počele su kružiti glasine da je kuća opsjednuta. Radi toga se vrijednost kuće i zemljišta toliko smanjila da je Joachimov pranećak, Harrison Grandt - piše se također sa 'd' - pokušao dokazati da nije

opsjednuta, te je ondje proveo noć. Iduće jutro, izvjesni Harry Fortunato pronašao ga je mrtvog, zadavljenog na točno isti način koji je upotrijebila ranije spomenuta osoba ili osobe. Fortunata je taj neočekivani obrat događaja toliko uznemirio da je istrčao iz kuće i pritom slomio vrat na ulaznim stepenicama."

"Sve to je prilično uzbuđujuće," reče Miriam blago, "no čini mi se da to baš nije prava stvar za šaputanje u moje školjkasto uho kad bismo mogli ići plesati."

"Dovraga, Miriam..."

"Također sa 'd'," ubaci ona.

"Daj mi da završim s pričom. Poslije Fortunatove smrti dogodila su se još dva ubojstva i dva navodna samoubojstva, a uvijek se radilo ili o davljenju ili o lomljenju vrata. Kažu da je kuća doista opsjednuta. Kažu da stvarno možeš vidjeti sablasti i čuti glasove, zveckanje i tako dalje - sve uredno. Ja sam pronašao tu kuću."

"Da? I kakve veze to ima..."

"S tobom? Pa, čuo sam da se ti ne bojiš ni muškarca, ni žene, ni zvijeri. Pa sam se upitao kako stojiš s duhovima."

"Bille, ne budi djetinjast. Duhovi žive u glavama ljudi i iskaču kad se šašavi ljudi žele preplašiti."

"Ne i ovi duhovi."

Razveseljeno me pogleda. "Nemoj mi reći da si ih vidio?"

Ja kimnuh.

Ona reče: "To samo dokazuje ovo što sam rekla. Hajdemo plesati."

Napola je ustala, no ja sam je uhvatio za ruku i povukao natrag. Mislim da joj se to nije svidjelo. "Nemoj mi reći da se bojiš otići i pogledati, Željezna Ženo?"

"Nitko mi nije predložio."

"Ja ti sad predlažem."

Prestala se otirati u smjeru podija i smirila se u sjedalu. "Ah - tako dakle - u tome je stvar. Hajde - idemo," reče tonom u stilu ne-bih-ja-to-ali-volim-slušati-o-tome.

"Samo ćemo doći i istražiti stvar," rekoš ja. "Iskreno rečeno, volio bih vidjeti kako ti se diže kosa na glavi."

"Daj da nešto raščistimo," reče ona. "Ti i ja u ovo doba noći idemo u napuštenu kuću u napuštenom susjedstvu da ulovimo jednog duha. To je to?" Njezina uzdignuta obrva je dodala: "Majmunaska posla, ha?"

"Ne!" rekoš odmah. "Nema majmuniranja. Imaš moju riječ." Naravno, Tommyevi električni duhovi bili su majmunaska posla, ali to nisu ona majmunaska posla na koje su mislile ona i njezina obrva.

"Pravi duhovi," zamisli se ona. "Bille, ako je to neka šala..."

"Ja se, moja damo," rekoš doista iskreno, "uopće ne šalim."

Ona se otisne s ljubavnog dvosjeda, stane na noge i reče: "Pričekaj me onda, dok kažem Reggieu da odlazim. Došla sam s Rogerom Sykesom, ali on ne mora znati za ovo."

Dok je nije bilo, smiješio sam se samome sebi. Sve je išlo kao urica - to je bila noć koju je Tommy odabrao da je upozna sa strahom. Zagrizla je mamac bolje nego što sam se uopće nadao, i sve kao da je radilo za mene. Ako je dovoljno uplašim, možda se večeras i vjenčamo. Možda, možda...

Ugledao sam je kako me čeka na vratima. Bila je odjevena u nešto vrlo usko a ipak lepršavo, bijelo naprijed i na leđima, a cmo na ramenima i sa strane. Ne znam, ja ne radim haljine, ali ta haljina je bila kao i sve ostalo na njoj - ugodna. Tada je preko ramena prebacila veliki crni ogrtač koji joj je omotao tijelo poput krila. Kakva žena! Uzdahnuo sam, zavideći samome sebi na tome što ću je nekoliko sati imati samo za sebe.

Popeli smo se u moj starodrevni, ali efikasni vojnički džip. "Gdje je to?" upita Miriam kad sam silazio s pločnika.

Ja je pogledah, primijetivši kako se omotala u ogrtač i uvukla dublje u njega. Svaki njen pokret je čudesan, pomislio sam. "Rekao sam ti," rekoh, zadržavši svoje misli za sebe. "Gore na Grove Stretu, na vrhu Toad Hilla, preko puta smetlišta."

"Znam gdje je to mjesto," odvrati. "Ne duži, prijatelju moj - naloži tog ugljena pa da stignemo. Oduvijek sam željela upoznati duha."

Već sam je čuo kako govori tim tonom. Na primjer, kad je jedan tip pokušavao prebaciti laso od užeta za rublje preko nekog stupa, a ona mu ga je nestrpljivo otela i rekla: "Kvragu, Joe, činiš me nervoznom. Na," zavatlala ga jednom i prebacila preko stupa iz prve. I onda kad je jedan konj iz škole jahanja slomio nogu preskočivši preko živice. Dok je šestoro ljudi stajalo i gledalo, ona je podigla neki oštri kamen i jednim preciznim udarcem ubila konja. "Nije preostalo ništa drugo," objasnila je grubo. "Niti jedan od vas tupoglavaca još nije niti krenuo prema školi po pištolj. Što biste vi - ostavili životinju da ovdje leži i vrišti još sat vremena?"

"Zašto si takva?" upitao sam je. Ona me upitno pogleda. "Mislim, zašto uvijek voliš raditi više ili manje nasilne stvari? Zašto ne naučiš plesti?"

"Znam plesti," reče ona odsječno, glasom koji je značio: "Oh, zaveži."

I tako sam ja 'zavezao', zadovoljivši se radosnom igrom uličnih svjetala na njezinom zasjenjenom profilu, pitajući se jesam li gad kad izvodim takav trik. Najzad smo se parkirali ispred kuće. Miriam je izašla i zagledala se u nju. Kuća se ocrtavala, siva i zastrašujuća, u svjetlu polumjeseca. Ispred nje bila je zamršena živica od tri i pol metra, koja se iz petnih žila trudila da sakrije prilaz prednjim vratima. Cijelo je mjesto djelovalo izglednjelo za popravcima - bio je to prljavi, stari žicar od kuće, koji je prosio za pravo da postoji još koji trenutak.

Miriam je došla do živice i stala, ne znam je li oklijevala ili je samo čekala mene. Zajedno smo krenuli stazom.

Sa zadovoljstvom sam uočio da je Tommy ili stigao taksijem, ili parkirao auto u nekoj drugoj ulici. To me malo začudilo - bio je on strašno pametan, ali prilično loš u predviđanju. Kad smo došli do vrha stepenica, potajno sam pritisnuo zvonce. Nije bilo nikakvog zvuka - zvono je bilo spojeno sa svjetiljkom na Tommyevoj ploči, tako da mu javim da smo stigli. Pmžio sam Miriam jednu od dvije baterije koje sam pripremio u autu i gurnuo vrata.

Miriam me uhvatila za ruku. "Prvo dame, tupane," nasmijala se i provukla pored mene.

Pod u hodniku se uz tresak slegao za pet centimetara pod njenom težinom; ona malo zamaše rukom da uspostavi ravnotežu i okrene se prema meni, mirno se smiješeći. "Ideš, Bille?"

Našli smo se u visokom, uskom hodniku u kojem su se nalazile stepenice pomalo prevelike za njega.

"Zdra-a-vo-o-o-o! Tko je to-o-o-o..."

"Ha?" upitamo Miriam i ja jedno drugo. Glas je bio tih, jeka jeke, ali jasan kao brodska sirena. "Ja nisam ništa...", zajedno smo izgovorili, a tada Miriam reče: "Ili mi nismo jedini istraživači, ili duhovi ne gube vrijeme s nama. U svakom slučaju, sviđa mi se ovdje. Kuda ćemo prvo, Bille?"

Morat će se malo više uplašiti da bi stvar uspjela, pomislih ja. "Gore," rekoh. "Počet ćemo na vrhu i ići prema dolje."

Jedno pored drugog uputismo se stepenicama, režući velike grude tame našim svjetiljkama. Na prvom odmorištu, Miriam krene prva, jer su se ondje stepenice sužavale. Dok je prelazila preko odmorišta, vidio sam kako njezina peta propada kad je stala na jedan kraj neučvršćene daske. Uhvatio sam dasku trenutak prije nego što ju je pogodila u glavu.

"Hvala," reče ona ravnodušno. "Jednom ću ti uzvratiti uslugu." Nije ni trepnula!

Kad smo stigli gotovo do vrha, učini mi se da sam nešto čuo. "Ne okreći se sad," rekao sam prigušenim glasom, "jer ne želim da išta propustiš, ali mislim da sam čuo nekakav smijeh."

Ukočili smo se i prestali disati kako bismo slabašnom zvuku pružili priliku. "Nije to smijeh," reče Miriam.

Ja poslušah pažljivije. "Ne znam," rekoh, "ali, sudeći prema tom zvuku, ono čemu se smije bi prije trebalo oplakati. Dragi Bože, kakav luđački zvuk."

Bio je to grgutavi zvuk, toliko tih da je bio gotovo intiman, i zvonko je jecao. Miriam je šmrknula kao da pokušava istjerati neki opaki smrad iz svojih nosnica. Obrisao sam znoj s dlanova. Gdje li je Tommy, dovraga, našao *takvu* snimku?

Na prstima smo prošli hodnikom prvoga kata i Miriam gurne jedna vrata. Podigla se prašina kad su se vrata bezvučno otvorila, mnogo brže nego što smo očekivali, i iza njih se ukaže veliki, nejasni oblik.

Tres!

Zaglušujući tresak iza nas, i to neshvatljivo nešto ispred nas. Ja odskočih nadesno, a Miriam nalijevo, i na sekundu je cijeli svijet bio stvoren od zalutalih električnih zraka i skrivenih prijetnji. Da budem iskren, Miriam se smirila prva; barem toliko da usmjeri svoju bateriju na jedan od uzroka naše panike. Bio je to neki stari tekst koji je ranije uokviren visio na zidu hodnika. Njegov čavao je ispao iz labavog gipsa, zacijelo zbog mojih spretnih koraka, i tekst je pao na pod, pri čemu se razbilo staklo u okviru. Usmjerio sam svoju svjetiljku na otvorena vrata. Unutra se nalazio velik komad namještaja, staromodni radni stol, prekriven prašnjavom bijelom tkaninom.

"Malo si nervozan, ha, Bille?" veselo mi reče Miriam kad mi je prišla.

Podmetnuo sam jezik između zubiju da prestanu toliko glasno cvokotati i pritom se pokušao nasmijati. Mislim da sam u tom luđačkom svjetlu uspio to nekako izvesti. Miriam je zacijelo mislila da se dobro osjećam, jer mi je prilično spremno prepustila da prvi uđem u sobu.

U njoj nije bilo mnogo toga osim prašine i nekoliko slomljenih stolaca. Na suprotnom zidu nalazila su se još jedna vrata. S Miriam za petama, prošao sam kroz njih. Stao sam odmah iza vrata i počeo se svojom svjetiljkom mačevati s tamom, no ništa nisam vidio, pa sam koraknuo u stranu da uđe i Miriam. Nešto me lagano dodirne po ramenu -

Bong! Uiiii-huuu! Bong! Uiiii-huuu! Bong!

Miriam ispusti jedno "Gha!" naglo udahnuvši zrak i zgrabi me za ruku, zbog čega sam ispustio bateriju. Baterija padne na pod i ugasi se, a Miriam počne petljati svojom i slučajno pritisne prekidač. Tama nas je pogodila toliko žestoko da su nam koljena klecnula pod njezinom težinom, a moja hladnokrvna draga obavila je obje ruke oko moje glave, što je bila prva stvar na koju je naišla; tada je počela proizvoditi zvuk poput pačeta u zreloj dobi od dva sata. Bongovi i zavijanja su nastavili, a tada je Miriamina ruka svojim snažnim grčevima ponovo upalila svjetiljku. Našli smo se kako zurimo u staromodni sat s kukavicom. Sat i kukavica lagali su da je jedanaest sati. Vjerojatno sam nešto ranije udario klatno i pokrenuo ga.

Miriam je ostala tako stajati, s rukama obavijenim oko mene, sve dok glupa ptica nije završila i povukla se; možda koji trenutak duže. Taj trenutak je bio moj, ali, dovraga, bio sam previše uzrujan da bih ga mogao cijeniti. Zatim me pustila i rekla kroz čudan, mali smiješak: "Bille - ja mislim da je ovo smiješno. Da se malo nasmijemo, ha?"

Prebacio sam malo vlage sa svoje gornje usne na suhi jezik. "Ha, ha," rekao sam bez entuzijazma.

Miriam čvrsto reče: "Onaj zvuk smijanja bila je nekakva voda u cijevima. Onaj tresak se čuo jer je slika pala na pod. Oboje smo je vidjeli. Ona... stvar što smo vidjeli kroz vrata je neki stari sanduk prekriven prašnjavom tkaninom. Ovaj najnoviji od tvojih duhova je sat s kukavicom. Točno?"

"Točno."

"A onaj 'Tko je to' što smo čuli kad smo ušli je... je... No da, što je to bilo?"

"Mašta," rekoh spremno. "Iako jako dobro znam da *ja* to nisam izmislio."

"Onda sam ja," reče tvrdoglavo, i doda: "Dovoljno jako za oboje." Njezin iskrivljeni smješak bio je prizor za pamćenje.

"Zacijelo," rekoh, pokupivši svoju svjetiljku i pokušavajući natjerati prste da se počnu dovoljno pristojno ponašati kako bih uspio skinuti vrh i ubaciti rezervnu sijalicu. Nekako sam uspio. "Postoji li možda neka sićušna mogućnost da ti zamišljaš i *ovo*?" Pokazah prstom. Ona se okrene.

"Ovo" je bila mrlja svjetlosti na bočnom zidu, a bila je toliko mutna da je bila gotovo nevidljiva. Zraka njezine svjetiljke bila je uperena na drugi zid, inače je niti ja ne bih vidio. Dok sam bez daha zurio u mrlju, u njezine sjenke i nejasne obrise, počeo sam shvaćati što predstavlja.

"Izgleda kao... vrat!" prošapta Miriam, koraknuvši unatrag na moje prste. Mrlja je doista bila vrat, ružičasta koža prošarana dubokim plavo-crnim tragovima prstiju.

Ostala je na zidu nekoliko sekundi i zatim izbljedjela.

Progutao sam slinu i rekao: "Dražesno!"

Miriam je prošarala svjetlom uokolo i zatim ga usmjerila na taj zid. Njezina zraka svjetlosti nije bila mirna, no ona ne reče ništa.

"Miriam... mislim da mi se pleše."

"Ovdje nema muzike," reče ona mirno. "Trebali bismo otići negdje drugdje."

"Da,", rekoh ja, i progutah slinu. "Trebali bismo, zar ne?" Ali, niti jedno od nas se nije pokrenulo.

Najzad ona slegne ramenima i duboko udahne. "Što čekamo, Bille? Idemo!"

"Idemo? Misliš, plesati?"

"Da plesati!", uzvikne ona kontraaltom punim prezira. "Došli smo istražiti ovu kuću, zar ne? Idemo onda."

"Ti si stvarno faca, ha?" rekao sam ispod glasa. Mislim da me čula, jer je ispravila ramena i izašla iz sobe. Ja sam otklipsao za njom.

Palo mi je na pamet da je cijela ta predstava jako dobra stvar, ali i da sam imao prokletu sreću što sam je složio baš njoj, a ne nekoj sugestibilnijoj ženici. I meni samome ježila se koža od tog mjesta, usprkos svemu. A još da sam bio s nekom fificom koja bi se onesvijestila, ili počela hysterizirati, ili tako nešto? I još da ostanem sam na tom mjestu? Hodao sam za Miriaminim petama.

Ostatak drugog kata obišli smo na brzinu i nije se dogodilo ništa posebno. Njezino bodrenje nam je mnogo pomoglo. Olako smo prelazili preko raznih škriputanja, cviljenja i zveckanja kao preko vjetra u dimnjacima, lupanja žaluzina i podova koji se sliježu. Niti jedno od nas nije našlo za shodno spomenuti da te noći nije bilo vjetra, i da se podovi u kući staroj sto dvadeset i pet godina više ne sliježu. Drugim rječima, mislili smo da nam nije baš ništa, sve dok opet nismo začuli ono jecavo smijanje. To je bilo prilično užasno. Miriam me držala za ruku deset minuta prije nego što sam ja to shvatio, a i tada sam shvatio samo zato što sam osjetio kako se kosti njezine šake trljaju jedna o drugu zbog stiska moje ruke, na kojeg me natjerao taj smijeh. Smijeh se dizao i spuštao po cijeloj ljestvici tonova, a zvučao je kao kad manijak s napadajem grčeva svira klavir prepun suza.

"Još ti se sviđa ovdje?" upitah.

"Nije mi se sviđalo ni u školi," odgovori ona, "ali sam je ipak završila."

Morali smo otvoriti jedna vrata da dođemo do stepenica koje su vodile na treći kat. Bile su uske sa zavojem u sredini, a na zavoju je bilo sićušno odmorište. Ja sam išao prvi - što je sigurno bilo pogreškom, jer se možete kladiti da nisam to sam tražio, viteštvo ili ne viteštvo. Trenutak prije nego što sam dospio do odmorišta, ugledao sam jednu ženu, lijepo stvorenje u prozirnoj odori, kako ozbiljnog izraza lica izlazi iz zida s moje desne strane, prelazi odmorište i ulazi u zid s lijeve strane. Jedino što je smetalo njezinoj krasoti bila je krv koja je liptala iz njezinih ušiju, i činjenica da sam kroz nju jasno vidio oguljeni zid. Zaprepašteno sam uzdahnuo i koraknuo unatrag na Miriaminu stepenicu.

"O-o-o! Kvragu, Bille..." Stala je na svoju neozlijeđenu nogu i primila se za rukohvat, koji je smjesta popustio i uz tresak i lom pao u tamu ispod nas.

"Jesi dobro?" upitao sam je nadglasavši grmljavinu.

Posegao sam za njom da ne padne, no uspio sam joj samo zabiti palac u oko. Ona na to reče nešto što je nije njena majka naučila. "Makni se, Bille - opasan si! Zašto si, tako ti sve truleži, zakoračio unatrag?"

"Ti je - ti to nisi vidjela?" upitah je prije nego što mi je razum rekao da je bolje da šutim. Ona odmahne glavom.

"Koga?"

"Djevojku! Ona... Oh, zaboravi, Miriam. Valjda sam i to umislio. Dođi."

Ponovo smo se počeli penjati, no nešto nas je natjeralo da se okrenemo. U svakom slučaju, kad sam ovaj put pogledao, vidio sam je preko Miriamine glave, dok je Miriam zurila u tu prozirnu ženu koja je ponovo prelazila odmorište od zida do

zida. Ovaj put je hodala unatrag, a krv joj se ulijevala u uši. Ovaj je prizor bio beskrajno užasniji od prvog, no ja sam ipak, nakon prvog šoka, osjetio olakšanje. Tommy je po prvi put pretjerao. Taj hod unatrag bio je previše filmski, pomislio sam. Zacijelo je to bilo to - odnekuda projeciran film, možda od ispod stepenica, prvo unaprijed a zatim unatrag. To bi lako moglo objasniti prozirnost djevojčina lika, budući da je projiciran izravno na zid. Ali - kvragu, kako je zaboga postigao taj zapanjujući trodimenzionalni efekt?

"Ovo je," reče Miriam skrhanom, "nešto u što ja jednostavno neću vjerovati! Bille - zaboga, kakvo je ovo mjesto?"

"Obična kuća duhova," veselo rekoh. Osjećao sam se bolje sad kad sam na svoje zadovoljstvo prozreo jednog duha. "Dođi - proći ćemo cijelu kuću i zatim otići odavde. Što prije, to bolje, znaš!"

Njezin hod, držanje i izraz lica, koliko sam mogao vidjeti u svjetlosti naših baterija, bili su gotovo skrušeni. Iznenada sam se osjetio kao užasan gad. Ovo je bilo ušljivo raditi jednoj tako lijepoj djevojci.

"Miriam," rekoh blago, uhvativši je za ramena, "ja..."

Ali, baš u tom trenutku, smijeh je dosegao hladan *crescendo*, i s donjeg kata se začuo najjezovitiji zavijajući zvuk koji sam ikada na svoju žalost imao prilike čuti. Bio je to zvuk od kojeg se čovjeku stisnu zubi od užasa, toliko da mu desni prokrvare, a koža mu se naježi poput turpije za drvo. Krik kao da je zaustavio smijeh, jer se tišina poslije njega posvetila njegovoj odzvanjajućoj jeci; a mi smo prestali disati kako zvuk našeg disanja ne bi pomogao toj jeci da duže potraje. Taj urlik nije bio s ovog svijeta. Negdje u paklu nalazila se neka prokleta duša, koja je bila ondje dovoljno dugo da bude dovoljno bijedna, a da ipak ostane dovoljno jaka da tako vrišti.

Odvojili smo se jedno od drugog uglavnom zbog toga što je to bila jedina kretnja koju smo mogli učiniti da se malo udaljimo

od dojma koji je taj zvuk ostavio na nas. Naša želja da završimo obilazak kuće bila je žarka i nerazumna, a do tog trenutka je postala i prilično neodoljiva. Htjeli smo požuriti s tim - nismo ni pokušali ostaviti posao djelomično dovršenim. Ja to ne bih mogao provesti do kraja da nisam znao da su ti užasi, bez obzira koliko ekstremni postali, samo rezultati Tommyevog čudnog dara za baratanje strujnim krugovima. Miriam je imala svoje vlastite željezne živce i činjenicu da se ja do sada još nisam počeo histerično povlačiti.

Treći kat nije bio loš - ondje nije bilo ničega osim rasparenih komada pokućstva, prašine i škriputavih podnih dasaka. Kad smo krenuli prema dolje, znajući da smo uskoro gotovi i da možemo ići, postali smo gotovo radosni. Gotovo. Ne sasvim, jer je onaj zvuk ponovo počeo - onaj jezivi smijeh pun suza. Trajao je i trajao, dok ga više nismo mogli podnijeti, a zatim je prešao i tu točku i još uvijek je trajao. Sišli smo stepenicama, trčkarali hodnicima, provaljivali u sobe i istrčavali iz njih, djetinjasto se igrajući laganog ponašanja, dok je smijeh jačao, ne postajući glasniji, već jasniji; i nismo mogli odrediti prati li nas on ili ga jednostavno ima posvuda. Bio je toliko sveprisutan da smo izgubili svijest o tome da se nalazi samo u toj kući. Bio je svuda oko nas, jači od zvuka - bio je nešto što smo disali, nešto što je svojim pulsiranjem pritiskalo našu odjeću uz naša uzdrhtala tijela. Ispunjavao je cijeli svijet, i doimao se kao da nikad, nikad neće prestati, i kao da mu ne možemo pobjeći izađemo li iz kuće. Kao da se nikad nećemo moći spasiti od njega. On je postao dio nas, nalazio se u našoj krvi, u našim kostima. Zaobišavši ugao na prvom katu, Miriam se zabila u vrata i zateturala unatrag u moj naručaj. Usmjerio sam svoju svjetiljku na njezino lice. Dio tog zvuka - mali dio, ili možda sve, ne znam - *dopirao je od nje!*

"Miriam!" zavrištao sam, dvaput je pljusnuo po licu i preklopio joj iskrivljena usta rukom. Smijeh se na to povukao u

gornje katove kuće, a ona se drhtavo pripila uz mene. "Miriam... Zašto sam... Draga, iščupaj se. Slušaj me! Mir..."

"Oh, Bille! Bille, bojim se! Bojim se, Bille!" Rekla je to mirno, tihim, vrlo iznenađenim glasom; a zatim je počela plakati, i ja se kladim da joj je to bilo prvo plakanje u životu, jer je to bila bujica suza.

Podigao sam je u naručje i odnio je u sobu koju još nismo posjetili. Ondje se nalazio čudovišni crveni kauč od pliša i mahagonija, i položio sam je na njega. Obavila je ruke oko mog vrata i iznenada se pretvorila u vrlo malenu djevojčicu koja se boji maraka. Nagnuh se nad nju, boreći se za zrak, jer, mislim da sam i ja plakao.

Smijeh se ponovo približio.

"Bille!" zajeca ona. "Daj da prestane! Molim te, molim te, daj da prestane!"

Nisam to više mogao dopustiti. "Ne miči se, mala," proškrgutao sam; i, učvrstivši jednu svjetiljku u kut kauča, uputih se prema vratima.

Miriam je sjela i zavrištala za mnom. Ja sam se vratio, zagrlio je i poljubio. Bila je toliko iznenađena kad sam je pustio da je samo ostala sjediti s rukom preko ustiju, bez riječi, a ja sam se istrkao i požurio hodnikom prema stepenicama koje su vodile u podrum.

Tommy je stvarno pretjerao, škrgutao sam samome sebi probijajući se do zatrane prostorije u podrumu, u koju je sakrio svoje strojeve. Posao je obavio i previše dobro, namjeravao sam to i reći tom radijskom inženjeru, zajedno s popratnim vatrometom. Pipkao sam uzduž drvenog pregradnog zida dok nisam pronašao otvor koji je upotrebljavao kao kvaku. Ugurao sam prst u njega, otvorio vrata i uperio zraku svjetlosti u prostoriju. U njoj nije bilo nikoga. U njoj jednostavno uopće nije bilo nikoga!

"Tommy?", zavikao sam s pregradnog zida, teško dišući. "Tommy!" Nikoga. Nitko nije upravljao tim svjetlima, tim prekidačima, fonografom, nitko... "Tommy!" glas mi je drhtao.

Smijeh se i dalje nastavljao. Trajao je i trajao. Pogledao sam fonograf. On je doista bio ondje, zajedno sa svojim kristalnim *pick-upom* i žicama koje su bile spojene sa zvučnikom u staroj peći. Ali, nije bio uključen. Dopuzao sam do njega, ispružio ruku i preokrenuo ga uz glasan tresak, no smijeh nije prestajao.

Tommy! Idiot, gdje li je samo otišao? Možda je do prije koje minute bio tu. Možda se skriva negdje u podrumu.

Otišao sam do vrata i pozvao ga. Bez odgovora. Vratio sam se i prešao rukom preko kontrolne ploče načičkane žaruljicama. Jecavi smijeh još uvijek je odzvanjao svuda oko mene. Ne proizvodim ga ja, valjda? Zatresao sam glavom da je pročistim i pokušao misliti. Je li taj smušenjak mogao zaboraviti pojaviti se? *Zar ga uopće nije niti bilo?*

Utorak. Utorak navečer. Zar se Tommy nije trebao večeras pojaviti da opsjedne kuću? Barem sam ja tako mislio. Mutno sjećanje prođe mi kroz misli - Tommy kako mi govori koje noći bi želio namjestiti svoj trik. Govorio je: "S.. s... sr... sr.. s..." oko pola minute prije nego što je uspio izgovoriti. Ali, nitko ne govori tako ako pokušava reći "utorak". Ljudi tako govore ako žele reći "srijeda." Oh, ali to je stvarno previše glupo! Zbog čega li sam ja zaboga pomislio da je riječ o utorku? Znao sam da je bilo nešto u vezi utor... Oh, pa da! "Ja-javi se svojoj Sniježnoj kraljici u utorak, tako da bude sigurno da ćeš je dovesti u kuću u s-s-sr..." To je bilo to!

Bio sam toliko ljut da sam sam sebi dao pljusku. Ali, nije važno - neko pokvareno kopile se igralo s tim kontrolnim uređajem prošlih sat i nešto vremena, no mene nije zanimalo tko je to! Uperio sam svjetlo na žičani sklop, pronašao glavni vod i iščupao ga iz kontrolne ploče. Tako, to bi bilo to.

No, to nije bilo to. Prvo sam opet začuo taj smijeh, a zatim sam čuo i Miriam kako vrišti. Jurnuo sam prema vratima - ravno prema vratima, mada je to značilo zaorati preko cijele Tommyeve električne opreme. Do podrumskih vrata sam dospio okupan tušem oprugica, prsnutih žaruljica i reostata, i nastavio juriti prema stepenicama.

Kad sam došao do njih, jedna misao ovila se oko mog srca i pokušala ga zaustaviti. Miriam se nalazila na prvom katu u stražnjoj sobi - u sobi u koju sam je ja odnio - u sobi u kojoj je četvoro ljudi bilo neobjašnjivo, ali temeljito zadavljeno!

Doista sam postavio rekord. Trčao sam prebrzo da bih pogodio vrata, pa sam na vratnom okviru ostavio komad ramena i nastavio trčati. To je bilo to. To je bilo naše malo opsjedanje. Ova kuća nije trebala Tommya!

Miriam je ležala na kauču, vrata iskrivljenog pod luđačkim kutem, a na vratu su se vidjeli plavi tragovi.

Zavrištao sam, okrenuo se i istrčao van. Doktora - policajca - morao sam nekoga naći! Miriam - ja sam joj to učinio! Ako je mrtva, ja sam je ubio!

Poletio sam hodnikom do izlaznih vrata. Ona su me na trenutak zaustavila, jer su se otvarala prema unutra. Otvorio sam ih hrvačkim zahvatom i zadihan se našao na vrhu stepenica. Tako je to bilo, znači. To je ono što se dogodilo Grandtu, a Fortunato je pronašao Grandta kao što sam ja pronašao Miriam. Fortunato je imao više sreće. Slomio je vrat istrčavajući iz kuće. Ja sam zaželio da mi vrat bude slomljen, jer se tada više ne bih grizao što sam ubio Miriam. Pohlepno sam pogledao niz stepenice. Još tri čovjeka su poginula na njima na isti način - pa zašto ne još jedan? Smijeh iza mene se stišao i smirio u tihi kikut prepun iščekivanja. Sve će se to ponoviti. Jedan zadavljen, drugi lomi vrat na stepenicama. Tako je to bilo oduvijek. To je...

"Ne!" zajecao sam, okrenuo se i prisilio da uđem natrag u kuću. Kada sam ušao, smijeh se zatvori u samoga sebe.

Naslijepo sam se vratio dugačkim hodnikom na prvi kat u stražnju sobu. Miriam je još uvijek ležala ondje, a ja sam stajao, iscrpljen, i gledao je. Nisam joj želio prići, nisam je htio dodirnuti, nije mi bilo ni do čega. Samo sam stajao poput drveta i gledao je onako ispruženu i iskrivljenu, kako joj glava visi, i kako se oni plavi tragovi na njezinom vratu pojačavaju, zatim slabe, pa opet pojačavaju. I tada sam shvatio da ona uopće nije zadavljena, jer - *upravo sada je netko davi!*

Skočio sam do nje uz promukao krik, uhvatio je i podigao, ali morao sam je vući od nečega. Uspravio sam je jednom rukom, a drugom popipao njezin vrat. Ondje nije bilo ničega! Podigao sam je i pokušao iznijeti van, ali nisam mogao jer ju je nešto držalo za vrat! Privio sam je uz sebe i napeo se što sam više mogao da je istrgnem, ali nisam uspio! Tada sam osjetio kako 'nešto' popušta, a njezine su oči zakolutale i nestale s vidika. Izgledala je sablasno u onom ludom svjetlu od baterije koja je još uvijek bila zataknuta u jarkocrveni pliš i svjetlila prema gore. Znao sam da je jako boli, gotovo sam mogao osjetiti njezinu bol. Tada je sve popustilo, a ja sam pukim čudom ostao na nogama i odnio je, posrćući i teturajući, van iz sobe, van iz kuće i u auto.

Čim smo se našli dovoljno daleko, parkirao sam se na pločnik. Zacijelo to nije mogla preživjeti - nikako nije mogla! Ali, zašto se onda micala, i zašto je nešto šaputala? Privio sam je uz sebe i protrljao joj zglob na ruci. Ona je govorila moje ime. Gotovo sam se nasmijao. Tada je počela psovati dubokim, muklim glasom. Sad sam se nasmijao.

"Oh - čovječe!", reče ona, i obliže usnice. "Kako me je samljelo!" Slabašnim pokretom dodirne se po vratu i nasmiješi.

"Draga, pravi sam gad što sam te odveo na to mjesto. Ne znam što mi je bilo..."

"Šššš," reče ona i nasloni se u sjedalo.

Bila je mirna toliko dugo da sam se uplašio. "Miriam..."

"Nego, inače," reče ona, a glas joj je bio toliko jak i normalan da sam se zaprepastio, "postavio si mi jedno pitanje, o kojem sam sada razmislila. Udat ću se za tebe, ako želiš."

Još sam se uvijek osjećao kao gad. "A zbog čega?" upitah je, iskreno zapanjen. Ona se nasloni na mene.

"Zbog toga," reče nježno, "što sam oduvijek željela biti udana za muškarca koji mi može pričati priče o duhovima u dugim zimskim noćima."

Moram reći još samo dvije stvari. Tommy nam nije htio biti kum jer je bio bijesan na mene zato što sam mu uništio opremu. Druga stvar je da sam kupio kuću u Grove Streetu i sraunao je sa zemljom. Ondje smo sagradili našu kuću i sada sretno živimo u njoj.

Potpuno automatski

"Koga vruga on radi u životu?" upitao sam kad je neljubazni brodski časnik izašao iz kantine.

"Ništa," reče drugi časnik. "Baš ništa."

"Zašto je onda na brodu?"

Drugi časnik bio je čovjek četrdesetih godina i vrlo lijepog smiješka. Sada ga je upotrijebio. "Vozimo ga za svaki slučaj," reče. "On je kemijski nadzornik, ne drži straže, ne podnosi izvještaje. Dođe na brod prije nego što uzletimo, i nestane kad sletimo. Za to dobiva šestočetrdeset kredita mjesečno."

"Šesto... sveto kovno, to je puno kusura za to da ne radi ništa. A ja sam uvijek mislio da je posada svemirskog broda svedena gotovo na ništa. Zar svaki brod nosi te... te plaćene putnike?"

Drugi časnik kimne i ponovo mi napuni čašu. "Nekoć davno, prije četiri ili pet stotina godina, niti jedan brod nije mogao biti bez njih. Tada još nisu postojali automatski strojevi vrijedni spomena. Brodovi su tada imali vlastiti pogon, pa je pola njihovih kapaciteta odlazilo na gorivo. Pola onoga što je preostalo zauzimao je pogonski mehanizam. Tada još nisu imali energetske zrake; morali su crtati svoje kurseve i sami upravljati brodovima na svakom letu. Naravno, sa sadašnjim energetske zrakama koje ujedno i vode i napajaju letjelicu, stvari su mnogo drugačije. U cijelom sustavu postoji možda samo dvije ili tri stotine ljudi koji razumiju teoriju astrogacije, a svi oni su ili znanstveni istraživači, ili senilni profesori. Brodovi imaju posadu još samo zbog tradicije - i činjenice da što više radnih mjesta izmisli Vrhovni savjet, to bolje za svakoga. Ja se uopće ne

zavaravam - znam jako dobro da me za nepunu minutu ili dvije mogu zamijeniti dva prekidača i reostat na nekoj kontrolnoj ploči na Zemlji. To se tiče svakoga na tim brodovima. Samo putnički brodovi imaju kapetane, a njihova funkcija je da impresioniraju putnike. Neka vrsta uzvišenog meštra ceremonije. Ne, svemirsko putovanje definitivno nije što je nekad bilo.

"To je možda istina," rekoš, "ali vi barem nešto radite. Redovito držite stražu, pregledavate putničke i tovame listove, pišete brodski dnevnik i stvarate putnicima dojam da se brod nalazi u sposobnim rukama - ali, što radi taj kemo-nadzornik? Lažna fasada je lažna fasada, ali opet mora biti pričvršćena za nešto solidno. A taj tip nema čak niti izgovor za to što se nalazi na brodu."

"Mislite? Svakako, za njegov rad se u potpunosti brinu automatski strojevi koji se nisu pokvarili niti jednom u prošlih tri stotine godina, ali nije u tome stvar. Sjetite se - rekao sam vam da je on ovdje za *svaki slučaj*."

"Kakav slučaj?"

"Slučaj određenih mogućnosti. Imate li kojih sat vremena na raspolaganju? Ispričat ću vam priču o kemijskom nadzorniku koja bi vas mogla zanimati."

"Samo dajte," rekoš. "Imam pred sobom tri tjedna besposličarenja, a kamoli jedan sat. Stavite ploču."

Drugi časnik otvori zatvarač na kragni, podigne polugu na svom stolcu da se malo dublje nasloni, i počne:

Razlog zbog kojeg mislim da bi ova priča mogla zanimati baš vas, je taj što se priča tiče nečega što se dogodilo kad su učinili upravo to što vi kažete da bi trebali - otpustili su stotinjak tisuća niškoristija poput kemo-nadzornika i njihovih asistenata. Da, učinili su to, prije nekih dvadeset osam godina. Tada se oko toga digla velika buka, jer se većini starih konzervativaca nije svidjelo takvo kršenje stare svemirske tradicije. Oni su govorili

da svemirski brodovi ne bi smjeli uzlijetati bez kemo-nadzornika, isto kao što ne bi smjeli bez brodova za spašavanje. Činjenica da se nitko živ ne sjeća da su se brodovi za spašavanje ikada upotrijebili za bilo što drugo osim za letove iz zabave nije ih opterećivala.

Strojevi su bili nepogrešivi, strogo su ih pregledavali prije svakog leta, i svi su bili ili sto posto automatski, ili na daljinsko upravljanje. Časnici jednostavno nisu bili potrebni. Dečki koji su radili te poslove, uz vrlo malo iznimaka, bili su prijatelji nekoga tko je radio u ministarstvu. Kvalifikacije su bile znak pristojnosti; nekoliko usmenih pitanja za njih bio je sasvim dovoljan ispit. Mnogi kapetani su za časnike uzimali svoje rođake. Mnogo ljudi se otimalo za te poslove jer ih je iskreno zanimalo svemirsko putovanje, pa su tako mogli dobro upoznati svemirski brod da vide kako im se sve to sviđa i kakav bi im posao najviše odgovarao. Sve to je bila prijevara - svakako, prilično bezazlena, osim činjenice da su časnici primali velike plaće i da je ostatak posade bio ljut na njih jer su oni ipak morali zaraditi za život.

To je bilo prije dana Funkcionalističke vlade, a tada su mnoge svemirske linije bile privatno vlasništvo, pa su velike face na vrhu silno željele smanjiti troškove i povećati profite, bez obzira koliko ljudi moralo zbog toga izgubiti posao. Ne moram vam govoriti da je svemirski prijevoz velika industrija kao i sve velike industrije; otpuštanje kemo-nadzornika i njegova asistenta sa svakog broda u Sustavu koji napušta atmosferu bio je velik udarac. Nekoliko stotina tisuća ljudi odjednom je ostalo bez posla, a to je stvorilo pakao u ekonomskoj ravnoteži, koja ionako nije bila jako čvrsta. Pored toga, većina tih nadzornika je bila apsolutno neupotrebljiva - klošari, paraziti, vjetroljupci i agresivci.

To im nije bio mudar potez, i Savjet je to znao; ali, pritisak koji su na njega izvršili profitom opijeni stručnjaci iz kompanija za svemirski prijevoz bio je prejak. Izbacili su ih na ulicu - sve

do jednoga. Zanimljiva je činjenica da je upravo ta skupina beskorisnih bivših nadzornika svojom galamom kasnije postigla uvođenje novog poretka, u kojem se ljude uzima i plaća za radna mjesta bez kojih se doista može - mojeg, recimo. Bolje je tako. Nitko time ništa ne gubi; kompanije ne zarađuju toliko mnogo, i to je sve. One si to mogu priuštiti. A time se sasvim riješio problem nezaposlenosti.

Ali, vratimo se nadzornicima. Dobro znam sve što se dogodilo, jer se dogodilo na brodu *Maggie Northern*, na mom prvom brodu - na mom prvom poslu na tim limenkama. I brodu je to bio nekakav prvi put - njegov prvi let bez nadzornika.

Ukrcao sam se - tada nisam imao niti dvadeset godina - s kovčegom slomljene drške ispod ruke, i s više neznanja nego pameti pod kapom. Naime, pleo sam se mnogim ljudima pod noge, pa su me na kraju i ubacili u prednji kaštel rakete, među posadu. Stajao sam nasred poda osjećajući se plaho. Nisam tako zamišljao svemirski brod. Kao i svakom klinji mojih godina, glava mi je bila puna priča o svemirskoj trgovini, pa sam mislio da će brod biti krcat i neprohodan od silnih spremišta, i da neće imati ništa od onih udobnosti na koje bi pravi svemirski junak s prezirom pogledao. Ali, ovaj brod, jedan od najlošije opremljenih teretnjaka Velike sjeverne rudarske flote, imao je po jednu sobu za svaka tri čovjeka, a svaki je imao krevet s udobnim madracem i toplu i hladnu tekuću vodu - ma, sve. Neka draga duša je na zidnoj pregradi nacrtala pogled na vrt, i uokvirila ga prozorom - zajedno sa staklima i zastorima. Na klupici je sjedio klinac nešto stariji od mene, tužnog izgleda. Pogleda me.

"Bok. Ti si novi čistač?"

"Aha."

On ustane i pruži mi ruku. Klinac je dobro izgledao, bio je jako visok. Dobro građen. "Ja sam Hume. Dobrodošao u naš prljavi mali dom."

"Ja sam Babson. Ne izgleda toliko loše. "

"Ne izgleda loše niti ovaj Fuzzy," reče Home kad je jedna nabijena spodoba, treći čistač, ušla u sobu. "Ali, čovječe - kad ga samo upoznaš."

Fuzzy se zaustavi na svojim tračnicama kad me ugleda i malo pričekava da se njegovo majmunsko lice prosvijetli. Tada se doljulja do mene, pogleda me u lice, i polako me obiđe u punom krugu. "Vidio sam onaj plast sijena kod izlaznih vrata, pa sam mogao misliti da će to namamiti ovako nešto na brod," reče on glasno samome sebi. "Što to rade, Hume - sad zapošljavaju svinjare umjesto nadzornika?"

Smjesta sam se naljutio, jer nisam znao prepoznati zezanje ni kad bih se sudario s njim. "Mislim da mi se ne sviđa ovaj tip, Hume," rekao sam i napadno krenuo na Fuzzya.

Fuzzy reče: "Ha! Pa to i govori!", odšeta do ormarića i nečime se silno zaposli.

"Ne obraćaj pažnju," reče mi Hume. "On je nesretan. Kužiš, ja sam bio nadzornik na ovoj olupini, a njemu je dojadilo da mora zarađivati za život pa je ganjao moj posao. Skoro ga je i dobio - zar ne, Fuzzy?"

Fuzzy zareži.

"I dobio bi ga, samo što je Savjet onda izbrisao to mjesto s platne liste. To je jedino što mi se sviđa u tome što sam izgubio svoj posao - barem nije pripao ovakvom gadu."

Kako se činilo da Hume može proći s time da govori takve stvari u Fuzzyevu njušku iza Fuzzyevih leđa, pomislih da bih se mogao i ja ubaciti. "Što je učinio?"

"Počeo je učiti kemiju, zamisli, čovječe! Imao je najčvršću namjeru da Vijeću dokaže da bolje zna moj posao od mene. Kao da je ikoga briga koliko čega nadzornik zna! Uglavnom, već je bio spreman da mi objavi svoj mali *blitzkrieg*, kad je posao nestao. Ova krtinja, budući je to rudarski brod i to loše

opremljen, nije niti imala mjesto nadzornikovog asistenta. Mene su degradirali do čistača; Fuzzy je čistačem ostao; a evo nam i tebe."

Ja sam se nasmijao. Fuzzy se okrene. "U redu, štreberi. Dobit ću ja još priliku da vam pokažem svoje. Jednog dana će se taj posao vratiti na liste. Kad se vrati, ja ga dobivam."

"Nema teorije," reče Hume. "Savjetu je trebalo tri stotine godina da ga ukine. Ti ćeš biti barem na vladinoj mirovini prije nego što opet čuješ za njega."

Fuzzy otvori usta da nešto kaže, no zvučnik pročisti grlo i najavi polijetanje. Dva čistača uskočila su u svoje ležajeve, povukla neku polugu i ispružila se. Ja sam ih pratio; za nekoliko sekundi, začuo se škriputavi urlik a naši su kreveti odskliznuli na svojim kotačima po tračnicama prema gore uz pregradu. Tada uslijedi trenutak ogromne težine, i baš kad sam pomislio da više nikad neću skupiti dovoljno snage da još jednom udahnem, kreveti su odsklizali natrag s pregradnog zida i ponovo se našli paralelno s podom. U to vrijeme, štitovi od sile kretanja nisu radili unutar Heavisideovog sloja, pa je u tih nekoliko sekundi koliko je trebalo da se iz njega izađe, ubrzanje bilo stvarno naporno. Mogli su se provlačiti s tim jer je trajalo toliko kratko, ali, mogu ti reći da je glavobolja koju smo imali još nekoliko sati poslije mogla s prezirom otpuhnuti na sve glavobolje na Zemlji, koliko je ova duga i široka.

U dva dana od polijetanja, Saznao sam sve što je bilo potrebno znati za posao čistača. Moje je bilo da čistim jednu prostoriju, metem nekoliko hodnika i zabavljam svemirca na straži od 12 do 4. Njegov je pak posao bio da čisti jednu drugu prostoriju, mete hodnike koje nisam meo ja, i da zabavlja mene. Znae, u stara vremena je na palubi postojala pogonska prostorija i posada koja je njome upravljala; a postojala je i kontrolna soba i još jedna posada, koja je upravljala njome. Ali,

tada smo umjesto toga imali energetske snopove Plotnick-Martin. Tri svemirca su imala karte za brodove za spašavanje, a tri čistača nisu, i to je bila sva posada. Držali su straže, po dvojica odjednom, četiri sata rada - osam slobodno, a tu se motao i jedan tupavi samotnjak, koji bi obično lutao uokolo hodnicima i nije radio ništa što bi se moglo vidjeti. Odgovarao je na ime kapetan i sa sobom uvijek nosio papire koji su dokazivali njegovu umješnost kao stručnjaka za skladište baš na ovom brodu.

Brod je doista bio lud. Možda ih je danas još nekoliko preostalo - stari, zdepasti teretnjak rudača tipa KH. Sada ih više ne proizvode, ali mi se čini da sam ugledao jednog ili dva na međuasteroidnim letovima prije nekoliko godina. Njegov kapacitet je bio oko dvjesto tisuća tona neto, a bio je do vrha nakrcan zrnatim magnezijem i natrijem za Sunčeva zrcala Titana. Ne moram vam pričati o sedam orbitalnih zrcala promjera četiri kilometra koja kruže oko tog satelita i čine ga nastanjivim. Međutim, možda ne znate da su njihove nosive grede od krutog magnezija, jer ondje gore nije potrebna velika čvrstoća, a magnezij je jeftin. Zrcala su od natrija, koji je svijetao i lak za baratanje. Svako zrcalo ima svoju patrolu za održavanje, koja krpa rupe od asteroida kad se ove pojave, tako da štrcaju tekući natrij u njih dok se ne napune, a nakon toga ih bruse N-zrakama. Mi smo im nosili zalihe potrebnog materijala, i to je bio vrlo zanimljiv kargo. Magnezij je bio u pahuljicama kako bi se kasnije lakše rastopio i oblikovao, a natrij su rastopili na zemlji i ubacili ga ravno u brodske spremnike, gdje se "zaledio". Kod iskrcavanja bismo jednostavno zagrijali spremnike i ispumpali ga van. Kako se nalazio u okolišu od nitrogena, a ispumpavao u svemiru, nije predstavljao veliku opasnost. Na palubi smo imali spremnike nitrogena pod tlakom, jer se natrij u svojim spremnicima skruti i smanjuje. Prostor koji preostane nečime se mora napuniti, a bolje da to nisu niti voda niti zrak. Zato smo nosili nitrogen.

Za nekoliko tjedana takvog života, počeo sam se pitati neke stvari u vezi pripovijetki koje sam čitao, i kuda li su samo nestali sav onaj prestiž i pustolovina u kojima se inače kupaju svemirski letovi. Otišao sam čak do toga da to pitanje postavim Humeu. Njemu je to bilo jako zabavno.

"To ti je nestalo zbog energetske snopova," rekao mi je. "Na ovim brodovima ne bi bilo nikoga kad netko ne bi trebao laštiti krom i održavati brodske knjige. Da, i za hitne slučajeve, naravno."

"Kakve?" upitah ja u nadi.

"Oh... nemam blage. Nikad nisam čuo ni za jedan. Ali, u slučaju da neki stroj pogriješi, što se do sada nije dogodilo, ili da se nešto dogodi brodu..."

"Ali, što se *može* dogoditi?"

"Pa... joj, zašto brineš oko toga? Nikad se ništa nije. Da se dogodi, dogodilo bi se toliko brzo da mi to nikad ne bismo saznali, ili bi se pak brod pobrinuo za sebe toliko brzo da bi taj hitan slučaj, kad bi mi shvatili da je do njega došlo, već bio pretpovijest." Sjeo je na stol u kantini i stavio noge na klupu. "Gledaj, mali, mogu ti nešto reći. Ovo nije život za ljudsko stvorenje. Da je itko od nas ičega vrijedan u bilo kojem dngom poslu, ne bi bio ovdje. Da članovi Vijeća nisu isto toliko beskorisni koliko i mi, gradili bi brodove bez spavaonica za posadu. Ako imaš imalo soli u glavi, nestat ćeš čim se vratimo na Majčicu, i vratit ćeš se uzgoju bijelog graha ili što si već radio prije nego si se ukrcao u ovaj kokošinjac. Ako nemaš nimalo soli u glavi, ostat ćeš ovdje s nama propalicama i moliti se da svijet općenito, a svemirsko trgovačko vijeće posebno, ne dočuje u kakav je mekani, mekani jastuk utonula svemirska tradicija pod našim debelim..."

Tres!

Nije to bio jaki zvuk, i nije bio jaki sudar, ali oboje je došlo tako potpuno neočekivano da smo se nas dvojica našli široko rasprostrti po podu.

Hume me bijelo pogledao. Svjetla su se ugasila, i zatim ponovo upalila jer se ubacio automatski strujni krug za hitne slučajeve. On slabim glasom reče: "No, evo ti tvog hitnog slučaja!" i onesvijesti se.

Neki glas koji nikad ranije nisam čuo oštro reče kroz zvučnike: "Opasnost! Pozor!" Pravilno sam pretpostavio da je i to automatski alarm. Počeo sam drmati Humea dok nije sjeo.

"Što ćemo sada?" odbrusio sam mu. Mislim da sam bio prilično uspaničen.

"Ja samo radim ovdje," reče on, zabrinuto pokušavajući biti ležeran. Izvana, s hodnika, začuli su se glasovi. Otrčali smo do njih. Bio je to kapetan i dva svemirca.

"Otkud znam? Što misliš da sam ja - Plotnick?"

"Tko je Plotnick?" upita jedna budala. Činjenica da je Plotnick izumio energetski snop, a da ga je Martin prilagodio međuzvezdanoj trgovini, bila je samo još jedna stvar na koju ti momci nikad nisu naletjeli.

"Plotnick je mrtav," reče druga budala bistro.

"Kapetan nije mrtav," reče prva budala još bistrije

"Oh, vratite se u krevet," reče kapetan mrzovoljno. "Nešto se dogodilo. Ja ne znam što. Popravit će se kad stignemo na Titan. Recite drugima."

Za to nije bilo potrebe, jer se do tada okupila cijela posada. Oni koji nisu bili na straži, vratili su se u krevet. Da - u krevet, usred najopasnijeg hitnog slučaja što je sudbina ikad namijenila ikome od njih.

Otišao sam na stražu dva sata kasnije. Nisam dobro spavao. Teško sam disao, a srce mi je žestoko udaralo. Povremeno bih

zadrijemao, ne uviđajući u čemu je problem dok mi u oko nije upala kapljica znoja, te sam se probudio. Upravo tada je ušao Fuzzy i pozvao me.

"Jedan sat, klado," rekao je. Njegova uobičajena majica i radno odijelo ustupili su mjesto paru bokserica, a i on se obilno znojio. Ali, mene je više od svega iznenadio njegov glas. Inače je to bio duboki bas s dna želuca. Sada je bio drhtavi tenor-bariton.

"Stižem," rekao sam i iskotrljao se iz kreveta. Radoznalo smo se zagledali jedan u drugoga. Moj glas je bio doslovno kreštav. Otvorio je usta, opet ih zatvorio i izašao. Uočio sam da je zadihan.

Iznad vrata je treperilo crveno svjetlo. Nikada ga ranije nisam primijetio. Negdje je počela zavijati sirena alarma. Ja ni za to nisam znao što znači. Izašao sam i uputio se u kantu. Svi su bili ondje. Svi su izgledali zabrinuto, osim kapetana. On je izgledao samo nesretno. Vidio sam da svi teško dišu, a svi glasovi su zvučali kao snimka ubrzana tri puta.

Bilo je vruće kao u paklu.

Iz zvučnika se začulo ono pročišćavanje grla prije neke najave. Svi su ušutjeli. Napokon se javio blagoslovljeni glas autoriteta. "Zračni tlak pada," rekao je glas. "Svi ljudi u svemirska odijela. Tražite gdje curi."

Zbunjeno smo se pogledali. Nitko od nas nije imao blage veze gdje bismo mogli naći svemirsko odijelo.

Iz hodnika se začulo zujanje i 'klik'. Netko je provjerio što je to i izvijestio: "Jedan impenetranski štit nas je odvojio od ostatka prostorija za posadu, kape."

"Majko moja," reče kapetan.

"Moje cigarete," reče Fuzzy.

Kapetan krene prema prednjem kraju broda. Mi smo krenuli za njim jer nije bilo ničeg drugog što bismo mogli učiniti. Kad smo stigli u kontrolnu sobu, još jedan štit se tiho spustio iza nas.

"Nema više kantine," Fuzzy će snuždeno.

"Aha. Nema više klope," reče neka budala.

"Ne vidim što je tu toliko smiješno," rekoš. Bio sam uplašen. Bio sam uplašeniji nego što sam ikada za ikoga čuo da je bio uplašen. Želio sam da umjesto ovoga kopam u rudniku. Želio sam biti kod kuće u krevetu.

"Nema ničeg smiješnog u tome," reče kapetan zabrinuto. Dao se na otvaranje nekih vrata. Mi smo se dovukli za njim.

Hvala nebesima što je kapetan znao barem nešto o tom brodu. Ta prostorija je bila dupkom puna zaliha - hrane, oružja, namota žice, gomile rezervnih strojeva o kojima nitko od nas ništa nije znao. Ali, prepoznali smo sanduke s hranom na prvi pogled. Bio je tu čak i prostrani spremišni hladnjak. I pored toga - osam svemirskih odijela. Rezervnih.

Kapetan smiri našu navalu na njih. "Zrak je ovdje u redu," reče. "Ona automatska vrata su sigurno odsijekla prostorije u kojima zrak curi. Mislim da ćemo se morati raskomotiti ovdje."

"Ma da," reče jedna budala. "Nema kreveta. A gdje ću ja spavati?"

Stvori se galama oko ovog djetinjastog pitanja. Povukoh Humea na stranu. On baš nije bio biser, ali se doimao nešto inteligentnijim od ostatka. "Što je sad ovo?"

On se počea za uho. "Nemam blage." Tim momcima kao da je to bio refleks - 'Nemam blage.' "Mislim da smo nešto pogodili - ili je nešto pogodilo nas."

"To bi objasnilo pad tlaka," rekoš, "ali što je s vrućinom?" Otvorio je usta da nešto kaže kad sam ga zaustavio. "*Nemoj reći* 'Nemam blage.' Misli malo, za promjenu!"

Za Humea je to bila potpuno nova zamisao. Prevrtao ju je u glavi koju minutu i na kraju rekao: "Zašto da ja brinem o tome? Brod se može brinuti za nas dok ne stignemo na Titan, a tada se za njega može pobrinuti ekipa za popravke."

"Dobro, dobro," rekoš, razljućen. "Hajde, crve, napravi si čajuru. Što se mene tiče, ja ću sada malo brinuti. Ova vrućina ne dolazi ni od čega. Meni se čini da bi, da smo samo probušeni, ovdje postajalo hladno, a ne vruće. Ali - ti se ne brineš. Samo ti daj. Budi sretan." Otišao sam od njega.

Još je sekundu zurio za mnom, a tada slegnuo ramenima i počeo tražiti mjesto gdje će se ulogoriti. Krajičkom oka sam ga dvaput zamijetio kako je zastao i gledao u mene. Znao sam što mu je. Rođenje misli. Komešanje intelekta koji se budi. Nije to ništa čudno. Mozak atrofira kad se ne koristi, isto kao i ruke i noge. Čovječe, kakav je slučaj on bio.

Postajalo je toplije.

Zbog toga sam otišao do kapetana. On je doista izgledao kao da sluša sve što sam govorio. Mudro je kimao glavom svaki put kad bih zastao da udahnem zrak. Bio sam vrlo razočaran kad sam shvatio da on kima zato što ne razumije ništa od toga što mu govorim. U nekoj vrsti očajja, upitao sam ga ima li kojim čudom na brodu nekakav priručnik s opisom broda i njegove opreme. Kad sam završio, on je i dalje kimao glavom, a tada je shvatio da sam mu postavio izravno pitanje i prestao, ne shvaćajući što da učini sa svojom malom glavicom. Njome svakako nije mogao razmišljati. Još jedan, dakle. Kakve se sve stvari događaju u ime civilizacije! Neki ljudi bi taj brod nazvali napretkom. Ja sam ga zvao otrovom.

"Da," nesigurno je rekao, "trebala bi postojati takva stvar ovdje negdje." Počeo je kopati po zalihama. Morao sam mu stajati za repom, jer bi inače zaboravio što traži. "Ne znam što će ti to. Nije mi jasno. Strašno dosadno štivo," mrmljao je cijelo vrijeme. Iznenada je naletio na kutiju nekakvih knjiga. Izvukao je jednu, pogledao je - nesposobnjaković je, naizgled, znao čitati - i uskliknuo: "A, evo *tu* nešto bolje!" Pružio mi je knjigu. Bila je to trilogija ljubavnih priča.

"Što je to, dovraga?"

"Jedna od najboljih knjiga koje sam ikad pročitao," reče on, glasom u stilu dopusti-da-ti-budem-sestra.

Bacio sam mu je u glavu i izvadio sve knjige van. Priručnik je doista bio među njima. Bila je to debela knjiga i izgledala je vrlo efikasno. I bila je. Bila je jasno sažeta. Sastojala se od stupca za stupcem, stranice za stranicom, brojki, slova i simbola za koje nikad nisam čuo. Nisam mogao shvatiti niti jedno slovo iz nje. U predgovoru je pisalo nešto o ključu. Navodno se negdje trebao nalaziti ključ od dvadeset ili trideset tomova koji sadrži definicije svih tih špageta. I nalazio se, objasni mi kapetan - u krmenom spremištu.

Krmeno spremište su nam odsjekla ta dragocjena automatska vrata.

Zagundao sam i smjestio i sebe i knjigu u jedan kut. Negdje u toj knjizi moralo se nalaziti ono što sam tražio - uputstva o tome što činiti kad brod izgleda kao da gori. Podigoh glavu. Gori? Ako je nešto gorjelo...

Ali, što bi moglo gorjeti? Brod je bio sav od čelika i impenetrna. Kargo - *magnezij. Natrij!*

Gotovo sam zaurloao, ali nisam imao srca uznemiravati te sretne, glupe, nezabrinute tupane. Zašto bih im i rekao u čemu je problem? Da im i kažem, ne bi znali što bi s tim.

Nitko mi se nije usprotivio kad sam otišao do kontrolne sobe i počeo proučavati labirint brojčanika i indikatora ugrađenih u zidove. Konstruktori broda kao da su si intravenozno uštrcali virus unutrašnjeg dizajna. Ondje je bilo više prokletih skrivenih ormarića i klizajućih ploha nego što bi prosječni narkoman ikada mogao sanjati. Uglavnom sam pukim slučajem našao što sam tražio - ploču natrpanu sićušnim brojčanicima sa stupnjevima, s metalnom pločom na vrhu, na kojoj je pisalo "Temperatura karga."

Maggie Northern je imao sedamdeset šest spremišta raznih veličina. Naš kargo sastojao se od jedne šestine natrija, ostatak

magnezija. Sudeći prema brojčanicima - a oni nisu imali razloga da lažu - četrnaest spremišta s magnezijem je bilo na temperaturi između devetsto i kojih tisuću sto stupnjeva. Njih četrnaest, svi na desnom boku. To je bilo sve što sam želio znati. Pozvao sam kapetana. Tupo je bacio pogled na brojčanike.

"Evo vam problema," rekoš tonom nekoga tko je upravo dovršio složeni kartaški trik. On kimne i pogleda me kao da očekuje da kažem još nešto.

"Pa što je s vama?" zaurloao sam. "Gori magnezij! Udarili smo u nešto - okrnuli se! Vrućina trenja je povisila temperaturu magnezija do točke paljenja; u spremnicima je bilo još malo zraka; magnezij je počeo gorjeti, rastopio je pregrade, i zračni tlak iz hodnika, odjela za stanovanje i drugih spremnika ušao je kroz njih i dao još zraka zapaljenom magneziju!"

Kapetan zatrese glavom, sav u čudu. "Stvarno si to pametno riješio," rekao je pun divljenja.

Zagledao sam se u njega ne vjerujući očima i ušima. "Što je vama?" zavrištao sam. Do tada su se svi ostali već skupili oko nas, izgledajući poput stada ovaca na brdu preko puta minobacačkih rovova. "Javite se radiom na Titan! Saznajte što da učinimo!"

Kapetan bijelo pogleda oko sebe. "Kakva korist od toga? Duplikat brodskih kontrola koji se tamo nalazi već im je rekao sve o tome. Ne znam zašto nam se još nisu javili."

"Pokušajte," zaškripao sam zubima.

"Zašto?" upita on.

Zaletio sam se u njega. Uspio sam mu smjestiti nekoliko dobrih prije nego što su se Hume i Fuzzy složili na mene i zadržali me na podu. Kapetan je otrčao u skladište i zatvorio vrata.

"Nisi to smio učiniti," reče Hume zaprepašteno.

Rekao sam nešto kao "Uf!" i oslobodio ih se.

Fuzzyjevo majmunoliko lice bilo je odvratno mlohavo. Ti momci nisu imali petlje ni koliko je Bog dao guski.

Otišao sam do nečega što mi je više ličilo na ekran od bilo čega drugoga u prostoriji. Pored njega je bio neki prekidač. Stisnuo sam ga. Ništa se nije dogodilo. "Gdje su prijemnik i odašiljač?" zarezao sam.

Jedan od svemiraca je propištao. "Na mom odjelu," reče. "Desna strana, dolje."

Bacio sam još jedan pogled na indikatore temperature karga. "Do sada su solidno zavareni," progundao sam. "Znate li išta o radiju?"

Svemirac zatrese svojom lončastom glavom. Isto učine svi ostali. Htio sam se rasplakati.

Netko je morao nešto učiniti. Ja nisam mogao - ništa nisam znao. Da sam bar imao... ali, kakva korist! U tom trenutku pala mi je na pamet mudra ideja. Okrenuo sam se Humeu.

"Slušaj - nisi li mi ti rekao da si bio kemo-nadzornik na ovom brodu?"

On kimne.

"Dobro - hajde onda - reci ti. Imamo požar na brodu. Ugasi ga!"

"Ja?"

"Ti."

"Oh." On usporeno prebroja svoje prste, što je, koliko sam shvatio, bila zamjena za razmišljanje. Napokon izgovori: "Ne znam kako."

"*Ti* ne znaš kako." Htio sam se upustiti u dugačku prodiku o tome kako li je ikada uspio postati kemijski nadzornik ako ne zna ugaziti ni malu vatricu - vatricu od koje ćemo svi biti kuhani i pečeni tjedan dana prije nego što ostane od broda dospije do Titana. Odlučio sam pokušati biti strpljiv.

"Gledaj," ljubazno sam rekao. "Ako netko nešto ne poduzme, i to uskoro, ti, ti i ti ćete se živi ispeći u ovoj svinji. Kužite? Možda niste primijetili, ali i ovdje već postaje toplo. Gledajte - zapalila su se još četiri spremnika. Dobro. Vi samo sjednite i pričajte si priče za laku noć. Samo dajte. Umrite. Vidite je li ikoga briga za vas. Čekajte da zrak ovdje postane toliko vruć da se ne može disati. Gledajte kako vam vaše lijeno, glupo meso pada s kostiju kad se počne kuhati. To neće ići brzo, znate. Dugo ćete ostati živi. Imate brdo hrane, brdo pića. Malo će boljeti, doduše, ali što vas briga? Vi ste tako prokleta prekomotni da biste išta poduzeli."

Dečki su se definitivno otriježnili. Za neko vrijeme, Fuzzy progovori. "Daj, Hume - zar ništa ne možeš smisliti?"

Hume im je iznenada svima postao jako važan. A mislim da se doista i trudio nešto smisliti. Najzad je rekao: "Mogli bismo je politi vodom."

"Ovo nije kućni požar, znaš," reko ih ja.

"Pa što?"

"Pa - ništa," odgovorih u neznanju. "Pokušaj, svakako: pokušaj nešto."

Dozvali smo kapetana iz skladišta i objasnili mu u čemu je stvar. Njemu se to činilo u redu. Njemu se sve činilo u redu. Pokazao nam je ventile spremnika i otvore za cijevi. Na sreću, bili su vrlo jasno označeni. Hume je pošao raditi na spremniku broj 14. Sudeći po termometrima, taj nije bio toliko vruć kao ostali. Najveća vrućina koju su dosegli bila je tisuću sto, zbog nekog razloga broj 14 je bio negdje na osamsto. To je bila zlokobna temperatura za spremnik; iz toga sam zaključio da je samo djelomično zapaljen. Nakon mnogo petljanja, Hume je otvorio ventile prema spremnicima i potekla je voda. Smjeli smo se tako razbacivati vodom. Svi ti brodovi su imali zalihe sigurnosnog faktora pet. Zakon Savjeta.

Spremnik je postao još pedeset stupnjeva topliji dok je Hume dopremio vodu do njega. Čim je otvorio ventil; temperatura je skočila na nekih dvije tisuće i zadrhtala ondje.

"Zatvori!", zakreštao sam. "Taj mag voli vodu. Jako je voli. Pogledaj ovo!" pokazao sam na ploču. Zagrijavao se i susjedni spremnik.

"Što sad?" upita Hume zabrinuto.

Nisam znao što bih rekao. Fuzzy me spasio muka.

"Miči mi se s puta" ispljunuo je, iznenada vrlo energičan. "Ti sebe zoveš kemo-nadzornikom! Nisam bio daleko kad sam se sjetio da te istjeram s tog posla! Pusti pravog muškarca da ti pokaže."

Odgurao je Humea na stranu i silno se zaposlio na ventilima. "Scena je savršena," rekao je. "Što ima u protupožarnom aparatu? Voda? Ne, idiote - ugljični dioksid. Mi imamo vatru u zatvorenom prostom - da je ugasimo, samo ga moramo napuniti s CO₂! Kape - pomozite mi."

Ja sam samo gledao. Meni je to zvučalo u redu. Hume je djelovao posramljeno. Ostali dečki okupili su se oko termometara.

"Pokušaj spremnik dvadeset," rekao sam.

Fuzzy je podigao neku polugu i brzo okrenuo ventil. Samopouzdanost kojom je radio bila je dašak osvježenja u kontrolnoj sobi. Samo što u kontrolnoj sobi nije bilo nikakvog daška. Postajalo je vruće. Sedam pari očiju je gledalo iglu, suženu dok je podrhtavala, širu kad je skliznula brojčanikom na nešto više od dvije tisuće.

"Reži!" povikao sam.

Usljedila je mrtvačka tišina. Netko je bespotrebno rekao: "Voli on i ugljični dioksid."

"Ne razumijem," reče kapetan. "Već osam godina vozim mag; na ovoj ruti." Obrisao je čelo. "Znam sve o njemu - specifična

težina 1,75, talište na 1000, vrelište 1100, točka rastapanja 632,7. Ali, valjda nitko nije pretpostavio da ću ikada morati znati kako da ga ugasm ako počne gorjeti."

"A ti se nikad nisi sjetio provjeriti," primijetih.

On odmahne glavom.

Primijetio sam da se Hume malo presamozatajno duri u uglu nakon što ga je Fuzzy ondje otjerao. Iznenada je zalajao i bacio se na ventile.

"Što sad?" upitah.

"Ovaj glupan tamo preko," reče Hume, glavom kimnuvši prema Fuzzyu, "laje na krivi panj. Ja sam se sjetio! Spašeni smo! Gledajte - kad gori mag - kad gori bilo što - onda se navuče na kisik, točno? Izgorio je sav kisik iz zraka. Izgorio je kisik iz vode. Izgorio je kisik iz CO₂. Ali, u nitro genu nema kisika!"

Zadovoljno sam promislio o tome i pljesnuo ga po leđima. On i kapetan su se uposlili spajajući cisterne nitro gena s cijevima za spremnike. Rekao sam im broj 22. Ovaj put je potrajalo duže, zato što je Hume slučajno odvrnuo ventil za vodu nakon što je završio s odvrtnjem cijelog niza pogrešnih ventila, tako da je nitrogen, pod tlakom, došao u spremnike za vodu. Ali, to smo ispravili i nastavili.

Ništa se nije dogodilo. Jedna budala je postala histerična i morali smo ga zaključati u skladište. Igla je malo oklijevala, spustila se na dvadeset stupnjeva, ostala ondje. Za nekoliko minuta krenula je prema gore.

"Ovo nam je potrošilo sav nitrogen!" povikao je kapetan.

Hume reče: "Sigurno se spojio s njime. Kvragu. Taj mag je stvarno gladan." Pogledao me kao da sam ja policajac a on mali izgubljeni dječčić.

"Nemoj me tako gledati," rekao sam. Bacio sam pogled na brojčanike. Više od polovice cijelog karga magnezija je ili već

gorjelo, ili bilo na najboljem putu. Pala mi je na pamet sjajna ideja. "Izbaci kargo!"

Kapetan raširi ruke. "Ne mogu. Ako se otvore ta vrata, njihovi automatski releji prekinut će energetska snop. Brod ne može uzletjeti, raditi, niti išta učiniti ako su ta vrata otvorena."

"Oh." Ushodao sam se gore-dolje. Skinuo sam majicu. Svi drugi su ih već poskidali. Neki su otišli i dalje od toga. Te automatske kontrole možda imaju dobrih strana, ali - čovječe! Kad počnu raditi protiv vas!

Dobacio sam kapetanu: "A brodovi za spašavanje?"

On s nadom podigne glavu, a tad je zatrese. "Ima jedan sprijeda i jedan otraga. Ali, oba su daleko odavde: mi smo sada u samome nosu. Zatvorili su nas impenetranski štitovi. Ovdje ima jedan otvor za nuždu, ali - ne, spremišta s brodovima za spašavanje mogu se otvoriti samo iznutra. Ne bismo mogli doći do brodova čak ni da izađemo u svemirskim odijelima."

Tada se Hume uzbudio. "Da, a ta odijela?" naglasio je. "Kad ovdje postane prevruće, možemo li se uvući u odijela i čekati da brod pristane?"

Nahrupili smo u skladište. Na svakom odijelu bila je kartica s podacima o zalihama zraka, vode i hrane. Bilo bi dovoljno za osam dana. Nećemo stići još dva tjedna. Vratili smo se u kontrolnu sobu i sjeli na pod. Ona budala koju smo bili zatvorili se vratila i pridružila nam se, mnogo razboritija. Postalo je još toplije.

Četiri dana kasnije, izgledali smo vrlo tužno. Nitko nije riječi progovorio već dvanaest sati. Odbacili smo svu odjeću s metalnim kopčama, sve prstenove, ručne kronometre i radioaparate, jer je metal postao prevruć. Hladnjak u skladištu pružao nam je malo olakšanja dok se nije pokvario. Bilo nam je užasno. Članovi posade pucali su jedan po jedan. Hume je počeo tiho pjevušiti samome sebi, i nikako nije prestajao. Fuzzy

je ležao mirno, poput velike, dlakave životinje, i tiho soptao. Kapetan je nepokretno sjedio sa suludo spokojnim smiješkom na svom lošem izgovoru za lice. Nitko se nije usuđivao pomaknuti niti progovoriti zbog bolnog sudara zraka s njihovim golim mesom do kojeg bi tada došlo. Nije bilo olakšanja, nije bilo pomoći. Do tada se rastopio već gotovo cijeli natrij, jer je magnezij gorio ma gdje se dokopao zraka - a dokopao bi ga se svaki put kad bi naišao na pregradu dovoljno rastopljenu da se baci na nju. Pregrade nisu bile sagrađene za takve slučajeve. Mogle su podnijeti svaki čekić kad su bile hladne, ali ta prokleta legura nije mogla podnijeti više od tisuću stupnjeva. Oklop broda je sasvim lijepo odolijevao, što je bila utoliko veća šteta. Bili bismo sretni da je mag progorio svoj put u svemir.

Nitko više nije primjećivao slabašni zvuk kršenja, jer smo ga već davno prepoznali kao puko rušenje novih pregrada, čime je proždrljiva vatra dolazila do novog zraka i do novog magnezija. Ali, svi smo se slabašno trgnuli na strahoviti, vibrirajući tresak koji se iznenada pronio brodom. Kapetan se počeo luđački smijati. Mi smo ga tupo pogledali.

"Brod još radi," promuklo je prošaptao. "I to će nas dokrajčiti. Brodu se poremetila ravnoteža. Otvori za automatsko izjednačavanje su se upravo otvorili. Sad je vatri dostupan i sav magnezij na lijevoj strani broda." Slabašno zamahne prema ploči s termometrima. Svaka igla na njoj se počela penjati.

Hume je rekao nešto od čega mi se naježila koža. "Da se barem imam hrabrosti ubiti."

Još dva dana. Posada je ležala uokolo, u snu, u nesvijesti, ili mrtva. Ja sam se nakon nekog vremena osvijestio - sjećam se, jer sam počeo iscrpljeno kašljati. U posljednjem naporu da nešto poduzme, Hume je otvorio ventil za vodu koji je otkrio u skladištu, misleći da bi nas to moglo rashladiti. Voda se, čim bi

dodirnula metal, pretvarala u paru, pa je zrak sada bio pun pare. Netko drugi - Fuzzy, mislim - nekako je uspio zatvoriti ventil.

Iznenada me netko počeo tresti i tresti. Nisam shvaćao kako to da sam živ, ali sigurno sam bio živ, jer sam opet osjetio tu vrućinu. Bio je to Hume. Izgubio je oko petnaest kila. Imao je crvenu bradu. Crvene oči.

"Šššša je bilo?"

"Termometri! Oni se... spuštaju!"

Dugo sam još ostao ležati, nesposoban da se pomaknem. On se nadvio nada mnom, a iz kuta usana curila mu je tanka linija vlage.

"Spremnici se hlade!" rekao je ponovo i počeo me tresti.

Sjeo sam i trepnuo prema ploči. Dugo mi je trebalo dok nisam uspio fokusirati oči, ali kad sam vidio da je Hume u pravu, nekako sam skupio snage da podvučem noge ispod sebe i uspravim.

To je bilo nevjerojatno, već smo izgubili svaku nadu, ali bilo je istinito! Hume se opet počeo smijati, ali ovaj put me to nije smetalo, jer sam se smijao i ja.

"Magnezij," rekao je. "Razumiješ? Zašto se toga nismo ranije sjetili? Mag je dobar vodič. Kad se brod uravnotežio, ostatak magnezija se obrušio na zapaljeni dio, povukao vrućinu i raspodijelio je tako da se temperatura spustila ispod točke paljenja!"

"Baci još cjepanica na vatru," pjevušio sam, "i vatra se gasi!" A tada sam shvatio i ostatak.

"Natrij!" rekao sam. "Razumiješ što se dogodilo? Natrij je pao na vrući magnezij i ispario. Para je odvela vrućinu do oklopa broda. Brod je isijava! Da nije bilo toga, temperatura bi samo dosegla određenu točku i ostala na njoj, a mi bismo se ipak ispekli, s vatrom ili bez nje!"

Zagrlili smo se radosno i počeli raditi na ostatku posade.

"Evo, to je sve. Dojahali smo do Titana na superefikasnoj olupini. Svi smo bili više mrtvi nego živi, ali neka - sve dok nam je ostalo dovoljno života da se možemo u njega vratiti." Drugi časnik na novoj putničkoj liniji ustane i protegne se.

"I zato su vratili radno mjesto kemo-nadzornika?"

"Da. Ali, ti dečki sada stvarno znaju svoj posao. Čovječe - trebali biste vidjeti ispite koje moraju proći da bi mogli zarađivati toliko novca ne radeći ništa! Ja bih radije radio za plaću cijeli život, nego radio ni za što, pokušavajući naučiti toliko o nekom poslu koji ionako mogu zeznuti."

"Samo trenutak," reko. "Zanima me još nekoliko stvari. Što se dogodilo s Humeom i Fuzzyem?"

"Obojica su dobili poslove koje su htjeli. Iznenadili biste se da vidite koliko su temeljito naučili kemiju!"

"Ne, pod tim okolnostima, ne bih," rekao sam. "Mmm... ne razumijem jednu stvar. Rekli ste da je brod ispao iz ravnoteže kad se zapalila jedna polovica magnezija. Kako to? Otkud je došla ta težina?"

Drugi časnik je zakopčao kragnu. "Vrlo pronicavo, prijatelju. Možete li nešto zadržati za sebe?"

"Mogu pokušati."

On ponovo sjedne i približi mi glavu. "*Maggie Northern* nije sam ugasio svoju vatru. Ja sam to učinio."

"Vi ste to učinili?"

"Da. Čekajte malo - nemojte me hvaliti zbog toga. Bio sam pozelenio od straha. Postao sam histeričan. Nisam više mogao podnijeti pogled na te dečke koji su izdisali već danima. Prije svega, mislim da nisam mogao podnijeti zamisao da ću i ja tako umrijeti. Ona 'cjepanica na vatru' je bila moja ideja. Ako će pola karga gorjeti i ubijati nas polako, mislio sam da će nas cijeli

kargo spaliti brže. Ja sam prebacio ostatak karga na vatru. Možda me netko od njih i vidio, ali nitko nije primijetio. I, to je postiglo cilj, no to nije nešto što bih ja iznosio na istrazi, ako već nitko drugi nije spomenuo."

"Potpuno automatski," promrmljao sam. "Još i kako sam promijenio mišljenje o tim beskorisnim poslovima. Vi dečki se lijepo možete provesti bez pameti!"

Pokerska Faca

Svi smo morali rano ustati drugo jutro, ali ipak nismo bili dovoljno mudri da se dignemo od stola za poker. Pozvali smo onog čudaka iz računovodstva, čovječuljka kojeg su zvali Faca, da nam se pridruži kako bi nas bilo četvero. Od devet sati nadalje igra se odvijala za dlaku izjednačeno - a on je igrao dobar poker. Ali, te noći nismo imali niti jednog sretnika, a kad se Harry u šali okladio u pet centi na par četvorki a Delehanty prihvatio okladu, igra je degenerirala na nevažne sume. Za neko vrijeme smo zaboravili tko uopće dijeli, i samo smo sjedili i čavrljali.

"Glupo igramo," reče Delehanty. "Kakva korist da čučimo ovdje svo ovo vrijeme samo zato da se na kraju izjednačimo? To je sigurno tvoj utjecaj, Faca. To nam se još nikad nije dogodilo. Obično predamo sav novac Jacku nakon četiri dijeljenja. Točno, Jack?"

Nasmiješio sam se. "Imamo još puno za igrati, stari," rekao sam. "Ali, mislim da si u pravu što se tiče Face. Ne znam jeste li primijetili, ali vrag me odnio ako ove pobjede nisu u stopu pratile dijeljenja - ja, ti, Faca, Harry, opet ja. Ako sam ja dobio dvije, i svi drugi ste dobili dvije."

Faca podigne boru na mjestu gdje bi trebala biti obrva, jer nije imao obrve. Njegovo lice nije imalo ništa posebno upečatljivo, osim što je bilo potpuno bez dlaka. Ostali su imali ranojutarnju bradicu, no njegovo lice je sijalo golo, pomalo blještavo. On nam je bio posljednji izbor, ali ispostavilo se da je dobar. Malo je govorio, promatrao je svakoga pomno i ležerno, i

djelovao je kao sasvim u redu tip. "A, primijetili ste to, je li?" upita. Njegov glas je bio vrlo puni tenor.

"Jesmo," reče Harry. "Onda, Faca? Kakvu ti to moć imaš nad pokerom?"

"Oh, to jednostavno s vremenom pokupiš," reče on.

Delehanty se glasno nasmije. "Ma čujte ga," reče. "Kao onaj stari planinar koji vidi erupciju vulkana na mjestu kojim je prošao dan ranije. 'Dovraga,' veli, 'zašto ne pazim malo kuda pljujem?'"

Svi se nasmijaše osim Face. "Vi mislite da se to samo tako dogodilo? Želite li da se opet dogodi?"

Prestali su se smijati. Pažljivo smo ga pogledali. Harry reče: "U što?"

"Igrajte u čips," reče Faca. "Bez novca, bez ljutnje. Ako hoćete, ja karte neću niti dotaknuti. Da vam olakšam, idemo ovako. Podijelite četiri puta za poker. Jack će dobiti u prvom dijeljenju s tri trojke. Delehanty u sljedećem, s tri četvorke. Zatim ja s tri petice. Onda Harry s tri šestice. Svaki tris će biti herc, karo, tref, tim redosljedom. Ti, Delehanty, počinješ dijeliti. Hajde, miješaj ih koliko god hoćeš."

Delehantyu su malo iskočile oči. "Ne bi se možda htio kladiti u ovo, zar ne?" prodahtao je.

"Ne bih. Ne želim vam na taj način uzimati novac. To bi bilo kao da kradem."

"Ti si totalno lud, Faca," rekoh. "Toliko je mala šansa da promiješane karte izađu na taj način, da se može reći da je nemoguće."

"Pokušaj," reče Faca mirno.

Delehanty je pažljivo prebrojao karte, promiješao ih barem petnaest puta svojim vrlo efikasnim kockarskim grifom, i brzo ih podijelio. Moje karte su pljusnule pred mene - dečko s

glavom nadolje, šestica, i onda - tri trojke: herc, karo, tref, tim redosljedom. Svi smo dugo šutjeli.

Najzad: "Jack je dobio," prošapće Harry.

"Daj da vidim taj špil," odreže Harry. Pokupio ih je i raširio u rukama. "Izgleda u redu," reče polako i okrene se prema Faci.

"Ti dijeliš," bezizražajno reče Faca.

Harry brzo podijeli. Ja rekoh: "Delehanty bi trebao biti sljedeći, s tri četvorke - točno?" Da - točno! Tri četvorke su ležale pred Delehantym. Bilo je to previše - karte se ne bi smjele tako ponašati. Ja sam bez riječi ispružio ruku, pokupio ih i odbacio preko ramena. "Otvorite novi špil," rekoh. "Ti dijeliš, Faca."

"Neka Delehanty dijeli umjesto mene," reče Faca.

Delehanty je opet podijelio, ovaj put šlampavo, jer su mu ruke drhtale. No, to nije smetalo - Faci su se ipak nasmiješile tri petice kad je završio.

"Sad ti," prošapta Harry i napola se okrene od stola.

Ja uzeh karte. Miješao sam ih dobre tri minute. Dao sam Harryu da predigne, predigao ih zatim ja, i na kraju ih dodao Delehantyu da predigne i on. Podijelio sam im, i Harry je dobio s tri šestice - herc, karo, tref.

Delehantyeve su oči sada bile gotovo jednako velike kao i njegove uši. Rekao je: "Majko. Sve. Mogu. Ća." i položio obraz na dlan. Mislio sam da će se rasplakati.

"Onda?" reče Faca.

"I mi smo s ovim tipom igrali poker?" upita Harry nikoga određeno.

Kad sam, nakon vrlo teškog i napornog traženja, ponovo pronašao svoj glas, upitao sam Facu: "Hej, ti to radiš kad god hoćeš, ili ti to samo povremeno dođe?"

Faca se nasmije. "Bilo kada," reče. "Želite li vidjeti stvarno dobru foru? Promiješajte i podijelite po trinaest karata svakome od nas, s licem nadalje. Zatim ih pogledajte."

Uputio sam mu dugačak pogled i počeo miješati. Tada sam podijelio. Mislim da nas je sve bilo pomalo strah pogledati karte. Znam da sam se ja, kad sam pogledao svoje, osjećao kao da me netko štapom odalamio preko zubiju. Imao sam trinaest karata, sve pikovi. Pogledao sam ostale. Delehanty je imao kare. Faca je imao herčeve. Harry je imao trefove.

U prostoriji se moglo čuti kako kiše stjenica dok Harry nije počeo govoriti: "A, ne. A, ne. A, ne," mirno, stalno iznova, kao da sam sebi pokušava nešto dokazati.

"Mogu li svi raditi takve stvari tamo otkud si ti došao?" upitah ga, a Faca vedro zakima glavom.

"Mogu li svi hodati tamo otkud si ti?" uzvratio je. "Ili vidjeti, čuti, ili misliti? Naravno."

"A otkud si ti to onda došao?" upita Harry.

"Ne znam," reče Faca. "Znam samo kako sam došao, ali to vam ne bih mogao objasniti."

"Zašto ne?"

"Kako biste vi objasnili motor s unutarnjim sagorijevanjem australijskom bušmanu?"

"Pa, mogao bi pokušati," reče Delehanty, pogođen. "Mi ti biti dosta pametni bušmani, mi biti."

"Aha," ubacih se i ja. "Rado priznajem da imaš mozga da izvedeš te tvoje trikove s kartama; a ti bi trebao imati dovoljno pameti da nam izneseš koju novu ideju."

"Oh - karte. Ništa lakše. Opipavao sam karte dok ste ih vi miješali."

"Opipavao si karte mojim prstima?"

"Upravo tako. Hoćeš dokaz? Jack, tebe svrbi glava na desnoj strani, blizu tjemena, a još ti je lijeno da se počešeš. Harryu urasta nokat u meso trećeg nožnog prsta desne noge - nije strašno, ali gnjavi. Onda, što kažete?"

Bio je u pravu. Počešao sam se. Harry je premjestio noge i rekao: "Dobro, ali kakve to veze ima s onim slaganjem karata? Čak i da ih jesi opipavao našim prstima - što s tim?"

Faca položi laktove na stol. "Što se tiče slaganja karata, učinio sam to dok ste miješali. Vi uzimate pola špila u svaku ruku, savijete ih i palčevima ih puštate da padaju jedna preko druge. Da možete dovoljno pažljivo kontrolirati pritisak palčeva, mogli biste namjestiti da sve karte padnu na prava mjesta. Svi ste promiješali barem četiri puta; meni je bilo utoliko lakše."

Delehantyu su opet iskočile oči. "Kako si znao koje karte trebaju doći na koje mjesto?"

"Pa, zapamtio sam njihov redosljed," reče Faca. "Vidio sam u predstavama kako to izvode čak i ljudi poput vas."

"I ja sam," reče Harry. "Ali, još nam nisi rekao kako si posložio karte. Da si ti miješao, bilo bi mi jasno, ali..."

"Ali, ja i *jesam* miješao," reče Faca. "Kontrolirao sam pritisak vaših palčeva."

"A predizanja?" ubaci Delehanty, misleći da smo ga najzad uhvatili. "Kad je Jack miješao, dao je i Harryu i meni da predignemo."

"Ne samo da sam ja kontrolirao ta predizanja," mirno reče Faca, "nego sam vas ja i naveo da to učinite."

"Ma hajde," reče Delehanty agresivno. "Ma nemoj nam reći. Kako ti to navodiš ljude da učine sve što želiš?"

"Skeptična si ti životinja, ha?" nasmiješi se Faca; i Delehanty polako ustane, obiđe oko stola, uhvati Harryja za ramena i poljubi ga u oba obraza. Harry je umalo pao sa stolca. Delehanty je ostao stajati ondje kao kamen, a oči su mu doslovno ispale.

Iznenada se strašno glasno proderao: "Što me koji klinac i malac natjeralo da to učinim?" zanimalo ga je.

"Baš si drag, znaš," naceri se Harry usprkos svom iznenađenju.

Faca reče: "Zadovoljan, Delehanty?"

Delehanty se obruši na njega. "Čuj, ti mali..." Njegov bijes se isključi kao da je netko ugasio svjetlo. "Onda dobro, Faca." Vratio se na svoje mjesto i sjeo. Još nikada nisam vidio nijednog toliko pokornog Irca.

"Ti si mu to učinio?" upitah.

Faca me ozbiljno pogleda. "Sumnjaš?"

Na trenutak smo se pohrvali pogledima, a tada su se moje noge skupile ispod mene. Iznenada me obuzela perverzna želja da se spustim na sve četiri i zalajem kao pas. To mi se činilo kao najprirodnija stvar na svijetu. Brzo sam rekao: "Ne, Faca, nimalo, nimalo!" Moje noge se opustiše.

"Ti si najprokletiji stvor kojeg sam ikad vidio," reče Harry. "Kakav si ti to čovjek?"

"Ja sam najobičniji čovjek sa svojim poslom," reče Faca i pogleda Delehantya.

"I ja sam isto," reče Harry, "ali ne mogu nagovoriti karte da sjednu uspravno i počnu tipkati na stroju, niti velike, tupave Irce da zažvale svoje bližnje."

"Neka te to ne opterećuje," reče Faca. "Već sam ti rekao - to nije ništa posebnije od hodanja, gledanja ili slušanja. Ja sam se s time rodio, jednostavno."

"Kažeš da su svi takvi tamo, odakle si došao," podsjeti ga Harry. "Sad reci. Odakle si to došao?"

"Zemljopisno," reče Faca, "nedaleko odavde. Kronološki, bio je to proketo dugačak put."

Harry bijelo pogleda prema meni. "Što sad to treba značiti?"

"Koliko mogu shvatiti," reče Faca, "to znači upravo to što sam rekao. Došao sam nedaleko odavde - možda na kojih stotinjak kilometara - ali, mjesto s kojeg sam došao je nekih tridesetak tisuća godina daleko."

"Godina *daleko*?" upitah ja. Tada me već više ništa nije moglo iznenaditi. "Misliš 'ranije', zar ne?"

"Daleko," ponovi Faca. "Došao sam po trajanju, a ne kroz samo vrijeme."

"Ovo dobro zvuči," promrmlja Delehanty fleš rojalu kojeg je sam posložio palčevima.

Faca se nasmije. "Trajanje nije vrijeme - nego njegova paralela. Trajanje je dimenzija. Dimenzija je u svojoj biti mjera određene ravnine postojanja. Time želim reći da svaki predmet ima četiri dimenzije, i da se one konačno pružaju po četiri ravnine - dužina, širina, visina, trajanje. Ova posljednja nije ni po čemu drugačija od ostalih; niti je išta manje opipljiva. Vi je samo uzimate zdravo za gotovo.

"Recimo, kad vi naručujete komad drveta, date njegove mjere. Kažete da hoćete dasku od pet puta trideset centimetara, tri i pol metra dugačku. Ne precizirate njezino trajanje; jednostavno uzmete zdravo za gotovo da će trajati dovoljno dugo u toj dimenziji da zadovolji vaše potrebe. Bolje biste gradili da i tu dimenziju mjerite jednako precizno kao i ove druge, ali vaš životni vijek je prekratak da biste se time suviše opterećivali."

"Mislim da to mogu skužiti," reče Harry, koji ga je pažljivo slušao, "ali što misliš reći time da si došao 'po' trajanju?"

"I opet, upravo to što sam rekao. Ne možeš se kretati a da se ne krećeš po ravnini neke dimenzije. Ideš li ulicom, krećeš se njezinom dužinom. Nalaziš li se u dizalu, krećeš se visinom. Ja sam došao trajanjem."

"Misliš, ti si se prebacio u četvrtu dimenziju?" upita Harry.

"Ne!" reče Faca glasno i frkne. "Rekao sam ti - trajanje je jedna dimenzija, a ne još jedan skup dimenzija. Možeš li ti prijeći u dužinu, ili u visinu, ili u bilo koju dimenziju? Naravno da ne možeš! Njih četiri su međuovisne. One priče o četvrtoj dimenziji što ih čitate su gluposti. Nema nikakve tajne oko četvrte dimenzije. Nije to neka neopipljiva riječ. To je način mjerenja."

Upitah: "A kako ti to putuješ po njoj?"

Faca raširi ruke. "Kao što sam već rekao, trajanje je konačno. Zamisli da ti želiš doći iz Treće ulice u Petu. Prvo bi pronašao pločnik koji bi te odveo u smjeru u kojem želiš ići. Išao bi tim pločnikom do kraja. Tada bi našao drugi pločnik, koji bi te doveo na cilj. Ondje gdje prestaje prvi a počinje drugi, nalazi se Četvrta ulica. A da hoćeš proći pored dvadeset blokova a ne samo dva, jednostavno bi to ponavljao dok ne dođeš tamo kamo si želio doći.

Pomicanje po trajanju ista je stvar. Kao što ti uđeš u neku ulicu na nekoj određenoj točki njezine dužine, isto tako na toj ulici nađeš neki predmet na određenoj točki njegovog trajanja. Možda je on blizu svog početka, a možda je blizu kraja. Ti ga pratiš po toj dimenziji - ne prebacuješ sebe u nju. Svi predmeti imaju dva kraja svog trajanja - stvaranje i uništavanje. Ti putuješ uzduž trajanja nekog predmeta sve dok on ne prestane postojati jer si došao do njegovog kraja - ili početka. Zatim nađeš neki drugi predmet tako da možeš nastaviti u istom smjerm, isto kao što tražiš drugi pločnik dok hodaš gradom."

"Dovraga," reče Delehanty, "pa ja to razumijem!"

"I ja," reče Harry. "Do sada. Ali, kako ti to zapravo putuješ uzduž trajanja? Mogu shvatiti sliku hodanja uzduž neke zgrade, recimo, ali baš i ne mogu zamisliti sebe kako hodam uzduž... ovaj... toga koliko ona traje, ako razumiješ na što mislim. U biti, razumijem li *ja* na što mislim?"

"Sad smo došli do nečega što bi moglo biti malo teže objasniti," reče Faca. "Vi u svom jeziku imate nekoliko izraza

kojima bi se to moglo izreći. Ja bih to najjednostavnije mogao ovako sročiti: moja sposobnost putovanja u tom smjeru je rezultat moje sposobnosti da ga vidim. Kad bi vi mogli percipirati samo dvije dimenzije, dužinu i širinu, živjeli biste u apsolutnom neznanju otkud je došao neki predmet koji je pao na vas odozgora. Kad ne biste mogli osjetiti udaljenost odavde do vrata - kad ne biste znali da ta vrata postoje, niti nekakva udaljenost do njih, onda ne biste mogli ustati i doći do njih. Ja mogu vidjeti trajanje isto tako lako kao što vi možete baciti pogled niz cestu. Mogu se isto tako lako kretati po njemu."

"Ostaješ li na jednom mjestu dok putuješ trajanjem?" upitah iznenada.

"Mogu, ali ne moram. Ti možeš ići naprijed i uzbrdo i u isto vrijeme skrenuti nalijevo, zar ne? Možeš se kretati kako god želiš."

Harry progovori. "Kažeš da si prešao trideset tisuća godina. Kako je to moguće? Ne izgledaš mnogo stariji od mene."

"I nisam," reče Faca, "u pogledu godina koje postojim. To jest, ja nisam proživio sve te godine. Ja sam ih - prošao."

"Koliko dugo ti je trebalo za to?"

Faca se nasmiješi. "Tvoje pitanje je smiješno, Harry. 'Koliko dugo' je pojam trajanja. On podrazumijeva prolaženje vremena, a to je konvencionalna laž. Vrijeme se ne miče nikuda, miču se predmeti. Ne mogu vam objasniti pravo stanje stvari počevši od pogrešne zamisli."

Harry zaveže. Ja ga upitah nešto što me mučilo. "Otkud si došao, Faca, i - zašto?"

Uputi mi dubok pogled, a bora na mjestu obrve mu se malo iskosi. "Došao sam - poslali su me. Došao sam jer sam bio kvalificiran za taj posao. Poslali su me jer - pa, nekoga je trebalo poslati, da bi se ponovo uspostavila ravnoteža grada."

"Kojeg grada?"

"Ne znam. Nekoć je imao ime, pretpostavljam, ali je ono zaboravljeno. Dajete li vi imena vašim četkicama za zube, ili plahtama, ili bilo čemu što je gotovo dio vas cijeli život? Nitko nikada nije napuštao grad, nitko nikada nije dolazio u njega. Postojali su i drugi gradovi, ali nikoga nije bilo briga za njih, gdje se nalaze, kakvi su tamo ljudi, kako izgledaju i tako dalje. To nije bilo potrebno znati. Grad je bio neovisan i apsolutno samodovoljan. Bio je to krajnji oblik vlasti. To nije bila demokracija, jer je svaki pojedinac bio u potpunosti podređen gradu. Ali, nije bila niti diktatura u vašem smislu riječi, jer nije bilo diktatora. Zapravo, uopće nije bilo vlade. Nikakva vlada nije bila potrebna. Nisu postojali niti zakoni, osim navika i običaja. Sve se odvijalo glatko, jer su se sve unutrašnje napetosti izlizale djelovanjem stoljeća. To je bilo anarhističko društvo u pravom smislu anarhije - društva bez potrebe za vladom."

"To je nemoguće," reče Harry, koji je imao reputaciju malog birtijskog sociologa.

"Ja sam došao iz tog grada," ljubazno ga podsjeti Faca. "Zašto bi to bilo nemoguće? Moraš uzeti neke stvari u obzir prije nego što daš tako grube izjave. Vaša ljudska priroda se protivi takvoj organizaciji. Vaši ljudi bi se ponašali kao izgubljene ovce - možda i kao izgubljeni vukovi - pod takvom organizacijom. Ali, moji ljudi nisu takvi - ne nakon toliko stoljeća uzgajanja najpoželjnijih osobina, življenja zatvorenih života, mišljenja stereotipnih misli. Zamislite to ako možete.

Grad je bio podijeljen u dvije polovice, kao polovice velikog mozga. Za svaku smrt došlo bi do jednog rođenja; za svaki gubitak došlo bi do dobitka, ili do jednakog gubitka na drugoj strani. Jednadžba je neprestano bila uravnotežena, tanjurići vage poravnati. Grad je bio stalan, neumoljiv, besmrtn i statičan."

"A što su radili u slobodno vrijeme?" upita Harry.

"Ležali su u svojim kockicama dok negdje ne bi zatrebali."

"Nije bilo kazališta, utakmica - nečeg sličnog?" upita Delehanty.

Faca zavrti glavom. "Zabava služi za opuštanje nesavršenog uma," reče. "Um istreniran da radi jednu stvar i samo tu stvar ne treba nikakve poticaje niti promjenu ritma."

"Zašto je grad bio toliko velik?" upita Harry. "Za Boga miloga, pa takva civilizacija ništa ne *znači*. Zašto jednostavno nije degenerirala u strojeve koji bi njome upravljali? Kakva je svrha svih tih ljudi ako moraju živjeti kao strojeve?"

Faca slegne ramenima. "Kad je grad osnovan, ljudi je bilo koliko je potrebno. Tada je imao strogu ljudsku vladu, a bilo je i zločina i kazni i boli i sreće. Za nekoliko generacija, njih su se riješili - oni nisu bili logični, razumijete, a grad je bio utemeljen na filozofiji da ono što nije logično, nije niti potrebno. No, do tog vremena grad je već bio preduboko uronjen u svoje vlastite tradicije da bi se našao netko da izvede tako radikalnu promjenu poput smanjivanja broja stanovništva. Grad se mogao zbrinuti za toliko ljudi - jer ne bi mogao kao takav niti postojati, to nije bilo moguće. Mnoge ljudske službe bile su ukinute jer su postale nepotrebne i automatizirane. Jedna od tih službi bila je nadzornik stanovništva. To su na sebe preuzeli strojevi - oni i neprekršivi običaji."

"Pakao!" naglo eksplodira Delehanty. "Ja tamo ne bih živio. Zašto ljudi nisu sve to srušili i pronašli malo zabave u životu?"

"Pa, nisu je htjeli!" reče Faca, kao da ponavlja vrlo očiglednu činjenicu, i kao da je iznenađen što to mora činiti. "Nikad nisu upoznali drugačiji način života; nikad nisu čuli, pročitali niti vidjeli ništa slično. Nisu željeli raditi takve stvari ništa više nego što biste se vi željeli igrati s klupkom vune kao mačka. Nisu bili tog kova da uživaju u tome."

"Još nam nisi rekao zašto si otišao," podsjetih ga.

"Baš sam namjeravao. U gradu je postojala potreba za stjecanjem određenih vrsta znanja, zbog mjera sigurnosti u

slučaju da koji od strojeva treba popraviti netko tko se u njih razumije.

Jedan od takvih bio je izvjesni antikvar po imenu Hark Vegas, što zapravo uopće nije ime nego kombinacija zvukova koja znači određeni broj. Njegovo područje bilo je povijest - razvoj svega što ga okružuje, od najranijih zapisanih mitova pa i prije njih, sve do najlogičnijih izvora. U interesu grada, toliko se posvetio svom radu da je otkrio neke nejasnoće - povijesne tokove koji niti su bili logični, niti su se poklapali s povijesnim zapisima. Oni možda nisu bili važni, ali njihovo postojanje je stajalo na putu njegovom razumijevanju. Jedini način na koji je mogao razmrsiti ta nevažna pitanja je bio da ih osobno istraži. I tako - to je i učinio.

Pričekao je da njegov zamjenik nauči sve što treba, tako da grad u slučaju nužde ne ostane na duže vrijeme bez antikvara, i bacio se na pažljivo proučavanje zapisa o običajima grada. Oni su svakom građaninu zabranjivali da napusti grad, i pomno opisivali njegove granice. Međutim, ti zapisi su bili toliko stari da nisu spominjali granice po dimenziji trajanja, budući da se percepcija trajanja razvila tek u proteklih četiri ili pet stotina godina. Kao antikvar, Hark Vegas je poznavao tu tehniku. Pomaknuo se po trajanju jednog komadića metala i tako nestao iz grada.

Taj nečuveni događaj uznemirio je bezvremensku ravnotežu grada, jer Harka Vegasa više nitko nije mogao naći. Nekoliko sekundi nakon njegova nestanka, ta novost je dospjela u drugu polovicu grada i do njezine grupe specijalista.

Cijela ta stvar ticala se i mene iz nekoliko razloga. Kao prvo, moje područje je bilo... kvragu, vi još nemate riječi za to. To je mentalna znanost koja se bavi percepcijama vremena. U svakom slučaju, ja sam bio jedini kojem je njegova struka dopuštala da razmisli o tome kamo je Hark Vegas otišao. Kao drugo, Hark Vegas je bio moj suvremenik u drugoj polovici grada. Za tjedan dana bi nas ionako obojicu zamijenili, ali tog

tjedna je u mojoj polovici grada bio jedan viška, a u njegovoj jedan manjka - što je bilo nepodnošljivo, apsolutno nečuveno stanje stvari. Mogao sam napraviti samo jedno, budući da sam baš ja bio kvalificiran, da ga pronađem i dovedem natrag. Moj odlazak bi ponovo uspostavio ravnotežu; ako ga pronađem, naš zajednički povratak ne bi je poremetio. To je bilo jedino što se moglo učiniti, jer se status quo morao održati po svaku cijenu. Nabavio sam komad metala koji je on upotrijebio - što je bilo lako, jer je sve u tom gradu bilo upisano u evidencije - i otišao."

Faca zastane da zapali cigaretu. Primijetio sam da je pušio s više užitka od ikoga koga sam dosad upoznao.

"No," reče Harry nestrpljivo, "jesi li ga našao?"

Faca se nasloni na stolac u oblaku plavog dima i sanjivo se zagleda u strop. "Ne," reče, "a reći ću vam i zašto.

Ušao sam u jednu osobinu dimenzija koja je toliko jednostavna da mi je gotovo promakla. Da vam dam primjer. Koliko strana ima kocka?"

"Šest," reče Harry spremno.

Faca kimne glavom. "Točno. Izuzevši dimenziju trajanja, kocka je trodimenzionalno tijelo i ima šest strana. Po *dvije* strane su pojavnosti svake dimenzije. Zaboravio sam vam to napomenuti. Vidite, postoji četiri dimenzije, ali osam - *smjerova!*"

On zastane dok smo nas trojica mrštili obrve nad tom idejom. "Desno i lijevo," reče on. "Gore i dolje. Naprijed i natrag - i 'prema početku' i 'prema kraju' - dva smjera u dimenziji trajanja!"

Delehanty polako podiže ruku. "Misliš, ti... nisi znao u kojem *smjeru* da kreneš?"

"Upravo tako. Ušao sam u polje trajanja i naslijepo krenuo u pogrešnom smjeru! Otišao sam onoliko daleko koliko sam mislio da je otišao i Hark, i tada se zaustavio da pogledam oko

sebe. Našao sam se u tako zbunjujućem, glasnom, kaotičnom svijetu da jednostavno nisam imao mentalne sposobnosti nositi se s njim. Morao sam se povući na neko napušteno mjesto i razviti ih. Eto kako sam došao u vaš svijet - ovamo, prije nekih osam godina. A kad sam naučio kako funkcionira ovaj svijet, izašao sam iz svog skrovišta i započeo potragu. Ona je završila gotovo odmah kada je i započela, jer sam prestao tražiti!

Znate li što mi se dogodilo? Razumijete li da ja nikada ranije nisam vidio boju, kretanje, svađu, niti ljubav, mržnju, buku, zbrku, rast, smrt, smijeh? Možete li zamisliti moje oduševljenje kad sam prvi put vidio uličnu tučnjavu, zastoj u prometu, štrajk u tvornici? Možda sam trebao biti užasnut - ali, ja nikad ranije nisam vidio takve čudesne ljepote, tako predivne, duboke i dirljive događaje. Bacio sam se u njih. Postao sam jedan od vas. Postao sam računovođa i ugušio one moći koje samo ja na ovom svijetu posjedujem, i sad se borim za život kao čovjek jednak svima ostalima. Vi ne možete ni zamisliti moju radost i moju sreću! Kad pogriješim u svojim tablicama, a grad - ovaj grad, uopće ne mari za to, ne trpi od toga, nego neometano živi dalje. Moje odgovornosti su samo moje, i ja izazivam svoje navike od kovanog željeza i smijem im se dok to činim. Ja ovdje živim, razumijete? Živim! Vratiti se ondje? Ha!"

"Boje," promrmljah ja. "Buka, sretna prljavština, tuga, krikovi. Znači, i ti - *isto!*"

Smiješak na Facinom licu polako je rastao, a tada u času nestao. Zagledao se u mene kao kip od alabastera i gledao me tako gotovo cijelu minutu, a tada su okretne hvataljke njegovog uma izašle i susrele moje. Njima smo čvrsto uhvatili jedan drugoga, a aura naše vlastite moći, koja nas je obavijala, bila je toliko jaka da su druga dvojica zanijemjela.

"Hark Vegas," reče on bezizražajno.

Ja kimnuh.

On se ispravi, duboko udahne, zabaci glavu i nasmije se. "Ovaj kolosalni vic," reče, brišući oči, "spremao se trideset tisuća godina. Vrlo mi je drago - Jack."

Tada smo otišli. Harry i Delehanty se sjećaju samo da smo igrali poker.

Otok ružnih snova

Guverner nacilja između dva lista pažljivo zasađene metvice, te poravna zeleni otvor s uglom verande od bambusa i pogrbljenim likom čovjeka na plaži. Šutio je već toliko dugo da se njegov gost uznemirio, jer mu je nedostajalo lagano rominjanje guvernerova glasa. To je bilo jedino što se moglo, pomisli gledajući starca kako prislanja hladno staklo na svoj obraz i viri kroz lišće prema kupaču; jedino što se moglo raditi na ovoj napuštenoj, lijepoj grupi otočića - moglo se samo pričati. Ako bi ponestalo razgovora, čovjek bi pomislio na vrućinu i na tišinu obrubljenu valovima, te na umorno šuštanje palminog lišća, a to bi ga opet dovelo do vrućine. Bože, pomisli iznenada, guverner se oblači za večeru u toj vrućini, i to svaki prokleti dan.

"Siroti luđak," promrmlja guverner.

Njegov američki posjetitelj upita: "Tko?"

Guverner odmahne svojim dvogledom prema moru i kupaču, i zatim otpije gutljaj.

Amerikanac se okrene i pogleda. Kupač je klonulo stajao među valićima koji su mu dopirali do koljena, dok je sunce tonulo toliko brzo da je njegova sjena puzala i širila se po plaži kao da ima vlastiti, neovisni život. Svjetlosna varka kao da je na djelić sekunde učinila čovjeka prozirnim, i Amerikancu se učini da ondje stoji i gleda u more ljudski kostur širokih ramena. Blagi pomak sjenki ponovo ga pokaže onakvim kakav je bio, mršava olupina od čovjeka, oštrih kostiju, žilavih tetiva.

Amerikanac se nakašlja i okrene prema svom domaćinu. "A što mu je?"

Guverner reče: "Njemu? Njega jednostavno više ništa ne zanima. Izgubio je nešto i ne može to vratiti - ja mu ne smijem dopustiti."

"Što je izgubio?"

Guverner ga ozbiljno pogleda. "Vi ste poslovni čovjek. Bavite se dolarima, centima i tonama... Ne biste mi vjerovali kad bih vam ispričao, a možda mi ne biste niti dopustili da završim."

Amerikanac otvori usta da se pobuni, no guverner podiže ruku i reče: "Slušajte ovo."

Kupačev promukao zov poletio je iznad natrpane plaže i šaputajućih valova. "Ahniroo!" vikao je. "Ahn-Ahniroo!" Zatim je dugo šutio, a noć je padala. Kad je pospano sunce navuklo pokrivač horizonta preko glave, kupač opusti ramena. Okrene se i ode dalje plažom.

Amerikanac žmirne prema njemu. "Nije valjda toliko lud koliko izgleda?"

Guverner zavrti glavom. "Može se tako reći."

Amerikanac se namjesti udobnije. Kupač ga nije osobito zanimao, a nije niti guverner, što se toga tiče. Ali, morao je ostati ondje još četrdeset osam sati, a nije imao što raditi dok se poštanski parobrod ne pojavi, osim sjediti i razgovarati sa starim momkom. Starac je izgledao kao da ima barem jednu dobru priču, što je bilo obećavajuće.

"Dajte - recite," nasmiješi se. "Vjerovat ću vam na riječ. Ne zaboravite, nisam navikao na ovakve zemlje, niti na čudne stvari koje se u njima događaju. Tko je on, uopće? I zašto viče preko vode? Naježio sam se od toga. Tko je Ahniroo - ili što je to?"

Guverner se nasloni, pogleda u pauka koji će do kraja večeri vjerojatno upasti u nečiji ovratnik, i dugo vremena ne reče ništa. Tada započne:

Ahniroo je bio... prijatelj tog momka. Ne vjerujem da je itko ikad imao takvog prijatelja. Što se samog tog čovjeka tiče - da, možda ste u pravu. Možda baš nije sasvim pri sebi. Ali, nakon svega što je proživio, čudnije je to što može govoriti donekle suvislo. Naravno, i u tome je čudak - govoriti zna samo o Ahniroou, ali barem to čini prilično razumno.

Bio je mornar, prilično nalik svim drugim mornarima. Imao je rođake na obali i za koju godinu bi se možda oženio; pa bi onda jednog dana posjetio mjesto na kojem se rodio; onda, kad bi mogao ušetati u taj grad sa po sto dolara u svakom džepu novog odijela. Kao i svaki drugi mornar, štedio je novac, trošio ga, gubio ga i krali su mu, i, kao i svaki drugi mornar, pio je.

Cijela je stvar počela kad je bio nasukan na plaži. Nezaposleni mornar drugačiji je od svih drugih nezaposlenih, jer su mornari toliko malo ovisni o tome gdje se nalaze. Radnik u tvornici svile mora umirati od gladi u blizini te tvornice kako bi dobio posao, ali mornar može umirati od gladi bilo gdje. Ako je mornar, tada je i soboslikar, i utovarivač, i fizički radnik, i općenito je spretan s rukama. Veliki su izgledi da zna voziti kamion, svirati neki instrument i obaviti tisuće polukvalificiranih poslova. On možda ne zna gdje će idući put jesti, ali uvijek će pronaći malo pića da ga zagrije ili rashladi, već prema vremenskim uvjetima. Ali, Barry - ovaj naš kupač - nije mnogo mario za jelo, i jako dugo se uopće njime nije bavio, osim kad bi ga netko natjerao. Usredotočio se na piće, a što je više pio, to je više razloga imao za to, sve dok na kraju više nije mogao hodati, spavati, raditi niti putovati bez malog gutljaja ili dva da mu daju snage. Nije valjalo. Izgubio je mnogo poslova i na kopnu i na brodu. Kad bi dobio posao, lokao bi da proslavi, a

kad bi ga izgubio, lokao bi da se utješi. Jasno vam je što se dogodilo.

Puknulo ga je u jednom malom gradu na obali Floride. Netom su ga otpustili s malog teretnjaka od četiri tisuće tona koji je putovao duž obale, pa je otkrio da zadržavanje u takvim poluzaboravljenim nedodijama košta novaca. To mjesto se nalazilo na sjevernoameričkom kontinentu, ali se nije mnogo razlikovalo od ovih otoka. Bilo je vruće, vlažno i jako, jako udaljeno od svega.

I tako se Barry našao kako sjedi na rubu drvenog pločnika. Noge i dušu držao je u odvodnom kanalu; nije imao novca, nije imao posla, i nije imao nimalo hrane u želucu. Osjećao se dosta dobro, taman na pola puta između pijanstva i mamurluka. Dvadeset minuta zurio je u obojani kamen na prašnjavao cesti, samo zato što su mu oči slučajno bile uperene tom pravcu. Nedugo zatim, ispod kamena izađe jedan škorpion i stane ga gledati.

Škorpion je bio posve drugačiji od bilo kojeg škorpiona kojeg je do tada vidio. Nije bio ništa veći od ostalih, i bio je one iste tamne boje, ali umjesto velikih kliješta, imao je *ruke*. Bile su sićušne, savršene, ružičaste i meke, s nježnim šakicama i majušnim dijamantnim točkicama umjesto noktiju. I... oh, da, kao da nisu imale zglobove. Bile su savitljive poput slonovske surle. To je bio toliko nečuven prizor da je Barry zurio u nj prilično dugo prije nego što si je dopustio povjerovati u to što vidi. Tada je zatresao glavom, pijano slegnuo ramenima, i rekao:

"Vrag me odnio!" I zatim, obrativši se neobičnom škorpionu, reče: "Bok!"

Škorpion mahne jednom od svojih savršenih, nevjerojatnih ruku i odgovori: "Odnijet će te!" i zatim doda: "Bok i tebi."

Barry se toliko jako trgnuo da je ustao na noge. Alkohol koji je ranije popio kao da mu se skupio u koljenima; kako bilo, noge

su mu bile u prilično tekućem stanju i popustile su pod njim, pa je pao na lice. Vidio je škorpiona kako je šmugnuo u stranu, a tada je čelom udario u obojani kamen i svjetla su mu se ugasila.

Barry je nekoć bio snažan čovjek, ali nakon dvije godine cuclanja pljosnatih boca, ne bi mu se reklo. Nije bio ljepotan. Imao je dugačko, grubo lice i ljubičasti nos. Oči su mu bile gotovo isto toliko crvene koliko i kapci, a njegova široka ramena sastojala su se od kostiju i pergamenta. Koža koja je nekad bila napeta od čvrstih mišića sada je bila mlohava i suha, i pristajala mu je isto toliko loše koliko i odjeća koju je nosio. Bio je visok momak - barem metar devedeset, a težio je šezdeset i tri kilograma.

Škorpion je bio početak, a udarac po glavi pomogao je da se stvar razvije do kraja. Upravo tako - razni užasi. Dobre, stare, puzave, jezive strahote. Kad se osvijestio i odvukao svoje odrpano tijelo nazad na pločnik, našao se u potpuno novom svijetu, napućenom stravičnim stvarima koje nije mogao razumjeti. Bila su tu mekana, bijela, vijugava stvorenja - cijeli sag pod njegovim nogama. Malo dalje, na vratima dućana s hranom, stajalo je čudovište s glavom orla i tijelom lava, upotpunjeno vatrenim dahom, rogovima i repom, zastrašujuće stvarno, iskrslilo iz slike jedne stare knjige koje se bojao kad je bio dijete. Iznad glave začuo je čudovišni šum, i ugledao živi prototip brbljavog stvorenja s velikim zubima iz "Alise u zemlji čuda" koje se ustremilo baš na njega. On zavrišti i pokuša potrčati, no padne gušeći se i trzajući u Baru beznadnog očajanja iz Puta hodočasnika¹. U njoj se uz njega našao još netko - nedovoljno odjevena djevojka na skijama s prednje stranice jednog francuskog časopisa. Nasmijala se i pretvorila u krilatu zmiju sa šest nogu, zlobno ga ugrizla i nestala. On se uspenra na noge i jecajući krene dalje prašnjavom ulicom, dok su se ljudi

¹ Put hodočasnika (*Pilgrim's Progress*), poznata vjerska alegorija Johna Bunyana (1628.-1699.)

na pločnicima okretali i govorili: "Poludio od vrućine," te nastavljali dalje svojim poslom, jer je toplinsko ludilo bilo uobičajeno među mornarima na suhom u toj zemlji u kolovozu.

Barry je oteturao izvan grada, što nije bilo jako daleko, i našao se među pješčanim dinama, u niskom raslinju i visokoj travi. Vidio je stvari koje nije mogao opisati, vragove, goleme pauke i kukce. U ljutitom sjaju sunca pao je na koljena, jecajući, a tada se nešto prekinulo u njegovoj glavi i srušio se od čistog psihičkog umora.

Kad se probudio, bila je noć, i to jako svježa. Gore je visjelo pola mjeseca i milijardu zvijezda, a sve, gotovo pustinske dine su bile cmobaršunaste i srebrne. Tama i sjaj bili su napučeni čudnim oblicima života, ali sada je bilo još gore nego po danu, jer je sada mogao osjetiti ono što nije mogao vidjeti. *Znao* je da se na sedam metara od njega nalazi veliki, smrdljivi lešinar koji uporno zuri u njega, no nije ga mogao vidjeti. Osjećaj njegove prisutnosti bio je više nego strašan; osjećao je svako njegovo pero, svaku boru na obraslom, bradatim vratu, svaki hrapavi nabor na njegovim žutim nogama. Dok je dršćući gledao u valovite daljine, osjetio je struganje kopita jednog bizona koji ga je crvenooko gledao, spreman da nasrne. Zvuk vučjih zubi osjetio je prije na koži nego u ušima, i osjetio njegov hrapavi jezik na njegovim crnim usnicama. Zaurlo je i potrčao prema gradu, vođen svojim vječnim mornarskim instinktom, izbjegavajući i vijugavo zaobilazeći srebrne dine. Oh, da - i te kako ih je imao. Ti užasi spopali su ga stvarno temeljito.

U grad je stigao oko jedanaest navečer. Bio je prilično uneređen - sav blatnjav, izrezan, natučen i bolestan. Netko ga je vidio kako se teturavo oslanja na suncem isušeni zid saluna, pokušavajući se pribrati pomoću slabašnog zveketa čaša i još slabijeg mirisa pića koji je dopirao iznutra. Netko drugi je rekao: "Gledaj tu staru olupinu; daj da ga nahranimo pićem." Barry je imao sreće; u kakvom je stanju bio njegov alkoholični metabolizam, zacijelo bi krepao da mu netko nije dao tu čašicu.

Odveli su ga unutra i dali mu još nekoliko pića, a njegova smušena mrmljanja su ih neko vrijeme zabavljala, no kasnije su otišli kućama i ostavili ga da svojim potrošenim tijelom zakrčuje okrugli stol.

Bilo je vrijeme zatvaranja - što je značilo da unutra više nema nikoga tko bi kupio petparačku pivu - i šanker, deplasirani Cajun iz Louisiane, prišao je mornaru da ga izbací. U prostoriji nije bilo više nikoga, osim dva štakora i nekoliko muha. Jedan štakor je imao samo dvije noge i nosio košulju s kravatom čak i po toj vrućini. Drugi štakor imao je više samopoštovanja i šmugnuo je pod bačvice pive da políže lokvice, budući da je bio pravi četveronožac s urođenim štakorskim refleksima.

Ime dvonogog štakora bilo je Zilio. Bilo je to maleno stvorenje tamne kože, nauljene kose, kukastog nosa koji je stajao na malim brkovima, spretnih pokreta i devijantnog načina zarađivanja za život. Šankerov odlučni hod skrenuo mu je pažnju prema Barryu. Zilio sklizne sa svog barskog stolca i reče:

"Stani, Pierre. Kupujem ovog gospodina. Nalij jedan punč¹."

Naziv tog pića nije se odnosio na njegove sastojke, već na njegovo djelovanje. Šanker slegne ramenima i vrati se nazad za šank, gdje natoči duplu dozu jeftinog viskija i doda dvije kapi bistre tekućine iz jedne bočice, budući da je takav bio recept za Ziliov punč.

Zilio ga uzme i odnese Barryu. Postavi ga na stol ispred mornara, privuče jedan stolac i sjedne blizu njega, ruke položene preko Barryeva ramena.

"Popij ovo, stari moj," reče afektiranim naglaskom. Nježno protrese Barrya, i mornar pijano podiže glavu. "Hajde," tjerao ga je Zilio.

Barry podiže čašu, dršćući i proljevajući tekućinu, i srkne, jer nije imao snage da otpije gutljaj.

¹ *punch* - vrsta pića; udarac šakom, op. prev.

"Ti si mornar, ha?" promrmlja Zilio.

Barry zavrti glavom i udalji se unatrag ne bi li uspio usmjeriti svoje neposlušne oči na nauljenog muškarca. "Aha, i to proketo dobar."

"Član sindikata?"

"Što to tebe briga?" upita Barry ratoborno, i Zilio mu gurne čašu malo bliže. Barry shvati da ga taj ugodan stvor tamne kože časti pićem, i odmah se opusti. "Aha, član sam sindikata." Podiže čašu.

"Dobro!" reče Zilio. "Popij!"

Barry je popio. Sirova tekućina sklizne mu niz grlo, napravi salto i udari ga po dnu lubanje. On lelujavu potone u nesvijest. Zilio ga je još trenutak gledao, smiješeći se.

Pierre upita: "Što ćeš sad s tim potrganim komadom smeća?"

Zilio se marljivo baci na pretraživanje Barryevih džepova. "Ako pronađem ono što tražim," reče, "ovaj potrgani komad smeća će se ispisati s liste nezaposlenih." Potraga od još koje minute urodila je Barryevim mornarskim dokumentima. "Ah - mornar - kormilar - čistač i radnik u kantini. Bit će dobar." Ustane i obriše ruke u veliku bijelu maramicu. "Pierre, zovi dva dečka i neka mi otpreme ovo tu na mol."

Pierre nešto promrmlja i izađe, te se za nekoliko minuta vrati s dva ribara. Oni bez riječi pakupe onesviještenog Barrya i prenesu ga u neugledni stari kombi, koji odgundā prašnjavom cestom izvan dohvata pogleda.

Kad je Barry isplivao iz posljedica Pierreovog Mickey Finna, našao se u vrlo poznatom okolišu. Nije trebao niti otvoriti oči; nos i osjet dodira rekli su mu gdje se nalazi. Ležao je na uskom krevetu, a rijetko raspoređene opruge ispod njega neprestano su vibrirale. Desna strana tijela bila mu je teža od lijeve, pa se malo pomaknuo na njenu stranu, a tada se težina premjestila i on se

pomaknuo natrag. Zastenjao je. Kako li se zaboga uspio opet zaposliti?

Najzad je otvorio oči, da pogleda kakva je to kutija na kojoj je sada isplovio. Ugledao je nejasno osvijetljenu prostoriju za posadu sa šest ležajeva, od kojih je samo jedan bio zauzet. Prostorija je bila prljava i posuta praznim limenkama pive, prljavim čarapama, nekolicinom radničkih hlača, papirom za omatanje paketa posteljine i opuścima cigareta - uobičajeni nered prostorije za posadu na trgovačkom brodu pri isplovljavanju. Zatvori oči, snažno protrese glavom da se riješi tog nemogućeg prizora - nije se sjećao da se ukrcao na brod, *znao* je da je na suhom, a bilo mu je dosta i previše gledanja stvari u koje nije mogao vjerovati. I tako - zatvorio je oči i protresao glavom da ta slika nestane, a kad je to učinio zastenjao je u agoniji bola koji ga je prostrijelio. Oooh - mora da je bio dobar tulum. Uuu. Ležao je vrlo mirno dok se bol nije stišala, a tada je pažljivo otvorio oči. Još uvijek je bio u sobi za posadu.

"Hej!" slabašno reče.

Lik na nižem ležaju s druge strane se trgne i jedan čovjek gurne glavu na svjetlost koja je dopirala iz hodnika.

"Hej, gdje sam ja? Ah... i kada je ovo?"

Čovjek je očito uspio shvatiti to nejasno pitanje. "Utorak je," reče. To Barryu ništa nije značilo. "Ti si na palubi *Jesse Hancka*. Nafta. Daleki Istok."

Barry zakoluta očima. "Oh," zacvili.

Brodovi Hanck su bili poznati - ili, radije, ozloglašeni. To su bili stari Fore River brodovi, tankeri. Bili su prljavi i nedostojni mora, a bili su i gladni, pa su svojim nižim časnicima davali plaću običnog mornara, te je degradiranje činova započinjalo od njih. Dvadeset osam ušljivih dolara tjedno. Ništa prekovremeno. Putovanja od osamdeset šest dana.

Barry se podigne na jedan lakat i reče napola samom sebi: "Što sam učinio - ja sam *tražio* ovaj posao?"

Drugi čovjek se iskotrlja s ležaja i sjedne na njegov rub, te stane navlačiti sigurnosne tankerske cipele. "Nemam pojma. Jesi li ikad upoznao tipa kojeg zovu Zilio?"

"Ah - jesam."

Čovjek kimne. "Onda ti je to to, kolega mornaru. On ti je dao piće. Ti si se onesvijestio. Probudio si se na palubi ove konzerve nafte. Time se bavi Zilio."

"Što! Prljavi... ja sam član sindikata! Razbit ću mu ovaj brod! Nasukat ću ga! Prijavit ću ga Mornaričkoj komisiji! Ma..."

Drugi čovjek ustane i prijeđe prostoriju te se laktovima nasloni na Barryev ležaj i puhne svoju bolest desni u Barryevo lice. "Ti ćeš raditi svoj posao i bit ćeš kuš. Kad se dovoljno otriježniš da pogledaš oko sebe, otkrit ćeš da si ostao bez mornarskih dokumenata. Ako budeš dobar dečko i ako se budeš znao igrati s morskim konjem koji sebe naziva glavnim časnikom, dobit ćeš ih natrag. Napravi samo jedan korak izvan tanke, uske linije, i iskrcać te na neku plažu golog i bosog. I slušaj - bolje da prestaneš s tim sindikatom. Pokupio te glavni štakor i ukrcao te na štakorski brod. Oni se ne furaju na te fore o radničkoj solidarnosti."

"Da?" Barry zaljulja noge preko ruba ležaja. Zbog toga je morao čvrsto primiti svoju pulsirajuću glavu. "Preskočit ću na drugi brod u Panami! Moramo proći kroz kanal!"

"Danas ti više nitko ne preskače brodove u Panami, prijatelju. Poslat će vojnu tjeralicu za tobom i provest ćeš nekih pedesetak godina u vojnoj bastilji. Osim toga, kad dođemo do tamo, nećeš ni htjeti preskakati brodove. Bolje ti je da se sad smiriš. Spavaj dalje. Ja sam od osam do dvanaest. Ti si od dvanaest do četiri."

I tako je Barry opet počeo raditi. Dane i noći provodio je u najgorem jadu i bijedi. Izolacija oko okna pored njegova ležaja istrošila se već prije nekoliko godina, i svaki put kad bi se vrijeme malo uznemirilo, njegov je ležaj pio vodu. Hrana je bila jeziva, a posada se sastojala od čistača cipela, klinaca na praznicima, bivših najamnih radnika na farmi te nekoliko pravih mornara poput njega, ili okorjelih propalica, ili kidnapiranih ruševina. Ali, sve to nije bilo ni do koljena njegovim užasima. Bili su uporni i postajali sve gori.

Ne događa se često da čovjeka te strahote spopadnu toliko jako, ali isto tako se ne događa često da si čovjek dopusti da se nađe u stanju u kojem se nalazio Barry. Kretao se u sve užem krugu grabežljivih zvijeri. Kad bi spavao, sanjao je užasne snove, a kad bi ležao budan, osjećao je kako mu tijelom plaze sitne, hladne, mokre nožice. Bojao se stajati sam na straži, i časnik ga je morao tjerati da noću izađe na pramac. Bio je apsolutno uvjeren da se nešto stravično skriva u otvoru za sidro, i da će svaki čas skočiti na njega i zavezati ga u užad od sidra. Isto toliko se bojao biti u sobi punoj ljudi, jer su u njegovim pomućenim očima njihova lica bila tekuća, te su poprimala najstrahotnije grimase. Zato je provodio slobodne sate motajući se u krug oko manjih grupa ljudi, čineći ih nervoznim, te su ga prozvali Joninim duhom.

Saznao je što je stražar od osam do dvanaest mislio kad je rekao Barryu da neće htjeti preskakati na drugi brod kad se nađu u Panami. Dan prije nego što su stigli do kanala, oni koji bi mogli praviti probleme bili su pozvani u sobu drugog časnika, svaki od njih pojedinačno i potajice, gdje su dobili neko jeftino alkoholno piće. Nisu naučili lekciju - nije niti jedan od njih. To je opet bio Mickey. Kad su se osvijestili, bili su već na Pacifiku.

Jesse Hanck je pario daleko od uobičajenih parobrodskih puteva. Flota Hanck se sastojala od brodova za iznajmljivanje, i uvijek bi se netko pobrinuo da kasne dovoljno kako bi kapetani mogli krivotvoriti račune za gorivo i potrošene zalihe, te su

džepovi bili puni cijelo vrijeme, osim, naravno, džepova posade. Vrlo trula situacija. Kako bilo, Barryu se nezgoda dogodila osmog dana nakon kanala.

Brod je plovio negdje uzduž desetog meridijana, i bilo je vruće. Bila je to jedna od onih večeri kad čovjek odjene nešto na sebe da mu upije znoj, a zatim skine tu odjeću trideset sekundi kasnije jer u njoj ne može podnijeti vrućinu; i kada spavanje na palubi uopće ne pomaže.

Ljudi su ležali po cijelom brodu, bacali madrace na krmenu palubu, vješali viseće ležajeve po sredini broda, puzali pod stolovima iz kantine, koji su se sada nalazili na krmu - spavali su bilo gdje i svugdje u uzaludnim pokušajima da pobjegnu okrutnoj vrućini. Dozivanje iduće straže bilo je pitanje pokušaja i pogreški; možda nađete svoju smjenu, a možda i probudite pogrešnog čovjeka iz teško postignutog trenutka pravog sna te zbog svoje pogreške dobijete po glavi.

Barry se u četiri sata tog jutra vratio sa straže. Otišao je leći negdje na krmu. Ionako se nikada nije dizao za doručak, a kad ga je mornar od osam do dvanaest pokušao pozvati na ručak, bilo je jedanaest i trideset, i njega nigdje nije bilo. Prije nego što je počeo nedostajati nižem časniku bilo je već pola dva. Barry je, u neko doba između četiri ujutro i jedan poslije podne, napustio brod.

Svima je to pružilo dobru temu razgovora u idućih nekoliko dana. Kapetan je u brodski dnevnik upisao "izgubljen na pučini" i Barryevu plaću strpao u svoj džep. Jedan mornar je dobio Barryeve dužnosti, ali ne i povišicu. Barrya su zaboravili. Uostalom, tko je mario? Nitko ga nije volio. Nije bio vrijedan pogleda. Nije znao kormilariti. Nije mogao bojati palubu. Ušljivo je stražario.

* * *

Kad Barry to pripovijeda, ovaj dio priče je uvijek mutan. Kako je čovjek uvježban za plovidbu, naučen da se u svakoj opasnosti pobrine za svoju kožu, bez obzira na vremenske uvjete i svoj stupanj trezvenosti, uopće uspio *pasti* s broda na pučini, iznad je dometa shvaćanja. Ja i ne vjerujem da je pao. Mislim da je skočio. Ne zbog načina na koji su s njim postupali na tom robovlasničkom brodu; za to više nije imao dovoljno samopoštovanja. Zacijelo je skočio zbog svojih užasa; kako bilo, on kaže da je to zadnje čega se sjeća da mu se dogodilo na palubi *Jesse Hancka*.

Upravo je usnuo, kad ga je probudila neka galama s palube - možda su kotlovi propištali, ili je čuo štropot iz drevnog kormilarskog stroja. U svakom slučaju, iznenada je bio sasvim siguran da ga nešto slijedi, i da će, ukoliko ne pobjegne, biti ubijen na grozomoran način. Pokušao je pobjeći, i onda se našao u vodi.

Dok je hrđava stara olupina odmicala od njega toplim morem, on je pogleda, trepne da istjera sol iz svojih posustalih očiju, i ne učini ni najmanji napor da zaviče upomoć. Još neko vrijeme je plivao, dok se krmeno svjetlo tankera nije pretvorilo u zvijezdu koja se ljuljala nisko nad horizontom, a tada se preokrenuo na leđa i mlitavo se počeo trzati da se održi na površini.

Sad, delirijum tremens je neobična bolest. Ljudsko tijelo može uništiti određena doza otrova, ali od veće doze će povratiti i spasiti se; isto tako, ljudski um može doseći točku prezasićenosti i vratiti se u nešto nalik na normalno stanje. U Barryevom slučaju, radilo se o pseudonormalnom stanju; njegovi neprestani napadaji fantazmagorija nisu prestali, ali je nekako postao otporan na njih.

Kao da je zaboravio na strah - zaboravio čak i na to kako su čudne te stvari koje je vidio i osjećao. Jednostavno ga nije bilo briga; postao je ovakav kakav je i danas, kada ga ništa ne zanima. Zapravo, gotovo je potpuno sišao s uma, tako da je po prvi put u mnogo tjedana mogao udobno ležati i osjećati da nije nasmrt preplašen. To je bilo prvi put da se doista našao u velikoj opasnosti, no sada se nije bojao.

Kaže da je tako ležao i spavao tjednima. Kaže da su se pliskavice došle igrati s njim, naguravajući ga okolo i plaćući poput male djece. I kaže da mu je jedan anđeo došao s neba i sagradio mu čamac od morske trave i morske pjene. Ali, sjeća se samo jednog izlaska sunca, tako da se vjerojatno odmah idućeg jutra našao kako se čvrsto drži za komad drveta, ljuljajući se i kotrljajući na nježnim valićima u velikoj blizini jednog otočića. Bila je to malena hrpica pijeska i kamenja, s visokim brežuljkom na sredini, obložena biljem i obavijena aurom kreštavih morskih ptica. Zurio je u otok nekih četiri sata bez apsolutno ikakvog interesa, i cijelo vrijeme ga je struja nosila sve bliže. Kad su mu noge udarile u dno, nije shvatio što to znači niti što bi trebao sada učiniti; samo ih je pustio da se i dalje vuku, sve dok nije udario i koljenima, a tada je ostavio svoj komad drveta i otpuzao na obalu.

Sunce se ponovo dizalo kad se Barry probudio. Bio je jako slab, a tijelo mu je bilo suho i ljuskavo, onako kako može izgledati samo koža natopljena morskom vodom. Njegov jezik se miješao u njegovo disanje. Podigao se na ruke i noge i bolno otpuzao nagnutom plažom do skupine palmi. Ondje je pao licem nadolje u izvor hladne vode, i zacijelo bi umro od previše tekućine da nije opet zaspao.

Idući put kad se probudio, razmaknuo je pijane oblake koji su ga obavijali, te se osjetio mnogo bolje. Bio je drugačiji; znao je to. Bio je posve promijenjen; drugačije je osjećao stvari. Trebalo mu je dosta vremena da shvati zašto je to tako, i tada mu je palo

na pamet da se više ne boji, mada su ona čudovišta, vizije i sablasti iz njegove mašte poludjele od pića još uvijek bile svuda oko njega. Ali, bilo je tu i nešto više. Ne onaj manjak interesa za njih, koji je iskusio u vodi. Nego ljutita mržnja prema tim stvarima. Osjećao je žarku želju da mu jedna od njih iskrnsne dovoljno blizu da je napadne. Čučnuo je pored izvora i pažljivo pogledao oko sebe, pokušavajući pronaći nešto što bi mogao ubiti i iskasapiti. Našao je. Pored njega je bio kokosov orah. On dohvati kamen, baci ga, i razbije kokosov orah. Zatim ga podigne i počne pohlepno piti tekućinu koja je curila iz pukotina, a tada ga rastavi i najede se njegovog mesa dok mu nije pozlilo. Bio je jako zadovoljan samim sobom.

Svuda oko njega tlo je bilo valovito, a iz malih udubina počne rasti nešto što je smatrao čudnim biljkama. Bile su to savitljive stabljike, i izgledale su kao da se sastoje od dvije gumenaste cijevi spiralno omotane jedna oko druge, a završavale su peteljkom nalik na pipak koja se na vrhu razdvajala u dva mesnata produžetka nalik na puževe oči. On posegne rukom i dodirne jednu stabljiku koja je naočigled rasla, a ona se povuče od njega i stane u slijepoj potrazi udarati po zemlji. Takvo što još nikad nije smislio u snovima. Ali, bio je uvjeren da ih se ne mora bojati. Ustao je, s gađenjem šutnuo jednu od njih da mu se makne s puta, i počeo se penjati središnjim brežuljkom da odredi gdje se nalazi. Tek što je krenuo, kad jedna izraslina iznikne iz zemlje, nadvije se nad njegovu glavu i vlažno pljusne po mjestu s kojeg se upravo pomaknuo. On se nije udostojao ni osvrnuti. Zašto bi se i osvrtao za proizvodom svoje uobrazilje? No, griješio je; te stvari bile su stvarne. Stvarne, prijatelju, poput vas i mene!

Siromah Barry to tada nije shvaćao, jer su brzorastuće vijugave surle koje su rasle posvuda bile pomiješane sa spodobama niknulim iz njegove vlastite mašte, koje su plesale i brbljale svuda oko njega. Bilo je među njima bezopasnih i lijepih

stvorenja, ali i stvorenja preodvratnih da bi ih spominjao, te nije ni čudo što mu stabljike nisu bile važne.

Barry nastavi uspon na brežuljak. Pokupi trnovit štap, prilično težak, i nastavi dalje, nehajno udarajući po čudovištima, stvarnim i izmišljenim. Podsvjesno je uočio da su jednoroz i krilate žabe nestajali čim bi ih udario, no kad bi zviznuo jednog od rastućih pipaka, oni bi se ili brzo sagnuli, ili bi se, ako bi ih pogodio, umotali u čvrsti čvor oko zadobivene rane. Jednom se čak i osvrnuo te primijetio da stabljike idu ukorak s njim, tonući u zemlju iza njega i ponovo nicajući ispred. To mu još uvijek ništa nije značilo.

Nekoliko stotina metara od vrha, zastao je i onjušio zrak. Osjećao se sve jači smrad truleži, i to mu se nije svidjelo. Nekako ga je povezao sa smradom gnoja koji se izlučivao iz ranjenih stabljika nakon što bi ih udario, no nije bio radoznao; to ga doista nije zanimalo. Slegnuo je ramenima i popeo se na vrh.

Kad je stigao, na trenutak je zastao i nadlanicom obrisao čelo, a tada pogledom obuhvatio cijeli vidokrug. Na vidiku nije bilo drugih otoka. Ovaj je bio mali - gotovo okrugao, a širok nekih dva sa dva i pol kilometra. Uočio je još dva izvora i gustu šumicu kokosovih oraha i kruševca. To je bilo ohrabrujuće. Koraknuo je prema naprijed u trenutku kad je gumenasta surla iskočila iz zemlje i svojim grabežljivim pipcima nasrnula na njegove noge. Promašila je.

Dašak vjetra koji je donio neizreciv smrad privukao je njegovu pozornost prema hrptu brdašca. Hrbat je bio gotovo okrugao, i u potpunosti je pratio obrise otoka, a krug je u sredini bio udubljen kao mali krater. Na dnu kratera nalazila se savršeno okrugla rupa koja je bila izvor tog nepodnošljivog mirisa.

Barry krene prema njoj, jer je slučajno bio okrenut na tu stranu pa je to bio najlakši put. Bio je na pola puta niz padinu, kad se iz rupe počne dizati nešto što je nalikovalo na dva

komada mesnate tvari. Te stvari su izgledale kao da se kreću polako, no Barry je iznenada shvatio da je to varka koju stvara njihova golema veličina. Prije nego što se uspio zaustaviti, podigle su se šest metara u zrak. Počele su se nagnjati prema van, jedna ravno na njega, a druga na drugu stranu, u suprotnom smjerm. Postajale su sve deblje dok su se dizale u zrak i van iz rupe, i najzad su se rasprostrle po tlu padine, a ona bliža je počela puzati prema njemu.

Bio je to najužasniji fantazam koji se do tada predstavio Barryevom sirotom alkoholičarskom mozgu, ali sada se nije htio bojati. Stajao je ondje, raširenih nogu, spremnog štapa, i čekao. Kad je stvar došla do njegovih stopala, propeo se na nožne prste i svom snagom spustio štap na njezin mesnati vrh. Stvar se trgnula unatrag i povukla. Udario ju je još dvaput dok nije počela kliziti natrag u rupu. Trčao je za njom i neprestano je udarao. Stvar se iznenada propne u zrak, a to učini i njen sudrug s druge strane kratera. Pogode jedan drugoga uz vrlo glasan i moker *cmok!* i ostanu tako stajati, kao svijetlozeleni, blistavi stup živog mesa, drhtavi na suncu. A tada se, nepojmljivom brzinom, zarinu u tlo, natrag u svoju rupu. Barry baci štap, prekriži ruke na potiljku i smrkne. Tada se okrene i krene natrag prema svom izvom.

A cijelim putem natrag ne ugleda niti jednu surlu.

Te je noći spavao dobro, pod grubim skloništem od palmina lišća. Ništa ga nije ometalo osim snova, no, naravno, niti oni ga više nisu jako brinuli. Njegova pobjeda nad onom stvari u krateru usadila je sićušno sjeme samopoštovanja u tu trulu olupinu od čovjeka. Radi toga, i radi činjenice da je bio previše lud da bi se ičega bojao, Barry je bio nešto potpuno novo pod suncem.

Ujutro naglo sjedne. Kod njegovih stopala nalazila se hrpa kruševca i kokosovih oraha, a oko njega je bila šuma, zid

lelujavih stabljika. On skoči na noge i divlje se razmaše u potrazi za svojim štapom. Nestao je. Izvuče svoj nož skakavac, koji mu je nekim čudom ostao od kad je otišao s *Jesse Hancka*, i čvrsto stane na mjestu, ograđen gusto zasađenim, živim stabljikama. Još uvijek se nije bojao. Duboko je udahnuo i prijeteći koraknuo prema najbližem dijelu zida od stabljika koje se stope sa zemljom prije nego što je dospio do njih. Okrene se i navali na stabljike iza sebe. One pak nestadoše prije nego što je stigao dovoljno blizu da ih napadne. Zaustavi se i kimne samome sebi. Ako se hoće tako igrati, može. Pospremi nož i navali na voće. Stabljike se poredaše na pristojnoj udaljenosti, kao da ga gledaju. A tada je osjetio nešto novo. Duboko u svom mozgu čuo je neprestano, tekuće mrmljanje, kao da tisuće ljudi mirno međusobno razgovaraju na nepoznatom jeziku. No, to ga nije osobito zanimalo. Prošao je on i kroz gore stvari, i nije bio radoznao.

Kad se najeo, primijetio je lelujavo kretanje u zidu koji ga je okruživao. Stvorenja su nešto dodavala od jednog do drugog - njegov štap! Štap doprije do stabljike koja je bila najbliža njemu; ona ga uzme i nježno položi na tlo pored njega. Tada se ispravi i brzo šmugne u zemlju, kao da joj je neugodno.

Barry pogleda lelujava bića i gotovo se nasmiješi. Tada podigne štap. Bića s jedne strane se nato smjesta stope sa zemljom, a broj onih s druge strane se udvostruči. Nekoliko ih počne klijeti ispod njegovih nogu; on odskoči, zbunjen. Još nekoliko ih utone u zemlju i nestane sa staze, a još nekoliko ih se pojavi iza njega. Pogleda ih je pomalo uznemireno; primijetio je da su prilično uporne u usporedbi s njegovim čudovištima koja obično brzo nestanu. Udalji se od njih. Bića krenu za njim; odnosno, nagomilavala su se iza njega i klijala u otiscima njegovih nogu. A žamor u njegovoj glavi se pretvori u tihu kakofoniju; veselu, pobjedničku.

On odluta prema unutrašnjosti otoka, praćen svojim lelujavim društvom svijetlozelenih stabljika. Kad bi skrenuo na

stranu, one bi iznikle oko njega, i nije vrijedilo pokušavati se probiti. Nisu se nimalo trudile da ga ozlijede. Ali - *tjerale* su ga prema brežuljku! Možda je on to shvatio - a možda i nije. Barry je do tada bio već potpuno skrenuo. Nitko drugi ne bi mogao preživjeti ono što je on preživio. No, njegovo neobično stanje, taj suptilni pomak njegova skrenuta uma, slučajno ga je obdarilo sposobnošću da to izdrži. Svakako, na tome nije mogao sebi čestitati. Njegov fantastični svijet nije mu se činio ništa čudniji nego što se nama čini naš. Kad bismo se vi ili ja iznenada našli na tom otoku, uplašili bismo se kao - recimo, kao gorila na Times Squareu, ili kao Njujorčanin u afričkoj džungli. Sve je to stvar gledanja na svijet.

I tako se našao kako hoda uzbrdo brežuljkom, dok ga njegova okolina od svijetlozelenih stabljika ljubazno, ali odlučno, vodi prema onoj čudovišnoj stvari u krateru. Zacijelo su bili neobičan prizor.

A ona stvar ga je čekala. Uspeo se preko hrpta brijega, i vrh jedne od dvije velike zelene izrasline savije se iznad njegove glave i baci na njega. On odskoči u stranu i zvizne ga svojim štapom kad je pao na zemlju. Pipak se povuče natrag prema rupi. Barry krene korak ili dva prema njemu. Bio je golem - punih osamnaest metara se protezalo od njegova vrha do središta kratera. A nije se moglo odrediti koliko ga je još bilo unutra. Na prvi pokret te stvari, iza Barrya se začulo šuštanje i sve stabljike su nestale u tlo.

Kad je Barry potrčao da ga opet napadne, nešto iskoči iz zemlje pored njega, ovije se oko njegove noge i obori ga. On se preokrene i sjedne, te ugleda drugi veliki zeleni krak kako se obrušava iz zraka na stabljiku koja ga je spotaknula i - tako mu spasila život. Dva golema pipka zvučno se priljube jedan uz drugi, omotaju nježnu stabljiku oko sebe i počnu je vući. Stabljika pokušava ući u tlo, i na trenutak se uspjela oduprijeti, dok se njezino spiralno tijelo rastezalo i stanjivalo od goleme

vučne snage. Tada je i sama zemlja popustila, i stabljika izađe iz nje uz neobičan zvuk usisanog zraka. I Barry po prvi put vidje što je to doista bilo.

"Korijen" stabljike bio je tamnozeleni jajasti oblik, dugačak više od metar i pol, a po sredini širok nekih sedamdeset centimetara. Površina mu je bila gruba i naborana, i svjetlucala je od sluzi kojom je bila prekrivena.

Sama stabljika je bila dugačka gotovo dva i pol metra. Stvorenje je na trenutak visjelo u pipcima-blizancima svog krvnika, a tada je oni omotaju i moglo se vidjeti kako je skliznulo niz dva kraka koja su se priljubila i udubila, te tako stvorila cijev nalik na surlu. Barry je čuo vrisak tog stvorenja, duboko u svom umu.

Barry ustane i otetura nazad, preko hrpta brežuljka. Shvatio je da je čudovište u krateru napalo svoju žrtvu - njega - i da je stabljika žrtvovala svoj život da ga spasi. Kako je dobilo svoju žrtvu, čudovište će neko vrijeme biti mirno. Bio je u pravu. Okrenuvši se iza sebe, ugleda veliki stup kako se diže u zrak i okretno klizi nazad u svoju rupu. Kad su oba vrha nestala ispod zemlje, uočio je još nešto. Dvodijelna surla - to dizanje i spuštanje iz zemlje - pa, taj veliki stvor je isti kao i sva ova druga stvorenja, osim po svojoj golemoj veličini!

Što je to bilo? Barry to nikada nije točno saznao, a mada sam se ja jako potrudio da to sam otkrijem, nikad mu nisam rekao što sam našao. Oni su jednostavno bili tamo; osim toga, Barrya ništa nije zanimalo. Još uvijek ga ne zanima. Međutim, koliko sam uspio otkriti, mislim da su ta stvorenja bila jedna vrsta morskog crva - točnije, jedna vrsta *Echiuroideae - bonellia viridis*. Oni narastu veliki ma gdje rasli, no nikad nisam čuo da je i jedan narastao više od metar i dvadeset, zajedno sa surlom. Međutim, mislim da je sasvim moguće da se jedna njihova kolonija razvije na nekom zadanom mjestu, i da mutira u veći oblik. Što se tiče onog velikog - pa, Barry je uspio otkriti neke stvari o tom čudovištu.

Barry se spusti brežuljkom i potraži sklonište. Želio je sjesti negdje u hlad, gdje ga te spodobe neće gnjaviti. Pronašao je dobro mjesto i sjeo. A tada, isprva polako, a zatim sve brže i brže, stabljike ponovo počеше nicati oko njega. Održavale su udaljenost, gotovo s poštovanjem; ali, njihova je prisutnost stvarala nekakav dojam grube upornosti, što je uznemiravalo Barrya. "Odlazite!" reče im oštro.

I one odu. Barry je bio potpuno zapanjen. Bila je to prva ljudska reakcija koju je doživio u zadnjih nekoliko tjedana. Ali, pogled na ta stvorenja, toliko različita od bilo čega o čemu je ikada čuo, a koja ga tako bezuvjetno slušaju, otkrije davno i duboko zakopan smisao za humor u tom čovjeku. On zaurla od smijeha.

"Zdravo."

Njegov smijeh presuši i pogleda oko sebe. Ništa.

"Zdravo." Zvuk kao da nije dopirao ni iz kojeg smjera - zapravo, kao da je dopirao niotkud. Činilo mu se da dopire iz njega, iznutra, ali on ništa nije rekao.

"Tko je to rekao?" odreže.

"Ja," reče glas. Barry se ponovo osvrne, i njegove oči uhvatiše kretnju dolje lijevo, kod njegova stopala. Ondje su iz zemlje tek provirivala dva pipka blizanca, koja su tvorila vrh sveprisutnih stabljika.

"Ti?" reče Barry, uperivši prstom na njega.

Stvor se podigne još pola metra i nježno se zaljulja. "Da."

"A što si ti, koji vrag?"

"Ne razumijem. Što je vrag?"

"Ovo govori engleski!" užasne se Barry.

"Ja govorim," složi se čudovište. "Što je to engleski?"

Barry se podiže na koljena i zagleda u biće. "Što si ti?" ponovi.

"Čovjek."

"Ma nemoj? A što sam po tebi ja?"

"Ti si drugačiji. Ja se mogu služiti samo tvojim riječima. Tvoja riječ za tebe je Čovjek. Moja riječ za mene je isto Čovjek. Ja nemam riječi za tebe."

"Ja sam čovjek," potvrdi Barry, što je donekle bila istina.

"A kako bi mene nazvao?"

Barry pažljivo pogleda stvora. "Prokleti ružan san."

Stvor ozbiljno reče: "Vrlo dobro. Od sada ćemo se zvati Ružni Snovi. Priopćit ću to svim ljudima."

Pomisao da doista razgovara s ovom ružnom zvjerkom ponovo obuzme Barrya i gotovo nadjača sve druge. "Kako ti to dovraga pričaš sa mnom?"

"Moj um priča s tvojim umom."

"Ma nemoj! Ma da!" bio je jedini komentar koji je Barry uspio smisliti.

"Što ćeš poduzeti?" upita stvorenje.

"Kako to misliš?"

"Dokazao si svoju nadmoć nad Velikim. Mi znamo da ga možeš uništiti. Hoćeš li to uskoro učiniti, molim?"

"Veliki? Misliš, ona stvar u krateru?"

"Da."

"A što da učinim?"

"To ti znaš, svemogući."

Barry pogleda oko sebe da ustanovi kome se stvor obraća tako velikim riječima, i tada zaključi da mora da se obraća njemu. Isprsi se. "Pa," reče, "možemo se dogovoriti. Nabavi mi piće i pomoći ću ti."

Bio je to njegov stari refleks, koji je uvijek upotrebljavao na kopnu da se nalije kad bi mu ponudili ma kakav posao, osim isplovljavanja na brodu. Njegova tehnika je bila da neprestano traži još pića, sve dok se toliko ne napije da postane beskoristan svakom poslodavcu; oni bi tada otišli i ostavili ga na miru.

Stabljika reče: "Dobit ćeš ga."

Barry u svom mozgu začuje zujanje telepatskog signala, i dvadeset-trideset stvorenja iskoči iz zemlja.

"Gospodar želi piće. I šaljite dalje: od sada se zovemo ružni snovi. To je njegova želja."

Stabljike nestanu s vidika, sve osim one s kojom je Barry razgovarao.

"Pa, posluha je stvarno dobra," začudi se Barry.

"Sve što želiš, tvoje je, kao naknada za uslugu koju ćeš nam učiniti," reče ružan san.

"Ovo je nevjerojatno," reče Barry i počese se po glavi. "Zašto mi se već prije nisi obratio?"

"Nisam znao kakve su tvoje namjere, a niti to jesi li inteligentna životinja," reče ružan san.

"Pa, sad znaš, ha?"

"Da, gospodaru."

"Hej - zašto ne pričaju i drugi, nego samo ti?"

"Ja sam pomalo drugačiji od ostalih. Vidiš one ptice?"

Barry pogleda uvis u kreštavi, vrtložni oblak galebova i ugara. "Da?"

Ružan san proizvede neobičan telepatski zvižduk. Sve ptice se okrenu i dolepršaju do njih. Za trenutak je čistina bila prekrivena pticama. Njihova krila su udarala i tukla Barrya dok su se ptice gurale oko njega. On posegne za jednom velikom pticom, uhvati je za nogu i brzo joj slomi vrat.

Na iznenadni signal ružnog sna, ostale ptice se okrenu, odlepršaju i nestanu u zraku.

"Zašto si to učinio?" upita ružan san.

"Pojest ću je."

"Ti jedeš ptice?"

"Zašto ne?"

"Dobit ćeš sve što budeš želio. Ali, kao što rekoh - ja sam drugačiji od ostalih. Od svih nas, samo ja mogu dozvati ptice. Čini se da isto tako samo ja mogu razgovarati s tobom."

"Valjda je tako. Ja mogu - čuti ostale, ali ne znam na što ciljaju. A što je s onim Velikim? Otkud je on došao?"

"Veliki je isto jedan od nas. Ali, i on je postao različit. On je mutant, kao i ja, ali neinteligentan. Jede svoju vlastitu vrstu, što mi ne možemo. Jako je star, a svaki put kad pojede jednog od nas, naraste još više. Ne može izaći iz kratera jer je okružen stijenom, i ne može se probiti kroz nju. Ali, što veći postaje, to dalje može doprijeti. Kad ga ti ne bi ubio, on bi rastao sve dok ne bi mogao doseći rubove otoka, ili barem tako kažu. Prije dosta vremena, prije tisuću godina, mogao se kretati našim cestama..."

"Cestama? Nisam vidio nikakve ceste."

"Oh, one su ispod zemlje. Cijeli otok je isprepleten našim podzemnim putovima. Mi nikad ne izlazimo na površinu, osim surlom. Tako nalazimo hranu; pipamo po zemlji i uz rub mora u potrazi za malim biljkama i životinjama. Možemo i kopati, gotovo isto toliko brzo koliko se možemo kretati gotovim cestama - stiže tvoje piće."

Barry fascinirano pogleda nadolazeći red stabljika koje su nosile tikve od kokosovih ljuski ispunjene vodom, kokosovim mlijekom i sokom od kruševca. Nisu prolile niti kap dok su tako napredovale. Dvije ili tri bi spretno nikhule i nagnule se unatrag

prema onima koje su držale tikve. Preuzele bi teret, spretno se nagnule unaprijed i dodale ga svježim izniklim ružnim snovima, a tada bi opet utonule u tlo i pojavile se ispred njih.

"Zašto to ne nose pod zemljom?" upita Barry.

"Možda ti tako ne bi odgovaralo, gospodaru. Ti živiš na suncu, i hrana koju si do sada jeo je narasla na suncu. Sve će biti kako ti želiš."

Barry ispruži ruku i jedna stabljika mu u nju položi ljusku punu hladne vode. On srkne i prolije je na tlo. "Vi to zovete pićem?" zaurla. "Dajte mi *piće!*"

"Što bi želio?"

"Viski, dovraga! Džin, rum... pivo! Vino, ako ne nađete ništa bolje." Što je više mislio o tome, to je bio žedniji. "Nabavi mi piće, ti... kako se zoveš?"

"Ahniroo."

"No, nabavi ga, svejedno." I Barry se nadureno spusti na tlo.

"Gospodaru - mi nemamo ništa od tih stvari koje tražiš. Bismo li možda mogli napraviti koju od njih?"

"Napraviti? Ja ne... čekaj malo." Barry nakratko razmisli. Kad bi morao napraviti piće - iscijediti sok, čekati da fermentira, procijediti ga - tada bi ga se radije odrekao. Ali, činilo mu se da ti budalasti stvorovi do bola žele raditi za njega. "U redu - reći ću vam što da učinite."

I tako je Barry počeo davati naređenja. Vrlo se mutno sjećao kako se to radi, uglavnom samo zbog toga što je otprilike znao od čega se rade alkoholna pića. Ali, vrijeme mu je ugodno prolazilo. Imao je obilje jela i pića i nikad nije morao podići ni prst da dođe do njih. Prvi put u životu živio je život o kakvom je sanjao - usprkos tome što je živio među ružnim snovima.

Temelj za njegovo piće bilo je kokosovo mlijeko. Negdje je jednom čuo da neko, inače bezazleno piće, fermentira ako se

unutra stavi groždica i ako se posuda čvrsto zatvori. Samo, nije imao groždica. Isprobao je nekoliko stvari i najzad postigao rezultate pomoću komada kruševca osušenih na stijenama na suncu. Stavio ih je u otvorenu ljusku od kokosa, pažljivo zatvorio otvor izrezanim drvenim čepom i zapečatio ga pomoću sluzi s kože ružnih snova. Barry nije bio gadljiv.

Bilo je pravo zadovoljstvo gledati ih kako rade. Surađivali su zadivljujuće dobro; okupili bi se oko nekog zadatka, i svaki je radio s jednim ili oba "prsta" na vrhu svoje surle. Gledati ih kako drže kokosov orah, otvaraju ga, pune kruševcem i ponovo zatvaraju, bilo je pravi užitek, toliko su brzo i spretno to radili. Barry je morao izrezbariti samo jedan čep, i već su mu oduzeli nož te su tri stabljike preuzele taj posao na sebe - jedna je držala nož, a druge dvije drvo. I znate li koliko kokosovih oraha ih je Barry naveo da naprave? Ahniroo ih je prebrojao preko devet tisuća!

A kad su završili, Barry je najavio da će proći šest mjeseci prije nego što se to bude moglo piti. Ružnim snovima to u stvari nije bilo važno. Imali su dosta vremena. Jednoga su odabrali da broji dane; a u međuvremenu su posluživali Barrya kako su najbolje znali i umjeli. Nitko nije spominjao Velikog. Barry je ležao i sanjario dan za danom, razmišljajući o tome kako će se udesiti kad se dokopa devet tisuća boca domaćeg pića!

"Guverneru," reče Amerikanac kad je starac zastao da zapali cigara, "recite mi nešto. Nije li pomalo pretjerano vjerovati pričama tog pijanca? To da su ti crvi inteligentni i da razgovaraju s njim. Nije li to malo previše?"

Guverner razmisli. "Možda. Ali, kad jednom nadvladate početno iznenađenje takvom zamišlju, pokušajte je analizirati. Zašto oni ne bi mogli biti inteligentni? Što je to, uostalom, inteligencija?"

"Pa," - Amerikanac se nelagodno dotakne prstima po adamovoj jabučici - "ja bih rekao da je inteligencija ono što je od nas stvorilo vodeću vrstu na planeti."

"Jesmo li mi to doista? Tisuće drugih vrsta nas bročano nadmašuju - pa i crvi, recimo, ako je broj ono na što mislite pod nadmoći vrste. Mi niti smo jaki kao slon, niti smo brzi kao antilopa - snaga i brzina nemaju ništa zajedničko s nadmoći. Ne, mi svoju inteligenciju koristimo za izradu alata. Svoj položaj na Zemlji dugujemo svojoj sposobnosti da izrađujemo alate."

"Je li to inteligencija - pravljenje alata?"

Guverner zatrese glavom. "To je samo jedan od načina upotrebe inteligencije."

"A ti Barryevi crvi - zašto onda oni nisu imali gradove, književnost i strojeve?"

"Nisu im trebali. Na otoku ih nije bilo previše. Bilo je dovoljno jela za sve. Jedinu opasnost im je predstavljao taj Veliki, a čak niti on nije bio osobito opasan - mogao je živjeti još dvadeset tisuća godina prije nego što doista ugrozi bilo čiji život, osim život onih koji mu se previše približe. Njegova prisutnost je bila neugodna. Što se tiče njihove književnosti - što mi možemo znati o tome? Barry je bio mornar, i to vrlo niskog profila, neznalica. Što bi njega bilo briga za sjajna intelektualna dostignuća koja su Ahniroo i njegov narod možda imali? Inteligencija takve vrste je sigurno morala uroditi nekim sjajnim stvarima. Ali, Barry se nikad nije potrudio da to sazna.

Ne, ne možete suditi o inteligenciji neke vrste prema njezinoj odjeći, automobilima, ili ukusnoj hrani. Inteligencija je stanična slučajnost koja pogađa nervna čvorišta nekih vrsta. Može udariti bilo gdje. Ona je kao divna šala kojom se igraju bogovi, poput filantropa koji da je prekrasne velike klavire neukoj djeci. Neka djeca ih možda nauče svirati. Neka će možda sagraditi zamršene strojeve od njihovih dijelova. Većina djece će uništiti

klavire, na ovaj ili onaj način. Što vi mislite da naša vrsta radi s tim divnim darom? Recite?"

Amerikanac se nasmiješi. "Bolje nastavite s pričom."

I tako je Barry tih šest mjeseci živio u namčju luksuza. Da, sirove morske ptice, kokosov orah, kruševac i školjke mogu biti luksuz, jednom kad se na njih naviknete. Luksuz ne čini ono što imate, uostalom; čini ga način na koji vam se to da je. Sirovi albatros, pažljivo očišćen i razrezan sjajni je luksuz kad vam ga donesu sa stilom, kao što je to i francuski obrok od dvanaest dolara koji morate pripremiti sami. Barry se nije imao zašto buniti. Nikad u životu se nije bolje osjećao; nije imao dovoljno mozga da shvati da je to uglavnom zato što ne pije. Sada je sanjao kokosove ljuske napunjene izvrsnim, starim škotskim viskijem, a ne više krilate zmajeve i zmije.

Mjeseci su prolazili mnogo brže nego što je primjećivao; doista se iznenadio kad mu je Ahniroo jednog jutra došao s kokosovim orahom.

"Spremno je, gospodaru."

"Što?"

"Piće koje si tražio da napravimo za tebe."

"Oh, čovječe, oh čovječe! Daj ga ovamo!"

Ahniroo se nagne prema njemu i on uzme kokosovu ljusku. Spretan okret njegova noža izvadi čep, i on otpije dva gutljaja. Jedan prođe dolje, a drugi smjesta izađe van.

"Pffftuuuuuj! Ahni, odnesi ovo negdje i zakopaj. Sveto stanje! Smrdi kao gradsko smetlište!"

Ahniroo ozbiljno uzme ljusku i odleluja. "Da, gospodaru."

Barry je ostao sjediti i jezikom trljao unutrašnjost usta da se riješi tog okusa. Jezik mu se kretao sve polakše i polakše; stao je: dvaput je progutao, a tada je skočio na noge. "Stani!" povikao je. "Pio sam i gore od toga i još sam plaćao za to. Donesi to natrag."

Donesi ih pedeset." Zgrabio je kokos i ispio ga. Na kraju krajeva, ipak je to bio alkohol. Imao je okus neusporediv s bilo čime na zemlji, ali ipak je pomalo djelovao.

Tri sata kasnije, Barry je ležao ispružen među gomilom ispražnjenih kokosovih ljuski. Na njegovom dugačkom, konjskom licu bio je smireni osmijeh dok je njegovim umom vladalo nepomućeno blaženstvo. Ahniroo se nagne nad njega i svojim sluzavim pipkom dotakne ga po šiji. Barry okrene glavu i ostane mirno ležati. Ahniroo je, međutim, bio vrlo uporan. Barry se napokon preokrene i sjedne, te smjesta padne na drugu stranu i opet se ispruži. Ahniroo i još dva njegova prijatelja ga preokrenu na leđa i ponovo posjednu. Ahniroo ga je morao nježno tresti kojih osam minuta, prije nego što je ovaj nešto progundao.

"Gospodaru - vrijeme je! Dođi, molim; mi čekamo."

"Vrijeme? Kakvo vrijeme?"

"Za tvoje obećanje, svemogući. Mi smo ispunili tvoju želju. Ti si nam obećao da ćeš ubiti Velikoga kad ti donesemo piće. Dobio si svoje piće, gospodaru."

Barry se rukom pljusne po čelu i namršti se. Obećanje? Onda je to bilo... Onda sve to nije bilo besplatno? Morao je platiti? Puna snaga te misli udari ga ravno u glavu. On je bio odabran da oslobodi taj otok od onog čudovišta koje je živjelo u krateru!

"Daj, čekaj da vidimo," potuži se on naglas. "Vi me ne možete natjerati da to učinim; vi to znate, zar ne?" Kako od Ahnirooa nije stizao nikakav odgovor, on ratoborno reče: "Slušaj ti mene, stabiljiko graha, ne možeš ti meni govoriti što da radim. A što ako ja to uopće ne pokušam učiniti?"

Ahniroo mirno reče: "Hoćeš. Obećao si. Dođi sada."

Jedan prodorni signal, i Barry se nađe podignut i postavljen na noge. Teturavog i posrćućeg, čvrsti zid od ružnih snova usmjeri ga prema brdu. Dvaput je pokušao jednostavno odustati - sjesti dolje, kao kada je sjedao dolje na tankerima kada

bi mislio da ga iskorištavaju. *Echiuroidea* nije, doduše, razumjela suvremene radničke metode. Pokupili su ga i nosili, kad već nije htio hodati. Napokon se pomirio i počeo oklijevajući stupati nogu pred nogu, želeći da je taj otok deset puta veći nego što je bio.

Kad su stigli na vrh brda, ružni snovi su nestali u zemlji, svi osim Ahnirooa. Barry je bio u suzama.

"Ahni - zar baš moram?"

"Da - gospodaru."

Barry pogleda dolje prema rupi. Bila je osamnaest metara daleko i devet metara u promjem. "Velik je, ha?"

"Vrlo."

"A da nešto popijem prije nego što siđem?"

"Naravno, gospodaru!"

Ahni pošalje svoj signal. Za nekoliko minuta, rijeka kokosovih oraha počela je izvirati iz zemlje. One su bile jedino za što je Ahniroo dopuštao da se prenosi podzemno.

Kad je stiglo pedeset do šezdeset ljuski, Barry je razbio i iskapio tri. "Kažem ti, Ahni," reče, "samo neka stižu. Trebat će mi."

Udario se po remenu i krenuo nizbrdicom, u svakoj ruci po kokosov orah. Velikoga nije bilo nigdje na vidiku. Prišao je rubu jame i pogledao u nju, pokušavajući zadržati dah zbog smrada koji je dopirao iznutra. Da - bio je tu, gad mali. Nazirali su se samo vrhovi njegove surle.

"Izađi i bori se!" pijano se zadera Barry.

Još ništa. Barry se nesigurno nasmiješi i pogleda unatrag, prema rubu kratera. Ondje je stajao Ahniroo i gledao ga. Barry se osjeti pomalo smiješno.

"Hajde," pozva ga, "Na; popij nešto." Otvori jedan kokos i prolije mu sadržaj u rupu. Ondje se nešto uskomešalo, pa opet utihnulo.

Ahnijev mentalni glas dopre do njega. "Veliki danas nije gladan."

"Onda je možda žedan. Spusti mi ih više desetaka, kompa."

Poslušni ružni snovi se obruše na hrpu punjenih kokosa. Kokosi krenuše nizbrdicom odskakujući. On ih otvori i izlije - nekih tridesetak. Nije opozvao svoje naređenje - kokosi su još uvijek dolazili.

Veliki ispruži jedan pipak, zamaše njime i pusti ga da padne kao klada. Posljednjih nekoliko pića djelovalo je i na Barrya. Bio je već daleko iza stadija kada još zna što radi.

"Hej! Moj kompić hoće još! Pa - da ga napunimo! On je velik momak - treba mu piće po muškoj mjeri. Neka mi dvojica pomognu!"

Dvije stabljike se smjesta stvoriše pored njega. On ne pusti ni misli o činjenici da ih možda tjera u smrt. Njih troje počnu otvarati kokosove orahe i izlijevati ih u jamu.

Sad, zašto se to točno dogodilo, ne bih znao. Možda je Veliki bio alergičan na alkohol. Možda mu je on toliko pokvario koordinaciju da nije mogao kontrolirati pokret kada ga je započeo. No, iznenada se, uz fijukavi urlik, Veliki izdigne iz svoje jazbine.

Gotovo je nemoguće opisati taj prizor. Samo je surla bila dugačka četrdeset metara, a uzdizala se ravno u zrak, polako se lujajući, a tada uz težak udarac padne na zemlju. Ležala je na tlu kratera, a dosizala je, od središnje jame, do njegovog vrha, preko njega, i još dosta dalje. Da je pala na Barrya, smjesta bi ga zdrobila u nešto bez ikakve sličnosti sa čovjekom. A nije ga mnogo promašila. Dva vrha surle sada nisu bila na vidiku, ali je cijela masa, debela šest metara, pulsirala i trzala se od snažnog kretanja koje se zacijelo događalo na vrhu.

U tom trenutku hladnog otrežnjenja, Barry padne unatrag, sablažnjen. Ahniroov glas probije se kroz njegovo strahopoštovanje i užas.

"Bodlje, gospodaru! Odreži mu bodlje!"

Barry izvuče nož i dotrči do ruba jame. Pravo tijelo stvorenja, onaj debeli, jajoliki dio, bio je jedva vidljiv, no mogao je nazrijeti bodlje - snažne, mišićave izrasline pomoću kojih su ta stvorenja kopala. Ali, meso oko njegovih bodlji bilo je mekano i mlohavo - prošla su desetljeća od kada se njima mogao koristiti. Barry se nagne i histerično zareže u korijen jedne od njih. Čelik sklizne kroz slojeve tkiva, i za trenutak je bodlja labavo visjela, beskorisna. Barry se baci u stranu da izbjegne smrdljivi nalet sluzi, i navali na drugu bodlju. Njoj nije uspio toliko nauditi; ona potone u rub jame, pokušavajući potisnuti veliko tijelo nazad u rupu. Zemlja je popuštala; bodlja se zarije u zemlju i smrskava se pod težinom Velikog. To mu je bilo zadnje uporište, i njegova zadnja nada je nestala.

Krater se odmah napuni mašućim stabljikama Ahniroove vrste. Poput mrava oko puža, okupili su se oko gigantskog tijela, trgali ga i komadali, te zavezali za zemlju. Barry je plesao oko njih, uma ponovo pomućenog pićem; mahaio je kokosovom ljuskom po zraku jednom rukom, a drugom je rezao i ubadao rasprostrto čudovište. Smijao se, vrištao i pjevao, i najzad se srušio od slabosti i čiste iscrpljenosti, no još uvijek je pjevao i tepao samome sebi.

Ahniroo i ostali odnijeli su ga natrag i položili na plažu. Oprali su ga i stavili mekano lišće na njegov ležaj. Neprekidno su ga pojili golemim zalihama kokosovih ljuski. Gotovo su ga ubili ljubaznošću. I, za njegovo dobro, vjerujem da ga nisu smjeli ostaviti na plaži. Jer, bio je - spašen.

Pristigao je neki vladin izvidnički brod, jer ovih dana nikad ne znate koji bi slani, mali komad stijene mogao biti od vojne

važnosti. Našli su ga ondje, mrtvog pijanog na plaži. Bio je vrlo zagonetan ekipi za istraživanje. Eto njega ondje, bez tragova po kojima bi se vidjelo kako je ondje dospio; mada su pročešljali plažu i okolicu, nisu našli nikakvo sklonište, niti išta što mu je možda pripadalo. A kad su ga prenijeli na palubu i otriježnili, otok je bio već miljama daleko. On je pobjesnio kad je otkrio gdje se nalazi. Htio se vratiti natrag svojim crvima. Ovdje je još od tada. Nije ni od kakve koristi nikome. Pije kad uspije isprositi ili ukrasti. Umrijet će od toga uskoro, pretpostavljam, ali sretan je samo kad je naliven. Siromah. Možda bih ga i mogao poslati natrag na njegov otok, ali... To je priličan problem. Mogu li ja, kao predstavnik prosvijetljenog ljudskog roda u ovim krajevima svijeta, dopustiti bližnjem stvorenju da se vrati kulturi crva?

Amerikanac zadrhti. "Ja... ne mislim baš. Hm... guverneru, je li to istinita priča?"

Guverner slegne ramenima. "Reći ću vam - ja sam bio na tom brodu. Ja sam taj koji je pronašao Barrya na plaži. I, trenutak prije nego što smo izgubili otok s vidika, osjetio sam neobičnu potrebu da ponovo pogledam tu plažu kroz dalekozor. Zna li što sam ondje vidio?"

To je bilo *živo!* Solidan zid od svijetlozelenih pipaka, svih nagnutih prema brodu i Barryu. Bilo je nešto u njima - način na koji su se okupili, njihovo dražesno savijanje prema nama - ne znam - što me podsjetilo na grupnu molitvu. I jasno sam začuo - ne ušima - 'Gospodaru, vrati se! Gospodaru!' Stalno iznova.

Barry je bio bog tim čudnim stvorenjima. To smo i mi ostali, pretpostavljam. Zato su bili previše uplašeni da se pokažu kad smo se ondje iskrkali. Oh, jadan Barry, trebao bih ga, valjda, poslati natrag. Nije u redu držati ga ovdje - ali, dovraga, ja sam čovjek! Ne mogu udovoljavati nekakvim... uf!"

Sjedili su dugo, šuteći. Tada je Amerikanac naglo ustao. "Laku noć, guverneru. Baš mi se ne *svidja* ta priča." Iskrivljeno se osmjehne i uđe u kuću, ostavivši starog čovjeka da gleda u more.

Kasnije te večeri, Amerikanac s nelagodnom pogleda kroz prozor svoje spavaće sobe. U blizini guvernerove kuće tlo je bilo ravnomjerno prekriveno prilično običnom travom. U daljini je bila džungla u noći.

Ljubičasto svjetlo

Kad se to dogodilo, vozio sam br. 14 natrag u bazu. Brojke naslikane na njezinoj izbrazdanoj oplati od molibdenita nisu značile da mi imamo četrnaest brodova. Bila je to jedna od četiri limenke - doista mislim limenke - koje su tvorile naš čarter servis. U šest godina, koliko smo radili, kupili smo i popravili sedamnaest olupina te ugledali kraj njih trinaest. Još jedna baš u ovaj trenutak bi nas uništila. Ne bismo mogli ostati u tom poslu s manje od četiri svemirska broda, zbog iznenadnog priliva strojeva za rudarstvo u asteroidni pojas i zbog konkurencije još dvije teretnjačke linije na našem teritoriju. I eto mene kako se spremam rasturiti staru *Kelly NX*.

Upalilo se ljubičasto svjetlo. Na malom teretnjaku za jednu osobu bilo je dosta signala te vrste - upozorenja kod spuštanja zračnog tlaka, nedostatka goriva, poteškoća sa sintetskom gravitacijom - uvijek sam mislio da je ovaj posljednji jako smiješan. Čovjek bi poletio gore prema stropu, razbio si ludaru na njemu, a kad bi se osvijestio, ono šašavo signalno svjetlo bi bilo upaljeno da mu priopći kako nešto ne valja sa sintetskom gravitacijom! - pa čak i te promjene u vlažnosti i manjak goriva. Ali, veliko ljubičasto svjetlo na prednjoj ploči bilo je nešto sasvim drugo.

Bilo je vrlo snažno i vrlo dražesne ljubičaste boje, a značilo je, otprilike: "Ovdje negdje ima nekakav atomski generator čiji U-235 se upravo nalazi na škakljivoj točki u kojoj njegovo raspadanje postaje prebrzo za uobičajenu proizvodnju energije tog generatora. Uskoro će doći do eksplozije koja će biti toliko blještava da će ljudi odavde moći pročitati poštansku marku na

Marsu; a ukoliko trenutačno ovdje ima nekoga, taj bi bio velika budala da se i dalje tu zadrži."

Ovdje gore, u svemiru, znate, ne bi bilo nikakve buke. Nisam se bojao da ću se uplašiti. Ne bi to bila onakva eksplozija koja bi me razmazala po zidovima, onako kako razmazuju maslac po toastu u kafićima - kistićem. Naime, ne bi više bilo nikakvih zidova. Niti nikakvog mene. Bilo bi samo puno svjetla i vrućine, i napis u trgovačkom časopisu o Rixu Randolphu, ekspresnom vozaču, i o tome kako je bio malo nepažljiv prema svom U-235.

Bilo je savršeno jasno što mi je činiti. Kao i to da to moram učiniti brzo. Iskopčati dovod energije, zaustaviti djelovanje urana. Postojala je malena mogućnost da se njegovo raspadanje na taj način mrvicu uspori, dovoljno da smanji proizvodnju energije ispod opasne točke. A ako to ne upali - bježati. Uskočiti u starodrevno, ali pouzdano svemirsko odijelo koje stoji privezano ondje na zidu, i maknuti se odatle što prije. Ne znam zašto sam pomislio da imam ikakvog izbora u tom pogledu. Odijelo je imalo svoje gorivo i zaliha za dvaput veću udaljenost odavde ili do Zemlje, ili do Luke Eros.

Skočio sam do kontrolne ploče i povukao tri poluge za upravljanje strujama neutrona i njihovim generatorom. Šapat ispuštanja pare u cijevima za vodu se utišao, a moj želudac se spotaknuo kad je ubrzanje nestalo. Ponovo sam pogedao ljubičasto svjetlo. Još uvijek je bilo upaljeno.

Prekasno!

Potrčao sam do zida, otvorio svemirsko odijelo na grudima, uvukao se u njega, upalio ručne kontrole i stisnuo prekidač za spuštanje kacige. Činilo mi se kao da mi za to treba cijela vječnost, no prošlo je možda samo nekoliko sekundi a u tih nekoliko sekundi, puno sam razmišljao.

To ljubičasto svjetlo, recimo. U konstrukciji svemirskih brodova radili su neki pametni dečki, koji su čak i ovim starim limenkama dali lijepu opremu. Svjetlo za upozorenje bilo je

plod napora onog svemirskog Edisona, starog dr. Foncka. On je izmislio dodatak generatoru za U-235, koji je širio statičko smirivajuće polje koje je vodilo struje neutrona što su aktivirale uran. Struje neutrona bile su utoliko manje djelotvorne, no koga je bilo briga za to sa svom tom energijom koje je bilo na bacanje? Važno je bilo to da je to polje u nekoj mjeri amortiziralo raspadanje. Ako će sve eksplodirati žestinom koju mogu pokazati samo atomska eksplozija ili supernova, barem će eksplozija početi polako. Odnosno, kad se reakcija počne nekontrolirano ubrzavati, smirivajuće polje će joj stati na put bezbrojnim milijunima neutrona, svih željnih pozitrona, te će se tako pretvarati u beskorisne, bezopasne nukleuse hidrogena. Tako će se cijeli proces usporiti, dok neutroni ne počnu pristizati prebrzo. A onda - laku noć.

No, u isto vrijeme, to je polje siromahu u brodu, ili gdje god se takav generator nalazio, davalo nekoliko minuta prednosti da se makne iz njega. Također je davalo ljubičastom svjetlu priliku da ga o tome obavijesti. Nije to bilo neko korisno upozorenje, naravno. Jednom kad takva reakcija počne, ne može se zaustaviti. Taj signal bio je nalik na ono kad zavežete tipa na stolac i zatim mu kažete: "Vidiš onog mračnog stvora tamo preko? Njegov pištolj uperen je u tvoju glavu i on se sprema povući okidač." No, bili biste zahvalni na tom upozorenju; barem ste saznali što vas čeka prije nego što vas je upucao. A možda se čak i dogodi neko čudo da vas odveže. No, u slučaju atomske eksplozije, to bi čudo trebalo biti jako brzo.

Kad sam odvojio odijelo, sa mnom iznutra, od pojasa što su ga pridržavali uza zid, pomislio sam na nešto drugo. Na brod, na posao - na sve što mi to znači. Bio sam partner svom bratu, i posao je bio ubojit. Godine su prolazile, a mi posuđivali šugave nove komade opreme; smjene od dvadeset četiri sata s alatima za zavarivanje i mjeračima tlaka, u pokušajima da naše kanue učinimo plovnima u svemiru; odolijevanje konkurenciji radom bez profita; radili smo ni za kakvu plaću, napola mrtvi od gladi,

samo da bismo održali naš mali servis na životu. S rukom već položenom na vrata zračne komore, zastao sam. Ovo neće biti onakav kraj kakav će mene zadesiti ako ostanem ovdje još dvije minute. Neće biti toliko brz i čist. Čekaju me očajnički ratni savjeti s mojim bratom. Stečajni sudski procesi. Istrage. Mjeseci parničenja. U međuvremenu, ništa od posla. Olakšanje. Nikad u životu nisam ništa dobio besplatno.

Naslonio sam se na vrata i otvorio vizir na kacigi.

Neutronska polje nije bilo ograničeno samo na pogonski odjeljak. Ono je tvorilo kuglu oko broda, i nije bilo izravno povezano s generatorom. Nije moralo biti. Sve dok se nalazilo što je moguće bliže generatoru, sve dok je najgušće bilo u blizini neutronskih strujanja, djelovalo je usporavajuće na neizbježnu eksploziju. Mrgodno sam gledao prednji zid i svjetlo iznad njega. Eksplozija će s urlikom početi iz tog smjera. Maglovito sam se upitao hoću li joj uspjeti vidjeti početak. Bježi, tupane, rekao sam očajnički samome sebi. Posao ti je uništen; zašto bi i ti morao nestati? Ali, nisam se ni pokrenuo. Kakva je korist od toga da spasim kožu ako u njoj nema više ničega? Nisam mogao dalje tako nastaviti. Znao sam da to ne bih trebao činiti svom bratu, ali - što bi on učinio na mom mjestu? Što bi bilo tko učinio? Niti sam Fonck sada više ništa ne bi mogao poduzeti. Niti jedan atomski generator ne može stvarati smirivajuće polje dovoljno jako da zaustavi njegovu eksploziju. Lice mi je bilo iskrivljeno. Zaključio sam da ne želim vidjeti početak eksplozije i pošao prema prednjem zidu.

Kad sam to učinio, ljubičasto svjetlo je potamnijelo. Zagledao sam se u njega i zavrtio glavom. Možda su mi oči... ne. Svjetlo je i dalje bilo slabo, ali nije postajalo slabije. Druga su svjetla izgledala u redu. Otišao sam natrag do kabine za suvozača na krmi i pregledao je. I tamo su svjetla bilo u redu. Što sad... Oh! Oh! Ljubičasto svjetlo je sada žarilo i palilo! Sad će to, svake sekunde. Ponovo sam prišao prednjem zidu. Susrest ću tu eksploziju na pola puta - kvragu i taj bijedni, glupi posao i ta

stara olupina od broda! Ovo je kraj Rixa Randolpha, ali on će ga dočekati na nogama! Tada sam shvatio kakav je osjećaj umirati grandioznom gestom.

Stao sam raširenih nogu, zatvorenih očiju, stisnutih šaka, ravno ispod ljubičastog svjetla. Poželio sam da me sada može vidjeti ona mala Francuzica iz Luke Eros. "U redu," smireno sam rekao. "Ja sam - spreman."

Ništa se nije dogodilo daljnjih desetak sekundi. Za toliko sam otprilike vremena shvatio da zadržavam dah. Ispustio sam ga uz zvižduk. Još uvijek ništa. Iznenada sam se osjetio kao glupi melodramatični kreten. Što sam i bio. Otvorio sam oči. Ljubičasto svjetlo je bilo slabo, gotovo je ugaslo.

"Moram izaći odavde!" zavrištao sam i zaletio se prema zračnoj komori, te otvorio vrata. Kad sam se okrenuo da ih zatvorim, ugledao sam svjetlo kako ponovo blješti. Zaustavio sam se na mjestu, između straha i radoznalosti.

Svaki put kad bih se približio prednjem zidu, svjetlo je postajalo slabije. Svaki put kad bih se od njega udaljio, postajalo je jače. Zašto?

Poput mjesečara smrznutog od straha, prišao sam svjetlu. "Ne!" prošaptao sam. "Nemoj mi reći - tjelesna aura? Čovječe, kao u priči o duhovima! Ali..." Stvari su, ipak, tako izgledale. Uostalom - zašto ne? Čovjek je komad materije; materija je skup električnih naboja, pozitivnih, negativnih, neutralnih. Jesam li ja, nekim ludim slučajem, bio sačinjen od točno one prave kombinacije električnih naboja da mogu pojačati smirivajuće polje oko U-235? Pa to je nevjerojatno! Ali... Svjetlo je doista slabilo kad bih se ja približio generatoru. Bilo je vrlo osjetljivo - moralo je biti, kako bi uspijevalo detektirati atomsko ubrzanje koje se ondje odvija dovoljno brzo da bi od toga bilo ikakve koristi. Znači, možda, ako mu se približim... ako priđem bliže generatoru, možda ću zaustaviti reakciju!

Uz snažan urlik otvorio sam vrata za popravke kotla za vodu, uvukao se unutra i počeo grliti oplatu. Unutra je bilo toplije nego u kotlu u podrumu pakla, usprkos tome što sam imao svoje odijelo. Ali, tada me uopće nije bilo briga za to. Ionako ću umrijeti. Onda barem mogu umrijeti trudeći se da to spriječim.

No, već sam spriječio. Ljubičasti sjaj je tamnio i tamnio, zatim je nestao, i ja sam shvatio da sam sada siguran. Poljubio sam vruću oplatu, zbog čega ću imati ožiljke na usnama do kraja života. Poludio sam i rasplakao se kao beba.

Prošlo je barem sat vremena prije nego što sam ispuzao van i sabrao se. Kad sam izašao iz odijela, privezao ga na njegovo mjesto i ponovo upalio gravitaciju, u deliriju sam počeo shvaćati da sam ponovo živ. I ne samo to - nego i bogat! Kako god bilo - pretpostavite da sam imao, kao što sam mislio, neutralni električni naboj? Pa i najveće putničke linije u Sustavu će se potući za mene! Štoviše - ako budem pametan, mogao bih si pribaviti Svemirsku nagradu za najvažniji doprinos svemirskoj trgovini prilikom petogodišnje dodjele; ništa manje nego pet stotina tisuća, i to uz vrlo velike šanse da ova moja pustolovina u sebi sadrži neki trag koji će dečki u laboratoriju uspjeti pretvoriti u nešto komercijalno. Nema više briga! Nema više dugova!

I tako sam došao na Eros, smijući se kao luđak i pozivajući sve novine i laboratorije na svoj brod. Poslali su svoje znanstvenike da pregledaju moju limenku, kupovali mi vina i večere, a kad su otkrili to što su otkrili na mom brodu, počeli su se toliko smijati da su me gotovo otpuhali iz Sustava. Zašto?

Pa, ovako je bilo. Ljubičasti signal bio je u pravu. Smirivajuće polje dobro je radilo. I doista je *postojala* mogućnost atomske eksplozije na brodu. Ali, ne u generatoru broda. Nisam smio ni pomisliti na bijeg. Kao običan svemirski pilot, nisam trebao misliti da sam atomski fizičar. I - trebao sam šutjeti o tome. Jer, atomska eksplozija koja se spremala, spremala se u generatoru

mog *svemirskog odijela*. A ja sam je spriječio tako što sam dopuzao do samog srca brodovog velikog i moćnog smirivajućeg polja.

Artnanov proces

Slimmy Cob i njegova kosa stajali su uspravno, čvrsti i oštri. Oči su mu bile tanke, kao i usta, a i iz jednih i iz drugih je njegovo lice bacalo tanke, plavobijele linije. "Gubi se!" zaškrgutao je, i njegov prst napne se na okidaču njuškolikog oružja koje je držao u ruci.

Drugi čovjek u brodu podiže lice, te mu se stupasti vrat izgubi među širokim, pogrbljenim ramenima. Toga sam se i bojao, pomisli, i prsti mu se ukoče na kontrolnoj ploči. "Bolje spremi tu igračku," reče tiho.

"Baš sam želio priliku da je ispraznim," reče Slimmy, i hladno povuče cijev oružja stražnjom stranom ćelave lubanje Bella Bellewa. "A priliku ću i dobiti, osim ako se ne makneš s tog sjedala i prepustiš meni da upravljam brodom. Uopće se ne šalim, sine."

Bell se osmjehne stisnutih usnica, zabije koljena u udubine za njih ispod kontrolne ploče, i jednim zasljepljujućim pokretom prijeđe preko dva prekidača. Gravitacijske ploče ispod Slimmyevih nogu se ugasiše, a one iznad njegove glave povukoše malog čovjeka nagore. Visio je ondje, pljujući i psujući poput ljutitog mačića. Iskrivio je jednu priklještenu ruku u stranu, naciljao i opalio. Neprozirna bijela tekućina štrcne prema dolje i sletje na lubanju većeg čovjeka, te poteče niz njegove uši i oči, prema njegovu vratu. Bell opsuje kao da se guši, i uhvati se jednom rukom za lice. Drugom spretno opipa kontrolnu ploču, i njegoviiskusni prsti pronađoše prave prekidače kao da i sami imaju oči. Slimmy uz težak udarac padne na pod, a Bell skoči na njega.

Veliki prsti omotaše se oko Slimmyevog vrata, kroz koji su doprle prošaputane riječi: "Sranje! Zašto te nisam odmah ubio, umjesto da te pokušam otrovati?" Njegova čeljust utone, a prorez od njegovih usta se zatvori u trenutku kad su mu se oči širom otvorile i počele iskakati iz glave.

Na suhoj čistini blistavog planeta ispod srebrnog broda, tri gola Marsovca grube kože čučala su oko kompaktnog instrumenta za snimanje, a njihovi neumoljivi, logični umovi analizirali su događaje iznad njih. Njihov rekorder, koji je snimao pomoću čvrste vibracijske zrake što je dopirala do kontrolne sobe zemaljskog broda, na svom je ekranu prikazivao svaku pojedinost te sobe i jasno prenosio svaku riječ. Lagani pomak broda iznad njih odvede ga s pravca špijunske zrake, i signali izbljedješe. Jedan Marsovac se brzo nagne nad instrument, dok su drugi počeli razgovarati svojim visokim, monotonim glasovima.

"Nepredvidivi su kao i uvijek," reče prvi. Njegove su riječi bile izgovorene slog po slog, bez ikakvog naglaska na ijednom slogu, bez ikakvog povisivanja ili snizivanja intonacije na kraju rečenice. Marsovski jezik mora biti takav, jer su Marsovci gluhi za intonaciju.

"Potpuno je neshvatljivo," reče drugi, "da su ova dva ljudska bića, koja su došla iz Sunčevog sustava na ovaj planet u Procyonu, živjela zajedno toliko prijateljski sve do dana kad su stigla ovdje na Artnu, a sada se pokušavaju međusobno poubijati."

"Barem smo," reče drugi, "otkrili s kakvim su namjerama došli ovamo."

"Da. Vjerujem da neće imati uspjeha."

"Ne uspiju li, bit će na istom kao i mi. Artnanci nisu neprijateljski, ali čvrsto čuvaju svoju tajnu. Međutim, meni se čini razumnim da se riješimo ovih Zemljana. Njihova prisutnost neće nam biti ni od kakve koristi."

Na ovo se treći Marsovac okrene od još uvijek beskorisnog stroja za snimanje. "Moje mišljenje je suprotno," propišti on. Usput rečeno, "on" je samo praktični termin. Marsovci su partogenetske, ili samooplođujuće ženke. Raznovrsnost rasnih loza postiže se periodičnom međusobnom apsorpcijom. "Misaoni procesi Zemljana su pristrani i neupotrebljivi, no oni su postigli određen stupanj razvoja. Budući da ih ograničava njihov neučinkoviti i lutajući um, do te mjere su se mogli razviti samo zahvaljujući posjedovanju nekakvog neobjašnjivog utjecaja na zakon vjerojatnosti. Upotrijebe li tu svoju sposobnost ovdje, možda uspiju otkriti tajnu koju mi tražimo - kako Artnanci proizvode U-235 toliko jeftino da ga na Marsu i Zemlji mogu prodavati jeftinije od marsovskog i zemaljskog atomskog goriva."

"U tome ima razuma," reče prvi Marsovac, a od toga Marsovcu nema većeg komplimenta. "Ako ne možemo otkriti tu tajnu sami, mogli bismo je nabaviti od nekoga tko je otkrije prije nas." On se ponovo okrene uređaju, ali uzalud. Mali srebrni brod je nestao iza horizonta, a marsovska špijunska zraka je radila samo u polju vidljivosti.

Kad je kroz Slimmyevu tamnu kožu počela izbijati plava boja, Bell Bellew pusti njegovo grlo, uhvati ga za smežurane uši palcem i kažiprstom, i počne njegovom glavom udarati po oplati poda. Revolverašu je ubrzo bilo dosta. Bell sjedne na svog ispruženog kolegu i široko se osmijehne.

"Skinu mi se," propišti Slimmy. "Osjećam se kao da se mrvim pod tom velikom hrpetinom..."

Bell stavi ruku pod njegov obraz i još jednom udari oštrodlakom glavom o pod.

"Dobro, dobro. Imaš me. Što sad?"

"Čime si napunio pištolj?" upita Bell.

"Cinkovim stearatom, idiote, u otopini ugljikohidrata i hidrogenoksida. Nisam se mogao sjetiti ničega što bi ti bilo potrebnije, a od čega još više bježiš."

"Sapunica i voda," kimne Bell. "Nisam mogao vjerovati da je to sve što si uspio smisliti." Podiže se. "Dosta zezanja, mali. Moramo na posao. Ionako smo iza horizonta. Ona njihova špijunska zraka više ne može vidjeti našu dramicu."

Slimmy nesigurno podvuče noge pod sebe i zatrese glavom u kojoj se vrtjelo. "I sad kad smo stigli, što ćemo sad?"

"Sletjet ćemo što bliže možemo artnanovskom pogonu za transmutaciju i vidjeti možemo li dokučiti kako napraviti U-235 od U-238."

"Ti stvarno vjeruješ da oni to mogu?"

"Sigurno mogu. Nekad sam mislio da oni to kopaju iz zemlje, ali ne. Artnina atmosfera je vrlo nalik Zemljinoj, osim što u zraku ima više ksenona i neona, a manje nitrogena. Ima i dosta vode; a ti znaš isto tako dobro kao i ja da 235 ne može postojati ondje gdje ima vode."

"Ne znam ja," reče Slimmy. "Činjenica da ga oni proizvode jako puno i jako jeftino proturječna je sama po sebi. Urana ovdje ima nešto malo više nego na Zemlji, ali manje nego na Marsu. A omjer između 238-ice i 235-ice je 140 prema 1, kao i svugdje. Kvrugu, čovječe," poviče iznenada, "zar ne da bi bila stvarno dobra fora da im provalimo taj biznis?"

"Naravno da bi," uzdahne Bell.

Te jednostavne riječi sadržavale su mnogo skrivenih značenja, jer usprkos svojim sklonostima prema glupiranju, Cob i Bell nikad nisu umanjivali važnost svoje misije. Njezina povijest se protezala gotovo pet stotina godina unatrag, do onih zloduhih dana kad je Zemlja izbacila svoje prve istraživačke brodove u svemir, kako bi joj se vratili s pričama o drugim, starijim civilizacijama. Brodovi su pronašli mrtve ostatke titana s Jupitera, i vratili se s kilometrima snimaka močvarnih

isparavanja na Veneri. Ali, s Marsa su donijeli energiju o kojoj nitko nije ni sanjao; emitirana zraka energije sa starog, crvenog planeta izgledala je neiscrpno. Zemljani su smjeli dolaziti na Mars i odlaziti s njega; Zemljani su vidjeli odašiljačke tornjeve koji su im davali energiju, i neizmjerne zalihe najčišćeg U-235 koji ih je napajao. Zemljani se nisu mnogo brinuli oko toga - a zašto i bi? Energiju su dobivali s Marsa za mali djelić cijene toga da je sami proizvode, tako da su prešli na marsovsku energiju i zatvorili svoje centrale.

Marsovci su, naravno, zauzvrat zahtijevali nekoliko prava - nevažne stvari u vezi s pravima na zemljine zalihe minerala i s povremenim zahtjevima da Zemljani zaustave svoja istraživanja u određenim smjerovima, spriječe objavljivanje određenih knjiga, ograniče svoja putovanja prema nekim mjestima... Takvi edikti nisu bili česti, no proveli bi se ljubazno, učinkovito i čvrsto. Povremeno bi koja skupina Zemljana usijanih glava pronašla neki razlog da ne vole sve veći Marsovski utjecaj. Obično bi ih disciplinirala veća masa njihove vlastite rase, hipnotizirane ovce koje su blejale o "dobrostivoj diktaturi"; unedogled citirale vođu čovječanstva školovanog na Marsu, Hyattea Grovea, koji je rekao: "Marsu dugujemo svoju energiju, prijevoz, svaku industriju. Marsu dugujemo kruh nam svagdašnji, i naše živote što polako napreduju bez ratova, bez događaja. Marsovska energetska zraka je srce našeg svijeta."

Zemljani su brojčano nadvladavali Marsovce deset prema jedan. Marsovci su nadživljavali Zemljane osam prema jedan. Prednost je imao Mars. Marsovska dominacija ustalila se bez krvi, bez bola. Nije bilo nikakvog rata svjetova, nikakve velike flote naoružanih svemirskih brodova. Bila je samo topla, prijateljska energetska zraka i ta velika plemenitost Zemljine "starije sestre". Generacije i generacije ljudi su živjele i umirale, i svaka generacija je postupno tonula sve dublje u mrežu koju je crveni planet polagano pleo. Zemlja je ušla u novu eru, eru pasivnog mira, pokornosti, ropstva.

Neki ljudi su znali što se događa, ali ih nije bilo briga. Neke je bilo briga, ali nisu mogli smisliti ništa što bi mogli poduzeti. Neki su nešto poduzimali, te bi ubrzo bili tiho ubijeni. Većina čovječanstva se nije zamarala time što se događa. Rodio si se i zbrinut si. Udobno ti je. Ponekad ti dopuste da se oženiš i imaš djecu, ako se Mars slaže s tim. Bio u braku ili samac, za sve je bilo dovoljno mjesta. Kad postaneš prestar da bi bio upotrebljiv, prosiš i tvoji bližnji se pobrinu za tebe - to je bilo lako, jer su svi imali dovoljno. Onda umreš, i tvoju lešinu bace u dezintegrirajuće peći. Kakve onda razlike ima u tome vodi li predstavu čovjek ili Marsovac?

Kad je čovjek vladao Zemljom, govore svi, stvarao je nered. Sada nitko nije ubijao, krao, niti kršio ikakav zakon. Bolje je bilo tako. Nitko nije razmišljao osobito duboko niti jasno; nitko nije imao ambicije, ponosa, slobode. I tako je bilo bolje - za Mars. Mars se debljao na Zemljinoj žrtvi.

Ali, neki od tih Zemljana nisu mogli shvatiti da im je sasvim dobro. Čitali su zabranjene knjige i proučavali zabranjene znanosti, a većina takvih bila bi ubijena prije nego što su im mogli dodati nešto svoje; ali, neki bi dodali, za nekoliko stoljeća su nešto i postigli. Znali su ove stvari:

Zemlja je imala svoju vlastitu dušu, i oni su bili odlučni u tome da joj je vrate.

Mars je bio gospodar - ali i sam Mars je bio rob! Zarobila ga je energija, isto kao i Zemlju, tisuću godina, ako ne i više, prije nego što su nespretni zemaljski brodovi sletjeli na Mars. I Mars je imao velike pogone za transmutaciju '238-ice u '235-icu. Ali, jedne noći netko je našao neki predmet u Velikoj Ravnici u blizini grada Lanamarna. Predmet se pojavio nečujno; bio je to nepravilni cilindar koji je sadržavao raznolike jednostavne stvari - kugle, kocke, te trokutaste i kvadratne ravne površine od neke čvrte legure. Svaki od njih je bio označen nekim simbolom. Marsovci su radili pokuse na tim stvarima, izvukli nekoliko pronicavih zaključaka i stavili neke druge stvari u

cilindar, te ga ponovo zatvorili. Začuo se prodoran fijuk; kad su ponovo otvorili cilindar, Marsovci su otkrili da su njihovi predmeti nestali i da su ih zamijenile ponovo neke druge stvari, od kojih je svaka također nosila neki simbol.

Nakon dugih i teških napora, uspostavljen je pisani jezik između Marsa i misterije iz svemira koja je poslala cilindar. Marsovci su saznali da je on stigao s Artne, planete iz sustava Procyon, te da se način prijenosa odvija putem vala vjerojatnoće, znanstvene finese koja je čak i iznad marsovskog dometa shvaćanja. Radilo se o principu da se materija ne može uništiti; ako se u nekom dijelu prostora materija uništi, nužno se mora pojaviti negdje drugdje. Prijenos je trenutačan; čim se nešto negira na svom izvoru, jednostavno se pojavi na svom cilju.

Artnanci su imali i jedan prijedlog, mudar: možda postoji nešto što bi Marsovci željeli dobiti zauzvrat za bor, element koji se tako jako vidio na artnanovskim teleospektrografima. Marsovci su im poslali uzorak U-238 i upitali ih mogu li ga u komadu pretvoriti u U-235. Artnanci su to mogli i obavili. Radosno su im poslali planove za gradnju goleme centrale na ravnici. U njoj su U-238 bacali u lijevke, strojevi bi ga spremali u buradi duboko u srcu tvornice, i on bi nestajao. Na drugom mjestu u tvornici, pristizao je čisti '235 u obilnom, zeleno-crnom prahu.

Tako su se Marsovski pogoni za transmutaciju zatvorili, i Mars je počeo koristiti isključivo artnansko atomsko gorivo. Dok je bor bio jeftin, takav dogovor je pružao Marsu veliku korist. Ali, Artnanci su ubrzo shvatili svoju prednost što su im energetska tržišta satjerali u kut, pa su povisili cijenu. Održavali su je točno na onoj razini koja je onemogućavala Marsu da ponovo otvori svoje tvornice, i to sve dok gotovo nisu iscrpli Marsove zalihe kako urana, tako i borona. Nisu htjeli prihvatiti nikakvu zamjenu za boron; Mars je bio pred vrlo ekstremnim ekonomskim preokretom u trenutku kad su se, na sreću,

uspostavile komunikacije sa Zemljom. Tu leži razlog Marsovog preuzimanja Zemljinih mineralnih bogatstava; a sada si Mars može dopustiti da samo sjedi i uživa u svom položaju. Zemljani su robovali u rudnicima borona; jedan za drugim kargo zemaljskog urana teretnjacima je odlazio za Mars kako bi njima nahranili ralje gigantske tvornice za "transmutaciju" na Velikoj ravnici.

Sve to otkrili su špijuni sa Zemlje, desetak njih koji su se isticali među stotinama tisuća ljudi koji su to pokušavali. U dva stoljeća, na Zemlji je učinjeno devet pokušaja projektiranja i gradnje svemirskog broda koji bi bio dovoljno brz da svojoj posadi prištedi nevolju umiranja od starosti prije nego što stigne. Osmam radničkih ekipa otkrili su marsovski lutajući, nježno temeljiti detektivi, te su ih ili ubili ili raštrkali, poslavši ih na rad u rudnicima. Deveti brod se izvukao - što je bilo fizički nemoguće, kao i slobodno priznavanje postojanja mržnje prema Marsu na Zemlji. Mars im nije dao dopuštenje da sagrađe i lansiraju taj mali, srebrni brod; ali, marsovski detektivi su proširili granice mogućeg te nisu otkrili skrivenu tvornicu.

Možda je to bilo namjerno. Možda je Mars želio saznati hoće li Zemljani uspjeti otkriti tajnu artnanske transmutacije. Mars nije uspio. Čak i tada, kad su na raspolaganju imali velike Zemljine resurse, Marsovci bi se rado riješili artnanskog monopola na transmutaciju. S gorčinom su se sjećali pažljivo uređenih tijela operativaca koji su ušli u komoru i otišli na Artnu putem tog vala, umjesto najavljenog karga borona. Uz svoju sljedeću isporuku U-235, Artnanci su priložili šesteronogo, pola metra dugačko tijelo jednog Artnanca i ljubaznu poruku u kojoj su zahvalili Marsovcima što su poslali *leševe!* te izrazili žaljenje što niti jedno živo biće ne može prijeći prostor-vrijeme tim valom; također su ih podsjetili da posljednja isporuka borona pomalo kasni.

Sve je to prošlo glavom Bella Bellewa dok je stajao pored Slimmya Coba i gledao dolje u Artnu. Bilo je to dugo putovanje

- oko tri godine, čak i uz pomoć male vremenske petlje koju su ukrali radnici na marsovskim parkiralištima za brodove. Ali, Slimmy je bio dobro društvo, mada se više volio glupirati nego Boga vidjeti. Obojicu su ih upravo zbog toga i izabrali, među mnogim ljudima. Razlog tome je što je marsovski um potpuno lišen humora, a što manje Marsovci budu mogli shvatiti tu dvojicu, to bolje.

"Vidiš li ti što i ja?" upita Slimmy nakon mnogo vremena.

Bell pogleda u smjeru njegova uperena prsta. Dolje, u klancu, gotovo nevidljivom iz zraka, ležao je zdepasti oblik marsovske svemirske krstarice.

"Vidim. Ne bih se brinuo oko toga, Slimmy. Očekivao sam da će biti ovdje."

"Zašto?"

"Kao što sam ti rekao - mislim da nije to samo zbog sreće što smo izvukli ovaj brod sa Zemlje izvan sustava. Mislim da su nas Marsovci pustili."

"Da." U Slimmyevom glasu čula se nevjerica. "Marsovci su se uvijek lijepo ophodili s nama - dopuštali nam da radimo što želimo, kad želimo. Belle, obriši si taj ostatak sapunice, zamaglio ti je mozak."

Bell prijateljski potapša Slimmya po ramenu, od čega ovaj završi na suprotnom zidu, te priđe kontrolama. "Javi mi kad ugledaš nešto što ti slični na tvornicu za transmutaciju s Velike ravnice," reče. "Možemo početi s njom."

Planeta je bila malčice veća od Zemlje i imala je nevjerojatno glatku topografiju. Nije bilo planinskih lanaca, no nije bilo niti pravih ravnica. Cijela planeta bila je u malenim, uzbibanim brežuljcima. Većinom je bila pješčana; bilo je malo vegetacije. Artnanci, čiji je organizam bio mineralan, nisu se bavili poljoprivredom.

Nakon nekih sat vremena, Slimmy je progundao, otišao s prednje osmatračnice i uključio vizekran, te ga namjestio na zgrade koje je uočio. "Evo vam je, kapetane," reče.

Bell prouči veliku gomilu metala. "Svaka čast Marsovcima," reče. "Svoju su sagradili kao pravu pravcatu pljunutu sliku ove."

"Ne baš," reče Slimmy, podešavajući uvećanje. "Gledaj ovo... vidiš li tu... to... što je to uopće?"

"Neka vrsta kolibe," reče Bell. "Jedna plosnata zgrada, ne viša od metar, ali površine dobrih dvadeset kvadratnih kilometara!"

Začuje se signal upozorenja, i njihove oči skrenuše u tom pravcu. Žuto svjetlo bljeskalo je među gumbićima na ploči. "Vibracije," zaškruta Bell, i toliko brzo ubaci još tristo metara visine ispod njih da je čuo Slimmyeva koljena kako krckaju. Polako su kružili iznad kolibe, pažljivo pipajući ispred sebe osjetljivim instrumentima, i nacrtali mapu polukruga od čvrsto isprepletenih zraka koje su natkriljavale plosnatu građevinu.

"Što je to?" upita Slimmy.

"Ne znam. Da sjednemo i vidimo možemo li ustanoviti."

Brod se nježno spusti na tlo, uz zavijanje svojih antigravitacijskih pogona. Bell je sa sigurnosne udaljenosti pratio liniju vibracijskog polja, i došao do rupe u tlu nekih trideset metara od njezinog nevidljivog ruba. "Zrak je u redu?"

"Da," reče Slimmy. "Kao kod kuće. Temperatura je malo ispod tjelesne. Idemo u šetnju!"

Uzeli su oružje i izašli kroz zračnu komoru, za svaku sigurnost. Popeli su se na uzvisinu i na trenutak zastali da pogledaju kolibu. S površine tla bila je jedva vidljiva, a nigdje u blizini nije bilo znakova života.

"Pitam se zašto je ne zaspe pijesak," reče Slimmy.

"Možda zbog ovoga," progundā Bell. Gledao je u crtu na pijesku. Na jednoj strani, pijesak se dizao i premještao na laganom povjetarcu. Međutim, bliže kolibi, kao da uopće nije

bilo kretanja zraka. "Vidiš onu crtu? Ili sam ja lud, ili je to rub vibracijskog polja." On zagrabi malo pijeska, pažljivo zakorači prema crti i baci pijesak. Pijesak izbljedi, procuri na drugu stranu crte i - nestane.

Slimmy je pokušao i sam, prije nego što je rekao svoje mišljenje. "Pretpostavljam," reče suho, "da bi Artnancima bilo draže da nitko ne vidi što ima unutra."

"Tako nešto," reče Bell. "Gledaj!" Vrh obližnje dine odvoji se i potrči na šest košćatih nogu prema liniji. Protrčao je između dva zbudjena Zemljana, preko crte, i došao gotovo do samog zida kolibe prije nego što je izokrenuo svoj šiljati rep i brzo prokopao put u pijesak.

"Što je ovo bilo?"

"Artnanac, obzirom na ono što sam ja čuo."

"Ružno malo stvorenje," reče Slimmy. "Hej - ovo polje kao da ga nimalo ne brine, Belle."

"I ja sam primijetio. Čini se da je polje postavljeno u tvoju i moju čast. A možda i u čast naših prijatelja Marsovaca."

Kad su se okrenuli natrag prema brodu, Slimmy zamišljeno reče: "Ovo što vidimo je dokaz Ladilawove hipoteze, ako ti to nešto znači."

"Kako to misliš?"

"Sve je jasno, nije li? Ladilaw je rekao da stanovnici bilo kojeg sunčevog sustava imaju zajedničkog pretka, paralelne evolucije i slične metabolizme. I sam znaš da su Marsovci, Zemljani, Venerijanci i izumrli Jupiterijanci - svi dvonoga bića, sastavljena uglavnom od ugljikovodika. Ovo polje je postavljeno tako da ne propušta takve molekularne strukture. Ovdašnji pijesak vjerojatno je slične vrste. Artnanac koji je protrčao kroz polje je drugačiji. Jednom ćemo uhvatiti jednog i ispitati gdje je škakljiv."

"Da. Ima nešto u tome. Ali, mene zanima što ima u toj kolibi. Ako smo pogodili za koga je to postavljeno, onda ono mora skrivati nešto u čemu oni ne žele vidjeti naše Sunčane noseve. Pa - ne bi li to kojim čudom moglo biti baš ono što tražimo, što misliš?"

Slimmyeve oči zasjaše. "Transmutacijska tvornica? Može biti, može biti. Blizu je prijenosniku vala vjerovatnoće. Zaštićena je od Zemljana i Marsovaca."

"Ha!" Bell povuče debelim kažiprstom iza svog uha. "Sad se komplicira, mali. Prebacimo se kroz devet i nešto godina prostora i završimo u šetnji oko ubojitog vala postavljenog oko kubističkog koncepta polja graha. Ja sam nekako očekivao grad - strojeve, možda čak i narod."

"Nije to jednostavno," reče Slimmy. "Ali da vidimo možeš li mozgom otići ondje gdje se tvoja platfusna stopala ne usuđuju kročiti. Hajdemo porazgovarati s Marsovcima. Kako stvari stoje, oni se ovuda motaju već dosta dugo."

"Ti bi odmah na posao, ha?" nasmiješi se Bell. "Uvijek si želio uloviti Marsovca daleko od njegovih suigrača, tako da mu zavežeš ona njegova ticala s očima u čvor! U redu, kompa - gdje idemo po Marsovca?"

"Koliko poznajem Marsovce, vjerojatno ih sada ima nekoliko oko našeg broda."

I bilo ih je.

Poredali su se pred zračnom komorom. Njihova tanka tijela drhtala su od pulsiranja svojstvenog njihovoj rasi, a njihova ticala s očima, spojenih vrhova, poznatim marsovskim pogledom u križ bila su uperena ravno u Zemljane koji su se približavali. Oni su, naravno, osjetili tjelesne vibracije dvojice ljudi već prije mnogo vremena; sama činjenica da su bili ondje značila je da su spremni za suočavanje.

"Ćao, ekipa," reče Slimmy lakonski, udarivši se po kundaku svog atomskog pištolja da se uvjeri da labavo leži u koricama.

"Što vi ovdje radite?" propišti Marsovac s desne strane.

"Rikbiciramo devižav," smjesta odgovori Slimmy. U svojoj ranoj mladosti proučavao je drevna remekdjela.

"Da," reče Bell, prihvativši igru, "Vilicirali smo altibob, i tek što smo jelkirali, kad - *boom!* eto nas tu."

Marsovci su ih u tišini gledali. "Ne govorite istinu," reče jedan od njih.

"To nije laž!" ispali Bell.

Ova digresija poslužila je svojoj svrsi, jer je za Marsovce bila istina sve što nije bila laž, i obratno. Njihov slušni mehanizam je djelomično bio osjetljiv na zračne vibracije, a djelomično na telepatiju. Bellova posljednja izjava bila je istinita i oni su to znali; to ih je uvjerilo. Umrli bi prije nego što bi priznali da nemaju pojma o čemu njih dvojica pričaju.

"A što vi ovdje radite?" potegne Bell. "Nisu li Marsovci uvijek govorili Zemljanima da Mars uzima samo ono što mu pripada, i da Zemlji želi samo dobro?"

"Aha," reče Slimmy. Njegova intonacija je bila rastegnuta, silazna, i značila je "To je sve koješta!" Ali, Marsovcima je "Aha" značilo "Da", i to je bilo to. "Zašto bi ovdje bilo drugačije? Ne morate skrivati činjenicu da tražite isto što i mi; možda bi se mogli i nagoditi."

"Svakako - uđite i sjednite malo!" Bell se progura između Marsovaca i otvori zračnu komom. Znao je da je okretanje leđa neprijatelju loša taktika, ali dobra diplomacija. Pored toga, ma koliko brzonogi bili Marsovci, nitko u Univerzumu nije mogao povući, naciljati i odapeti brže od malog Slimmya Coba.

Slimmy zaobiđe Marsovce, umjesto da prođe između njih, i klizne u brod. Naizgled se Marsovcima cijelo vrijeme okretao licem samo zato da bi s njima razgovarao. "Naravno - samo uđite. Možda možemo pomoći jedni drugima. Kasnije možemo odlučiti što ćemo, pronađemo li informacije koje tražimo."

Tri para pipaka s očima nakratko su se pogledala, a zatim se tri vretenasta Marsovca sagnuše i uđoše u srebrni brod.

Marsovci su čučnuli jedan do drugoga kod lijevog zida, počeli srkati legendarnu zemaljsku Cocolu kroz slamke od glasita i bili su onoliko blizu tome da se osjećaju dobro, koliko je to moguće tim neemotivnim logičarima. Slimmyeve oštre oči uočile su da je jedan od njih viši od drugih, a drugi veći od trećeg. Znajući da ljudi ne mogu izgovoriti marsovska imena, na njihovom polu-telepatskom jeziku, nazvao ih je Raj, Njegova Čuda i Pakao.

"Uzmite još Cole," reče Bell srdačno.

Njegova Čuda mu doda svoju praznu bočicu. Bell baci brzi pogled na Slimmya, a Slimmy zakima glavom. Marsovci su postajali sve blaženiji; sva gazirana pića opijaju Marsovce zapanjujuće efikasno. Međutim, pijanstvo ne djeluje otupljujuće na njih. Od njega se samo sporije kreću i brže razmišljaju. Popije li Marsovac dovoljno, sasvim će se ukočiti i na nekih sat vremena će se pretvoriti u genijalca. Svrha zamisli opijanja Marsovaca bila je da ih prevare u pogledu svojih motiva; jer, znali su da se niti jedno ljudsko biće ne bi usudilo mazati oči pijanog Marsovca.

Marsovci su prihvatili piće kao znak dobre volje, iako su znali da se uskoro više neće moći kretati. Bila je to lula mira između njih, čiji ceh su plaćali Zemljani, kao što je uostalom to uvijek slučaj u svakom dogovoru s Marsovcima. I tako, kad se na njihovoj gruboj koži počela rascvjetavati blijedoplava boja, Slimmy je počeo raditi na njima.

"Gledajte, ekipo," reče on izravno, "nema smisla da režemo jedni drugima grla još neko vrijeme. Ako ste pogodili zašto smo mi ovdje, onda ste vjerojatno točno pogodili. Mi znamo da se marsovski 238 ne pretvara u 235 na Marsu. Znamo da se to radi ovdje, u onoj plosnatoj zgradi ispod onog ubojitog polja. Mi

samo želimo saznati kako se to radi, i može li se ta metoda koristiti u našem Sustavu."

"Kakve to veze ima s nama?" upita Pakao.

"Shvatit ću to pitanje kako treba," uplete se Bell. "Vi želite znati koliko mi toga znamo. Dobro. Mi znamo da je više od polovice zemaljske i marsovske industrije usmjereno na proizvodnju bora kako bi se Artnancima platilo procesiranje 238-ice. Mi znamo da marsovska domina... ovaj... kontrola nad Sunčevim sustavom neće biti potpuna sve dok i osim ako se artnanski proces transmutacije ne prenese na Mars; jer, svi pokazatelji kažu da cijena koštanja artnanskog procesa mora biti praktički nikakva. Mi znamo da Marsovsko vrhovništvo nije imalo taj proces kad smo prije tri godine otišli iz Sustava, a znamo i to da ga još uvijek nemate, jer inače ovdje više ne bismo pronašli niti jednog Marsovca."

Raj reče: "Zašto vi želite otkriti taj proces?"

"Mogao bih reći da bismo mi na Zemlji voljeli Marsu uzvratiti barem neke ljubaznosti koje je Mars učinio za nas," reče Slimmy zaobilazno. "A mogao bih i reći da se to vas ne tiče. Neću reći niti jedno niti drugo, nego ću reći samo to da ne želim vrijeđati vašu inteligenciju odgovaranjem na to pitanje."

Tri para ticala s očima su se približila, ispreplela, i povezala njihove vlasnike u brzom, tihom vijećanju. Izvukavši se iz zagrljaja, Raj se obrati ljudima. "Mi posjedujemo neke informacije u vezi tekućeg pitanja. Kako možemo biti sigurni da ćemo imati koristi od toga da ih podijelimo s vama?"

Bell odgovori na pitanje: "Nemam pojma koliko dugo ste ovdje, no čini se da još niste našli pravi trag. Ne znam hoćemo li mi uspjeti otkriti taj proces pomoću vaših informacija i naših mozгова. Ako uspijemo, odlično i jako dobro. Ako ne uspijemo, što možete izgubiti?"

"Podijelit ćemo ih s vama," smjesta odluči Njegova Čuda. "Mi znamo samo ovo: Artnanci su vrsta bez ikakve sličnosti s ičime

u našem Sustavu. Imaju mineralni metabolizam, pa se hrane rudačama i izlučuju sulfide. Njihova kultura je nama neshvatljiva; kao da su izvan dometa razmišljanja bića iz Sunčevog sustava. Nisu nas pokušali otjerati sa svog planeta. Također nisu pokušali komunicirati s nama, usprkos činjenici da sasvim sigurno znaju da smo mi Marsovci i da oni trguju upravo s Marsovcima. Kroz vibracijsko polje oko tvornice za transmutaciju može prodrijeti samo svjetlost; ne može čak niti naša špijunska zraka. Nema načina da procijenimo domašaj njihove znanosti ili njihove civilizacije. Oni žive uglavnom pod zemljom; koliko mi znamo, ova planeta bi mogla biti i umjetna. Postoji mogućnost da njihova znanost nije ništa naprednija od naše, već da se samo razvijala u drugim pravcima. Trgovina s Marsom njima može biti jedna od glavnih industrija, a može biti i skoro nevažna. Potpuno je nemoguće to procijeniti. To je sve što smo uspjeli otkriti."

"To bi moglo pomoći," reče Bellew, "a možda i ne bi. Radit ćemo na tome. E, sad. Ima još jedna stvar za koju bismo se voljeli pobrinuti. Kako da svi mi kojih se to tiče budemo sigurni da nitko ne igra prljavo? Kako možemo znati da nas nećete ubiti ako otkrijemo tajnu; kako vi možete znati da mi nećemo ubiti vas ako je vi otkrijete prvi?"

"Možemo si obećati," reče Njegova Čuda svojim metalnim glasom.

"Neće ići, kompa," reče Slimmy. "Ništa osobno, no usprkos tome što nikome nije poznato da je neki Marsovac ikada prekršio zadanu riječ, ne želimo da se presedan dogodi baš nama. To nije dobro za rasni moral. Imate li još kakvih ideja?"

Bellew je ponekad priželjkivao da Marsovci mogu u svoj govor ubaciti intonaciju, kontrolu glasa. Nije bilo nikakvog načina kojim bi mogli ustanoviti jesu li ljuti, sretni, uvrijeđeni - bilo što. On na brzinu zavrti glavom u smjeru Slimmya - mali je čovjek malo pretjerivao.

Međutim, Njegova Čuda nije izgledao kao da ga smeta što su odbili njegovo obećanje - "Mogli bismo," reče on, "uništiti jedni drugima oružje."

"Biste li se vi složili s takvim prijedlogom?"

"Da," odgovoriše u zboru tri Marsovca.

Kad su se ponovo našli zajedno u svom razoružanom brodu, Slimmy i Bell su usporedili svoje bilješke.

"Kakav je njihov brod?" želio je znati Slimmy.

"Zgodan," reče Bell. "Ikarion 44 sa svim dodacima. Ali, ima onaj staromodni način kormilarenja kod putovanja kroz hipersvemir, na eterske oblake - znaš - ono što stvara eterski otpor na jednom ili drugom kraju broda, pa tako usmjerava brod kad ovaj putuje brže od svjetlosti. Mi možemo brže manevrirati ako dođe do potjere."

Slimmy se nasmiješi. "Ovo naše prokrijumčareno etersko kormilo je toliko savršeno jer je toliko jednostavno, ali ga nije lako ugraditi na jedan Ikarion. A kako stoje s kormilarenjem u običnom svemiru?"

"Isto kao i mi," odgovori Bell. "Znači, jedino što nam treba je taj proces i mala prednost. Imamo dobre izgled... Usput - sjećaš se da je Njegova Čuda rekao da ubojito polje zaustavlja špijunsku zraku? To mu se omaklo. Dok sam uništavao njihove topove, tražio sam tu zraku. Imaju je, da - slatki, mali, prenosivi aparat sa zvukom i ekranom; i kladim se u svoje zube da nas sada snima. Moramo paziti što govorimo."

"Aha." Slimmy prošeta i izvuče jednu bocu Cocole, a tada se vrati i sjedne na svoj ležaj, pored Bella.

Bell se iznenadio što je Slimmy usput pokupio blok za pisanje i olovku. Sad ih je uzeo, pažljivo ih zaklonio i počeo pisati, govoreći u isto vrijeme o marsovskom brodu. Za neko vrijeme dodao je papirić Slimmyu. Pisalo je:

"Da te malo nasmijem. Raj i Njegova Čuda nisu još niti izašli odavde, kad su me počeli pumpati s time da zašto si me ti pokušao ubiti neposredno prije nego što smo sletjeli. Bili smo u pravu; vidjeli su te kako pucaš na mene vodenim pištoljem, i to je njihove moždane zupčanike ubacilo u svih šest brzina odjednom. Nisu mogli shvatiti zašto me nisi ubio ili zašto ja nisam ubio tebe nakon što si to pokušao. Predložili su mi da će se oni, ako ti ja uvalim dupli x, pobrinuti za to da te ubiju. Dali su mi staklenu tubicu marsovskog virusa paralize. Rekli su mi da će, ako mi otkrijemo artnansku tajnu, a ja tada tebe ubijem virusom, oni mene štititi kad me dovedu natrag u Sustav."

"Da," reče Slimmy naglas i posegne za olovkom, "ti Marsovci su stvarno sjajni momci."

Bellew pokaže Slimmyu da uzme notes, namigne, protegne se i reče: "Ne misliš li da bismo trebali malo odspavati?"

Slimmy reče: "Pa, može," zadivljujuće spremno, s obzirom na to da su ilegalni zemaljski kirurzi zbog ovog putovanja obojici odstranili centre za spavanje iz mozga.

Dok je Slimmy skidao cipele, Bell je otišao do ormarića i sakrio dva para debelih naočala pod svoju tunik, kao i dva diska od istog materijala kao stakla naočala. Ugasio je svjetla, izvukao svoj ležaj iz zida iznad Slimmyevog, bacio naočale i disk na prsa manjeg čovjeka i uvukao se u krevet. Obojica su pričvrstili diskove na svjetiljke iznad svojih ležajeva, upalili ih i stavili naočale. Marsovci, čije se vidno polje protezalo daleko prema ultraljubičastom, bili su slijepi za crvene boje koje se protežu prema infracrvenom, mada su te boje dominantne na njihovoj planeti. Ako je špijunska zraka bila uključena - a naravno da je bila - tada se na ekranu vidjelo mnogo ničega na isto takvoj pozadini, a pojačalo je moglo hvatati samo tihi šapat olovke koja piše.

"Razmišljao sam o tim Artnancima," napiše Bell. "Što misliš, zašto su sagradili tu kolibu za transmutaciju na površini planete ako se njihova civilizacija nalazi pod površinom?"

"Da budu bliže valnom prijenosniku, mislim. Koliko ja znam, val vjerojatnosti ne može raditi ispod tla."

"To zvuči vjerojatno. A što misliš o procesu?"

"To je, prijatelju, velika prepreka. Marsovci su testirali tlo sve do ruba tog ubojitog polja, ne bi li osjetili vibracije strojeva. Čuli su korake Artnanaca i njihovo kopanje, i buku iz odašiljača i prijemnika vala vjerojatnosti. Ali, to je sve. Artnanski radnici - nikad više od osam ili deset odjednom - paze na što god to bilo što se nalazi unutra. Povremeno kroz kolibu propuše nalet umjetnog vjetra. Odmah zatim, velika sisaljka skupi sve materijale u prahu koji se nalaze uokolo i skuplja ih u spremnike koji dovode 235-icu u prijenosnik. Zatim onaj vjetar zapuše unatrag i raznese nešto teži prah. Čuli su i malo vegetativnih zvukova - spore koje pucketaju i što sve ne - ali naši marsovski prijatelji ne znaju ima li unutra biljnog života ili te vibracije dolaze od flore izvana. Sve to djeluje kao mnogo informacija s obzirom na to da su dobivene slušanjem vibracija tla, ali znaš kakvi su marsovski mjerni instrumenti."

"Pitam se što li Artnanci rade s borom koji dobivaju s Marsa?" napiše Slimmy nakon kratke stanke.

"Jedu ga, pretpostavljam. Koliko mi znamo, cijeli taj pogon, zbog kojeg je Zemlja postala robom a Mars se našao u ekonomskom kršu, Artnancima je možda sasvim sporedan. Možda je bor njima slatkiš, ili pak nešto kao alkoholna industrija. To nećemo nikad saznati, ako se Artnanci nastave ponašati tako nedruštveno."

"Ne ponašaju se kao dripci koji žele zadržati monopol," naškrabao je Slimmy. "Čini mi se kao da nam načinom na koji se postavljaju prema nama i Marsovcima žele reći 'Mi smo otkrili

proces. Ako ga vi želite sami skužiti, potrudite se.', kao da ih uopće nije briga hoćemo li mi to uspjeti ili ne."

"To mi zvuči dosta pametno. Želio bih da imamo malo bolji uvid u njihovu psihologiju. Njihov način razmišljanja toliko je stran svemu što se nalazi u našem Sustavu. Stari Ladilaw bio je u pravu."

Bell pruži ovu poruku Slimmyu i zatim je uzbuđeno povuče natrag. "*Ladilawova hipoteza!*" podcrta on. "To je odgovor! Ladilaw je rekao da svaki Sunčev sustav ima civilizacije i kulture sa zajedničkim pretkom, a taj predak je svojstven tom sustavu. Zbog toga se ne može predvidjeti u kojem će smjeru evoluirati fauna nekog zadanog sustava. Artnanci jedu minerale, zar ne? Znači da, prema Ladilawu, njihove biljke također imaju odgovarajuće metabolizme, kao i sve drugo u ovom sustavu! Vidiš li na što ciljam?"

"Ne," reče Slimmy naglas, zaboravivši se. Bell dograbi notes i njime poklopi Slimmyeva usta, a zatim napiše:

"Taj proces ne radi se strojevima, budalo! Artnanci ne pretvaraju 238 u 235 elektrokemijom, niti radiofizikom, niti bilo kojim drugim procesom za koji smo mi ikada čuli! Ti Artnanci nisu znanstvenici, pa čak niti mehaničari! Oni su *vrtlari!*"

"Biljke?" Slimmyevo zaprepaštenje zabije olovku duboko u papir. "Kako biljke mogu pretvarati jedan izotop u drugi?"

"Možda se Artnanci pitaju kako zemaljske biljke mogu pretvarati svjetlo, vodu i minerale u celulozu," napiše Bell. "Sad; bile to biljke, plijesan ili gljivice - s kakvog mjesta potječu?"

"Ne odavde," spremno odgovori Slimmy. "Atmosfera je pomalo vlažna. Voda i čisti 235 ne smiju se miješati. Bilo koja biljka koja proizvodi atomsko gorivo ispalila bi sama sebe odavde do Scrantona. Mora da su je donijeli s nekog planeta bez zraka, ili satelita koji je prevruć ili prehladan da bi na njemu bilo vode."

"Postoji li neko takvo tijelo u ovom sustavu?"

Umjesto odgovora, Slimmy se iskotrlja iz svog ležaja i ode do stola s mapama, te se vrati sa skicom astronomske mape sustava.

"Ima ih dva," napiše na rubu skice. "Ovaj" - strelicom označi jednu veliku planetu daleko od dvostrukog Sunca - "i ovaj mali kikiriki. Na njemu godina traje devedeset šest dana, čovječe, i vruće je. Mislim, stvarno je vruće. Kako da dospijemo ondje bez naših malih prijatelja?"

Malo su razmišljali o tome, a tada se Slimmy zakikotao i napisao: "Hej, osjećam kako me hvata užasan napadaj marsovske paralize!"

Bell pucne prstima, zaveli se na svoj ležaj i zaurla od smijeha.

Raj, Njegova Čuda i Pakao uzbuđeno su čučali ispred prenosivog uređaja sa špijunskom zrakom u središtu njihove kontrolne sobe, i promatrali prizor koji se na njemu vidio. Slimmyeva glava virila je iz malog željeznog ležaja ugrađenog u zid, a glava mu je bila toliko zabačena unatrag da se činilo da će mu koža na vratu puknuti. Lice mu je bilo plavkasto; na njegovim usnicama bila je tanka linija pjene, a njegov dah je zviždao i šaptao kroz pojačalo.

"Izdajničko stvorenje," propišti Njegova Čuda. "Prihvatio je naš savjet i zarazio svog druga bolešću."

Raj mahne svojim ticalima s očima. "Gdje je taj Zemljanin, uostalom?"

Glasni *kuc! kuc!* bio je odgovor na njegovo pitanje, jer je Bell Bellew lupao po izoliranim vratima marsovske zračne komore. Raj ispruži dugačku ruku bez zglobova i pritisne jednu pločicu; vrata se otvore.

"Hej," poviče Bell prije nego što je i ušao u sobu, "dečki, morate odmah doći. Moj partner je pokupio malo marsovske paralize i neće trajati još dugo." Bell si dopusti da se naceri.

"Kakve to veze ima s nama?" želio je znati Raj.

"Velike! On zna tajnu artnanskog procesa. Sad je već izgubio glas; može samo grgljati. Ja nisam telepat; vi jeste. Njegovo grgljanje bi vama moglo zvučati razumljivo."

"Ti glupi primitivče," zakrešti Njegova Čuda. "Zašto si ga otrovao i ugrozio tu tajnu? Ako umre s njom, nikad je nećemo doznati!"

Bell je izgledao zbunjeno. "Pa, ovako je to bilo," reče. "Slimmy je sve shvatio. Rekao je da je jednostavno jednom kad shvatiš u čemu je štos - kao one stvari koje su toliko očigledne da ih ne vidiš. Pitao sam ga da mi objasni. Nije mi htio reći. Rekao je da bi mi rekao samo kad bi mu život bio u opasnosti, ali inače ne. Da bi bilo preopasno da i on i ja znamo tajnu. Pa sam malo razmislio. Da se vratimo na Zemlju s tajnom, ne bi bilo nikakve šanse da je sačuvamo od Marsa. Mars bi preuzeo proces i ubio nas zbog našeg truda. Zašto da me netko ubije? A ako se povežem s vama, vi ste mi obećali da ćete me štiti. I zato sam mu ubacio virus, misleći da će mi reći tajnu kada shvati što mu je. Ali, uhvatilo ga je prebrzo. Ne razumijem ga niti riječ. Dođite - možda umre prije nego što stignemo!" Rekavši to, veliki Zemljanin se okrene i istrči iz marsovskog broda.

Marsovci su se brzo posavjetovali i krenuli za Bellom, a njihove tanke pandže proždirale su udaljenost. Bell je trčao što je brže mogao, ali su ga Marsovci prestigli prije nego što je dospio do jedne osmine puta. Nisu se niti zadihali.

Marsovska paraliza je sigurna smrt za narod crvenog planeta. Kad je Bell stigao na brod, našao je tri Marsovca kako se guraju što se bliže usude prema Slimmyu, što je bilo na nekih metar i pol od njega. Napinjali su se da čuju što Slimmy mrmlja, i razdraženo su pogledali Bella kad je ovaj upao.

"Maknite se od njega!" zaviče Bell. "Kvragu, sad nikad nećete dobiti informaciju. On bi prije umro nego što bi je rekao Marsovcu."

"Tišina!" odreže Pakao. "Ta faza je prošla. Paraliza pogađa prvo oči, a zatim sluh. On ne zna tko je ovdje."

Slimmyev izmučeni glas prijeđe iz cviljenja u riječi. "Bell... proces... elektroliza... umirem, valjda... ušljivi Marsovci... proces... elektrolize..." Iznenada učini strahovit napor, podigne glavu, i reče savršeno normalnim, konverzacijskim tonom: "Rikbiciramo devižav." Tada mu se glava sruši i on ostane mirno ležati.

Bell priskoči krmenom zidu, otvori ormarić s hladnjakom i dobaci tri bočice Cocole Marsovcima. "Popijte to," naredi im. "Bit će vam potrebna sva vaša pamet od sada nadalje, ako želite *ovo* shvatiti." Rukom zamahne prema Slimmyu, koji je i nadalje marljivo blebetao o fortisiranju sanzifranca.

Marsovci su pohlepno posrkali pjenušavu tekućinu, u želji da učine sve što im može izoštriti čula.

I tako je Slimmy mrmljao, Marsovci pili, i za četrdeset minuta Bell je prestao s dodavanjem Cocole, otišao do željezne pregrade ležaja, otvorio je, a Slimmy se ispenrao van, trljajući svoj vrat i pomalo psujući.

"Dugo je trajalo, Belle," požalio se.

"Bio si sjajan, mali," reče Bell. "Moram se sjetiti da ti jednom uvalim pravu bolest."

"Što ćemo učiniti s ovim ogavno neuglađenim stvorenjima?" upita Slimmy, pokazavši na Marsovce.

Oni su bili prikovani uza zid, a njihova mlitava ticala s očima su odavala njihov nemoćni bijes. Bili su potpuno bespomoćni, mada su njihovi savršeni mozgovi radili kao vrlo brzi kalkulatori.

Bell promisli i odvrati: "Ti budi tu i pazi na njih. Ja idem u vožnju. Ostavit ću ti dvjesto pedeset litara Cole. Oni su preprijani da bi te mogli spriječiti da im otvoriš njihova ružna

lica i uliješ još Cole unutra. Ne daj im da se otriježne. Samo im ponavljaš da će ili piti, ili ćeš ih utopiti u Coli."

Zajedno su podignuli mlitava tijela i izbacili ih van, na pijesak. "Trebali bismo ih ukokati," reče Slimmy.

"Razmišljao sam o tome. Ali, da ti možeš vidjeti dalje od tvoje isprike od nosa, možda bi se sjetio da mi raspolažemo samo pronicavom pretpostavkom o točnosti naše zamisli o procesu. Griješimo li, ovi momci bi nam opet mogli dobro doći."

"Kako ti kažeš," reče Slimmy nevoljko. "Lijepo ću se brinuti o njima dok se ti ne vratiš. Nakon toga, ne mogu baš obećati. Usput, pazi na sebe."

"Bez brige, mali. Trebao bih se vratiti u roku od pedeset sati. Vidimo se." Pljesne Slimmya po leđima i vrati se natrag u brod.

Vrata se zatvore uz tresak i srebrni brod se uzdigne, napravi dva kruga i smanji se u točkicu prije nego što je nestao iza horizonta. Slimmy s čežnjom pogleda za njim i zatim se okrene bespomoćnim Marsovcima.

"Vrijeme je za vaše bočice, djeco," reče, i uposli se ulijevanjem Cocole u njihova grla.

Bell je pratio površinu planete dok nije bio siguran da se nalazi izvan vidika pijanih Marsovaca, a tada je zaokrenuo i uzdigao se u svemir. Čim se našao izvan gravitacije planete, prebacio se u hiper-svemir i zaputio prema Procyonu i njegovom drugu brzinom mnogo puta većom od svjetlosne. Pažljivo promatrajući svoje kronometre, okretao je brojčanike i pritiskao prekidače kod svake faze ubrzanja ili usporavanja, i tada je opet uskočio u svemir niti četiri tisuće kilometara od one male planete. Usprkos gotovo savršenoj izolaciji letjelice, u kontrolnoj sobi već je postajalo toplije. Bellew postavi malo polje oko broda koje je toplinu pretvaralo u svjetlost odašiljanu nazad u smjeru dva Sunca, te počne kružiti oko planete. Osjetljivim instrumentima pipao je po dnu svakog kratera, svakog uskipjelog mora kamenja na tom vrućem malom svijetu.

Bell se ubacio u orbitu i, jednim okom zalijepljen za telespektrograf, a drugim za detektorske instrumente, pretraživao svaki centimetar polja koje se nalazilo pod njim. Lov nije dugo potrajao - dolje je bilo obilje urana. Bilo je velikih jama U-236 i '37, za koje nije znao niti da postoje u Svemiru, jer su toliko rijetki.

Ali - i njegovi zubi zabljesnuše u širokom osmjehu kad je to ugledao - ondje su bile podjednako velike količine 238-ice i 235-ice. Doveo je brod blizu površine, zaštićen u svom polju koje je proizvodilo svjetlost, i došao do užarene ravnice na kojoj su aparati signalizirali oba rijetka izotopa. Kroz teleskopički ekran je spazio ono što je tražio - polje iskrivljenog raslinja, gotovo skriven pod finom prašinom spora. To nisu bile biljke - nego plijesni; i on je pod golemim povećanjem promotrio njihov životni ciklus dok su jele uran, pretvarajući rijetke izotope u njihovu strukturu i izbacujući sve nečistoće, uključujući i U-235. Njihov metabolizam je bio nevjerojatno brz; a kad bi kolonija njih iscrpla sav uran u blizini, plijesni bi odbacile svoje spore i uginule. Spore s mnogo mjehura lebdjele su na vrućim plinovima s površine, sve dok ih blizina njihove hrane ne bi ponovo privukla na gotovo rastopljenu površinu planete. Ondje bi proklijale, hranile se, izbacivale spore i ponovo umirale.

Bellew je još malo spustio brod i tada izbacio cijev od beril-čelika iz trupa broda do lebdećih spora. Usisavanje koje je uključio nekoliko ih je povuklo gore; a tada je, s tom cijevi, ponovo otišao u svemir. Kad se našao gore, učinio je nekoliko kratkih i temeljitih pokusa na svom ulovu. Ta je plijesan svakako bila to što je tražio. Mjehurići kao da su mogli i bez hrane ostati živi beskonačno dugo. Kljali su na bilo kojoj temperaturi, ukoliko bi se našli u blizini urana. Bell se veselo ubaci u hiper-svemir i pojuri natrag na Artnu.

Pretraživanje malog planeta i hvatanje spora potrajali su znatno duže nego što je Bell očekivao; kasnio je više od dvadeset sati kad je najzad ugledao veliki artnanski odašiljač

vala vjerojatnosti. Zabrinuto je potražio mjesto na kojem je ostavio Slimmya i Marsovce. Ondje više nije bilo ničega, osim izgaženog pijeska.

Bell spusti brod, i kroz teleskop ispita tlo. Izgledalo je kao da je došlo do nereda, a koliko je Bell znao Slimmya, on ih je sigurno pobijedio, mada su Marsovci tripud jači od bilo kojeg čovjeka.

"Prokleti nered," promrmlja, i usmjeri brod prema šupljini u kojoj je stajala marsovska krstarica.

Sletjevši pokraj nje, on pretraži Slimmyev ormarić i pronade ono što je htio, skriveno u pametno smišljenom tajnom odjeljku. Zatim otvori zračnu komoru i krene do marsovskog broda.

Vrata se otvoriše kad se približio. Na njima je stajao Njegova Čuda, koji kao da je patio od neke vrste mamurluka. "Što hoćeš?"

"Slimmya. Što ste mu učinili?"

"Tvoj prijatelj je na sigurnom. Bit će ti vraćen živ ako nam daš ono po što si išao."

"Ubili ste ga!"

Njegova Čuda korakne u stranu. "Uđi i uvjeri se sam."

Bell se progura pored njega. Slimmy je bio ondje i izgledao vrlo zbunjeno u čeličnom stisku dvojice Marsovaca.

"Hej-haj," reče on.

"Slimmy! Što ti se dogodilo?"

"Što se dogodilo tebi one noći kad smo bili kod Berta?"

Bellew se prisjeti te prigode. Nije se ponosio njome. Pokušao je popiti više od šestorice rudara i bio je bijedno poražen. S gađenjem se sjetio odvratnog osjećaja na dnu želuca, i toga kako se piće iznenada pretvorilo iz jednog od većih zadovoljstava u životu u ni manje ni više nego emetik. "Kakve to veze ima s... "

"Prevarili su me, eto. Nekih osam sati nakon što si otišao, prestali su pokušavati ne gutati, već su počeli biti pohlepni. Ja nisam shvatio vic - ulijevao sam im onoliko brzo koliko su mogli podnijeti. Svima je pozlilo. Jako im je pozlilo. Onda su se počeli otrežnjivati, pa sam im morao ulijevati ponovo, dok su još bili slabi. I, galon za galonom, oni su povraćali ono što sam im davao. Ne znam kako su to uspjeli - ali otporni su. Kako bilo, ostao sam bez Cocole. Trebali smo ih ubiti."

"I hoćemo," reče Bell mrgodno, stisnute česljusti. "Dobro, dečki - sad ga pustite." On nehajno posegne u džep i izvuče automatski blaster od plavog čelika. Marsovci se s prezirom ukoče.

"Gdje si to našao?" upita Raj. "Imali smo vaše obećanje kojim ste nam omogućili da uništimo svako oružje na vašem brodu. Vi ste uništili sva naša. Kako to da ste ovaj zadržali?"

Bell je opet poželio da Marsovac može izražavati emocije. Sve bi dao samo da sazna koliko je ljut visoki Marsovac.

"Ovo je," reče Bell, koraknuvši u stranu da propusti oslobođenog Slimmya, "ono što mi na Zemlji zovemo 'as u rukavu'."

Marsovci započese i zaustaviše usklađeni napad na Bella kad se ovaj osvrnuo da provjeri je li ovaj na sigurnome u srebrnom brodu, i kad se okrenuo natrag prema njima.

"Drago mi je što sam vas upoznao," reče i izađe natraške.

Dok se zemaljski brod nježno odvajao od Artne, Slimmy sretno podigne pogled s kontrolnih uređaja. "Skreni malo nalijevo," reče, gledajući kroz jedno okno. "Znaš, Belle, mada je bio prljavi trik to što smo zadržali taj blaster nakon što smo im dali riječ, drago mi je što si to učinio."

Bell pogleda blaster i nasmiješi se, te ode do otvora za izbacivanje. "Skreni malo nalijevo," reče on, gledajući kroz jedno okno. "U krivu si, prijatelju." Izbaci blaster kroz otvor, zatvori njegova gornja vrata i položi ruku na ručicu za otvaranje

doljnjih. "Obećali smo im da ćemo im dati da unište sva naša smrtonosna omžja. To smo i učinili. *Ovo* mi je veliko zadovoljstvo!" i povuče ručicu. Pištolj u luku poleti nadolje i padne ravno pred zračnu komom marsovskog broda. Tri izdužena lika skočiše na njega, i slučajno ih pogodi mlaz sapunice.

Biddiver

Još je istinitije u stvarnosti nego u romanima da se većina važnih poslova obavlja na mjestima za zabavu nego u najstrože uređenim uredima. Takav posao se upravo obavljao u jednoj takvoj visioni između dva tamnoputa čovjeka koji su sjedili u poluprivatnoj sobici odmah pored podija za ples u Purple Pileusu, najskupljoj točionici u najekskluzivnijem dijelu najbogatijeg grada na tri okolne planete.

"Mislio sam da bi ti se mogao svidjeti," rekao je jedan od dva muškarca. "Izvana i iznutra, model je standardan - dva kotača, žiro-stabilizacija, antigravitacijske pločice da ga drže dok se vozi na kotačima; konvencionalno upravljanje. Ni stari George Carrington ga ne bi mogao razlikovati od najnovijeg Carringtona '78."

"Zašto mi to pričaš?" upita drugi. "Ja sam zadovoljan s autima koje imam."

"Više nećeš biti, Eric, kad budeš vidio ovaj. On je samo malo posebniji."

"I ima posebnu cijenu, ha?"

"Ne toliko da si ti to ne bi mogao priuštiti. Dobit ćeš ga na dar ako se budeš igrao sa mnom. Mislim" - dodao je nakon brzog pogleda ovog drugog - "ako mi dopustiš da se ja igram s tobom."

"Što predlažeš?"

"Recimo to ovako - ja se stvarno razljutim kad moj vlastiti brat postane žrtva stvorenja poput Očnjaka. To je užasno. Bio je to najbolji brod u tvojoj floti, zar ne? I taj gusar ga je ulovio,

spalio u pepeo, zajedno s posadom - taj bombastični kriminalac s tim melodramatskim imenom. C,c!"

"Reci na što ciljaš," zareži Eric. "Čak i da nemam druga posla, svejedno gubim vrijeme s tobom."

"Doći ću do toga," veselo reče njegov brat. "Taj gusarski prepad - to je bio vrlo velik udarac za osiguravajuće društvo, zar ne? Kargo je bio osiguran na vrijednost deset puta veću od vrijednosti broda, što je već samo po sebi bilo puno."

"On me i koštao deset puta više od broda," kratko reče Eric.

"Ma naravno da jest. Pročitao sam zapisnik istrage. Vladin čovjek je stajao pored mjerača i gledao kako se kargo upumpava u spremnike. Problem je samo u tome što je čovjek zapravo gledao upumpavanje u tvoju tajnu komoru ispod platforme za utovar. Svaka kap koja je ušla u brod, završila je u cisterni iz koje je i došla. Dva milijuna barela lukasija, najboljeg atomskog goriva sintetiziranog do danas. Osiguravajuće društvo ti ga je platilo; a ti si ga zatim prodao Mars Toursu, čije dionice ti kontroliraš, po pretjerano visokoj cijeni, 'opravdanoj' manjkom lukasija na tržištu, čiji uzrok je Očnjakov prepad."

Ericovi su prsti problijedili na pozadini plavog šampanjca u njegovoj čaši; osim toga, ni po čemu nije odao da je čuo.

"Prije nego što produžim," nehajno nastavi njegov brat, "želio bih istaknuti da će moja smrt imati kao posljedicu isporuku dvije role zvučnog filma Vladi. One sadrže cijelu priču. Presnimit ću ti ih kad god hoćeš ako ih poželiš pogledati. Drugim riječima, isplati ti se da se pobrineš da mi se ništa ne dogodi."

"Zrak na ovom mjestu," odsutno reče Eric, "smrdi na ucjenu."

"Kakva užasna misao!" dražesno odvrati njegov sugovornik. "Jesam li išta tražio?"

"Nisi još," reče Eric. "I, da ti pravo kažem, to me pomalo muči. Poznat mi je tvoj način - znam te neko vrijeme - i ne

sumnjam da imaš taj film koji si spomenuo. Ti si jedini čovjek kojeg znam i koji bi bio dovoljno lukav da ga nabavi. Što drugo možeš tražiti, ako ne da ti ga platim?"

"Ja ti želim pomoći. Želim se protiv te opasnosti boriti rame uz rame s tobom. Najzad, krv nije voda. Neka nikad nitko ne kaže da Budd Araik ne želi riskirati polovicu opasnosti koja prijete njegovom bratu."

"Vidim. Za 'polovicu opasnosti', polovica profita. Točno? Imaš bujnu maštu, mali, i previše si drzak. Odgovor je *ne!*"

Budd protegne noge, gurne ruke duboko u džepove i nasmiješi se svom bratu. "Kad sam rekao da ti mogu pomoći, to sam i mislio. Ti si stvorio dobar posao, ali ti je uvijek nedostajalo mašte. Nisi niti počeo isprobavati mogućnosti. Sad, da se vratim na onaj auto koji sam ti pokušavao pokloniti jer te toliko volim. To je... evo, gledaj!" Pokaže prstom na zid od staklenih cigli, kroz koji se mogao vidjeti ukusno uređen prilaz do Purpel Pileusa.

Jedno lijepo, čisto vozilo prođe kroz glavna vrata, tanka linija od kroma irizirane plave boje. U njemu je bilo mase, i težine, ali to bi uočio samo inženjer, toliko su fine bile njegove aerodinamične obline. Njegova dva kotača, koja su se nalazila skroz naprijed i na kraju auta, bila su pričvršćena neovisno, i nosila su veliki oblik suze na nekih metar i pol iznad tla. Oba kotača ulazila su u zamašnjak koji se kretao po oblikovanoj tračnici, tako da su bili zaobljeni sprijeda i oštro zašiljeni odostraga. Od zemlje naviše, svaki komad auta je bio savršeno aerodinamičan. Auto se tiho zaustavio na ulazu, a kotači su se uvukli i brzo, ali nježno, spustili trup na tlo. Krasan prizor.

"Carrington '78," reče Eric. "I što s njim?"

"Prava stvar za gradskog čovjeka, zar ne? Kad pogledaš, to je upravo pravi auto za čovjeka na tvom položaju. Ovaj koji sam ja parkirao vani posve je isti u svakom pogledu - s jednom malom

razlikom. Ima sve osobine redovnog automobila i još poneku više."

"Kao recimo..."

"Neutralizator sile ubrzavanja. Automatski zaslon za napajanje gorivom - odstranjuje velika tijela, a usisava mala da ih pretvori u zrak, hranu, gorivo. I - naoružanje. A još ti nisam ni počeo pričati..."

"I ne moraš," odreže Eric. "Koga vruga će meni takav auto? Ili - mojoj organizaciji?" Polako je otpio gutljaj, probavljajući stvari koje mu je Budd upravo ispričao. "Koji je smisao toga da površinski auto ima sve te igračke?"

"Smisao je da to nije površinski auto, očigledno. Taj stroj može raditi praktički zauvijek a da se ne mora zaustaviti da bi se napunio gorivom i zalihama. Leti. Dosiže brzinu svjetlosti između ove točke i bilo čega što možeš vidjeti teleskopom. Zar ne razumiješ, ili samo ne želiš prihvatiti? To je savršeno sklonište. Savršena maska. Gusarstvo? Brate, nisi još ni počeo s time. Na primjer; zamisli da voziš kargo automobila na Mars, i da se dogodi još jedan nesretan slučaj poput Očnjakovog malog prepada. Brod bi, na primjer, mogao sasvim lagano eksplodirati, tek toliko da zasje taj dio svemira komadima karga. Nakon toga, svaki drugi brod na toj liniji koji ugleda neki automobil kako leti po svemiru, neće obraćati pažnju na njega - sve dok taj automobil ne počne pljuvati atomske granate i postavljati polje za razaranje sna.

Tržište za robu? Pa, imaš onu koloniju na Neptunu - sjećaš se? Nekad je to bio zatvor, i onda su se pobunili zato da dobiju privilegij da ostanu ondje i koloniziraju tu planetu kao slobodni ljudi. Ne moram ti pričati o Marsu i Veneri i asteroidnim kolonijama. Snaći ćemo se."

"Iz principa," reče Eric, "mi je mrsko što to moram priznati, ali u tome što kažeš doista ima nešto." Širom se nasmiješi. "Da, ti

si svakako..." I dvije tamnolute glave približiše se jedna drugoj iznad stola.

Niti jedan od braće Arnik nije mogao vidjeti čovjeka koji je izašao iz plavog Carringtona i samouvjereno kročio u Purple Pileus. Braneci svoju samosvijest novčanicom od sto dolara, izbjegao je namjeru smrknutog konobara da ga zaključa s vanjske strane, i prišao je šanku.

Bio je to vrlo neobičan lik, od samog vrha njegovog aerodinamičnog šešira, preko iriziranog sakoa, do cipela od pleksiglasa. Jedva je dosizao metar i pol. Tijelo mu je bilo zdepasto, ali njegove ruke kao da to nisu mogle shvatiti, pa su bile dugačke i tanke. Od njegovih obrva do tri centimetra ispod očiju, nos mu je išao prema gore; odande je skretao prema dolje. Njegova kratka gornja usna bila je oštro iskošena prema njegovim krajnicima, što je stvaralo dojam da su mu obrazi ispupčeni. Naručio je *lyanku*, što je marsovska riječ za *ekvilajzer*, a pritom je izgledao kao čovjek koji ne može izdržati niti jednu, a već je u sebe sasuo tri. Velika novčanica na pultu nadvladala je šankerovu želju da zaštiti mušteriju od same sebe, i čovjek je bio poslužen. Posrkao je iz čaše i pogledao oko sebe.

"Znači, to je vrh. To je ono - što se veli - krajnji vrh."

"Ovo je Purple Pileus," reče šanker.

"Oh, da... da... znam. Mislim, to je ono čemu ljudi teže. Ljudi pišu brojke u knjige, ili voze kamione - takve stvari, pet sati na dan, pet dana tjedno, tjedan za tjednom." Ponestalo mu je daha, a udišući ga, udahnuo je i malo *lyanke*. "Ljudi... *fft* ... pardon... svi misle da će jednog dana biti bogati. Kad se obogate, dođu na ovakvo mjesto. *Fft*. Ali, mene zanima zašto? Isto tako se mogu napiti kod Caseya u dućanu."

"Casey nije ekskluzivan," istakne šanker.

"Recimo, gledaj mene," reče lik iz bajke na plaćajućoj strani daske pulta. "Zovem se Biddiver. Prije dva dana stajao sam za

trakom gore u tvornici General, kadli umre netko pod imenom Phoebe Biddiver. Jučer dobijem dva milijuna u kešu, sve fino i uredno. Danas kupim sve što sam ikada pomislio da želim i otišao na svako mjesto koje sam ikada poželio vidjeti. I što sad?"

"Što?"

"I sad ne znam što da radim sutra." Šanker je fascinirano promatrao kako se suze kotrljaju niz Biddiverov nevjerojatni nos. Svaka kapljica bi skliznula gotovo polovicu puta, i tada bi zastala, spriječena grbom. Zatim bi joj se pridružila nova kapljica, i njih dvije bi tada, spojene, nadvladale prepreku i skliznule dolje te bi ostale visjeti na natkriljenoj usnici dok ih prvi sljedeći jecaj ne bi stresao da padnu. "Nikome nisam ništa skrivio," skrhano je tugovao Biddiver. "Ne želim nikome ništa skriviti. Čime sam ovo zaslužio?"

"Ljudi koji ne žele nikome ništa skriviti," reče šanker u iznenadnom naletu filozofije, "najčešće ništa ne postignu u životu."

"Kako to misliš?"

"Tako kako kažem. Ovo mjesto je sada krcato velikim facama. Svaki od njih je do vrha došao gazeći preko drugih. Recimo, uzmi sad tog tipa Očnjaka, koji je u svim novinama. Loš momak, svakako. Ali, ovi na vrhu su ti isti takvi. Prišulja se tankeru na liniji Zemlja-Venera, pokupi kargo, spali brod i posadu i nestane. Onda ispriča na sve tri planete i cijelom Pojasu, kroz svaki ultraradio koji je slučajno uključen u tom trenutku, da se zove Očnjak, da je on to učinio, i da će to učiniti ponovo kad god mu se prohtije. Niti jedan indikator smjera u Sustavu ne može locirati odkud emitira poruku. Razumiješ na što mislim? Lukav je i ne zanima ga koga je pregazio. Sad pazi. Vidiš onu dvojicu u onom polu-privatnom, tamo preko? To su ti braća Arnik. Jedan je brodovlasnik, a drugi je neka vrsta gorile - slobodnog strijelca. Oni rade na isti način kao Očnjak. To im se sigurno sviđa, inače ne bi to radili." Mudro kimne glavom. "Da

ja imam toliko sitniša koliko ti imaš, ne bih se baš hvalio time. Osnovna stvar kod obogaćivanja je da si bogat već na samom početku; onda možeš stvarati još novca, slati ljude na put, gubiti ih na putu, i vraćati se s njihovim bankovnim računima. Ja to ovdje gledam svaki dan."

Biddiver onemoćalo zatrese glavom. "Mislim da ja ne bih mogao biti takav gad."

"Mogao bi. Bogati si ljudi ne mogu priuštiti da budu dragi i dobri. To mogu samo momci koji zarađuju za život, a čak i oni se moraju paziti, jer ih lako može uhvatiti ta zaraza." Baci pronicav pogled na Biddivera, stručno prosuđujući njegov stupanj pijanstva, i tada naglašenom kretnjom uze njegovu čašu, ispere je i odloži na stranu.

Biddiver shvati poruku jer se do tada više i nije osjećao dobro. Rukom odmahne šankeru da zadrži ostatak od njegove novčanice i istetura van. Šanker stavi novac u džep, mrgudno vrteći glavom, potpuno nesvjestan činjenice da je njegov mali monolog upravo stvorio međuplanetarnu opasnost.

Biddiver je nekako došao do Carringtona i uspio ga nagovoriti da otvori vrata. Uvukao se na vozačevo sjedalo i dodirnuo ručicu za paljenje. Vrata su se zatvorila, auto se podigao na svoja dva kotača, a žiroskopi su tiho zazujali. S obje strane Biddivera podigao se po jedan tapicirani oslonac za ruke i zagrlio ga u pjenušavoj udobnosti. Pritisne pločicu koja se našla pod njegovim kažiprstom; kočnice se otpustiše i vozilo krene naprijed. Nježno povlačeći prvo desnom, a zatim lijevom rukom, on okrene auto i izveze ga kroz glavna vrata na ulicu. Pijan kakav je bio, ipak je shvatio da je taj auto stvar koja će ga još dugo iznenađivati. Pritisnuo je akcelerator prstom, i kad je prešao oznaku 150 km/h na mjeraču brzine, začuje se mehanički šapat - "Sto šezdeset - Sto šezdeset osam - Sto osamdeset -" Sviđalo mu se pospano ubrzanje tog auta i njegova precizna poslušnost. "Vrag me odnio ako ovih dana ne poleti," promrmlja i nagne se da uključi radio.

Kad je pritisnuo gumb, auto je poletio.

"Ono što ne razumijem," reče Eric Arnik, "je zašto se ti uopće gnjaviš sa mnom. Imaš me u šaci, do određene mjere; imaš auto i imaš nekoliko jako slatkih ideja o tome kako da ga upotrijebiš."

"Ah, to." Budd stane proučavati svoje nazupčano odrezane nokte. "Pa, vidiš, moram obaviti mnogo istraživanja. Mogao bih ja to lako učiniti, ali vijesti se brzo šire. Ti u svojim malim skrivenim laboratorijima imaš sve što trebam. Ako radim s tobom, mogu to obaviti brzo i dobro. Osobito stoga što si shvatio koliko je to u tvom interesu."

"Kakva istraživanja?"

"Na autu, naravno. Ne misliš valjda da sam ga ja sam složio? Ovako je to bilo - naletio sam na jednog pametnog starca koji je imao nekoliko ambicioznih ideja na području automobilske industrije. Upitao sam ga bi li mogao sastaviti nešto nalik na ovu moju stvarčicu. On je mogao i on je to učinio, ali ga je zanimalo što će mi to i bio je dovoljno glup da mi postavi neka pitanja. Na sreću svih nas, umro je prirodnom smrću."

"Misliš, ti si mu samo dao kartu za izlazak?"

"Tako nešto," reče Budd nehajno. "Užasni su ti virusi koji se slučajno mogu naći u nečijem klima uređaju. Kako bilo, eto mene s autom, ali bez ikakvih nacрта i skica. Moram pronaći nekoga tko ga može rastaviti i duplicirati. To će učiniti tvoji dečki."

"Vidim. Je li taj auto stvarno upotrebljiv? Mislim, isprobao si ga?"

"I te kako." Entuzijastički sjaj obasja Buddovo ukočeno lice. "Dođi - idemo odavde. Pokazat ću ti." Eric plati račun i oni izađu. Kad su se našli u plavom Carringtonu, Budd reče: "Oh - usput. Ne mogu ti se još pohvaliti visinskim dometima. Jedina stvar koju stari nije usavršio bio je Heavisideov zaslon."

"Nije?" Ericovo se lice zacrveni od bijesa. "Kvragu, od kakve nam je koristi auto bez toga? Ti očekuješ od mojih tehničara da sagrade Heaviside pogon dovoljno malen da se ugradi u ovu krntiju? Pa, najmanji ikada napravljen bio je težak više od tri tone!"

"Samo polako, prijatelju," utješi ga njegov brat. "U ovim kolicima ima mnogo novih principa. Tvoji dečki su doista dobri - trebali bi naići na koju ideju kada pregledaju ostatak opreme."

"Nadam se da je tako. Kvragu i taj Heaviside."

"Trebalo bi ti biti drago što taj sloj postoji, dragi moj, i što znanost zna kako sintetizirati takav sloj oko svemirske letjelice. Jesi li čuo što se događa čovjeku izloženom nefiltriranoj kozmičkoj radijaciji?"

"Čuo sam." Eric Arnik nekontrolirano zadrhti. Budd pokrene auto.

Biddiver je bio u onom zavidnom stadiju pijanstva kada ga ništa nije moglo iznenaditi. Kad je pritisnuo gumb da čuje malo glazbe a ništa se nije dogodilo, učinio je ono što bi učinio svaki iskusni vozač - pogledao je daleko ispred sebe da vidi je li cesta dovoljno prazna da na nekoliko sekundi potraži stanicu na radiju. Samo što ceste nije bilo. On pažljivo trepne i ponovo pogleda, no ceste još uvijek nije bilo. Vidio je samo prazninu, a u njenoj sredini je stajao jedan šašavi mali oblak. Iznenada je shvatio da gleda prema nebu; no nije gledao gore, već *pred* sebe. Iznenadeno je progundao i puvukao lijevi oslonac za ruku. Oblak ispred njega je nestao a zamijenila ga je reljefna mapa koja se vrlo brzo uvećavala. Biddiveru se učini da je to pomalo zlokoban znak; on puvuče desni oslonac za ruku i zadrži ga tako sve dok se na vjetrobranu nije ukazala linija horizonta.

Bez nekog osobitog razloga, sjetio se stoljećima stare satire koju je pročitao, o školarcu koji popušta iskušenju svojih zločestih prijatelja, popije čašu pive i istetura iz bara u delirijum

tremensu. "Dobar sam dečko cijeli život," pomisli s gorčinom, "jer si ne mogu priuštiti da budem drugačiji. I sad - četiri pića, i gle ovo." Zatrese glavom i potegne oba oslonca za ruke odjednom. Kad je ponovo ugledao mali oblak, odustao je i zavalio se u sjedalo. Bio je sasvim siguran da sanja, ali nije želio sanjati o sudaru u letećem automobilu, pa je pomislio da bi se ipak radije zabio u oblak. Tada je sasvim smireno zaspao, ignorirajući novi šaputajući glas koji se pridružio glasu mjerača brzine:

"Četrsto dvanaest kilometara na sat..."

"Visina osamsto trideset..."

"Četrsto osamdeset tri kilometra na sat..."

"Visina devetsto dvadeset..."

No, on se probudio, potpuno trijezan, tek kad se auto probio kroz Heavisideov sloj.

Dvadeset minuta nakon što je drugi Carrington '78 otišao iz Purple Pileusa, ponovo se vratio i iz njega su iskočila dva muškarca. Jedan je bio crven a drugi blijed, no obojica su bili bijesni. Skočili su na uplašenog vratara.

"Gdje je moj auto? Što se dogodilo drugom Carringtonu?"

"Št... gospodine Arnik, ja..." Oči su mu iskočile od straha. Čuo je već za Arnikove. "Jedan gospodin se odvezao u njemu. Bio je ovdje samo nekih pola sata. Njegov auto je bio točno isti kao..."

"To ti misliš," ispljune Budd i obori čovjeka na tvrde plastične stepenice. Braća uđu i dohvate šankera za kragnu.

Taj vrli čovjek bio je pravi filozof; odnosno, njegovi morbidni pogledi na život su obuhvaćali kako njega, tako i njegove bližnje. Pošao je s njima ne buneći se kada su to zatražili, što se dogodilo odmah nakon što je rekao da je razgovarao s čovjekom koji se odvezao u Carringtonu. Ugurali su ga u Ericov brodovlasnički ured, u jednu od unutrašnjih prostorija, i

sproveli ga nadalje liftom čija su se vrata nalazila ispod Ericovog radnog stola. Duboko ispod zemlje, dohvatilo ga je osoblje dobro uvježbanih ljudi koji su potajno živjeli svoje živote ispod zemlje jer se nisu usuđivali pokazati svoja lica na površini.

Šankeru su dali četiri injekcije u brzom slijedu i narednih šest sati su ga podvrgavali najtemeljitijem ispitivanju. Nije mogao govoriti ništa osim istine. Vrlo detaljni podaci o čovjeku u drugom Carringtonu bili su ubačeni, jedan po jedan, u čudovišan stroj na kartice. Njegovo ime; visina; težina; približne godine; odjeća; naglasak; kvaliteta glasa; tjelesne osobitosti; sve to je ušlo u stroj nevjerojatnom lakoćom.

Stroj se bavio vjerojatnoćom; ako neki čovjek zadane visine i težine reagira na takav i takav način na neku zadanu izjavu izgovorenu tako i tako, znači da je vjerojatno proveo točno određeni broj godina u jednoj od ovih osam profesija. Svaki podatak je obrađen jedan po jedan, u usporedbi s drugim osobinama, koje je stroj zatim ili prihvatao ili brisao. Svaki rezultat je provjeravao nekoliko puta, u usporedbi sa svim drugim rezultatima. Na kraju ispitivanja, Arnikovi su imali potpuni dosje o Biddiveru, kao i njegov pomalo stiliziran portret od glave do pete. Kad su to vidjeli, posumnjali su da njihov stroj ispravno radi, ali do tada još nikad nije pogriješio.

"Pa," reče Budd, počevši se po glavi, "sad znamo što tražimo. A gdje je to?"

"Vjerojatno je jako daleko," reče Eric. Okrene se da izda naređenje o rješavanju bezumne olupine koja je nekad bila glavni šanker Purple Pileusa. Za nekoliko dana pronaći će ga mrtvog, nakon što bude proveo nekoliko dana lutajući gradom i umirući od gladi jer neće moći shvatiti da mora jesti, i smrzavajući se jer mu neće pasti na pamet da mu je potrebno sklonište. "Vidiš," nastavi on, zureći u sliku, "prema onome što si mi rekao, mehanizam za svemirski let u autu se pali pritiskom na gumb koji u svakom drugom Carringtonu uključuje radio.

Ovaj tip je, čini se, jedan od onih ljudi koji ne mogu disati ako im radio ne tutnji u uho. Pijan kakav je bio, možeš se kladiti da je prva stvar koju je učinio nakon što je upalio auto bila upravo to - da uključi radio. Čim je to učinio, poletio je. Nije se još srušio; čuli bismo već da jest. Niti je viđen kako leti uokolo. Znači da je otišao - ravno gore."

"A auto nije zaštićen od kozmičkog zračenja. Dakle..."

"Dakle, one su vjerojatno ubile štakora. Nadam se."

Budd zavrti glavom. "Ne možeš računati na to. Učinak te radijacije na njega ovisi o faktorima koje još nitko nije uspio posložiti. Ja se nadam da ga je ubilo. Ali, možda i nije - ali, u čemu je razlika? Taj auto je brz koliko i bilo što drugo u svemiru. Do sada je već dosegao krajnju brzinu i daleko je izvan dohvata. Ja imam jedan auto manje, pretpostavljam. Oh, pa dobro. Što se ja tu bunim. Barem se nalazim na mjestu gdje će se moj dragi brat brinuti o meni." Zasmijuljio se na Erika i njegovoj sićušnoj kretnji prema pojasu za pištolj na svom ramenu, a tada se očigledno predomislio.

"Jedva jedvice te podnosim," zaškrjuta Eric nakon jednog napetog trenutka. "Nemoj mi još otežavati stvar svojim blebetanjem."

Negdje u svemiru, kromirani plavi auto utrkivao se sa zelenim odsjajem Zemlje. Biddiver je tada već bio prilično mrtav, ako smrt znači potpuni gubitak osobnosti, ljudskih nada, snova i želja. Za kontrolama je sjedio netko drugi, potpuno drugačiji, koji je cvilio, kikotao se i blejao na zvijezde rasprostrte oko sebe, koji je grabio i udarao po osjetljivim kontrolnim uređajima ispred sebe. Ali, to nije bio Biddiver, kao što niti auto više nije bio auto, već rude, plinovi i tekućine od kojih je bio sastavljen. Auto je bio nov, a još novije je bilo stvorenje za kontrolama.

Nakon tih prvih, luđačkih trenutaka, stvorenje se smirilo i svojim novim, grimiznim očima pogledalo po unutrašnjosti auta, po svim brojčanicima i mjeračima koji su se sada vidjeli umjesto konvencionalne kontrolne ploče koja je iskliznula s vidika kad je auto dosegao oznaku za tisuću km/h. Stvor je prstima opipao presvlake životinjskom koncentracijom i pažnjom, a zatim je svoje nehajne ruke premjestio na staklo i tvrde materijale. Tada je pogledao dolje u sebe, frknuo, i počeo trgati odjeću sa svog tijela. Radio je polako, sistematski, od cipela nagore, ignorirajući kopče i gumbe, pouzdajući se u staro pravilo kako svaki lanac ima najslabiju kariku. Njegova koža imala je zelenkasti odsjaj i bucmasto se nadimala posvuda, osim oko zglobova, koji su bili sama kost i koža. Kad je bacio i zadnji dronjak preko ramena, stavio je obje ruke na glavu i strgnuo svoju čupavu grivu. Kosa se sasvim lako odvajala s naborane lubanje. Tada se nasmijao i zaspao na tri zemaljska dana.

"Tko je Očnjak?" upita Budd Arnik nekoliko tjedana nakon što je buldožerom prokopao svoj put do titule dopredsjednika Ericove brodovlasničke tvrtke. "Vidio sam neke zgodne napise o njemu na telefaksovima. On je ludi Marsovac. Znanstvenik protjeran iz nekog drugog Sunčevog sustava. Izbjeglica od sunčanih mrlja. Svatko misli nešto drugo o njemu, osim tebe. Čudno mi je to nekako," nastavi, trudeći se govoriti blago sarkastičnim tonom za koji je znao da ljuti njegova brata. "Taj džentlmen ti ukrade kargo koji uopće nije na brodu, uništi brod i ostavi te džepova punih novaca. Ne bih bio radoznao kad slučajno ne bih znao da u zadnje vrijeme nikome nisi isplatio ništa veliko. Da si unajmio tipa, to bi te puno koštalo. Ako ga nisi unajmio, zašto bi on napao brod s nepostojećim, visoko osiguranim kargom, i nakon toga najavio Svemiru da je on Očnjak i da će se za njega još čuti?"

"Otkrio si da nisam ništa platio," zareži Eric. "Zašto me uopće to pitaš? Potrudi se i saznaj sam."

"Hoću," spremno obeća njegov brat. "Sad si me podsjetio - imam jednu ideju koja će nam donijeti nešto novca, ako se možemo osloniti na Očnjaka da još malo radi za nas. Možemo li?"

Eric je na trenutak oklijevao i tada je rekao: "Uglavnom možemo."

"Ah," reče Budd. "Pa, ti znaš za onaj rudnik urana na Pallasu?"

"Mhm."

"E, pa, u njemu ima puno love. Znaš da je taj uran oko četrdeset posto 235-ica. U-235 s Pallasu obskrbljuje većinu Sustava, jer ga je toliko lako rafinirati. Za njega još uvijek postoji veliko tržište. Lukasij je efikasniji, ali je puno, puno skuplji. A sad - evo moje ideje. Tek toliko da vidimo ima li Očnjak već sad kakvu reputaciju, nagovorit ćemo ga da zaprijeti toj koloniji. Postavit ćemo cijenu - ne preveliku; možda i plate - i reći ćemo im da sav uran koji imaju pošalju u svemir u statičnom objektu, tamo negdje u Asteroidnom pojasu. Dok uran prijeđe nekoliko stotina milja prema Suncu, presjeći će orbite popriličnog broja planetoida. Jedan od naših ga može ondje dočekati u malom brodu da ga pokupi."

Eric mu uputi brz pogled. "Jesi li na to mislio kad si rekao da imaš mašte?"

"Da. Zašto?"

"Iznenaden sam, to je sve. Nije loše. Krenimo na posao."

Za nekoliko dana, brod je bio spreman. Pala je odluka da Budd doveze brod do Pojasa. Kad su stajali u kontrolnoj sobi, neposredno prije polijetanja, Budd upita:

"Stupit ćeš u kontakt s Očnjakom?"

"Upravo to činim," reče Eric. "Ti si Očnjak."

"Ja sam što?"

Prvi put u životu Eric Arnik se doista nasmije. "Naravno. Eksploziju od požara na brodu pokrenule su moje tempirane bombe."

"Ali - onaj glas?"

"Nema problema. Bio je snimljen i emitiran iz malih odašiljača ostavljenih da lebde u svemiru. Svaki signal koji se simultano emitira iz tri izvora na velikoj međusobnoj udaljenosti navodi indikator smjera da se bespomoćno vrti u krug." On se zakikota. "Jedan odašiljač je izbačen iz broda dan prije eksplozije. Drugi je bio u mom uredu. Treći u orbiti oko Erosa. Bili su programirani da pošalju Očnjakovu poruku dvadeset dana nakon eksplozije, upravo u vrijeme kada ljudi otkriju što je bilo s brodom. Rekao sam ti da si sve to mogao sam otkriti. Ja sam samo trebao dati mom hipotetskom kriminalcu ime kao što je 'Očnjak', tako da ga pokupe svi novinari i da ga prošire uokolo. To je ono što ti sada radiš, budalo. Samo prati kurs koji je unesen u onaj koordinator. Automatske komande će se pobrinuti za sve umjesto tebe. Izbacit ćeš atomske bombe u Pallasovu orbitu, tako da ih taj asteroid pogodi točno u trenutku kad njegova rotacija dovede mine urana na mjesto sudara. Poruka je već snimljena. Tvoj kurs te vodi do gravitacijskog polja Jupitera; jedan od odašiljača će se njihati iza tog starog momka. Jedan će biti ovdje, a drugi će biti pričvršćen za bombe."

Budd je bio zapanjen. "Znači to je... Sveto kovno! A ja sam tebi rekao da nemaš mašte!" Pogleda svog brata kao da ga nikada ranije nije vidio, a zatim mu se vrati malo njegove drskosti. "Mogu li, gospodaru, postaviti nekoliko pitanja?"

Eric pogleda na kronometar. "Pucaj. Imaš još dvanaest minuta."

"Kako to da je taj radiosignal pregazio sve druge signale na svakom ultraradijskom prijemniku u Sustavu?"

"To ti ne znam točno reći, jer nisam radiostručnjak. To je sredio jedan od mojih ljudi. Općenito, ideja je u tome da svaka frekvencija ima odgovarajuću negativnu frekvenciju - neki drugi val koji vibrira točno suprotno od izvornog, i poništava ga. Moji signali bili su odašiljani na svakoj frekvenciji; čuli su se i iznad i ispod onih koje su bile poništene."

"A vremenski jaz između svih tih odašiljača? Bili su postavljeni jako daleko jedni od drugih."

"Glupo pitanje, mali. Znaš kakav je ultraradio. Te vibracije misle da je brzina svjetlosti negativan broj!"

Budd protrlja svoj vrat. "Znači tako, ja sam Očnjak. Još se nisam navikao. Usput, dragi moj, ja ne bih pokušavao ubiti dvije muhe jednim udarcem na ovom izletu. Ti si možda ta druga ptica. Svakih dvanaest sati trebam se javiti jednom kompiću, dok se ne vratim. Propustim li ijedan poziv, oni filmovi idu Vladi."

"Kvragu," blago je rekao Eric. Otišao je do zida i pritisnuo jednu pločicu. Otvori se komad zida; on izvadi kompaktni mali pakleni stroj u obliku atomske bombe. "Nadao sam se da se nećeš sjetiti," reče. "Ovo je bilo za tebe. No, dobro."

Budd se naceri. "Više sreće drugi put. Do viđenja stari. Vidimo se uskoro!"

Kad su se vrata zračne komore uz šištanje zatvorila, on uključi glavni prekidač ugrađen u kućište s mjeračima, zapali cigaretu i sjedne kako bi čitao i gledao videokazete dok se ne ukaže potreba da nešto počne raditi. Kronometar je tiho otkucavao, i brod se otisnuo u zrak. Tek tada se Budd sjetio jedne pojedinosti - naime, složili se se rudari s Pallasom i njihovi poslodavci s Fangovim uvjetima, ili se ne složili, svejedno su bili osuđeni na smrt, budući da će jaja već biti snešena. Njihov planetoid udarit će lebdeće gnijezdo bombi u trenutku kada će svi najvjerojatnije tražiti neku vrstu napadačkog broda. A kakva je svrha toga?

Na trenutak se zamisli, a tada se naglas nasmije. To je bilo upravo ono što je trebalo Sustavu kako bi shvatio da je Očnjak sila s kojom treba računati! Budd je imao sjajne ideje, ali je bio potreban mozak poput Ericovog da ih doista dobro provede u djelo. Nakon ovoga, Očnjak će moći postati diktator Svemira!

"Moj vlastiti brat," promrmlja Budd. "Oh, Gospode Bože, kakav čovjek!"

Promijenio se; znao je to. Razdirajuća radijacija koja je gurnula njegovo novo biće u Sustav, ostavila mu je sjećanje na napuhano zeleno meso, koščate zglobove i ćelavu, grubu lubanju. Promjena je sada bila potpuna. Debelo tijelo bilo je prekriveno plavo-bijelom dlakom. Bila je dugačka dobar metar i predivno svilenkasta. Padala je s obje strane njegovih grimiznih očiju, a rasla je iz obraza i iz brade. Obavijala je cijeli njegov trup, a završavala u velikim kovrčama oko koljena. Nekadašnja rožnata struktura njegovih noktiju sada je postala savitljiva, stvorena od osjetljivog mesa, tako da je s vrha svakog njegovog prsta rastao spretni pipak dugačak desetak centimetara kad bi ga ispružio.

To je stvorenje gledalo potpuno nov i prekrasan svijet. Za njega je toplinsko zračenje bilo boja, i struja je bila boja, a svaka vibracija između njih na elektromagnetskom spektru je bila nijansa. Misli su mu bile vidljive i opipljive. Misao dopire do prosječnog telepate poput udarca šake na ruci paraliziranog gluhonijemog čovjeka, no za stvorenje u Carringtonu je bilo isto toliko lako osjetiti misao, koliko i rukovanje s prijateljem.

Njegov interes prema unutrašnjosti auta ubrzo se iscrpio, te je proveo mnogo dana opijajući se beskrajem svemira. S razumijevanjem i najiskrenijim divljenjem gledao je moćni Jupiter i njegov osuti Pojas. Njegove su oči prije osjetile nego vidjele Neptun i smrznuti Pluton. Kad mu je bilo dosta

beskonačnosti, okrenuo se ponovo svom malom svijetu i samome sebi.

Promatrao je auto i njegov rad ne okom znanosti, već okom najbolje logike. Majmun gleda na uže koje je triput omotano oko stupa kao na Gordijev čvor. Prosječno ljudsko stvorenje gleda na atomsku centralu kao na beznadno složenu tehničku zbrku. Ali, ne i srebrno-svilenkasti stvor u Carringtonu. On se uspeo u energetski odjeljak, i, s radošću čovjeka koji je upravo pronašao knjigu koju je volio u djetinjstvu, počeo je pratiti žice, ispitivati opruge, poluge i kućišta. U jednom pretincu je pronašao svakovrsne alate i rezervne dijelove za sve, te se bacio na posao.

Snažni i osjetljivi pipci na vrhovima njegovih prstiju radili su brzinom i preciznošću koje ljudska ruka ne može doseći. Ovdje je našao prečku nekoliko milimetara predebelu za lagani teret koji je nosila; ondje je vidio mehaničku operaciju koja se mogla izvršiti električno i manje opterećivati izvor energije. Pažljivo je pregledao mehanizam zupčanika, i nakon sat vremena rada na njemu, otišao je natrag u kontrolnu stolicu i ponovo kalibrirao mjerač okretaja; jer, stroj sada više nije mogao sigurno raditi na tlu osim ako bi vukao manje goriva, zbog svoje nove učinkovitosti. Pregledao je antigravitacijski aparat s priličnim veseljem, jer mu se činio primitivnim. Zakačivši se nogom oko pogonskog vratila, privukao je do sebe zbirku alata sa spojnicama na opruge, isključio antigravitacijski i sastavio ga iznova.

Auto mu je zaokupljao pažnju nekoliko dana, a nakon toga je ostalo još vrlo malo toga što se dalo napraviti; i tako je uperio svoje sjajne oči prema sebi. Bio je stvorenje bez predaka. Od ljudskih osnovnih potreba nije imao niti jednu. Nije znao za glad, jer ga je auto opskrbljivao hranom u tabletama prema potrebi. Strah za njega nije postojao. Bogatstvo, moć, zaklon - sve te stvari su mu bile neshvatljivi koncepti, jer se sa svima njima rodio.

Sjećao se vrlo malo ili ništa o Biddiveru. Poslao je svoj metrički um unatrag nekoliko dana, da pronađe tragove svog porijekla i porijekla tog automobila. Gotovo sve je bilo izbrisano iz njegova pamćenja. Međutim, bilo je tu jedno nedavno iskustvo - neki glas koji se obraćao njemu, a za koji je mislio da je autoritativan. Znao je da je on taj koji je talentiran i nadmoćan, jer, nije li on poboljšao rad ljudi koji su pokazali visok stupanj znanstvenog obrazovanja? Znači da riječi koje je čuo iz tog izvora moraju biti misao-slika neke Moći koju čak niti on ne može razumjeti. Kad bi se samo mogao sjetiti kada - i gdje...

Taj je glas rekao: "Ljudi koji ne žele nikome ništa skriviti, najčešće ništa ne postignu u živom. Velike face - svaki pojedini je došao do vrha gazeći preko drugih. Očnjak - sad je on na vrhu." Bilo je tu i pojedinosti u vezi Očnjaka; stvor se iznenada više nije mogao sjetiti je li čuo za Očnjaka ili je on bio Očnjak. "Arnik... braća Arnik..." Ta mu se misao neprestano vraćala s čudnim gađenjem. Bilo je tu još stvari, ali ove su nekako bile najvažnije. Zašto?

Otvori oči i zagleda se kroz vjetrobran. Sve to je nekako bilo povezano s trećim planetom, onim zelenim. U tom glasu iz prošlosti bila je neka poruka za njega. Bacio se na taj problem kao da je sastavljen od vijaka i matica.

Arnik - velike face - oni, i stvari povezane s njima, nekako su bile neugodne misli. Međutim, zadovoljstvo se nalazilo u poboljšavanju stvari. Neugodne stvari se mogu učiniti ugodnima poboljšavanjem. Znači da Arnikovi...

Zastao je. Sve u vezi njega - auto, zvijezde i planete, hrana koju je jeo i zrak kojije disao, sve to je imalo neku svrhu. Ali, on sam - zašto je on tu? Mjerač brzine bio je tu jer je trebao nešto raditi - imao je svoju funkciju. Ima li i on funkciju? Mora da je ima, razmišljao je dalje, jer inače ne bi bio tu. Zamišljeno je pogledao zelenu planetu, prelazeći svojim šiljatim, žutim jezikom preko usnica. Ondje gdje su one razdvajale njegovu dugu kosu, vidjele su se dvije bijele kljove. Položio je ruke na

oslonce svog naslonjača, a pipci na njegovim prstima omotali su se oko njihovih rubova, lagano dodirujući kontrole. Znao je što treba učiniti.

I tako je filozofija ogorčenog šankera postala glavni moto tog stanovnika svemira.

Buddu Arniku vrijeme je sporo prolazilo dok se njegov brod nije približio Pojasu, a nakon toga je većinu vremena provodio u prednjem dijelu. Nije se usuđivao dotaknuti kontrole, jer je njegov kurs bio vremenski isplaniran, zacrtan i automatski navođen, pa bi pomak samo djelića stupnja u jednom ili drugom smjeru pokvario čitav plan.

Isključenih motora, mali brod se uvukao u Pojas i u orbitu Pallasu. Nakon toga bilo je potrebno nekoliko nježnih okreta u ovom ili onom smjeru, da zakoči i umiri se u tom neodrživom položaju, nepokretan u svemiru. Najnapredniji računari bili su upotrebljeni da postave tu sićušnu točku na astronomskoj karti. Brod je visio ondje dvadeset dva sata, očekujući pravi djelić sekunde da izbací svoj smrtonosni teret. Budd je osjetio taj neznatni trzaj samo zato što ga je toliko dugo čekao - blago ljuljanje u trenutku kad su automatske hvataljke ispustile bombe odbacivši ih nekoliko metara udalj tako da se oslobode mase broda. Zatim su se uključili umjetna gravitacija i neutralizator ubrzanja, kliknuo je jedan relej, i brod se okrenuo i poletio natrag prema Zemlji.

Budd se uz uzdah uvuče u pilotsko sjedalo. Ovaj dio izleta će biti malo uzbudljiviji. Mada će ga automatski pilot nepogrešivo vratiti natrag na točku s koje je krenuo, eksplozija na Pallasu dogodit će se mnogo prije nego što on stigne, pa će svemir biti krcat patrolnim brodovima Triju planeta. Znao je da može manevrirati i kretati se brže od bilo kog drugog broda, no znao je i da nema nikakvih izgleda protiv ultraradijskog torpeda ili polja za razaranje sna. Posebice ovog posljednjeg; jer, domet tog

polja bio je strahovito velik, a njegova posljedica je bila smrt od nedostatka sna. Morao se osloniti na svoje detektorske zrake koje će ga upozoriti na svaki brod koji se bude približavao.

Mnogo je spavao jer nije imao što raditi. Probudio bi se na nekoliko minuta, provjerio sve mjerače, i ponovo zadrijemao. U jednom od takvih perioda je sanjao.

Sanjao je neki šuplji, uporni glas, vrlo nalik na Očnjakov glas s Ericovih snimki, kako ga uporno doziva. "Arnik! Arnik! Arnik!" Bio je svjestan svojih napora da se probudi, i ustanovio je da ne može to učiniti. "Arnik!" rekao je glas. "Odgovori! Što to radiš? Kakav je smisao onih bombi koje si ostavio na Pallasovoj stazi?"

Sanjao je da ga vežu nježne, ali neodoljive sile, tako da je protiv njih mogao samo vikati; no, jedino što je mogao vikati bila je istina. "Mi bombardiramo rudnike."

"Zašto?" Glas je bio poput svjetlucave čelične sonde koja čeprka po njegovom mozgu.

"Da stvorimo strah od Očnjaka. Da Očnjak može zapovijedati."

Jedno neumoljivo pitanje za drugim natjeralo ga je da ispriča cijelu priču. I tada se iznenada osjetio slobodnim da se probudi. Naglo se uspravio i sjeo dok se s njega cijedio znoj. Sipao je psovke i imao je najstravičniju glavobolju u pamćenju čovječanstva.

"Naježio sam se od straha," promrmlja, i zatim shvati da detektorski alarm vrišti. Baci pogled na mjerač. Alarm je zvonio već dva sata i dvadeset sedam minuta. Zatrese glavom, gotovo zaviče od bola, i pritisne prekidač. Signal se isključi. S drugog mjerača pročitao je smjer i udaljenost. Okrenuo se oko sebe, otvorio viziskop kratkog dometa i upalio ga. Na ekranu se jasno i čisto ukaže slika napadačkog broda.

Samo što to nije bio brod. Bio je to automobil - irizirani plavi Carrington '78.

Budd Arnik progunđa, ponovo pogleda i nasmiješi se. "Vidiš, vidiš," zakikota. "Gdje ja tebe neću sresti!" Za to su izgledi bili jedan na kvadrilijun, pomisli. Ona rugoba koja mu je slučajno ukrala auto vjerojatno je poludjela i umrla kad je auto prošao kroz Sloj. Nekom srećom, auto se izvukao s lešem za upravljačem i sada je vjerojatno uhvaćen u nekakvu orbitu - vjerojatno u orbitu starog dobrog Jupitera. I, među svim ljudima u Svemiru, baš on, Budd Arnik, morao je biti taj koji će ga naći!

Isključi automatskog pilota i preuzme komandu, zaokrenuvši prema autu. Auto je putovao u istom smjeru, ali na malo drugačijoj ravnini. On izoštri viziskop i pročita razdaljinu s brojanika. Auto se nalazio devetnaest kilometara pred njim. Poveća brzinu, pretekne automobil i zaokruži oko njega. Koliko je mogao vidjeti, auto je bio potpuno neoštećen. Sretno se nasmiješi, približi mu se još više i posegne za kontrolom magnetske hvataljke. Ali, prije nego što ga je uspio dodirnuti, auto iznenada nestane s ekrana. Budd opsuje i počne petljati o kontrolama, te ga ubrzo ponovo vrati u fokus. Auto je odskočio četiri kilometra kad mu se približio. Ponovo se prišulja, pažljivo gledajući. Kad se udaljenost smanjila na jedan kilometar, auto je ponovo odskočio. Budd se namršti. Je li onaj kreten unutra još uvijek živ?

Uzdigne svoj brod iznad auta i počne se spuštati prema njemu. Auto ponovo odskoči. "Koji je to vrag," zareži Budd. "Ako mu se ne sviđam, zašto se ne okrene i ne pobjegne?"

Pokušao je ponovo, i tek se onda sjetio odbijajućeg polja. Nije znao da taj auto ima ugrađeno takvo polje, no u tim kolicima je vjerojatno bilo barem pedeset igrački o kojima on ništa nije znao. Većina velikih svemirskih letjelica imala je takvo polje za slučaj hitnih popravaka u svemiru, kako bi se vanjska oplata zaštitila od manjih meteorita dok brod nije u stanju sam sebe provesti između njih.

Budd slegne ramenima. "Mačku možeš ubiti na više načina, a ne samo gurajući je u visoku čizmu," zareži. Zatim je uzeo neke mjere, probušio kartice rezultatima i ubacio ih u koordinator. Kad je dobio svoj položaj, izravnao je svoj brod s autom tako da mu je auto bio na kursu, i krenuo naprijed. Auto je odskakao, a Budd ga je mrgodno pratio, tako da je auto bio točno jedan kilometar ispred njega. Obje letjelice su ubrzo dosegle konačnu brzinu, i Budd je prebacio upravljanje na automatskog pilota.

Prišao je ultraradiju jer je primijetio da kasni nekih sat vremena sa svojim uobičajenim izvještajem Ericu. Lice tog gospodina bijesno je zasjalo na ekranu. Budd mu uzvрати smiješkom.

"Onda?" zaurla Eric. "Koga si vruga toliko sretan? Ti izdajnički štakore!"

"Samo polako, stari," utješi ga Budd. "Imao sam posla. Imam poklon za tebe."

"Uzmi si taj poklon i nabij si ga u..."

"C,c," cokuo je Budd. "Cijela ta frka oko malo zakašnjenja! Slušaj me, tupane. Sjećaš se onog auta koji nam je nestao iz Purple Pileusa?"

"Da, sjećam se i nimalo me ne zanima."

"Ne? Pa, pogledaj!" Budd ode od radija i upali viziskop. "Vidiš li što sam ulovio?"

"Ne, ne vidim. Sad prestani blebetati i reci mi kakvim se majmunskim poslovima to baviš!"

Budd se pribere. "O čemu ti to pričaš?"

"Ne pravi se glup," prosikće Eric. "Zašto si promijenio *moj* signal?"

"Kada? Kakav signal?"

"Oč..." Eric se naglo zaustavi, prisjetivši se da je u eteru i da je Sustav pun znatiželjnih ušiju. "Signal koji smo dogovorili," reče kao da razgovara s četverogodišnjakom. "Sjećaš se?"

"Da."

"Pa, promijenjeni su! Ovaj u mom uredu, ja... Hej! Ne želiš mi valjda ozbiljno reći da stvarno *ne* znaš što se dogodilo?" Pogleda Buddovo zbunjeno lice na ekranu, počese se iza uha i nastavi pričati strpljenjem očajnika. "Dobro, onda. Moj odašiljač je pregažen, a čini se da su to bili i ostali. Umjesto naše poruke, dobio sam *ovo!*" Njegovo lice nestane i na ekranu se pojavi njegov ekran za snimanje. "Sad gledaj!" reče njegov glas, i snimateljski ekran se upali. Prikazivao je tipični radijski program, zbor koji pleše, nezanimljivu ženu kako zlovoljno pjeva.

Iznenada cijeli prizor nestane i kroz zvučnike zapara doista strahovit glas.

"Ja sam Očnjak," reče glas melodramatično. "Opet sam se vratio da upozorim svijet. Ali ne, kao što je bilo očekivano, da vas upozorim na sebe, već da vas upozorim na svoje gospodare."

Usljedila je dugačka, značajna stanka. Buddovo je grlo bilo jako suho.

"Bilo mi je naređeno da uništim rudnike na Pallasu. Otkazao sam poslušnost jer su moji gospodari htjeli steći moć kojom ne mogu upravljati. Također upozoravam svoje gospodare da se neću smiriti dok i oni ne postanu ovakvi kao ja!" Kod posljednje dvije riječi, ekran oživi i prikaže njegovu sliku.

"Bože!" reče Budd, iskolačenih očiju.

Snimateljski ekran se ugasi i nestane s vidika. Ponovo se pojavi Ericovo lice. "Barem se nečemu možeš radovati," reče podmuklo. "Požuri kući, dragi moj." I isključi se.

"Kakav gad," zareži Budd. "Izgleda gotovo sretan radi toga. Veliko slatko čudovište s licem!" I on se, poput uplašene gomilice sruši na pilotsku stolicu.

Kao što je Budd i očekivao, odbijači automobila su se isključili kad se auto našao unutar Zemljinog gravitacijskog polja. Hvataljkom je uhvatio bok broda i uredno sletio na prostor pred Arnikovom brodovlasničkom tvrtkom. Kad je sletio, prvo je oslobodio auto i pokušao otvoriti vrata. Ona su se spremno otvorila. Malo se zgrozio nad gomilom dronjaka koji su ležali oko zamrljanog vozačkog sjedala, a tada je slegnuo ramenima i ušao unutra, izbacujući krpe i neobične kosti koje su one prekrivale. Budd Arnik nije bio gadljiv. Dok je zemaljsko osoblje sređivalo njegov brod, Budd je isprobavao kontrole. Sve su izgledale kao da su u redu. Mahnuo je čuvaru i auto je glatko kliznuo niz pistu.

Mogao se poslužiti elektromagnetskim autom i uštedjeti dvadeset minuta, ali previše se veselio što je ponovo našao svoj auto. Izašao je iz grada, uljuljkivan šapatom mjerača brzine; a kad se našao na praznom autoputu, nagnuo se prema običnom radijskom prekidaču i zatim počeo upravljati preko oslonaca za ruke. Auto se uzdigao bez napora. Ponovo ga je spustio i pojurio do stana svog brata.

Eric ga nervozno dočeka na vratima. "Kvragu, zašto nisi uzeo elektromagnetski?"

"Brate," reče Budd veselo, "da provedeš toliko tjedana koliko sam ih ja proveo u stroju koji razmišlja umjesto tebe, bio bi sretan što ti se pruža prilika da ti malo vodiš glavnu riječ."

Eric pogleda svoju kuću preko ramena, nervozno slegne ramenima i uđe u auto. "Jeza me hvata od ovoga," požalio se. "Hajde sada - vozi. Želim razgovarati s tobom."

Budd okrene Carrington kolutom naprijed i izveze ga na autoput. Klizeći sa sto osamdeset, okrene se Ericu. "Kakva te to jeza hvata? To je za tebe novi osjećaj, zar ne?"

Eric je izgledao zbunjeno. "Da. Ne." Zatim rječito opsuje. "Budde, ti si lažljivac. Upleten si u sve to do grla." Uputi Buddu pogled krajičkom oka "Ali, kad bolje razmislim, nisam siguran

da to nije sreća u nesreći o kojoj su mi pričali u školi. Ako ja dobijem po glavi, dobit ćeš i ti. Ali, u svakom slučaju si lažljivac. Upleo si se u nešto čega se ne možeš riješiti smijanjem, ovaj put."

"Govoriš gomilu gluposti," reče Budd. "Totalno si prolupao, čovječe. Nikad te nisam čuo da tako govoriš. Što te uhvatilo?"

Eric je počeo govoriti tihim glasom koji je brzo postajao sve viši i sve promukliji, sve dok se nije zaustavio u piskutavom šapatu. "Mi stvorimo, za naše ciljeve, jednog super-kriminalca. Dotični super-kriminalac se sastoji od ultraradijskog odašiljača postavljenog da lebdi u svemiru i od tempiranih bombi. Onda obavimo jedan poslić uz pomoć našeg hipotetskog lopova. Pa započnemo još jedan. Naše izmišljeno čudovište iznenada počne štrajkati jer mu se ne sviđa naša pohlepa. A ti pitaš što me je *uhvatilo!*" Naglo je udahnuo zrak, i zatim je nastavio, luđački monotonim glasom. "Uz to sam i sanjao. Sanjao sam ušima i očima dok sam bio sasvim budan. Čujem to... tu *stvar* kako se smije. Stalno vidim to lice. To će se i nama dogoditi, ti glupi kretenu; zar ti nije jasno?"

Budd se nastavio smiješiti; Eric iznenada shvati da je njegov smiješak smrznut. Budd promuklo reče: "Da. Znam. I ja sam čuo glasove. Sveta nebesa!" izleti mu. "Ne smijemo mu dati da nas uhvati! Zaveži o tome!"

Ericov pogled padne između njegovih stopala. On ih nervozno priljubi i zadrži ih tako. "Da je to nešto što možemo razumjeti, znali bismo što da učinimo... ali, s tim stvarima nikad ne znaš. Može se dogoditi bilo što..." Zbog svoje bolesne usredotočenosti na svoja stopala i zbog umjetne gravitacije u autu, Eric nije primijetio da je Budd upalio radio, niti je osjetio brzi uzlet automobila s ceste. "Tko zna što je snašlo onog ružnog Biddivera? Kako možemo znati gdje se on sad nalazi? Ne možemo ništa predvidjeti, ne možemo čak niti pretpostavljati..."

"O čemu ti govoriš?" odreže Budd.

"O Biddiveru - o tipu koji je greškom ukrao tvoj slatki mali auto. O Biddiveru - o Očnjaku."

Buddovo lice poprimi bolesno sivu boju. "Biddiver je - Očnjak?"

"Svakako. To je bilo lako ustvrditi. On je drugačiji - sam Bog zna koliko; ali, to je on. Zar ti nisam rekao? Valjda sam zaboravio. Smrznuo sam se od straha." Zatrese glavom, s njegovog čela poteku kapljice znoja. "Selektor na kartice - znaš, onaj koji smo upotrijebili na šankeru. Dao nam je njegov portret i opis. S Očnjakom sam obrnuo proces. On je malo drugačiji, ali ispod toga... tog krzna - ima istu koštanu strukturu. Sve se slaže - to ne može biti nitko drugi. On krstari negdje u onom prokletom automobilu. Prije ili kasnije, uhvatit će nas."

"Ne u 'onem' prokletom automobilu," reče Budd, i histerično se nasmije. "U 'ovom' prokletom automobilu. Pokušao sam ti to reći dok sam bio gore. Mislio sam da sam ga slučajno našao i doveo sam ga natrag. Sad vidim da - je on doveo mene."

Eric podiže glavu, zagleda se kroz bočni prozor, i zavrišti. Carrington se nalazio tisuću kilometara u zraku i uspinjao se. Budd snažno pogura kontrolne oslonce za ruke nadolje; u odgovor, nos automobila se podiže još malo više prema gore. Budd je sjedio kao kip dok mu je krv curila iz usnice na mjestu gdje se ugrizao. Eric posegne za svojim pištoljem, izvuče ga i prisloni uz svoju sljepoočnicu.

Ruka omotana bijelim krznom gotovo nehajno posegne sa stražnjeg sjedala i oduzme Ericu pištolj. "Ne čini to," reče Očnjak nježno. "Ne u ovom stadiju. Želim da se promijenite. Želim da postanete poput mene. To je," doda, "smisao mog postojanja."

Njih dvojica se polako okrenuše i suočiše sa stvorenjem. "Nemojte se bojati," pjevušio je Očnjak. Izgledao je kraljevski veličanstveno dok je stajao ondje, pred vratima energetske odjeljke u kojem se skrivao. Njegove blistave oči imale su odvojeno kretanje, pa je u svakog čovjeka uperio po jedno.

Njegove dugačke dlake na licu su s obje strane uokvirivale njegova krom-žuta usta i velike kljove.

Zadržao ih je u tom položaju dok se stroj penjao gore i izvan zemljine atmosfere, a fijuk vanjskog zraka se stišavao kako je zrak postajao rjeđi. Stratosfera - jonosfera - Heaviside. Očnjak je sa sve većim čuđenjem u očima gledao kako Eric vrišti i umire, dok se Budd previja od boli i zatim mlohavo pada na naslon svog sjedala. Očnjak ga pažljivo podigne i položi na pod. Nešto mu se događalo. Pokušavao je vrištati, a noge su mu se batrgale. Pokušao je udariti jednom rukom, no umjesto toga udari glavom o pod. Oči su mu se razrogačile, a meso između njih počelo stanjivati, tako da su se očne jabučice počele stapati. Zatim je umro, jer niti jedno ljudsko biće ne može živjeti kad se središnja linija njegova lica počne raspadati. Ljudi su građeni tako da funkcioniraju s dva para udova, dva oka, dva uha, dvije nosnice - a radijacije su otkrile da je linija najmanjeg otpora u Buddu Arniku ta da nestane njegova medijalna linija, što on nije mogao preživjeti.

I tako je ostao samo Očnjak, koji je klečao nad dva iskrivljena tijela, tugujući što nije postupio na pravi način, užasnut što je pogriješio - jer, on je samo želio pomoći. Možda će jednog dana otkriti svoju funkciju.

Zlatno jaje

Rodio se kad je i samo vrijeme bilo upola mlađe, na nezamislivoj udaljenosti, u neznanoj dimenziji.

Ostavio je svoj svijet toliko vremena prije nego što je došao na Zemlju da čak niti on nije znao koliko je dugo bio u svemiru. Na onom svijetu živio je toliko dugo da se čak niti on nije mogao sjetiti kakav je bio prije nego što je znanost promijenila njegovu rasu.

Mada mi nikada nećemo saznati gdje se u svemiru nalazi njegov svijet, znamo da se nalazi u sustavu dva snažna sunca, jednog plavog i jednog žutog. Njegova planeta je imala atmosferu, te veliku civilizaciju i znanost iznad najproniciavijih vizija ljudskog roda. Malo je govorio o svojoj planeti, jer ju je mrzio.

Presavršeno. Njihove znanosti su ih hranile, nadzirale eterska strujanja koja su im pružala udobnost i nosila ih s mjesta na mjesto, te se brinule o njima na sve načine. Tijekom mnogih eona neki članovi njegovog roda su bili postavljeni da brinu o strojevima, no s vremenom su izumrli, jer više nisu bili potrebni. Nije bilo borbe, neudobnosti niti bolesti. Stoga nije bilo niti granica, ciljeva, inicijativa, a napokon niti potencijalnih ostvarenja, osim jednoga - same rase, i njezinog mogućeg mijenjanja.

Korak po korak, i to je bilo ostvareno. Udovi nisu bili potrebni i otpali su s dugovječnih, lijelih tijela, te su bili zamijenjeni, promijenjeni ili zaboravljeni. A kako je smrt

postajala sve rjeđa, još je rjeđi postajao novi život. Bila je to moćna rasa, snažna rasa, visoko civilizirana rasa i - sterilna rasa.

To se rafiniranje nastavilo unedogled, a tijekom stoljeća bi se povremeno pojavila neka inicijativa. Sve što je bilo nepotrebno bilo je odbačeno, a ono što bi moglo biti poželjno, bilo je stvoreno, sve dok se sve što je ostalo nije svelo na nekoliko tisuća svjetlucavih zlatnih jajolikih oblika, supermentalnih kućišta, funkcionalno aerodinamičnih, lijepih i dosadnih. Ta su se bića mogla kretati kako god su htjela, ako su htjela, kroz zrak, vrijeme ili prostor. Za njih se sve radilo automatski; bili su samodovoljni i nedruštveni. Ona su bila mozgovi oklopljeni u tvar koju nije moglo uništiti ništa slabije od vrućine najsnažnijeg sunca, ili pak superkozmičkih sila kojima su oni po volji mogli upravljati.

Ali, nisu imali nikakve volje. Za njih ništa nije postojalo. Visjeli su u grupicama i razgovarali o stvarima koje mi ne možemo niti zamisliti, ili su pak ležali na ravnicama svog svijeta i živjeli unutar sebe dok ih nekoliko kratkih eona ne bi pokopalo, nezabrinute, pod kamenje i stijene. Neki od njih su tražili da ih se ubije, pa im je želja bila ispunjena. Neke su ubili drugi zbog neslaganja u nesagledivim filozofskim diskusijama. Neki su skakali u plavo sunce, izgledjeli za novim osjetima, znajući da će tako doživjeti barem jedan trenutak agonije. Većina ih je jednostavno vegetirala. Jedan je otišao.

On je stao, na način koji je poznao - stao je u svemiru, tako da su njegov svijet, njegov Sunčev sustav i njegov kutak svemira otpali od njega i ostavili ga slobodnog. A zatim je počeo putovati.

Putovao je na mnoga mjesta i na mnoge načine, kako su već njegovi hirovi željeli. Katkad bi se rastegnuo oko krivulje zakrivljenog prostora, tako da su mu vrhovi postali dijametralno suprotni; a nakon toga bi se skupljao u ravnoj crti, reformirajući tako bezbrojne milijune svjetlosnih godina od točke svog rastezanja; a njegova brzina je pritom, naravno, bila

kubična brzina svjetlosti. Ponekad bi se spustio sa svoje vremenske razine u razinu ispod, i tada bi ležao, uravnotežen i zamišljen, tijekom cijelog jednog ciklusa, dok se ne bi ponovo vratio na višu razinu; i na taj je način otkrio prirodu vremena, koje je elipsasta spirala što se neprestano okreće, i nikad se ne pokreće u svom nadsvemiru. Ponekad bi se kretao polako, lebdeći od jedne gravitacijske sile do druge, nezainteresirano tražeći nešto neobično. U jednom od takvih perioda došao je na Zemlju.

Pronašla ga je guska. Ležao je u nekom grmu uz seosku cestu, s distance promatrajući Zemlju i analizirajući njezine elemente, a guska je bila sasvim konvencionalna i slijepo ponosna na svoju tradicionalnu blesavost. Ignorirao ju je kad mu se približila i znatiželjno pokucala u njegovu ljusku; ali, kad ga je okrenula kljunom, osjetio je da je to pomalo nepristojno. Dohvatio ju je paralizirajućom radijacijskom omčom, brzo pročitao njezin sićušni um u potrazi za najboljim načinom kako da je naljuti, a zatim je počeo čupati pera iz njenog repa da vidi kako će reagirati. Reagirala je glasno.

Sticajem okolnosti, Christopher Innes nalazio se na toj seoskoj cesti i vodio malu kući iz nedjeljne škole. Chris je bio ogorčen i ciničan smrtnik, budući da je bio normalan dvanaestogodišnjak koji je netom naučio da moć dolazi s godinama i s muškosti, te da je bio pred pubertetom, u kojem će saznati da to uopće nije tako. 'Mala' je bila njegova petogodišnja sestra, prema kojoj se odnosio ljubomorno i zaštitnički. Imala je glupe ideje. Baš je govorila:

"Al' rekli su mi u školi prošli tjedan, Chrise, znači da to mora bit' tako, eto ti ga na. Taj princ je došao u dvorac i svi su spavali i onda je došao u sobu gdje je *ona* bila i ona je isto spavala, ali on je nju poljubio, pa se ona probudila, i onda su svi..."

"Joj, daj zatvori fontanelu," reče Chris, koji je čuo da bebe zatvaraju fontanelu kad počnu rasti, mada nije znao što je to. "Ti vjeruješ sve što čuješ. Stari gospon Becker je meni jednom reko da mogu ulovit vrapca ak mu metnem soli na rep, a onda me ganjo što sam napunio sačmaricu s kamenom soli i ukoko tri njegove kokoši. Oni ti to vele takve stvari da te onda poslje mogu tuć."

"Baš me briga, eto ti ga na," durila se mala. "Moja učiteljica me ne bi tukla zato što joj vjerujem."

"Netko te već bude," mračno reče Chris. "Kakva je sad to galama? Zvuči ko patka u zamki za lisice. Ajmo vidit."

Chris se zaustavi da podigne komad štapa za slučaj da mora otvoriti zamku, a mala potrči naprijed. Kad ju je stigao, ona je skakala goredolje, pljeskala ručicama i vikala: "Jesam ti rekla! Jesam ti rekla!", što je najgora stvar koju žena može reći muškarcu.

"Što si mi rekla?" upita on, a ona uperi prstom. On ugleda veliku gusku nogu zarivenih u zemlju u naporu da se oslobodi svojih nevidljivih stega, a iza nje je ležalo svjetlucavo jaje. Dok su tako gledali, jedno pero se otrgne iz svog mjesta i padne pored dva svoja bližnja na tlo.

"Ajme!" prodahće Chris.

"Pričali su mi i tu priču, isto!" veselila se mala. "O guski koja je snijela zlatno jaje. Oh, Chrise, ako uzmemo tu gusku doma i čuvamo je, onda ćemo biti bogati i ja mogu imati ponija i sto dol'ra i... "

"Ajme," ponovi Chris i vrlo pažljivo podigne zlatno jaje. Čim je to učinio, guska se iznenada osobodila, a njezine ukopane noge su je odapele glavom ravno u zemlju, gdje je ostala zaprepašteno ležati i bespomoćno gakat. Kao što to znaju samo djeca s farme, mala je uhvati za noge i podigne u naručaj.

"Bogati smo!" uzdahne Chris i nasmije se. Zatim se sjeti svojih tvrdnji i namršti se. "Joj, ma nije ona snijela nikakvo jaje. Netko ga je izgubio i ova guska ga je samo pronašla."

"To je guska za zlatna jaja! To je ona!" vrištala je mala.

Chris pljune na jaje i obriše ga rukavom. "Lijepo jest," reče on samome sebi i baci ga u zrak. Ostao je tako stajati otvorenih usta i ispruženih ruku barem dvije minute, jer se jaje uopće nije vratilo dolje. Nestalo je.

Kasnije su otkrili da je guska bila gusan. Niti jedno od njih nikad nije uspjelo shvatiti što se dogodilo.

"Bilo bi zanimljivo," pomisli armirani mozak u sebi dok je ležao u stratosferi, "biti takav dvonožac na neko vrijeme. Mislim da ću pokušati. Pitam se koji su bili inteligentniji - pernati ili oni bez perja?" Malo je razmišljao nad ovom lijepom podjelom i zatim se sjetio da se dječak naoružao štapom, a guska nije. "Malo su nezgrapni," pomisli, a zatim mentalno slegne ramenima. "Bit ću jedan od tih."

Spustio se do zemlje, zakočio i letio neposredno iznad površine, sve dok nije došao do jednog malog grada. Jedan pokret u nekoj maloj ulici privuče mu pažnju; ondje je čovjek ciljao pištoljem na drugog čovjeka s druge strane ulice. Neprimjetno biće iz svemira proleti između njih, tako da se njegova putanja križala s putanjom metka. Metak je pogodio njegov glatki bok, no niti je ostavio ogrebotinu, niti je imalo skrenuo jaje s njegove putanje, mada se odbio i pao na ulicu, metar ispod jajeta. Nesuđena žrtva je neozlijeđena nastavila svojim putem, a čovjek u uličici je opsovao i odnio svoj pištolj u sobu da ga u čudu rastavi. Nikada ranije nije promašio takvu metu!

Odmah izvan grada, mozak je našao ono što je tražio - polje pod kojim se nalazila golema masa solidnog kamena. Zaustavio se na polju i nestao s vidika, tonući kroz blato, zemlju i granit

kao da je to voda; i, za nekoliko minuta već je iskopao veliku podzemnu komoru u stijeni, s visokim, lučnim zidovima i ravnim, ispoliranim podom. Lebdeći neko vrijeme u zraku, ispitaio je prirodu u okolici da otkrije njezin točan kemijski sadržaj, odašiljući delikatne zrake visoke frekvencije, prilagođavajući ih u decimalama na molekularne vibracije. Prisutnost izvjesnog harmoničnog tona na svakoj zadanoj frekvenciji ukazivala mu je na točan položaj elemenata koje je trebao. Nije ih bilo mnogo. Ti dvonošci nisu bili baš jako složeni.

"Treba mi tip - tip," pomisli. "Moram imati neki model. Pretpostavljam da se ta stvorenja po nečemu međusobno razlikuju."

On isklizne kroz krov svoje komore i vrati se u grad, gdje pronađe prometni ugao i sakrije se pod jednu strehu, otkud je mogao gledati ljude kako prolaze.

"Ovi manji su sigurno muškarci," razmišljao je, "ovi koji se šepire ili posramljeno vuku, naizgled imaju vrlo malo posla, nose sve te kričave boje i tako smiješno naglašavaju boju svog oralnog otvora. A ovi veći, mišićaviji, su, ja mislim, ženke. Kako je sve to jednolično."

Otpošalje zraku koja mu je prenosila misaone impulse. Zraka dodirne um mladića koji je čeznuo za vitkom plavušom neposredno ispred njega. Bio je to sramežljiv i plah mladić, ali i strastven, pa je zbog borbe koja se vodila unutar njega, između njegovih sklonosti i njegovog opreza, stvorenje pod strehom gotovo izgubilo ravnotežu i palo.

"Uf." pomisli zlatno jaje. "Kakvo emocionalno čudovište! I čini mi se da sam malo pogriješio oko ženki i mužjaka. Kako su neobični!"

"Bit ću jedan od mužjaka," odluči nakon nekog vremena.

Mudro je tražio uokolo dok nije pronašao djevojku koja je patila od svakog "izisa" iz časopisa, kao i od kompleksa manje vrijednosti, prišteva, upalnog oticanja zglobova i nedostatka

sluha, znajući da će njezina zamisao o idealnom muškarcu biti doista nešto specijalno. Nježno ubacivši misaona ticala u njezin um, on je navede da sanjari predivnu sanjariju o svom idealnom muškarcu dok je tako hodala, te pažljivo razmotri sve bitne stvari, odbacujući samo strast koju je muškarac pokazivao prema tom jadnom stvorenju izgladnjelom za ljubavi. Omotana snom kojeg joj je potaknuo, djevojka se nađe na putu jednom automobilu koji je prilično teško ozlijedi, što je ispalo sjajno, jer se kasnije udala za vozača.

Mozak požuri natrag u svoj laboratorij, nježno pazeći na svoju mentalnu sliku o mišićavom, uglađenom, urbanom, profinjenom i pažljivom polubogu, te počne sastavljati svoje strojeve.

Mozak kao takav nije imao nikakve moći. On je imao *kontrolu*. Projektant vlaka od dvadeset vagona bio bi glup kad bi makar i sanjao da vuče taj vlak brzinom od dvjesto četrdeset kilometara na sat po tračnicama, ako bi ga morao vući sam, svojom vlastitom tjelesnom snagom. Ali, kad imate kontrolu, stvari su lagane. U slučaju mozga, njegova kontrola je bila isto toliko slaba u usporedbi s konačnim rezultatom, kao što je slaba i ljudska ruka u usporedbi s dvije tisuće konjskih snaga koje razvija lokomotiva. Ali, mozak je poznavao pravu prirodu prostora; da on nije prazan, već da se sastoji od gomile uravnoteženih sila.

Uprite dvije olovke vrhom o vrh. Sve dok je pritisak ujednačen i uravnotežen, učinak je isti kao kad bi vrhovi olovaka bili samo lagano položeni jedan uz drugog. Sad učinite da jedna malena sila lagano pritisne točku u kojoj su vrhovi spojeni. Olovke će iskočiti iz linije; stvorit će se snažna rezultanta, izvan svake proporcije s pritiskom koji je poremetio ravnotežu, a vi ćete vjerojatno slomiti ručni zglob. Rezultanta je pod pravim kutem na izvorne, uravnotežene sile; ona se u nekom trenutku zaustavlja, a tada sile ponovo dolaze u ravnotežu, bez obzira na ručne zglobove.

Mi živimo u otpornom svemiru; trenutajući poremećaj je zanemariv, jer može jenjavati do u beskonačnost. Takvu je kontrolu imao mozak nad svemirom. Svaki i bilo koji oblik energije - a materija je energija - bio je pod njegovom kontrolom, apsolutnom. Rezultanta iz jedne sićušne poremećene ravnoteže mogla se upotrijebiti da poremeti neku drugu; a takav lanac se mogao protezati *ad infinitum*. Na sreću, mozak je znao kako se ne čine pogreške!

Brzo i efikasno je složio svoj stroj. Dugačak stol; cisterne i lončići čistih elemenata; vrlo složena mašina s projektorima i reflektorima koji su mogli baratati bilo kojim zračenjem što se može prikazati na kružnom spektru, a kojima su se mogli sastavljati i preuređivati osnovni materijali. Stroj nije imao prekidače, mjerače i brojčanike. Bio je stvoren da obavi određeni posao, i čim je bio dovršen, počeo je raditi. Kad je posao bio dovršen, prestao je. Bio je to jedan od onakvih strojeva čije je savršenstvo uništilo civilizaciju našeg mozga, a nesumnjivo je uništila i još neke, te će ih zacijelo uništiti još.

Na površini stola pojavi se sjenka. Pojavljivala se jedna po jedna stanica, dok je mašina koordinirala i odašiljala smjese ugljika, magnezija i kalcija. Gotovo iznenada se pojavi ljudski kostur - to jest, gotovo ljudski kostur. Mozak je bio nestrpljiv prema nepotrebnim pojedinostima, tako da, ako je tu i bio koji kralježak manje, i koje finije rebro više, a kasnije i nedostatak slijepog crijeva, krajnika i šupljina za sinuse, tada je to bilo u čistom interesu logike. Oko kostura se stvorilo meso, jedno savršeno vlakno za drugim. Krvni sudovi su bili spljošteni, a njihova unutrašnjost slijepljena dok tijelo ne bude dovoljno potpuno da srce počne pumpati krv. Stvor se "rodio" s punim želucem; započeo je svoje funkcije mnogo prije nego što je bio dovoljno potpun da bi mozak ušao unutra.

Dok se tijelo stvaralo, mozak je ležao u uglu sobe i razmišljao o njemu. Poznavao je njegovu građu i proveo ju je u djelo. Sad je tražio razloge zašto je ta građa takva, i proračunavao je razne

tjelesne funkcije. Sluh, vid ovisan o svjetlosti, komunikacija preko vibracije tkiva, određeni stupanj telepatije, organi za ravnotežu, mogući i vjerojatni mentalni i tjelesni refleksi, sve te osnovne stvari je taj nedokučivi mozak pažljivo promislio i zabilježio. U tu svrhu nije trebao ispitivati tijelo niti ga uopće gledati. On ga je isplanirao, i ono će ispasti onako kako ga je isplanirao. Ako bi mu se prohtjelo da ispita bilo koji njegov dio prije nego što je stvoren, mogao se poslužiti svojim pamćenjem.

Tijelo je najzad bilo gotovo. Bilo je to mlado, snažno i plemenito stvorenje. Ležalo je ondje, dišući duboko i polako, a ispod visokog, intelektualnog čela njegove oči sjajile su blijedim sjajem idiotizma. Srce je čvrsto udaralo, a u lijevom bedru se stvorio mali grč i zatim nestao, kad su se stanice navikle jedna na drugu. Kosa mu je bila sjajna i crna, a na vrhu čela se razdvajala u izraženom obliku slova V. Rub kose je bio linija koja je razdvajala glavu na dva dijela, jer je gornji dio zapravo bio poklopac na šarkama, koji je sada zjapio otvoren. Bijela moždana tvar se potpuno stvorila i zatim ispala van kako bi se načinilo mjesta za njegova tvorca u metalnom kućištu.

Mozak dolebdri do vrha stola i smjesti se u otvorenu lubanju. Pričeka trenutak, a zatim je zatvori. Mladić - jer to je sada bio - još je dugo mirno ležao, dok je mozak provjeravao raznorazna čula - temperaturu, tlak, ravnotežu i vid. Desna ruka polako se podigne i spusti, zatim lijeva, a tada se noge uzdigoše zajedno, prebaciše preko ruba stola, i mladić sjedne. Zatrese glavom i pogleda oko sebe očima koje su se brzo bistrile; zatim kruto odmahne glavom i ustane. Koljena mu malo klecnuše; grčevito se uhvati za stol, ne savijajući prste, jer se toga još nije sjetio. Usta mu se otvore i zatvore, i on povuče jezikom unutar usta, oko usnica i zubiju.

"Kako nespretan način kretanja," pomisli, iskušavajući svoju težinu na jednoj nozi, a zatim na drugoj. Savije ruke i šake, i oprezno počne skakati gore-dolje.

"Agh!" reče oklijevajući. "A-a-a-gh-ha-agh!" Slušao je sebe, oduševljen tim novim načinom samoizražavanja. "Ka. Pa. Ta. Sa. Ha. Ga. La. Ra." reče, iskušavajući mogućnosti glasova, guturala, sibilanata, palatala, labijala, pojedinačno i u kombinacijama. "Ho-o-o-o-oui-i-i-i!" stane zavijati, iskušavajući održavanje tona od dubokog do visokog registra.

Doteturio je do zida, i, pridržavajući se jednom rukom, počeo tapkati gore-dolje po prostori. Ubrzo mu oslonac više nije bio potreban, te je mogao hodati sam; a zatim je počeo hodati sve brže i brže, pa trčati uokolo, čudno dišući. Bio je pomalo razočaran što je otkrio da mu snažna tjelesna aktivnost uzrokuje brže kucanje srca i teže disanje. Kako su šlampavi ti dvonošci. Zadihan, sjeo je na stol i počeo isprobavati svoje osjete okusa dodira, svoje mišićno, oralno i slušno pamćenje.

Chauncey Thomas bio je aristokrat. Nitko ga još nikad nije vidio u podrapanim hlačama ili potrganim cipelama. No vidjet će ga uskoro, pomisli ogorčeno, ako mu se uskoro ne pruži prilika da ukrade nešto nove odjeće. "Ma što kvragu," promrmlja. "Sve što ja oću je tri klope na dan i dobra obleka i kuća i stvari i da niš ne radim. Ha! A oni ti meni vele da mogu sve to dobit ak' nešto radim. Ma, nije to tog vrijedno. To se zbilja ne splati!"

Mislio je da ima sva prava da bude ogorčen. Ne samo što su ga izbacili niz tri niza stepenica iz najekskluzivnije apartmanske zgrade u gradu samo zato što je spavao na odmorištu, nego su ga još zbog toga bacili i u zatvor. I, da li su mu u zatvoru barem dali priliku da se odmori? Nisu. Natjerali su ga da radi. Natjerali su ga da kreći ćelije. To stvarno nije bilo u redu. Onda su ga kao klošara izbacili iz grada. To nije bilo fer. Pa što ako je to deveti put da su ga ulovili? "Moram naći neki drugi grad," odluči. Razmišljao je o šerifovoj primjedbi kako će mu idući put kad ga uhvati natovariti neko ubojstvo na vrat, pa makar on sam morao ubiti jednog od svojih zamjenika da to uspije.

Chauncey okrene svoja spora, neraspoložena stopala prema Springfield Turnpikeu i uputi se van iz grada. Noć je bila stara dva sata i bila je vrlo topla. Chauncey se vukao cestom s rukama u džepovima, osjećajući se neshvaćeno. Mali pokret u sjeni pokraj ceste promakao je njegovoj pažnji, i nije znao da se ondje netko nalazi sve dok se nije našao podignut u zrak za rub svojih hlača, neugodno se njišući okačen za snažnu šaku.

"Nisam ništa skrivio!" smjesta zakrešti, što je u njega bio konverzacijski refleks. "Daj da popričamo o tome, stari. Joj, daj, no; nemaš nikakvih dokaza protiv mene. Ti -*au!*"

Chaunceyovo otvaranje i zatvaranje usta izgubi na rječitosti kad je uspio, iskrenuvši se u svojoj prevelikoj odjeći, ugledati svog hvatatelja. Prizor mišićavog diva, visokog barem dva metra, koji ga promatra svojim nedokučivim, zasjenjenim očima dok ga drži ispruženom rukom, bio je previše za Chaunceya Thomasa. Skrši se i počne plakati.

Goli Apolon baci klošara u zrak poput palačinke i uhvati ga za pojas. Znatiželjno počne cupkati iznošeni sako, a zatim se sagne i otrgne komad kože s boka prevelike sportske cipele, kao da je načinjena od papira, pažljivo ga prouči i zatim ga baci na stranu.

"Pusti me!" zavrišti Chauncey. "Hej, šefe, ništa nisam napravio, časne mi moje nisam. Idem u Springfield. Naći ću si pos'o ili nešta, šefe!" Posljednje riječi su peklo u njegovim ustima dok ih je izgovarao, no ovo je bio hitan slučaj i morao je nešto reći.

"Gha!" progundā div i pusti ga da padne na uho nasred ceste.

Chauncey se uspenra na noge i šmugne niz cestu. Div je stajao i gledao ga kako usporava, skreće u polukrugu i trkom se vraća natrag, pod utjecajem snažnog hipnotičkog signala koji je dopirao iz velikog, čistog tijela. Stao je drščući, u strahopoštovanju pred novorođenog, priželjkujući da je mrtav, da se nalazi negdje daleko - pa makar u zatvoru.

"Tko-tko si ti?" promuca.

Drugi čovjek prikuje Chaunceyevu nervoznu oči za svoj duboki pogled. Potreseni um skitnice iznenada se utješi i smiri; dvaput trepne i klekne na koljena pokraj ceste, zureći gore u nedokučivo lice tog strašnog, divnog čovjeka. Chaunceyu se činilo kao da nešto puže po njegovom mozgu, plazi unutar njegove glave. Osjeti kako se nešto izliva iz njega; kako se sva njegova sjećanja preispituju, kao i njegova znanja o ljudskom društvu, ljudskim običajima, tradicijama i povijesti. Iskrsavale su mu stvari za koje je mislio da ih je zaboravio, i koje je želio zaboraviti, i on osjeti njihovo miješanje. Za nekoliko minuta, div je stekao isto onoliko znanja o ljudskom ponašanju i govoru, koliko je Chauncey Thomas ikada imao.

Korakne unatrag, a Chauncey se uz zaprepašteni uzdah sruši na tlo. Osjećao se potpuno ispuhano.

"Ustani, klošaru," naredi veliki čovjek Chaunceyevim vlastitim idiomom.

Chauncey ustane; nije nikako mogao krivo protumačiti naredbu u tom rezonantnom glasu. Zgrbio se pred njim i zacvilio: "Šta ćeš sad s menom, šefe? Ja nisam..."

"Zaveži!" reče ovaj. "Neću ti ništ'."

Chauncey pogleda nepokretno lice. "Pa... onda... ja... mislim da ću poći svojim putem."

"Daj, ostani tu. Čeg se bojiš?"

"Pa... ničeg... ali ko si ti uopće?"

"Ja sam Elron," reče div, upotrijebivši prve eufonične slogove koji su mu pali na pamet.

"Oh. A gdje ti je odjeća? Jesu te pokrali?"

"Nee. Ovaj, da. Čekaj me tu; mislim da mogu..."

Elron preskoči živicu, ne želeći previše zapanjiti malog skitnicu. Iz Chaunceyevog uma je ukrao mentalnu fotografiju onoga što je Chauncey smatrao lijepom odjećom. Bilo je to

vuneno odijelo s kariranim sakoom i žutim cipelama; široki okovratnik i golemi cilindar. Kliznuvši u svoj podzemni laboratorij, Elron podigne kućište složenog stroja koji mu je načinio tijelo i učini nekoliko brzih preinaka. Trenutak kasnije, pridruži se Chaunceyu, potpuno odjeven u Chaunceyevu ideju odijela skrojenog s ukusom.

"Sveta majko božja," uzdahne Chauncey.

Zajedno su krenuli cestom, Chauncy pomalo šutljiv, a Elron zamišljen. Pored njih je prošlo nekoliko automobila; Chauncey je automatski i bez nade prema svakom od njih izbacivao palac. Obojica su se iznenadila kad je raskošna limuzina stala ispred njih. Vrata su se otvorila; Chauncey se progura pred Elrona i bio bi ušao prvi da ga Elron nije zgrabio za šiju i povukao unatrag.

"Otraga, klado," promrmlja.

"Meni se nikad niš dobro ne desi," gundao je Chauncey izvršavajući naređenje. Vidio je vozača. Bila je prekrasna.

"Kuda ćete?" upita ona kad je Elron zatvorio vrata.

"Springfield," reče, prisjetivši se iz nečega što je Chauncey rekao da se taj grad nalazi na ovoj cesti. On pogleda svoju najnoviju poznanicu. Bila je jednako malena i savršena koliko je i on bio velik i savršen, a upravljala je automobilom kao prava umjetnica. Oči su joj bile tamne boje meda i slagale su se s njezinom kosom. Rasuđujući prema ljudskim standardima, Elron pomisli da je vrlo ugodna za gledanje.

"Odvest ću vas tamo," reče ona.

"Fala, gospodična."

Ona mu uputi brz pogled.

"Što je, lutko?" upita.

"Oh... ništa. Nemoj me zvati 'lutko'."

"Dobro, dobro."

Ponovo ga brzo pogleda. "Ti mene... zezaš?" upita. "Zašto?"

"Izgledaš kao... oh, ne znam."

"Reci, sestro."

"Oh, nekako kao... pa, ne kao tip koji djevojke zove 'lutko'."

"Oh," reče on. "Misliš... ti bi to, kao, rekla drukčije." Imao je problema s Chaunceyevim ograničenim vokabularom.

"Recimo. Što ćete u Springfieldu?"

"Pa, mislim da ćemo samo baciti oko. Ja hoću vidjeti neki grad."

"Nemoj mi reći da nikad nisi vidio grad!" ,

"Slušaj," odreže on, prikrivajući svoju pogrešku jednim od Chaunceyevih načina, "to nije tvoja stvar, jelda? Što to tebe briga?"

"Oh, žao mi je," reče kiselo. On osjeti napetost u tišini koja je uslijedila.

"Ljuta si, a?"

Ona ga prezrivo pogleda i otpuhne. Ovaj trivijalni problem ga je zainteresirao. "Zaustavi se," naredi joj.

"Što?" upita bijesno.

On se nagne prema njoj i pogleda je u oči. "Zaustavi se!"

Ona ugasi motor i veliki auto se zaustavi. Elron je uhvati za rame i okrene je prema sebi. Gotovo se počela braniti, no nije imala vremena.

Misaona ticala su se ušuljala u njezin mozak, istražila njezina sjećanja, ukuse, stavove, nazore i vokabular. Naučio je zašto je bilo *declassé* zvati djevojku "lutko", i da se među civiliziranim ljudima ogromni cilindri ne nose s velikim kragnama. Jezik kojim se koristila mu se svidio malo više od Chaunceyevih grubih nepreciznosti. Naučio je što je to glazba, a naučio je i mnogo o novcu, koji, što je prilično čudno, Chaunceyu nikad nije padao na pamet. Naučio je ponešto i o samoj djevojci; njezino ime je bilo Ariadne Drew, bila je prilično bogata mada

to nije zaradila, i bila je toliko naviknuta da se prema njoj postupa u skladu s njezinim standardima da je bila bezbrižna kod takvih stvari kao što je skupljanje dva autostopera na cesti.

Pustio ju je, brišući sjećanje na taj incident iz njezinog uma, tako da je samo upalila auto i krenula.

"Zašto sam se za Boga miloga zaustavila?"

"Zato da ja provjerim tu stražnju gumu," improvizirao je. Razmišljao je o stvarima koje je otkrio, a koje bi je mogle zanimati. Odjeća je zauzimala važno mjesto.

"Moram se ispričati," reče joj, riječ po riječ na njezinom idiomu, "zbog ovog šešira. Stvarno, stvarno je grozan. Vidio sam slatkički mali šeširić neki dan u jednom butiku u aveniji, i moram si ga nabaviti. Oh, draga moja, stvarno *moram!*"

Ona zapanjeno pogleda njegov plemeniti profil i široka ramena. Nastavio je brbljati.

"Neki dan sam sreo Suzy Greenfield. Znaš Suzy. Ali, ona nije vidjela *mene!* Pazio sam da me ne vidi. I znaš li s kim je *bila?* S onim užasnim tipom Jenkinsonom!"

"Tko si ti?" upita ga ona.

"Čuo sam trač da je Suzy... Što? Tko sam ja? No, da; da se vratim na Suzy. Ti si vjerojatno već čula taj trač" - ona ga jest čula - "pa me prekini ako jesi. Ali, veli ti ona svom mužu..."

"Ja ne idem dalje," odreže djevojka i priveze auto rubu ceste.

"Pa, ja..." Elron osjeti da bi sada bilo u redu da izađe van iz auta. Otvorio je vrata i okrenuo se prema njoj.

"Hvala na vožnji, draga moja. Javi mi ako ti koji put mogu uzvratiti uslugu." On iskorači na pločnik, a ona zalupi vratima i otvori prozor.

"Zaboravio si nalakirati nokte," reče mu zlobno i ubaci auto u brzinu.

"Sad, daj mi objasni koga vruga si to napravio," upita ga jedan glas sa strane. Chauncey je čeznutljivo gledao za limuzinom.

"Nemoj psovati," reče mu Elron. "To je vulgarno. Jako si prost, Chauncey. Ne želim te pored sebe. Zbogom, dragi moj." Elron si nije mogao pomoći što je Ariadne svakoga zvala "dragi moj".

Mali klošar je ostao stajati razjapljenih usta, zureći za grčkim bogom u kričavom kariranom odijelu, a zatim ga je polako počeo pratiti. "Ovo treba vidit!" promrmljao je. "Sveta majko božja!"

Elron je, uz svoje novostečeno znanje o ljudima, s lakoćom nabavio nekoliko dolara od čovjeka kojeg je mimoišao na ulici - trebao ga je samo lijepo zamoliti - i pronašao hotelsku sobu za svoje tijelo. Iz Ariadninog uma otkrio je što je to rukopis, pa se bez treptaja potpisao u knjigu i platio sobu. Kad se njegovo tijelo našlo uredno pospremljeno u krevetu, iskoči iz otvorene glave i iskrade se van. Osjećao je da će se tijelo bolje odmoriti bez njega.

Odlebdio je kroz prozor i neko vrijeme letio iznad grada, u potrazi za poznatom vibracijom - impulsima Ariadninog mozga. Oslobođen nezgrapnog ljudskog tijela, Elron je bio mnogo senzibilniji na takve stvari. Želio je sada promotriti Ariadne, jer je htio provjeriti kako je doživjela njegovu predstavu.

Ubrzo ju je našao. Osjećao je vibracije kao što mi osjećamo nježne mirise. Poletio je do predgrađa i spustio se na masivnu gomilu crvenih cigli okruženu lijepim krajolikom. Dvaput ju je obišao, otkrio gdje se ona točno nalazi u kući, i tada se spustio niz dimnjak. Ostao je lebdjeti iznad umjetnih klada drveta u kaminu i počeo prislušivati.

Ariadne je sjedila u svojoj ekstravagantnoj dnevnoj sobi i brbljala - s kime drugime nego s njom - sa Suzy Greenfield. Suzy

je bila uskogrudna, nedražesna djevojka sa sposobnošću da smisli barem jednu primjedbu na račun svakoga koga tek upozna, a nakon toga bi zbog svoje žestine primila dovoljno neugodnih uzvratnih komentara da bi još tjednima imala posla. Izgledala je kao vrabac sa zubima, bila je odjevena kao dobitnik na konjskim utrckama u Dubuqueu, a karakter joj je bio ugodan koliko i sedam godina svrbeža.

"Onda, što si danas novoga *doznala*?" upita je s iščekivanjem.

Ariadne je zurila u daljinu, i samo joj se nasmiješila. "Oh, Ari," reče Suzy, "daj mi reci! Znam da se danas nešto dogodilo jer se tako čudno ponašaš. Molim te; nikad mi *ništa* ne govoriš!"

Kako je bila žensko, Ariadne je ignorirala ovu neistinu i bila bi promijenila temu da Elron, iz dimnjaka, nije svojim ticalima nježno pomilovao određene pregibe njezinog mozga. Iznenada se trgnula i pogledala u Suzy. Elron je mogao i drugačije doznati njezinu reakciju, no zanimalo ga je da vidi kako će ona tu priču prenijeti drugome, i kako će je taj drugi primiti.

"Ako baš moraš znati," reče Ariadne, "danas sam nekoga upoznala. Jednog muškarca." Ona uzdahne. Suzy se u sretnom očekivanju nagne prema naprijed. Kad se sva ne bi pretvorila u usta, pretvarala bi se u uši.

"Gdje?"

"Pokupila sam ga na cesti. Sue, nikad nisi vidjela par kao što su ta dvojica. Izgledali su kao par komičara. Jedan je bio skitnica - prvo sam mislila da su to obojica. Onaj mali je sjeo odostraga, a veliki i zgodni je sjeo naprijed."

"Zgodni?"

"Draga moja, *pojma* nemaš! Nikad nisam vidjela..."

"Ali, rekla si da su bili komični!"

"*Izgledali* komično, draga moja." U dimnjaku, zlatom armiran mozak učinio je ekvivalent značajnog kimanja glavom i poslao struju misli prema Ariadne. Kao da odgovara na pitanje, ona

reče: "Izgledao bi *tako* lijepo u mekanom sivom odijelu i Homburg šeširu. I... ne znam što je on, ali mislim da bi trebao biti pustolov. Neka vrsta pjesnika-pisca-pustolova."

"A što je *bio*?"

Ariadne iznenada osjeti da sada može razgovarati i o nečem drugom. Navede Suzy na indiskrecije o svom patniku od muža i ubrzo zaboravi na svaku pomisao o svom neuhvatljivom, tajnovitom čovjeku. Elron je otišao.

Na povratku u hotel, lebdio je nad svojim usnulim tijelom i mislio gorke misli. Sramio se samog sebe što je podcijenio suptilne nijanse ljudskog ponašanja. Uspio je napraviti budalu od tog dvonošca kojeg je stvorio, i ta ga je činjenica uzrujavala. U njoj je bilo izazova; Elron je mogao vladati silama koje bi s lakoćom uništile cijelu tu sićušnu galaksiju i raspršile njezin prah kroz svih sedam dimenzija, samo da mu se prohtjelo; a ipak ga je jedna žena učinila budalom. Palo mu je na um da nigdje, niti u jednom svemiru, ne postoji ništa toliko hirovito i zahtjevno kao što je to ženski mozak. Isto mu je tako palo na pamet da je ženom lako upravljati sve dok joj se dopušta da bude po njezinom. Čvrsto je odlučio da će ispitati do koje mjere se muškarac može približiti ženskom idealu muškarca, a da pritom ipak ostane živ; i da će to učiniti s tim muškarcem za kojeg se učinio odgovornim.

Prije nego što je Elron ponovo vidio Ariadne Drew, prošla su duga tri mjeseca prepuna događaja. Otisnuo se u svijet sa svojim golemim cilindrom, kričavim kariranim odijelom i žutim cipelama; sa sobom je poveo svoje konverzacijske varijante i skitnicu Chaunceya. Otišao je u najveći od svih gradova i tražio ljude koji su znali nešto o tome kakav on mora biti da bi dosegao fantastični status čovjeka dovoljno dobrog za Ariadne.

Otkrio je da je to vrlo zarazna igra. Zaustavljao je ljude po hodnicima sveučilišta, po sportskim dvoranama za treninge, po

ženskim školama, vrtićima, klubovima, kafićima i tvornicama; razgovarao je s njima, upijajući i absorbirajući sve što su njihovi umovi sadržavali. Razvrstavajući i nadograđujući te podatke izgradio je svoj intelekt, onakav intelekt kakav bi neiskusne lake kategorije poput Suzy Greenfield napisale s velikim I. Umjesto da se trudi odgovarati na govor svakog čovjeka koristeći se istim takvim govorom, razradio je svoj vlastiti, malo drugačiji idiom, vrlo osoban i vrlo originalan. Stvorio je sebi zemaljsku prošlost, od gotovo originalnog krsnog lista do računa za stanarinu s pozlaćenim rubovima. Ispitao je umove urednika i izdavača, i iz cijelog tog vrtloga čudnih ukusa i kaotične ideologije izvukao je razumne i upotrebljive ideje o tome što mu je činiti. Počeo je prodavati svoju poeziju.

Dok bi njegovo tijelo spavalo okruženo luksuzom, njegov um je putovao zemljom, nošen svojom beskonačno moćnom zlatnom ljuskom. Elron je mogao njujorškoj publici održati predavanje o ljudima koje je upoznao u Melbournu u Australiji, i idući dan nabaviti telegram od nekolicine tih ljudi koje bi posjetio u međuvremenu, preko noći. Po cijeloj Zemlji bili su raspršeni ljudi koji su mislili da već godinama poznaju tog fantastičnog mladića.

Ariadne je ponovo vidjela Elrona na jednoj od onih blijedoružičastih i mekanih poetskih čajanki. Suzy je organizirala čajanku kao predstavljanje trenutačno poznatih ličnosti. Ari je došla graciozno kasno, i izgledala je prekrasno u blijedoplavoj, čednoj i profinjenoj haljini. Elron je trebao održati govor - nešto o "Metempsihozi i suvremenom životu." Ari je trebala pjevati. Ali...

On ju je čekao. Bio je odjeven u mekano sivo odijelo, a Homburški šešir ga je čekao kod vrata. Njezin ulazak je, kao i uvijek, bio grandiozan, i svi su to shvatili; no, njoj se presjekao dah od novog iskustva, kad je shvatila da cijelu tu predstavu radi samo za jednu osobu u čitavoj toj prenatrpanoj sobi. Čula je

za njega, naravno. Bio je "lud", što je riječ koja se u uglađenom društvu koristi za opisivanje trenutačno uspješnih ljudi. Oni još neuspješni ili bivši uspješni poznati su kao "kome".

Međutim, nije se sjećala da ga je ikad ranije vidjela. On je ustao, prišao joj i nasmiješio se, te je bez riječi uzeo pod ruku, naklonio se domaćici i izveo je van. Samo tako. Sirota Suzy. Njezini izbočeni zubi su jedva jedvice sakrili tanku liniju pjene koja se stvorila na njezinim usnicama.

"No!" reče Ariadne kad su izašli na ulicu. "Ovo je bilo vrlo nepristojno!"

"C,c!" reče on, i pomogne joj da uđe u njegovu novu zvijer od šesnaest cilindara. "Mislim da će Suzy preboljeti. Pomisli samo na to kome će sve to moći ispričati!"

Ari se nasmije, i čudno ga pogleda. "G. Elrone, niste li vi... niste li vi onaj isti čovjek kojeg..."

"Kojeg si pokupila na cesti prije tri mjeseca, i koji je izgledao poput komičara?"

Ona pocrveni.

"Da, ja sam taj."

"Bila sam... gruba kad sam vas ostavila."

"Imala si pravo na to, Ariadne."

"Što se dogodilo s onim užasnim malim skitnicom s kojim si putovao?"

"Chauncey!" poviče Elron, i uredno uniformirani vozač se okrene, kimne i nasmiješi.

"Bože sveti!" reče Ariadne.

"Više ne zamara ljude svojim užasnim izgovorom," reče Elron odmjereno. "Uspio sam promijeniti njegov stav prema radu, no čak niti ja nisam mogao izmijeniti njegovu dikciju. Tako da sada više ne govori."

Dugo ga je gledala, dok se golemi auto kotrljao van grada, u prirodu. "Ti si sve što sam ikada mislila da bi mogao biti," prošapće.

On je to znao.

To je bila njihova prva zajednička večer. Uslijedile su još mnoge druge, a Elron se ponašao savršeno, kao obrazovani, brilijantni, urbani dvonožac. Zabavljalo ga je udovoljavanje svakoj Arinoj želji i hiru, jer je ona bila ćudljiva kako to samo lijepa žena može biti, i uživao je u predviđanju i predskazivanju njezinih raspoloženja. Prilagođavao joj se sat za satom, dan za danom. Bio je idealan. Bio je savršen.

I stoga joj je - dosadio. On se, doduše, prilagodio i tome, no nju je to ljutilo. Ako njoj nije stalo, nije niti njemu. Loša taktika, no superkozmičke sile tu ništa nisu mogle.

Oh, pokušavao je on; doista jest. Ispitivao ju je, psihoanalizirao, pa je čak i ubio sve streptokoke u njezinom krvotoku da vidi je li nevolja možda u tome. No sve što je dobio od nje, bio je pasivni otpor. Kako je bio upola toliko star koliko i samo vrijeme, znao je nešto o strpljenju; no čak je i njegovo strpljenje počelo popuštati pod pritiskom koji je na njega vršila ova vrlo ljudska žena.

I, naravno, došlo je do suočavanja. Dogodilo se to jednog poslijepodneva u njezinoj kući, na vrlo spektakularan način. On je s lakoćom mogao čitati njezin um, no mogao je saznati samo one misli koje bi pomislila. Ona je znala da joj on ide na živce. Znala je, međutim, i da ga beskrajno voli; zbog toga nije niti pokušala analizirati svoj otpor prema njemu, te je stoga on bio bespomoćan, uhvaćen u zamku njezinog upornog otpora.

Počelo je zbog sitnice - on je ušao u sobu, a ona je stajala uz prozor, leđima okrenuta prema njemu, nije ga htjela pogledati. Niti je govorila hladno niti se ponašala hladno, nego se samo nije htjela okrenuti. Vrlo neugodna situacija. Nakon deset minuta takvog stanja stvari, on prijeđe sobu i okrene je prema

sebi. Njezina potpetica se pritom zaplete u sag, izgubi ravnotežu, udari glavom u kamin i ispruži se, prigodno onesviještena, na pod, usred gomile polomljenih vaza. Elron je još trenutak stajao i osjećao se glupo, a tada ju je podigao u naručje. Prije nego što ju je stigao ispustiti, ona obavije ruke oko njegova vrata i počne ga strastveno ljubiti. On, siromah veličanstveni, nije više znao što da učini.

"Oh, Elrone," jecala je ona. "Ti nasilniče! Udario si me. Oh, dragi! Toliko te volim! Nikad ne bih pomislila da ti to možeš učiniti!"

Elronu se ukaže blistavo svjetlo spoznaje. *To* je bila glavna tajna tog stvorenja zvanog žena! Nije ga mogla voljeti kad se ponašao savršeno racionalno. Nije ga mogla voljeti dok je bio ono što je ona smatrala idealom. Ali, čim je učinio nešto "nasilno" - riječ istovjetna s "neinteligentnim" - ona ga je voljela. Pogleda prema dolje u njezine lijepe usnice i njezinu lijepu modricu na oku, nasmije se, poljubi je i nježno je ispusti iz naručaja.

"Vraćam se za dva dana, draga," reče i izađe iz kuće, ignorirajući njezino vikanje.

Sada je znao što mora učiniti. Bio joj je zahvalan što ga je zabavljala neko vrijeme i što ga je naučila nešto novo. Ali, nije si mogao dopustiti da se i dalje druži s njom, jer bi ga to izbacilo iz takta. Da ona bude sretna, on bi se povremeno morao ponašati neinteligentno; a to je bilo nešto što nije mogao podnijeti. Otišao je. Ušao je u svoj golemi automobil i odvezao se cestom.

"Šteta što nisam muškarac," rezmišljao je dok je vozio. "Doista bih želio biti, ali... oh, ne mogu se gnjaviti s time da pratim nešto toliko komplicirano kao što je Ariadne!"

Otišao je izvan malog grada i pronašao svoj laboratorij. Kad se našao unutra, legao je na stol, otvorio lubanju i iskočio van. Otišao je do stroja u uglu, dodao mu i oduzeo neke stvari, promijenio ga, kuckao po njemu, i tada se oko mirnog tijela

ponovo počeo stvarati sjaj. Unutar lubanje nešto se događalo, nešto se unutra oblikovalo, a kad je počelo, lubanja se polako zatvorila. Za tri sata, Elron - ljudsko biće siđe sa stola i stane gledati oko sebe. Zlatno jaje doletje na njegovo rame i ugnijezdi se ondje.

"Hvala ti na ovom... ovoj svijesti," reče Elron.

"Oh, nema na čemu," odvrati jaje telepatski. "Ionako si je već imao nekoliko mjeseci. Ja sam ti samo dao ono što ti je potrebno da to znaš cijeliti."

"Što trebam činiti?" upita muškarac.

"Vrati se Ariadni. Nastavi ondje gdje sam ja stao. Ti to možeš - ti si čovjek, savršen u svakoj stanici, žlijezdi i komadiću tkiva."

"Hvala ti na tome. Ja sam je želio, ali nikad nisam bio usmjeren na..."

"Ma, zaboravi. Oženi je i učini je sretnom. Nikad joj nemoj pričati o meni - imaš dovoljno prošlosti za cijeli život, a sada imaš i dovoljno mozga da nastaviš raditi ono što si radio. Ari je bila dobra prema meni; toliko joj dugujem."

"Još nešto?"

"Da. Još samo jedna stvar; ali, ureži je u pamćenje vatrenim slovima. Žena ne može voljeti muškarca ako on do neke mjere nije kreten. Cijelo vrijeme budi pomalo glup, a svako toliko budi jako glup. Ali, *nemoj* biti savršen!"

"Okej. Do viđenja."

"Sretno ti bilo... ovaj... sine moj."

Elron - čovjek napusti laboratorij i izađe na sunce. Zlatno jaje se spusti na pod i ostane ondje ležati barem sat vremena. Jednom se u sebi nasmijalo i reklo: "Presavršeno!"

I tada se osjetilo užasno, užasno osamljeno.

Dva posto inspiracije

Dr. Bjornsen bio je temeljit čovjek. Temeljito je razmišljao, tako je i djelovao, i očekivao je od drugih da ga nadmaše u temeljitosti. Budući da to nije bilo moguće, često je izražavao gotovo zlobno razočaranje nesposobnjakovićima oko sebe, i uživao je ističući nedostatke tih grešnika. Bio je u idealnom položaju da čini takve stvari, jer je bio ravnatelj Nudnickovog instituta.

Institut je osnovao profesor Thaddeus MacIlhainy Nudnick, a svrha mu je bila opskrbljivanje profesora Nudnicka brilijantnim mladim asistentima. Svake godine se upisivalo dvije tisuće studenata, a tri najbolja iz diplomske generacije dobivala bi smještaj i značajnu plaću za privilegij da uđu u Nudnickovo osmogodišnje visoko obrazovanje drugog stupnja, gdje bi nešto doista i učili prije nego bi započeli karijere asistenata u Nudnickovim laboratorijima.

Bjornsen nikada nije čestitao čistim odlikašima, jer oni su se samo ponijeli onako kao što se od njih i očekivalo. Pronalazio je mnoge prilike da izruči udarac ili dva pod rebra onima koji su ispali iz utrke; a između svih tih prilika, najviše su mu se sviđale one koje su uključivale izbacivanje iz škole. Sebe je smatrao disciplinskim stručnjakom, i bio je više nego ponosan na svoj talent za vrijeđanje.

S ugodnim je iščekivanjem jedno poslijepodne u svoj ured pozvao izvjesnog Hughiea McCauleya. Hughie je bio na drugoj godini, i bio je idealna meta za Bjornsenov stil napada. Mali je bio donekle inteligentan, i prilično dobro načitan, tako da je mogao razumjeti i suptilnije Bjornsenove uvrede. Bio je vrlo

osjetljiv, tako da su ga Bjornsenove riječi mogle povrijediti, a uz to je to i pokazivao. Nije bio razuman, pa je neprestano odgovarao na Bjornsenove komentare, dajući tako ravnatelju svoje smušene izjave na pedantno seciranje, dok se on, kao žrtva, grčio od bola. Hughie je bio toliko savršeni materijal za izivljavanje da se Bjornsenu zapravo uopće nije sviđala ideja da ga izbací; ali, tješio se time da su postojale još stotine drugih kojima može piti krv. Međutim, s Hughieom uopće nije kanio žuriti; htio je rastegnuti stvar i uživati u dječakovim patnjama prije nego mu priopći da je izbačen iz škole.

"Pošaljite ga unutra," reče Bjornsen u mikrofon ugrađen u njegov stol. Nasloni se u stolac, spoji vrhove prstiju obje ruke i spusti glavu tako da su mu se vidjele samo bjeloočnice dok je kroz svoje čupave obrve zurio u vrata i čekao.

Hughie uđe, kose nevoljko začesljane unatrag, a strah i ogročenje kao da su stršali iz njega na sve strane. Dječakova koljena su se tresla i udarala jedno o drugo, pa se spotaknuo na prag vratiju. Na njegovom čelu sjajio se hladan znoj. Zbog prethodnih iskustava, bez poteškoća je zauzeo frontalno-središnju poziciju pred ravnateljevim stolom.

"D-da, gospodine!"

Prije nego što je progovorio, Bjornsen učini zvuk poljupca svojim naboranim usnicama, zabaci glavu i prostrijeli ga pogledom. "Mogao si," mirno izgovori, "oprati uši prije nego što si došao ovamo." Znao je da za jednog adolescenta nema bolnijeg i nižeg udarca, osobito ako to nije istinito. Hughie pocrveni i izbací donju usnicu.

Bjornsen reče: "Ti si uvreda ovoj ustanovi. Zacijelo si morao dovoljno poznavati samog sebe prije nego što si podnio molbu za upis; stoga je i sam čin podnošenja molbe bio nepošten i neiskren. Sigurno si znao da nisi dostojan niti toga da uđeš u ove zgrade, a da uopće ne spominjem tvoju drskost što si podržao grešku ispitivačke komisije time što si ostao ovdje.

Neizmjerne mi se gadiš." Bjornsen osmjehom izrazi svoje gađenje, osmjehom koji je savršeno odgovarao njegovim riječima. Nagnuo se i pritisnuo sklopku pored svog mikrofona, jer je ovaj počeo zujati. "Da?"

"Dr. Bjornsen! Profesor Nudnick je..."

Šuplji glas tajnice utopio se u tresku čvrste, stare noge o vrata. Nudnick je razvalio vrata jer je znao da se na izlasku ne mogu zalupiti, a volio je izluđivati Bjornsen. "Kakve su ovo gluposti?" upita glasom koji je zvučao kao trbušni plin u olovnoj cijevi od tri metra. "Od kada to ova stara rugoba od ženke tamo vani ima uputstva da me najavljuje? Kvrugu, primit ćeš ti mene imao posla ili ga nema!"

Bjornsen je iskočio iz svog stolca da bi se prepustio svim mogućim laskanjima osim klanjanja. "Profesore Nudnick! Kako mi je drago što vas vidim!" Sve je bilo savršeno. Jedino što je moglo još više uvećati Hughievu agoniju bila je publika pred kojom će biti izbačen; a koja bi publika mogla biti bolja od velikog osnivača same škole? Bjornsen protrlja ruke, što je prouzročilo neugodni, suhi zvuk, i otpočne.

"Profesore Nudnick," reče, primajući se za Hughievo drhtavo rame i koristeći ga da pogura dječaka između sebe i Nudnicka, "niste mogli stići u bolji trenutak. Ovaj drhtavi primjerak negacije je tipičan za smeće koje se u zadnje vrijeme provlači pored ispitivačke komisije. Sad vam mogu dokazati da je moje nedavno pismo o tom predmetu, koje sam vam uputio, bilo opravdano."

Nudnick mirno pogleda Hughiea. "Ne čitam tvoja pisma," odgovori. "Dosadna su. Što je učinio?"

Pomalo zatečen, Bjornsen u svoje riječi ubaci malo ogorčenja. "Učinio? Važnije je ono što nije učinio. Zanemario je mijenjanje svojih navika u razmišljanju. Prepušta se čitanju izmišljene fikcije tijekom svojih slobodnih sati, umjesto da čita knjige koje se na neki način odnose na ono što studira. Zviždi po

hodnicima. Postavlja neumjesna pitanja svojim učiteljima. Čak su ga otkrili kako piše pismo... *djevojci!*"

"C,c," nasmije se profesor. "I to za vrijeme nastave?"

"Niti slučajno! Čak ni on se ne bi to usudio, mada ja neprestano očekujem da se i to dogodi."

"Hm-m-m. Je li inteligentan?"

"Nije baš."

"Kakva to pitanja postavlja?"

"Oh... neka glupa pitanja. O prirodi iskrivljenog svemira, ma što to značilo, i o tome je li putovanje kroz vrijeme moguće. On je sanjar - eto što je on, a znanstvena ustanova nije mjesto za sanjare."

"I što ćeš sad s njim?"

"Izbacit ću ga, naravno."

Nudnick posegne rukom i izvuče dječaka iz Bjornsenovih pandži. "Zašto ga onda ne obavijestiš da je izbačen i prištediš mu ovu agoniju? Sticajem okolnosti, Bjornsene, ovo je baš onakav dječak po kakvog sam sada došao. Uzet ću ga sa sobom na izlet do Asteroidnog pojasa. Plaća je dvije tisuće na mjesec, ako prihvati. Hoćeš li, ti, kako-se-već-zoveš?"

Hughie široko kimne glavom.

"Eto." Kretnjom pozivajući dječaka da ga prati, Nudnick krene prema vratima. "Moj ti je savjet, Bjornsene," reče znanstvenik grubim glasom, "slijedeći. Ne guraj nos u živote studenata u njihovo slobodno vrijeme. Ako se baš ne možeš riješiti tih svojih malih navika, onda se ispucaj čupajući krila muhama. I oženi se. Prihvati taj savjet ili predaj ostavku na ovaj datum idućeg mjeseca."

Hughie zastane na vratima i osvrne se. Nudnick ga brzo pogleda, i pogura ga prema Bjornsenu. "Samo daj, mali. I ja bih to volio."

Hughie se nasmiješi, došeta do Bjornsena, i s dva brza udarca u bradu nokautira ravnatelja.

Prošlo je već osam dana, i evo što se događalo.

Onog dana je nepredvidivi profesor Nudnick dovukao Hughiea u svoj planinski laboratorij, i zaposlio ga utovarivanjem posljednjih stvari sa zapanjujuće opširnog popisa zaliha u dobar svemirski brod *Stoutfella*. Hughie je počeo u profesoru gledati manje boga, kakvog je dotad zamišljao, i nešto više ljudskog bića. Starac je neprestano bio veseo, i isticao je Hughieve gluposti i svoje male uspjehe bez razlike u načinu. Prema Hughieu se odnosio s veselom tolerancijom, i činilo se kao da ga više uveseljava dječakovo neznanje nego njegovo, u usporedbi s neznanjem, mršavo obrazovanje. Kad je Hughie oklijevajući pitao bi li sa sobom mogao ponijeti kovčeg pun knjiga i priča, Nudnick se suho nasmijao i poslao ga do najbližeg grada s džepom punim novca. Hughie se vratio u laboratorij krcat i blažen. Tada su uzletjeli.

Zatim su jednog dana posljednji put čuli vijesti na radiju, prije nego što su prošli kroz Heavisideov sloj. Između ostalog, doznali su da je dr. Emil Bjornsen, ravnatelj Nudnickovog instituta, dao otkaz kako bi prihvatio neki posao u Vladi. Hughie se na to veselo nasmijao, no Nudnick je zatresao svojom čupavom starom glavom. "Nije smiješno, Hughie," reče on. "Bjornsen je lukav čovjek. Mislim da znam zašto je to učinio, i to nema veze s mojim... našim... ultimatumom."

Začuden znanstvenikovim trezvenim glasom, Hughie se smiri i upita: "Zašto je onda to učinio?"

Nudnick ubaci perforiranu karticu za kurs u automatskog pilota, zaokrene njezin donji rub u integrator i provjeri sve kontrole prije nego što ih je prebacio na "Željeznog Mikea."

"To ima veze s ovim putovanjem," reče, mahnuvši malome da sjedne u sjedalo nasuprot, "a vrijeme je i da ti saznaš o čemu

se zapravo radi. Mi tražimo mineralne zalihe neprocjenjive vrijednosti. Zašto je to tako, ja ne znam, ali negdje u onoj hrpi gluposti tamo vani" - pokaže u smjeru Asteroidnog pojasa - "je neko čudovište. Gromada kao i svi drugi asteroidi, ali različita od svih ostalih. Sigurno je dolutala odnekuda, lebdjela bog zna koliko dugo svemirom, sve dok je Pojas nije uhvatio. Koliko je duga i široka, sastoji se od gotovo čistog oksida prozidija. Da li ti to nešto govori?"

Hughie gurne nekoliko šiški preko nosa. "Aha. Rijetki zemaljski element. Koristi se... dassjtim... za nešto u vezi s Nudnickovim metalom, zar ne?"

"Točno. Znaš li što je Nudnickov metal?"

"Ne. Koliko ja znam, to je poslovna tajna, poznata samo radnicima u laboratorijima Isopolis." Laboratoriji Isopolis bili su napola raj i napola zatvor. Uz vladinu potporu, velika Nudnickova tvornica koja se ondje nalazila proizvodila je taj skupi metal. Tvornicom su upravljali radnici čije stopalo više nikad neće kročiti izvan njezinih vanjskih zidina - tim ljudima to nije bilo niti potrebno, jer su imali sve što su mogli poželjeti. Nije bilo nikakve tajne u pogledu načina na koji su živjeli, niti u vezi ičega što se nalazilo unutar tog rezervata od stotinjak kvadratnih kilometara, osim samog procesa proizvodnje. "Nudnickov metal je sintetički element, tisuću puta gušći od svega što ljudi poznaju. To je otprilike sve čega se sjećam," turobno završi Hughie.

Nudnick se nasmije. "Da te upoznam s predmetom. Taj metal je idealna tvar za oblaganje svemirskih brodova, jer se nalazi među najneprobojnijim tvarima u Svemiru. Recimo, ovaj brod je prekriven slojem tog materijala koji je tanji od stotinu i pedeset tisućinki jednog inča, i time je zaštićen gotovo od svega. Mogli bismo punom brzinom udariti u nešto veličine Zemlje, i mada bi taj udarac izdubio i rastopio rupu duboku šezdeset kilometara i pritom nas malo nasmrt ošamutio, vanjska oplata broda bi prošla bez ogrebotine. Ha. Zanima li te što je zapravo

Nudnickov metal? Reći ću ti. To je bakar. Najnormalniji, najobičniji, najsvakodnevniji Cu!"

Hughie reče: "Bakar? Ali zašto je onda... Kako to da..."

"Lako. Znaš, Hughie, obično su jednostavne stvari najučinkovitije. Pokušaj to ne zaboraviti. Nudnickov metal je *zdrobljeni* bakar; zdrobljen je na isti način na koji su zdrobljeni elementi satelita Siriusa i Procyona. Poznata ti je analogija - natrpaj vinske čaše u bačvu, i dobit ćeš određeni, relativno mali broj čaša koje možeš ugurati unutra. Ali, sada ih prvo smrvi u fini prah, i tek nakon toga ih počni trpati u bačvu. Bačva će ih progutati tisuće i tisuće više. Molekule Nudnickovog metala su zdrobljene na sličan način. Da sagradiš četrsto brodova ove veličine, od prednjeg do stražnjeg dijela od čistog bakra, potrošio bi manje bakra nego što ga je otišlo na oplatu ovog trupa.

"Proces je ostao u tajnosti jer mi sintetiziramo bakar iz urana koji u Isopolis dopremamo navodno zbog energije. Kao što si i sam rekao, poznata je stvar da uvozimo prozidij. To je jedini trag koji bilo tko osim Isopolita i mene ima o prirodi tog procesa. Ali, prozidij nije sastojak našeg metala. Više je nalik na katalizator. Među svim postojećim elementima, samo prozidij svojom atomskom dezintegracijom može apsorbirati nevjerojatnu vrućinu koja se oslobađa kod razbijanja molekula bakra. Neću sad ulaziti u detalje, ali energija koja se tako apsorbira i pretvara može se vratiti natrag i požuriti proces razbijanja. Problem s prozidijem je u tome što je rijedak kao dlakavo jaje, a do sada ga još nitko nije uspio sintetizirati u upotrebljivim količinama. Zbog svega toga je Nudnickov metal pomalo skup. Ova gromada prozidija u Pojasu srozat će cijenu proizvodnje, tako da su čovjek, organizacija ili planeta koji je se dočepaju, u velikoj prednosti. Razumiješ?"

"Razumjet ću," reče Hughie polako, "budete li mi to ponavljali nekoliko tisuća puta na dan idućih nekoliko godina." Dječak je bio izuzetno polaskan time što mu se znanstvenik

povjerio. Mada nije bio kvalificiran da se njome okoristi, znao je da je informacija koju je upravo primio vrijedna bezbrojnih milijuna na pravim mjestima. To ga je malo plašilo. Htio je da starac nastavi govoriti, pa je smislio iduće pitanje. "Zašto se moramo tako šuljati u ovom brodu? Zašto niste uzeli flotu razarača sa Zemlje i dočepali se te gromade?"

"Ne radi se to tako, sine. Udružena Patrola ima nadzor nad takvim stvarima. Za to možeš okriviti dobar stari idealizam Međuplanetarnog mirovnog kongresa i Amandmana o jednakom naoružanju. Vidiš, zbog međusobnog sporazuma, Mars i Zemlja moraju održavati apsolutno jednako naoružanje, dijeliti sva nova otkrića i zajedno, u Udruženoj Patroli, održavati red i mir u svemiru. Flota zemaljskih brodova koja uzlijeće bez znanja i pristanka Patrole znači objavu rata. Rat je gadna stvar za većinu ljudi koji nisu sudjelovali u njegovom pokretanju. Ne možemo to tako izvesti. S druge strane, prijavim li Patroli lokaciju svog otkrića, tada ono postaje vlasništvom Udružene Patrole, uredno zapakirano u birokratsku papirologiju, i nitko od njega nema nikakve koristi - a osobito ne Nudnickovi laboratoriji. Međutim, postoji druga mogućnost - i tu upadamo mi.

Ako se neka neovisna ekspedicija ukrca ili sleti na bilo koje tijelo u svemiru koje nije satelit ili planeta, dotično tijelo postaje isključivo vlasništvo te ekspedicije. Stoga sam morao držati ovu ekspediciju u tajnosti kako od Zemlje, tako i od Marsa, da na kraju Zemlja - i Nudnick - mogu izvući najveću korist. Za dva mjeseca, moje malo blago naći će se u opoziciji sa Zemljom. Ako ga do tada ukrcam, mogu objaviti svoje otkriće ultraradiom. Signal će zbog pozicije doprijeti do Zemlje prije nego do Marsa; dok mali crveni čovječuljci dopiju poslati nekog gusara da me ulovi, već ću biti okružen flotom Patrole i bit ću na sigurnom. Ali, ako Mars sazna što smjeram, sinko moj, tada će nas ubrzo netko pronaći, pratiti i ukrasti naš plijen u slavu i korist crvenog planeta. Razumiješ?"

"Kužim. Ali, kakve to veze ima s Bjornsenom?"

Stari znanstvenik počese svoj nos. "Ne znam. Bjornsen je čudan stvor, Hughie. Većinu svog života radio je za to da postane ravnatelj Instituta, a meni se čini da to nije učinio samo zbog plaće i prestiža koje je time dobio. Ta egocentrična stjenica je više nego jednom pokušala iz mene izvući podatke o tome čime se bavim, o procesiranju Nudnickovog metala, i o stotinama sličnih stvari. Uvjeren sam da nema nikakvih pravih podataka, ali možda bi mogao naslućivati u čemu je stvar. Naslućivanje je sasvim dovoljno da nama na rep stavi Marsovce, a Bjornsenu u džep puno novca. Vidjet ćemo."

Došao je i onaj dan, kad se Hughie dovoljno ohrabrio da upita Nudnicka zašto je odabrao baš njega za to putovanje, kad je mogao birati među tisućama i tisućama drugih asistenata. Nudnick je otkrio svoje bijele zube jednim od svojih neopisivih osmjeha.

"Zbog mnogo razloga, sinko, a među njima se nalazi i činjenica da obožavam pikati Bjornsena, te činjenica da ne volim da mi bude dosadno, a kako sam morao na ovaj put poći sam, odlučio sam da isto tako mogu povesti nekoga da me zabavlja dok sam u toj konzervi. Pored toga, ustanovio sam da su klinici-genijalci često skloni da se pomalo razmeću onime što znaju, kao i činjenicom da sve to znaju tako mladi. S druge strane, uvježbani asistent će gotovo sigurno biti specijalist neke vrste, a specijalisti imaju krute i dogmatske umove. Bjornsen je rekao da je jedan od tvojih kardinalnih zločina taj što se opuštaš uz fantastične priče. A ja, usprkos svom svojem znanstvenom duhu, mogu u sebi pronaći divljenje prema umu koji može zamisliti mogućnost postojanja iskrivljenosti u svemiru ili putovanja kroz vrijeme. Nemoj me tako gledati - ne zezam te. Ja nikako ne mogu zamisliti takvo što - moj mozak je previše zakrčen činjenicama. Ne znam hoće li nas na ovom putu početi pratiti neki marsovski brod. Ako se to dogodi, bit će potreban

fantastičan način razmišljanja da ga se otresemo. Ja nisam sposoban tako razmišljati, tako da će to biti tvoj zadatak."

Slušajući starčev glas i gledajući starčeve oči dok je govorio, Hughie je u njemu prepoznao iskrenost, i počeo je shvaćati da na svojim ramenima nosi nezamislivu odgovornost.

Četvrtog i petog dana putovanja nije bilo mnogo posla, pa je Hughie zabavljao obojicu čitajući naglas, na Nudnickovo inzistiranje, jednu iz svojih zaliha knjiga i časopisa. Na početku je Hughie bio nepovjerljiv; nije mogao vjerovati da Nudnicka, koji toliko nadmašuje svakog pisca-znanstvenika, to doista može zanimati; ali, Nudnick je svoj zahtjev postavio kao naređenje, pa je Hughie počeo čitati, uz mnogo brzih pogleda prema starcu, da vidi hoće li na njemu uočiti prve znakove podsmijeha. Bilo mu je vrlo teško kontrolirati svoj glas i slinu, dok ga Nudnick nije usporio. Ubrzo se potpuno izgubio u pripovijetki. Bila je dobra.

Radilo se o Zatanu Znažnom, Znanstveniku, Zloduhu Zvezdanih Zakutaka i Zagovaratelju Znanstvenofantastičnih Zgoda u nastavcima. Zatan je bio loš momak, čiji je lopovluk nadmašivao jedino njegov talent za Znanost Začas. Najčešće su ga ganjali zemaljski odjeli Svemirske patrole, a Zatan Znažni je uvijek uspijevaio izvesti vrlo opaka zlodjela za koja bi se uvijek ispostavilo da su samo zagrijavanja za još veća zlodjela, koja bi Kapetan Žuti iz patrole uvijek uspijevaio spriječiti svojim brzim razmišljanjem, nakon čega bi, "okrenuvši se mikro-ultra-filtmetru, brzo iščupao desetak žica, zavarao dvadeset sedam pregrada, te pretvorio stroj u poboljšanu verziju von Krockmeierove hipersvemirske poluge, što je savijala svemir poput oštrice bodeža i u trenutku ga zavrtila od drške do vrška", te bi tako izveo svoj bijeg u sljedeći nastavak. Nudnick je pao u trans.

"To je pseudoznanost," zakikotao se. "Mogao bih reći čak i da je to pseudologična pseudoznanost. Ali, divna je!" Zamišljeno pogleda svoje smežurano tijelo. "Šteta što nemam mišiće i bujnu

kosu," reče. "Ja imam znanost, ali se bojim da mi nedostaje privlačnosti. Imaš li sljedeći nastavak?"

Hughie ga je imao.

I tada, šestog dana, Hughievo čitanje prekinulo je prodorno cviljenje s prednje kontrolne ploče. Jedno svjetlo počelo je bljeskati ispod ekrana; Nudnick mu priđe i pritisne prekidač. Ekran zasja i prikaže crninu svemira s njezinim kristalnim točkama svjetlosti. Nudnick okrene gumb; točke svjetlosti su se polako pomicala ekranom sve dok sićušni crni krug za ciljanje nije zaokružio jednu malo svjetliju točku.

"Što je to?" upita Hughie, sa žaljenjem spuštajući svoju knjigu.

"Društvo," sažeto odgovori Nudnick. "Ne mogu ustanoviti tko je to na ovoj udaljenosti, osim ako nam sami ne žele reći nešto o sebi preko ultraradija. Nalaze se na našem kursu i prestižu nas."

Hughie se zagleda u ekran. "Taj vaš krmeni detektor je cijelo vrijeme radio, zar ne? Bože - ne mislite valjda da je neki gusar, ha?" U Hughievom glasu čula se nada. Nudnick se nasmija.

"Ti bi htio vidjeti malo znanosti na djelu, zar ne? Ha! Bojim se da ću te morati razočarati, mladiću. Mi ne možemo ići nimalo brže od brzine kojom se sada krećemo, a onaj brod očigledno može."

Hughie pocrveni. "Pa, profesore, ako vi mislite da je to u redu..."

Nudnick zavrti glavom. "Ne mislim da je u redu," reče. "Sad kad smo to ustanovili, vratimo se našoj priči. Ma zamisli, Kapetan Žuti bio je toliko nepažljiv da je dopustio da njegova draga padne u šape onom zlom momku! Što će joj on sad učiniti?"

"Ali, profesore Nudnick..."

Nudnick uzme Hughiea za ruku i odvede ga preko kontrolne sobe u njegov stolac. "Draga moja tjeskobna i mlada posado, brod koji nas slijedi ne predstavlja nam problem sve dok nas ne stigne. To će se dogoditi za četrdeset osam sati. U međuvremenu, djevojka kapetana Žutog je u mnogo većoj opasnosti od nas. Molim te nastavi."

Vrlo nevoljko, Hughie nastavi čitati.

Četrdeset osam sati kasnije, iznenadno krčanje ultraradija naredilo im je da se zaustave i predaju u ime Udružene Patrole. Razarač je prišao njihovom boku, jedan brod za spašavanje omotao tanak, snažan kabel oko *Stoutfella*, te se kroz ulazne otvore vratio na patrolni brod. Kabel su upotrijebili jer su magnetske hvataljke bile beskorisne na oplati od Nudnickovog metala. Jedan kolotur privuče malu letjelicu, i na otvor *Stoutfellove* zračne komore pričvrsti se "zračni tunel" - platforma za ukrcavanje.

"Što ćete učiniti?" upita Hughie očajnički.

"Reći ćemo im što je manje moguće," reče Nudnick značajno, "i pustit ćemo ih unutra, naravno." On pokrene kontrole zračne komore; kad su se unutarnja i vanjska vrata povukla u stranu, vidjeli su da je platforma za ukrcavanje hermetički spojena s njihovom oplatom.

Marsovski niži časnik u ljubičastoj uniformi ukorači u prostoriju, praćen jednakim časnikom sa Zemlje. Marsovac opsuje i uz neugodan zvuk zatvori nosne resice s obje strane svog žilavog vrata. "Ovaj zrak je zasićen," zakrešti. "Mogli ste barem biti toliko ljubazni da ga dehidrirate."

"Što?" naceri se zemaljski patrolac. "I da me liše jedinog daška pristojnog zraka koji sam doživio u zadnjih devetnaest dana?" On zahvalno i duboko udahne, dopustivši vlazi da natopi njegova gotovo isušena pluća.

Kako nije bilo zlatne sredine, zrak u patrolnim brodovima je uvijek bio previše suh za Zemljane i previše vlažan za Marsovce; naime, Marsovci su, budući da su bezbrojnim generacijama živjeli na planeti bez kapi vode, razvili organizam koji čuva vodu, bez ikakvog načina rješavanja viška vlage.

"Tko je zapovjednik?" propišti Marsovac. Nudnick mu mahne; Marsovac smjesta okrene leđa Hughieu. "Iz glavnog štaba smo primili naređenja da pretražimo i razoružamo ovaj brod prema 51. 398. Zemaljsko-Marsovskog zakonika."

"Pod sumnjom gusarstva," nadoda Zemljanin

"Gusarstva?" poviče Hughie, čije je ogorčenje najzad provalilo iz njega. "Gusarstva? Što vi mislite tko ste vi? Što vi mislite kad..."

Tri sićušna oka na stražnjoj strani glave Marsovca iznenada se otvore. "Ima li ovo neugodno i bučno dijete neku funkciju?" upita, igrajući se blasterom koji mu je visio na boku.

"To je moja posada. Smiri se, Hughie."

"Da - samo polako, mali," reče Zemljanin, ljubazno. "U ovom poslu su naređenja - naređenja. Nemate se vi što buniti protiv nas. Mi samo radimo ovdje."

"Pusti ih na miru, Hughie," ubaci se Nudnick. "Mi imamo vrlo malo oružja i želimo im dobrodošlicu da ga pregledaju. Imaju svako pravo na to." Kad se Marsovac udaljio, znanstvenik se okrenuo drugom patrolcu. "To je naređenje Patrolskog Vijeća?"

"Naravno."

"Tko ga je potpisao?"

"Vijećnik Emil Bjornsen."

"Bjornsen? Novi član? Kako to da on to smije?"

"Prema pravilniku Vijeća. 'Stavi li se bilo koji predmet na glasanje, donesena odluka će biti izvršena u ime predsjednika vijeća, osim u slučajevima kad odluku donosi samo jedan glas, u

kojim slučajevima će se odluka izvršiti u ime onog člana vijeća, čiji je glas prevagnuo u odluci.' Kako je Bjornsen najnoviji imenovani član vijeća, njegov glas je bio zadnji. U ovom slučaju, odluka za to naređenje bila je na granici, i njegov glas je tada prevagnuo."

"Razumijem. Hvala vam. Pretpostavljam da mi ne smijete reći tko je predložio to naređenje?"

"Žao mi je."

Patrolac se brzo kretao prostorijom i pretraživao svaki centimetar. Usprkos svom ogorčenju, Hughie se morao diviti njegovoj učinkovitosti. Klinac se durio, naslonjen na zid; kad mu je čovjek prišao, brzo je prešao rukama preko dječaka, i uvježbanom vještinom izvukao je niskovoltazni pištolj na lažne metke iz Hughievog džepa. "Ovo ti neće trebati," reče. "Time ne možeš ubiti ništa osim žohara, a lakše ti je da ih otruješ." Bacivši brz pogled oko sebe da vidi je li se Marsovac već vratio iz skladišnih prostorija, pritisne rukom Hughieva usta i nešto prošapće. Kad se Marsovac vratio, patrolac je završavao pregled drugog kraja prostorije, a Hughie je zurio u njega u ogorčenom, ali naklonom čudu.

"Skoro pa ništa," prodorno se potuži Marsovac, pokazujući omanji rukohvat ručnog oružja i jedan neuro-zračni krmeni lovac. "Nikad nisam čuo da je neki marsovski vijećnik poslao razarač za dvojicom zgubidana na svemirskom krstarenju."

Pozdravili su i otišli. Za dvije minute, brod se odvojio; za pet, razarač je bio tek dio sjećanja i nestajuća točka na krmenom viziekranu. Nudnick se nasmiješi Hughieu.

"C! Ti si se totalno izgubio, Hughie. Kad je onaj tip uzeo tvoju graškoubilicu, mislio sam da ćeš ga ugristi."

"Nee," reče Hughie, kojem je bilo neugodno. "On je u redu. Uostalom, nije mi niti bilo toliko stalo do tog pištolja."

Usljediła je tišina, a za to vrijeme Nudnick je proučavao unutrašnja vrata zračne komore i pokazivač zračnog tlaka. Najzad je rekao:

"Onda, nećeš mi reći?"

"Što?"

"Što ti je patrolac šapnuo u uho. Ili ćeš to zadržati do klimaksa radnje, u duhu tradicije najbolje znanstvene fantastike?"

Hughie je to želio zadržati baš za taj slučaj. "Vi ne propuštate mnogo toga, zar ne?" upita. "Nije mi rekao tko zna što. Rekao je: 'Jedan ušljivi privatni marsovski brod nalazi vam se za petama. Vjerojatno će ostati iza naše točke na vašem viziekranu još nekoliko dana, a zatim će doći do vas prije nego što ga stignete primijetiti. Bolje se pazite."

"Hm-m-m." Nudnick se zagleda u ekran. "Još nešto?" Rekao je to kao da prokleta dobro zna da ima još nešto. Hughie pocrveni i oda najslađi dio svoje tajne.

"Još samo to da se na njemu nalazi Bjornsen."

"To još uvijek nije sve." Nudnick priđe dječaku, potpuno bezizražajno.

"Časna riječ," promuca Hughie, razrogačenih očiju.

Nudnick zavrti glavom, stavi ruke u džep, i pruži nešto Hughieu. "Još samo to," reče. "Ubacio mi ga je u džep dok je izlazio, istom lakoćom kojom ga je izvadio iz tvog."

Hughie se zagleda u pištolj s oduševljenjem bliskim plakanju.

"Vrlo učinkovit mladić," reče Nudnick. "Primijetit ćeš da ga je i ispraznio."

Tri tjedna kasnije, profesor Nudnick odlučio je iskopčati viziekran jer se Hughie nije mogao odvojiti od njega. Patrolac je

bio u pravu; razarač je ostao na ekranu dok nije došao do intenziteta 0,008, zatim je ostao tako nekoliko dana, a nakon toga je počeo ponovo rasti, sve dok dječak nije mogao vidjeti i sam brod. To više nije bio razarač, nego mala, zdepasta, marsovska sportska letjelica. Znao je i bez pitanja da je taj mali brod brz i okretan, i da se *Stoutfella* ne može usporediti s njim. To ga je uzrujavalo gotovo isto koliko i Nudnickovo mirno prihvaćanje činjenice da ih netko prati; pored toga, postojali su veliki izgledi da se više nikad ne vrate na Zemlju, a da se uopće i ne govori o pronalaženju i prisvojenju asteroida prozidija. Dao si je truda da iskaže svoju zabrinutost. Nudnick je samo podigao obrve, kako bi naglasio svoj logičan pristup, i rekao:

"Nemoj biti glup, mali. Dobro, prati nas marsovski brod. Čini se da sam imao pravo što se tiče Bjornsena; on zna da sam pretražio cijeli sustav u potrazi za prozidijem i da je prilično neobično što idem u svemir osobno. Ergo, mora da sam nešto našao. Ali, on ne želi mene, niti tebe. On hoće samo prozidij. Može ga dobiti samo tako da prati ovaj brod. Sve dok mi ne pokažemo da smo stigli, sigurni smo kao beba u krevetiću. Onda, zbog čega bi brinuli?"

"Zbog čega bi brinuli?" Dječakov mozak se gotovo čujno slomio u pokušaju da svoju zabrinutost prenese na znanstvenika. "Kakvo pitanje! Je li vam palo na pamet da Marsovac treba samo odrediti naš kurs, produžiti njegovu liniju na karti, i tako saznati naše odredište?"

"Palo mi je na pamet," ljubazno reče Nudnick. "Naš kurs se za dvadeset dana približava Merkuru."

"Merkuru!" poviče Hughie. "Ali, rekli ste mi da je prozidij na nekom asteroidu!"

"On jest na asteroidu." Nudnick je bio uporno strpljiv. "To znaš ti, i to znam ja. Ali, naš kurs ide na Merkur. To znaju *oni*. Ako ih se riješimo, nastavit ćemo prema Pojasu. Ako ih se ne riješimo, otići ćemo na Merkur. Budu li uporni, vraćamo se

natrag na Zemlju i pokušavamo ponovo neki drugi put, mada priznajem da postoji samo jedna šansa prema milijardu da se uspijemo izvući a da nas opet netko ne prati."

"Žao mi je," reče Hughie nakon nekog vremena. "Ja vam nemam pravo govoriti što da radite, profesore Nudnick. Samo što mi je krivo kao psu što vas taj Bjornsen sprečava da dobijete ono što hoćete. Taj gad. Ta ušljiva bradavica na nosu napretka!"

"Kraj citata," suho reče Nudnick. "Kapetan Žuti."

"Dobro, dobro," reče Hughie, nasmiješivši se usprkos samome sebi. "Ali, ne mogu prijeći preko tog Bjornsena. Davio me skoro dvije godine u školi, a sad kad me izbacio, izgleda da hoće i moj skalp. Ne znam - nikad nisam vidio nekog sličnog. Ne mogu ga skužiti - kako razmišlja. Ta njegova trula manija da maltretira klince. Nečovječan je!"

"Možda si u pravu," polako reče Nudnick. "Možda si stvarno u pravu." Nakon dugačke stanke, doda: "Izabrao sam pravog asistenta, Hughie. Dobro ti ide."

Hughie je bio toliko polaskan ovom primjedbom da se nije niti upitao što ju je potaknulo.

Dva dana prije nego što su trebali stići na Merkur, profesor je ispustio težak uzdah, pogledao Hughiea i spojio krmeni viziekran. "Evo ti ga," mirno je rekao. Hughie je podigao pogled sa svog časopisa i ispustio ga uz zaprepašteni uzdah. Marsovski brod bio je na jedva dvjesto metara iza njih i još se približavao, ispunjavajući cijeli ekran. Skočio je na noge.

"Profesore Nudnick! *Učinite* nešto!"

Nudnick zavrti glavom i raširi ruke. "Imaš koji prijedlog?"

"Sigurno postoji nešto. Možete li ih uništiti, profesore?"

"Čime? Patrola nam je odnijela čak i našu malu neuro-zraku."

Hughie nestrpljivo odmahne na tu defetističku filozofiju. "Mora postojati nešto što se može učiniti. Kvragu - vi bi trebali biti deset puta bolji znanstvenik od tog Harrya Petroua..."

"Koga, molim?"

"Harrya Petroua... Petroua!" Hughie podigne svoj časopis i unese njegovu prešarenu naslovnicu u znanstvenikovo lice. "Pisac! Autor..."

"Zatana Znažnog!" Izborani starac prasne u zapanjujuće veseo smijeh.

"No," reče Hughie u samoobrani, "kako bilo..." I ljutito počne vikati polu-histerične fraze. Bio je uplašen, patio je od vrlo teškog slučaja obožavanja svojih idola, a uz to je bio i jako mlad. Rekao je: "Samo se vi smijte. Ali, Harry Petrou ima nekih prokleta dobrih ideja. Možda nisu jako znanstvene. Ne tako da bi ih vi nazvali znanstvenima. Zašto nitko nikad ne učini ništa znanstveno ako prije toga ne provede pedeset godina u prašnjavom starom laboratoriju? Zašto jedan od najvećih znanstvenika u povijesti," gotovo je zajecao, "samo sjedi i trpi da ga gnjavi s-smeće poput Bjornsena?"

"Hughie - daj, smiri se." Nudnick ispruži ruku, a tada se okrene od tih mladih, optužujućih očiju. "Ne radi se to tako, Hughie. Znanost nije takva - ne radi se to po narudžbi, za melodramatične pustolovine. Znam ja - ti bi sad htio da se ja uvučem u klima uređaj, da malo porazbacam neke spojeve i izađem s aparatom za iskrivljavanje svemira."

Hughie upali niži ekran sprijeda, koji zasljepljujuće obasja plamtećim Merkurovim polumjesecom. Brzo su se spuštali prema noćnoj strani linije sumraka, a automatski pilot se brinuo za svaku pojedinost usporavanja i kontrole gravitacije.

"Vi odustajete," reče Hughie, drhtavih usnica. "Bježite!" I okrene se leđima Nudnicku, te se zagleda u zlokobnu i prijeteću masu marsovskog broda.

Nudnick uzdahne, sjedne za kontrole i preuzme upravljanje brodom namjesto automatskog pilota.

Nakon dva sata tišine, Hughie primijeti da se Nudnick sprema sletjeti. Reče bezizražajnim glasom:

"Ako sletimo, uhvatit će nas?"

"Tako je." Nudnickov glas bio je odrješit.

"A ako nas uhvate, mučit će nas."

"Jah." Nudnick baci pogled preko ramena. "Hoćeš li bezuvjetno slušati moja naređenja?"

"Naravno," reče Hughie beznadno. Oči su mu bile uplašeno i fascinirano prikovane za marsovski brod.

"Onda počni odmah. Skini sve metalno sa svoje odjeće. Kopču s pojasa, gumbe - sve. Imaš li čizme s vlaknastim potplatama?"

"Mm-m-m."

"Obuci ih. Pokreni se!"

Sat vremena kasnije, *Stoutfella* je zaorao po pješčanoj čistini nedaleko od crvene i kamenite litice. Zagušujuća merkurova atmosfera komešala se oko brodskih okana. Nudnick ustane s pilotskog sjedala i izvuče par vlaknastih čizama iz jednog ormarića. Već se ranije riješio svih gumbi, bacio svoj ručni radio i prsten na stol za karte. "Dođi!" odreže.

"Vi... ne idemo valjda van?"

"Itekako idemo van!"

Hughie ga pogleda. Ako je starac doista htio... Slegne ramenima i uzme jedan časopis. Na trenutak kao da ga je pomilovao. Zatim ga baci na stranu i otklipše za Nudnickom do zračne komore.

Kad su ih unutrašnja vrata odvojila od malenog svijeta koji im je predstavljao njihov brod, Nudnick ga potapše po ramenu. "Samo hrabro, mali," reče toplo. "Sad me slušaj - učini točno ono što ti budem rekao. Kad izađemo, trči što brže možeš prema onoj litici. Marsovci neće pucati sve dok budu mislili da imamo neke informacije. Ne - bez pitanja - nemamo vremena! Slušaj me. Vani je jako vruće. Vruće kao u pećnici u kojoj je moja draga stara majka nekada pekla torte od deset jaja. Zrak nije baš svjež,

ali može se disati - neko vrijeme. Dovoljno dugo, ja se nadam. Spreman?"

Vanjska vrata kliznuše i oni iskočiše van.

Bilo je vruće. Za nekoliko sekundi, užarena prašina počela se lijepiti na Hughievu kožu, slijevati se po njemu u pravim poplavama znoja, i ponovo začepljivati pore. Shvatio je zašto je trebao skinuti sav metal sa sebe. Ostavio je svoj identifikacijski prsten; počeo mu je pržiti ruku. On ga strgne sa sebe, a s njim ode i meso u plikovima.

Zrak mu je palio grlo, grizao ga za oči. Nekako je znao gdje se nalaze tri stvari - crvena litica, lebdeći marsovski brod i profesor. Stupao je dalje. Kad se jednom spotaknuo, pao je na koljeno. Hlače mu se zapališe. Nudnick je to vidio i pomogao mu da lupkanjem ugasi plamen. Ispod pougljenjenih rubova tkanine, ugledao je kost svog koljena, sitnu točkicu kosti u sredini kruga spaljenog mesa, ondje gdje je njegovo koljeno dodirnuo užareni pijesak.

Nudnick ga povuče za lakat. "Koliko daleko misliš da smo odmakli?" prošišta.

Hughie iznenada shvati da Nudnickove staračke oči nisu vidjele daleko na toj vrućini; sada je morao gledati za obojicu. "Brod... sto pedeset... metara.

"Nije... dovoljno! Idemo... dalje!"

Probijali su se dalje, pomažući jedan drugome, bodreći jedan drugoga. Tlo se iznenada počne oštro penjati; Nudnick se zaustavi. "Početak... litice... dosta... daleko..." Počeo je kašljati.

Hughie ga je pridržavao dok nije prestao. Počinjao je shvaćati. Čuo je neke priče o marsovskom mučenju. Znači, Nudnick bi radije umro na ovaj način. Mogli su polako umrijeti od gladi u brodu. Možda je ovo bolje...

Nudnickov prodorni, prašinom zagušeni šapat dopre do njega. "Marsovci?"

Hughie stavi ruku preko očiju i proviri kroz prste. Marsovski brod se spustio pored *Stoutfella*. Vrata su se otvorila, tri lika - dva visoka i mršava, jedan kratak i smežuran. "Tri... dolaze... dva Marsovca... Bjornsen." Govorenje je bilo mučenje. Disanje je bilo uvlačenje žive vatre u pluća. Začuje neki zvuk i pogleda dolje. Nudnick se grčevito držao za njega i pravio taj zvuk. Iznenada shvati da se starac smije.

Počeli su posrtati prema ta tri lika, viseći jedan na drugome. Dva Marsovca su ih uhvatila, i to u pravi trenutak, jer bi inače pali i umrli.

"Ovo je prokleta najgluplja stvar koju ste mogli učiniti!" zavrišti Bjornsen. Usprkos užarenom vjetru i nepodnošljivoj vrućini, vratile su mu se njegove stare navike, pa je protrljao ruke na onaj poznati, neugodni način.

Nudnick se natjera da otvori oči i zabrinuto pogleda u vijećnika, a tada se okrene prema drugoj dvojici Marsovaca. Oni su malo kunjali zbog vrućine, ali zahvat im je još uvijek bio jak. Bjornsen progovori nekoliko kreštavih riječi na marsovskom jeziku, i njih petorica se počеше probijati prema brodu.

Iznenada je Marsovac koji je držao Hughiea za ruku počeo vikati prodornim, zavijajućim glasom. Bio je to najsablasniji zvuk koji je dječak ikad čuo; on zadrhti, usprkos vrućini, i gurne stvorenje. Na njegovo krajnje čuđenje, Marsovac se sruši na tlo, povije leđa kad su se počela odvajati s kostiju, ispusti zaglušujući urlik i ostane mirno ležati. Nudnick se ponovo zakikota, i nasloni se na svog Marsovca, podmetnuvši mu nogu u isto vrijeme. Drugi Marsovac posrne, povratu ravnotežu, i tada počne vrištati. Za nekoliko sekundi je pao. Trebalo mu je malo duže, no i on je umro...

Bjornsen je stajao ispred njih, gledajući Marsovce, a tada je, izvikujući psovke u agoniji, počeo posrćući trčati prema svom brodu.

"Kvragu, uspjel će!" poviče Nudnick; sagne se, dohvati jedan vrući kamen i baci ga na njega.

Kamen je letio ravno poput eksplozivnog metka, i pogodio Bjornsenovu između njegovih uskih ramena. Bjornsen podiže ruke, očajnički pokušavajući ostati na nogama. Luđački se smijući, Nudnick baci još jedan kamen. Promašio je šest metara. Hughie uhvati starca dok je padao, iscrpljen. Kad je ponovo pogledao Bjornsenovu, vijećnik je bio na koljenima, a ruka mu se grčevito držala za prag marsovske zračne komore. Tada je popustila, on se skvrčio i umro.

Hughie je stajao još pet sekundi, njišući se; tada je zatresao glavom, sagnuo se i naslonio mlohavo znanstvenikovo tijelo na svoje rame. Bila mu je potrebna vječnost dok se nije uspio uspraviti, pa još nekoliko vječnosti da ustanovi gdje se nalazi njihov brod, i zatim je otpočeo to dugačko putovanje od osamnaest metara. Hughie je kasnije shvatio da bi, da je morao prijeći još samo jedan metar - pola metra - više, odustao i nikad ih ne bi prešao. Ali, nekako je uspio - nekako je utovarilo starca u komoru, i zatim se podigao i srušio preko njega. Slabašnom rukom pipkao je uokolo, pronašao gumb za zatvaranje vrata i pritisnuo ga.

Kad se osvijestio, Hughie je prvo zavrištao. Zatim je otvorio oči i vidio da se ne nalazi u onoj užarenoj pustiniji. Ponovo ih je zatvorio i shvatio da ga koljeno užasno boli. Tada se Nudnick našao pored njega, obrisao mu lice i nešto govorio.

"Bilo je dobro, mali. Pokrpat ćemo te začas. Ha! Puno truda za samo nekoliko tona prozidija, ne? No, sad ćemo ih dobiti. Više nema nikoga u blizini. Nikoga u blizini."

"Bjornsen?"

"Mrtav. Sjećaš se? Kao i Marsovci."

"Marsovci." Ove riječi su ponovo probudile užas na mladom licu crvenom od vrućine kroz koju je prošlo. Hughie podiže glavu i Nudnick mu pod nju ugura još jedan jastuk. "Što se dogodilo tim Marsovcima?"

Nudnick se nasmiješi. "Umrli su od neznanja, sinko, i neka ti to bude nauk." Hughie ga je samo gledao. "Vidiš, Marsovci već generacijama žive na Zemlji, i Zemljani žive na Marsu. Zbog toga su nešto zaboravili - onu malu činjenicu o kojoj sam govorio prije nego što smo sletjeli. Marsovci čuvaju vodu, Hughie. *Marsovci se ne mogu znojiti!* Razumiješ? Ljudsko biće može živjeti u blizini odreska koji se peče, jer se znoji. Isparavanje znoja ga rashlađuje. Marsovac ne može podnijeti takvu vrućinu - on se ispeče kao odrezak!"

"Ali... Bjornsen nije bio..."

"Ah. Tu se varaš. Bjornsen *je bio!* Čudovište, Hughie. Znaš kakvi su Marsovci. Neemocionalni - logični - pa, nije li takav i Bjornsen? Znaš, kad sam mu upao u ured onaj dan kad te mrcvario u Institutu, čuo sam kako je protrljao ruke. Znao sam da sam takav zvuk već negdje čuo, ali nisam znao gdje. Ali, kad si prije neki dan rekao da je nečovječan, shvatio sam u čemu je stvar. Bjornsen nije imao tate niti mame. Izašao je iz marsovskog biokemijskog laboratorija, ako je moja pretpostavka dobra. Pametni su ti Marsovci. Od rođenja su ga vježbali za taj posao. Ključni čovjek usred mog dobrog starog instituta. Možda ih ima još takvih. Pobrinut ću se za to. Ha! Neću biti prvi šef koji kaže svojim radnicima 'Radite dok se pošteno ne oznojite ili se gubite odavde!'"

Hughie se najzad uspije malo nasmiješiti. Nudnick nastavi veselo govoriti. "Koljeno će ti zacijeliti za nekoliko tjedana. Do tada ćemo već upecati prozidij. Imaš osiguranu budućnost, kompa. Ah... da, čuj, moram ti nešto priznati."

Hughie okrene svoje slabe, ali vesele oči prema njemu. Starac kimne glavom. "Da. U vezi tog prozidija. Nisi li se pitao kako sam doznao za njega? Reći ću ti. Prošle godine sam se vraćao s Marsa na jednom marsovskom putničkom brodu. Vrlo elegantnom. Vlažitelji zraka u svakoj sobi. Radio. Snimljena glazba. Gomila strojeva ugrađenih u sobe za spavanje. Zatan Znažni bi bio oduševljen. Uglavnom, ja sam se malo igrao. Ja sam...ovaj..." Zastane kao da je nešto skrivio, i tada nastavi. "Recimo da sam istrgnuo nekoliko spojeva i zavario nekoliko pregrada. Napravio sam jedan slatki mali detektograf. Pronašao sam taj prozidij dok smo prolazili pored ruba Pojasa. Čistom srećom. Snimio sam ga, tako mi svega, ravno iz spavaće sobe na marsovskom brodu!"

Hughie se nasmije s divljenjem. "Ti stari prevarantu," reče on bez poštovanja. "I još si se rugao Zatanu Znažnom!"

"Tko, ja?" Starac zavrti glavom i ustane. "Zašto bih se ja rugao Zatanu Znažnom? Ja *volim* Zatana Znažnog! I trebao bih, uostalom. Ja *pišem* te priče!"

Skakač

Moj pilot se ljutio na mene, što je bilo razumljivo, budući da je bio pošten dečko i da mu je bilo krivo što smo kanadskog medicinara zamijenili za tri pedeset-kilogramske bombe. Bombe će obaviti njegov posao nad Njemačkom, smatrao je; napraviti će to ne obraćajući pažnju na njega i na njegovog artiljerca i ne unoseći bilješke u prazan vojnički dnevnik. Međutim, ratno zapovjedništvo željelo je bilješke od RAF-ovih momaka pod stresom, a za nas je ratno zapovjedništvo bilo na prvom mjestu.

Nažalost, nisam dugo morao podnositi njegovu ljutnju. Mali nas je spretno proveo kroz crnilo iznad Europe sve do sedamdeset kilometara od našeg cilja, a onda je progutao rafal svjetlećih metaka koji je uletio kroz poklopac aviona. Vrisnuo je i podigao ruke, a tada smo uz pomoć motora uletjeli u kovit. Jedan Me-110 prohujao je pored nas uz zvuk nalik na strahoviti urlik, a desni pomoćni spremnik goriva je izbacio plamen preko cijelog trupa aviona. Sve se to dogodilo prokleta brzo, i ništa se nije moglo učiniti, pa sam iskočio. Povukavši ručicu svog padobrana nekoliko sekundi kasnije, ugledao sam blijedi odsjaj artiljerčevog padobrana koji se vrtio oko mene u velikom krugu. Tako je to izgledalo, jer nisam mogao vidjeti da se i ja okrećem - nisam mogao vidjeti ništa osim njegovog padobrana i meteora koji je nekad bio vitak plavosivi bombardier. Srušio se uz strahovitu eksploziju nekoliko minuta kasnije, a *boom* od udarca trznuo je konopce mog padobrana. Onog poginulog dečka je snaga njegove namjere odvela do kraja, jer je plamenom zahvaćeni trup ponio svoje paklene strojeve ravno u

sredinu prepunog željezničkog stovarišta, kako sam zaključio prema bljesku i plamenu.

A onda su Švabe navalile na nas, i pomislio sam da mi je to zadnje. Pet stotina funti u mecima i šrapnelima za dvojicu što vise s padobrana. Što se mene tiče, ja sam bio u stanju naciljati Švabu automatskom puškom iz padobrana. Nekoć sam bio prilično dobar lovac na patke. Ali, šrapneli? Prokleta nesportski. Imao sam užasan osjećaj da smo se artiljerac i ja pretvorili u okladu u bocu pive između dvojice Švaba koji se dosađuju.

Švabe su s nama izmijenile pet ili šest paljbi. Bio sam prezauzet ispuštanjem vjetra iz svile da bih vidio kako ide onom drugom. On je iskušavao sreću spuštajući se ravno dolje. Krivo sam procijenio svoju visinu, što zbog Švaba koji su tako navaljivali, što zbog svog tog vjetra, pa sam se spustio prilično brzo. Doskočio sam s udarcem i slomio obje noge. Kupola padobrana vukla me uokolo jer se nisam mogao okrenuti, a to je pogoršalo jedan od lomova. Kad se svila zaplela o nekakvu mladicu, ostao sam ležati, priželjkujući da se od pada onesvijestim. Nekom čudnom slučajnošću, artiljerac se spustio samo dvadeset koraka dalje. Njegov ga je padobran spustio poput sjemena čička. Povjetarac je stao i dopustio padobranu da lagano padne, no ne prije nego što sam vidio da mu je šrapnel odnio ramena ispod glave. Potom se veliki bijeli padobran spustio preko nas obojice.

U logoru su se prilično dobro odnosili prema nama. Ja to zovem logorom zato što je novinarima poznat pod tim nazivom, no to je u stvari bio dvorac. U Poljskoj. Imali smo na raspolaganju dvije trećine tog mjesta, uključujući i veliki vrt. Zanimariš li zidove, pomislio bi da si u Engleskoj, mada niti jedan Englez ne bi dopustio da mu vrt tako podivlja. Međutim, ovaj je bio tako dobro zasađen da je zanemaren izgledao još bolje. Obično sam se vukao po njemu kad su mi noge dovoljno zacijelile da podnesu moju težinu. Neki Švabo je napravio više

nego što je bilo ljudski moguće za tu desnu nogu. Manje spretan doktor bi je amputirao, što bi zacijelo donijelo više šepanja, ali i mnogo manje boli. Pretpostavljam da je bolje imati bilo kakve nego nikakve udove, no bilo je trenutaka kad nisam tako mislio.

Cijela ta organizacija sadržavala je sve što je bilo potrebno da bude podnošljiva. Hranili su nas dobro, a na *ersatz* kavu napravljenu od lukovica tulipana i repe se svatko može priviknuti. Dopustili su nam da imamo nekoliko običnih vojnika za održavanje soba i kantine, a bili su pristojni i što se tiče propuštanja paketa koji su nam dolazili od kuće. No, njemačka vojska je i inače takva. U Berlinu se nalazi nova vlada, nova Njemačka u mislima i na kartama; ali to nije uništilo tradicionalizam oružanih snaga. Za pruski um, oficir je oficir, bilo da je Nijemac, Englez ili Gvatemalac, i kao takav ima pravo na poštovanje i pokornost podređenih. On može biti zarobljen, ali ako to i jest, nitko bez čina ne može mu izdavati naređenja. Partija bi voljela tu nešto izmijeniti, no bila je malo previše razborita da bi se miješala u vojna pitanja za vrijeme rata. Pričekajmo dok to završi; onda će se frakcije rascvjetati. Onda će vojska dobiti priliku da izravna neke račune - i hoće, i hoće.

Richter je bio partijac. Richter je doživio zrelu dob od dvadeset dvije godine sa šest odanih i krvavih godina partijskog rada iza sebe. Kad mu je bilo šesnaest, prijavio je svog ujaka i ujnu Nacistima zato što su iznijeli nekoliko omalovažavajućih primjedbi o vođi. Richter se nalazio u idealnoj situaciji da ih špijunira, budući da su ga oni uzdržavali. Smatrao je svojom dužnošću da provjeri obitelj svoje simpatije iz djetinjstva; otkrio je da ta djevojka ima osminu židovske krvi, držao joj je to nad glavom dok je se nije zasitio, a potom ju je otpremio u logor prepunu kojekakvih ogrebotina i u drugom stanju, što je bilo uzrok tolike ogorčenosti da je niti majčinska ljubav nije mogla ublažiti. Bio je vanjski član *Jugenda*; nosio je svoju smeđu košulju s ponosom, a običnu odjeću s otrovnom učinkovitošću. Držao se *Landwehra* što je duže mogao, objašnjavajući to

teorijom da njegova lojalnost partiji istoj pruža više koristi kad on špijunira svoje suradnike, nego kad bi se bavio nečim poštenijim. Sad je bio u vojsci, no bio je poslan u zatvor da provjeri njegovu upravu; zadatak kojeg se on nije ustručavao. Bio je visok i krupan, s trulim zubima i očima postavljenim preblizu, i uvjeren sam da je izbjeljivao kosu.

Ali, bio je samo običan vojnik. Zloupotrebljavao je svoj nizak čin kako nad njemačkim, tako i nad britanskim oficirima, tražeći da bude kažnjen zbog nepokoravanja, ne bi li u Berlin mogao poslati lažni izvještaj. Bio je podmukao - doslovno se i bez greške držao Vojnog priručnika. Međutim, igrao se duhom koji je stajao iza njega. Švabe su ga prezirali kako samo vojnici mogu prezirati političke teoretičare. A Englezi - pa, oni su barem mogli otvoreno priznati da su mu neprijatelji.

Došao sam u sukob s njim već onog dana kad sam prvi put ustao iz kreveta. Sjedio sam u vrtu i pušio lulu; s jedne moje strane je bio par štaka, a s druge jedan R. A. F.-ov letački zapovjednik. Prilično smo ležerno razgovarali o nečemu što je on pročitao kad smo shvatili da nam se Richter prikrao iza leđa. McCarthy, letač, nastavi govoriti: "...a to je nešto što sam primijetio u svim njegovim knjigama.

Moram se složiti s njim. Ne postoji ništa odvratnije na kugli zemaljskoj od kriminalca koji radi što hoće pod svetim imenom domoljublja. Čovjek koji bi se tako ponašao prijavio bi svoju rodbinu vlastima. I više - prisluškiavao bi svoje pretpostavljene. Richteru," reče, ne okrećući se, "lula kapetana LaFargea se ugasila. Budi tako dobar pa je pripali."

Richter nas zaobiđe, tako da smo ga mogli vidjeti. Od bijesa nije mogao govoriti. Neizravnost i ironija bili su potpuno strani njegovom zloćudnom umu; to ga je zbunilo i povrijedilo.

"Ja šibicu ne imam," odvrati ukočeno.

"No dobro," reče McCarthy. "Nastavi onda svojim putem," i mahne mu rukom da ode. McCarthy se zagleda za njim. Bio je

Englez - iz Northumbrie - i sjajan čovjek. Prije rata bio je odvjetnik jedne tvrtke, a sad je bio od one vrste vojnika u koju Goebels pokušava natjerati Nijemce da ne vjeruju. "To stvorenje," reče McCarthy tiho, "će vrlo uskoro odigrati značajnu ulogu u ubojstvu. Bilo bi mu dobro da se pobrine da odigra onu bolju."

Nasmijao sam se dovoljno glasno da razljutim Richtera, jer je morao znati da razgovaramo o njemu. "Je li uvijek takav?"

"Takav, ili gori," odvrati McCarthy. Pljune. "Ne znam hoće li biti kakva razmjena pa da odem odavde, ali ako bude, postavio sam sebi jedan zgodan mali zadatak. Siguran sam da ovo mjesto mogu pronaći iz zraka. Ima jedno uzletišće niti tri stotine jardi odavde - vojni cilj. Znajući to, pitam se bih li ja bombardirao cijelo ovo područje uz mogućnost da pobijem sve Engleze koji se ovdje nalaze, kad bih bio siguran da ću se pritom riješiti i Richtera?"

"Teško," rekoh ja. "*Ne možeš nekoga toliko ne voljeti da bi poklao stotinu svojih samo da ukokaš i njega.*"

"Ne mogu, misliš?" Ustane. Bio je smirena osoba i iznenadio sam se kad sam vidio da mu se tresu ruke. "Uvjerit ćeš se i sam, vrlo brzo." Bijesno je zurio prema vratima kroz koja je Nacist prošao, te je obrisao dlanove o hlače. "Pa, idem se oprati. Večera je za deset minuta, znaš."

"Sad ću ja," odvratih. Ušao je u zgradu, a ja sam ostao sjediti, promatrajući let Meova koji su dolazili sa zapada, gledajući ih kako kruže hvatajući vjetar te kako se spuštaju sve dok ih visoki zid vrta nije zaklonio. Sjećam se da sam pomislio kako je McCarthy možda dopustio da zatvor djeluje na njega.

Richter se vrati svojim uobičajenim, arogantnim, marširajućim korakom. Zaustavi se ispred mene - gotovo sam mogao čuti starijeg narednika kako urla: "*Stani! Jedan - dva!*" dok je to izvodio - i pruži mi kutiju šibica.

"Oh. Hvala, Richteru."

Čekao je dok nisam počeo paliti lulu, gledajući nadesno, a zatim je odmarširao natrag prema dvorcu. Usput je ispružio ruku, uhvatio moje štake, odvukao ih trideset metara dalje i ondje ih ispustio. Pozvao sam ga, bijesno, ali se pravio da me ne čuje.

Dovršio sam pripaljivanje lule, budući da ništa drugo nisam niti mogao učiniti. Znao sam da je on negdje odakle me može gledati, i da će uživati pozovem li nekog u pomoć, jer se bez štaka nisam mogao pomaknuti. Znao sam da moli boga da, umjesto da viknem, pužem po blatu dok ih ne doznam. Zato nisam učinio niti jedno niti drugo.

Čekanje je potrajalo. Pošto sam bio tek otpušten iz bolnice, za mene nije bilo postavljeno mjesto za stolom, i nisam im nedostajao sve do mraka. Našao me natporučnik. On je bio zatvorski ađutant.

"Kapetane LaFarge!"

Iskobeljao se iz korova. "Kapetane! Zašto se u svoju sobu vi javili niste?"

"Malo sam se zadržao," odgovorim. "Ako biste bili tako dobri da mi dohvatite moje štake, poći ću s vama unutra."

Zaškiljio je prema meni kroz sumrak, debelih obraza orošenih znojem. Takvim ljudima teško pada kad netko pobjegne iz zatvora. "Ždake?" On pogleda klupu na kojoj sam sjedio.

"Tamo preko," rekoh. On mi ih donese.

"Kako to može biti da one tamo su, ždake?"

"Mora da su mi ispale. Glupo, zar ne?"

On se pažljivo osvrne po cijelom vrtu i iznenada sjedne pokraj mene. "Gospodine kapetane," prošapće, "onaj Richter - je li on -"

"Mi to zovemo neslanom šalom," rekoh ja. "Vrlo zabavno. Da je to napravio netko od Britanaca, ne biste mogli očekivati da

vam kažem njegovo ime, zar ne?" On zbunjeno trepne. "A ako je to bio Richter, znači da on želi pritužbu protiv sebe za nešto za što nema svjedoka. Budući da je to ono što želi, mi ćemo postupiti suprotno." Uspentrah se na noge; natporučnik je bio dovoljno uviđavan da mi ne pokuša pomoći. "Zaboravite to," rekoh mu.

Polagano je hodao pored mene. Na kraju reče: "Ako svi su Britanci kao vi, Njemačka i Engleska prijatelji biti."

"Svi Britanci *jesu* kao ja," odvratim.

"To meni dopušteno vjerovati nije," nasmiješi se on i uđe u zgradu.

Za dlaku me zaobišao osteomijelitis, i nakon nekoliko mjeseci mogao sam i sam kormilariti sobom. Na jednoj nozi imao sam kvrgu, a na drugu sam šepao; jedan mi je gležanj bio krut, a drugi to nije htio biti. Posljedica svega toga bilo je ritmičko geganje u kojem je Richter izuzetno uživao. Kad sam bio sam u vrtu, on bi patrolirao duž zida s automatskom puškom, oponašajući me. Oponašanje je dotjerao do umjetnosti. Ne samo tjelesne mane poput mog cik-cak hoda, već i Morrisovo šuškanje, i tik jadnog starog Ruffinga i Beauchampov glas. Richterov engleski zvučao je kao iz dna želuca, i morao sam, s vremena na vrijeme, priznati da su njegove imitacije isto toliko domišljate koliko i glupe. Bio je oprezan; pred zatvorskim vlastima nikad nije bio kriv ni za što opipljivo. Za zatvorenike je bio mučitelj i tiranin.

McCarthy me jednog dana upita nešto o tome. "Ti si nekad bio psiholog," reče. "Kako bi ti nazvao poremećaj tog Richtera?"

"To bi se teško moglo nazvati 'poremećajem'," odgovorili mu. "Richter nije normalan čovjek koji je skrenuo. On je prilično cjelovita osoba. Razuman je, kontroliran, prilično zdrav. Ne postoji opravdanje za njegovu urođenu zlobu. Ona nije ničim

izazvana - jednostavno se razvila. To je mala sitnica koja ga čini posebnim."

"Čuo sam neke sjajne stvari o psihoanalizi," reče McCarthy zamišljeno. "Možda bismo mogli..."

"Ne," rekoah ja. "Psihoanaliza nije brzi lijek za sve, kako nas romanopisci žele uvjeriti. Za temeljitu analizu prosječnog normalnog čovjeka potrebno je tri godine i više od šest stotina funti. To zahtijeva vraški puno posla, a uz to i potpunu, krajnje otvorenu suradnju pacijenta. Baš si mogu zamisliti Richtera u takvoj situaciji!"

McCarthy je čupkao usnicu. Držao se prilično čudno, činilo mi se kao da će svaki tren početi urlati od smijeha - ili od boli. Lice mu je bilo izduženo a kretnje ukočene, što je bilo pomalo čudno za nekoga tko je samo tri minute ranije izvodio najneobičnije akrobacije. Bio je u nevjerojatnoj formi, bio je vrlo spretni akrobat, i imao je jednu vježbu koju je neprestano ponavljao i koju je zvao kružno-predleđno-rukodoskočno-prijelomni salto unatrag s punim zaokretom, a koja je, vjerujte mi, bila jednako upečatljiva kao i njezin naziv. Kretao se odmjereno i elegantno, a mjesto koje je odredio za svoje svakidašnje večernje okrete postalo je obilježeno tragom njegove gimnastike - udubljenje gdje je najprije rukom započinjao okret, dva ogoljela mjesta u travi gdje su udarale noge, dva manje ogoljela gdje je doskakivao rukama, dva para otisaka stopala koja su označavala salto. McCarthy je bio priličan rob navika.

"Tri godine!" reče razočarano. "Zar ne postoji nešto brže od toga?"

"Dobro odmjeren udarac u vilicu," rekoah.

McCarthy ljutito zatrese glavom. "Dobro znaš da on nikad ne obavlja svoje prljave poslove otvoreno," reče.

"Što je sada napravio?"

Umjesto odgovora on ispruži ruku koju je do sada držao iza leđa. Iz nje je kapala tamna krv. Tanak čelični šiljak probio mu je dlan i stršao van na drugoj strani. Pažljivo mu primih zglob. "Dragi Bože! Što je to?"

"Šiljak za led," reče on. "Nisam vidio tu prokletu stvar. To mi je zato što svaku večer vježbam na istom mjestu. Svatko može u milimetar odrediti mjesto gdje će se moja ruka spustiti. Šiljak je bio ukopan vrhom prema gore na mjestu koje sam ja trebao udariti rukom. Prošao mi je kroz ruku i potrgao se. Bio sam već u skoku kad sam ga osjetio, i pretpostavljam da sam se još malo razderao kad sam se drugi put dočekao na ruke."

Dignuo sam viku za natporučnikom i brzo iščupao bodež iz njegove ruke. "Pusti krv neka teče," rekoh mu, "prokleti... "

Ađutant ga odvede unutra na povezivanje. Ja ostah sjediti pjeneći se i pitajući se zbog čega bi čovjek s bodežom u ruci došao do mene i započeo ugodno čavrljanje o psihoanalizi. Možda je samo bio hladnokrvan. Vjerojatnije je morao nešto nekome reći prije nego što krepa od bijesa. McCarthy je bio čudna ptica.

Dolje, pri dnu vrta, ugledao sam Richtera na straži na vrhu zida. Okrenuo se prema meni, iscerio se, izvukao bijeli rupčić, pažljivo omotao svoju ruku, ponovo se iscerio, te nastavio patrolirati.

Počeo sam razmišljati postoji li stvarno nešto brže od psihoanalize, što bi se moglo primijeniti na čovjeka koji se nalazi izvan dohvata dobro odmjerenog udarca u vilicu.

Ne biste očekivali da stvorenje poput Richtera bude na bilo koji način osjetljivo, no bio je, i to izuzetno. Ne prema ljudskim osobinama, niti prema glazbi, nego - no, da vam ispričam kako sam to prvi put uočio.

Stajao je u uglu vrtnog zida, oslanjajući se nemarno na pušku, ali u takvom položaju da je kundakom mogao udariti i

ubiti svakog zatvorenika koji bi mu se približio. Dobro se zabavljao, pjevajući nekakvu uvredljivu parafrazu neke popularne ratne pjesme - nešto kao "Mala stara crkvice gdje je nekad bila Engleska." Nije se moglo pobjeći njegovom glasu, niti ignorirati njegove domišljate improvizirane stihove. Pokušali smo s glasnim razgovorom, ali smo se umorili. Nije se moglo otići unutra, gdje ga ne bismo čuli, jer su uljudna ali striktna zatvorska pravila zahtijevala da budemo u vrtu.

No, jednom je i Richter ulovljen na spavanju. Natporučnik je izašao iz dvorca i prešao pola vrta prije nego što ga je vojnik ugledao.

"Richter!" prasne ađutant. Richter prestane pjevati, vidljivo problijedi, i ispusti pušku. Stajali su tako buljeći netremice jedan u drugoga, ruku labavo obješenih, raskoračenih nogu. Na njemačkom, natporučnik reče, "Richteru! Ti si na straži, zar ne?"

Richter se ne pomakne.

"Od kada vojska dozvoljava stražaru na dužnosti da se zabavlja lakom operom?" Natporučnik je bio bijesan, no njegov je urođeni oprez radio punom parom. Pažljivo je izbjegavao svako spominjanje pjesme ili Richterovih očiglednih razloga za pjevanje, znajući da će, napravi li to, partija biti obaviještena da on postaje probritanski orijentiran. Ulovio je Richtera u neznatnom odstupanju od pravila, i korio ga je samo zbog toga. Mene je začudilo to što Richter nije skočio u stav mirno. Bezglasno je pomicao usta dok je natporučnik govorio, nepomično gledao kad je prestao.

"Mirno!" zagrmi natporučnik. "Što je s tobom, čovječe?"

Richterovo se lice grčilo, no on se nije pomaknuo. Natporučnik se ljutito zacrveni, otvori usta da nešto kaže, zatvori ih i počese se po vratu. Zatim se okrene na peti i krene natrag po puteljku. A tada se dogodilo nešto nevjerojatno. Richter je krenuo za njim. Bio je udaljen deset metara, ali je

hodao ukorak s ađutantom. Zaćuo sam jednog od Engleza kako kaŹe, "Gle ovu budalu! Sad oponaša i vlastitog oficira!"

Šljunćana staza u blizini zgrade skretala je pod pravim kutom. Stigavši do tog zavoja, natporučnik vikne, "Teubner! Rausch!" Pretpostavio sam da doziva par straŹara da se pobrinu za Richtera. A onda skrene.

Desetak metara iza njega, Richter vikne, "Teubner! Rausch!" potpuno jednakim tonom, jednakom glasnoćom i *potpuno istovremeno* s natporučnikom. Dva su glasa bila tako savršeno sinhronizirana da su proizvela ućinak dva radio aparata koji emitiraju istu stanicu u istoj prostoriji. Većina nas je to ćula, budući da smo se nalazili između njih dvojice; no siguran sam da natporučnik nije, jer je njegov glas nadjaćao Richterov. Bilo je to nešto znatno više od oponašanja. Bilo je neobjašnjivo. A još je gore bilo kad je natporučnik skrenuo stazom desno, i kad je i Richter skrenuo desno. To ga je odvelo sa staze, kroz nasad tulipana, pa se oštro zabio u tvrdu mramornu klupu. Njegovo je koljeno udarilo u klupu s mućnim praskom, te je pao preko nje. Nije ispruŹio ruke dok je padao, pa se glavom zaustavio na betonskom rubu cvjetnjaka. I tamo je ostao leŹati, hladan kao santa leda, dok je krv polako kapala preko Źutog betona. Zvuk njegovog pada natjera natporučnika da okrene glavu; on baci pogled na njega, odšeta do dvorca i nestane unutra. Nekoliko minuta kasnije dotrćaše Rausch i Teubner, pokupiše ga i odniješe unutra.

McCarthy je došao do mene dok sam ja stajao smiješeći se, i zagledao se u mrlju Richterove krvi. "Što dovraga misliš o ovome?"

"Richter je pretjerao," odvratih ja suzdržano.

On me oštro pogleda. McCarthy je brzo kopćao stvari. "Ti nešto znaš, je li tako, LaFarge? Ti znaš što se upravo dogodilo?"

"Pa," rekoš sporo, "podsjeća me na nešto. Jednom sam vidio francusko-kanadske drvosjeće koji su se tako ponašali. Nazivali

su ih skakačima. Čuo sam da se to događa i pripadnicima nekih sibirskih plemena. U Malaji to zovu *latah*. Ali proklet bio ako sam ikad čuo za Arijevca u takvom stanju. Ne znam u stvari zašto ne, kad bolje razmislim. Nitko o tome ne zna mnogo."

"Ali što je to, zaboga?" upita McCarthy nestrpljivo.

"Ah, to je neka čudna vrsta hipnotičkog stanja. Iz nekog razloga, neke su osobe podložne napadima nečega što bi se moglo nazvati 'akutno imitiranje'. Njihov se um počne podudarati s umom neke druge osobe, i oni je moraju oponašati. Ponekad ne shvaćaju što rade, ali češće to znaju no ne mogu si pomoći."

"To je najčudnija stvar koju sam ikad čuo," reče McCarthy. "Što je uzrok tome?"

"Ovisi o osobi. U principu, skakač će početi nekoga oponašati kad ta osoba naglo i snažno privuče njegovu pažnju. A to se dogodilo i Richteru, znaš. Bio je zaprepasten i iznenađen kad je natporučnik zaurao na njega. Jesi li primijetio da je cijelo vrijeme bio u transu dok je natporučnik stajao pred njim, a čim se ovaj okrenuo Richter se počeo kretati u potpunom skladu s njim? Neki skakači znaju biti u tako gadnom stanju da upadnu u *latah* bez ikakvog razloga."

"Koliko to traje?"

"Nekoliko sekundi ili nekoliko tjedana. Sjećam se da sam čitao o jednom Malajcu koji je na taj način slijedio nekog svog visokog svećenika puna dva mjeseca. Svećenik je vjerovao da je čovjek opsjednut, a da je on sam uklet. No, nije mogao naći nikoga tko bi ovoga ubio, budući da su plemenski zakoni zabranjivali da itko takne svećenika, a pleme je smatralo da su njih dvojica jedna te ista osoba. Stoga je svećenik jedanput krenuo obalom rijeke, te naglo skrenuo preko mostića od trske. Čovjek u stanju *lataha* skrenuo je istovremeno, no na tom mjestu nije bilo nikakvog mosta. I tako se izliječio od *lataha*. Siromah se utopio."

McCarthy progundā i izvadi lulu. "Utopio se, ha?" reče u njezin držak. "Hm-m-m. Mislim da je to vrlo zanimljivo."

Kad sam malo razmislio, i meni je bilo.

Neću nikada saznati kako je Richter ađutantu objasnio svoje čudnovate postupke. Bio je na bolovanju tri dana, zatim još četiri u stražarskoj kućici, a kad je nastavio obavljati svoje dužnosti bio je prilično smireniji. Stražar i zatvorenici napeto su izbjegavali jedni druge, no znali smo da je samo pitanje vremena kada će ponovo započeti svoj osobiti način mučenja. Uskoro je počeo, i to na meni.

Dok sam jednog poslijepodneva napredovao prema svojoj omiljenoj klupi, noge su mi još bile nestabilne, kad začuh neko slabašno škripanje. Na jedan neugodan trenutak sam pomislio da dolazi od mene, jer sam sa svakim korakom čuo škripav zvuk; duži za desnu nogu, kraći za lijevu. Zaustavih se; i škripanje presta. Napravih još dva koraka. Š-k-r-i-iip! Zbunjen, pogledah oko sebe, i ugledah Richtera kako stoji u sjenici, nehajno promatrajući sve uokolo, samo ne mene. Jednom se rukom oslanjao na kvaku vrata, i ta je vrata trebalo podmazati, a ne moju nogu. Zaškripah zubima i ne rekoh ništa; on je nastavio s tim podlim trikom sve dok nisam došao do klupe. Toliko sam bio zaokupljen punjenjem lule da sam poskočio shvativši da je McCarthy sjeo pored mene.

"Vidio sam to," reče Mac nemamo, klimnuvši glavom prema sjenici.

"Aha," rekoh ja. "Opet je počelo."

Mac zatrese glavom. "Stvari će biti malo drugačije," reče on. "Hajde da natjeramo tog skakača da skoči."

"I ti si o tome razmišljao?" nacerih se.

"Nego! Da vidimo što možemo s njim napraviti prije nego što se još više razulari." Brzo je iznio svoj plan. Bio je fantastičan.

Ustao sam i odšepao do sjenice. "Richter!"

On mrzovoljno stane mirno; njegove male, svinjske oči odmjeravale su me od glave do pete, konačno se uvredljivo zaustavivši na mojoj šepavoj nozi.

"Kako se osjećaš?" upitah ja razgovorljivo.

On baci pogled prema dvorcu, vidje da je zrak čist, te se osloni na vratnice. "Dobro," promrmlja i pljune kroz vrata tik pored moje glave.

Najsitnije kapljice te gadosti dopriješe do mog lica. U bijesu sam ustuknuo, te se krajnjim naporom svladao. "Znaš, podsjećaš me na mog rođaka Juliusa iz Winnipega," čavrljao sam.

Odmjeravao me je s nekim gadljivim čuđenjem na licu dok sam ja blebetao nepovezane rečenice. Bio je potpuno izgubljen. Baš kad je odlučio prekinuti moje brbljarije, začuo sam lagano kucanje o zid sjenice. Mislim da nikad u životu nisam bio brži.

Dohvatio sam ga, primio za ramena i izvukao kroz vrata, istovremeno ga vrteći u krug. McCarthy, koji je nečujno okružio zgradu dok sam ja okupirao neprijatelja razgovorom, iskoči sada naglo iz skrovišta, metar i nešto ispred nas. Richter se smrznuo, van sebe od straha.

Jedan sam beskonačan trenutak proveo u sumnji. Mac i Nijemac su se gledali oči u oči dok sam ja držao Richtera za ramena, i svi smo se bojali disati. Onda Mac zatvori svoju vilicu, okrene se i ode. Richter se strese, tiho zacvili, i - krene za njim.

"Jesmo ga!" viknuh sretno.

"Sjajno," rekoše dva glasa, govoreći kao jedan. To je djelovalo čudesno. Mac se zaustavi i okrene. "Što ćemo napraviti s ovim jadnikom?" upitaše me.

"Ne možemo puno učiniti dok ste vas dvojica tako blizu," rekoh ja. "Zabij ga u zid."

"Može," zajedno će njih dvojica. Mac procijeni udaljenosti, ode do ugla sjenice, okrene se nalijevo i nestane iza ugla. Richter odmaršira do zida, udari u njega, i nastavi uzaludno marširati. Ja sam se pomaknuo do mjesta s kojeg sam mogao vidjeti obojicu.

"Kako ovo izgleda?" upita Richter. To je govorio Mac, no bio je predaleko da bih ja mogao čuti njegovu tiho izgovoreno pitanje. I još mi pričajte o bežičnoj transmisiji!

"Ludo," odvratih ja. Obojica stanu i okrenu se; Mac se vrati do mene a Richter zaore po cvjetnjaku. Kad je Englez došao do mene, Richter je bio daleko na otvorenom gdje je Mac obično izvodio svoje prebacivanje.

"Što sada?" upita Mac.

"Sada će gospodin Richter izvesti jednu malu predstavu," rekoh radosno. "Pokušaj natjerati tu blesavu budalu da izvadi svoj pištolj."

On počne petljati sa strane, oko svog džepa. Morao je napraviti osam ili deset pokušaja, no na kraju je uspio.

"U zrak," rekoh. "Samo jednom."

Mauzer zaurla. Richter ga, pod pažljivim vodstvom Maca i mene, spremi u futrolu i ushićeno se zagleda u nebo. Uz tutnjavu čizama, Rausch se ukopa ispred njega. Na dosta niskom njemačkom, upita ga da koji mu je. Na sreću, Macov njemački je bio savršen.

"Nisi vidio?" reče Richter. "Hawker Hurricane!"

Rausch je bio velik i glup. Pogledao je u nebo, a onda rekao da ne vidi nikakav avion.

"Naravno da ne vidiš," reče Richter. "Pogodio sam ga." Mahne Rauschu da priđe bliže pa šapne, "To je Rudolph Hess letio natrag." Rausch razrogači oči. "Morao se izvući," nastavi Richter. "Britanski otoci su torpedirani i potonuli su." Svečano

su promatrali jedan drugoga, a tada Richter prasne u gromoglasni Northumbrijski smijeh. Tresne Rauscha po leđima, a ovaj, odjednom shvativši da se Richter s njim zafrkava, ispusti odgovarajući grohot, duboko udahne, nasmije se još jednom usiljeno, a onda se brzo pokupi.

"Stoj!" odreza Richter. "Vraćaj se ovamo, prijatelju. Želim ti ispričati jednu dobru englesku šalu koju sam čuo od ovih prljavih zatvorenika. Ti ne znaš engleski, ne?"

Rausch zatrese glavom.

"Tim bolje," veselo odvrati Richter. "Slušaj sada. Kad sljedeći put vidiš gospodina natporučnika, izgovori ove riječi na engleskom." Izgovori rečenicu nekoliko puta, a lakovjerni Rausch ju je ponavljao sve dok je nije dobro zapamtio.

Uvijek mi je bilo žao što nisam bio u blizini kada je Rausch ušao u natporučnikovo sjedište i rekao: "Palčeve gore, stari prinče! Engleske će uvijek biti!"

Richter je stajao vani pjevušeći englesku melodiju "Šetala se šeprtlja", koju Mac zacijelo nije naučio u nedjeljnoj školi, sve dok natporučnik nije naglo izletio u vrt. "Richteru!"

"Ja! Heil Hitler!"

"Heil Hitler!" ispetlja ađutant. "Jesi li ti odgovoran za to što je taj glupan došao k meni s tim pobunjeničkim idejama?"

Richter stavi prst na usta. "Doći će do preokreta," reče važno.

"Preokreta? Izdajico! Marksista! Židove!"

"Istina je, gospodine natporučniče. Pogledajte." I Richter se odlijepi od zemlje savršenim saltom unatrag. Natporučnik uplašeno ustukne. Richter raširi ruke i nasmije se. "Vidite? Došlo je do preokreta. Preokrenuo sam se, ne?"

Natporučnikovo lice zahvate porođajne muke iz kojih se izrodi smijeh. Kad se jednom naglas nasmijao, shvatio je da je to jednostavna i ugodna stvar, te je počeo vrištati od smijeha dok mu suze nisu potekle niz obraze. "Richteru," zausti nakon nekog

vremena. "Nisam o tebi mislio ništa dobro. Nisam ti nikada pripisivao smisao za humor." Lice mu se odjednom ukoči. "Ali, ovo je rat. Nije vrijeme za ovakve budalaštine."

Richter nehajno reče: "Mržnja je još jača ako je malo ostavite po strani. Pokorno predlažem ađutantu da se zatvorenicama večeras posluži pivo."

"Duboka misao," odgovori ađutant, nakon što je malo promislio. "To bi bilo sve, Richteru." Ipak je umirio savjest oštrim riječima: "I ubuduće obuzdaj svoje gluparije!" Žustro je otišao u dvorac. Dok je prolazio kroz vrata, njegov glas dopre do nas: "Preokret. Ha! Ta mu je dobra!"

"I što ćemo sad s tom budalom?" upita Mac. Ja pogledah u dobar primjerak mlade arijevske muškosti i progundah. "Šteta što ga ne možemo poslati u Berchtesgaden," rekoh. "Volio bih izvesti tu dosjetku 'Engleske će uvijek biti' s Fuehrerom."

"To bi bilo baš - zgodno." Mac se odjednom zaljulja i nešto promrmlja.

"Što?" upitah ja.

"Baš - *Ach! Ich keine...*" Pijano zatrese glavom.

"Mac!" rekoh oštro. "Mac! Što je bilo?"

Izvan zidina odjednom zauraju sirene. Kada su se smirile, začuo sam brujanje mnogih motora. Razapet između Maca i one buke vani, odvucoh ga do vrata i pogledah gore. Ugledah skupinu aviona, bombardera i lovaca. Formacija Messerschmitta dizala se u zrak, a tri ljupka P-37 obrušavala su se da ih presretnu.

Mac reče, "Osjećam se prokleta čudno, stari moj. Ja..." Odjednom se brzo odmakne od mene, bijesan. "*Schmutzig Englisch schweinhund, du!*" ispljune, uhvati se za bok, izvuče nepostojeći Mauzer iz svoje nepostojeće futrole, i izrešeta me nepostojećim mecima. Svaki put kada bi se njegov kažiprst

skvrčio, izvana bi se začuo pucanj. Richter je izvadio svoj pištolj, i pucao je po vrtnom zidu. Zvuk njegovih pucnjeva se gubio u strašnoj buci odozgo.

"Mac!" zaurlah ja, drmajuci ga i šamarajući. "Mac! Što... "

Zatvori oči, polako ih otvori. "Ova prokleta stvar funkcionira u oba smjera," odbrusi. "Prokleti... štakor... se opire... " Tada se pribere i oštro reče: "Što se događa - zračna uzbuna?"

"Da. Mac, je li ti dobro?"

"Mogu ga zadržati, misi... Ahh-h! *Heil, mein Fuehrer! Derfleigand...*" Odlutao je u beznadnu zbrku riječi. A onda reče: "LaFarge, sjećaš li se da sam rekao da bih se volio dokopati one zračne baze ako ikad izađem odavde? No, vjerojatno neću, ali možda bih mogao nekom drugom pružiti priliku. Kladim se da oni momci tamo gore ne znaju što se nalazi točno ispod njih. Šalju li Švabe nekakve avione odavde?"

Ja pogledah van. "Ne. Dovraga, u pravu si! Kamuflirali su je. Ne žele da bude bombardirana, i to vjerojatno zato što imaju ogromno spremište goriva tu negdje!"

"Moramo... javiti... " On jaukne, pa se naglo pribere. Izgledalo je kao da vodi strahovitu bitku. "Richter je ušao u štos," reče mrko. "Na trenutak sam pomislio da sam vani u vrtu. Jezikom sam prošao kroz usta i osjetio mnoštvo trulih zuba. Fuj!" Strese se. "Imaš neko zrcalo?" Imao sam u kaputu jedno od onih neuništivih zrcala za rovove. Mac mi mahne da izađem. "Daj to Švabi," reče. "U desnu ruku. Požuri sada, ne znam hoću li ..." Nato zapadne u jedan od onih dvojezičnih napadaja. Ja otrčah do Richtera.

Kad sam mu ugurao ogledalo u ruku promotrio me zlobno, posegnuo za pištoljem, zastao i nasmiješio se. "Sjajno, stari," reče. "Palčeve - *für der Reich* - biti Engleske!"

Sinulo mi je zašto je Mac htio da Richter ima ogledalo. Heliograf. Ali, kakva korist od ove slabašne zrake sunca? Kako bi ona mogla privući pažnju pilota lovca u borbi? Samo

slučajem. Zašto nije htio da ja odem tamo i signaliziram? Osvrnuh se uokolo, vidjeh stražare na zidu, i natporučnika koji se ustrčao kao kokoš. Richtera *možda* ne bi primjetili kako stoji u vrtu s ogledalom u ruci. Othramao sam natrag do sjenice i zavukao se unutra.

"Daj mi svoj sat," reče Mac. Na trenutak bio je potpuno priseban. Ja mu dodah sat, a on se smjesti na vratima koja je obasjavalo kasno jarko popodnevno sunce. Okrene sat tako da ga obasja sunce, usmjeri točku na strop, i započne ravnomjerno trzati zglobom. Vani u vrtu Richter je mirno stajao, pogleda uprtog prema gore, ispružene desne ruke. Mac počne odašiljati.

Točka-crta-točka. Točka-crta. Točka-točka-crta-točka. R.A.F.

Ne znam koliko dugo je to trajalo. Mac i Richter bili su obuzeti strahovitom borbom, teturajući s vremena na vrijeme, iskrivljenih lica, dok im je znoj curio - i cijelo to vrijeme, gotovo bez prekida, Mac je odašiljao ona tri znaka. Dvaput je zaurlao od boli, oba puta Richterovim grlenim glasom. McCarthy. Renfrew McCarthy, iz Northumberlanda. Nitko mu nije bio ni do koljena!

Richter je u jednom trenutku odbacio ogledalo, pa sam ja morao odšepati do njega i staviti mu ga ponovo u ruku. I Mac nastavi odašiljati.

Začula se sve glasnija, urlajuća buka. Pogledah gore i ugledah jedan Messerschmitt 110 za repom jednog P-37. Činilo se da idu ravno na nas, spuštajući se, približavajući se nevjerojatnom brzinom. Na otprilike šezdeset metara, engleski pilot se počne izvlačiti. Mess također pokuša. Curtiss uspije. Mess - ne. Blaženi Naciji što grade avione koji su nespretni u zaokretu! Mess projuri nisko nad mojom glavom i zabije se u vrtni zid. P-37 povuče gore, izgubi brzinu, gotovo zastane u

prevrtanju preko krila, te počne kružiti na visini od dvjesto i pedesetak metara.

"Mac!" viknem. "Vidio nas je! Vidio nas je!"

Mac se, blijedozelenog i orošenog lica, promuklo nasmije i nastavi. Opčinjeno sam promatrao tu mrlju svjetla koja je poskakivala po stropu. Sada je govorila. "*Log. - zračna baza - 300 m - JJI.*" Ponovi jednom, i još jednom. Sada je slao, "*Dvorac - spremište municije.*" A onda ih je izmiješao: "*Log dvor - 300 municije - JJI.*"

"Mac - zar ima municije u dvorcu?"

"Ne, dovraga, to Richter šalje! Mislim da sam ga iscrpio, LaFarge! Ali - on će se pobrinuti da u slučaju bombardiranja i mi dobijemo koju bombu!"

P-37 koji je kružio zrakom nakrene krila i počne se penjati. Gotovo sam mogao čuti oštro krčanje njegovog radija koji doziva bombardere. Skupina Blenheimsa dojuri sa zapada, i okrene prema nama.

"Dobro, Mac," rekoh tiho. "Bolje da odemo što dublje možemo." Obuhvatih ga rukom. Tako se oslonio na mene da su me noge zaboljele. Bio je potpuno iscrpljen. "Glavu gore," promrsih i počeh ga vući preko vrta.

Izvan zidina se pojavi bljesak plamena, a zemlja se zatrese. Zatrese se opet, i opet. Ispred nas, Richter se suludo koprcalo. Kad smo stigli do vrata dvorca, oslonio sam Maca o dovratnik i okrenuo se da dođem do daha.

Cijelo je nebo bilo u plamenu. Bilo je tu i goriva, i to mnogo. Ogroman Kurier sporo se kretao zrakom, i jedan ga Hurricane obori, a meni nije bilo jasno zašto su dozlaboga uopće pokušali dići to čudovište u zrak u ovakvom trenutku. Jedna je bomba prizemljila s vanjske strane zida i raznijela ga prema unutra, a komadi su Richtera oborili s nogu. Mislim, doslovno. Pogledao sam njegovo tijelo i vidio da je sav raskomadano. Kad su krhotine pogodile Richtera, Mac je vrisnuo i onesvijestio se.

Jedva sam ga unio unutra prije nego što se sljedeći paket bombi spustio na krov iznad nas. Richterova je poruka bila točna. U dvorcu je postojalo spremište municije. Cijela ta prokleta građevina se počela rušiti oko nas i na nas. I tako su sredili i nas, i većinu ostalih Engleza. Ali, mi smo sredili zračnu bazu i spremište municije. I Richtera. Dobili smo gem, set i meč.

Bilješke o pripovijetkama

Paul Williams

Theodore Sturgeon je svoju prvu pripovijetku prodao u svibnju 1938. novinskoj agenciji McClure. Imao je 20 godina i bio je mornar u trgovačkoj mornarici. U siječnju 1939. preselio se u grad New York i počeo živjeti od pisanja. Jedino tržište na kojem je uspijevaio prodati svoja djela bilo je novinsko udruženje, koje je od njega na početku kupovalo kratke priče, no, od svibnja 1939., počeo je prodavati i za dva časopisa što je izdavao John W. Campbell, Jr.: *Astounding Science-Fiction* i *Unknown* (potonji časopis bio je specijaliziran za SF i horor).

Sturgeon je ponovo plovio na brodu između srpnja i listopada 1939.; na brodu je malo pisao, a zatim se vratio u New York. U ožujku 1940. oženio se svojom dragom iz srednje škole, Dorothe Fillingname, i preselio se s Manhattana na Staten Island (svoje rodno mjesto). Njihova kćer Patricija rodila se u prosincu 1940., a u lipnju 1941., njih troje su otišli iz New Yorka i preselili se u britanske Karibe, gdje su vodili turistički hotel na Jamajci koji je pripadao obitelji Sturgeonove majke.

Posljednja pripovijetka koju je Sturgeon prodao McClureu bila je objavljena u ožujku 1940. Godine 1940. i 1941. pisao je po narudžbi, uglavnom scenarije za stripove, no većina njegovih prihoda, dok se nije odselio iz New Yorka, dolazila je od prodavanja pripovijetki *Astoundingu* i *Unknownu*. Sturgeonova bibliografija pokazuje da se redovito pojavljivao u ta dva časopisa tijekom perioda od pet godina, no to je lažni trag. U stvari, on se preselio u tropsko područje, što mu je trebalo

olakšati pisanje, no posljedica toga bila je da uopće nije pisao između srpnja 1941. i travnja 1944. Sve Sturgeonove pripovijetke koje su se pojavljivale u *Astoundingu* i *Unknownu* 1941., 1942. i 1943. godine bile su napisane i prodane do lipnja 1941.

Prvi tom *Sabраних прича Theodorea Sturgeona* pokrio je razdoblje između prosinca 1937., kad je napisao priču koju je prodao u svibnju 1938., i proljeća 1940. Pripovijetke u ovom, drugom tomu, bile su napisane između travnja 1940. i lipnja 1941. Sve su izašle u *Astoundingu* ili *Unknownu*, osim "Anonimca", kojeg je vjerojatno Campbell odbio, i "Dvije prikolice", neobjavljene pripovijetke koja ne sadrži nikakav element fantazije niti znanstvene fantastike, te stoga nije mogla biti prodana Campbellu. Postoje dokazi da je Sturgeon tijekom tog razdoblja napisao i druge ne-znanstveno fantastične pripovijetke, no nije preživio niti jedan takav rukopis. Također je vjerojatno da je nekoliko priča ponudio i drugim časopisima, ali bezuspješno.

Razdoblje obrađeno u prvom tomu obilno je dokumentirano Sturgeonovim pismima; redovito je pisao svojoj majci, koja je živjela u Škotskoj, i svojoj zaručnici u Philadelphiji. Međutim, za pripovijetke u ovom tomu gotovo da nema dokumentacije o kronološkom redoslijedu niti o okolnostima pod kojima su napisane; Ted je prestao pisati svojoj zaručnici kad mu je postala ženom jer su živjeli zajedno, a i svojoj majci je pisao mnogo rjeđe. Nisu sačuvana nikakva druga pisma (niti bilješke). Stoga je redoslijed pripovijetki u ovom tomu gotovo proizvoljan. "Kargo" se nalazi negdje na početku; "Skakač" negdje na kraju; a datum nekih od ostalih priča može se odrediti samo uz ogradu od nekoliko mjeseci. Međutim, točan redoslijed njihova nastanka je nepoznat. (Campbell ih nije nužno objavljivao redom kojim ih je primao.)

Kargo

"Kargo" ("Cargo"): prvi put objavljen u *Unknownu*, studenoga 1940. Vjerojatno napisan u srpnju 1940. Sturgeonov uvod u tu pripovijetku iz njegove zbirke "*Without Sorcery*" ("Bez vradžbina") iz 1948. godine, kaže:

Priča o porijeklu "Karga" razgalit će dušu nekoga tko prati nit mojih priča. Čitatelj se možda sjeća da protagonist u "Krajnjem egoistu" u jednom trenutku razmišlja o tome je li mudro otići na brod. U prvoj skici te pripovijetke, on doista i odlazi, i sa nekih tri tisuće riječi se nalazi na tankeru gdje se događaju čudne stvari. Iznenada sam shvatio da se udaljavam od osnovne priče, pa sam to srezao. Ali, umjesto da bacim te suvišne stranice, sačuvao sam ih i proširio: rezultat je "Kargo".

Nekoliko preživjelih stranica rukopisa pronađenih među Sturgeonovim papirima to potvrđuju, mada su, čini se, najveći doprinosi stranica iz "Egoista" odlomci 2 i 6 iz "Karga", te općenita ideja o pripovijetki o čudnim događajima na otpadničkom naftnom tankeru upletenom u ratno profiterstvo. Sturgeonovi papiri sadrže također i prvih nekoliko stranica jedne priče iz 1939., (vjerojatno nikad dovršene), u kojoj se opet radi o otpadničkom tankeru i o kapetanu kojeg svi zovu Barba.

Bogatstvo detalja u pripovijetki može se pripisati autorovom obilnom iskustvu na brodovima trgovačke mornarice, koje je stekao između 1937. i 1939., kad je prije svega služio na "priobalnim" naftnim tankerima - od New Yorka do Texasa, a katkad i dalje na jug. Nije prelazio Atlantik. (Iako je 1937. Sturgeon sanjario o izletu u Španjolsku na naftnom tankeru. Svojoj majci je poručio, u pismu napisanom 6. rujna, na moru: *Nadam se da ću unutar nekih mjesec dana doći u Europu, ali sumnjam da ću te moći posjetiti. Bit ću u luci samo 18 sati, i to u Španjolskoj. Što se mene tiče, sve to činim samo zbog zarade, jer naftne kompanije plaćaju goleme bonuse posadama koje ulaze u [španjolsku građansku] ratnu zonu. Što se tiče teorijske strane, možeš biti sigurna da ću voziti*

kargo nafte iz Loyala. Texas co., kao i svi drugi, prodaje objema stranama.)

"Kargo" se također našao u posljednjoj zbirci Sturgeonovih pripovijedaka objavljenoj za njegova života, "Alien Cargo" ("Neobični kargo", 1984). U uvodu te pripovijetke u toj knjizi, Sturgeon je napisao:

... bilo neobičan, bilo uopće ne neobičan, nego samo drugačiji. Ovisi o tome kako upotrijebite riječ. Također je napisana '39.-te ili početkom '40.-te; Engleska je bila u ratu, a ja sam pisao o svojim iskustvima iz Trgovačke mornarice. To je ujedno bila priča za zabavu. Kasnije sam na vrlo dugo razdoblje prestao pisati priče za zabavu. Postao sam jako mrzovoljan, doista... (Ne mogu se sjetiti niti jednog drugog razdoblja u kojem je Sturgeon aktivno pisao, a za kojeg bi ovaj komentar bio točan.)

U jednom pismu bez datuma, napisanom vjerojatno krajem kolovoza 1940., Sturgeon je pisao svojoj majci: *Primjećuješ da je ovo pismo pisano s dva različita tipa slova. Upravo sam primio natrag svoje najdraže. (Misli na svoju pisaću mašinu s pisanim slovima, na kojoj je napisao većinu svojih ranih pripovijedaka.) Moje najdraže je napisalo moje malo remek-djelo, "Kargo", i zatim je umrlo - apsolutno je odbijalo napisati ijednu riječ dok ga nismo rastavili i ponovo sastavili. Meni to nije smetalo - dugo sam provjeravao divnu priču o hrđavom, starom, otpadničkom tankeru kojeg opsjedaju ratne izbjeglice - sav Mali narod koji nije volio bombe i granate i koji je mislio da bi mu ova zemlja mogla biti lijepo utočište. Moj urednik je poludio za pričom, kupio ju je čim ju je vidio, i preklinjao me za nastavak. (Sturgeonova zabrinutost za njegovu majku - u istom je pismu nagovara da se vrati u SAD kako bi izbjegla rat u Europi - vjerojatno je pomogla kod njegove inspiracije za radnju u priči).*

Unknown je obično imao najave za pripovijetke (koje je iz zabave pisao urednik), na čak tri mjesta: na naslovnici, na stranici sa sadržajem, i na naslovnoj stranici pripovijetke. Najava iz časopisa (naslovna stranica), za "Kargo": STARA PROPALICA OD TANKERA BILA JE SKROZ OFUCANA, A

VOZILA GA JE POSADA LJUDI S POTJERNICA. NEGDJE U
BLIZINI EUROPSKE OBALE POKUPIO JE NAJLUĐI KARGO
ZA KOJI SE IKADA ČULO!

Bučan Doca

"Bučan Doca" ("Shottle Bop"): prvi put objavljen u *Unknownu*, u veljači 1941. To je potomak priče pod imenom "Abraxas", napisane u siječnju 1940. Prvih sedam stranica ranije priče su preživjele među Sturgeonovim papirima, a uglavnom pričaju isto što i početne stranice "Bučana Doca." 26. siječnja 1940., TS je napisao Dorothe:

Nadam se da nikad neću morati proživjeti još jedan ovakav tjedan... U nedjelju sam sjeo raditi na "Abraxasu". Završio sam ga u utorak ujutro; ni u ned ni u pon nisam spavao... zaustavljao sam se samo da nešto pojedem, a jeo sam samo zobenu kašu i kakao jer nije bilo ništa drugo... odnio sam je JC-u, vratio se kući i onesvijestio se... digao se u 9:30 te večeri i otišao kod Woodiea; opet u krevet u 2, spavao do 2 u sri popodne... i sad opet na posao, na "Salty Peanut". I vratio mi se. "Abraxas" mi se vratio. Ne radim ja ni za što, a što više radim, to gore radim i to manje jedem... a ti želiš da ti napišem pismo umjesto razglednice... sri po noći radio cijelu noć. Četvrtak po noći radio do dvanaest, a onda otišao kod Martina, gdje sam sreo svoja dva štićenika... htjeli su neki stari broj od McClurea pa sam ih doveo kući sa sobom... momačko veče do deset ovog jutra... to su još dvije noći bez spavanja... onda još nisam znao za "Abraxas"; nadao sam se čeku. Čekao sam drugu poštu, još uvijek ništa, nazvao JC-a, koji mi je rekao da dođem da porazgovaramo... mrtav umoran odem ja tamo, prvo do McClurea da pokupim nešto spasilačkog novca za stanarinu... dugovali su mi to već dva tjedna, ali sam to štedio za ovakvu mogućnost. JC-ov komentar bio je kao što sam i očekivao i kao što sam se i bojao; priča ima previše digresija, toliko se širi da ne može podnijeti svoju težinu...

strahovito puno materijala u njoj: komedija, horor, gnosticizam, basilidianska jilozofija, opsjednutost i tako dalje... junak želi biti ne samo Mesija nego i j... i Duh Sveti osobno... da preveliko... JC mi mirno predlaže da ja to skratim i da iz toga napravim barem pet kratkih... i tako, čim odem u krevet, što će biti čim ovo završim, počinjem raditi na tome... a to znači još dva dana na zobenoj kaši i kakau... dobra prehrana. Vitamini A, B, B1, C i D, a još i celuloze... pola kile šećera svaka tri dana, konzerva mlijeka svaki dan. Ma, sav cvjetam od toga.

Uvodni odlomak "Abraxasa": *Meni se čini da čovjek ili ima kompleks manje vrijednosti, ili samo ne želi priznati da ga ima. Fuj. To je, u cjelini, bio moj stav toga dana kad sam kupio boce.*

U vrijeme kad je počeo pisati tu priču (prema dokazima iz njegovih pisama, objavljenu verziju nije napisao sve do proljeća ili ljeta), Sturgeon je živio na broju 146, Deseta avenija, Manhattan, nedaleko od zamišljene lokacije Bućana doca.

TS-ov uvod u "Bućan Docca" iz "Bez vradžbina":

Ova priča je gotovo diskvalificirala naslov zbirke. Međutim čvrsto tvrdim da radnja dodiruje vradžbine samo letimično. Pjesmicu sam uključio kao pokus, da vidim mogu li zaraditi dva novčića po stihu, koje je časopis plaćao za poeziju, ukoliko stihove uklopim u tekst pripovijetke. Nisam ih dobio, a ta je činjenica lišila budućnost, na njezinu veliku korist, još nekih mojih pokušaja u stihoklepstvu. Mislim da je umjesno navesti ovu pripovijetku kao primjer "slijepe" tehnike pripovijedanja. Počneš s jednom situacijom, malo je gurneš u određenom smjeru, i neka bude što bog da. Ako ni sam pisac ne zna što će se dalje dogoditi, onda ni čitatelj to nikako ne može znati unaprijed.

Najava na naslovnici časopisa: **VRLO PRAŠNJAV DUĆANČIĆ, SA ZNAKOM KOJI JE GOVORIO SAMO 'BUĆAN DOCA - PRODAJEMO BOCE S RAZNIM STVARIMA UNUTRA.' ALI, STVARI U BOCAMA SU BILE - ČUDNE STVARI!**

Jučer je bio ponedjeljak

"Jučer je bio ponedjeljak" ("Yesterday Was Monday"): prvi put objavljena u *Unknownu* u srpnju 1941. Kako ju je John Campbell već odabrao za svoju antologiju iz 1948., "*From Unknown Worlds*" ("Iz nepoznatih svjetova"), ovaj dragulj nije bio uvršten u Sturgeonovu prvu zbirku "Bez vradžbina" (također 1948.). Zanimarivali su je sve do "*The Golden Helix*" ("Zlatni Helix", 1979.) Sturgeonov uvod u ovu pripovijetku iz zbirke iz 1979.:

"Gdje nalazite te lude ideje?"

Svaki pisac sluša takva pitanja s različitim intonacijama, koje katkad znaju biti i vrlo uvredljive. Gdje sam našao ovu ideju je misterij; zašto sam je odlučio napisati još JE jedan misterij. Sve što sam već rekao o "Krajnjem egoistu" [objavljenom u istoj zbirci, nešto prije ove pripovijetke] tiče se i ovoga: bio sam početnik, bio sam neiskusna, bio sam marljiv - spreman napisati sve što bi mi palo na um. Često bih se upuštao u situacije kod kojih više nisam imao pojma kamo idem, niti što bi se još sve moglo dogoditi prije kraja. Ne preporučam tu tehniku; no, dogodi li vam se, i pronađete li izlaz, tada ste napisali priču koja ne 'telegrafira' čitatelju kakav će biti kraj. Ako to ne zna ni sam pisac, tada ne može niti čitatelj.

Ova pripovijetka je jedna od takvih. Uz to: bilo mi je zabavno pisati je.

"Jučer je bio ponedjeljak" je jedan od primjera, kao i "Mikrokozmički Bog", Sturgeonovog predstavljanja neke zamisli koja nije nova u fantaziji niti u znanstvenoj fantastici (niti u književnosti općenito), no Sturgeon je toliko dobro izvede da njegova verzija ostavlja trajni dojam na svakoga tko se s njom susretne. Čini se vjerojatnim da su kratka priča Roberta A. Heinleina, "*The Unpleasant Profession of Jonathan Hoag*" ("Neugodna profesija Jonathana Hoaga"), te "rajski" dijelovi romana "*Stranger in a Strange Land*" ("Stranac u nepoznatoj

zemlji"), bili pod utjecajem ove priče; nježni odjeci se čuju i u mnogim "konstrukcijama stvarnosti" Philipa K. Dicka, a osobito u "*The Cosmic Puppets*" i u "*Time Out of Joint*".

"Jučer je bio ponedjeljak" je obrađen kao jedna epizoda televizijske serije "*The New Twilight Zone*" ("Nova zona sumraka").

Izvorna najava iz časopisa (sa stranice sadržaja): GLUMAC SE SPOTAKNUO IZA KULISA - I OTKRIO SCENSKE RADNIKE NA DJELU, KAKO GRADE JUČER I SUTRA!

Derište

"**Derište**" ("**Brat**"): prvi put objavljen u *Unknown Worlds* (isti časopis kao i *Unknown*; naslov se promijenio od broja 10/41), u prosincu 1941. Bilo bi zanimljivo znati je li ta pripovijetka napisana prije ili poslije rođenja Sturgeonova prvog djeteta (Patricije, rođene 21. prosinca 1940.), ali nisam vidio nikakvih čvrstih dokaza ni za koju mogućnost. Pretpostavljam da je napisana u očekivanju djeteta, prije nego iz izravnog iskustva - što bi je odredilo kao priču iz, recimo, ljeta 1940. U svakom slučaju, zanimljivo je da dokument o razvodu Theodora i Dorothe navodi da ime njihova drugog djeteta nije Cynthia, kako je oduvijek bila poznata, nego Michaele.

Uvod za pripovijetku iz "Bez vradžbina":

Kad sam ovo pisao, imao sam lošu naviku da pišem cijelu priču u jednom potezu, bez indiga. Radi toga sam potpuno zaboravio barem šest pripovijetki. Neke od njih su se pojavile za vrijeme rata, kad nisam bio u zemlji, i nisam mogao doći do svojih kopija. Kad sam se vratio, proveo sam mnoge narcisoidne noći čitajući svoja vlastita djela. S velikom sam radošću naišao na ovo; uopće se nisam sjećao ništa o tome

kada sam ga napisao. Danima sam hodao uokolo i mrmljao: "Zar sam ja napisao 'Derište' ? Doista ja?"

Ovo gore navedeno odaje počast ovoj potcijenjenoj pripovijetki, koja na neki način predstavlja proboj: to je prava pripovijetka o transformaciji (a stoga i jedna od prvih doista tipičnih Sturgeonovih pripovijetki), transformaciji do koje ne dolazi zbog radnje koju je predvidio pisac, nego zbog nečega što se događa njemu i likovima dok pripovijetka pripovijeda samu sebe.

Međutim, katkad dolazi do toga da književni skrbnik želi istući pisca (koji zauzvrat, možemo u to biti uvjereni, često osjeća isto prema književnom skrbniku). Sturgeon je 1984. godine, u "Neobičnom kargu", napisao:

Nije smiješno. Užasna fantazijica, koja je potekla iz spoznaja o stvarnom životu čovjeka koji je volio djecu, ali ne djecu poput ovakvog djeteta. Onakve djece.

Čitate li ove bilješke nakon što ste pročitali dotičnu pripovijetku - a nije li tako, onda iš, gubite se, odlazite, krivo radite - tada ćete odmah shvatiti da je ovaj kasniji uvod napisao autor koji nije u skorije doba pročitao priču o kojoj daje komentar; koji se, u stvari, uopće ne sjeća njezinog emocionalnog sadržaja. (Emocionalni sadržaj je primaran u većini Sturgeonovih pripovijedaka - primjerice, stvarna snaga pripovijetke "Ono", i utjecaj te pripovijetke na kasnije pisce horora, ne leži u koncepciji tog stvorenja, već u emocionalnoj snazi karakterizacije i mjesta radnje.) Sturgeon ne bi mogao napisati ovaj komentar iz 1984. da je doista ponovo pročitao "Derište" i ponovo se susreo s četvoro njezinih likova.

Sturgeonovi opisi njegovih interakcija s njegovom tetkom Alice Waldo, u pismima majci iz 1938. godine, sugeriraju da bi ona mogla biti model za čistunsku tetu Jonquill, onakvu kakvom je opisana na početku "Derišta."

Najava iz časopisa, sa stranice sadržaja: BUTCH JE IZGLEDAO POPUT BEBE STARE DEVET MJESECI. ALI, VOLIO JE DOISTA KRVAVE ODRESKE, DOISTA CRNU KAVU - I VELIKE DOZE NEVOLJA!

Anonimac

"Anonimac" ("The Anonymous"): neobjavljen. Iz kovčega koji je Sturgeon ostavio iza sebe na Staten Islandu 1941. godine, a koji mu se vratio 1972. Tip slova na rukopisu, i natpis "molim obratite pažnju na promjenu adrese", koji se na njemu nalazio, smještavaju ovu pripovijetku negdje u kolovoz 1940.

Datum je značajan, jer je pripovijetka (po mojem mišljenju) vrlo suhoparna i bez energije, mada je, čini se, napisana u razdoblju kad je autor proizvodio odlična i vrlo uzbudljiva djela. Dok mnogim piscima kao da raste samopouzdanje (na korist ili na štetu) kako im napreduju karijere, Sturgeon se od početka svoje spisateljske karijere nalazio u gotovo cikličnim fazama između pravih ekstrema samopouzdanja i njegovog nedostatka. Usponi i padovi. Neki od tih ciklusa su se, u pogledu pisanja, protezali i na nekoliko godina (bilo obilnog pisanja, bilo potpunog odustajanja od pisanja). Međutim, u Sturgeonovim pismima postoje mnogi dokazi o kratkim, intenzivnim fluktuacijama energičnosti i paralize, koje bi ga mučile čak i tijekom relativno produktivnih ili plodnih razdoblja.

Predao sam molbu za posao u Britanskoj komisiji za kupovinu, piše on svojoj majci u prosincu 1940., malo prije nego što mu se rodila kćer. Želio bih osigurati nekakvu redovitu zaradu, koja je sada obilna, no nije dovoljno pouzdana da bi se od nje moglo udobno živjeti. Čekovi koje dobivam veliki su i prilično česti, ali samo jedno odbijanje

neke pripovijetke me može potpuno izbaciti iz takta na nekoliko tjedana. Što više posla imam, to se gore osjećam, a što se gore osjećam, to manje novca zarađujem. Izmislim dvije priče za redom - a znanstvena fantastika je vrlo teška za pisanje - i onda počnem ružno sanjati dok sam potpuno budan. Doista mislim ružno sanjati - horor je moja specijalnost. Ne mogu prodavati pripovijetke dok to traje. Ali, kad ih prodam dvije u razmaku od tjedan ili dva, uhvati me energija, i tako mjeseci prolaze u poetskom životu...

Sturgeon je svoje odbijene pripovijetke iz 1940. nudio i drugim izdavačima - između ostalog, časopisu *Weird Tales*, a nesumnjivo i drugim znanstveno-fantastičnim ili fantazijskim časopisima - ali, nije bio jako uporan a sasvim sigurno nije bio niti uspješan (nije prodao niti jedan svoj SF niti fantaziju nikome osim Johnu Campbellu sve do 1946.).

Ovaj komentar iz TS-ovog pisma majci i očuhu od 20. ožujka 1938., nakon zahvale što su mu poslali krsni list i dokumente o posvojenju, kao što ih je bio zatražio, pokazuje da se Sturgeon već bavio zamišlju o promjeni identiteta: *Već mi neko vrijeme po ludari zuji ideja da bih možda jednog dana, u neko doba, mogao promijeniti svoj identitet - primijetite, rekao sam identitet, a ne samo ime, te zatim melodramatično zamesti svaki trag za sobom i nestati iz vidika i pamćenja svih ljudi. Neka vrsta Jekylla i Hydea, znate već; uvijek sam mislio kako bi bilo zanimljivo započeti verbalni rat o nekom predmetu sa samim sobom u javnom tisku. No, sve su to spletke i sanjarenja; a kao dobar dečko, ja uvijek moram biti semper paratus. I ne brinite; svakako ću vas obavijestiti ako nešto odlučim poduzeti.*

Dvije prikolice

"Dvije prikolice" ("Two Sidecars"): neobjavljeno. Također iz kovčega ostavljenog na Staten Islandu.

Jedini konkretni osvrt iz preživjelih pisama iz razdoblja od 1940.do 1941.,na to da Sturgeon pokušava pisati i za druga tržišta, a ne samo za *Astounding* i *Unknown* (i za *Street&Smith* stripove, kojima je pisao scenarije), nalazi se u pismu njegovoj majci s datumom 22. travnja 1941.: *Još nešto čemu se nadamo je natječaj Writer's Digesta, za koji sam napisao dvije pripovijetke. Prva između dvije stotine nagrada je 250\$; svi koji pobijede idu u časopis Liberty, a oni koji se ondje objave dobiju još sto dolara. Mislim da bih bio vrlo sretan da pobijedim!* Ova pripovijetka je možda napisana za taj natječaj, ali je mogla biti napisana i mnogo ranije (bilo kada između kolovoza 1940. i proljeća 1941.), kao ponuda za ne-fantazijsko tržište.

Prikolica, prema mom rječniku, sadrži "konjak, liker s okusom naranče i sok od limuna." Ova pripovijetka i "Otok ružnih snova" možda postavljaju pitanje Sturgeonovog osobnog odnosa prema alkoholu. On je pio, naravno, u godinama koje je proveo u trgovačkoj mornarici, a i poslije toga (veljača 1940: *Nova godina nije bila loša. Otišao sam kod Phillya, pio s Wallyem, i četiri puta u tri dana se ugodno napio.*), no u njegovim pismima nema nikakve naznake da mu je alkohol ikada predstavljao problem. Također nema mnogo konkretnih dokaza da je koristio alkohol da bi lakše pisao, mada je to nesumnjivo pokušao. Čini se, međutim, da su njegove najomiljenije droge za pisanje uvijek bile kava i nedostatak sna (mada u pismu iz 1952., uvrštenom u knjižicu "*Argyll*", također govori i o pisanju pod utjecajem deksedrina i dok je "raskvašen od pive").

Međutim, mada mu alkohol nije bio problem, potpuna paraliziranost supruge iz te pripovijetke, koji je suočen s gubitkom svoje žene, jezovita je naznaka okolnosti pod kojima su se Ted i Dorothe razveli 1945. (a koje je Sturgeon osobno opisao u svojim pismima i kasnijim pripovijetkama).

Mikrokozmički Bog

"Mikrokozmički Bog" ("Microcosmic God"): prvi put objavljen u *Astounding Science-Fiction* u travnju 1940. Smatram da je napisan nakon kolovoza 1940., sudeći prema komentam u pismu koje je, čini se, bilo napisano tog mjeseca: *Prodajem samo jednom kupcu - Unknownu. U njemu mi izlazi pet pripovijetki, i još jedna u Astoundingu - nastavak "Bića iz etera"*. Ovo znači da su "Mikrokozmički Bog", "Potpuno automatski" i "Pokerska Faca" izašli u *Astoundingu* negdje početkom 1941., a da su bili napisani u jesen 1940. Datum "Mikrokozmičkog Boga" se uz to može odrediti i po tome što postoji pet stranica jedne rane skice, napisanih na pisačkoj mašini s pisanim (ili kosim) slovima, a koje sadrže povratnu adresu koju je koristio sredinom kolovoza 1940.

Sturgeonovi komentari o toj pripovijetki iz 1948. godine, iz "Bez vradžbina":

Ovo sam napisao na samom početku stadija pucnjave u Drugom svjetskom ratu, i to je rezultat mog domišljanja o mogućim konačnim posljedicama - gledanim u minijaturi - diktature i izolacionizma. Često su od mene tražili da napišem idući nastavak. Nisam lud!

I njegovi komentari iz 1984., iz "Neobičnog karga":

Nikad nisam volio ovu pripovijetku - ne zbog njezine temeljne ideje, koju su neki nazvali jedinstvenom, već zbog načina na koji je napisana. U to doba sam tek ušao u dvadesete, i još nisam bio shvatio da nitko nije uvijek i u potpunosti dobar, i da nitko nije sasvim loš. Kad čovjek to ne zna, može proizvoditi 100% čiste, tipizirane, isprane i plošne likove. Međutim, osnovna ideja pripovijetke doista jest jedinstvena, i mnogo godina kasnije, u uredima Umjetne inteligencije u M.I.T.-u, jedan doista veliki znanstvenik došao se upoznati sa mnom, da mi kaže (kao što su mi rekli već mnogi drugi znanstvenici), da se počeo baviti znanošću kao prvo zbog toga što je čitao znanstvenu fantastiku dok je bio mali, i da se kasnije opredijelio za mikrobiologiju upravo zbog ove

pripovijetke. A to je tip koji možda dobije Nobelovu nagradu! I tako... kol'ko košta književna kritika?

Povjesničar znanstvene fantastike Sam Moskowitz da je nam drugačiju perspektivu u svojoj knjizi "*Seekers of Tomorrow*" ("Tražitelji sutrašnjice", 1967.):

"Mikrokozmički Bog'... potpuno je nalik na bombu s kratkim fitiljem. Nije ideja ta koja je bila nova; koncept inteligentnih bića u mikroskopskom svijetu, koja proizvode nove izume ubrzanim tempom uvjetovanim njihovim životnim ciklusom, upotrijebljena je u '*Out of the Sub Universe*' ('Iz pod-svemira'), autora R. F. Starzla (*Amazing Stories Quarterly*, ljeto 1928.); Edmond Hamilton ju je posve detaljno definirao u '*Fessenden's World*' ('Fessendenovom svijetu', *Weird Tales*, travanj 1937.), a priznata je i kao udarni klasik u Calvin Peregoyovom '*Short-Wave Castle*' ('Kratkovalni zamak', *Astounding Stories*, veljača 1934.) - ali, Sturgeon ju je najbolje obradio." [James Gunn u *Alternate Worlds* (1975.) pohvaljuje pripovijetku Fitz-Jamesa O'Briena iz 1958, "*The Diamond Lanes*", kao prvu u općenitoj kategoriji pripovijetki iz "mikrokozmičkih svjetova".]

Moskowitz nastavlja, djelomično se oslanjajući na svoj intervju sa Sturgeonom iz 1961.: "Skromna slava majstora fantazije, koju je Sturgeon stekao pripovijetkom 'Ono', bila je nadaleko prevaziđena pažnjom koju je na sebe privukao 'Mikrokozmičkim Bogom'. No, daleko od toga da se Sturgeonu to svidjelo; prvo mu je smetalo, a kasnije ga je i razbjesnilo. Najbolja stvar koju je on mogao reći za 'Mikrokozmičkog Boga' bila je da ima 'brzi ritam'. Žalio je za činjenicom što ta pripovijetka ne posjeduje 'književni tempo' koji imaju mnoga njegova manje uočena djela, i bio je duboko ogorčen na činjenicu što čitatelji kao da uopće ne shvaćaju njezin smisao: da supermen ne mora biti moćna i arogantna osoba.

"Nije mogao shvatiti da je pogodio univerzalnu žicu. Pripovijetke poput 'Dućana Boca', u kojima dobivate ono što želite tako da to 'poželite', dobra su zabava, ali u ovom

modernom, tehnološkom vremenu nitko u njih ne vjeruje. Naprotiv, pripovijetka poput 'Mikrokozmičkog Boga', u kojoj čovjek može dobiti sve što želi logičnim i znanstvenim sredstvima, omogućuje potpuno uklanjanje nevjerice i apsolutno utonuće čitatelja u priču. U tome je ležala njena privlačnost."

U svakom slučaju, domet i trajanje privlačnosti te priče su se pokazali 1969. godine, kad su članovi Američkih spisatelja znanstvene fantastike trebali glasati o "najvećoj znanstveno-fantastičnoj pripovijetki svih vremena" (u svrhu njezinog uvrštavanja u knjigu nazvanu "*Science Fiction Hall of Fame*"). "Mikrokozmički Bog" je dospio na četvrto mjesto cjelokupnog glasovanja - te se našao između pet najboljih ili najpopularnijih SF priča ikada napisanih (do 1965.), i to sudeći prema mišljenju "gotovo svakog živog čovjeka koji je ikada čitao znanstvenu fantastiku objavljivanu u Sjedinjenim Državama" (citat i rezultati glasovanja preuzeti su iz uvoda u SF "*Hall of Fame*", kojeg je napisao Robert Silverberg).

"Mikrokozmički Bog" bio je uvršten u prvu antologiju znanstvene fantastike mekanih korica objavljenu u Sjedinjenim Državama, "*The Pocket Book of Science Fiction*" ("Džepna knjiga znanstvene fantastike", urednik Donald A. Wollheim) 1943. godine. Stoga je mnogi čitatelji povezuju sa svojim otkrivanjem znanstvene fantastike. ("Prva [SF] pripovijetka koju sam ja pročitao bila je 'Mikrokozmički Bog' Theodorea Sturgeona. Katkad mi je padalo na pamet da je sve što sam kasnije čitao bilo slabije." - Gene Wolfe u uvodu za *Sabrana djela Theodorea Sturgeona, tom I.*).

John W. Campbell, Jr., dobro je sažeo tu pripovijetku u *Astoundingu* iz ožujka 1941. godine (u dijelu gdje urednik govori o sadržaju narednog broja): "Theodore Sturgeon ima novelicu koja nam isto dolazi. Storiya je to o čovjeku koji se igrao boga u svom uradi-sam mikrokozmosu, i koji je pritom zaboravio da još uvijek treba živjeti i sam se snalaziti u onom većem svijetu."

Njegova najava za tu pripovijetku, kad se pojavila (naslovna stranica) glasila je: KIDDER JE IMAO SUSTAV ZA IZMIŠLJAVANJE NOVIH IZUMA NA BRZINU - A MISLIO JE DA IMA I SUSTAV ZA KONTROLIRANJE NJIHOVIH POSLJEDICA. NJEGOVA METODA BILA JE NELJUDSKA - ALI, NJEGOV ZASTUPNIK JE BIO LJUDSKI - I OPASAN!

Nedovršena rana skica "Mikrokozmičkog Boga", čiji je tekst uvršten na kraju ovih bilješki o pripovijetkama, nam odaje da su u duhu autora Neoterici evoluirali od mrava... što uspostavlja tanku vezu između te pripovijetke i Sturgeonovog klasika iz 1953. godine, "*Mr. Costello, Hero*" ("Mr. Costello, junak") - koja pak sugerira da se u Sturgeonovu svemiru Senator Joe McCarthy i Adolf Hitler mogu shvatiti kao primjeri arhetipa nazvanog Ludim Znanstvenikom.

Ta rana skica nam također otkriva da se "Mikrokozmički Bog" razvio iz starodrevnog okvira za radnju tipa "reporter za nedjeljni prilog u novinama dolazi intervjuirati ekscentričnog znanstvenika/izumitelja", koji je Sturgeon pokušavao koristiti nekoliko godina (prema dokazima iz drugih početaka nedovršenih pripovijetki pronađenih među Sturgeonovim papirima iz kovčega sa Staten Islanda).

Druga rečenica te rane skice nehajno sažima glavni vic iz "Anonimca", te sugerira, po mom mišljenju, činjenicu da kad bi Sturgeonu nešto bilo na pameti, on se tada ne bi libio toga da se ponavlja. (Kao, recimo, u slučaju njegovih refleksnih odbacivanja "Mikrokozmičkog Boga", on je bio u stanju ponavljati se gotovo riječ po riječ tijekom razdoblja od 40 godina. Strpljenje njegovih supruga itd. je legendarno.).

Kuća duhova

"Kuća duhova" ("The Haunt"): prvi put objavljena u *Unknownu*, u travnju 1941. godine. Sturgeona je još od djetinjstva jako zanimala gradnja kristalnih radija, što se vidi u mnogim njegovim pripovijetkama, a osobito u "The Bones" ("Kosti") i "The Martian and the Moron" ("Marsovac i idiot"). Pripovijetke o duhovima ("Nioba", "Bućan Doca", "Ghost of a Chance" ("Duh slučaja")) još su jedna tema koja se neprestano ponavlja. Sljedeći citat (iz pisma koje je TS napisao svojoj majci u listopadu 1937.) također se mogao uvrstiti i u bilješke za "Kargo" ili za "Tursku poslasticu" (tom I), no mislim da se dobro uklapa i ovdje.

Ovaj brod je navodno opsjednut, a propos tvojih primjedbi o utjecaju radnika na njegov proizvod. Čini se da je dvoje ljudi skočilo preko palube s vrha prednjeg kaštela, gdje ja stojim kad sam na straži. I to naizgled bez ikakvog razloga. Imao sam samo jedno neobično iskustvo na tom mjestu, ali to je stvarno bilo nešto posebno. Stajao sam ondje jedne noći oko 3 ujutro, potpuno ošamućen od nespavanja. Sad sam zaboravio zašto; mislim da je za to odgovorno ono prčkanje po rezervoarima [rad na rezervoarima benzina, pod utjecajem isparenja]. Najzad više nisam mogao stajati. Otpuzao sam dolje do motora za sidro i zaspao. Iznenada sam se našao posve budan, u hladnom znoju, kako gledam prema gore u prijeteće nebo; nisam vidio ništa što bi me moglo probuditi tako naglo, pa sam ponovo legao i opet zadrijemao. Smjesta sam se probudio s takvim trzajem da me on bacio ravno na noge, a onda sam čuo kako polako jenjava već gotovo nečujan zvuk, koji nije imao apsolutno nikakve veze s mojim okolišem. Od svih nemogućih stvari, to je bio zvuk zavijanja gajdi! Stajao sam ondje potpuno smrznut, zureći preko krme, a tamo se, ravno preda mnom, na nekih dvjesto metara, iz magle pojavila ružna, tupasta njuška nekog švedskog teretnjaka, koji je iza sebe radio dvije pjenušave brazde dok je nepogrešivo jurio na našu desnu krmenu stranu. Okrenuo sam se prema zvonu iza sebe i triput zazvonio ("Punom naprijed!"), te

povikao "Oštro lijevo!" što sam jače mogao. Da, promašili smo ga, ali za dlaku. Bio je to jedan od onih užasnih trenutaka koji se javljaju u snovima, ali im nikad ne vidiš kraj. Gotovo nas je okrznuo; da budem precizniji, trebao bih reći da smo ga promašili za nekih 12 metara. Kasnije, kad se uzbuđenje smirilo, i kad sam preuzeo kormilo, prvi časnik mi je rekao da on nije vidio apsolutno ništa sve do gotovo jedne minute nakon što sam ja povukao zvono. Što bi se dogodilo da one sablasne gajde nisu bile toliko uporne?

Usput: više nikad ne spavam na straži!!

Najava iz časopisa (naslovna stranica): ČINILO SE DA JE DOBRA IDEJA RAZBITI ČELIČNU URAVNOTEŽENOST JEDNE DJEVOJKE POMOĆU MALO SINTETIČKIH DUHOVA. PREDVIĐENI SU BILI ZVUČNI EFEKTI I CIJELA RADIO-PREDSTAVA, ALI...

Potpuno automatski

"Potpuno automatski" ("Completely Automatic"): prvi put objavljena u *Astounding Science-Fiction*, u veljači 1941. Napisana u jesen 1940.

Među Sturgeonovim papirima preživjele su dvije stranice rane skice. Kao i skica "Mikrokozmičkog Boga", i ova skica pokazuje da se radi o autom koji ima osnovnu ideju za priču i eksperimentira s načinom na koji bi je ispriповijedio. Moguće je da su te dvije stranice bile sve što je Sturgeon napisao prije nego što je ponovo razmislio o pripovijetki i napisao je u njezinom današnjem obliku. Rana skica nema narativnu strukturu "jedan svemirski mornar priča neku priču". Umjesto toga, priča počinje s novim, žutokljunim članom posade koji upoznaje svog cimera u sobi (koji ga zafrkava), što je vrlo štura verzije scene Babson-upoznaje-Fuzzya u konačnoj verziji priče. Nakon toga

slijedi dugačka, nepotpuna gromada od ekspozicije, u kojoj se radi o otrcanosti *Maggie Northern* i o nedavnoj eliminaciji radnog mjesta "naučnika kemijskog nadzornika" na palubi tog automatiziranog broda za prijevoz rudača. Čovjek može zamisliti Sturgeona kako se zaustavlja na kraju druge stranice i kaže, okej, mislim da sada mogu početi pisati.

Kad je Sturgeon napisao "Potpuno automatski" i "Mikrokozmičkog Boga", već je bio prodao barem osam fantazijskih pripovijetki *Unknownu*, ali jedine znanstveno-fantastične pripovijetke koje je uspio prodati bile su dvije o "Biću iz Etera". Još uvijek je pokušavao pronaći svoj način pisanja znanstvene fantastike.

Najava iz časopisa (s naslovne stranice): STORIJA O SAVRŠENO AUTOMATIZIRANOM BRODU I NJEGOVOJ POTPUNO NESPOSOBNOJ POSADI, NJEGOVOJ BEZNADNOJ, GOTOVO BEZUMNOJ POSADI U ZAMCI NJEGOVIH SAVRŠENIH MEHANIZAMA U TRENUTKU KADA STVARI KRENU ZLO I NAOPAKO.

Pokerska Faca

"Pokerska Faca" ("Poker Face"): prvi put objavljeno u *Astounding Science-Fiction*, u ožujku 1941. Napisano u jesen 1940. U *Tražiteljima sutrašnjice*, Moskowitz kaže da je 'Pokerska Faca' od povijesne važnosti kao jedna od najranijih znanstveno-fantastičnih pripovijedaka utemeljenih na konceptu da bića s drugih svjetova [*sic*; u ovom slučaju se u stvari radi o ljudima iz budućnosti] žive i rade među nama." Ova se pripovijetka može također smatrati prethodnikom vizije koju je Arthur C. Clarke imao o savršenom gradu na kraju vremena, izgubljenom u svojoj nepokretnoj ravnoteži.

Sturgeon (iz "Bez vradžbina"): Nitko me ne može razuvjeriti da među nama ne postoje ljudi poput "Face". Ne nužno ljudi iz njegovog neobičnog mjesta porijekla, već iz raznih mjesta. Razlozi zbog kojih se ta bića skrivaju su očigledniji od bilo kojeg razloga koji bi mogli imati za to da se ističu. Niti vi ne pokušavate mijenjati ono što vidite kad posjećujete muzej - ili zoološki vrt...

I kasnije, iz "Neobičnog karga":

Vrlo, vrlo mi je drago što vidim da se ovo ponovo objavilo. Napisano je negdje početkom 1940., a iduće četiri priče sam napisao u neobično plodnom (za mene) razdoblju početkom 1940., tijekom kojeg ih je moj urednik, pokojni John Campbell, spremao u ladicu i uklanjao; niti jednu od njih nisam vidio u tisku sve dok se nisam vratio u Države nakon što sam vodio hotel na Jamajci, i nakon što sam, kad su SAD ušle u rat, radio kao operater za tešku opremu na Jamajci (za vojsku) i u Puerto Ricu (za mornaricu). Od 1940. do kraja '46., napisao sam samo jednu pripovijetku (noveletu pod nazivom "Killdozer!") - šest solidnih godina "spisateljske blokade" - najgore koja mi se ikad dogodila.

Ali, da se vratim na "Pokersku Facu", i 1940.: pitam se o čemu je razmišljao George Orwell tada, osam godina prije nego što je napisao svoju strahovito proročku 1984.?

Ovaj Sturgeonov izvještaj (napisan 1984.) potrebno je malo ispraviti: njegova "spisateljska blokada" započela je u lipnju 1941., kad se preselio na Jamajku; a ponovo je počeo redovito pisati krajem 1945.

Kad je Sturgeon sastavio svoju prvu zbirku pripovijetki 1948. godine, očito je unio neke manje promjene u nekoliko pripovijetki (a jednu, "Maturity" ("Zrelost"), je značajno revidirao). Tekstovi uvršteni ovdje su verzije iz te knjige. U slučaju "Pokerske Face", skratio je dvije rečenice iz sredine prvog odlomka iz verzije iz časopisa, uklonio četiri rečenice u kojima Faca opisuje kako je presložio karte, i, što je važnije, odrezao je nekoliko većih dijelova Facinog opisa njegovog grada budućnosti; ti odrezani dijelovi mogu nam pomoći pri objašnjenju zašto se Sturgeon sjećao te priče kao da je u vezi s

nenastanjivom vizijom 1984. Najveći odrezani dio počinje na kraju odlomka koji počinje s "Ja sam došao iz tog grada." U časopisu, odlomak završava ovako: "Zamislite to ako možete - opisat ću vam život jednog čovjeka." I nastavlja:

"Rodio bi se kad bi ustrebao. Bio bi iz kalupa. Težina bi mu bila određena, niti tisućinku grama više ili manje od bilo kojeg od njegovih suvremenika. Hranili bi ga istom hranom kao i njih, spavao bi točno isti broj sati, učio točno iste stvari u isto vrijeme. Njegov puls, mentalne sposobnosti, brzina metabolizma, tjelesna snaga, oštrina vida - sve to je bilo apsolutno isto kod svih pojedinaca istih godina. Nije mu bila potrebna pojedinačna pažnja. Nije se morao boriti protiv bolesti, jer u gradu nije bilo bolesti. Hranili bi, ga, odijevali i zbrinjavali strojevi, koji su ga i podučavali, te bi brzo naučio njihove funkcije. Kad bi dosegao zrelost, bio bi uzgojen. U dobi od osamnaest godina, iza sebe je imao obrazovanje od dva sata na dan tijekom osam godina. Tada bi proveo godinu dana radeći dva sata dnevno na održavanju jednog od milijuna strojeva koji su svoju energiju uzimali iz međuzvojezanog prostora i pretvarali je u energije upotrebljive za ljude i infrastrukture. Kad bi završio s tom godinom dana, proveo bi po jedan sat svaki dan idućih osam mjeseci podučavajući mlade od sebe stvarima koje je primijetio dok je radio taj posao. Svake godine tijekom idućih dvanaest davao bi instrukcije dvadeset dana manje, a tada bi umro jer bi ga prestali hraniti, i jer mu nije preostalo više ništa što bi mogao raditi. Njegovo tijelo pretvorilo bi se u sirovine različitih vrsta, bez otpadnih tvari. U gradu nikada nije bilo otpadaka.

Grad je bio podijeljen na dvije polovice, kao polovice velikog mozga. Jedna polovica bavila se opskrbom energije, a druga opskrbom materijalima. U svakoj polovici živjelo je četrdeset pet milijuna ljudi, jednako raspoređenih prema starosti i spolu. Savršena uhodanost funkcioniranja grada ovisila je o održavanju točno takve ravnoteže između ponude i potražnje, proizvodnje i sredstava za proizvodnju. Za svaku smrt dogodilo bi se jedno rođenje... "

Odlomak koji počinje s "Faca zavrti glavom." izvorno je završavao ovim dodatnim rečenicama: "Sjetite se - ti ljudi nisu bili

samo obrazovani na takav način i odgajani u takvim uvjetima. Oni su bili uzgajani baš za takve osobine."

Nešto kasnije, odlomak koji počinje s "*Baš sam namjeravao...*" imao je ove dodatne rečenice na svom kraju: "*Ti strojevi, koji su opskrbljivali ljude svime, od hrane za bebe do snage mišića, od prijevoza do klima-uređaja, su, naravno, pokrivali toliko velik broj visokospecijaliziranih područja da je bilo potrebno održavati velik broj ljudi obrazovanih tako da se u njih razumiju. Svakom području bio je dodijeljen samo jedan čovjek - jedan astronom, astrofizičar, biolog i tako dalje. On bi naučio ono što je znao njegov prethodnik i provodio bi godine svog života učeći stvari koje je još mogao naučiti, te njima podučavajući sljedećeg u nizu."*

U kasnijoj verziji pripovijetke nije dodan niti ponovo napisan niti jedan dio, mada u jednoj drugoj pripovijetki iz "Bez vradžbina", "Krajnjem egoistu", ima dodataka i manjih promjena u tekstu.

Najava iz časopisa (naslovna stranica): "FACA" JE IZUZETNO DOBRO IGRAO POKER. JOŠ BOLJE NEGO ŠTO SU NJEGOVI SUIGRAČI MISLILI. NIJE SE RADILO SAMO O TOME KAKO PREDIŽE ŠPIL...

Otok ružnih snova

"Otok ružnih snova" ("Nightmare island"): prvi put objavljen u *Unknownu*, u lipnju 1941., pod pseudonimom E. Waldo Hunter. To je bio uzbudljiv mjesec u kojem su Sturgeonu objavljene četiri pripovijetke istodobno, dvije u *Unknownu* i dvije u *Astoundingu*. Po jedna pripovijetka u svakom časopisu bila je pod njegovim imenom; "Ljubičasto svjetlo" u *Astoundingu* je bilo objavljeno pod pseudonimom koji je Sturgeon koristio već ranije u *Unknownu*, (za "Krajnjeg egoista"), "E. Hunter

Waldo." Ali, "Otok ružnih snova" pripao je "E. Waldu Hunteru." Campbell je to objasnio u idućem broju *Unknownna*: "Waldo je zaboravio je li stavio 'Hunter' prije ili poslije 'Waldo', a mi smo zaboravili provjeriti. Zbog toga se ne poklapa ime nakon 'Krajnjeg egoista' i 'Otoka ružnih snova.'" U svom pismu u tom istom broju, Sturgeon kaže: "Bez sumnje će mnoge čitatelje iznenaditi da sam ja kršten kao Edward Waldo, a da je Hunter djevojačko prezime moje bake. Naravno, tada sam bio klinac." Pismo je potpisano s "E. Hunter Waldo Hunter."

Sam Moskowitz tvrdi (prema njegovom razgovoru sa Sturgeonom iz 1961.) da je zamisao za "Otok ružnih snova" potekla iz jednog navoda u "*Encyclopaedia Britannica*", izdanje 1910., koji se tiče 'cjevastog crva'."

Čini se da tropsko mjesto radnje u pripovijetki spaja Sturgeonove godine provedene na Jamajci, u Puerto Ricu i na Djevičanskim otocima, no pripovijetka je zapravo napisana (i objavljena) prije nego što se odselio iz New Yorka. Tada je, međutim, već imao neka kratka iskustva u tropima, jer je putovao Zaljevom i Floridskim otočjem kao trgovački mornar. (U pismu majci, 3. 12. 1937.: "*Molim te, nemoj me opet pokušavati odvući s priobalnih putovanja; kao proo, ona su idealna za zimsko vrijeme, jer se često nalazimo južnije od Floride.*" Nedugo prije toga bio je na svom, možda jedinom, latinoameričkom putovanju na trgovačkom brodu, te se zaustavio u Panami i u Gvatemali; ali, svako putovanje između New Yorka i Port Arthura u Texasu bi ga vodilo kroz Bahamske vode, gdje se njegova pripovijetka najvjerojatnije i odigrava.)

Najava iz novina (stranica sa sadržajem): SAMO ČOVJEK KOJI JE PROVEO MNOGO VREMENA U NJEGOVOM STANJU MOGAO BI TO SHVATITI, PRIHVATITI, I RAZUMNO SE PONAŠATI NA OTOKU RUŽNIH SNOVA.

Ljubičasto svjetlo

"Ljubičasto svjetlo" ("The Purple Light"): prvi put objavljeno u *Astounding Science-Fiction*, u lipnju 1941., pod pseudonimom E. Hunter Waldo. Pripovijetka je znanstvenofantastični prijepis Sturgeonove vinjete iz 1939., "Gledaj moj dim."

Najava iz časopisa (stranica sadržaja): KATKAD JE PAMETNO UVUĆI SE U SREDINU PROBLEMA!

Artnanski proces

"Artnanski proces" ("Artnan Process"): prvi put objavljen u *Astounding Science-Fiction*, u lipnju 1941. TS svojoj majci, 6. 12. 1940.: "Jutros sam dovršio jedno znanstveno-fantastično djelo u kojem se radi o transmutaciji izotopa na trećoj planeti sustava Procyon. Sasvim sigurno će uspjeti: nije mi se sviđala zamisao dok nisam počeo pisati." Isto pismo, ali nastavljeno 12.12. 1940.: "Moj urednik, čini se, toliko cijeni moj vegetativno-metabolistički transmutacijski proces da će mi za njega platiti sto dvadeset i pet. To pokriva račun za bolnicu i hrani nas još tjedan dana, ali ostaje mi jako malo za Božić."

Fragment rukopisa iz Sturgeonovih papira naznačuje da je postojala ranija (vjerojatno nedovršena) skica te pripovijetke, u kojoj su u glavnoj ulozi također Slimmy i Bellew, ali Mars nema nikakvu ulogu; jeftina razmjena energije se odvija samo između Artne i Zemlje.

Uvod iz "Bez vradžbina" (1948.):

Ovo djelo, čista "svemiropera" [sic; u verziji u mekim koricama, ovo je promijenjeno u "svemirska opera", poznati SF termin za klišeizirane ili staromodne znanstveno-fantastične melodrame]

uvršteno je ovdje samo zbog toga što zahvaljujući njemu, ja skromno mogu zauzeti svoje mjesto među prognostičarima. Temelji se na problemu razdvajanja izotopa, a napisano je tri godine prije organiziranja Manhattan Projecta. Mozgovna korporacija majora Grovesa iskušala je pet metoda izvođenja trika odvajanja U-235 od U-238, iz mase metala koji je kemijski bio čisti uran. Ovo je metoda na koju nikad nisu pomislili...

Usput, ove godine su i laici počeli slušati o valu vjerojatnosti u vezi s nuklearnom fizikom...

Negdje sredinom 1950-tih (nakon što je pročitao izjavu Philipa Van Dorena Sterna, koja je kazivala: "Nikad ne polažite olovku na papir prije nego što možete sažeti svoju temu u jednu jedinu, prostu izjavnu rečenicu"), Sturgeon je počeo praviti popis pod naslovom: "JEDNOM REČENICOM - Što kažu Sturgeonove priče." Natipkao je samo pet navoda, među kojima se nalazi i ova pripovijetka, za koju veli: "'Artnanski proces': Svaka diktatura je loša, čak i ako je korisna."

TS Paulu Williamsu u intervjuu 6. prosinca 1975.: "Jedina doista važna pripovijetka koju sam napisao u svom takozvanom zabavnom periodu bila je 'Mikrokozmički Bog.' To je priča koju nikad nisam volio... Ali, bila je vrlo uspješna. Druge priče koje sam napisao, one su pak bile smiješne, 'Bog u vrtu', i 'Mačak Helix', i sve te smiješne, humoristične stvari, 'Biddiver', i sve to, to su bile zabavne pričice niske kategorije i nisu imale ništa posebno ozbiljno za reći. A tek ona o Marsovcima, i ona dva luđaka - koji su davali Marsovcima Coca-Colu dok ih nisu napili?")

Najava iz časopisa (stranica sadržaja): ARTNANCI SU IMALI MONOPOL NAD U-235 ZBOG SVOG PROCESA RAFINIRANJA. ALI, NISU IMALI BAŠ NIŠTA PROTIV TOGA DA GA NETKO POKUŠA RAZOTKRITI - AKO USPIJE!

Biddiver

"**Biddiver**": prvi put objavljen u *Astounding Science--Fiction*, u kolovozu 1941. Sturgeonov popis "jednom rečenicom - što kažu Sturgeonove pripovijetke" za ovu (u 1954.) kaže: "I u najslabijem od nas leži prijateljski div."

Prevara s osiguranjem na početku priče podsjeća na TS-ovu prvu objavljenju pripovijetku, "Veliko osiguranje".

Sturgeon je posjedovao automobil u doba kad je napisao "Biddivera" - "*tamnosmeđi buick coupe, s kromiranim kotačima i mojim inicijalima na vratima*" (pismo majci, negdje u kolovozu 1940.).

Još jedan element onoga što je Sturgeon kasnije nazvao svojom temom "optimalnog čovjeka" (Davidu Hartwellu je 1972. rekao da su se njegove pripovijetke od 1945. godine "*sve bavile optimalnim čovjekom*") se počinje pojavljivati ovdje: nadčovjek koji traži smisao ("*Maturity*", "*More Than Human*" - "Više nego ljudski").

Najava iz časopisa (naslovna stranica): BIDDIVER JE BIO MALI ČOVJEK KOJI SE OBOGATIO, NAPIO, UŠAO U POGREŠNI "AUTOMOBIL" I - BUDUĆI DA TO NIJE BIO AUTOMOBIL - PROMIJENIO!

Zlatno jaje

"**Zlatno jaje**" ("**The Golden Egg**"): prvi put objavljeno u *Unknown*, u kolovozu 1941. Bilo bi zanimljivo znati zašto je John Campbell odlučio objaviti ovu pripovijetku u svom časopisu za fantaziju, a ne u onom za znanstvenu fantastiku.

Aspekt "fantastičnog mladića" ove pripovijetke je rani primjer jednog od Sturgeonovih likova koji se neprestano vraćaju, nadčovjeka/estete (Robin English u "*Maturity*", Horty Bluett u "*The Dreaming Jewels*" ("Usnuli dragulji")). Privlačni, odrasli muškarac koji ne zna ništa o svijetu (jer je stvoreno ljudsko biće, vanzemaljac, ili ima amneziju) i koji mora učiti je još jedan lik koji se stalno vraća: primjerice, Nemo u "*The Clinic*" ("Klinika"), Anson u "*The Other Man*" ("Drugi čovjek"), ponovo rođeni Guy Gibbon u "*When You Care, When You Love*" ("Kad ti je stalo, kad voliš").

Sturgeonov nedovršeni rukopis "*Cory Drew*", koji vjerojatno potječe iz siječnja 1940., također se bavi "vrlo zgodnim", odraslim muškarcem, nanovo stvorenim (od strane dva luda znanstvenika u laboratoriju), njegovom djetinjastom prirodom i time što se zbiva kad upozna ženu koja se u njega zaljubi. Ariadne Drew iz "Zlatnog jajeta" ima isto prezime kao i junak tog nedovršenog truda. Sturgeon je očigledno zaboravio da je to ime već upotrijebio u "Ono" (a ta pripovijetka, mada je sasvim drugačija, s "Jajetom" dijeli snažnu, nepristranu radoznalost njezinog neljudskog protagonista).

Jedna zajednička točka tih pripovijedaka o "učenju" je ilustrirana komičnom scenom u "Zlatnom jajetu", kad Elron prvo govori kao klošar, a kasnije kao mlada žena; ona predstavlja Sturgeonov interes prema tome kako bi se uobičajeno ljudsko ponašanje činilo poslovičnom "čovjeku s Marsa", *outsideru* koji ne zna ništa o kulturnim kontekstima i predrasudama koji su nam usađeni.

Zašto je Sturgeon odabrao ime "Elron", nije nam poznato. Sigurno je znao za, i čitao ga, kolegu SF pisca L. Rona Hubbarda.

Najava iz časopisa (naslovna stranica): STAROST ZLATNOG JAJETA BILA JE IZVAN DOMETA LJUDSKOG SHVAĆANJA - A ŽELJELO JE MALO PROVODA U MALENOM LJUDSKOM SVIJETU...

Dva posto inspiracije

"Dva posto inspiracije" ("Two Percent Inspiration"): prvi put objavljeno u *Astounding Science-Fiction*, u listopadu 1941. U eseju iz 1953., "*Why So Much Syzygy?*" ("Čemu toliko Syzygya?", ponovo tiskanom u *Turning Points (Okretišta)*, urednik Damon Knight, Harper & Row, 1977.), Sturgeon opisuje svoju fikciju kao niz istraživanja "tog pitanja ljubavi", te navodi popis "ljubavnih motivacija" koje pokreću neke od njegovih pripovijetki: "U 'Dvaposto inspiracije', radilo se o obožavanju idola, o klinču i velikom znanstveniku."

Uvod iz 1948., iz *Bez vradžbina*: "Naslov, naravno, potječe iz stare izreke o genijima - "devedeset osam posto inspiracije". Od tada sam promijenio svoje shvaćanje genija u čovjeku i sada ga definiram kao sposobnost beskonačnog uzimanja pive. Ovo je jedina pripovijetka koju sam ikad napisao s tri (prebrojte) zavijutka u radnji na svom kraju. Ponosan sam na jednu stvar u njoj: Zatan Znažni, Zloduh Zvezdanih Zakutaka, Zagovaratelj Znanstvenofantastičnih Zgoda u nastavcima i talent za Znanost Začas."

Uvod iz 1984. ("Neobični kargo"): "Još malo moje rane baš-me-briga zabave; u biti, satira nekih od mojih užasnijih suvremenih (1940.j primjera znanstvene fantastike. Pa, dođite i upoznajte Zatanu Znažnog" [itd.]

Mada se meni to čini kao jedna od nebitnih Sturgeonovih pripovijetki, i znajući da postoje mnogi zajednički izvori (recimo, "*The Skylark of Space*" ("Svemirska ševa") E.E. Smitha), zanimljivo je do koje mjere ona anticipira, svojim tonom i sadržajem, odličan niz znanstveno-fantastičnih priča Roberta Heinleina iz njegove rane zrelosti, a koje je napisao između 1947. i 1958. Heinleinov "*The Rolling Stones*" čak prikazuje svemirskog inženjera koji zarađuje za život pišući SF šund, što je vjerojatno priznanje utjecaja "Dva posto inspiracije".

Fragment koji prethodi pripovijetki i koji je preživio među Sturgeonovim papirima, a koji je u ovom slučaju neka vrsta sažetka radnje "Dva posto" a ne lažni početak/rana skica, čini mi se vrijedan toga da se ovdje navede u cijelosti. Kad se čita imajući na umu pripovijetku, daje nam dobar uvid u to kako je Sturgeon mijenjao radnju (primijetite da u ovom slučaju nacrt radnje uspostavlja i raspoloženje priče) u naraciju. Načinjen je negdje 1941.:

Profesor Thaddeus MacIlhainy Nudnick bio je genij. Našao se na palubi dobrog broda Stoutfella, koji je ime dobio po mitološkom liku iz drevne književnosti što je stalno iskrsavao u engleskim spisima. Na brodu je također i muško dijete po imenu Hughie, ovisnik o šund-romanima općenito, i o znanstvenoj fantastici posebno. Hughie uvijek traži neke hitne slučajeve i dramalizira njihove mogućnosti, a osobito na tom putovanju; zato što poznaje profesora Nudnicka i njegove sposobnosti. U svom srcu zna da bi u hitnom slučaju prof uzeo ultraradio, na brzinu iskrivio dvije žice, zavarao spoj, ubacio vijak i - zuum! Svi bi se našli na sigurnom u sustavu Betelgeuse preko iskrivljenosti svemira. Ili nešto slično.

Dolazi Hitan Slučaj. Zemaljsko-marsovski Odbor za letove, koji se sastoji od jednakog broja članova obje rase, a odlučuje sustavom većinskog glasovanja, nalazi se u šaci izvjesnog Arthura Horna, koji je uz podršku Marsa zastrašivanjem natjerao ostale Zemljane u Odboru da glasuju onako kako on hoće. Čini se da je Stoutfella otkrio golemo nalazište prozidija, rijetkog zemaljskog metala neprocjenjivog u ulozi "atomske katalizatora" u procesu razbijanja molekula kod pojačavanja bakra. Nudnick je na brodu zato da ga dovede do nalazišta; uočio ga je kad je improvizirao jedan detektor dok je putovao na marsovskom putničkom brodu. Nikome nije ništa govorio jer, kad bi se doznalo za postojanje tog golemog blaga, tada bi naglo došlo do smrtonosnog rata između dvije planete. Nudnick pokušava neovisno prisvojiti nalazište za Zemlju; ne može s time upoznati niti zemaljsku Vladu jer se boji da bi ona poslala naoružanu flotu da ga se dokopa, što bi prema svemirskom zakonu predstavljalo objavu rata. Zbog toga misli da tu tordoglavu Vladu čine glupe budale. Asteroid s prozidijem

se ionako nalazi mnogo bliže Zemlji nego Marsu; kad ga jednom prisvoji, Zemlja ga može štiti. Međutim, onaj tip Horn sumnja da Nudnick nešto smjera, pa zaustavlja Stoutfella i potpuno ga razoružava pod sumnjom gusarstva, znajući da ga kasnije, kad pošalje svoj privatni brod da iscijedi tajnu iz Nudnicka, starac neće moći raznijeli na komade, kao što bi imao puno pravo učiniti. Nudnick na svoju žalost mora predati sva svoja oružja, čak i ručna.

Stoutfella ide dalje; kako je Nudnick shvatio da Horn smjera nešto prljavo, odvodi Hornov mali brod s marsovskom posadom u lažni lov. Međutim, ne može tako nastaviti unedogled; on je star, a jednog će dana morati i nadopuniti gorivo u svom brodu. U međuvremenu, klinču se totalno zgadio znanstvenik. Neprestano mu citira znanstvenu fantastiku, i govori: "Zašto ih ne uništite? Zašto ne idete u hipersvemir? Zašto ne sagradite odbijač svjetlosti, tako da brod bude nevidljiv? Zašto ne učinite nešto doista znanstveno?" Stari mu se samo smije i tapša ga po leđima. Klinac pokušava učiniti nešto sam, riječ po riječ prateći provale iz znanstvene fantastike, ali to ima vrlo malog ili nikakvog učinka. Najzad, kad je gorivo već gotovo na izmaku, Stoutfella mora sletjeti na Merkur, na liniju sumraka, malo više prema dnevnoj strani. Vruće je i jako vjetrovito; njih dvojica spuste brod i iskoče van, povlačeći se prema uzvisini [sic]. Marsovci se spuste odmah za njima, parkiraju se pored njihovog broda i iskrcaju se. Uzaludan bijeg, i Zemljani su uhvaćeni. Na pola puta prema marsovskom brodu, Marsovci umiru. Jedina igračka koju je Nudnick doista sklopio je usmjerena špijunska zraka, kojom je prislio umiruće Marsovcu da priznaju "sve" o Hornu, ondje na onoj vrućini. Kad se vrate u brod, objašnjenje i radost.

Početni prizor dovršene priče čini se kao da potječe iz Sturgeonovih kazni koje je pretrpio kao dijete od svog profesorskog očuha, kao što je to opisao u svom eseju "Argyll" iz 1965., a možda također i iz "prokleta nepoštenih" brutalnosti koje su on i drugi kadeti morali trpjeti od strane nadređenih i časnika u Nautičkoj školi države Pennsylvanie 1936. godine. Međutim, idealizirani i brilijantni profesor Nudnick također do

neke mjere potječe iz Sturgeonovog divljenja, u djetinjstvu, prema njegovom škotskom očuhu Argyllu.

Najava iz časopisa (stranica sadržaja): MARSOVAC MOŽE BITI JEDNAK ZEMLJANINU U MNOGIM STVARIMA - ALI, KAD DOĐE DO MALO TRČANJA PO MERKURU...

Skakač

"Skakač" ("The Jumper"): prvi put objavljen u *Unknown Worlds*, u kolovozu 1942. Napisan prije srpnja 1941.

Ovo je rani primjer Sturgeonova istraživanja psihopatske ličnosti, koja kao da mora manipulirati ljudima oko sebe i iritirati ih samo zato što to može (vidi "*When You're Smiling*" ("Kad se smiješ"), "*The Other Man*" ("Drugi čovjek")). Dotični "skakač" je još jedan fascinantni, mada drugačiji, psihološki ili parapsihološki koncept (Sturgeon je mogao čuti za to kad je posjetio svog ujaka u Kanadi). Ali, za razliku od kasnijih Sturgeonovih pripovijetki, psihološke ideje su ovdje samo prezentirane, a ne i istražene na strog ili maštovit način.

Najava iz časopisa (naslovna stranica): NACISTIČKI ČUVAR ZATVORA BIO JE STRAŠNO OPAK - A I NEŠTO VIŠE OD TOGA. KANAĐANIN JE PREPOZNAO NJEGOVE SIMPTOME - I NATJERAO OPAKOG ČUVARA DA UMJESTO NJEGA SIGNALIZIRA R.A.F.-U!

Ispravke i dodaci:

Nisam imao priliku usporediti tekstove svih pripovijetki objavljenih u "Bez vradžbina" s njihovim izvornim tekstovima iz časopisa (a rukopisi su nedostupni za većinu tih pripovijetki). Čitatelj je upozoren da u pripovijetkama poput "Mikrokozmički Bog" te "Ono" i "Biće iz etera" iz prvog toma, može biti tekstualnih varijanti. Mi smo upotrijebili "Bez vradžbina" kao izvor svih pripovijetki iz ove zbirke, te onih uvrštenih u ovu knjigu.

Nakon objavljivanja prvog toma, načinili smo usporedbu različitih tekstova pripovijetke "Krajnji egoist". Sturgeon je očigledno pažljivo prošao cijelu pripovijetku, uklanjajući (ili dodavajući) pokoju riječ ili rečenicu kako bi popravio tečnost teksta, te je promijenio neke nespretne rečenice. Najznačajnije promjene su ispuštanje dijela u kojem se glavni lik prisjeća stvari, na početku odlomka koji počinje s "Gledajući Dripa, stavljajući šećer u njegovu kavu" (tom I., str. 387), te pretvaranje posljednja dva odlomka pripovijetke iz prošlog vremena u sadašnje, što značajno pojačava dramatski efekt.

Odlomak ispušten iz verzije u časopisu ide ovako: *Ulio sam mu šalicu kave, razmišljajući o brodovima, razmišljajući o živahnom ljuljanju čelične palube, o fijuku vjetra i o dvostrukoj dugi na karipskoj mjesečini. O pulsirajućem štropotu ventila i klipova. O skrivenim asovima u maratonskom kartanju u kantini. O vrućini u ložionici, od koje ti pluća postanu prevelika za grudi. O kvarovima usred orkana i blizu stjenovite obale, kad u vjetru osjetiš miris smrti - smrti i kerozina. O tovaru visoko-eksplozivnog avionskog benzina, koji ti od broda napravi dinamit od 160 metara. O Cajunu iz Louisiane koji se igra*

nožem i o bostonskom Ircu koji se igra svojim nogama. Dašak života, toplina ljudske krvi, sve te stvari koje znaš kad si bio na moru.

Uz rijetke iznimke, Sturgeon nije revidirao svoje tekstove za njihovo objavljivanje u knjigama nakon prve knjige (ali, revidirao je svoje romane koji su se osnivali na materijalima iz časopisa, "*The Dreaming Jewel*" i "*MoreThan Human*"). Moguće je da bi, u ranim godinama svoje karijere, pokoju priču revidirao prije nego što bi je antologizirao neki drugi urednik, a da smo mi propustili takve promjene jer smo radili više prema tekstovima iz časopisa, nego prema onima iz antologija.

Upravo sam provjerio broj *Argosya* iz svibnja 1947., u kojem su prvi put objavljene "Biancine ruke", i mogu potvrditi da je tekst isti kao i u Sturgeonovoj zbirci "*E Pluribus Unicorn*". Uvod u pripovijetku iz tog časopisa kaže: "*Argosy* s ponosom predstavlja pripovijetku koja je dobila nagradu u našem natječaju za 250 £. Njezina neobična maštovitost i briljantna tehnika su nas uvjerile da je njezin autor doista majstor umijeća pisanja kratkih priča. Zlokobne i lijepe Biancine ruke još će dugo ostati u pamćenju svih koji pročitaju tu pripovijetku. Čestitamo pobjedniku, Theodoreu Sturgeonu, na njegovom snažnom i dirljivom djelu."

Uredniku bi bilo vrlo drago da mu se jave čitatelji koji imaju podatke o drugim tekstovima ili pripovijetkama izostavljenim iz Sturgeonove bibliografije, ili koji primijete greške ili propuste u ovim bilješkama.

Mikrokozmički Bog

Nedovršena rana skica

Širom mi je otvorio vrata. Izgledao je poput onih ljudi koje lako zaboravite jer ste vidjeli već toliko sličnih.

"Da?" Ali, njegov glas se nije mogao zaboraviti.

"Gospodin Samuel Kidder?"

"Da?" Drugačija intonacija, drugačiji stav. On je bio gospodin, a snaga njegova uma stvarala je auru oko njega. Rekoh: "Ja sam pisac-slobodnjak, gospodine Kidder. Čuo sam za vas i za vaš rad, i želio bih napisati članak. Mogu li..."

On se pomakne u stranu. "Svakako. Uđite." Ušao sam. Nisam mogao odvojiti oči od njega, osim za brz pogled po sobi i ponovo natrag, a i to je zapravo bilo gledanje u njega, jer je to bila njegova soba, s toliko njegovog u sebi. Čudno mjesto. Hrpe časopisa s pripovijetkama. Pulmotor. Baršunasti zidovi. Kutija za cigarete od platine na stoliću, pored nargile ili vodene lule. Prozorski okviri poput okvira za slike; prozori raštrkani po zidu poput slika. U sobi je bilo mnogo stvari, ali nije bila prenatrpana. To je mjesto bilo drugačije od svih drugih, ali ne biste mogli reći da je bilo ludo. To mjesto je bilo kao i taj čovjek.

Kidderovi radovi čitali su se u Zemljopisnom udruženju; Fizikalnom udruženju; Institutu za psihološka istraživanja. Bio je autoritet u atomskoj energiji; brodogradnji; termodinamici; retoromanskoj književnosti. Pa ipak, koliko je itko uspio otkriti, nikad nije diplomirao ni na kojoj višoj školi niti fakultetu. Nije imao, ili je barem tako tvrdio, nikakvu titulu. On je bio Samuel Kidder. G. Samuel Kidder. Točka.

"Što biste željeli znati, gospodine..."

"Egan," rekoh ja. "Samo - tko ste vi, zašto radite stvari koje radite - znate već. Ja ću pisati. Vi govorite. Samo mi recite što biste željeli pročitati o sebi u nedjeljnom prilogu."

"Da vam to kažem," reče Kidder, nasmiješivši se, "trošio bih vaše vrijeme govoreći vam o nekom drugom." Pozove me rukom. "Ali - dođite. Pokazat ću vam sobe."

Podoh za njim. On odmakne jedan veliki zastor i prođe kroz niska vrata iza njega. Našli smo se u golemoj sobi s balkonima na dvije strane. Kidder pritisne jedan prekidač; grimizno svjetlo zasja iz četrdeset ili pedeset staklenih kvadrata od jednog metra, jednoliko raspoređenih po zidovima. Kako je svjetlo bilo toliko jako, jedva sam mogao raspoznati crte lica čovjeka koji je stajao pored mene. Izgledalo je kao u paklu; uopće se ne pokušavam šaliti.

"Što je to?" prošaptah, jer sam morao to učiniti. I u crkvi morate šaptati.

"Obično crveno svjetlo s puno infracrvenog u sebi," odgovori. "Oni ga ne mogu vidjeti. Ne znaju kad ih se promatra."

"Tko to?"

"Mravi. Dođite ovamo." Otišli smo do crveno obasjanog stakla najbližeg vratima. Morao sam zuriti gotovo cijelu minutu prije nego što sam shvatio u što gledam. U mravinjak, prerezan napola, oslonjen na drugu stranu stakla. Pogledah oko sebe. Soba je bila puna mravinjaka. Kao akvarij, samo s mravima. Iznenadeno sam uzviknuo.

"Divljaci," reče Kidder blago. S police iznad svoje glave uzme zašiljeni štap i počne ga koristiti. "Vidite ovog? Ovog velikog crnog?"

Njegov štap pokazivao je čudovišnog crnog mrava koji je polako puzao jednim od razrezanih hodnika u mravinjaku.

"Velik je," rekoah, jer mi ništa drugo nije palo na pamet. "Što je to - matica?"

Kidder pogleda u mene i natrag u mrava. "Kralj," reče, a ja ugledah odbljesak njegovih zuba na crvenom svjetlu.

"Nikad nisam čuo za..." on me ušutka odmahom ruke i ponovo mi pokaže nešto štapom. Jedan manji mrav nailazio je hodnikom iz suprotnog smjera.

"Bolje mu je da se makne", šapne Kidder.

Nije se maknuo. Ticala velikog mrava su iskočila i zahvatila ticala ovog drugog. Tada je nasrnuo naprijed, na leđa manjega. Njegove snažne čeljusti su se sklopile odmah ispod vrata ovog drugog i prerezale ga. Kralj je odšetao dalje i nestao u jednom bočnom hodniku.

"Zbog toga je kralj," reče Kidder, dok me vukao do sljedećeg prozora.

"Čekajte malo," rekoah. "Stanite. U čemu je smisao svega toga? Što želite reći s tim 'kraljem' mrava? Nikad nisam čuo za mravljeg kralja!"

"Jedno po jedno. 'Smisao svega toga' je proučavanje masovne psihologije mojih mrava. Što se tiče kralja - da, znam da nikad niste čuli za to. Ovi mravi su - drugačiji. Nikad niste čuli niti da jedna mrav napada drugoga u svom vlastitom mravinjaku, zar ne?"

"Nisam; ali, ja ne znam mnogo o mravima."

"Onda zaboravite sve što uopće znate o mravima. Ovo u stvari nisu mravi, znate. Oni su pod tretmanom." Prije nego što sam dospio išta pitati, već mi je pokazivao grumen sivkastog pijeska u drugom mravljem selu.

"Ovo je njihov prvi hram," reče. "To je sve po čemu se ovo selo razlikuje od prethodnog. Za to je zaslužan jedan mrav. Zovem ga John. On je nešto kao prorok među ostalima. Znate li

zašto? Malčice može vidjeti zrake crvene svjetlosti. Ha! On je - psihotičan!"

"Ja mislim," rekoh smrknuto, "da ću zavezati i pokušati učiti. Gospodine Kidder, meni je sve to kineski."

On se nasmija. Imao je lijep smijeh, što je rijetkost. Ako mi ne vjerujete, operite uši. "Bit će vam pomalo teško da sve to usvojite odjednom, gospodine Egan. Kad sam rekao da to zapravo nisu mravi, mislio sam na ono što biste vi rekli za zamorce na kojima su isprobali injekcije inzulina. To više nisu normalni zamorci, s normalnim apetitom i normalnim ponašanjem. Oni su na neko vrijeme drugačiji. Isto tako je i s mojim mravima, mada je tretman koji im dajem jako, jako daleko od inzulina. Evo mog Johna, mog mrava-psihotičara. Gledajte ga."

Oko grumena koji mi je Kidder označio kao hram, bilo je vrlo živahno. Slučajno ili namjerno, cijeli jedan zid grumena je činilo staklo, tako da se lako moglo gledati što se događa. Jedan mrav s pet nogu zadržavao je rojeve drugih koji su se gurali unutra. Dok smo mi gledali, gomila se smirila, kao da pažljivo promatra. Peteronogi mrav se okrenuo licem prema nama, i raširio noge tako da je njegovo čmo tijelo od pola centimetra leglo na pod hrama.

"Gledajte druge," promrmlja Kidder. Pogledao sam ih. Oni su, jedan po jedan, počeli oponašati Johnovu pozu, i spustili su svoja sićušna tijela na izgaženi pod.

"Vrag me odnio!"

Kidder me dugo gledao. "I jest," reče.

"Nikad nisam vidio takve mrave!"

"Nitko nije," reče on. "Nikad ih nije niti bilo."

"Oni - oni *misle* kao primitivni ljudi!"

"Oni misle. I ljudi su stvorenja koja misle. Mada vam se možda čini da pretjerujem, g. Egan, dopustite mi da to ovako

izrazim; ljudi i ovi mravi su stvorenja koja misle. Dopustite li nečem živom da posjeduje inteligenciju, ono će se ponašati kao biće koje misli. Mrav, čovjek, ili nešto drugo, nema bitne razlike. Ima različitih pojedinosti, da. Ne možete raditi isto pokušstvo za šesteronošca kao za dvonošca. Ne morate ugraditi grijanje u mravlju arhitekturu, jer mravi nemaju tjelesnu toplinu. Kod ljudi, postoji cijela umjetnost i znanost koje su posvećene odijevanju. Kod mrava, postoji umjetnost i industrija eugeničkih jajašca koja se razvijaju izvan tijela. Ali, općenito gledajući, rezultati su isti kad su osnove iste."

"Ali..." Polizao sam usnice i progutao slinu. "To je možda i točno. Ali - mravi! Oni ne mogu misliti. Oni su stvorenja instinkta!"

"Prilično točno, Egane. Prilično točno. Ali, ovo nisu mravi."

"Zašto nisu?"

"Zato što imaju inteligenciju. Dođite - pokazat ću vam još neke stvari." Uhvati me za lakat i odvede me do slijedećeg prozora.